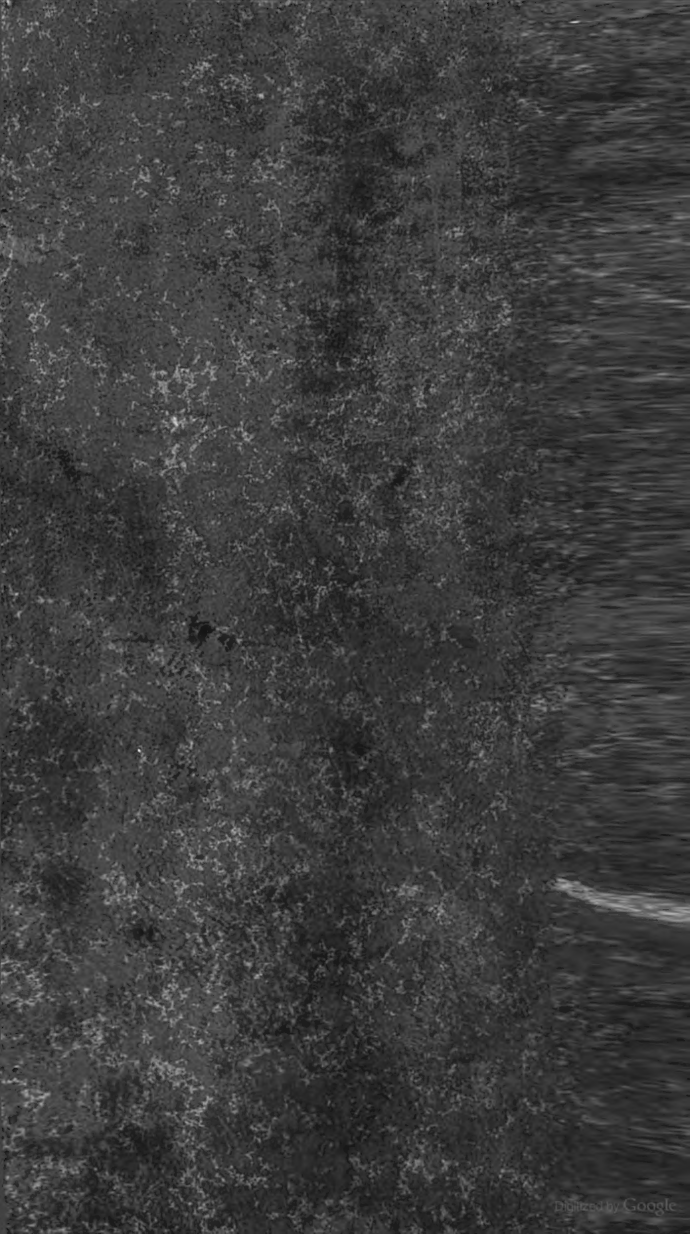

BIBLIOTE NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI-I
C
29
NAPOLI

INTRODUCTIO
IN
JUS PUBLICUM IMPERII ROMANO-GERMANICI NOVISSIMUM.

Solida ac genuina Illius fundamenta ex ipsis fontibus, Legibus scil. fundamentalibus, Actisque Publicis Imperii, & Optimis, hujus imprimis ævi, Scriptoribus deprompta, convenientique methodo disposita, succinctè, perspicuè tamen & plenè, insertis quoque nobilioribus controversiis, interdum vel verbo definitis, exhibens.

Adornata
à

GABRIELE SCHWEDERO,
J. U. D. Consil. Würtemberg. & Suprem. Dicast. Assessore.

Sumptibus JOH. GEORG. COTTÆ, Bibliopol.
Ex Officina MARTINI ROMMEII.
TUBINGÆ,

Anno M DC LXXXI.

SERENISSIMO
PRINCIPI ac DOMINO,
DOMINO
EBERHARDO LUDO-
VICO.

DUCI
WURTEMBERGIÆ & TECCIÆ,

COMITI
MONTIS-BELGARUM,

DYNASTÆ
HEIDENHEMII &c.

PRINCIPI
NATU & EXPECTATIONE MAXIMO.

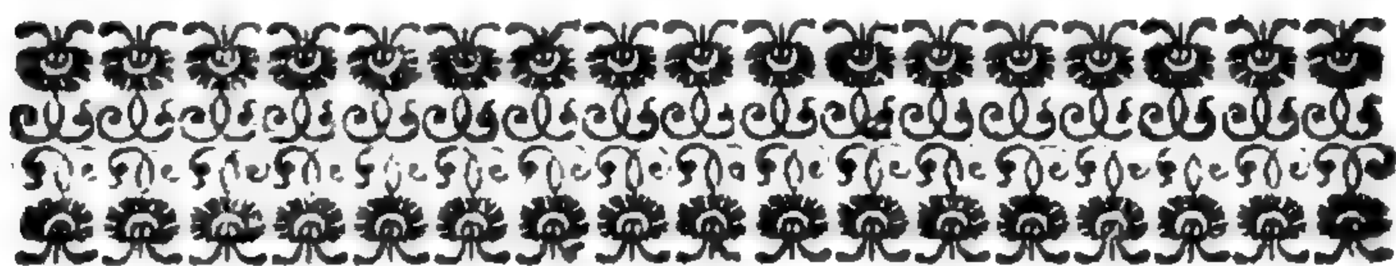
QVI VERE
AUGUSTÆ DOMUS MUNIMEN-
TUM,
CARUM BEATISSIMI PATRIS
PIGNUS DEPOSITUM,
INGENS SERENISSIMÆ MA-
TRIS SOLATIUM,
SPES & AMOR POPULI.
QUEM
MAIORUM FORTITUDINEM.
AVORUM PROBITATEM & PRU-
DENTIAM
GENITORIS CLEMENTIAM,

MAXIMASQVE VIRTVTES CÆTERAS,
ORBI RESTITVTVRVM,
INQVE IMAGINE NVLLIBI FALSVRA DENVO REPRÆSENTATVRVM
OMNES INDVBITATO SPERANT,
EAQVE SPE
SVMMA ac PROSPERA QVÆQVE SIBI CERTO POLLICENTVR, EXSPECTANT.

PRINCIPI ac DOMINO MEO CLEMENTISSIMO,

CVM VOTO
VT
INGENTI EXPECTATIONI CRESCAT,
SVOQVE TEMPORE ILLVSTRE SERENISSIMÆ FAMILIÆ INCREMENTVM,
REIPVBLICÆ PRÆSIDIVM SESE SISTAT & LONGVM SVPERSIT.
EXIGVA HAC CHARTA HVMILLIMA ADDICO OBSEQVIA.

GABRIEL SCHWEDER, J.U.D.
SUPREMI DICASTERII ADSESSOR.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

QUi se JurisPeritos profiteri satagunt, non minus Juris Publici, quàm Privati doctos esse oportere, exemplo Q. Ælii Tuberonis, quem laudat Pomponius JCtus in *l. 2. §. 46. de Orig. Jur.* ac Tiberii Aristonis, inter cujus decora id memorat Plinius Junior *lib. 1. Epist. 22.* omninò persuasus semper fui; Cum enim Justinianus JurisPrudentiæ ambitum non Privato solùm, sed Publico etiam Jure terminarit, dum positionem ei non minus hoc, quam illud asseruit, neutiquam integram JurisPrudentiam, tenui meo voto, vel docuisse vel didicisse eos autumo, qui solo Jure Privato contenti Publicũ neglexerunt. Qui verò Juris Publici Studium à Scholarum Peristyliis planè ablegant, & ad Cellas Principum Aulas unicè protrahere nituntur, JurisPrudentiam in Scholis addiscendam mancam, mutilãque reddentes, non ipsimet tantùm in clarissimis hallucinantur, inque planissimis impingunt, sed aliis quoque noctem & caliginem inducere satagunt. Ridicula sanè, me Judice, & cum summo Principum damno atque incommodo conjuncta res foret, cum agendum, cum de rebus publicis consultan-

tandum, & pro communi utilitate consilia danda, tunc Juris Publici capita investigare, exquirere. Academiæ eum in finem sunt institutæ, ut ibi, quæ in Principum Aulis & Curiis usui futura, condiscantur, sicque exinde in Rempubl. Viri ad gubernacula apti educantur, injuriosum proinde, Jus Publicum, sine quo vix quisquam ad illa aptus, Cathedrâ Academicâ planè eliminare velle. Et eam ob rem nihil illorum moratus conatus, fidum pro cœpti Juris stadio felicius emetiendo consilium à me expetentibus author semper fui, ut si rebus, Studiisque suis quam optimè consulere vellent, juxtà Privati, Publici quoque Juris Principia ac fundamenta prensarent; rogatus etiam ipsemet aliquoties tàm hujus, quàm illius solida ac genuina fundamenta iis privatim proposui. Qua fini inter alia etiam hæc Juris Publici Imperii nostri Præcepta ex ipsis fontibus, Legibus scil. fundamentalibus, Actisque Publicis Imperii, & optimis ac novioribus Juris Publici Scriptoribus in usum meum privatum collegi, inque eum, quem Index Capitum monstrat, ordinem redegi. Etsi verò ea colligenti mihi nihil in mentem veniret minus, quam publicæ illa aliquando exponere luci, tamen cum non tantùm Auditores mei, aliique Studiosi eadem avidè expeterent, sed & Bibliopola, qui

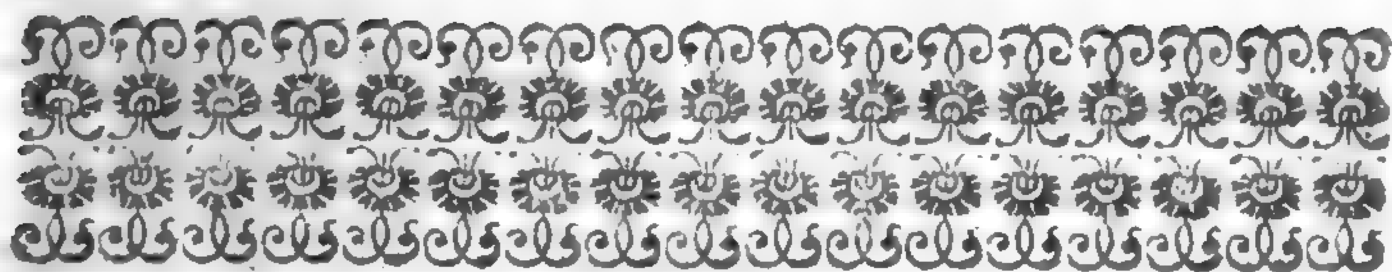
de

de illis fortè audiverat, ſumptus offerens inſtanter urgeret, & porro Viri mihi ad aras uſque colendi, ut permitterem ea commodo publico prælo ſubjici, ſuaderent, tandem adduci me paſſus ſum, ut illa ſub titulo *Introductionis in Jus Publicum Imperii Romano-Germanici noviſſimum, ſolida ac genuina Illius fundamenta exhibentis*, typis exſcribi curarim. Quod autem Titulus hic libri promittit, paginas ſequentes reapſe & bona fide exſolvere, oppidò deprehendet, qui eas relegere dignatus fuerit. Comperiet ſcilic. eas prima & generalia Juris Publici Imperii noſtri Principia & fundamenta, non ex turbidis lacunis, ſed ex limpidiſſimis fontibus hauſta, exhibere, meque in iis ab his, quæ in aliis aliorum hujus generis ſcriptis notari ſolent, ſedulò caviſſe, &, ut vulgares errores ab aliis paſſim admiſſos, frequentes aliis veteris Romanæ, & Romano-Germanicæ Reipubl. confuſiones, alioſque non ferendos nævos evitarem ac effugerem, manibus pedibuſque laboraſſe, (nullum tamen plane etiam à me commiſſum eſſe errorem neutiquam aſſeveraverim, hominem enim me eſſe ſcio, ſi verò de errore quodam admiſſo amicè monitus fuero, non tantum ſpontè concedam, ſeu dictis quoque vel hoc ipſo authoritatem detractam cupio,) brevitati

in omnibus ſtuduiſſe, ſed tali, quæ nec in neceſſariis deficiat, nec ſenſui quicquam in rebus intelligendis officiat, cum is ubique planus & perſpicuus, ſi parentheſin (quæ ſemper aliquod notabile includit) præcedentibus & eandem ſequentibus attendas. Studium partium & aſſentationem à me quoque longius abeſſe, ex verbis nil niſi candorem & veritatis ſtudium ſpirantibus cuique facilè conſtabit. Accipe igitur, Lector Amice, quæcunquæ hic in uſum, commodumque tuum produco, & mihi conatibusque meis qualibuscunque favens diutiſſime Vale.

IN-

INDEX CAPITUM.

PARTIS GENERALIS.

(o) V. Di-

PARTIS SPECIALIS SECTION. I.

CAPUT

Iure Primariarum Precum, dem Recht Paniß-Brieff / oder Layen-Pfründe zu vergeben / *Ipsi ex eo reliquo; cui subjicitur Ius feriarum Imperialium, seu ferias generales per Imperium constituendi, & Calendarium mutandi vel reformandi.*

VI. Subjicit Ius circa Academias, das Recht *Academien* und Hohe-Schulen zu bestätigen / und mit behörigen Freyheiten zu begnädigen.

VII. Ius conferendi Dignitates, seu creandi Reges Archi-Duces, Duces, Principes, Equites, Comites Palatinos &c. Das Recht Könige / Fürsten / Graffen / Freyherren / rc. zu creiren und zuernennen.

VIII. Ius circa Officia Imperii, die Macht Reichs-Obrigkeiten und Beambte zu ordnen.

IX. Ius investiendi Status Imperii, das Regal Zepter-Fahn- oder Schwerd-Lehen zu verleyhen / *& Ius cognoscendi de Feudis Regalibus*, Erkantniß und Außspruch in Strittigkeiten deß Reichs Fahn-Scepter -oder Schwerd-Lehen betreffende.

solvendi à juramento quoad effectum agendi, einem Seine gegebene Urphede gegen den Herren/ so ihn verurphedet hat/relaxiren/ damit er Sich gegē Selbigen rechtens gebrauchen möge.

XVII. *Ius concedendi literas moratorias universales*, Quinquennel oder Anstands-Brieff außzugeben/ *& jus concedendi nundinas solennes*, Messen und allgemeine Märckt zuverstatten und zu *privilegi*ren.

XVIII. *Ius dandæ civitatis*, eine Stadt aufzurichten/ Stadt-Recht zuschencken/ *Ius Postarum generalium*, das Post-Re*gal*, durchgängige *general* Reichsposten zubestellen.

XIX. *Ius proponendi in Comitiis Imperii*, das Recht auff allgemeinen Reichstägen zu *proponi*ren.

XX. *Explicat Iura Inter Imperatorem & Electores communicata, in quibus unanimis horum Consensus requiritur, scil. Ius concedendi, augendi vectigalia*, Zölle auff zurichten und zuerhöhen oder *prorogi*ren/ *Ius Stapularū*, Freye Niederlage und

rendarum, & *abrogandarum*, dem Recht allgemeine Gesetz und Ordnungen zuverfassen/ zuerklären/ zu mehren/ zumindern oder gar aufzuheben; *Cui subjicitur Ius ponderis & mensuræ universalis*, durchgängige/ gemessene Ellen/ Maaß und Gewicht zusetzen/ *Ius corrigendi defectus monetæ*, *Ius recipiendi quempiam in Statum Imper. Ius suspendendi excludendique Statũ Imp. à voto & sessione in Comitiis*, *transponendi Summa Imp. Iudicia.*

XXVI. Ius belli, Kriegs-Gewalt/ *Ius delectus & hospitationis*, Soldaten zu Werben und einzuquartieren/ *Ius imponendi collectas*, das Recht Tribut und Geschoß/ Anlagen/ Steuren auff Geld/ Güter/ Köpffe rc. zusetzen.

XXVII. Ius Pacis nomine Imperii pangendæ, Friedens-Gewalt/ *Ius fœderum*, das Recht in Bündnuß sich einzulassen.

XXVIII. Ius mittendorum & recipiendorum Legatorum, Gesandten zuschicken und auffzunehmen.

XXIX. Ius munimenta nomine Imperii intra Statuum ditiones extruendi, das Recht

PARTIS SPECIALIS
SECTION. II.

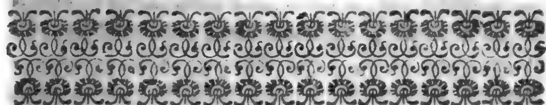
CAPUT

VI, De

nen/ zuverordnen/ *famæ restituendi*, den Missethätern den Ehrlichen Nahmen wider zugeben/ *legitimandi, veniam ætatis concedendi; dandi inducias moratorias, concedēdi repreßalias*, Rechtliche Hemmungen; *Instituendi nundinas*, Jahrmärckte an zustellen; *conducendi per vias publicas*, Gleitliche Obrigkeit auff freyer Keyserl. Reichs- und Landstrassen/ *Ius indagandi, persequendi securitatis publicæ infestatores*, das Streiffen/ *Ius approbandi Collegia* Zünfft und Gülden zu bestätigen; *Ius recipiendi Iudæos*.

XV. *Vtilia, quo spectant Ius indicendi collectas*, von den Underthanen Schoß/ allerhand Schatzungen/ Steuer ꝛc. zu fordern/ *Ius detractionis*, Abzug/ Nachsteur/ *Ius percipiendi vectigalia*, Zoll ein zuheben/ *Ius cudendæ monetæ*, Müntz-Regal allerhand Müntz-Sorten under ihrem Bildnüß und Titul zuprägen; *Ius Angariarum & parangariarum*, den Herren mit Wagen/ Pferden/ Schiffen ꝛc. im Nohtfall dienen/ *Ius Postarum & cursus publici*;

Ius

CUM DEO.

PARTIS GENERALIS

CAPUT I.

Definitionem, Finem, Objectum, Media & Principia Iuris Publici, tam communia, quam propria, exhibens.

Um omnis, quæ â ratione suscipitur, de re aliqua institutio â definitione proficisci debeat, ut inquit *Cicero 1. offic.* quo intelligatur, quid sit id, de quo disputetur, moniti hujus memores à definitione tractationem nostram quoque exordiemur; Notandum autem quod Jus Publicum dupliciter potissimum accipiatur: *Materialiter* scil. & *Formaliter*. *Materialiter* acceptum denotat ipsum Jus à Majestate de negotiis publicis ad publicam utilitatem constitutum, sicque describi potest, quod sit *complexus s. congeries LL. ac constitutionum directò ac principaliter ad statum Reip. ejusque gubernationem & conservationem spectantium.*

Formaliter, Systematicè s. habitualiter sumitur pro arte, Jura illa, quibus cujusque Reipubl. status tanquam fulcris suis innititur, actionibus s. negotiis statum Reip. spectantibus dextrè applicandi; quæ *Juris Publici Prudentia* speciatim dicitur, & ita quidem Rectiùs, quam Jurisprudentia Publica, ac describitur, quod sit *habitus practicus sive prudentia Civilis, Jus statum, gubernationem & conservationem Reip. in individuo vel concreto, sive in hoc vel in illo subjecto, immediatè, directò & principaliter concernens, obvenientibus actionibus moralibus publicis commodè applicandi, ut inde bonum Reip. eveniat.*

2. Dicimus: *Habitum practicum*, Non enim nobilissima hæc disciplina in nudâ cognitione subsistit, sed Juris cogniti accommodationem ad obvenientes actiones intendit. Etenim non quid circa publica sit constitutum inquirimus, ut historicè saltem sciamus, sed ut ex eo nobis caveamus, illudq; ad facta obvenientia applicemus, sicque legibus, non tàm utamur pro objecto, quàm principiis, ex quibus de casibus obvenientibus, prævio semper accuratissimo, tùm facti secundum minimas illius affectiones & circumstantias, tum ipsarum LL. quibus in præsentiarum uti tutius sit, examine, judicemus, speciali autem nomine hic habitus dicitur *Prudentia Civilis*.

3. Di-

3. Dicimus 2. esse *Prudentiam Civil. Jus Statum Reipublic. in individuo, immediatè concernens, actionibus eò pertinentibus applicandi*, eoque distinguimus *Jus Publicum* I. à *Politica*. Hæc enim Rempublic. abstractè, hoc est, à suo subjecto præcisam considerat, quid & quotuplex sit in genere & specie ostendens: Alii sic efferunt: Politica & Jus Publicum *materialiter* conveniunt, *formaliter* discrepant, Politica format Rempub. genericam ejusd. specificamque formam exhibens, quidque eandem conservet vel corrumpat generaliter docet. Jus Publ. à Politica sic formatam Remp. magis velut efformat, huic vel illi supposito, pro genio ejus, formam legibus publicis determinatam inducens, observatis individui circumstantiis, ut conservetur in toto & partibus. Addunt differre porrò Politicam & Jus publ. 2. *Fine*, hunc enim in Jure publ. esse Justitiam, in Politicis vero utilitatem. 3. *Medio*, Jus publ. enim considerare leges conditas & ad statum publicum directas. Politicam autem versari circa LL. condendas & ad statum publicum saltem dirigendas. 4. *Respectu modi & effectus operandi*, Jus publ. enim habere vim coactivam refractarios cogendi & compellendi, at non Politicam, quà talem. vid. *Bechman. ad A. B. Ex. 1. ad Proem. n. 24.*

4. II. *A Jure Privato.* Jus public. enim

directò & principaliter ſalutem Reipubl. intendit, actiones morales publicas immediatè eò dirigens. Jus privatum verò pro objecto habet negotia & res privatorum, horumque commodum & ſalutem principaliter intendit, quamvis conſequenter in eodem cum Jure publico ſubſiſtat ſcopo.

5. Notamus hic ſimul quoque III. Differentiam inter *Jus publicum & Rationem ſtatus*, quam non accipimus 1. Pro arcano aliquo Reipubl. nec 2. pro lege aliqua ſtatui Reipubl. utili, ſive ea bona ſit, ſive mala, nec 3. pro utilitate & commodo dominantis, nullo facto diſcrimine, ſive juſtam ſive iniquam dominii ſui ille habeat cauſam, prout Machiavelliſtæ rationem ſtatus capiunt, ſed 4. pro cynoſura conſiliorum & actionum ad præſentem Reipubl. ſtatum adminiſtrandum obſervandâ, ut eò felicius finis Reip. qui eſt civium ſalus, obtineatur; quæ *Italis*, *ragion di dominio*, *di ſignoria*, *di regno*, *d' imperio*, & omnium elegantiſſimè *rationamento di ſtato*; *Gallis* curioſis omnium æmulis *La raiſon d' eſtat* dicta, hinc à recentioribus Politicis latinitate donata, & *Ratio ſtatus* appellata, quanquam apud Criticos & qui elegantiæ latini ſermonis præ cæteris ſtudent, *Ratio ſtatus* ſine veniæ præfatione vix unquam reperiatur. Differentia autem inter illa hæc eſt, quod Jus public. reſpi-

respiciat hujus vel illius Reip. sive individui generalia, tam in corpore integro, quam ejus partibus. Ratio status verò progrediatur magis ad singularia, præsentesque Reip. circumstantias, ubique & semper curiosa, quid hic vel illic Reip. prodesse, aut nocere possit. Illud firmius duret, hæc magis variet. Estque Ratio status 1. alia generalis, alia specialis, 2. alia regiminis introducendi, alia ejus in pristino vigore conservandi. 3. vel intrinseca, quæ in suam maxime Remp. & extrinseca, quæ ad vicinos & exteros sagaces oculos vertit.

6. Nec possumus silentio involvere IV. differentiam inter *notitiam Juris publici & universi Status cognitionem.* Differunt hæc ut pars & totum. Notitia Juris publici pars saltèm cognitionis illius universi status est. Unde nec Jus publicum ignorare poterit, qui cognitionem omnium, quæ ad integram Reipubl. alicujus notitiam pertinent, habet. Contra verò qui Jurium publicorum notitiam habet, non illicò conditionem omnis status scirè potest.

7. Sicut autem non una, sed plurimæ hodiè civitates, quæ singulæ suas habent formas sive Respubl. ita Jus publ. quoque non est unum, sed suum cuique Reip. peculiare ac proprium. Obvia nobis est Respublic. Rom. Germanica, hinc & id quod in ea obtinet, Jus

publicum tractationis nostræ argumentum erit.

8. Studium hoc Juris publ. longè utilissimum ac jucundissimum diu à Germanis nostris neglectum, & quasi pro derelicto habitum, cujus rei præcipuæ rationes fuerunt. 1. Civilium rerum non æquè ac aliorum studiorum exculta scientia. 2. Quod notitia Juris ac Status publici imperantibus propria, adeoque ipsis relinquenda, crederetur, ad privatos verò studium hoc minimè pertinere vana hæresi existimaretur. 3. Quod imperitiâ elegantioris literaturæ Germania nostra laborarit. 4. Quod Genesi literarum in terris nostris Teutonicis exortâ maxima doctiorum JCtorum pars ad panem lucrandum & molam farinariam exstruendam potissimum facientia (jura privata) magis curarit. Occasionem autem diligentius in cognitionem Status Jurisque publ. inquirendi post dedit Pontificum Rom. Tyrannis, quam nefando ausu in Impp. nostros atque Imperium exercuerunt. Etenim cum à temporibus Gregorii VII. ex arce Tarpejâ hæ prodirent regulæ: *Papam esse Imperatorum Imperatorem, Regum Regem, ac Dominum Dominantium; Papam habere Jus constituendi & deponendi Impp.* & quæ sunt alia ejus generis Christianæ Politicæ monstra, JCti nostri Germani in Jura Imperii inquirere, calamosque suos adversus Ita-

los

los Papam adorantes, ac fictitia ipsius Jura defendentes, stringere cœperunt, id quod præsertim Ludovici Bavari ævo (seculo XIV.) factum. In illum enim propter asserta Imperii Jura adeò exarserunt, Johannes XXII. Benedictus XII. & Clemens VI. Papæ, ut unus post alterum excommunicationis fulmine in eum detonaret. Sed egregios Ludovicus ex ordine Minorum invenit defensores, Marsilium scil. Patavinum, Johannem de Janduno, Andream Laudensem, Guilhelmum Occamum, quem Aventino teste, Ludovico dixisse ferunt: *Tu nos pugnis, ense, ferro, armis à servitute assere, nos te linguâ, calamo, literis, stylo, libris, verbis vindicabimus.* Commovit se ergò maximè in Germania hoc Juris publici studium hisce temporibus, adversus Italicas depravationes, temporis successu magis magisque excultum.

9. Cum verò sint, qui studium Juris Publ. studiosis in Scholis ac Academiis adhuc versantibus è manibus eripere conantur, & in aulis Principum demum usu & experientia addiscendum esse arbitrantur, non immeritò hîc in vestibulo quærimus, *an non integrum, simulque consultius sit, Jus Publ. in Academiis addiscere & tractare?* Et integrum nobis esse in Academiis Jus Publ. tractare, dubitandum minimè. Quanquam enim dissentientes, periculosum esse, judicio multorum com-

mittere ea, quæ ad aulas solùm, Principumque secreta consilia, unicè pertinent, objiciant, hincque argumententur: *Quodcunque Principum & Rerumpl. arcana in publicum trahit, & cum extremo illorum, quorum interest, incommodo, multorum Judicio committit, illud in Academiis non est tractandum. Atqui Jus publ.*&c. E. Nec parùm 2. eorum opinionem juvare videatur *l. 3. C. de crim. sacril.* ubi de principali judicio disputare, sacrilegii instar esse dicitur, & ideò gravissimè interdicitur, unde tale rursus exsurgit argumentum: *Quodcunque de principali judicio disputat, illud in Academiis docere ac tractare haud oportet. Jus public. id facit.* E. Attamen quantum ad prius argumentum attinet, rectè minor ejus negatur. Non diffitemur, quælibet imperia radices suas agere in fundamentis suis domesticis, certis legibus ac regulis aptatis, ex quarũ observatione spiritus illorum pendeat, eaque arcana & nonnisi ipsis Principibus & illis, qui secreti Senatus principalis pars sunt, exactè cognita esse debere. Sed non cadunt sub artem Juris publici illa, nec docendo Publica Jura id adsumimus, ut secreta cujusq; domus illustris indagemus, &, si perscrutari vellemus, nequicquam ageremus. Id tantùm in doctrina Juris publ. agimus, ut illa jura, quibus sacri Imperij caput, ejusque membra

utun-

utuntur, profiteamur. Hæc vero cum in Recessibus Imp. Aureâ Bulla, Capitulationibus Cæsareis, Pace Profana ac Religiosa, denique & Pacif. Osnabrugo-Monasteriensi, aliisque actis publicis, suffragio Sacræ Cæsareæ Majestatis ac universorum Imp. Statuum concluso impressis, publicique Juris factis, omnium cognitioni prostant, pro arcanis reputari nec possunt, nec debent. Sed nec de Principali Judicio disputamus. Aliud enim est, *contra Jus à summo Principe constitutum disputare, illudque in dubium vocare*; aliud *est Jus illud explanare, interpretari, illustrare. Illud* interdicitur in *l. 3. C. de crim. sacril.* non *hoc*. Falsa ergò etiam minor posterioris argumenti. Relinquitur itaque potestas Jus publ. in Academiis docendi ac discendi nobis integra, quam ex antedictis hoc ratiocinio communitam damus. *Quodcunque excolit ea, quæ pro cognoscendo statu Imperii nostri, jureque, quo tùm Caput, tùm membra ejus utuntur, Imperatoris ac Statuum authoritate promulgata, ac typis sunt mandata, illud in Academiis licitè docetur ac proponitur. Jus publicum.* &c. E.

10. Consultius quoque ac tutius esse fundamenta Juris publici in Academiis ponere, eamque cognitionem dein usu quotidiano & praxi in aulis Principum confirmare, quam tyronis imperiti instar nullâ Juris publici notitiâ

titiâ instructum aulæ appropinquare, & publico contemtui se exponere, dubium itidem est nullum. Damnum enim immane quantum conciliasse Rebus publ. arrogantiam & ambitionem illorum, qui nulla Juris publ. cognitione & prudentia Civili instructi ad gubernationem Rerumpl. in partibus ipsis concreditis accesserunt, vel moderna rerum facies abundè testatur. Cum econtràrio bono Publico optimè consuluerint, qui Scholasticis Politicorum, Historiarum, Juris Publ. Prudentiæ regulis primo formati solideque muniti ad res prudenter gubernandas transiverunt. Hinc ratio colligendi ex præmissis. *Ubicunque fundamenta generalia eorum, quæ in statu publico geruntur, docentur, ibi Jus public. discere consultum est, & Reip. utile. Atqui in Academiis.* &c. E. Quicunque igitur ad publica adspirant munia, summa ope niti decet, ut utramque Publici scil. ac privati Juris Prudentiæ partem sibi in Academiis familiarem reddant.

11. Cum sic potestatem, Jus publ. in Acad. tractandi, integram nobis esse obtinuerimus, nonnulla jam de *Fine*, *subjecto*, *principiis ac mediis* Juris public. Imp. nostri habitualiter accepti, cujus præcepta in seqq. explicare animus est, ad rationem methodi Analyticæ subjiciemus. Est autem *Finis* Juris public. nostri *Ultimus* Reip. Salus; *Inter-*

medius

medius vero Justitia, & quidem universalis, hæc enim totius Juris adæquatus Finis est, ad quem tam qui Reipublic. præsunt, quam qui his subjecti sunt, actiones suas dirigere debent, ut beata sit Resp. *Proximus* est Juris public. in Imp. constituti ad obvenientia negotia, statum & gubernationem ejusd. immediatè concernentia, per commodam illius interpretationem, applicatio.

12. OBJECTUM ejusdem sunt actiones & negotia Imperii nostri Romano-Germanici, vulgò sic dicti, statum & gubernationem immediatè concernentia, quatenus hæc ad Leges Fundamentales Imperii applicantur, Justitiæ conformantur & ad Imperii Salutem diriguntur.

13. MEDIA sunt accurata Juris publ. constituti, quod ad facta singularia applicandum, cognitio, & modi Jus cognitum legitimè applicandi.

14. PRINCIPIA Juris publ. Imp. nostri alia *communia* sunt, alia *propria Hac* in legi-Legibus Imper. Fundamentalibus, *Aurea Bulla scil. Capitulationibus Imperatorum, Recessibus Imperii, Constitutionibus Pacis Profanæ ac Religiosæ, Instrumento Pacis Osnabrugo-Monaster.* consistunt; *Illa* ex Historia Germanica præprimis, qua veteri, qua novâ, præcipuè tamen hac, interiori cognitioni Politices associatâ petenda, & Actorum publicorum subsidio

ſidio confirmanda ſunt. (Vid. *Bœcler. Not. Imp. lib. 1. c. 4. Pacif. à Lapide in not. & ſtrict. ad Monzamb. Diſc. 1. n. 6. ubi Hiſtoriæ tàm veteris, quàm novæ, & Actorum publicorum Scriptores ac Collectores longâ ſerie recenſentur.*) Quibus prætereà inſinuanda veniunt illa, ſine quorum cognitione nemo ſolidi quicquam in Juris publici ſtadio emetiri valebit, qualia ſunt 1. *Jus Feudale*, tum ratione Feudorum Regalium dignitatem regalem annexam habentium, (quæ ſi tollas, totum Imperium noſtrum abolebis) ac inveſtiturarum; tùm ratione actionum illorum nomine competentium. vid. *Joh. Frid. Rhetii Comm. in Jur. Feud. Comm. Proam num. 79 80.* 2. Jus Privatum, tùm quod inde in argumentum devocentur multa, tùm quod ea, quæ omni Reip. communia ſunt, veluti munera, honores, magiſtratus, Leges, hoſpitationes militares, collectæ, onera realia, perſonalia & mixta, Jura meri mixtiq; Imperii, Jurisdictionis &c. ex eo petenda veniant, tùm quod actiones & remedia, ordinaria ac extraordinaria, petitoria ac poſſeſſoria, pro acquirendis ac retinendis Juribus competentia Jus Civile pleniſſimè ſuppeditet, prout *Gylmanni Symphoremata, Seileri, Tilemanni de Benignis Deciſiones, Gaylii, Mynſingeri*, aliorumque *Obſervationes, Klockii Relationes* abundè teſtantur.

15. Ex

15. Ex hactenùs dictis facilè nunc decidi potest quæstio: *Ad quos Juris Publ. spectet professio?* scilicet non ad *Historicos*, illi enim acquiescunt in nuda gestorum cognitione, & legum latarum originum enarratione; nec ad *Politicos*, qui tantum Leges in genere considerant, deque verâ earum ac genuina interpretatione ac applicatione non sunt soliciti; Sed ad *JCtos Scientia historica & prudentia Civili instructos.* JCti enim officium est, LL. sive principaliter publicam salutem sive singulorum utilitatem spectent, interpretari, exponere & ad singulares casus prudenter applicare.

CAPUT II.

De Aurea Bulla & Capitulatione Cæsarea.

PRincipia Juris public. propria aliquantò plenius consideraturi initium facimus ab AUREA BULLA. *Bulla* in Veteri Romanorum Rep. fuit insigne ingenuorum puerorum à pectore dependens, qua primùm Tarquinii Prisci filius, quod in puerilibus annis hostem manu percusserat, donatus. *Alex. ab Alex. 2. genial. dier. cap. 25.* Rotunda in cordis figuram formata fuit, ut eam inspicientes ita demum se homines esse cogitarent, si corde præstarent. vid. *Limn. 1. J. P. c. 11. varias variorum de hoc instituto opiniones referentem.*

Fuit

Fuit & aliud Bullarum genus, quibus nobilium oſtia decorabantur. Verum *h.l. Bulla* nihil aliud inſinuat, quam majus Imp. ſigillum, majoris momenti conceſſionibus ac diplomatibus, nec non Pragmat. Sanctionibus ad totum imperium & poſteritatem pertinentibus, appendi ſolitum. Cum enim de graviſſimis Imperii negotiis Carolus IV. præſenti conſtitutione caviſſet, meritò eam ſigillo majori munivit. *Synecdochicâ* itaque *denominatione* ipſa Sanctio *Bulla*, ab ejus appenſione, appellatur, & quidẽ cum appoſito *Aurea*, tum ob appenſi ſigilli materiam, quæ aurum fuit; (*Aureâ enim & argenteâ Bullâ* uſi antiquitus Impp. in rebus majoris momenti, vel cum ad Reges ſcriberent; ad matrem verò vel liberos ſcripturientes *cereâ*, quæ inferioribus quoque communicata, primò quidem Principibus & Magnatibus, poſtea etiam aliis. Sic duo ſumma imperii Judicia, Aulicum ſcil. & Camerale, Electores item & Principes Imperii hodiè *cerâ rubrâ*, Comites autem & Civitates *viridi* utuntur, exceptis iis, qui ſingulari privilegio Jus cerâ rubrâ ſigillandi acceperũt, quos inter Comites Mansfeldenſes &c. Civitates, Conſtantia, Leybach in Carinthiâ, & Stetinum ac Cõslinum in Pomeraniâ, &c. *Plumbeâ* denique ſunt uſi ad Deſpotas, Patriarchas & reliquos Magiſtratus honorarios ſcribentes. De au-

reæ

reæ Bullæ uſu noviter *Capit Ferd. III.* ita cavet *art.46.* Daß die güldene Bull/ als ein Uhraltes insigne eines regierenden Römiſ. Käyſers oder Königs/ an kein ander Diploma, als welches bey der Reichs-Canzley mit Käyſ. Maj. Verwilligung außgefertigt wird / gehencket werden ſoll. Conf. *Ferdin. IV. art.44.* tum ob contentorum Sanctionis præſtantiam.

2. Eſt igitur AUREA BULLA (die Güldene Bull) *Sanctio Imperii ab Imperatore Carolo IV. Ordinum Imperii conſenſu, pro parte anteriore Norimbergæ, pro reliquâ Metis promulgata, leges, electionem cumprimis atque coronationem Imperatoris, Electorum Jura, aliaque Imperii acta graviſſima concernentes* (quarum quædam conſuetudinum receptarum confirmatoriæ, aliæ controverſiarum definitivæ, aliæ novorum Jurium collativæ, aliæ jam latarum LL. reiterativæ) *continens.*

3. Ut Aurea hæc Bulla â plurimis egregiis mactatur elogiis, quando ab ipſis dicitur *Lex Imperii Fundamentalis* vid. *Heig. 1. qu. 5. n 2.* Darauff/ als auff einer Grundfeſt das H. Röm. Reich ruhet. *R.I. Wormat. de anno. 1521. Nervus firmiſſimus Pacis Publicæ. Peucer. lib. 3. Chron. in vita Carol. IV.* &c. vid. *Limn. ad A.B. prælim. obſ. 7. pag. 22.* ita ab aliis variorum defectuum arguitur, & imperfectionis nota illi inuritur. Sed ab horum impetitione eam maſculè defendit *Limn. d. l.*

4. Au-

4. Author Aureæ Bullæ, ut ex descriptione patescit, fuit IMP. CAROLUS IV. Johannis Regis Bohemiæ & Comitis Lüzelburgensis filius, ex alterâ uxore Elisabethâ Wenceslai Senioris filia, in baptismate ab avo Wenceslaus dictus, posteà verò inter solennia Confirmationis sacra à Carolo Pulcro Franciæ Rege, affine, apud quem pueritiæ rudimenta exegit, Carolus appellatus, qui vivo adhuc Ludovico IV. Cæsari, instinctu Clementis VI. ac conspiratione Balduini Trevirensis oppositus, verùm nec tunc, nec post brevi insecutam Ludovici mortem statim imperium quietè tenuit, varios nactus corrivales, quos tamen tandem partìm vi, partìm donariis devicit, eoque plenam successionem impetravit, anno 1355. Romæ coronatus. Fuit cætera Carolus Princeps sermone affabilis, accessu facilis, literatus & literatorum Fautor maximus, Linguarum quoque, Gallicæ, Italicæ, Germanicæ, Bohemicæ ac Latinæ, quin & Juris peritissimus ac amantissimus, quod præter generale Studium Pragæ institutum, testatur satis A. B. quam ipsummet Carolum IV. Imperatorem, non Bartolum, qui ejusdem fuit consiliarius, privilegio Comitivæ ab ipso donatus, composuisse, plurimorum fert opinio. vid. *Limn. ad A. B. proœm. Obs. 30.*

5. Causa promulgandi A. B. Impulsiva Ele-

Electorum potiſſimum diſſenſio atque diviſio, partim *ex ambitione*, quæ, dum primum quisque locum & authoritatem in eligendo ſedendoque vindicarat, ſœpè ſimultates & non ſemel cædes excitaverat (Exempla videſis ap. *Arum. ad A.B. diſſ. 1. §. 6.*) partim *ex diſcordi electione*, quæ, dũ ſimul & ſemel plures elegerant, vel minis Pontificum deterriti, quod uni promiſerant, revocaverant, cruenta & longos in annos durantia bella in Imperio generaverat, nata, fuit. Ad hæc diſſenſionum genera, iisque annexa incommoda, tollenda, & concordiam ac unitatem inter Electores reducendam ac fovendam, unanimemque electionem inducendam, præſentem Carolus, probante Senatu Imperii frequentiſſimo, promulgavit conſtitutionem. vid. *ipſum A. B. præm.* cui conſonat *c. 3. §. 2. c. 7. pr.* Errant proinde *Lampadius* (*v. tr. de Rep. Rom. Germ. p. 2. num. 12.*) ac *Monzambano* (vid. *c. 4. §. 6.*) Carolum IV. ut filium ſuum Wenceslaum ad Imperii Solium eveheret, A. B. condidiſſe ſtatuentes. Si enim hæc Caroli fuiſſet intentio, haud oneraſſet Electores juramento de non niſi apto atque idoneo eligendo. vid. *A. B. c. 2. §. 2.* Lippis n. tonſoribusque notum, quis, qualis ac quantus fuerit Wenceslaus Caroli filius. Sed & 5to demum anno poſt ipſe ei natus eſt, cum jam condita eſſet A. B. Natus quippe ipſe an-

no 1361. A.B. verò condita an. Christi 1356. 4to Idus Januarii. *A. B. Proem. sub fin.*

6. Conscripta est hæc constitutio linguâ Latina (stylo tamen, pro more illius seculi, non admodum eleganti) eò quod Carolus propensior in eam, quam Germanicam fuerit, eâdem non ipse modo frequenter uti, sed alios quoque illâ utentes per benignè audire solitus. Quod vero eidem hoc licuerit, non modo Praxis antiqua, sed etiam usus ad nostra tempora continuatus, & capitulationibus Impp. à Caroli V. ævo in præsentem usque diem corroboratus (vid. *Cap. Car. V. art. 14. ibi Limn. Ferd. I. art. 13. Rudolph. II. articul. 13. Matth. art. 14. Ferd. II. art. 12. Ferd. III. art. 16. Ferd. IV. art. 42. Leop. artic. 43. quibus expressè permittitur in negotiis Imp. uti linguâ vel Germanicâ vel Latinâ)* probant. Quamvis consultius Carolum fecisse putet *Limna. ad A. B. prælim. Obs. 1.* si linguam Germanicam prætulisset, eò quod materia legis Germanos, & German. Imperium, das Röm. Reich Teutscher Nation/ concernat, persona Legislatoris ejusdem nationis, Linguam Germanicam pro vernacula habens, locus denique, ubi lata, nempe *Norimberga*, ubi priores Constitutiones *ad cap. 24. usque* editæ v. *proem. & c. 12.* quasi in umbilico Germaniæ sita, *& Metis*, ubi constitutiones, quæ à *cap. 24.* sequuntur, prioribus adjectæ. v. *cap. 24. pr.* itidem tunc

tem-

temporis adhuc juris & idiomatis Germanici fuerit. Sed forsan etiam ideò Latinâ Linguâ eam edere Carolo ac Proceribus Imperii placuit, ut à Pontificibus Rom. quoque legeretur, quoniam illorum interesse credebatur haud ignorare, quæ de omni Electionis negotio in Germania placuerant. Successu temporis variæ A. B. translationes factæ sunt in Linguam Germ. nulla tamen earum authoritate publica est approbata, unde ad quæstionum decisionem Latina potius quam Germ. alleganda, dissonat enim in non paucis à Latina, imo continet etiam quædam, quæ in textu Latino planè non leguntur, observante *Limn. in prælim. ad A. B. obs. 4. & ad c. 11. §. ult.*

7. Authographum hujus Bullæ Francofurti ad Mœnum in Curia, quam appellant den Römer/ ceu in loco Electioni Cæsarum dicato, sanctè asservatur, literis monachalibus in pergameno scriptum, constans foliis 43. (in numero auctores variant) estque sericis filis nigri & glauci coloris involutis transfixum, quibus rotundum Imp Sigillum, idque aureum, appensum. In Sigilli hujus altero latere est Imperator sedens in Maiestate cum Coronâ imperiali in capite, tenetque manu dextrâ Sceptrum Imperii, Sinistrâ pomum cum cruce desuper. A dextro Cæsaris latere est clypeus cum Aquilâ, à sinistro clypeus

cum figurâ Leonis. In circumferentia legitur: CAROLUS IV. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ROM. IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS. In altera Sigilli parte extat castrum magnum cum duabus turribus, in medio inferius habens portam, cum literis: AUREA ROMA. In circumferentia leguntur hæc verba: ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI. Originale Palatinum Heidelbergæ asservatum cum aliis documentis literariis, & Bibliotheca præcellentissima, tempore quo in anteriori bello Germ. Heidelberga occupata fuit, aliò perlatum. Exemplaria, quæ typis exscripta, varia sunt, ac pleraque mendosa, operæ fuerit pretium legere, quæ *Limn.* de variantibus his lectionibus *in obs. prælim. 3. & tom. 1. addit. ad lib. 1. 7. P. c. 11. num. 90.* annotavit.

8. Quandoquidem verò Imperatores fide jurata in Capitulationibus ad *A. B.* conservationem strictam obstringuntur, facilè patet, eam ipsorum arbitrio haud subesse, nec pro lubitu ab iisdem vel abrogari, vel immutari posse. Consentientibus tamen Electoribus ac Ordinibus Imperii, pro statu & utilitate Reip. eandem tuto vel limitari vel renovari posse, tantò facilius est largiendum, quantò est certius, post tempora Caroli non modo tacito Electorum & Ordinum Imperii consensu,

ſenſu, per contrariam obſervantiam in multis, (ut e. gr. 1. in ordine ſuffragandi. 2. Jure coronationis. 3. Miſſæ celebratione, cui Electores antequam ad Electionem Regis Roman. progrediantur, *ex A.B. præſcripto* intereſſe debent, Proteſtantes tamen, eorumque Legati, multoties ſeceſſerunt, aliisque pluribus (vid. *Carpzov. ad L. Reg. c. 3. ſect. 3. à num. 8. usque ad finem. Limn. 1. J. P. 11. num 101. ſeq. ibique in addit.*) ab expreſſa illius Sanctione receſſum fuiſſe, ſed & expreſſo Imperii conſenſu, per octavi Electoratus inſtitutionem, ei in Electorum numero derogatum eſſe. vid. *Inſtr. Pac. art. 4. §. quod ad domum, &c.* ibi: *Imperator conſenſit cum Imperio in inſtitutionem octavi Electoratus.* add. *Strauch. Diſſ. 4. th. 14.* Sequuntur Capitulationes Cæſareæ.

9. Pauci in orbe Chriſtiano ſunt Reges ac Principes, quorum poteſtatem non aliquo modo comprimat & circumcidat inita cum Ordinibus pactio, quæ pro diverſitate Rerumpubl. vel pauciora vel plura continet capita, prout ſtatus cujusque Monarchicus purior eſt & liberior, vel magis aut minus temperatus, aut ex Ariſtocratiâ vel Democratiâ mixtus. De Imperatore quidem noſtro id vulgò conſtat, Reip. adminiſtrationem in eum, non, niſi certis conditionibus, quas omni ſtudio ſe obſervaturum mediante ſacramento promittat, ac in Scripturam re-

dactas reiteratæ obligationis causa subscribat, transferri. Vocatur earum Instrumentum usitato, sed barbaro, vocabulo CAPITULATIO, *Germanis* Capitulation / Käyserliche Obligation. Nomen autem hoc *Capitulatio* habet à variis capitulis sive articulis, quibus constat. Capitulare enim est articulatim pacisci, & Capitulatio pactio articulatìm distincta; Hinc *Fransc. Irenic. in Collegio Jur. Public. in Discur. Andr. Burgold. sup. Instr. Pac. ad part. 3. Disc. 5.* Capitulationes Cæsareas, quæ olìm *Leges Palatinæ* dicebantur, docente *Goldasto in dedicat. Tom. 3 Constit. §. Imperatoria.* Articulirte verbrieffte Pacta, so die Stände deß Reichs mit ihrem erwehlten Oberhaupt eingehen / *Germanicè* vertit, & *Limnaus in comm. ad Capit. Impp. proleg. sect. 1.* pro etymologiæ Latinæ ratione *Germanicè* Käyserliche Artickels-Brieffe / rectè dici posse tradit, & aliàs Käyserlich Wahl-Articul oder Geding appellari, in vulgus notum est.

10. Describit autem Capitulationem *Fransc. Iren. d. l.* quod sit *Lex Germanorum regia*, (secutus in hoc *Carpzov. c. 1. de L. R. G. section 4. Schuz. v. 1. D. 4. thes. 1.*) *qua Imperii administratio in Imperatorem designatum & Electum certis conditionibus defertur, hoc fine, ne status Reip. Rom. Germanicæ sub libertate Ordinum ac venerabili Cæsaris authoritate florens ullo modo turbetur ac convellatur.* Cæterum nostratis Capitulationis & antiquæ

Legis

Legis Regiæ Romanorum, ad cujus exemplum per Legem Regiam describitur, comparatio parum habet simile. Per Legem Regiam enim absoluta & infinita potestas Principi conferebatur, Capitulatio autem Imperatori non absolutum, sed certis limitibus definitum defert Imperium; L. Regia populus libertate se sua abdicabat, Capitulatio verò Civium Imperii libertatem firmat. Lex Regia semel lata duravit usque ad mutatum Imperium, Capitulatio, quoties electus Imperator, hactenus denuò præscripta, & temporibus Reip. accommodata est; Lex Regia ad potestatem, Capitulatio ad potestatis normam sive exercitium pertinet. Si itaque propter convenientiam in re nomen Capitulationi nostræ convenire putat, valde vereor cum *Strauch. Diss. Exot. Jur. Publ. 4. th. 10.* ut hoc nomen rei sit conveniens, & generis loco rectè *Lex Regia* ponatur.

11. *Limnæus d. l.* ait esse *regulam potestatis Cæsareæ & administrationis Imperii, electo Regi Romanorum ab Electoribus præscriptam & ab eodem mediante juramento receptam.* Sed vereor etiam ut satis rectè regula dicatur, antequam enim regula sit, pactum præcedat oportet, quod demum facit, ut, quam ante non habebat, naturam regulæ, accipiat.

12. Alii *Legem Imperii fundamentalem* esse dicunt, *qua Imperium limitatò Imperatori defertur.*

fertur. Sicque acriter inter Dd. controvertitur, *quid sit Capitulatio formaliter*, ut Magistri loquuntur, *an lex? num vero conventio?* Plurimis Lex esse videtur. vid. *Lampad. p. 3. c. 2 num. 12. Burgold. p. 3 Disc. 6. th. 2.* argumentantur enim contra eos, qui conventionem esse dicunt ita. 1. *Ubicunque de re indebitâ non danda agitur, ibi non est propriè conventio. Atqui in capitulatione de quadam parte potestatis, quæ Imperatori indebita, in eum non transferenda agitur.* E. Sed R. Conventiones sive pacta esse duplicia, alia de dando, alia de faciendo vel non faciendo. §. *ult. Inst. de V. O.* Procedit major in prioris generis conventionibus sive pactis, de dando, suo tamen etiam modo. vid. *Strauch. Diss. 4. th. 27.* Pacta vero de non faciendo eo, quod utrum facere liceat, ambiguum est, Jure omnino valent atque subsistunt: *Ambiguum est*, inquam, nam si certum sit, facere me jure non posse, quod ne faciam, alius stipulatur, ego promitto. *v. gr. ut ne furtum faciam*, pactum tanquam contra bonos mores factum non valebit. *l. 7. §. 3. de pact.* Jam Capitulatio est ejusmodi conventio, quâ Imperator promittit se non facturum, quod utrum facere liceret, nondum definitum, adeoque adhuc ambiguum erat, imò quoad quosdam articulos etiam de faciendo promittit, prout ex perlustratione articulorum Capitulationis facilè inno-

innotescet. 2. *Omnis conventio utriusque ponit obligationem. Capitulatio non ponit*, E. Sed falsitatem majoris arguit 1. divisio pactorum in obligatoria & liberatoria, quorum hæc obligationem non ponunt, sed tollunt. 2. partitio contractuum in μονόπλευρα & δύπλευρα. 3. *Lex non est conventio. Capitulatio est Lex fundamentalis.* Et. Sed Lex propriè Capitulatio dici non potest, quod facile deprehenderit, qui modo ad naturam & indolem Legis paulò attentius adverterit. Sancitur enim Lex ab Imperante, qui Majestatem habet, subditis civili potestati, quos etiam invitos ad obsequium obligat. Ast Capitulatio à solis Electoribus (penes quos tantùm Legũ in Imperio nostro ferendarum potestatẽ esse, nemo status imperii nostri gnarus dixerit) hactenus concepta, nec invitũ Imp. ex potestate præscribentium, sed sponte eam acceptantem, vi factæ promissionis juratæ, quam nulla externa necessitate coactus ex liberâ præstat voluntate, obligat. Et qui se noviter electus Imp. legibus adstringi patietur invitus ab iis, quibus nec ante nec post electionis negotium est subjectus? Nec obstat, quod Lex fundamentalis communiter dicatur, & ab ipsis Electoribus *in responso ad Cæsaris propositionem de d. 20. Jan. anni 1623.* ap. *Lundorp. Tom. 2. act. publ. l. 6. c. 52. p. 1068.* vid. *Carpz. c. 1. sect. 4. n. 9.* Nam LL. quæ comm. vocan-

tur fundamentales, conditiones potius ſunt, imperanti præſcribentes modum regiminis, quam leges, vocabulo propriè accepto pro juſſu majeſtatis obligatorio in ordine ad ſubditum, quoniam inferiorem non obligant ex ſuperioris præſcripto; vocari tamen Leges poſſunt eo modo, quo pacta & conventiones contractibus legem dare dicimus. Sed quid opus eſt multis in re clariſſimis Capitulationum verbis definita, ita enim in proœmio omnium à Carolo V. usque diſertè ſcribitur: Daß wir uns demnach auß freyem gnädigen Willen mit denſelben unſern lieben Neven / Oheimen und Curfürſten / diſer nachfolgenden Articul / geding und pacts weiß vereiniget / vertragen / die angenommen / bewilliget und zu geſaget haben / alles wiſſentlich und in Krafft diſes Brieffs. *Conring. ad Lampad. 3. 2. 12. Strauch. diſſ. 4. th. 27.*

13. Placet ergo Capitulationem deſcribere cum *Conringio Diſſ. de Capitul. Cæſ. th. 20.* quod ſit *pactum ſeu conventio, qua Imperator per Electorum ſuffragia deſignatus ante coronationis ſolennia, certas ſibi propoſitas conditiones acceptat, & de iis ſervandis juratò cavet, publicæ ſalutis conſervandæ cauſa.*

14. Non minori ſtudio de prima Capitulationum origine, quam forma DD. contendunt. *Hortlederus ap. Goldaſt. in Polit. Imperial. part. 12. diſc. 2.* ſub turbulento Henrici

IV.

IV. imperio eas primum ortas putat. Cum Conrado I. Seculo 10. cœpiſſe autumat *Arum. vol. 4. I. P. diſc. 4.* cui conſentit *Carpz. ad L. R. G. c. 1. ſect. 8. num. 40. 44. & 53.* Sub Ludovico Arnulphi Filio illas natas aſſerunt alii. *Oldenburger in Limn. Enucleat.* ad Caroli V. tempora ortum refert. Sed veriſſima videtur *Goldaſti & Limnæi Proleg. ad Capit. ſect 3. num. 15.* ſententia, Conringio *in Diſſ. de Capitul. Cæſar. th. 13. ſeqq.* item in *Diſp. de præcip. negot. in Com. Imp. tractari ſolit. th. 41. ac in not. ad Lampad. p. 3. c. 2. §. 4.* & Rachelio *in Diſp. de Capitul. regn. German. cap. 2.* quoque probata, videlicet Capitulationes cum Rep. noſtra, imò quibusvis Regnis Germanicis ejusd. eſſe ætatis, incrementum vero & aliam atque aliam faciem pedetentim & variis temporum intervallis accepiſſe. Cum enim Germania noſtra ab ultimis usque temporibus, ad quæ Annalium fides pertingit, ſubinde unius quidem, ſed non abſolutum, verùm legitimum ac reſtrictum agnoverit Imperium, indubiè nunquam non admiſſi ſunt Reges in certas leges. Nullo autem conſtat indicio, ſingillatim illas quondam verbis diſertis expreſſas, multo minus eſſe ſcriptas vel novatas. Per igitur eſt veroſimile, ſi non ſemper ſaltem ordinarie, Reges in obſervantiam duntaxat aliquam communem legum & conſuetudinum receptarum creatos. Cum Rudolpho

dolpho Suevo AntiCæſare Henrico IV. Imperatori oppoſito anno 1077. nova aliqua ſolito pluribus conſtans capitulis facta conventio, quam ſcripto quoque comprehenſam fuiſſe, ex *Brunone συγχρονῳ* conjecturam facit *Conring. ad Lampad. p. 3. c. 2. §. 4. & in addend. ad p. 125.* ubi & in quas conditiones Otto IV. receptus fuerit, oſtendit. Cum Carolo V. in plurimas novas, easque ſcriptura comprehenſas leges ab Electoribus conventum. Nam cum ipſe magnis ſuis viribus metum incuteret, arctioribus ſolito vinculis formidabilis ejus potentia videbatur frenanda, ne plus ultra tenderet & Germaniæ libertati atram inferret noctem: Hinc & ipſi præſcriptam Capitulationem, quà præſentem formam, primam plurimi dicunt. Placuit etiam deinceps utile exemplum in ſucceſſoribus tametſi minus periculum immineret. vid. *Fr. Iren. ad Burgold. p 3. adject. diſc. 11. pag. m. 126.* quæ igitur hodiè lucem viderunt Capitulationes, ſunt Caroli V. Ferdin. I. Maximil. II. Rudolphi. II. Matthiæ, Ferdinandi. II. III. (quas ſingulari volumine eruditis comentariis illuſtravit *Limnaus*) Ferdinandi. IV. Leopoldi I. (ab eodem ſeorſim illuſtratæ & *Tomo 2. addit. ad l. 1. c. 12.* inſertæ.)

15. Quod ſi, *an rectè Electo talis Capitulatio præſcribatur, & per eam poteſtas ipſius certis quaſi cancellis in cludatur?* quæſiveris, intrepi-

de

de id jure fieri affirmavero. firmatur enim per illam Imperii & obsequii nexus, ac conservantur eâdem cum juribus Imperatoris Statuum ac subditorum Imperii Jura & privilegia. vid. *A. B. cap. 2. §. 6.* add. *Capitul. Carol. V. art. 4. Leopold. articul. 3.* Conf. *Reinck. l. 1. cl. 3. c. 19. Limn. in proleg. section. 2. Conring. Diss. de Capitul. Cæsar. th. 5. seqq.*

16. Jus Capitulationis concipiendæ Electores se privativè quoad alios Status habere prætenderunt, & aliquandiu exercuerunt, quorum partes defendendas suscipit *Herman. Hermes c. 9. quæst. 8.* Sed cæteri Imperii Ordines jam post Rudolphi II. obitum, dum Matthias eligeretur, de hoc conquesti demùm in tractatu Pacis Westphal. obtinuerunt, ut *Instrumento Pacis articul. 8. §. habeantur. &c.* caveretur, ut in posterum perpetua & certa Capitulationis forma, consensu Ordinum in plenis Comitiis conderetur. Verum ejus editionem hactenus impediit Electorum, reliquorumque Ordinum æmulatio vid. *Textor de rat. stat. c. 18. Burgold. p. 3. disc. 5. num. 1. ibique Fr. Iren. ubi & de Capitibus ei inserendis agunt.* Quid interim in Electione Ferdin. IV. & Leopoldi ratione Capitulationum inter Electores & cæteros Status actum atq; gestum fuerit, pluribus referunt *Burgold. d. l. & ibi in addit. Fr. Iren.*

Iren. Author. der grundfest *p.3. c. 3. Conring. Diss. de Capit. th. 25. seq.* Monita quædam scilic. Capitulationibus eorum inserenda Principum & Statuum Legati Principalium suorum nomine Electoribus in vim suffragii exhibuerunt, ex quibus tamen ea, quæ attendi Principum maximè interfuisset, sunt præterita, uti ex monitorum illorum à *Sprengero in Inst. Jur. Public. l. 1. cap. 28. & Authore* der grundfest *d. l.* exhibitorum cum Capitulationibus dictorum Cæsarum institutâ collatione, & Principum ac Statuum contra Capitulationem Leopoldinam interpositâ protestatione ap. *Burgold. d. l.* cuivis patebit, poteritque quilibet facilè deprehendere errare eos, qui illas Capitulationes modo Instrumento Pacis conveniente conceptas esse docent, quos inter *Author Comitiologiæ Ratisbon. de anno 1654. p. 2. D. 3. num. 3. p. 4. D. 9. num. 13. p. 270. & p. 336. & Beichling. in Disp. de Jure Princip. Elector. sub. præs. Dn. Ludwel. anno 62. hab. thes. 33.* Si enim ad illius præscriptum confectæ fuissent, sine dubio cessassent illæ Electorum & reliquorum Principum ac Statuum Imp. in præsentibus Comitiis de hac materia deliberationes ac disputationes, quas longa serie describit *Balthas Venator in relation. rer. in præsent. Imp Comit. gestar.* An omnium Imp. Principum & Statuum nomine autem Leopoldina concepta, alia est

quæ-

quæstio? de qua v. *Rachelius Diss. de Capit. Regn. Germ. c. 3. §. 5.* Inaudivimus tandem negotium Capitulationis perpetuæ ad normam Instrumenti Pacis communi Statuum consensu conficiendæ in modernis comitiis felicem sortitum esse finem, sed instrumentum ejus videre nobis nondum contigit. Projectum ejus autem ab Electoribus m. April. Anno 64. Statibus oblatum exhibet *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 1. c. 12.*

17. Præscribitur autem Capitulatio ei, qui ab Electoribus in Regem Romanorum electus est, ante coronationem & Imperii commissionem. Priusquam enim peractâ electione quicquam nomine Imperii suscipiat, eundem Statuum jura & Privilegia confirmare oportet. *A. B. c. 2. §. 5. Capit. Leop. art. 3.* Quia vero hæc confirmatio hodie per ipsam Capitulationem fit, hinc eâ demum reipub. gerendæ facultatem vel potestatem administrandi Imperium electo Regi vel Imperatori dari, rectè asseritur. *Limn. ad Capit. Proleg. sect. 7. n. 6. seqq.* Non frustra autem, *num etiam Rex. Rom. qui Imperatori in vivis existenti adjungitur, Capitulatione vivo adhuc Imperatore adstringatur? dubitaveris.* Hic vero variatũ, proindeq; id ab Electorum depẽdere arbitrio, tradunt *Limn. in Proleg. sect. 5. Hermes. c. 9. q. 3.* Articuli Capitulationis juramento, ab ipso electo in persona, secundum

dum formam ab Electoribus vel eorum nunciis præscriptam, corporaliter præstando confirmandæ ingens cum tempore & Imperatoribus incrementum cœperunt. vid. *Limn. d.l. sect. 6.* non a. tantùm iisdem singularia & quæ, si Capitulatio non foret, ei licita essent, sed etiam quæ juris generalis & ordinarii sunt, misceri videmus (vid. *Cap. Ferd. III. art. 42. Ferd. IV. & Leopold. 38.*) eum in finem, ut electus sciat se jure ordinario in totum solutum non esse *Limn. d. l. num. 11.*

18. In Scripturam redactæ & subscriptæ atque subsignatæ Capitulationis septem uniformia in omnibus conficiuntur autographa, & singulis Electoribus, excepto Bohemo, cui cum Capitulatione nihil negotii est, unum traditur in rei memoriam.

19. Instituti hujus finis non est alius, quam ut Principatus libertate Ordinum, libertas verò Ordinum Principatu temperetur, & sic præsens Reip. Status eò melius conservetur & exinde salus publica promoveatur. Obligat enim Capitulatio Imperatorem, ut non aliter, quam uti convenit, imperio utatur, & præscriptas ac acceptatas conditiones in gubernanda Repub. sanctè observet, atque adeò in potissimis Reip. negotiis Ordinum omniũ vel minimùm Electorum consilium & adsensum expetat. Prospicit autem simul Ordinum Imp. securitati & existimationi, ut non videan-

videantur amplius per meram usurpationem aut contumaciam negotiis Reip. se immiscere. Ad præsentis igitur status conservationem si quæ alia lex vel constitutio Imp. nostra certè facit Capitulatio. Subnascitur hîc quæstio hinc inde agitata, *An Imperator, licet ita paciscendo promittat, quod potissima Reip. negotia cum Ordinum consilio & consensu gerere velit, inq; præcipuorum jurium Majestatis exercitio eorum adhibere suffragium ac assensum, nihilominus habeat Majestatem sive summam potestatem?* (ita rectius formatur quæstio, quam ut communiter concipi solet: *num Capitulatio deroget Imperatoris Maiestati?* vid. *Conring. de Capit. th. 52.*) Affirm. eam *Lampad. 3. 2. 12. Gerhard. in qq. controvers. Jur. Publ. hexad. 2. q. 3 Herm. c. 9. q. 6.* Eitel Fried. von Herden in der Grundfest, *p. 1. tit. 1. Sprenger. in Inst. Jur. Publ. 1. c. 28. p. m. 171. Limn. ad Capitul. sect. 8. num. 22.* qui sibi gratulatur quod qq. assentientem habeat *Grotium de I. B. & P. l. 1. c. 3. num. 16.* Prolapsi autem sunt in hanc ipsam opinionem, vel quod promiscuè & cum vulgo usi sint vocabulo Majestatis, non satis cautè proprium ejus significatum ab improprio separantes, vel quod duplicem finxerint Majestatem, personalem & realem. Negant econtra Imperatorem habere Majestatem seu potestatem summam omni quidem ex parte, quandoquidem in consortium

ejus Proceres ſeu ſtatus Imperii recipiat, *Burgold.p.3. D.5.num.2. ibique Franc. Irenici Juſt. Sinolt Schuz vol. 1. Diſputat. 4. theſ. 1. lit.F. Carpzov.de L. R. G.c. 1. ſect. 10. 11.* Et rectè quidem, *Conringii* judicio, quia propriè Majeſtas eſt ſuma (*in genere poteſtatis humanæ ſcil. & negativè, quat. nulli alii poteſtati humanæ ſubjicitur; Majeſtas enim ſeu poteſtas poſitivè ſumma i.e. cui omnes aliæ poteſtates humanæ ſubordinatæ ſunt, nec datur, nec ob imbecillitates generis noſtri dari poteſt,*) in civitate (*hac ſubjectũ Majeſtatis conſtituitur; Eſt autem ſubjectum ejus mediatum ſeu remotum ſaltem, proximum v. & imediatum ſunt in Monarchia Princeps, in Ariſtocratia Optimates &c.*) ubiq; (*vocabulum hoc non in ordine ad locũ, ſed in ordine ad objecta v.gr. leges, magiſtratus, monetam &c. accipiendũ eſt*) poteſtas. Et una eſt in quavis Republ. diviſionem in ſpecies ſeu duas æque ſummas Majeſtates, quarum altera realis, altera perſonalis ſit, non admittens, cum non magis plura ſpecie diverſa ſumma, quæ ſub communi aliquo genere comprehendantur, quàm plura infinita ſpecie diverſa ſub communi aliquo genere ab iſtis ſpeciebus præſcindente contenta, dari poſſint. Quod ſi a. harum Majeſt. altera ab altera dependere ſtatuatur, dependens ab altera vera ſpecies non erit, quî enim eſſet poteſtas non ſumma ſpecies ſum-

ſummæ? v. *B. Stablii orat. binas de duplici Majeſt. ad calcem Regularum Philoſophicarum adjectas. Bœcler. ad Grot. l. 1. c. 3. n. 7.* Sed tamen nihilominus ut totum aliquod poteſtativum in partes ſuas potentiales rectè dividitur, quia non ſimplex aliqua facultas eſt, ſed ex pluribus potentiis, quas diverſitas objecti civilis determinat & diſtinguit, quaſi in unum quoddam poteſtativum concreta, ut ſic unitas illa, propter quam in ſpecies dividi neſcit, non obſtet, quo minus in partes poteſtativas commodè dividi poſſit, vocantur vero illæ vulgò *regalia & jura Majeſtatis.* Quod ſi itaque iſta omnia, aut certè potiſſima, ita defert Imperatori Capitulatio, ut conſilio & ſuffragio Ordinum ea expediat, palàm eſt integram Majeſtatem uni & ſoli Imperatori non tribui, ſed in partes ejus vocari Ordines, ſubjectumque adeò adæquatum, proximum Majeſtatis in civitate noſtra German. conſtitui Imperat. & Ordines Imperii. Quatenus autem notat Majeſtas ſummam dignitatem & pro externo ſpendore, ſummo honore & reverenda amplitudine accipitur, eam Imperatori ſoli rectè tribui ultrò largimur, cum ipſe Caput ſit Imperii, cui Principes tanquam membra adſiſtunt, cui ſinguli Ordines Imperii nomine juramentum fidelitatis præſtant, quem iidem ut Vaſalli Dominum reverentur, & ihren allergnädigſten Keyſer und Herrn

vocant. Quibus omnibus tamen non ſtatim cohæret ſumma poteſtas.

20. Antequam præſens caput concludamus, vel digito tangenda erit quæſtio, *num adeò ſtrictè ſervanda ſit Capitulatio, ut nec in caſu neceſſitatis ob moræ periculum ab ea Imperator recedere poſſit?* In qua obſervabis pro licentia ſtetiſſe Ferdinandum II. Econtra pro ſtricta obſervatione Capitulationis Electores & Status ſtare. vid. *omninò Limn. proleg. ſect. 8.* ubi hanc latius propugnat. In quam ſatis aperta etiam videntur eſſe verba *Capit. Maximiliani II. & omnium ſeqq. Impp. artic. ult.* Dawider nicht zu thun / in einige Weiß oder Wege / wie die möchten erdacht werden. Non tamen Imperatorem Capitulationi contravenientem ſtatim ob contraventionem quamvis jure deponi poſſe, coronidis loco notato.

CAPUT III.

De Receſſibus Imperii, Pace Prophana & Religioſa, ac Pacificatione Osnabrugo-Monaſterienſi.

RECeſſus Imperii (Reichs-Abſchiede / Reichstags-Abſchiede / Reichs-Satzungen / Ordnungen /) ſunt *decreta Comitialia ſ. Leges univerſales, in Comitiis Imperii mutuo Impera-*

peratoris & Statuum consensu de negotiis administrationem & conservationem Reip. imprimis concernentibus, legitimè constituta & promulgata.

2. Quare autem hæ Leges *Recessus* dicantur, non una est omnium sententia. Hoc certum, quod non inde sic dicantur, quod ab illis multi recedere soleant, nec quisquam morem iis gerere amet, ut non neminem per jocum quæstionem resolvisse refert *Tabor racem. crim. p. 439. num. 2.* Sed *vel* inde, quod sint instar secretorum Imperatoris & Ordinum Imperii animorum recessûs, sive reconditæ Cæsaris Statuumque Imperii cogitationes, *vel* quod per eas à variis dissensionibus recedatur, juxta *Fibigium Elect. Jurisprud. semid. 8. quæstion. 2. numer. 14.* *Vel* quod sub ipsum discessum à recessuris à comitiis, post consultationes & deliberationes finitas constituantur, juxta *Schüzium*, sic appellantur. Vocantur alio nomine Constitutiones Imperii, quod vocabulum idem significare cum Recessibus notat *Besold. Th. Pr. Voc.* Reichs-Abscheid. *Reink. de R. S. & E. l. 2. cl. 2. c. 5. num. 46.* Recessus Comitiorum. *Reink. d. l.* Ordinationes Imperii *Struv. Ex. 2. th. 33.* Et titulotenus saltim ab illis A. B. Reformationes Politicæ, Ordinatio Cameralis, Criminalis, Monetalis, Constitutiones Pacis Religiosæ, & profanæ, Instrumentum Pacis

Cæſareo-Suecicum, & Cæſareo-Gallicum,&c. diſtingui videntur. *Dn. Maurit. Diſp. de Receſſ. Imp. th. 7. ſeqq.*

3. Diſtingui poſſunt cum *Maurit. d. l. th. 10.* in *Receſſus Comitiorum Univerſalium, & Particularium. Illi* ſunt, qui conficiuntur in Comitiis Imperii generalibus, ad quæ omnes Imperii Ordines convocantur. Hi qui concipiuntur in Comitiis, in quibus non omnes Imperii Status, ſed eorum aliqui tantum conveniunt, qui tamen omnium ſuſtineant vicem, quales ſunt, die Reichs-Deputation-Abſchiede/ eandem cum aliis Imp. Receſſibus authoritatem habentes. *R. I. de anno 1594.* §. Was und ſo viel aber noch. 97. die Viſitations-Abſchiede/ cujus generis duo inter Receſſus Imperii extant, *de anno 1531. & 1533. ſcil.* Satis longo tempore eorum nulli, conventibus hujusmodi inde ab anno 1587. impeditis, conſcripti: ſpem quidem reſtituendorum, impedimentis per Inſtrumentum Pacis ſubmotis, fecit *Receſſus Imp. noviſſimus de anno 1654.* §. nach dem nun die alten reviſions-Sachen. 132. nulla tamen hactenus eum inſecuta eſt vel extraordinaria Viſitatio, nedum Receſſus Viſitationis, Commiſſariis Epiſcopi Ratisbonenſis, & Principis Megapolitani anno 1654. ſecundum diſpoſitionem §. darmit den auch ꝛc. 130. miſſis, quod reliquorum Statuum, qui primam Viſitatorũ claſſem conſtitu-

ſtituunt, nemo adeſſet, re infectâ diſcedere coactis, utut qq. Camerales ipſi ſeriò & inſtantiùs in his adhucdum durantibus Comitiis Ratisb. decretæ extraordinariæ Viſitationis executionem urſerint. vid. *Fritſch. in addit. ad Limn. l 9. c. 2. num. 198. p. 370 ſeqq.*

II. Etiam Receſſus in *primarios* & *ſecundarios ſeu aſcititios*, Neben-Abſchied/ dividuntur. *Poſterioris generis* concipi ſolent, quando in Imperii Comitiis concluduntur quædam, quæ in typis excuſo exemplari certas ob cauſas tempore promulgati Receſſus ab omnibus adhuc legi nolunt Imperii Status, aut aliis ex cauſis: & ſervandi traduntur Electoris Moguntini Archivo. Exempla extant in Comitiis Ratisbon. *anni 1541. anni 1559. anni 1576. Limn. tom. 1. addit. ad l. 9. c. 1. n. 223.*

4. Cauſam Receſſuum Imperii Efficientem non ſoli conſtituunt Imperatores, ſed cum ipſis Electores, Principes & alii Imperii Status, penes hos enim adæquatè Legum in Rep. noſtrâ ferendarum eſt authoritas. *Tob. Paurm. de Idict. l. 2. c. 2. num. 52.* id quod ſæpius ipſi Imperatores per ſuos agnoverunt. Ferdinandus II. enim Legatis Circuli Franconici anno 1629. 28. Aug. reſpondit. Es erinnere Sich Jhre Keyſerl. Majeſtät/ daß in dem einige Sachen/ da man neue Geſetz und Conſtitutiones auffrichten wolle/ deme im Reich Herkommen nach/ſolches auff gemeinen

Reichs-Versammlungen constituirt werden solle. Et jussu ejusdem Imperatoris ad *literas Electoris Sax. datas 28. April. anno 1629.* responderunt Consiliarii Aulici: Neue Gesetz können Jhre Majestät nicht machen ohne Consens der sämptlichen Reichs-Ständ. *Thom. Maul. in Epist. Iconismo Aquilæ Rom. annexa.* add. *Instrum. Pacis art. 8. vers. 1. 2. 3. 4.* Imperatorum nomine his partibus defuncti nonnunquam Reges Rom: Vicarii, aut Commissarii eorum. vid. *R. I. de anno 1542. R. I. de anno 1525. 1526. 1527. 1543. qui primùm in postrema editione typis descriptus, cum in reliquis hactenus defuisset.* Nec dubitandum, quin Interregni tempore Vicarii Imperii, tanquam Provisores ejus, cum Statibus leges hujusmodi universales condere possint. *arg. c. 5. A. B.* §. *1.*

5. Materia Recessuum varia. Præcipua eorum capita sunt: negotia belli, pacis, tributorum, monetæ, matriculæ redintegrationis, moderationis indictarum pensitationum, ordinationis Judicii Cameralis, administrationis justitiæ, recuperationis avulsarum ab Imperio provinciarum &c. vid. omninò *Instrum. Pac. art. 8. §. Gaudeant. & §. habeantur autem Comitia. &c.*

6. Formam eorum Substantialem mutuum Cæsaris ac Ordinum consensum esse monet *Paurmeister d. l. num. 84.* Quod modum concipiendi ac formandi illos attinet, notandum, quod postquam Imperator, Rex

Rom.

Rom. cum reliquis Statibus convenit, Electoris Moguntini ceu Archi-Cancellarii Imperii ſit, Receſſum conſcribere, ut qui omnia Comitiorum Decreta, quæ publicè fieri intereſt, ſcripto per Cancellarium vel Secretarium ſuum comprehendi curat. Initium ejus plerumque ex verbis literarum Imperialium, quibus convocantur Comitia; narratio ex propoſitione; Expeditio ex relationibus & reſolutionibus Imperatoris & Statuum peti conſuevit, cumq; ea ſingula durante deliberatione accuratè obſervari à Cancellario vel Secretario Moguntino ſoleant, fit, ut brevi Receſſus formulam ſcripto comprehenſam exhibere queat. Hæc inde prius in Senatu Electorum examinatur, antequam Deputatis Imperatoris & Statuum prælegatur, quod ita obſervatum *Anno 1641. in Comitiis Ratisbon.* docet *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 9. c. 1. n. 195.* ubi addit, Senatui Electorum perſuaſum eſſe, id ſe habere præ reliquis Statibus præcipuum, Daß allein den Churfürſten in ihrem Raht das Concept deß Reichs Abſchieds abzuleſen und zu überlegen gebühre / ſolches aber dem Fürſten Raht nicht zu communicieren ſey / dann derſelbe ſo wohl als der Reichs-Städte Raht zu warten habe biß ihm der Receſſ bey der gewohnlichen Deputation vorgeleſen werde. Cui tamen ſententiæ Senatus Principum contradicit, qui quid eo de negotio tum judica-

verit, legere eſt apud *Limn. d. l.* Poſt hoc examen dein ſtato die in conclavi Electorum, Imperatoris, & omnium trium Collegiorum Deputatis (Electores autem ſinguli unum vel duos, qui tamen ratione ſuffragii pro uno habiti, Principes Eccleſiaſtici tantum tres, Seculares totidem, civitates duos, ad hanc prælectionem mittere hactenus ſunt ſoliti, in nuperis verò Comitiis *anno 1654.* habitis longè plures à Senatu Principum ad hanc reviſionem ablegati. vid. Herden *l. 2.* Grundfeſt *c. 10.*) Receſſus prælegitur, ſique quid hic majoribus votis mutandum exiſtimaverint, id mutatur; Bis deinceps in membrana in Cancellaria Electorali Moguntina deſcribitur, deſcriptus ſubſcribitur, ſubſcriptus ſigillis confirmatur, tandemque ſolennis fit publicatio. Authenticarum autem illarum ſcripturarum (vulgò *Originalia* vocant) una in deß Reichs Hoff-Cantzley/ altera in deß Reichs Cantzley ap. Moguntinum ſeponitur, & Cameræ Imp. copia ad Imperatoris juſſum à Moguntino transmittitur, ut ſecundum eam Proceſſus in futurum decernat.

7. Ita legitimè formatis ac promulgatis Receſſibus, ceu legibus Imperii univerſalibus, per modum contractus ſancitis, omnes deinceps, qui Imperii Germanici ſunt partes, adſtringuntur, ita ut non minus Imperator & Status conſtituentes, quam jure Comitio-

rum

rum destituti Imperii subditi immediati & mediati omnes, ad eorundem observantiam obligentur, diverso tamen obligandi modo. Imperator enim & Status Imperii exinde per modum conventionis sive contractus ad constituta servanda tenentur, valent quippe Recessus Imperii illorum respectu tantum in vim conventionis sive contractus, per verba in Recessibus usitata: Haben uns demnach mit ihnen/und Sie Sich hinwieder mit uns verglichen/ imò in Erklärung deß Landfriedens/ *de anno 1500. in fin. pr.* expressè dicitur: Und haben uns deßhalben mit und gegeneinander in Contractsweiß vereiniget/verpflichtet/und verschrieben/ꝛc. Conf. *R. I. de anno 1559. §. 85. ibi:* Solches alles und jedes so obgeschrieben stehet/ und uns Käyser Ferdinanden betrifft/ gereden und versprechen wir/bey unsern Käyserl. Würden und Worten/ stet/ fest/ unverbrüchlich/ auffrichtig/ zu halten und zu vollziehen/ deme stracks und unverweigert nachzukommen. *& §. seq.* Und wir Churfürsten/ꝛc. gereden und versprechen/ꝛc. *R. I. de anno 1654. §.* über dieses 197. *in fin.* §. und wir 199. add. *Capit. Leopold. art. 38.* Illi autem qui non Status Imperii, sed meri subditi sunt, iisdem tanquam Legibus Superiorum obligantur, eorum ratione etenim in vim LL. Recessus valent. Neque hoc novum esse, ut utraque vis contractus & Legis uni negotio tribuatur, jam pridem observavi-

vavit *Grot. 2. de I. B. & P. 14. num. 9. ibi Felden. in annot.* Jurant etiam duorum Summorum in Imperio Tribunalium Judices & Assessores, se jus secundum Recessus hos litigantibus ibid. reddituros. vid. Juramentum der Reichs Hoffräht. *in Ferdin. III. Ord. Cons. Aulic. tit. 7. circa fin.* & Assessorum Cam. *p. 1. tit. 57. Ordin. Cam.*

8. Prima Recessuum Imperii collectio à Petro Trachen/ Sculteto Spirensi, facta *anno 1527.* in lucem prodiit sub tit. Alle und jede deß Reichs - Ordnungen sampt der guldnen Bull und Abschieden ꝛc. Auß Befehl Keyserl. Majestät Stathalters und Regiments im Reich zusamen gelesen durch Peter Trachen Schultheißen zu Speier. Insecutæ editiones Moguntinæ *an. 1548. 1552. 1559. 1567. 1599. 1607. 1614. 1615. 1621. 1642.* quam excepit demum ultima *anni 1660.* quæ quamvis Recessus *anni 1510. 1535. 1543. 1559. 1569.* qui in prioribus deerant, adjecerit, nihilominus tamen non immeritò de ejusdem perfectione dubitaveris, cum promittat exhibere omnes ab *anno 1356.* usque ad *annum 1654.* in Comitiis factos Recessus, nullus autem de *anno 1356. usque ad annum 1442.* factus inibi habeatur, cum tamen intra tantum temporis spatium nullos fuisse conditos Recessus vix quisquam credere possit. Quid quod ex *Chronico Lehmanni Spirensi* Comitia *anno 1389. 1398. 1437. 1440.* habita fuisse (certe non sine effectu) constet, &

Con-

Constitutio *de re monetariâ*, cujus expreſsè fit mentio in *R. I. de anno 1551. §. 36.* & apud *Goldaſtum p. 2.* der Reichs-Satzung. *p. 156.* exhibetur, Receſſui haud adjungatur, quod omninò fieri debuiſſet. Confer *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 9. c. 1. num. 225.* Utinam verò non ſimul tot tàm veteres, quàm poſteriores editiones ſcaterent vitiis, quæ adeò non corrigit ultima *anni 1660.* ut plurimis etiam locis paſſim augeat. vid. omninò *Dn. Mauritt. d. diſſert. de R. I. th. 37. 38. Dn. Joachimus Hagmejerus ap. Schuzium vol. 2. I. P. Diſp. 4. th. 1. Lit. B.* Paulum IV. Papam Receſſus Imperii inter libros prohibitos retuliſſe tradit, eaque de re Ferdinandum I. Imp. non ſemel conqueſtum, *Petri Suavis Hiſtoria Concilii Tridentini* teſte adductâ. Cæterum totum volumen Receſſuum inter libros prohibitos ab ipſo relatum, vix ibidem deprehendes.

9. Nullæ Conſtitutiones magis Imperio quietem & tranquillitatem conciliant, quam illæ de *Pace Prophana*, ac *Religioſa*; quas proinde hoc capite qq. conſiderare animus eſt. Fundatur autem illa diviſio Pacis (utinam re nunquam diviſæ) *in Prophanam ſive Imperii* den Profan oder Land-Frieden / & *Religioſam ſive Religionis*, Religions-Frieden / *in R. I. de anno 1555.* §. Setzen demnach / ꝛc. 14. *R. I. de anno 1591.* §. alsdann wir / ꝛc. 94. Utraque verò Pax illa Publica eſt, h. e. ſervanda ab univer-

ſis Imperii civibus & ab ipſo etiam Imperatore, Illa tamen, quæ res Profanas reſpicit, *ſpecialiter* Publica vocatur, quia ad univerſi populi tranquillitatem pertinet. Eſtque nihil aliud, quam *Pragmatica Sanctio perpetuò valitura, unanimi Imp. & Ordinum Imperij conſenſu promulgata, de ſibi invicem vim publicam non inferendo, ſed inferendam aut illatam mutuis viribus removendo, ut ſic quiſque rebus ac juribus ſuis liberè uti, & ubique tutò vivere poſſit.*

10. Originem ſuam ſaluberrima hæc Conſtitutio refert ad Maximilianum J. Imperatorem laudatiſſimum, qui Judicio Camerali in *Comitiis Wormatienſibus anno 1495.* inſtituto, eandem concordi Statuum Imp. ſuffragio & conſenſu *dicti anni die 7. Auguſt.* promulgavit vid. Königl. Landfr. *d. ann.* Omninò neceſſarium fuit inteſtinos motus, ſceleratas admodum frequentes diffidationes, clanculariasinvaſiones, direptiones, deprædationes &c. plurimum Imperium devaſtantes, per peculiarem legem abolere, ut tuta inter improbos eſſet iñocentia, inq; ipſis improbis ſeveris minis refrenaretur nocendi facultas. Repetiit poſt eandem Conſtitutionem Maximilianus *anno 1500. Auguſtæ Vindelicorum* ſuperadditis aliis quibusdam capitibus, quæ videbantur priori Conſtitutioni deeſſe. Maximilianum ſecutus eſt Carolus V. Imp.

V. Imp. Carolo Magno ætate & annis quidem posterior, sed virtute atque animi dotibus par omninò & similis. Videns enim plurimum momenti positum esse in pace publica, non tantum ea, quæ à Maximil. hunc in finem edita, omnia approbavit, sed etiam in diversissimis Comitiis & diætis multum auxit. Testantur hoc ipsum *Recess. Worm. anni 1521. Normb. anno. 1522. Augustanus de anno 1548. 1551.* idem factum à fratre ipsius Ferdinando I. *Augustæ Vindelic. anno 1555. Ratisbonæ 1557. Augustæ 1559.* Non potuit satis augeri, ideoque à singulis ferè Impp. crescente hominum petulantiâ, nova subinde adjecta sunt capita ac clausulæ novæ, ne cuiquam daretur occasio elabendi. Maximilianus II. *Augustæ anno 1566. Spiræ anno 1576.* & Rudolphus II. *anno 1598.* quasi colophonem ei imposuerunt, omnia illa inserentes, quæ ex facti speciebus noviter emerserant, ab illo tempore enim à sequentibus Impp. nihil amplius additum.

11. Finis saluberrimæ hujus Constitutionis est publica Tranquillitas, ne ex illicitis motibus & turbis bello involvatur Germania, quæ nasci plerumque solent, si quis alterum aggrediatur, & possessionibus suis exuat.

12. Præcipui Pacis hujus articuli sunt sequentes: ut I. omnes diffidationes per Imperium

perium ſublatæ ſint. Landfried. *de anno 1548. art. 1.*

II. Nemo cujuscunque ſit dignitatis aut ſtatus ullo prætextu alteri bellum denunciet, eum ſpoliet, capiat, invadat, obſideat, aut fœdus contra eundem ineat. Landfried. *de d. anno præfat. §. 1.*

III. Nemo alterum poſſeſſione ſua, regalibus, Jurisdictione, ac aliis quibuscunque bonis ac Juribus armatâ manu factoque violento privet. *d. § verſ.* Daß auch keiner den andern/ꝛc. (quod confirmatum in *Inſtrument. Pacis art. 17. verſ. veruntamen*: ibi: *Nulli omninò Statuum Imperii liceat Jus ſuum vi vel armis perſequi, ſed ſi quid controverſiæ ſive jam exortum ſit, ſive jam poſt hac inciderit, unusquisque Jure experiatur, ſecus faciens reus ſit fractæ Pacis.*)

IV. Quilibet alienos ſubditos per territoria ſua libere commeare ſinat, nec permittat illis vim inferri, aut eos quovis modo gravari. *d. § 3. verſ.* ſondern ſoll. ꝛc.

V. Nemo alteri ſubditos ſuos abſtrahat, aut ad inobedientiam concitet, aut contra morem Majorum ſine ſuperioris ſcientia in clientelam ſuſcipiat. *d. §. 1. verſ.* Noch ſeinen Vnderthanen. ꝛc.

VI. Nemo ei, qui in debito loco jure æquo uſurus, victualia, commercia, penſiones ac reditus detineat. *R. I. Aug. de anno 1555. §.* ſezen demnach. ꝛc.

VII.

VII. Status Imp. milites vagos (die Umlauffende/ Gardende/ und Herrenlose Knecht/ Landläuffer/ Hanenreuter/ Freybeuter ꝛc. vid. *Wehner. voc.* Freybeuter) reprimant, implorato, ubi opus fuerit, vicinorum auxilio, Kayserl. Landfried/ de anno 1548. *art.* von den Herrenlosen Knechten/ ꝛc. 24.

VIII. Nemo alterius ſubditos, qui ob delicta profugiunt, aut dominis ſuis minantur, hoſpitio recipiat, aut foveat. *d. Conſt. articul.* Friedebrecher/ ꝛc. *16.*

IX. Nemo Pacifragis vel per ſe, vel per alios inſerviat, conſilio, opeve ulla adſit. *d. Conſt. præf. §. 2. & art. 8. R. I. de anno 1555. §. 14.* aut eos hoſpitio recipiat *d. Conſt. art.* Auffhebung allerley Freyheit/ ꝛc. *27.*

X. Quilibet Pacifragos & offenſores perſequatur, læſis etiam non imploratus auxilium ferat. *d. Conſt. art. 6. pr.*

XI. Si Pacifragi, eorumque auxiliatores in Bannum Imperii declarati fuerint, requiſitus Bannum citò exequatur. *d. art. §. fin.*

XII. Læſis contra Pacifragos, eorumve aſſeclas & receptatores, defenſio ac perſecutio omninò ſit licita, *d. Conſt. art. 3. §. 1.* In alieno quoque territorio, juxta modum *in R. I. de anno 1559. §.* und wiewol in ſolcher/ ꝛc. *21. & ſeq.* determinatum.

XIII. Nemo declarati in Bannum Paci-

fragi bona in ipsius commodum recipiat. *d. Const. art. 21. junct. praec. 20.*

13. Qui in hosce Pacis Publicæ articulos, vel committendo vel omittendo, quod quibus contingat modis. vid. *in Ord Cam. p. 2. tit. 9. seqq. Schuz. vol. 2. D. 4. th. 3. & 4.* peccat, Pacem Publicam fregisse dicitur, & de fracta Pace Publica accusari potest, modo hæc tria concurrant requisita 1. scil. vis illata sit publica armata *R. I. de anno 1548. in pr. Const. Pac. Public. ibi*: mit gewehrter Hand. 2. atrox & major, quam cui resisti possit, pluribus collectis & coadunatis hominibus. *d. Const. verb.* mit gewaltiger That. 3. ex proposito & dolo *d. Const. verb.* fürsetzlich/ gefährlich und freventlich/ ꝛc. de quibus plura vid. ap. *Carpz. Pr. Cr. p. 1. q. 35. n. 14. seqq. Gail. de P. P. c. 7. Schutz. d. D. 4. th. 5. lit. C. D. E.* Nec refert an immediatè *vel* mediatè Imperio subjectus; an mas *vel* fœmina sit; sicuti nil quoque refert, utrum Pacem hanc frangens persona sit secularis, aliàs quoque Cameræ Jurisdictioni exempta, *vel* Ecclesiastica, modò hæc immediate Imperio sit subjecta, Regalia ab Imperio agnoscẽs; (de Ecclesiasticis enim notandum, eos tum demum hîc conveniri posse, si Imperio immediatè subjiciantur & Regalia ab Imperio habeant. *Gail. de P. P. lib. 1. c. 1. num. 12. 13. seqq. Schüz. d. l. th. 6. lit. B.)* an vera *vel* mystica sit persona. *Gail. de P. P. lib. 2. c. 9. numer. 1. seqq.*

Et

Et fieri quidem poteſt hæc accuſatio non tantùm ab ipſis læſis, ſecularibus & Eccleſiaſticis (ſed his tantùm Statibus Imp. exiſtentibus, ſi enim non ſunt Status Imperii, neque immediatè Imperio, ſed ſuis Prælatis & Superioribus parent, tantùm civiliter ob fractam pacem ad reſtitutionem bonorum ablatorum, damnaque accepta reſarcienda agere, non etiam criminalem accuſationem ſuper turbatâ pace inſtituere poſſunt. *Schuz. d. l. th. 5. lit. A.*) ſed etiam aliis quibusdam perſonis, maximè ſi læſo vinculo cognationis vel aliàs conjuncti. *Mynſing. 4. O. 34.* an & à Procuratore? Ita ſanè *Gail. de P. P. lib. 1. c. 19.*

14. Judex competens autem in cauſa fractæ pacis Publicæ eſt vel Camera, vel Judicium Aulicum, vel loci ordinarius, modò reus non fuerit perſona Eccleſiaſtica inferioris ordinis, ea enim coram ſuperioribus ſuis, adeoque Judice Eccleſiaſtico, forum ſortitur. *Schüz. d. l. th. 7. D.*

15. Pœna Pacifragis conſtituta eſt Proſcriptio ſive Bannum imperiale, præterquam adhuc alia pœna pecuniaria 2000. marcarum auri puri (quarum una 72. efficit aureos Rhenanos) inter fiſcum & accuſatorem dividenda. *R. I. de anno 1521. §.* wie der Landfried/ ꝛc. ut & perditio privilegiorum ab Imp. conceſſorum, contra P. P. violatores definita eſt, *in d. Conſt. de P. P.* Et in arbitrio actoris eſt, an

 ad

ad eas conjunctim, vel divisim instituere velit accusationem. *O Cam. p. 2. t. 9. R. I. de anno 1555.* §. wir setzen / ordnen und wollen. Excluditur autem eadem 20. ann. spatio. *argum. l. 12. C. ad L. Corn. de fals. Myns. 4. O. 35.*

16. Sed pergimus ad alteram speciem, Pacem scil. Religiosam, quam definimus, cum *Fritschio* quod sit *Sanctio Pragmatica perpetuò valitura, concordi Imperatoris ac Statuum Imp. consensu, de certa religione liberè colendâ & de se invicem ejus intuitu non turbando, in Comitiis Aug. anno 1555. facta atque promulgata.*

17. Pax hæc non sine maximis laboribus, periculis & difficultatibus in Imperio parta est. Cum enim à temporibus Hildebrandinis Potestas Pontificalis insurgere cœpisset, paulatim Præsul Romanus cùm vi, tùm astutia, Vicariatus Christi prætextu obtinuit, ut omnis in toto propè Christiano orbe circa religionem potestas & cura soli sibi permitteretur. Ista verò suâ potentiâ quàm ad libidinem, variisque generis sordes, (nundinatione indulgentiarum, in sumum Christianæ religionis opprobrium, *Tezelio qq.* præfecto, institutâ,) ac ad dominatum secularem stabiliendum, turpiter abusus sit, quàmque genuina Christianæ fidei ac pietatis dogmata absurdis suis & inficetis traditionibus & corruptelis infestaverit, vel adhuc ex præsenti statu religionis Pontificiæ, quam ferè totam in quæstu

quæstu habent Sacrificuli, videre est. Et quò non amplius progredi ausa fuisset Papalis ambitio, nisi haud multò post initium superioris seculi contra eàm ingenti ac propè incredibili conatu insurgere cœpisset Martinus Lutherus, Theologus Wittebergensis, Islebii *anno χειρογονίας 1483. 10. Nov. hora noctis 10.* Patre *ὁμονύμῳ* natus. Licet autem ipse mox à primis, *Witteberga d. 31. Oct. anno 1517.* contra impias illas nundinationes, aliaque superstitiosa & conficta Roman. Cathol. Ecclesiæ dogmata propositis thesibus, tàm vi apertâ, quàm clancularīis insidiis, ac nescio quibus fulminibus, cùm à Pontifice Romano (Leone X. qui censuram istam sanctitate suâ indignam ratus, in ipsum statim detonans præfervidâ suâ severitate haud parum ipsemet suæ suorumque in fictitiâ Petri cathedrâ successorum majestati & omnipotentiæ nocuit: qs. in fatis fuisset, ut barbara Rom. Papæ in conscientias tyrannis convelleretur) tùm maximis ac potentissimis Europæ Principibus peteretur, divinis tamen auspiciis, quæ certè vix hic minora, quam ipso Christianismi initio fuerunt, ac pauciorum quorundam Procerū (qui ex interpositâ contra Edictum Wormatiense de persequendis Lutheranis protestatione, nomen Protestantiū, quod hodienum Aug. Conf. addicti gerunt, acceperunt,) præsidio subnixus, rem brevi eò perduxit.

duxit, ut jam omnes propè enormiſſima Aulæ Romanæ vitia palàm fateri, jamque tàm precibus, quàm minis Papam de Concilio legitimo, quo ea corrigi, religionumque diſſidia componi poſſent, interpellare cogerentur. Sed vix tàm poteſt ſcarabæus roſas effugere, quàm tum quidem à Concilio Aula Romana, maximè ſub Clemente VII. & Julio III. abhorrebat. Hinc variis artibus ſpem ac obteſtationes Imperatoris ac Principum fruſtrabatur, oblatis ferè ejusmodi locis in Italia, quò venire Proteſtantibus Principibus minus tutum erat.

18. Suum interim qq. Cæſar, ſtans à parte Pontificis, maſculè egit, & cum apertâ vi non poſſet, quantumvis in bello Schmalcaldico, (quod duobus tomis exactiſſimè perſecut⁹ eſt *Hortlederus, & breviter Burgold. ad Inſtr. Pac. p.1.diſc.1.*) ſuperior Proteſtantibus eſſet, occultâ arte in Eccleſias noſtras totius Papatus lernam denuò reducere tentavit, libro; qui *in Receſſibus Imp. Declaratio Religionis, Interim vulgò*, nominabatur, propoſito, quem Proteſtantibus quantumvis invitis ac reluctantibus obtrudere niſus fuit. Authores ejus Triumviri neutrales *Julius Pflug Epiſc. Naumburgenſis, Michael Sidonius Epiſc. Mersburg. & Joh. Islebius*, aliàs *Agricola* dictus. Sed nec quicquam profuit Cæſari Interimiſticæ illius religionis commentum, ab utriusque

par-

partis Dd. quippe acerrimè impugnatum fuit, unde ita contemni cœpit, ut quibusdam *religionis monstrum, scortum, idolum*, aliis *Sphinx Interimistica*, & proverbio diceretur, das Interim habe den Schalck hinder ihm. vid. *Sleidan. lib. 20.*

19. Pontifex, qui quidem authoritatem suam periclitari jam metuebat, si porrò Principum spes, quam in Concilio habebant, frustraretur, seriò rem agere, locumq; Concilio Tridentum in confinio Germaniæ & Italiæ situm destinare cœpit, sibi tamen servato supremo totius negotii directorio. Quamquam autem contra hoc Pontificis reservatum, quippe naturali rationi, omniumque gentium moribus contrarium, ut reus quis pariter & Judex sit, aliquoties solenniter protestati sint Reformatæ Religionis Principes ac Status, nihil tamen impetravere. Hinc etiam non tantùm nihil errorum ac abusuum Ecclesiæ Catholicæ illo Concilio improbatum, sed plurima insuper, quæ hactenus indifferentia, interq; ipsos Pontificios Dd. controversa fuerant, sub anathematismo tanquam necessarii fidei ac Religionis Christianæ articuli obtrudi voluerunt, ut sic tantum abfuerit, dissidium illud inter Catholicos & Protestantes hoc Concilio compositum fuerit, de quo magnam adhuc spem plurimi conceperant, ut potius longè remotius eo

ipso ab invicem sint separati. Cœterum Processum ac Decreta Concilii hujus Tridentini, quod *anno 1563.* finem impetravit, sub examen revocarunt duo summi Viri, alter Lutheranus, *Martinus Chemnitius, Pastor Primarius Brunovicensis,* de quo verè pronunciatum: quod parum profecisset prior Martinus, (*Lutherus* nempe) nisi alter, (*hic* puta,) ipsum excepisset; alter Catholicus mutato nomine *Petr. Suavis* dictus, sed cui verum nomen est *Paulus Sarpius, Monachus Eremitici ordinis ac Reip. Venetæ Theologus:* Scriptum ejus est eruditissimum, fereque antiquitatis Ecclesiasticæ Thesaurus.

20. Cum tandem pacem rebus Germaniæ variis bellis devastatæ necessariam esse videret Cæsar, nullaque componendi dissidii religiosi ratio superesset, moderato Ferdinandi I. tum Rom. Regis ingenio res eò perducta est, ut *anno 1552. Passavii* paciscerentur invicem Cæsar ac Status Imp. ut deinceps quicunque Status, aut alioqui immediatè Imperio subjecti sint, liberum habeant in territorio suo sive Catholicæ sive secundum formam A. Confessionis reformatæ religionis constituendæ & tractandæ jus & exercitium; Hæc ipsa Transactio posteà *Comitiis Augustanis anno 1555.* Comitiali consensu Lege publicâ, quâ ut utraque tàm Evangelica sive Augustana, quàm Pontificia in Imperio posthac tolerari

lerari

religio debeat, & nemo cujuscunque status, dignitatis aut gradus ille sit, alterum quocunque sub prætextu gravari, invadere, lædere aut damnare præsumat, cautum est, confirmata. Et hæc est illa diu desiderata *Pax Religionis*, quam ob non adhibitum Pontificis Romani consensum, irritam esse, fremant licet Jesuitæ, nunquam tamen obtinebunt; quid enim Præsul Vaticanus cum Sacrosancto nostro commune habet Imperio? Qui verò eam Imperatori ac Statibus Catholicis vi, ferroq; ab Evangelicis extortam esse clamitant, næ illi malè Invictissimi Principis (imò & propriæ) existimationi consulunt. v. omnino *Petr. Syringius de Pac. Rel. concl. 15. lit. D.* Quâ enim quæso fide, quâve fronte extortam dicunt Pacificationem toties tantâ verborum Religione confirmatam. Digna erunt lectu verba. *Instrum. Pac. Osnabr. art 5. §. 1. Transactio anno 1552. Passavii inita & hanc anno 1555. secuta Pax Religionis pro ut ea anno 1556. Augusta Vindelicorum & post in diversis Comitiis Universalibus S. R. Imp. confirmata fuit, in omnibus suis capitulis unanimi Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum utriusque religionis consensu initis & conclusis, rata habeatur, sancteque & inviolabiliter servetur.* add. *art. 6 §. 17.* ubi prohibetur, *ne quisquam publicè privatimque concionando, docendo, disputando, scribendo, consulendo, Transactionem*

perium sublatæ sint. Landfried. *de anno 1548. art. 1.*

II. Nemo cujuscunque sit dignitatis aut status ullo prætextu alteri bellum denunciet, eum spoliet, capiat, invadat, obsideat, aut fœdus contra eundem ineat. Landfried. *de d. anno præfat.* §. 1.

III. Nemo alterum possessione sua, regalibus, Jurisdictione, ac aliis quibuscunque bonis ac Juribus armatâ manu factoque violento privet. *d.* § *vers.* Daß auch keiner den andern/ rc. (quod confirmatum in *Instrument. Pacis art. 17. vers. veruntamen*: ibi: *Nulli omninò Statuum Imperii liceat Jus suum vi vel armis persequi, sed si quid controversiæ sive jam exortum sit, sive jam post hac inciderit, unusquisque Jure experiatur, secus faciens reus sit fractæ Pacis.*)

IV. Quilibet alienos subditos per territoria sua libere commeare sinat, nec permittat illis vim inferri, aut eos quovis modo gravari. *d.* § *3. vers.* sondern soll. rc.

V. Nemo alteri subditos suos abstrahat, aut ad inobedientiam concitet, aut contra morem Majorum sine superioris scientia in clientelam suscipiat. *d.* §. *1. vers.* Noch seinen Vnderthanen. rc.

VI. Nemo ei, qui in debito loco jure æquo usurus, victualia, commercia, pensiones ac reditus detineat. *R. I. Aug. de anno 1555.* §. setzen demnach. rc. VII.

VII. Status Imp. milites vagos (die Umlauffende/ Gardende/ und Herrenlose Knecht/ Landläuffer/ Hanenreuter/ Freybeuter ꝛc. vid. *Wehner. voc.* Freybeuter) reprimant, implorato, ubi opus fuerit, vicinorum auxilio, Kayserl. Landfried/ de anno 1548. *art.* von den Herrenlosen Knechten/ ꝛc. 24.

VIII. Nemo alterius subditos, qui ob delicta profugiunt, aut dominis suis minantur, hospitio recipiat, aut foveat. *d. Const. articul.* Friedebrecher/ ꝛc. *16.*

IX. Nemo Pacifragis vel per se, vel per alios inserviat, consilio, opeve ulla adsit. *d. Const. praef.* §. 2. *& art.* 8. *R. I. de anno* 1555. §. 14. aut eos hospitio recipiat *d. Const. art.* Auffhebung allerley Freyheit/ ꝛc. *27.*

X. Quilibet Pacifragos & offensores persequatur, læsis etiam non imploratus auxilium ferat. *d. Const. art. 6. pr.*

XI. Si Pacifragi, eorumque auxiliatores in Bannum Imperii declarati fuerint, requisitus Bannum citò exequatur. *d. art.* §. *fin.*

XII. Læsis contra Pacifragos, eorumve asseclas & receptatores, defensio ac persecutio omninò sit licita, *d. Const. art.* 3. §. 1. In alieno quoque territorio, juxta modum *in R. I. de anno* 1559. §. und wiewol in solcher/ ꝛc. *21. & seq.* determinatum.

XIII. Nemo declarati in Bannum Paci-

fragi bona in ipsius commodum recipiat. *d. Const. art. 21. junct. prac. 20.*

13. Qui in hosce Pacis Publicæ articulos, vel committendo vel omittendo, quod quibus contingat modis. vid. *in Ord Cam. p. 2. tit. 9. seqq. Schuz. vol. 2. D. 4. th. 3. & 4.* peccat, Pacem Publicam fregisse dicitur, & de fracta Pace Publica accusari potest, modo hæc tria concurrant requisita 1. scil. vis illata sit publica armata *R. I. de anno 1548. in pr. Const. Pac. Public. ibi*: mit gewehrter Hand. 2. atrox & major, quam cui resisti possit, pluribus collectis & coadunatis hominibus. *d. Const. verb.* mit gewaltiger That. 3. ex proposito & dolo *d. Const. verb.* fürsetzlich/ gefährlich und freventlich/ ꝛc. de quibus plura vid. ap. *Carpz. Pr. Cr. p. 1. q. 35. n. 14. seqq. Gail. de P. P. c. 7. Schurz. d. D. 4. th. 5. lit. C. D. E.* Nec refert an immediatè *vel* mediatè Imperio subjectus; an mas *vel* fœmina sit; sicuti nil quoque refert, utrum Pacem hanc frangens persona sit secularis, aliàs quoque Cameræ Jurisdictioni exempta, *vel* Ecclesiastica, modò hæc immediate Imperio sit subjecta, Regalia ab Imperio agnoscēs; (de Ecclesiasticis enim notandum, eos tum demum hîc conveniri posse, si Imperio immediatè subjiciantur & Regalia ab Imperio habeant. *Gail. de P. P. lib. 1. c. 1. num. 12. 13. seqq. Schüz. d. l. th. 6. lit. B.)* an vera *vel* mystica sit persona. *Gail. de P. P. lib. 2. c. 9. numer. 1. seqq.*

Es

Et fieri quidem poteſt hæc accuſatio non tantùm ab ipſis læſis, ſecularibus & Eccleſiaſticis (ſed his tantùm Statibus Imp. exiſtentibus, ſi enim non ſunt Status Imperii, neque immediatè Imperio, ſed ſuis Prælatis & Superioribus parent, tantùm civiliter ob fractam pacem ad reſtitutionem bonorum ablatorum, damnaque accepta reſarcienda agere, non etiam criminalem accuſationem ſuper turbatâ pace inſtituere poſſunt. *Schuz. d. l. th. 5. lit. A.*) ſed etiam aliis quibusdam perſonis, maximè ſi læſo vinculo cognationis vel aliàs conjuncti. *Mynſing. 4. O. 34.* an & à Procuratore? Ita ſanè *Gail. de P. P. lib. 1. c. 19.*

14. Judex competens autem in cauſa fractæ pacis Publicæ eſt vel Camera, vel Judicium Aulicum, vel loci ordinarius, modò reus non fuerit perſona Eccleſiaſtica inferioris ordinis, ea enim coram ſuperioribus ſuis, adeoque Judice Eccleſiaſtico, forum ſortitur. *Schüz. d. l. th. 7. D.*

15. Pœna Pacifragis conſtituta eſt Proſcriptio ſive Bannum imperiale, præterquam adhuc alia pœna pecuniaria 2000. marcarum auri puri (quarum una 72. efficit aureos Rhenanos) inter fiſcum & accuſatorem dividenda. *R. I. de anno 1521. §.* wie der Landfried / ꝛc. ut & perditio privilegiorum ab Imp. conceſſorum, contra P. P. violatores definita eſt, *in d. Conſt. de P. P.* Et in arbitrio actoris eſt, an

ad eas conjunctim, vel divisim instituere velit accusationem. *O Cam. p. 2. t. 9. R. I. de anno 1555.* §. wir setzen / ordnen und wollen. Excluditur autem eadem 20. ann. spatio. *argum. l. 12. C. ad L. Corn. de fals. Myns. 4. O. 35.*

16. Sed pergimus ad alteram speciem, Pacem scil. Religiosam, quam definimus, cum *Fritschio* quod sit *Sanctio Pragmatica perpetuò valitura, concordi Imperatoris ac Statuum Imp. consensu, de certa religione liberè colendâ & de se invicem ejus intuitu non turbando, in Comitiis Aug. anno 1555. facta atque promulgata.*

17. Pax hæc non sine maximis laboribus, periculis & difficultatibus in Imperio parta est. Cum enim à temporibus Hildebrandinis Potestas Pontificalis insurgere cœpisset, paulatim Præsul Romanus cùm vi, tùm astutia, Vicariatus Christi prætextu obtinuit, ut omnis in toto propè Christiano orbe circa religionem potestas & cura soli sibi permitteretur. Ista verò suâ potentiâ quàm ad libidinem, variisque generis sordes, (nundinatione indulgentiarum, in sumum Christianæ religionis opprobrium, *Tezelio qq.* præfecto, institutâ,) ac ad dominatum secularem stabiliendum, turpiter abusus sit, quàmque genuina Christianæ fidei ac pietatis dogmata absurdis suis & inficetis traditionibus & corruptelis infestaverit, vel adhuc ex præsenti statu religionis Pontificiæ, quam ferè totam in

quæstu

quæstu habent Sacrificuli, videre est. Et quò non amplius progredi ausa fuisset Papalis ambitio, nisi haud multò post initium superioris seculi contra eàm ingenti ac propè incredibili conatu insurgere cœpisset Martinus Lutherus, Theologus Wittebergensis, Islebii *anno χριστογονίας 1483. 10. Nov. hora noctis 10.* Patre ὁμωνύμῳ natus. Licet autem ipse mox â primis, *Witteberga d. 31. Oct. anno 1517.* contra impias illas nundinationes, aliaque superstitiosa & conficta Roman. Cathol. Ecclesiæ dogmata propositis thesibus, tàm vi apertâ, quàm clancularijs insidiis, ac nescio quibus fulminibus, cùm â Pontifice Romano (Leone X. qui censuram istam sanctitate suâ indignam ratus, in ipsum statim detonans præfervidâ suâ severitate haud parum ipsemet suæ suorumque in fictitiâ Petri cathedrâ successorum majestati & omnipotentiæ nocuit: qs. in fatis fuisset, ut barbara Rom. Papæ in conscientias tyrannis convelleretur) tùm maximis ac potentissimis Europæ Principibus peteretur, divinis tamen auspiciis, quæ certè vix hic minora, quam ipso Christianismi initio fuerunt, ac pauciorum quorundam Procerũ (qui ex interpositâ contra Edictum Wormatiense de persequendis Lutheranis protestatione, nomen Protestantiũ, quod hodienum Aug. Conf. addicti gerunt, acceperunt,) præsidio subnixus, rem brevi eò per-

 duxit,

duxit, ut jam omnes propè enormiſſima Aulæ Romanæ vitia palàm fateri, jamque tàm precibus, quàm minis Papam de Concilio legitimo, quo ea corrigi, religionumque diſſidia componi poſſent, interpellare cogerentur. Sed vix tàm poteſt ſcarabæus roſas effugere, quàm tum quidem â Concilio Aula Romana, maximè ſub Clemente VII. & Julio III. abhorrebat. Hinc variis artibus ſpem ac obteſtationes Imperatoris ac Principum fruſtrabatur, oblatis ferè eſusmodi locis in Italia, quò venire Proteſtantibus Principibus minus tutum erat.

18. Suum interim qq. Cæſar, ſtans à parte Pontificis, maſculè egit, & cum apertâ vi non poſſet, quantumvis in bello Schmalcaldico, (quod duobus tomis exactiſſimè perſecut⁹ eſt *Hortlederus, & breviter Burgold. ad Inſtr. Pac. p.1.diſc.1.*) ſuperior Proteſtantibus eſſet, occultâ arte in Eccleſias noſtras totius Papatus lernam denuò reducere tentavit, libro, qui *in Receſſibus Imp. Declaratio Religionis, Interim vulgò*, nominabatur, propoſito, quem Proteſtantibus quantumvis invitis ac reluctantibus obtrudere niſus fuit. Authores ejus Triumviri neutrales *Julius Pflug Epiſc. Naumburgenſis, Michael Sidonius Epiſc. Mersburg.* & *Joh. Islebius*, aliàs *Agricola* dictus. Sed nec quicquam profuit Cæſari Interimiſticæ illius religionis commentum, ab utriusque par-

partis Dd. quippe acerrimè impugnatum fuit, unde ita contemni cœpit, ut quibusdam *religionis monstrum, scortum, idolum,* aliis *Sphinx Interimistica*, & proverbio diceretur, das Interim habe den Schalck hinder ihm. vid. *Sleidan. lib. 20.*

19. Pontifex, qui quidem authoritatem suam periclitari jam metuebat, si porrò Principum spes, quam in Concilio habebant, frustraretur, seriò rem agere, locumq; Concilio Tridentum in confinio Germaniæ & Italiæ situm destinare cœpit, sibi tamen servato supremo totius negotii directorio. Quamquam autem contra hoc Pontificis reservatum, quippe naturali rationi, omniumque gentium moribus contrarium, ut reus quis pariter & Judex sit, aliquoties solenniter protestati sint Reformatæ Religionis Principes ac Status, nihil tamen impetravere. Hinc etiam non tantùm nihil errorum ac abusuum Ecclesiæ Catholicæ illo Concilio improbatum, sed plurima insuper, quæ hactenus indifferentia, interq; ipsos Pontificios Dd. controversa fuerant, sub anathematismo tanquam necessarii fidei ac Religionis Christianæ articuli obtrudi voluerunt, ut sic tantum abfuerit, dissidium illud inter Catholicos & Protestantes hoc Concilio compositum fuerit, de quo magnam adhuc spem plurimi conceperant, ut potius longè remotius eo

ipſo ab invicem ſint ſeparati. Cœterum Proceſſum ac Decreta Concilii hujus Tridentini, quod *anno 1563.* finem impetravit, ſub examen revocarunt duo ſummi Viri, alter Lutheranus, *Martinus Chemnitius, Paſtor Primarius Brunovicenſis*, de quo verè pronunciatum: quod parum profeciſſet prior Martinus, (*Lutherus* nempe) niſi alter, (*hic* puta,) ipſum excepiſſet; alter Catholicus mutato nomine *Petr. Suavis* dictus, ſed cui verum nomen eſt *Paulus Sarpus, Monachus Eremitici ordinis ac Reip. Venetæ Theologus*: Scriptum ejus eſt eruditiſſimum, fereque antiquitatis Eccleſiaſticæ Theſaurus.

20. Cum tandem pacem rebus Germaniæ variis bellis devaſtatæ neceſſariam eſſe videret Cæſar, nullaque componendi diſſidii religioſi ratio ſupereſſet, moderato Ferdinandi I. tum Rom. Regis ingenio res eò perducta eſt, ut *annò 1552. Paſſavii* paciſcerentur invicem Cæſar ac Status Imp. ut deinceps quicunque Status, aut alioqui immediatè Imperio ſubjecti ſint, liberum habeant in territorio ſuo ſive Catholicæ ſive ſecundum formam A. Confeſſionis reformatæ religionis conſtituendæ & tractandæ jus & exercitium; Hæc ipſa Transactio poſteà *Comitiis Auguſtanis anno 1555.* Comitiali conſenſu Lege publicâ, quâ ut utraque tàm Evangelica ſive Auguſtana, quàm Pontificia in Imperio poſthac tolerari

religio debeat, & nemo cujuscunque status, dignitatis aut gradus ille sit, alterum quocunque sub prætextu gravari, invadere, lædere aut damnare præsumat, cautum est, confirmata. Et hæc est illa diu desiderata *Pax Religionis*, quam ob non adhibitum Pontificis Romani consensum, irritam esse, fremant licet Jesuitæ, nunquam tamen obtinebunt; quid enim Præsul Vaticanus cum Sacrosancto nostro commune habet Imperio? Qui verò eam Imperatori ac Statibus Catholicis vi, ferroq; ab Evangelicis extortam esse clamitant, næ illi malè Invictissimi Principis (imò & propriæ) existimationi consulunt. v. omnino *Petr. Syringius de Pac. Rel. concl. 15. lit. D.* Quâ enim quæso fide, quâve fronte extortam dicunt Pacificationem toties tantâ verborum Religione confirmatam. Digna erunt lectu verba. *Instrum. Pac. Osnabr. art 5. §.1. Transactio anno 1552. Passavii inita & hanc anno 1555. secuta Pax Religionis prout ea anno 1556. Augustæ Vindelicorum & post in diversis Comitiis Universalibus S. R. Imp. confirmata fuit, in omnibus suis capitulis unanimi Imperatoris, Electorum, Principum & Statuum utriusque religionis consensu initis & conclusis, rata habeatur, sancteque & inviolabiliter servetur.* add. *art. 6 §. 17.* ubi prohibetur, *ne quisquam publicè privatimque concionando, docendo, disputando, scribendo, consulendo, Transactionem*

Passaviensem, Pacem Religiosam vel Osnabrugensem Declarationem uspiam impugnet, dubiam faciat, & assertiones contrarias inde deducere conetur. &c.

21. Materia circa quam versatur hæc Pacis constitutio, quæ sit? ex dictis constare jam potest, Libertas scil. religionis, per quam tamen, cave, ne omnimodã religionem quamcunque amplectendi licentiam intelligas; eam enim religionum confusionem in bene constitutâ Rep. minimè ferendam, nec hæc, nec ulla alia Imp. Constitutio unquam permisit vel indulsit, sed apertè libertas illa religionis, quæ dicta Constitutione concessa, ad Romano-Catholicam, Augustanam, & (ex unanimi Cæsareæ Majestatis, omniumq; Ordinum Imperii, consensu in Conventu Osnabr. Monaster. facta declaratione. vid. *Instrum. Pac. art. 7.*) Reformatam restricta est, ita ut præter has aliam, quocunq; illa veletur operculo, Pacificatio hæc agnoscat minimè. Forma quæ sit? ex definitione colligi potest.

22. Effectus consistit in libero religionis exercitio & rerũ Ecclesiasticarũ administratione. Ad Exercitium autem tria maximè necessaria sunt. I. Publica doctrinæ professio, ut scil. tam A. C. addictis, quam Catholicis, palam religionis suæ fundamenta profiteri & scriptis contra quoscunque, adeoque & ipsos Pontificios defendere liceat. §. und damit

solcher

solcher Friede ꝛc. ibi von wegen der Augspurgischen Confession und derselben Lehr Religion und Glaubens halben. ꝛc. II. Disciplina Ecclesiastica, ad quam pertinet Suspensio Ecclesiasticæ Jurisdictionis ad Principes Imperii A.C. Superioritatis jure devolutæ. §. darmit auch beyde obberührte Religions Verwandte ꝛc. Cujus præcipua capita sunt hæc 1. Cognitio de Confessionis Augustanæ veritate. 2. Cognitio de causis spiritualibus & inter personas Ecclesiasticas. 3. Excommunicatio, quæ est censura à Canone vel judice Ecclesiastico prolata, privans legitima communione Sacramentorum, & quandoque hominum. Estque vel major vel minor. v. *Schüz. v 2. D.4.th.13.* 4. In hac suspensâ Jurisdictione Episcopali se fundarunt Protestantes, cum anno 1581. Gregorius XIII. ipsis vellet obtrudere Calendarium suum, ejusque intuitu repudiarunt. III. Constitutio Ministeriorum. Quæ omnia latius explicata vid. *ap. Syring. d. dissert. concl. 23. & seq. Schüz. th.13.* In rerum Ecclesiasticarum administratione consideranda sunt Templorum Collegiorumque exstructio, & Collegiorum Ecclesiasticorum cura.

25. Exercendæ religionis alterutrius facultas competit post Cæsarem I. Regi Romanorum. 2. Statibus Imperii, quos in tres classes distribui, ita ut in prima Electores, in secun-

ſecunda Principes unà cum Comitibus & Baronibus, in tertia liberæ Imp. Civitates conſiſtant, in vulgus notum eſt. Et in Electoribus ac Principibus ſecularibus quidem nulla eſt difficultas, poſſuntque tam Catholici, quam A. C. addicti in ſuis territoriis & Provinciis, vigore hujus Pacificationis, religionem ſuam liberè exercere, & exercitium ſemel introductum rurſus mutare *Conſt. Pac. relig. A. 1555.* §. und damit ſolcher Fried/ꝛc. Eccleſiaſticorum vero poteſtas reſtricta eſt. §. und nachdem. 18. ubi cautum. Wo ein Ertz-Biſchoff/ Biſchoff/ Prälat/ oder ein anderer Geiſtlichen Standes/ von unſer alten Religion abtretten würde/ daß derſelbig ſein Ertz-Biſtumb/ Biſtumb/ Prälatur/ und andere Beneficia, auch damit alle Frucht und Einkommen/ ſo er davon gehabt/ alsbald ohn eine Widerung und Verzug/ jedoch ſeinen Ehren ohnnachtheilig/ verlaſſen/ auch den Capitteln/ und denen es von gemeinen Rechten/ oder der Kirchen und Stifft Gewohnheiten zugehört/ ein Perſon der Alten Religion verwandt/ zuwehlen und zuordnen zu gelaſſen ſeyn. ꝛc. Sed huic clauſulæ dignitate aliqua in Eccleſia præditos ad Proteſtantium religionem tranſeuntes beneficiis ſuis (ſalvâ tamẽ exiſtimatione) privanti, quæ vulgò *Reſervatum Eccleſiaſticum*, der Geiſtl. Vorbehalt/ dicitur, Principes & Status Imperii Auguſtanæ Confeſſio-

fessionis sese, tàm in Constitutionis actu, quàm postea, voce & scriptis acriter opposuerunt, semperque invaliditatis eam arguerunt, prout patet ex oppositionibus, supplicationibus, Protestationibus, Replicationibus, recensitis à *Lehm. in actis public. de Pac. Relig. l. 1. c. 10. l. 3. c. 38.* conf. *Syring. d. dissert. concl. 37. Limn. lib. 1. c. 13. num. 34. seqq. Schüz. vol. 2. disp. 4. th. 15. lit. A.* Tandem vero *Instrumento Pacis art. 5. §. 3.* res ad æqualitatem perducta, sic, ut si Catholicus ad Evangelicam religionem, vel contra Evangelicus Episcopus ad Catholicam religionem accesserit, eò ipso Episcopatum & bona Ecclesiastica amittere debeat, salva existimatione. vid. *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 7.* idem repetens in *annot. ad Instrum. Pacis art. 5. p. 445. seqq.* add. *Dn. Ulric. Obrechti Diss. de Reservat. Ecclesiast.* 3. Nobilibus Imperio immediatè subjectis. vid. *R. I. de anno 1555. §.* und in solchem Friden sollen die Frey-Reichs-Ritterschafft/ welche ohn Mittel der Käyserl. Majestät und uns underworffen seyen also und der Gestalt/ daß sie obbemelter Religion halber/ auch von niemand vergewaltiget/ bedranget und beschwehret werden sollen. 4. quoque libera religionis alterutrius colendæ facultas mediatis Imp. Comitibus, Landsassiis, Vasallis, Civitatibus & subditis Statuum vigore Pacis hujus religiosæ competit. Nec quisquam

quam propter mutationem religionis in Imperio permissæ mulctari, incarcerari, aut alio modo turbari, vel ideò quod à domini religione dissentiat, solum vertere cogi potest: vid. *Myler. de Stat. Imp. c. 85.*

24. In causa fractæ Pacis religiosæ Judex competens est Camera Imperialis *R. I. de anno 1555.* §. Wir befehlen und gebieten auch hiermit. *R. I. de anno 1566.* §. nach dem dann. *vers.* Wir wollen, ꝛc. Sed an & Senatus Aulicus? gravissima est quæstio, in utramque partem agitata. vid. *Limn. l. 9. c. 2. n. 127. & seqq. Rumelin. p. 3. d. 6. coroll. 5. Schüz. vol. 2. D. 4. th. 17. lit. B.* Hinc anno 1582. à Dominis Cameralibus inter Cameræ dubia relata, & Imperatori ac Statibus in Comitiis decidenda relicta. vid. *Lehmann. in act. Publ. Pac. relig. lib. 3. c. 30. num. 4.* ac in Comitiis Ratisbon. anno 1613. inter Statuum Imp. gravamina Imperatori oblata reperitur. v. *Lundorp. part. 1. act. publ. fol. 68.* Nec levis est controversia, utrum necesse sit, ut uterque litigantium Imperio immediatè subjectus sit? In qua itidem variantes Dd. sententiæ. vid. *Rumelin. d. D. 6. coroll. 6. Schüz. d. th. 17. lit. C.*

25. Superest Pacificatio Osnabrugo-Monasteriensis (der Münster und Osnabrückische Friedenschluß) *quæ* definiente *Fritschio, est solennis & perpetuò duratura conventio, inter Imperatorem ac Status Imp. inter se, & Regem Galliæ,*

stiæ, Reginam, Regnumque Sueciæ, eorumque confœderatos, de habenda pace, deponendis armis, & tollendis gravaminibus, controversiis circa Religionem, bona Ecclesiastica, Administrationem justitiæ, aliaque negotia Imp. subortis, sopiendis, anno 1648. unanimi consensu inita.

26. Dicitur ea *Palladiũ & Arx Imp. inexpugnabilis. Burgold. p. 1. disc. 2. membr. 1, n. 14. Imperii Columna & Basis, qua tota Imperii structura innititur. id d. l. num. 18. Imperii vinculum & coagulum id. ibid. n. 19. Lex Fundamentalis perpetua: Murus aheneus: cujus authoritas meritò Sacrosancta esse debet, quippe â qua salus ac tranquillitas totius Imp. dependet*; hinc meritò illa fundamentum Pacis nuper Neomagi *Anno 1679. d. 5. Febr.* conclusæ constituitur. *Item* der gemeinen Reichs-Stände Bibel. *Franc. Iren. in Coll. Jur. Publ. in Burg disc. ad Instr. Pac. p. 3. disc. 1. p. 2. in med.*

27. Constitutio ipsa dicitur vulgò *Instrumentum Pacis*, quod duplex: *Cæsareo Suecicum*, & *Cæsareo-Gallicum*, utrumque Proœmio, tractatu, & conclusione constat. Illius tractatus septendecim articulis sive capitulis includitur, quorum summam *Burgold. p. 1. disc. 2. membr. 2.* seqq. comprehendit versiculis:

Articulis *septem & denis* Pax Suecica constat:
Primus amicitia conjungit *fœdere* partes:

Præ-

Præteriti immemores vult læſos eſſe *ſecundus:*
Priſtina *reſtituit ternus* ſua *jura* cuique:
Enumerat *quartus ſpeciales reſtituendos:*
In ſacris quintus conflata *gravamina* ſolvit:
Helvetiis Sextus dat *libertatis* honorem:
Septimus in *fœdus Calvinum* Pacis adoptat:
Jura Politiæ Statibus *bis quartus* adumbrat:
Flori reſtituit veteri *Commercia Nonus:*
Bellorum *decimus* partitur *præmia* Suecis:
Brandenburgiaco undecimus Pomerana reſarcit:
Mechlenburgiacis bis ſenus adempta rependit:
Brunſwigum decimi demulcent munera *terni:*
Dat *Confeſſori decimus* ſolatia *quartus:*
Haſſum terquino placant & Clerus & Haſſus:
Arma *bis Octonus* ſiſtit *pacemque* reducit:
Septimus hanc *firmat decimus*, redditq; perennem.

Nimirum reſpiciunt artic.

I. Amicitiam ac Pacem inter Imperatorem & Status cum Rege & Regno Sueciæ perpetuo ſtabiliendam.

II. Amneſtiam generalem.

III. Reſtitutionem in genere.

IV. Reſtitutionem in ſpecie, quibus ſcil. perſonis,

ſonis,familiis acDomibus,quando & quomodo fieri illa debeat.

V. Religionis ſecuritatem, Pacem, cauſas atque negotia.

VI. Helvetiorum poſſeſſionem libertatis & exemtionis firmatam & approbatam.

VII. Reformatorum receptionem in præſentem & omnes alias Imperii transactiones, leges atque conſtitutiones: Item Proteſtantium inter ſe Jus reformandi.

VIII. Confirmationem omnium Statibus ac in ſpecie liberis Civitatibus, competentium Jurium,prærogativarum,privilegiorum, regalium, &c. Item Promiſſionem indagandi æquum inter Creditores & Debitores temperamentum.

IX. Abolitionem noviter inventorum vectigalium & teloniorum.

X. Satisfactionem Suecicam.

XI. ElectorisBrandenburgici æquivalentem compenſationem & reſtitutionem.

XII. Megapolitanorum Ducum æquivalens & ſatisfactionem.

XIII. Brunſwicenſium & Luneburgenſium Ducum compenſationem, ſatisfactionem & reſtitutionem.

XIV. Marchionis Brandenburgici Chriſtiani Wilhelmi ſatisfactionem.

XV. Haſſo-Caſſellanam ſatisfactionem.

XVI. Præſentis tranſactionis executionem,

quæ consistit in restitutione & præstatione.

XVII. Præsentis Pacificationis ratihabitionem, validitatem, pœnalem aliamve munitionem.

28. Hujus tractatus tredecim constat articulis, quorum summa etiam his continetur versiculis:

Articulis quatuor minor est Pax Gallica Succâ,
Nonnihil in rebus varians, ut in Ordine rerum.
In quatuor primis (nisi quod removetur Iberus;)
Vix est disparitas in re, neque discrepat ordo:
Quintus inest *quinto:* Gallorum & *Septimus* uni:
In Sexto sociis Gallus dat præmia Cattis:
Helvetiis quod *Sextus* ibi dat, *Septimus* isthic:
Nonus & octavus similes sunt prorsus utrisque:
At *decimus*, Gallis loca quæ cedenda, recenset:
Undecimo in partes Galli Pax Itala transit.
Ultimus his illisque ferè & *penultimus* idem est.

Con-

Continetur scil.

I. Ne Paciscentium alter alterius hostes præsentes aut futuros nullo unquam prætextu contra alterũ, sive consilio, sive ope, clam aut apertè juvet:

II. Ut controversia Lotharingica amicabiliter, non armis componatur:

III. Restitutio domus Palatinæ.

IV. Restitutio Ducum Würtembergicorum.

V. Restitutio Marchionum Badensium.

VI. Satisfactio Gallica.

VII. Restitutio Austriacis à Gallo facienda.

VIII. Ducum Sabaudiæ & Mantuæ Satisfactio & inter se conciliatio, &c.

CAPUT IV.

De Imperio Romano-Germanico.

CUm multum conferat ad exactam Jur. Public. Prudentiam intima & accurata Reip. de cujus jure Publ. agitur, notitia, haud gravabor à primis incunabulis Imp. nostri ortum, progressum, præcipuas mutationes, incrementa & decrementa ad præsentem usque faciem breviter delineare, ad exemplum *Jacobi Lampadii*, qui peculiarem in *tractatu de Rep. Romano-Germanica*, huic rei tribuit partem, sed non sine solœcismo de Statu Imperii Germanici sollicitus veteris Romæ Impe-

rium perquirit. Sequenda autem eâ in re nobis erit aliena magis, quàm domeſtica fides, quia dicente *Tacito de morib. Germ. lib. 1. c. 19.* literarum olim ſecreta apud Germanos viri pariter ac fœminæ ignorarunt; (quem locum rectè *Berneggerus quæſt. 99.* de peritia ſcribendi literas interpretatur, quam quidem vix ſatis rectè antè Rudolphi I. Habſpurgenſis ætatem didicerunt, ut ſcil. non tàm latino, quàm proprio charactere ſcriberent. vid. hanc in rem notabilem locum ap. *Phil. Camerar. cent. 3. hor. ſubſeciv. cap. 65.*) Neque Græcorum ſcripta quicquam præſidii hîc nobis afferent, quorum annalibus, verba rurſus ſunt *Taciti lib. 2. annal. c. 88. ignotus Arminius, ut qui ſua tantum mirentur.* Inter Romanos verò quanquam fortè plurium induſtriâ res Majorum noſtrorum perquiſitæ ac literis mandatæ fuerint; vix tamen alii hodiè injuria temporis ſuperſtites ſunt, ex quibus de antiquo Germaniæ ſtatu nonnihil diſcas, quam ſolus *Julius Cæſar* & *Cornelius Tacitus*, quorum *ille* ſparſim libro *de bello Gallico*, *hic* continuâ ſerie majorum noſtrorum inſtituta memoriæ prodiderunt. Quibus quidem non eſt, ut fidem tantoperè derogemus, cum ipſimet bonam Germaniæ partem audaci experientiâ perluſtraverint, ac plurimarum rerum, de quibus ipſi teſtantur, veſtigia, ſecutis adhuc temporibus, haud obſcurè ſint reperta.

2. Ger-

2. Germani igitur (de hujus vocabuli originatione diversæ, discrepantesque sunt autorum sententiæ, quarum decem explicat *Berneggerus quæst. 7. in Tacit. German. quem vide.*) quos indigenas, minimeque aliarum Gentium adventibus & hospitiis mixtos fuisse *Tacitus* credidit *cap. 2. num. 6.* (quanquam nihilominus sint, qui illorum originem ex Asia petunt. vid. *Philipp. Cluver. lib. 1. Antiq. German. c. 2.*) non unam olim Remp. aut civitatem confecerunt, sed in tot ferè Civitates fuere distributi, quot diversi illorum populi fuerunt. Sanè Francorum gens prima fuit, quæ auspiciis & rarâ felicitate Caroli Magni, omnia, quæ Balthico mari, Oceano, Alpibus & Carpathe monte ac Vistula fl. sunt cincta, extenso præterea per totam Galliam imperio suo, conjunxit. In singulis ferè istis civitatibus Germanicis duo erant civium Ordines, Nobilium nempe & Plebejorum, exclusis ab hoc posteriori servis & libertis. *Tacit. c. 25. num. 4.* Ex hac diversitate Ordinum diversa quoque Conciliorum seu Comitiorum prodibat forma, ut alia majora essent, alia minora. De utrisque idem *Tacitus c. 11. n. 1. De minoribus rebus Principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes pertractentur.* Principes quos *Tacitus & Cæsar lib. 6. de bello Gall. c. 22.* dicunt, proprio Ger-

manis idiomate Grafen/quod judicem significat, audierunt; quæ vox postea recentioris ævi Scriptoribus in Comitũ appellationem, imitatione majorum, transiit. Atque Graviones isti ex ordine nobilium iisdem majoribus Comitiis eligebantur. Iterum *Tacitus c. 12. num. 5. Eliguntur in iisdem Conciliis & Principes, qui jura per pagos, vicosque reddunt: Centeni singulis ex plebe Comites, consilium simul & auctoritas, adsunt.* Fortè Comites hi sunt, quos alibi *Tacitus 5. Histor. c. 19. num. 4.* Senatores vocat, ipsi Germani proprio nomine eos Schöpen oder Schöpfen/ dixerunt.

3. Erat igitur Principum 1. cum Centenis suis Comitibus (à quibus adhuc quibusdam Germaniæ locis causarum criminalium judices Cent- Graffen vocari autumat *Bernegger. quæst. in Tacit. 64.*) per pagos (seu præfecturas) vicosque jus dicere. 2. De minoris præjudicii causis consultare & decernere. 3. Eas, quæ majoris momenti essent, προβουλία seu præconsultatione separatim instituta, ad populi judicium ac confirmationem referre. Hinc 4. ipsi quoque in Comitiis generalibus, de iis, quæ pro utilitate publicâ constituenda erant, populum oratione habita rogabant, cujus denuò testis est *Tacitus*, ubi formam illorum Comitiorum his verbis describit *d. c. 11. num. 5. & seqq. Ut turba (i. e. toti populo) placuit, considunt armati. Silentium*

per

per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, imperatur. Mox Rex vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, authoritate suadendi magis, quam jubendi potestate; si displicuit sententia, fremitu aspernantur: sin placuit, frameas concutiunt. Atque hæc ratio regiminis publici apud omnes Germaniæ populos obtinebat, solis Suionibus exceptis, de quibus ita *Tacitus c. 44. num. 3. Est,* inquit, *& apud illos opibus honos, eoque unus imperitat, nullis exceptionibus, non precario jure parendi. Nec arma ut apud cæteros Germanos, &c.* Ergò ubi omnibus solos illos opponit, haud obscurè significat apud reliquas Germaniæ gentes precarium saltem Principum suorum Imperium fuisse, sive Principum nomine hos appellaveris, sive Regum. *Nec Regibus,* inquit *Tacitus c. 7. num. 1. infinita aut libera potestas, & in Comitiis integri Populi Reges auditi authoritate suadendi magis, quàm jubendi potestate.*

4. Ex quibus omnib⁹ liquidò apparet, eam Regni speciem Germaniā servasse olim, quod *Aristot. 3. Polit. c. 15.* Laconicum vocat, quale sc. apud Lacedæmonios obtineret; Nimirum & Germaniæ Status à vera Monarchia alienissimus fuit, summa rerum penes totum populum existente, ad quam sine dubio minora illa haud pertinuere, de quibus Principes soli consultare poterant. Enimverò libertatis tenacis-

nacissimam gentē fuisse, ut multoties ex *Tacito*, ita præsertim è *lib. 2. Annal. c. 44. num. 3.* apparet. Et cum tres partes sint veræ Majestatis in Repub. Consultatio sc. de rebus communibus, cura legendorum Magistratuum & Judicia, idem *Aristot. 4. Pol. c. 14.* Quantum ad duo posteriora, ex superioribus jam constat, Principes & Comites eorum totius populi judicio fuisse electos, ut jus per pagos redderent, deque rebus minoribus consultarent. Quantum ad Consultationem, quam circa bellum, pacem, fœdera, leges denique versari, *ibidem* monet *Aristoteles*, de his omnibus, non nisi in Comitiis majoribus actum. Legum quidem non tanta apud ipsos cura fuit, plus ibi bonis moribus, quam alibi bonis legibus valentibus. *Tacit. c. 19. n. 6.* Scilicet quod Justitiam ingeniis colerent, non legibus, & apud eos, exemplo veterum Romanorum, Jus bonumque non legibus magis quam natura valeret. Fortasse & de fœderibus cum vicinis ineundis rarò inter eos actum, cum, teste eodem *Tacito in vita Agric. c. 12. num. 2.* nihil adversus validissimas istas gentes pro Romanis utilius fuerit, quàm quod in commune non consuluerint: Rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus; hinc dum singuli pugnarint, universi victi. Cæterum hæc majora Comitia, cum

non

non nobiliores tantùm, sed & plebeji, adeoque totus populus, frequentaret, quis alium hic sibi, quam popularem statum imaginetur.

5. Majorem speciem absolutioris Principatus induisse videtur Germania armis accincta. Nam bello apud eos exoriente, unum aliquem militaris fortitudinis gloria inclutum, tanquam supremum militiæ moderatorem, elegerunt. *Tacit. l. 4. Histor. c. 15. n. 4.* De cujus electionis solennitatibus videndus *Cluverius lib. 1. Antiq. Germ. c. 46.* Electum Hertzog dixêre, observante *eodem.* De quo quidem ita *Cæsar. l. 6. c. 22. Cum bellum Civitas aut illatum defendit aut infert, Magistratus, qui ei bello præsint, ut vitæ necisque habeant potestatem,* (durante scil. bello, eo enim finito, hæc ducum potestas exspiravit) *deliguntur.* Sed *Cæsaris* fidem non parum suspectam contraria *Taciti* assertio facit, qui *c. 1. de mor. Germ. n. 1.* Duces Regibus imperandi jure exæquat. *Nec Regibus*, inquit, *infinita aut libera potestas, & Duces exemplo potius, quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsunt. Cæterum* (pergit *Tacitus*) *neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi Sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec Ducis jussu, sed velut DEO imperante.*

6. Vides ingenium populi libertatis ser-

vantiſſimum, ut non niſi divinâ ſententiâ ſe patiatur coerceri? Atque libertatis hujus ſerius jacturam paſſi ſunt, qui trans Rhenum terras incoluerunt, cis-Rhenanis poſt varias clades magnam partem, jam ante *Taciti* ætatem, Romanorum jugo ſubactis. vid. *Tacit. lib. 1. Annal. c. 59. num. 5. & 4. Hiſtor. c. 55. num. 3.* Quos, dubium non eſt, eandem cum cæteris Provinciis Romanorum ſortem expertos, ut exutâ omni libertate non ſuis amplius, ſed victorum legibus vivere coacti fuerint. Batavis tamen adhuc libertatem ſuam armis Romanorum illæſam vindicat *Hugo Grotius libro de antiq. Reip. Batavicæ c. 1. & ſeqq.* quanquam *c. 4.* eosdem vix ſatis verè Frãcorum Imperio ſubducat, ut oſtenſum ab *Excell. Conring. tr. de fin. Imp. German. c. 3.* Quod ipſum etiam Francorum Imperium trans-Rhenanæ tandem libertati incredibili armorum ſucceſſu finem impoſuit, initio victoriarum ab Alemannis & Bajoaricis facto, quos ſub finem ſeculi V. ſuperatos, Clodoveus Francorum Rex in verba ſua jurare coegit. Hos anno ſequentis ſeculi 24to Thuringi, tum circa annum 728. imperante Francis Carolo Martello Friſij, ac demum Saxones, imperio Caroli M. auſpicatiſſimo, ſecuti ſunt. vid. *laudatum Conring. d. tr. d. fin. c. 2.* Hæc Francorum gens, quæ judicio *Erici Puteani in Comment. ad Hiſtor. Inſubricam p. 187.* ſuper omnes

mnes gentes enituit, recentiori ætate, quam ut ejus meminiſſe potuerit *Tacitus*, (prima enim eorum mentio fit circa ſeculum III. ſub Cæſare Gallieno, dum in narratione rerum ſub eo geſtarum dicitur, quod Poſthumus Anti-Cæſar ad ſe pertraxerit Francos, iisq; Gallienum oppugnarit) ab eminentiori tuendæ libertatis ſtudio hoc ſibi nomen fecit, (*Francus* enim Germanicè liberum ſonat hominem, Franck nempe idem eſt quod Frey/ & *Francisia* libertatem ſignificat: *Francissare* vero idem eſt ac in libertatem ſe aſſere) atque ex illis omnibus conflata videtur, qui *Taciti* tempore Catti, Tencteri, Uſipetes, Ubii, Bructeri, Chauci, Cheruſci, Hermunduri, Nariſci, Suevi denique dicebantur. v. *Marquard Freher. lib. 2. Orig. Palat. c. 3.* Fuit ergò ſub Imperio Francico ætate Caroli M. (cujus Stemma Genealogicum exhibet *Puteanus lib. 9. Hiſtor. Inſubr. p. 181. Bœcler. in Hiſtor. Caroli M. p. 92.*) quicquid in Germania trans Rhenum Germanicæ fuit originis. Nam reliquum tum iis ferè locis, quæ inter Rhenum & Viſtulam, Oceanumque & Danubium, Albim denique & Salam interjacent, Venedi & Sclavi maximam partem tenuerunt, quos non quidem ſubditos ſibi, ſed tributarios fecit Carolus, teſte in *ejus vita Eginhardo.* vid. *Conring. d. l.* Nec tamen, intra hos tantum limites felicitas & amplitudo Regni

Fran-

Francici ſtetit, ſed primo quidem jam Clodovei tempore, quicquid in Gallia Burgundiones & Weſtro-Gothi occupaverant, deſtructa illorum Republ. his verò in Hiſpaniam concedere coactis, ſibi aſſeruit. Poſt auſpiciis Caroli M. latius progreſſa totam penitus Galliam uſque ad Iberum amnem, hinc Pannoniam, & oppoſitam in altera Danubii ripa Daciam, Iſtriam, Liburniam atq; Dalmatiam, denique nonnulla Germaniæ loca cis Rhenum, quos *d. l.* recenſet *Conring. c.3.* ſuo ſubjecit Imperio. In tantam Imperii amplitudinem ſurrexit inclyta Francorum Reſpublica.

7. Cæterum notandum, eos, qui armis ſub Imperium iſtud conceſſerunt, non ſtatim participesquoque ac membra factos fuiſſe civitatis Francicæ, ſed meros ſubditos, omnique jure Civitatis ſeu civilis libertatis deſtitutos, eo in Republ. Francica loco fuiſſe, quo in familia ſervi. vid. *Grot. l. 2. d. I. B. c. 9. n. 6. Carol. Sigon. l. 1. de antiq. jur. Provinciar. c. 2. & ſeqq.* Enimverò ſolis Saxonibus ea felicitas contigit, ut Francis adunati *unus cum eis populus efficerentur*, quæ verba ſunt *Egenharti in vita Caroli Magni.* Quo quid. pacto jura ſua libertatemque non amiſiſſe Saxones, ſed ea cum Francis communia habere cœpiſſe docet *Theod. Reinking. lib. 1. de R. S. & E. cl. 4. c. 17. n. 95. & ſeqq.* Eorum vero qui ad Civitatem

tatem istam Francicam pertinebant, duo hîc quoque erant Ordines, *Majorum* nempe, qui & *Seniores* dicti, & *Minorum* sive *Plebejorum*. Ex utrisque Comitia Regni generalia, quibus quotannis celebrari solitis negotia regni in integrum annum constituebantur, constabant. Testis ejus rei omni fide major *Adelhardus, ipsius Caroli M. cognatus & Consiliarius, post etiam utriusque Corbeja Abbas*, cujus ex *libello: de Ordine Palatii* verba hunc in modum recitat *Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis, ipse quoque non multum ætate recentior, nobili Francorum ortus Prosapia, inque aulicis regni negotiis versatissimus in Epistol. ad Episcopos Franciæ perscripta. 3. c. 29. Consuetudo, tunc temporis trita erat, ut non sæpius, sed bis in anno placita duo tenerentur, unum quando ordinabatur status totius Regni ad anni vertentis spatium; quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toti regno incumbebat, mutabat. In quo placito generalitas universorum Majorum & Minorum*, (ita enim supplendum esse illum locum ex sequentibus rectè colligit *Conring. Diss. de civibus Imper. German. n. 32.*) *tam Clericorum, quam Laicorum conveniebat. Seniores propter consilium ordinandum. Minores propter idem consilium suscipiendum* (*approbandum*) *& interdum pariter tractandum & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirman-*

mandum. Pergit *seq. cap. 30. Cæterum autem propter dona generaliter danda aliud placitum à Senioribus tantum & præcipuis Consiliariis habebatur, in quo jam futuri anni status tractari incipiebatur.*

8. Apparet ex his sole meridiano clarius 1. Etiam in Francorum imperio duplicia celebrata fuisse comitia, majora altera sive generalia, altera minora sive particularia. 2. in majoribus illis de summâ totius Imperii, immutabili per annum decreto, fuisse constitutum. 3. Jus suffragii in iis ferendi non tantùm fuisse penes Proceres & nobiliores, sed etiam plebejos; quanquam 4. dispari autoritate, ut scil. illi in quibusdam ad summam rerum pertinentibus soli deliberarent, ac προβυλία quadam certi quid concluderent; in quibusdam tamen & plebs seu minores ad tractationem ipsam admitterentur. 5. Nec illa, quæ à solis Proceribus definita essent, aliter rata fuisse, quàm si ea postmodum libero quidem judicio totus populus approbasset. Cujus certe libertatis effectus is fuerit, ut 6. & contradicere, hocque modo definita ab optimatibus reprobare potuisset populus. Is enim liberè agit, qui & contrarium potest. *Arist. 3. Ethic. c. 1.* Quanquam quod ibidem à *Conringio* observatum, vix ullum usurpati hujus juris à Plebe exemplum exstat. 7. Nemini quicquam in istis decre-

decretis, adeoque nec Regi ipsi, mutare aut omittere fas fuisse; & si urgentissima necessitas immutati status mutationem eorum urgeret, non potuisse 8. eandem ab alio, quam toto populo fieri. Cæterum 9. minoribus Comitiis solos Proceres cum quibusdam Consiliariis Regis de minoris momenti caussis deliberatum coiisse ac decrevisse, eosdemque 10. partim Clericis, partim Laicis constitisse. Ad utrumque istum censum qui pertinuerint ex illis *Thegani Chor-Episcopi Trevirensis in libr. de gestis Ludovici Imper. c. 6.* apparere potest. Ibi enim hunc in modum de Carolo M. *Imperator*, inquit, *cum intellexisset appropinquare sibi diem obitus sui, vocavit filium Ludovicum ad se cum omni exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus loco positis, habuit grande colloquium cum iis Aquisgrani in palatio.* Observa locum, quo fato suo concesserit Heroum maximus. De cujus etiam loco natali jam non minus, quam fatali, certiores sumus ex *antiquitatibus Fuldensib. à Christophoro Brovvero Jesuitâ editis* ubi teste *Thoma Reinesio lib. 2. variar. lect. c. 16.* hæc Caroli nostri verba, quæ inter Chartas manuscriptas traditionum illi Abbatiæ factarum repererit, recitat: *Donamus & tradimus Domino nostro Salvatori & Sancto Bonifacio Martyri, qui in Fuldensi requiescit Monasterio, terram conceptionis nostræ, hoc est, totam provin-*

vinciam circa fluvium Unstrut, ipsam Chorten (domum) *nostram in Vargalaha &c.* Vides Thuringiæ vindicari hunc honorem editi in lucem gloriosissimi Regis, quem hactenus constanter per aliquot secula jactavit ignobile Ingelsheimum, vicus non multùm à Moguntina Metropoli distans, usque adeò, ut & ipsum Carolum IV. Imper. & inter recentiores Scriptores, *Joachimum Franzium* in ejus opinionis societatem traxerit.

9. E prædictis autem patet, adhuc Caroli ætate gentem Francicam avitæ libertatis suæ tenacissimam fuisse, neque multùm institutis ac forma Reip. à nationis suæ ingenio, majorumque moribus discessisse, ne tum quidem unius absolutum Imperium expertam. Quæ a. post hæc tempora mutationes quoad formam publici regiminis contigerint, tum paucis persequemur, cum ejus Caroli M. gesta in Italia obiter perlustraverimus. Id enim jam pro certo & indubitato habemus, antequam quicquam ibi gereret Carolus, jamdudum constitutum, omnibusq; numeris absolutum fuisse potentissimum Regnum Francorum. Sed & hîc quædam de statu, qualis tunc ab aliquot seculis in Italia fuit, præmittenda erunt.

10. Imperium igitur Romanum, Amplissimum olim ac potentissimum, atrocissimo fato obnoxium fieri cœpit, factâ ejusdem in Orien-

Orientale & Occidentale à Constantino Magno divisione, ut quæ provincias versus occidentem Romani nominis hostibus fœdissimè prostituit; nam quasi pro derelictis habitæ Barbaris animos fecerunt, ut velut vacuam possessionem apprehendentes obvia quæque invaderent. Sanè ab eo tempore usque adeò invaluit Barbarorum in Imperio Romano licentia, ut jam circa *annum Christi 400.* Gothi ductu Alarici Regis, irruptione in Italiam factâ, ipsam Romam diriperent, expulsoque Honorio, Flavium Priscum Attalum imperare ibi juberent, ut est ap. *Sozomen. lib. 9. Histor. Ecclesiast. c. 8.* Paulo post & ab Attila ferocissimo Hunnorum Rege ejusdem urbis excidium deprecatus est Leo Pontifex. Denique eodem seculo Odoazer Herulorum Princeps, ab extremis Pannoniæ finibus, ducto in Italiam bello, Romanos gravi obsidione eò adegit, ut Regem se agnoscerent, imperiumque suum, abdicato Romulo Augusto, quem ob puerilem ætatem vulgò Augustulum, alii Momyllum, sed corruptè pro Romulo vocant, cum novo Regno commutari paterentur. Ita Imperiũ quod in Augusto cœpit, in Augustulo fatali periodo desiit. Odoazer autem Imperium armis occupatum jure legibusque stabilire aggressus est, non minus jam lenis Rex, quam violentus victor. Post Herulos iterum Gothi ab eodem

Danubio moverunt arma, Romano nomini velut noctem allaturi. Eventus belli fuit, ut pulso primum, post etiam interfecto Odoacro nequicquàm strenuo, castris Herulorum Theodoricus Gothorum Rex, ipsâque adeo Ravennâ regni sede (hic enim Odoazer velut in specula Italiæ consedit) potiretur, qui victor totius prope Italiæ agros pro lubitu distribuit. Sed Gothis vix 70. annis Imperium Italiæ tenentibus bellum infert Justinianus Imperator, ductu fortissimorum Ducum, Belisarii ac Narsetis. Qui ultimus etsi corpore Eunuchus, animo tamē verè masculo, ac belli pacisque artibus inclutus heros, insigni illa victoriâ, quâ ultimo Gothorum Rege, Theja, superato atque interfecto, *anno Christi 553* bello ac regno, nominique Gothico in Italia finem felicissimè imposuit, melius de Imperio Constantinopol. meritus videbatur, quàm ut eum Sophia Justini secundi uxor ad Gynecæum suum, misso pro hastâ fuso, ac côlo pro armis, non sine gravissimâ injuria ablegaret. Nefandam igitur hanc injuriam vindicaturus Narses, â Barbaris, â quibus non ita pridem Italiam liberaverat, auxilium sibi petiit, Regemque Longobardorum Alboinum, missis optimis Italiæ fructibus, (uvis, malis Hesperiis &c.) ab extremis Pannoniæ oris contra Romanos provocavit. (convenit hoc factum generosæ Narsetis iræ, multum lauda-

tæ

tæ ejus pietati, justitiæ non convenit. vid. *Cyr. Lentul. dub. 184.)* Ingrediuntur Italiam Longobardi, adjunctis sibi Saxonibus, aliisque Gentilibus, nobilissimamq; ejus partem, cuncta nempe præter Romam, Pentapolin, Ravennam, Venetias & Calabriam, occupant. Hujus verò partis Italiæ, quam nondum Longobardi tenebant, regundæ gratia, ab Orientis Imperatore missi institutiq; sunt Exarchi, quod idem est ac si tu dicas Vicarios. Erat enim Exarchus, definiente *Josepho Scaligero lib. 3. can. Isagogicorum p. 339.* Præfecti Prætorio Vicarius, qui Ravennam cum aliquot urbibus Imper. Rom. nomine adversus Longobardos tuebatur: de hoc Exarchatu plura vid. ap. *Sigonium lib. 1. de Regno Italiæ, & Eric. Puteanũ singul. opere, quo Exarchatus historiam magnâ curâ est complexus.* Sanè hinc paulatim Venetiæ, quarum natalis ad *ann. Christi 421. à Sabellico; 452. à Car. Sigonio;* ab aliis refertur, in libertatem asserere se cœperunt. vid. *Conring. de German. Imper. Rom. c. 7. & 8.* Roma quoque Orientalium Cæsarum sceptro se subducere, suiq; juris tandem fieri cœpit. Ut sic demum hæc quatuor in Italia diversissimo Imperio continerentur: *Urbs Roma, regnum Longobardicum, Exarchatus Ravennatensis, denique Urbs Venetiarum;* quæ ultima ab eo tempore semper in sua libertate perstitit, nullam amplius subjectionem experta.

perta. vid. multis *Conring. de fin. Imp. Germ. c.11.p.131. & seqq.* Pars quoque Italiæ, quæ Regno Longobardico cessit, reverâ ab Imperio Romano separari, optimoque jure à Regibus suis possideri cœpit, ubi Marte non semel, sed frustra, tentato, Romani & Constantinopolitani Imperatores fœdera postea cum iis & contractus, tanquam justis ditionis suæ in Italia Dominis, inierunt, manentibus duntaxat de finibus, non de ipso regno, controversiis. Enimverò si is, qui dominium alicujus rei prætendit, sciens cum altero eam rem possidente, tanquam cum Domino contrahit, jus suum remisisse non immeritò censetur. *l.28.C.de donat. l.77.ff.de R.V.* Quod cur non inter Reges quoque locum habeat & populos liberos, nihil causæ videt *Hugo Grotius l. 2. de J. B. & P. c. 4. n. 4.* adde *Hugonem de Roy de eo quod justum est, l. 3. tit. 2. §. 4.* Et quemadmodum vel armis vel pactis, cùm tacitis, tùm expressis, vel demum longi temporis præscriptione, olim plurimas regiones acquisiverunt Romani, ita nihil impedimento fuit, quo minus easdem pari pacto iterum amitterent. vid. *Conring. d. tract. c. 19.*

11. Ab Alboino per varia successionum intervalla Imperium Longobardorum ad Aistulphum tandem pervenit, qui fratri suo Rachisio benignissimo Principi, abdicato Imperio, substitutus, ut potentiæ religionis studium

dium ſociaret, fœdus cum Pontifice Rom. inijt, nec quicquam initio regiminis ambitioni, cuncta modeſtiæ ac pietati dedit, à qua tamen indole mox deſcivit. Nam velut fato quodam actus cum dilatare magnitudinis ſuæ vires mallet, quam regere, graviori molimine diſcrimen provocavit. Primus quidem impetus in Exarchatum, quem eo tempore Eutychius adminiſtrabat, erupit. Ravenna obſeſſa, & ad deditionem compulſa eſt, neque capitis ſui jugum reliquæ urbes recuſarunt. Eutychius auxiliis deſtitutus, & melioris fortunæ deſperatione ad fugam compulſus, in Græciam ad Conſtantinum Copronymum abiit: atque tum Exarchi in Italia eſſe deſierunt. Supererat Roma, hanc, ut gradatim incederet, primò ſibi tributariā eſſe voluit, hocque nomine Legatos ad Romanum Pontificem, qui tum Stephanus erat, miſit; Tributo à Pontifice negato, urbem obſedit. Pontifex igitur clauſus urbe & ad extrema redactus, unicum ſalutis ſubſidium cenſuit, Francorum, geſtorum fama celeberrimæ gentis, auxilium implorare. Venit Pipinus, bisque infeſta per Inſubres arma ducens, Aiſtulphum ad pacem & fœdera compellit. Summa fœderis erat, ut reſtituto Pontifici (nam ad hunc pertinere eas Provincias falſò perſuaſus erat) Exarchatu & Pentapoli, reliqua Italiæ tranquillè & citra vici-

norum injurias possideret. Cæterum cum Pipinus domum reversus esset, Aistulphus quasi ipsum puderet limitum, quos hostis fixerat, fœdifraga rursus molitur consilia, sed fortè inter venandum ab apro percussus velut sceleri immoritur. Succedit, quanquàm non sine motu, Desiderius, sub Aistulpho Comes stabuli, qui cum contra fidem datam Ravennam, & alia vicina Oppida armis repeteret, Pontifex urbi quoque timens, ad Carolum Francorum Regem Legatos mittit, auxiliumque ejus implorat. Desiderius, cum Carolum Hadriani Pontificis precibus concessisse, & cum valido exercitu appropinquare audiret, vires suas colligit, Alpiumque fauces occupat. Sed Carolus aliquot cohortes per cautes, aviosque colles jubet circumduci, qui à tergo se ostentantes usque adeò terruerunt Desiderium, ut, omisso prælio, statim Ticinum fugeret. Institit fugienti Carolus & Ticinum acri obsidione pressam, fame, armis ad deditionem compulit. Sic Desiderius cum uxore ac liberis in Francorum potestatem venit, & regno exutus in Franciam captivus abductus. Unus tamen filius Adalgisus Sceptri hæres futurus, ni fortunæ sævitiem irritasset Pater, Veronâ, cui is defendendæ à Desiderio relictus erat, in Græciam celeri fuga pervenit, ac cum posteà Græcorum ope repetitum veniret regnum, interfectus est. Itaque

ergò,

ergò, cum clementiam omnes Victoris mallent, quam vim experiri, à Longobardis ad Francos Imperium fortuna transtulit. Isque non Regni quidem, utpote ad Francos translati, sed Regum familiæ Longobardicæ, qui integris duobus seculis per Italiam regnantes maximo vicinis fuere terrori exitus finisque fuit.

12. Ex quibus omnibus apparet 1. omnia illa, quæ ita à Longobardis acquisivit Carolus, hactenus non fuisse neque Romani Pontificis, neque Imperatorum Constantinopolitanorum: Adeoque 2. hæc ipsa eundem Carolum non per concessionem à Papa vel Imperatore, sed jure belli, atque sic proprio, deinceps possedisse, prout neque unquàm 3. alteruter à Carolo petiisse memoratur, ut hæ sibi terræ tanquam justo Domino restituerentur. Neque 4. constat, ipsum Carolum ultro jus suum in eas quæsitum abdicasse, ac Pontifici Romano, vel alii cuicunque renunciasse. Quin apertè testantur Annales Francorum, Carolum statim à devicto Desiderio Regnum Longobardorum omne quasi jure belli occupatum administrasse. Cujus rei hoc egregium est argumentum, quod Carolus ab eo ipso tempore, quo cœpit Desiderium, *Regem Francorum ac Longobardorum* se appellaverit. Patet hoc inter alia ex *privilegio Cœnobio Lutetiensi Parisiorum S. Vincentii*

ab ipso *concesso*, cujus verba extant ap. *Baronium ad annum Christi 773.* Conf. *Epist. Adriani Pontificis ad Constantinum & Irenem, quam ex actis Concilii Niceni Secundi*, idem recitat *Baronius ad annum Christi 785.*

13. Est ergo indubium, totum Longobardorum Regnum, majoremque adeò Italiæ partem, tenuisse Carolum, nullius alterius beneficio, sed suo acquisitum gladio. Neque ergò potuisset jure de his omnibus controversia ipsi moveri, etiamsi nunquam salutatus fuisset *Imperator Romanorum*, quod quidem aliquamdiu post hæc gesta, *ann.* nempe *Christi 800.* ipsis feriis natalitiis in Basilica S. Petri factum, cum Carolus multum diversæ rei causa Romam ad Pontificem pervenisset. Tum enim Senatus, Populusque Rom. tot beneficiorum memor, futuræque securitati simul prospiciens, libera voluntate eum sibi Principem ac Imperatorem constituit, taliumque securum ac prope invitum, per Pontificem in dicta Basilica renunciavit. Sane testatur *Eginhardus* sæpè Carolum affirmasse, si sibi de consilio Populi Romani constitisset, minimè se eo die templum sacrorum causa intrare voluisse. De hac electione quoque inter alios *Sigebertus Gemblacensis in Chronico: Romani*, inquit, *qui ab Imperat. Constantiopolitano jamdiu animo desciverunt, nova accepta occasionis opportunitate, quia mulier, excæcato*

Impe-

Imperatore Constantino filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes acclamant, eumque per manum Leonis Pontificis coronant, Cæsarem & Augustum appellant. Formulam acclamationis ita exhibet *Otto Frisingensis lib. 5. c. 31.* CAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORUM.

14. Ubi 1. id notatu dignum, collationem fastigii Imperialis non à solo Pontifice, sed ab universo Populo Roman. cujus saltim pars ac membrum tum fuit Pontifex, populari electione factam fuisse, contra quam contendit *Baronius & Bellarminus.* 2. usurpasse Populum Romanum Jus illud, quod semper ad se pertinere voluit, ut sibi nempe Imperatorem eligeret. Sanè hâc electione Imperatrici Constãtinopolitanæ injuria fieri non potuit, cum ea contra mentem & morem populi Romani accepisset Imperium. vid. *Grotium l. 2. de I.B.p.c. 9. n. 11.* Et si vel maximè de injuria initio electionis factæ queri potuissent Constantinopolitani; abundè tamen hanc maculam abluisset secuta Caroli cum iisdem transactio, de qua ita *Agimoinus, scriptor Annal. Francorum: Michael Imper. factus, Legatos Imp. Caroli, qui ad Nicephorum missi fuerant, Constantinopoli suscepit & absolvit, cum quibus & Legatos suos direxit, & per eos pa-*

cem à Nicephoro inceptam confirmavit. Nam Aquisgrani, ubi ad Imperatorem venerunt, scriptum pacti in Ecclesia suscipientes, more suo id est, Græca lingua, laudes ei dixerunt, & Imperatorem & Βασιλέα eum appellantes. 3. hac electione Carolum non nudum tantùm nomen, vanum & inanem titulum, (neque enim adeò id Romæ tùm, ut hodie, familiare fuit) vid: omnino *Conring. de Imp. Germ. Rom. c. 11.* sed cum titulo simul Jus & dominiũ aliquod hereditarium, non in totum terrarum orbem, (illum enim nemo sanus Imperio Romano aliquando paruisse facilè dixerit) neque in ea omnia, quæ vel olim Augusto vel Trajano Cæsaribus, in ditione Imperii Romani fuerunt, sequentibus vero temporibus vel desciverant, vel à Saracenis, Gothis, Anglis, Hunis, aliisq; dudum occupata erant, quippe cum omne suum in illa Jus pridem amisissent; sed tantum in exiguas istas Imperii Occidentalis in Italia reliquias, (*Romam scil. Pontificem, Exarchatũ Ravennæ & oppida eo pertinentia, extraque Longobardici Regni fines posita*) consecutum esse. Neque enim plus in eum conferre potuerunt Romani, quàm sibi adhuc reverà superstes fuit, quod perexiguum illud fuit. Sanè quicquid Constantinopolitani tunc habuerunt, id jure ab ipsis possessum est, neque de iis unquàm Carolus sub prætextu tituli Imperatorii movit illis controversiam,

quin

quin potius ab eo tempore sæpius arctiora cum iis iniit fœdera, quorum primum *an. Chr.* 802. cum Nicephoro, ultimum ejusdem seculi *anno* 13. cum Leone factum est, quibus ipsis quondam adhuc in Italia vindicata loca manserunt, Calabria nempe, & maritimæ Civitates Liburniæ, Istriæ, & Dalmatiæ. An & Venetiæ? affirmat hoc *Carolus Sigonius lib.4. de regno Italiæ*, refutatus à *Conring. d. c.11. de finib.* Imò ne istarum quidem reliquiarum sibi plenũ Imperium Carolum asseruisse, sed piæ liberalitatis affectu utili illarum dominio Pontificibus ex arbitrio ordinandis concesso, solo summo Principatu, sive vi regendi cum Cæsareo nomine acquievisse, plurimis docet idem *Conring. d. c. 7. & 8. de German. Imp. Rom.* 4. præter dominium hocce etiam honoris aliquid Imperatorio titulo ipsi accessisse. Hactenus enim ap. omnes Christianos ac moratiores gentes Cæsareum nomen pro regio aliquam meruit reverentiam. Et hinc omnes, qui ex posteris ejus hoc nomine audierunt, licet aliis cederent potentia & ætate, primum citra controversiam locum obtinuerunt, quoniam communi consensu semper primatus quidã Cæsareæ illi dignitatĩ attributus 5. Nequaquam propter hanc electionem Regnum Francicum ac Longobardicum cum illis Imperii Romani reliquiis in unam prorsus coiisse Remp. Eo minus vero

Ger-

Germaniam ſeſe, & Longobardiam à ſe domitam, Imperio Romano ſubjeciſſe; Sed imò tàm Germanicũ quàm Italicum Regnũ omnino diſtinctas ab eo, quod vere Imperium Romanum dictum, manſiſſe Reſp. vid. *Grot. d.l. 2. c.9. n.9.* Manſit enim iis ſummum Jus adminiſtrandi Remp. ſuam ſine populi Romani conſenſu, non ergò in unam coierunt Rempublicam, quot enim ſunt ſummæ poteſtates, totidem etiam ſunt Reſp. utut unum habeant Regem; Hinc & in titulis ſuis eadem Carolus ſollicitè ſemper diſtinxit, ut inter alia patet ex *Teſtamento Carolino à Petro Pythæo* edito, *quod Annalibus ſuis ad annum Chriſti 806. inſeruit Baronius*, cui iſte titulus præfixus: IMPERATOR CÆSAR CAROLUS REX FRANCORUM &c. ROMANI TUTOR IMPERII: Conf. *Privileg. Epiſcopatus Osnabrug.* apud *Albertum Cranzium lib. 1. Metropoleos c. 2.*

15. Secundum hæc ergo Carolo, ut Imperatori, in Provinciis Romanis ſumma & abſoluta in omnes ibidem exiſtentes perſonas, Eccleſiaſticas & civiles, ipſum quoque Papam Romanum, competiit poteſtas, quæ per Imperatorium titulum ei collata, ut egregiè probat *Conring. de Germ. Imp. Rom. c.7.* In Francia autem non ut Romanus Imperator, ſed ut Rex Francorum, non abſoluta & illimitatâ poteſtate, ſed ut ipſi⁹ anteceſſores,

ſua-

ſuadendi magis, quã imperandi authoritate, ſecundũ leges & conſuetudines Francicas regnavit; vid. *Conring. ad Lampad. p. 2. num. 11. Rachel de Capitul. regn. Germ. cap. 2. num. 5.* In Longobardico denique regno pariter ut Rex, ad illius regni conſuetudinem, modum, normamque, paulò tamen liberius, ut Victor, imperavit. Atque inde jam ſatis, ut puto, patet Carolini Imperii forma, & ſimul inſignis ejus amplitudo, in quam quoque filius ipſius Ludovicus Pius, fratribus ante Parentem demortuis, ſolus ſucceſſit, deinceps verò à Ludovico Pio inter tres filios, Lotharium, Ludovicum, & Carolũ, dein ab his ipſis poſt cruenta admodum prælia, inſtitutâ in partes tres diviſione, eſt diſtracta. vid. *Ampl. Conring. de fin Imper. c. 3. Bœcler. in Lothario.* Etenim ex his Lotharius natu maximus, una cum titulo & dignitate Imperatoriâ, urbem Romam, totamque prope Italiam, tàm Romanam quàm Longobardicam, ac prætereà provincias Germanicas à Moſella ad Rhenum (quæ hactenus Auſtraſiæ nomen habuerant, poſt Lotharingia ab eo dicebantur) accepit; Ludovico ſecundo genito cum Pannonia omnis cis Rhenum Germania & urbes paucæ transRhenanæ, ſub nomine *Orientalis Francorũ Regni*, quod ipſiſſimum eſt *Germaniæ Regnum*, pari poteſtate ceſſit; Carolo autem occidentales Provinciæ omnes à Britannico Oceano

ano usque ad Mosam fl. (quod *Occidentale Francorum* dicebatur *regnum*, & idem est cum *Gallicano*, quod inde hodieq; κατ' ἐξοχὴν *Francicum* audit) pari itidem potestate attributæ fuerunt. Et hac ætate Germania ex propriis suis Ordinibus Comitia iterum colligere cœpit, (nam sub Carolo & Ludovico, quia eorum Imperium non Germaniam tantùm, sed & Galliam omnem, Italiamque complectebatur, ex omnibus illis locis ad generalia regni Comitia Primores convocabantur) & illi tum quidem adhuc in *nobiles* & *plebejos* distinguebantur. Evilescere tamen paulatim posthæc populi auctoritas, ac omne gerendarum rerum momentum à nobilibus pendere cœpit, è quibus etiam suos reliquæ gentes subditæ acceperunt Præfectos, qui suo tempore ad Comitia evocati. Factum hoc ita jam Ludovici Balbi tempore, ut ex *Hincmari Archiepiscopi Rhemensis Epist. 1. & 10. circa fin.* colligitur, ut sic rectè ab hac ætate solos Principes (quorum potestas quæ cum tempore, etiam in Provinciis suis, acceperit incrementa, infra suo loco dicetur) curã Imperii solicitasse, dici posse videatur.

16. Ex institutâ a. illa divisione Imperii, separatimque constitutis à Germania ex propriis suis Ordinibus, Comitiis, clare iterum patescit Regni Germanici (quod tamen tum adhuc Orientale Francorũ Regnum dictum) à Ro-

à Romano Imperio diſtinctio, quæ etiam uſque ad Ottonem I. manſit, nec usque eò Germania vel vulgò Imperii Romani pars eſt habita. Seculo verò X. Ottonis I. auſpiciis quidē Cæſarea dignitas, (quā Caroli poſteri per injuriam exciderant,) & Italici regni poſſeſſio æterno fœdere cum Germania rurſus juncta eſt, (ita ut à Germanis electus in Germaniæ Regem, ab Italis ſive Longobardis quoque pro Rege, & à Pontifice, Urbe ac ſuburbicariis Provinciis pro Imperatore protinùs coli deberet, nullâ licet auctoritate Pontificis accedente: Quod etiam pactis inter Ottonem III. Imperat. hujusque Conſanguineum Gregorium V. Papam initis dein confirmatum, (*vid. c. 23. diſt. 63. Conring. de finibus Imp. c. 9. 10.*) adeoque Germanicis Regibus perpetuum Jus ad Imperatoriam dignitatem quæſitum;) nihilo tamē minus manſit inter hæc diſtinctio, & ſua Germanis libertas, jusque Remp. ſuam ſine populi Romani conſenſu adminiſtrandi; quemadmodum aliàs Reſp. arcto quodam fœdere σομμαχίας unitæ, liberæ manent, quod in ſpecie de Belgicis contendit *Grot. in Apologet. ſuo c. 1.* Neque ex eo, quod jam multis ſeculis Germania *Imperii Romani* nomine audiat, ſequius quid, vel eam idem numero illud Romanorum Imperium eſſe, colligi debet aut poteſt. Pervulgare enim eſt pluribus conſociatis Rebus-

publ.

publ. ab una aliqua ſociarum omnibus commune nomen indere. Ita quippe olim Achæorum Reſp. omnibus fœderatis nomen dedit, & Urbs Romana omnib. ſociis, hodieque Helvetii fœderati omnes ab uno pago vulgò *Suiceri*, ut Belgico-Germani *Hollandi* nuncupantur. Cum ergò horum ad exemplum Imperii Romani nomen ſociis Rebuspub. inditum, non ſequius quid inde colligendum eſt. Crediderunt Majores noſtri Imperium Urbis Romæ, quod verè eſt Romanum, dignitate præcellere Regnum Germaniæ & Longobardiæ, utut nullius amplius eſſet potentiæ. Itaque cum tres illæ Reſp. æterno fœdere coaluiſſent, ab eâ, quæ opinione erat auguſtior, devolutum eſt nomen in totum corpus, non tam publico etiam Decreto, quam vulgi Conſuetudine, quam tamen circa *annum Chriſti M C.* Primores etiam Reip. ipſique Cæſares & Reges Germ. dum receptam loquendi rationem ſunt ſecuti, approbarunt. *Conring. de Germ. Imp. Rom. c. 10.* add. *Limn. ad Capit. Carol. V. proem. verb.* Röm. Reichs. Nec immeritò ſibi adhucdum hodiè ex perpetuo iſto fœdere Germaniæ noſtræ Reges titulum *Romanorum Impp.* vindicant, prout eruditè oſtendit *Bœclerus in Diſſert. de Sacr. Rom. Imp. ſect. 2. p. 14. ſeqq.* Eſt enim hujus is hodieque effectus, ut doceat, per injuriam ſibi plenum in urbem Romam,

cæte-

cæterasque Imperii Romani partes Imperium arrogasse Pontifices, eademque recuperandi adhuc jus & facultatem superesse Germanorum Regibus, nec ullo vel donationis (à quocunque tandem Imperatore ea facta allegetur, & sive à Constantino Magno sive Carolo Magno, sive Ludovico Pio, sive Ottone I. III. sive Rudolpho I. Alberto, sive Henrico VII. vel Carolo IV. denique facta dicatur. vid. *Conring. de Germ. Imp. Rom. c. 13.*) vel præscriptionis titulo in possessione securos esse, quod iterum prolixe tractatur à *Conring. d. c. 9. & cap. 20. 21. tr. de fin. Imper.* Conf. *Limn. lib. 1. cap. 5. ibi addit. Burgold. part. 1. disc. 4. ibi Franc. Irenicus.*

17. Adjecit plura alia Otto I. virtute suâ rebusque gestis Magni nomen meritus Germanorum regno, ut verè in summum felicitatis culmen sub eo evectum esse, dici possit, sed sequenti seculo XI. magis magisque iterum lapsa est Imperii dignitas, cum imaturæ ætatis in Rege, (Henrico IV. scil. qui quinque annorum puer Henrico Patri, anno, postquàm in Regẽ unctus erat, tertio successerat,) & muliebris Imperii (filioli enim tutelam & cum eâdem Imperii curas ex mariti testamento susceperat Agnes, Henrici III. vidua virilis animi & virtutis fœmina) pertœsi & absolutam libertatem meditantes Proceres sumã imis miscerent. Quanquam negari nequeat,

jam tum ſub proximis quibusdam Regibus ac Impp. detrimentorum Germanicorum ſemina haud mediocriter fuiſſe ſparſa, quando publicorum regni bonorum imprudente profuſione, cum rerum gerendarum nervo, vim ſibi authoritatemque multùm præciderunt. Imò quod Proceres Imperii tantos Henrici IV. ætate cierent tumultus, bonam partem Anteceſſoribus ejus adſcribendũ eſſe dixerim. Illi enim iſtorum, & præcipuè Sacrorum, potentiam in tantum auxerant, ut poſtea ei coërcendæ impares ſucceſſores eſſent. Suffudit malis iſtis quoque frigidam Gregorius VII. Pontifex Rom. qui primus dirum excommunicationis fulmen in Sanctũ Henrici caput aliquoties vibrare auſus, innumeras eo excitavit calamitates, & verè Pontificium condidit Imperium, quod Succeſſores ejus per plura ſecula, DEO invito, invito mundo, invitis Impp. adeò duxerũt, ut ſumos, medioximos, infimos ſub execrabile jugum miſerint. Licet autem poſt tàm Henricus hicce IV. ipſe, quam filius ejus Henricus V. nec non unus ac alter ſucceſſorum reliquorũ ad Frider. II. usque, contra ſceleſtam Pontificũ Rom. inſolentiam, ſtrenuè antiqua Sacri Imperii jura defenderit ac vindicarit, rebelles coërcuerit & in ordinem redegerit, deficientiũ perfidiã pro meritis caſtigaverit, & felicibus armis ad priſtinum obſequium imperata facere detrectantes reduxerit, in multis

tamen,

tamen, turbarum pertæsi, juri Imperatorio ac regio, plus quam æquum, cesserunt.

18. Cum Friderico II. verò tandem prisca Cæsarum authoritas & Germanici Imperii decus ferè prorsus concidit, & non gradu modò, non cursu, sed præcipite quodam lapsu, ut *Conring. de fin. 19.* loquitur, corruit propemodũ Germ. Respl. Nil enim hodiè de vasti Imperii corpore restat, quam truncus arcsus, & malè cohærens ex fatali animorum dissensu, quos religionis diversitas, & separatæ singulis rationes, divisa consilia, vota, spes, metusque secreti & professi, in contraria omnia jam pridem distraxere. Sed ut eo magis de decrementis hisce constet, in rem præsentẽ ire, & quæ Imperii jugum excusserunt, vel ab aliis exempta sunt, specialiter enumerare operæ pretium erit. Non autem sequemur hâc in re ductum *Reinkingii, aliorumque*, qui omnes veteris Romani Imperii provincias, quæ, cum augustissimum adhuc esset, & in longitudine 90. in latitudine v. 45. gradus adhucdum compleret, sceptrum ejus coluere, huc referunt, easque repetendi ac recuperandi jus fasq; Imperatoribus nostris, ex eo quod in veterum Cæsarũ locũ successerint, tribuũt; (ast sine ratione, cùm eo tempore, quo Carolus Magnus Imperatoris titulum accepit, eæ non amplius in ditione Romanorum fuerint, nec jus aliquod in easdem Populus Romanus

ampli⁹ habuerit, ſed dudum cum poſſeſſione jura ſua omnia in illas ante Carolum Magnum amiſerit, adeoque largiri Germaniæ non potuerit. vid. *ſupra num. 14.* add. *Conring. de Germ. Imp. Rom. c. 11.)* Sed ſaltem ea, quæ ſub Imperii Rom. Germanici ditione aut membra ejus aliquando fuere, nunc verò vel res ſuas peculiares habent, libereq; administrant, & neminem ſuperiorem amplius, de jure aut de facto, recognoſcunt; vel in aliorum ditionem ab iis exempta, conceſſerunt, recenſebimus, initium à regno Arelatenſi facturi.

19. Oſtenſum eſt *ſupra num. 15.* quomodo Provinciæ, Regnaque, quæ Carolus Magnus tenuerat, poſt inteſtinum, graviſſimumque bellum inter tres ejus nepotes, Ludovici Pii filios, diſtributa fuerint. Nunc ergò porrò notes velim, quod Lotharii Imperatoris portio poſt ejusd. mortem in tres alias partes, inter tres ejus filios, diviſa ſit. Ludovico ſcil. Italia cum Imperatoria dignitate; Carolo Provincia ſive Gallia Narbonenſis, &, ut alii addunt, Burgundiæ minoris nonnulla; Lothario quicquid reliquum fuit paternæ hæreditatis trans Alpes (quod ſive à Patre ſive ab hoc Lothario regnum Lotharii ſive Lotharingia dictum, cujus modica portio antiquum hodie nomen obtinet) obtigerunt, ſinguli autem abſolutâ poteſtate ſuis

pro-

provinciis imperarunt. Carolo *anno 864.* defuncto, frater Ludovicus Imp. Galliam Narbonensem, Lotharius Lotharingiæ Rex Burgundica fratris hereditario jure acceperunt. Lothario hoc 4. annos post ann. 868. scil. itidem mortuo, regnum ejus Lotharingicum Carolus Calvus Gallicanus occupare voluit, sed repulsus est à fratre Ludovico Germaniæ Rege. Anno tamen 870. inter duos fratres illos, cum adhuc viveret proximus heres Ludovicus II. Imper. duas in partes Regnum Lotharingiæ divisum est. Quid tum factum fuerit Germanici, quid Gallici juris, distinctè ac dilucidè docuit. *Conring. de fin. Imp. c. 7.* Ludovico II. Imp. quoque *anno 875.* sine liberis defuncto, si non unicus, saltem primarius omnium Ludovici provinciarum ac Dignitatis titulique Imperatorii heres erat patruus major natu Ludovicus Rex Germaniæ, sed Carolus Calvus Italiam cum Cæsarea dignitate majori fratri per summam eripuit injuriam, à Johanne VIII. Papa Romæ coronatus. Occupavit præterea injustè Galliam Narbonensem, vanâque ductus ambitione novum ibi condidit regnum, Bosoni uxoris Judithæ fratri commissum, quod à præcipua sui urbe *Arelate*, hodiè *Arle*, (quæ non procul à mari Mediterran. qua Araris & Rhodanus simul unũ facientes mare illabuntur) *Arelatense* dictum (cujus regni historiam *in præfatione Gervasii*

Tiberiensis eruditè nuper exposuit *Clariss. Maderus*.) Paruitq; hoc regnũ Arelatense sive Burgundicum ab obitu Caroli Crassi per annos ultra triginta ac centum singularibus Regibus, à morte autem Regis Rudolphi III. (quæ contigit *anno 1032.*) vi pacti cum Henrico II. Imp. primò initi, post cum Conrado successore ejus renovati, in potestatem Germaniæ Regum rediit, ita ut nihil juris in illud amplius Francorum sive Gallorum Regibus remanserit, sed citra omnem controversiam regno Germaniæ accesserit, atque adeò amplissimè promoti fines Imperii Germanici, ab Ursa scil. in Helvetiis & Rheni ripa, ac Jura monte, ad Rhodanum usque, Mare Mediterraneum & Alpes, ac Lugdunum quoque Valentia, Vienna, Avenio, Arelate, Massilia, aliæque præclaræ urbes Lugdunensis & Narbonensis Galliæ, in nomen & ditionem Germanici Imperii pervenerint. Nam pertinuit ad Regnum Arelatense Ducatus Burgundiæ, Sabaudiæ, Cabelisii & Augustæ, Principatus Pedemontii & Auranii, Landgraviatus Alsatiæ, Comitatus Burgundiæ, Habspurgensis, Ferretensis, Montis-Beligardensis, Carolinus, Nivernensis, Forestiensis, Valentinensis, Provincia, Geneva, Venesinum & Avenio, Dynastiæ Bressiæ, Salini & Noyerii, nec non ditio Delphinatus, Vivaretii, Auxerræ, Uvand & Forcigny, com-

comprehensis montibus & Ligis Helveticis. ut scribit *Charron en l'histoire universelle. Chap. 95 p. 682.* referente *Limn. ad A. B. c. 1. §. 12 Observ. 6.*

20. Sed *Bodinus* (*l. 1. de Republ. c. 9. p. m. 168.*) Henricum V. Imp. regnum hoc cum omnibus juribus Philippo Valesio Galliæ Regi pro pretio *CCM.* pondo argenti vendidisse tradit, emptionis, solutionis, & ratihabitionis Ordinum Imperii tabulas in Archivis Regum Galliæ extare scribens. Verum cum nec Bodinus, nec alii Gallorum, has tabulas unquàm produxerint, nec post reperti (quod equidem sciam) qui se legisse prodiderint; præterea Henricus V. initio seculi XII. post C. N. rebus Imperii præfuerit, Philippus Valesius autem sequenti seculo XIV. in Gallia rerum potitus, Bodinianum hoc commentum jure meritoque explodimus. Præsertim cum à *Lamberto vander Burch. in Origin. Ducum Sabaud.* ac *Otton. Frising. l. 2. in vita Frider. c. 29,* doceamur, omissam à patre Henrico IV. propter multitudinem bellorum civilium, in Burgundia potestatem ita exercuisse Henricum V. filium, ut non modò Amadeum, Maurienæ Comitem (*Otto Frisingensis* Taurinorum vocat Marchionem) bellicis artibus inclutum, Sabaudiæ cum Comitis elogio præfecerit; sed & Conradum Ducem Zeringensem constituerit Burgundiæ Ducem ac Comitem, (quanquàm alii hoc Lothario succes-

 sori

ſori tribuant) Licet autem Reinholdus Conrado cedere nolens, bello concitato, eximiam Comitatus partem ſibi retinuerit, ſpretâ Regum German. majeſtate, ex arbitrio res ſuas agens, mox tamen Fridericus I. egregiè collapſam in illa Burgundiæ parte Cæſaream authoritatem, ductâ in matrimonium Beatrice, ipſiusmet Reinholdi filia & unica herede, reſtauravit: Unde Magnates Burgundiæ, Civilis Eccleſiaſticique ordinis, omnimodam ſubjectionem & debitam fidelitatem Imp. Rom. compromiſerunt, teſte *Radevico lib. 1. cap. 11.* vid. omnino *Conring. de fin. Imp. c. 13.* ubi alia luculenta Imperii in Regno Arelatenſi à Friderico II. Cæſare adhuc exerciti teſtimonia adducit.

21. Nicolaus Viegnierius, Scriptor Gall. *in Bibliotheca hiſtor.* ab Henrico VII. Lüzelburgico Gallis Regnum Arelatenſe venditum tradit: ſed & hoc commentum pluribus refellit *laudatus Conring. d. tr. c. 24.* Ac vel inde, falsũ illud eſſe, ſatis colligitur, quod cùm Humbertus, Delphinatus Princeps, (Delphinatus ad Regnum Arelatenſe pertinebat) amiſſo filio unico, provinciam ſuam Gallorum Regum primogenitis, Delphinorum nomen inde habentibus, legaſſet, (legavit autem non abſolutè, ſed ut Imperium eatenus pro ſuperiore recognoſcerent; Et licet non ita factum fuiſſet, tamen diſpoſitio illa in præ-

præjudicium Imperii, nullo modo redundare posset;) Philippus Valesius à Ludovico V. (si Calvi filium demas, IVtus est,) Imperatore ratihaberi hanc Delphinatus translationem in Carolum filium petierit, cumque id ab eo non impetraret, à Pontifice Rom. sibi confirmari curaverit. *Conring. d. l.* Carolum IV. Imp. denique Carolo, Philippi Valesii filio, Arelatense regnum legibus Imperii solutum concessisse, sunt, qui tradunt. Sed non immeritò de eo quoque cum Conringio dubitamus, eo quod non modo Arelati de Regno Arelatensi *anno 1365.* coronatus sit Carolus IV. Cæsar, sed & Clemens VII. emptionem Avenionensem (pars erat Provinciæ) ratihaberi à Carolo fecerit, non facturus utique, si Cæsarum in Provinciam jura jam extincta esse agnovisset; præterea ex nonnullorum opinione Trevirensis Archi-Episcopus per Regnum Arelatense Archi Cancellarius Imperii in Aurea Bulla constitutus fuerit. Ac multò magis id constaret, si *Melchior Goldastus* narrationem suam de Carolo Delphino in Metensibus Comitiis inter Principes Imperii *anno 1356.* cooptato, & de Delphinatu ac Provincia (quam jam à Rudolpho Habspurg. Galli fiduciario jure acceperant) homagium Carolo Cæsari præstante, uberius confirmasset. Accedit quod ex successoribus Caroli IV. Rupertus Palatinus filium

ſuum Ludovicum non modò in Germania, ſed Gallia quoque & ArelatenſiRegno Vicarium creaverit *an. 1401.* Diploma Cæſareum exhibet *in Palatinis Originibus Marquardus Freherus. lib. 1. c. 16.* quod utique magnum nondum adhuctum temporis perditi in Regnum ArelatenſeCæſarei juris argumentum eſt. Eſt denique evidens ſummæ Imperii in regnum Arelatenſe poſt Caroli IV. qq. ævum exercitæ poteſtatis indicium, quod Fridericus III. cum civitas Imperialis Tigurinum à fœderatis Helvetiis obſeſſa *anno 1444.* Ludovicum (XI. ſcilic.) Delphinum, ut Vaſallum Imperii cum Exercitu præſtò eſſe juſſerit. Cæterum hodie Galliæ Reges potiora regni hujus abſolutè ſine ullo Imperii noſtri reſpectu tenent, ſed multa absque titulo: hinc ea necdum (ita ſcilic. ut non jure queat repetere) Imperii juribus ſubducta eſſe pronunciat *Conring. de fin. c. 24.* Confer. *Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. Diſc. 8. pag. 72. ſeq.*

22. Porrò Galliæ Reges ſibi etiam hodie transſcribunt, imò & vi Imperio ereptam tenent univerſam ferè *Lotharingiam*, quæ ſub titulo Regni Auſtraſiæ ſive Lotharingiæ primùm ſeculo IX. Germaniæ regno acceſſit, poſteà vero ſeculo XI. quo ſenſim titulus ille Regni exolevit, in unum cum ea (Germania ſcil.) corpus magis magisque concrevit, ipſâmet Gallia jus ſuum cedente. vid. *Conring.*

de

de finib. c. 6. 7. Et multa quidem Lotharingici hujus regni jam ante Maximilianum Imp. à quo variæ desuper publicè, privatimq; fusæ sunt querelæ, Galli occuparunt. Plura verò superiori seculo subtraxerunt, (in quæ *Pacif. Monast.* plenum Jus tamen impetrarunt. *art. 6. vers. Primò quod supremum Dom. &c.*) Præsenti ævo Ducem Lotharingiæ Carolum omni ferè exuerunt ditione, adeoque maximam regni illius partem in possessionem suam redegerunt. Licet verò Carolus in superiori bello inter Galliæ & Hispaniæ Regem gesto captus, ea lege in Pacificatione Pyrenæicâ (quam exhibet *Gastel. de Stat. publ. Europ. noviß p. 1. c. 6. num. 24.*) *art. 62. seqq.* libertatem impetraret, ut Gallus omnia ipsi restitueret, Urbe Nancy quoad munimenta solo æquatâ &c. Ipse tamen deinceps, vi vel persuasionibus, universum Jus in Galliæ Regem iterum transtulit, his conditionibus, ut certa pecuniæ summa quotannis sibi penderetur, & una urbs *Marsal* saltim in devotione sua permaneret, familia Lotharingica autem Principibus Sanguinis annumeraretur. Et ex hoc contractu nunc, non obstante vel jure Imperii, vel contradictione Caroli Junioris, Francisci Nicolai, fratris Caroli Senioris contrahentis, filii, totum ferè Lotharingiæ Ducum patrimonium hodiè Galliæ Rex tenet, (vid. *Gastel. de Stat. publ. Europ. noviß. p. 4. c. 19.*

rubr.

rubr. Duces Lotharingiæ. ibique alleg.) imò & antiquum Austrasiæ regnum restaurare in animo habet. Sed si, quod res est, dicere liceret, contractum illum, ex quo illud Ducum patrimonium Gallus prætendit, non tantùm iniquum, sed & nullum esse, dicerem. Vergit enim 1. in magnum Imperii nostri præjudicium. Imperii namque Feudum, si non in totum, maximâ tamen ex parte, illud Ducum Lotharingiæ patrimonium esse, nemo negitare potest, (vid. pluribus id evincentem *Conring. de fin. Imp. c.27, 28.)* Carolo ergo feudum hoc absque Imperii consensu alienandi Jus minimè fuit. 2. Proximiores agnati in eum nunquam consenserunt. Contradixit sane eidem acriter Carolus Junior, & ob hanc causam tùm Papæ, tùm Italorum Principum, tum præcipuè Imperatoris opem imploravit. Invitis autem agnatis proximioribus nullum feudum vetus propter Jus ipsis quæsitum alienari posse in aprico est. Sperabat Carolus Junior se per Tractatus Noviomag. plenè in omnia restitutū iri, sed spes eum decepit, adeo graves enim ipsi propositæ sunt conditiones, ut melius ac tutius fore ratus sit, interposita protestatione, ad tempus, quo se melior amissa recuperandi offerat occasio, carere possessione, quam præscriptas ibi conditiones (vid. *Pacif. Noviom. Cæs. Gall. art. 12. seqq.)* acceptare aut ratificare.

23. Sanè

23. Sanè justiore titulo Galli, postquàm ita convenit, possident, quæ ipsis Cæsar & Imperii Ordines in *Alsatia* (quæ etiam saltem magnam partem olim portio Burgundici regni fuit) *Suntgovia*, *Brisgovia*, *&c.* cesserunt *Instr. Pac. Cæs. Gall. Monast. art. 6. & Noviomag. art. 5. Burgold. ad Instr. Pac. p. 1 Disc. 20. mēbr. 2 n. 24.* Pariq; jure sibi vindicant Episcopatus, Metensem, Tull. Verodunensem, Urbibus cognominib. jam tùm ab Henric. II. Gall. Rege occupatis; Quamvis n. non levis antehac inter Juris pub. Consultos de his, an juste detinerentur? fuerit controversia. v. *Limn. l. 7. I. P. c. 32. n. 6. in addit. tom. 1.* attamen *an. 1648.* illa prædictâ Pacificatione Monaster. inter Imperat. & Galliæ Regem hoc modo sopita, ut supremum dominium, jura superioritatis, aliaque omnia in Episcopatus Metensem, Tullensem, Verodunensem, urbesque cognomines, eorumque Episcopatuum districtus & nominatim Moyenvicum, eo modo, quo ad Imperium Rom. spectarant, in posterum ad Coronam Galliæ spectare debeant, reservato tamen jure Metropolitano ad Archi-Episcopatum Trevirensem pertinente. *Instrum. Pac. Cæsar. Gall. art. 6.* Quid vero pòst vi supremi dominii in prædictos Episcopatus concessi Rex Galliarum in feuda à nonnullis Imperii Statibus, Nobilibus & Subditis ab Episcopatibus illis recognita, extra districtus illorum

lorum tamen sita, contra Instrumenti Pacis tenorem, prætenderit, ex actis & scriptis *ab Ahasv. Fritschio sub fin. annotat. ad Instrument. Pac. Osnabrug. Monast.* sub tit. Bericht/ was wegen der Metz-Tull-und Verdunischen Lehen-Sachen bißhero vorgangen/ exhibitis, pluribus cognoscere datur, quidque nunc de facto ob id moliatur, suo illi Imperii Status, Nobiles ac Subditi experiuntur malo, nec, quomodo verba Instrumentorum Pacis pro commodo suo interpretatus & ultra sensum extendens, mox hæc, mox illa, prætextu sibi factæ cessionis, involaverit, & adhucdum quotidie nova adoriatur, Decem Imperii Civitatum in Alsatia querelæ (vid. *B. Venat. relat. Com. 6. Diar. Europ. cont. 19. in append. & cont. 20. p. 300 seqq.*) ac relationes hebdomadariæ quenquam ignorare sinunt.

24. Non veriti sunt quidam Ipsimet *Regno Galliæ* quoque quæstionem status & litem de jure libertatis movere, olim illud ipsum in Regum Germaniæ obsequio fuisse, hincque jure repeti & vindicari posse, concludentes; ast quanquam negari non possit, Caroli Crassi tempore in obsequio Germaniæ Cæsarum fuisse, quia tamen illa Germanici Regni reverentia cum Arnolpho statim iterum interiit, & sic non nisi brevi momento stetit, solidum aliquod Jus inde Imperio German. in Galliam non est acquisitum, præsertim cum

cum ab eo tempore pro libera suæque spontis Republ. Gallia semper ab ipsa Germania sit agnita. *Conring. de fin. c. 8.*

25. *Hispania* olim quidē florentis Romani, (ad Honorii Imp. usque tempora v. *Cluv. Geograph. l. 2. c. 5. n. 6.*) Romano-Germanici autem Imperii Jdictionem nunquā agnovit: minus rectè ergò inter Provincias ab Imperio nostro avulsas à nonnullis refertur; nec est, quod quisquam Hispanos à Carolo Magno iterum in potestatem redactos dicat, cum contrarium satis constet ex internecione Gallorum ad Pyrenæas angustias, vulgo *en Ronces valles*, ubi Carolus 12. Paribus Galliæ, (inter quos etiam Anselmus, Eginhardus, & Rolandus Cæsaris ex sorore nepos,) occisis, exercituque amisso insignem cladem accepit. vid. *Don. Aciajolus in vit. Carol. M.* Se ipsos verò rursus Imperio nostro subjecisse, nemo hactenus vel per somniū forte asseruit. Neq; Hispaniæ, eo nomine quod aliquādo Romani juris, à Germania propter urbis Imperium à sese hodiè possessum cōtroversia aliqua unquam vel mota fuit, vel moveri poterit. Respectu verò Burgund. & Ducatus Mediolanēs. non ut Rex, sed ut Dux Burgund. & Mediolanensis Imperium hactenus veneratus est. Idem esto Judicium de *Anglia*, quæ quidem etiam Romanis olim paruit legibus, donec à Pictis & Scotis, Imperatore Valentiniano, inva-

invaderetur, sed in Imperii nostri ditionem nunquam rediit. Neque, ut *Victori de causis exempt. Imp. concl. 2.* videtur, Imperii Vicariatus Edwardo III. concessus ipsius libertati quid detrahit, cum extraneus quoque id officium gerere possit. Et ipse *Victor* sibi contrariatur, firmiter enim Britanniam dicit hæsisse Imperio cum à Ludv. Bavaro Edwardus III. Imperii Vicarius ordinaretur, donec Gallorum Regis metu Innocentio III. tributaria offerretur, quod tamen C. annis amplius ante factum, quam Ludovicus iste Imperium capesseret. Ergò tum, si ullo alio tempore, Imperio, ipso fatente, non fuit subjecta.

26. Meliori jure inter Imperii nostri decrementa seu provincias ab eo avulsas numeraveris *Regnum Daniæ*, quod equidem sub Imperio Romano ad Carolum Magnū translato non fuisse, attamen postea Ottonis M. auspiciis in Regum Germaniæ clientelam pervenisse, & cum Conradus II. huic in Daniam parto per Ottonem juri renunciasset, idque Canuto Suenonis filio non per Daniam duntaxat, sed & Angliam longè potentissimo, cessisset, filio suo Henrico Canuti filiâ in Uxorem ductâ, per Lotharium illud Imperio restitutum, sicque regnum hoc binis per intervalla vicibus Imperio Germanico obnoxium fuisse, luculentis comprobare testimoniis

niis fatagit *Conring. tr. de fin. Imp. c. 14.* Sed n. Cæſarum noſtrorum in Dania authoritatem ac poteſtatem mox iterum cum Friderico I. Imperatore, Canuto homagium negante, expiraſſe idem *ibid.* probat *Conringius*, ex eo quod nullus ſucceſſorum amplius Jus aliquod in Daniam ab eo in præſens usque tempus prætenderit, multò minùs armis vindicarit. Liberum ergò & ex mente ejus, hodiè Dania eſt regnum jam per V. ſecula, unà cum *Sleswicenſi Ducatu & Epiſcopatu*, nexu clientelari ſolutum ac Imperii Germanici legibus ſubductum; *Ducatum* autem illum *Sleswicenſem* à Daniæ Regibus Feudi Jure diu poſſederunt Holſatiæ Duces, 40. idoneos inde equites, peditesque 80. in recognitionem ſuperioritatis, quoties res poſtulavit, ſuppeditare coacti. Anno 1660. autem concluſâ inter duas Septentrionales coronas pace, plenum ac abſolutum in eundem dominium à Rege Daniæ Friderico III. Sereniſſ. Princeps Chriſtianus Albertus Dux Holſatiæ (lineæ Gottorpinæ) Princeps literatûs ac literatorum Mœcenas Maximus, Friderici, qui annis abhinc circiter 44. anno 33. ſcil. hujus ſeculi ſumptuoſam illam ad Regem Perſiæ ac Cæſarem Moſcoviæ legationem inſtituerat, filius, pro ſe ac deſcendentibus ſuis accepit, adeoque jam Ducatum hunc Sleswicenſem independenter, nullum ejus reſpectu

H ſu-

ſuperiorem recognoſcens, ut Dominus abſolutus tenet.

27. *Hungaria* etiam ab Henrico III. Imp. in provinciam Imperii Germanici redacta fuit, indeque Germanorum Regum Vaſalli facti Ungariæ Reges, teſte *Hermanno Contracto ad an. 1045.* quod Scriptores Ungarici equidē aut diſſimulāt, aut penit⁹ negant, at quantum illorū authoritati tribuendum, præclare monuit *Ampliſſ. Conring. de fin. Imp. c. 17.* Sub Henrico IV. autem per bella Germanorum inteſtina regnum Hungariæ juri Cæſareo ſe rurſus ſubtraxit, nec pereuntem Imperii gloriam Principum fatali ſocordia, civilibusq; bellis impeditus in Ungaria recuperare potuit Henricus. (Turbas haſce Hellebrandus jlle (Gregor. VII.) ſufflaminavit, id quod ex ejusd. Epiſtolis à *Baronio* exhibitis & à *Conring. d. c. 17.* magnam partem repetitis clarum eſt) Voluit ergò poſt Fridericus I. Ungariam ad Monarchiæ apicem reducere, ſed nec ipſe Principum ſuper hoc aſſenſum, neſcio quas ob cauſas, impetrare valuit, adeoque ab eâ, vel ad minimum Friderici II. ætate nihil Imperii quidem Germanici nomine in Hungariam tentatum eſt, & quicquid antiqui fuit juris, tot ſeculorum decurſu periit. Quod ipſum etiam non ſemel ultrò profeſſi pridem ſunt, idque in publicis Comitiis, Imp. German. Ordines v. *R. I. de anno 1566.* §. über voriges

riges haben uns Churfürsten / Fürsten 2c. 69. Hodiè regnum hoc Hungariæ, Suavi matrimonii ab Alberto Auſtriaco, poſtmodum quoque in Regem Germaniæ evecto, cum Eliſabethâ, Sigismundi Hungariæ ac Bohemiæ Regis, ſimulque Cæſaris, filiâ unicâ contracti vinculo, primò acquiſitum, dein variis turbis quidem involutum, fauſto tamen omine iis rurſus ereptum, pactoque hereditario firmatum, Sereniſſima Auſtriacorum Domus tenet, ita ut in eo, neminem, niſi DEUM & enſem recognoſcat ſuperiorem. Sed proh dolor! miſera, inque dies ultrà miſera ejus eſt facies, tam quoad religionem, quam quoad regimen.

28. *Polonia*, Ottonis M. Cæſaris ævo Imperio Germanorum tributaria quoque facta memoratur. Conſtituerunt autem eo tempore ſola Sileſia, Polonia major, minorque, & Maſovia Rempl. gentis, (Lithuanian. quæ ſi amplitudinem ſpectes, par ferè univerſæ Poloniæ, ante trecentos præter propter annos demum, familiâ Piaſteâ extinctâ, ei acceſſit, ut & Ruſſia) cui tum præerat Miſico, quem Micezislai nomine Polonorum annales celebrant, reliqua penè omnia cum noſtris conſentientes, niſi quod hanc gentis ſuæ ſubjectionem diſſimulent. Manſit is rerum ſtatus usque ad interregnum Friderici II. mortem inſecutum· Nam quamvis, Henrico II. Cæ-

ſare, Bolislaus altiora ſpirans regiam dignitatem furtim uſurparit, ac vicinam Germaniam & Bohemiam latrociniis atque excurſionibus ſæpe infeſtarit, ſubinde tamen domitus ad officium rediit. Et Conrado III. Cæſare Poloniam Regibus noſtris ſub tributo ſerviiſſe expreſſè ſcribit *Otto Friſing. in Chronici ſui libr. 6. c. 28.* Nec Friderico II. Imperii habenas tractante quidem in Polonia extinctam Imperii authoritatem, argumento eſt, Conſtitutio Friderici II. qua regnum Bohemiæ anno 1212. plurimum ornavit; concedit enim ibi Bohemiæ Regibus cenſum à Poloniæ Ducibus Imperio ſolvendum vid. *Goldaſt. tom. 1. Conſt. Imper. p. 346. ſeqq.* Jure proinde affirmaverimus, Poloniam ab Ottonis M. ævo usque ad Fridericum II. tantum non ſemper & ſubjectam & tributariam Imperio Germanico fuiſſe. Et verò poſteà demum, fractis multum Imperii rebus, Polonia magis magisque Imperij ſeſe ſubduxit obſequio, ad plenam adſpirans libertatem. Cujus conatus ingens indicium orbi prodidit *anno 1295.* Premislaus Dux majoris Poloniæ, Sendomirienſi & Cracovienſi Principatu ſibi addito adeo tumidus, ut non dubitaverit inconſulto Imperatore regium diadema titulumque ſibi attribuere, cujus exemplum ſucceſſores omnes imitati. Saltim à Premislai illis conatibus ergo Poloni obſequium omne Imperio

perio jam per annos trecentos quinquaginta amplius detrectarunt, eoque temporis spatio pro juribus Imperii, vi quidem & armis, in Poloniam nihil est tentatum; Sed nec quisquam Cæsarum etiam à Caroli IV. temporibus amplius vel in controversiam vocavit libertatem Polonicam. Imò jam ultra ducentos annos Regium nomen Polonis quasi jure partum spontè concessum est, & multi contractus cum iis initi tanquam cum verè libero populo. Quæ res certè est indicio, vetera Imperii jura derelictione & tacito Cæsarum Ordinumque consensu dudum exspirasse, atque ita Poloniam liberæ Reip. jure nunc gaudere. *Fr. Fren. ad Burgold. p. 3. D. 8. p. 88.*

29. Cum autem Poloniam concidente cum Friderico II. Imperii authoritate reverentiam Imperii exuisse, eidemque jam integram libertatem redditam esse affirmamus, noluмus idem de *Silesia* quoque, quam Reip. Polonicæ portionem quondam fuisse diximus, simul exaudiri; hæc enim à reliquo corpore Polon. avulsa, ac Cæsarea authoritate, liberoque Ordinū Imperii consensu Bohemiæ unita, adhuc hodiè est Regni Bohemici, adeoque & Imperii nostri Rom. Germanici, provincia. *Bohemia* n. *Regnum* certissimum adhuc hodie Imperii nostri est feudū, satis hoc arguēte illa ipsa dignitate Archi-Pincernatus & Electorali,

rali, qua Reges ejus hodieque gaudent; Ita in fundamentis Ferdinandi II. quibus sibi Jus legitimæ successionis in hoc regno asseruit, à *Gastelio tract. de Statu Publ. Europ. noviss. p. 1. c. 6.* ex *Lundorp. Act. Publ. tom. 1.* exhibitis, disertis verbis dicitur, daß das Königreich Böhmen ein Reichs-Lehen sey / über welches die Könige vom Käyser belehnet werden / das der König in Böhmen dem Käyser unterworffen / und von ihme das gantze Königreich Böhmen mit der Stimme / und das Ertz-Schencken Ampt / wie auch andere Marggraffschafften und Fürstenthümer zu Lehen trage und empfahe ꝛc. Etsi ergo à modernis Regibus Bohemiæ Regnum, Ihr Erb-Königreich / appelletur im Prager Friedenschluß §. was der Röm. Käyserl. Majest. ac in *Instrum. Pac. Osnabr. Monast. art. 4. §. de cætero.* Bohemia cum aliis Provinciis hereditariis Imperatoris conjungatur, ex hoc tamen minime sequitur, Imperii jus in illam extinctum esse v. *Limn. ad A. B. c. 7. §. 3. Obs. 14.* Et fuit sanè à Caroli M. cujus auspiciis in Imperii nostri ditionem jam concessit, ævo, tantum non semper Bohemia subjecta Imperio, quod vel inde patet, quod Duces Bohemiæ Cæsares nostros Germanicos Dominorum titulo semper honorarint, in Curia Cæsarea caussas suas dicturi comparuerint, vid. *Cuspin. in Rudolph. I.* ad Cæsarum jussa non minus

atq;

atque alii Principes Imperii arma expediverint, aut commeatu exercitus Imperii juvarint, multi quoque Ducum, invitis etiam & reluctantibus Bohemis à Cæsaribus nostris dati sint, donec populo eligendi potestas per Philippum Imperatorē reddita, (confirmandi investiendiq; authoritate tamen Cæsarib. salva manente) ipsum denique regium nomen solo Germanicorum nostrorum Cæsarum beneficio Bohemis obtigerit, Wratislao Justo Bojemorum Duce ab Henrico IV. in regiam dignitatem *anno 1086.* evecto, successoribus ad Cæsarum nutum regio titulo rursus abstinentibus, usque dum Uladislaus II. à Frider. I. Cæsare in præmium navatæ contra Mediolanēses operæ secundò Rex Bohem. renunciaretur, hujus successoribus denuo ad imperata Ducum nomine Bohemiam administrantibus, donec Philippus Imp. regium nomen Bohemiæ in Premislao, qui & Otto Carus dicitur, *anno 1199.* stabiliret, quæ omnia sole clarius exhibent Imperii in Bohemiam saltim ad Frider. usque II. perpetua jura. A Friderici II. obitu, quo priscam Cæsarum authoritatē & Germanici Imperii decus simul concidisse, jam supra diximus, Bojemi, qui sub Ottone IV. adhuc in Comitiis Altenburgensibus comparuerant *anno 1209.* & sub ipso quoque Friderico comparere necesse habuerant, in libertatem sese vindicare

voluerunt, ſed cum huic defendendæ ſeſe impares eſſe viderent Bohemorũ Reges, ſub Clientela Imperii manere, regnumque ab Imperatore, ceu ſummo Orbis Chriſtiani capite, ſibi confirmari, quàm aliis prædam fieri, maluerunt. Quod autem de Bohemiæ regno & ei unita Sileſia diximus, ſub Imperii Jurisdictione ea adhucdum eſſe, idem & de aliis *Regno* illi *incorporatis Provinciis*, de quibus vid. *Limn. ad A.B.c.8. Obſ.5. & l.3.I.P.c.8. num. 76.ſeqq.* dicendum eſſe per ſe ſatis claret.

30. *Maſovia* verò Poloniæ fortunam indubiè comitatur. Accepit illa olim Duces proprios (perinde ac hodie à Polonico regno peculiari Ducatus, cujus caput *VVarſchavv*, in ſubjacente campo Electioni Regis locum præbens, titulo diviſa) ex inſtituto Conradi II. Cæſaris, Imperio unicè, non autem Poloniæ propriè ſic dictæ, obnoxios. Poſt ſeculum XIII. autem inclinare cœpit iſthæc Imperii reverentia. Itaque ſeculi XIV. anno 29. Johannes Rex Bohemiæ, prætexens tamen Imperii authoritatem, Wenceslaum Ducẽ gentis adegit in verba ſua jurare. At Caſimiro II. Rege, à Polonis Provincia iſthæc in fidem eſt recepta, poſt anno 1526. familiâ Ducum Maſoviæ extinctâ, integra Poloniæ facta, nec quidquam abhinc pro juribus Imperii noſtri in illam authoritate publicâ amplius tentatũ, ac proinde ſic Imperii finibus exceſſit.

31. Mo-

31. Modò autem non simul *Prussiam atque Livoniam* sic amisissemus, cum utraque sine exemplo à seculo XIII. demum in Imperii jura transierit, & quidem à Germanis occupata Germanos incolas acceperit, inque mores nostros transmutata pleniùs, quàm unquàm Polonia, Imperii dignitatem coluerit. Vistula amne ad Balthicum mare à Caroli M. ævo usq; terminabatur Imperium Germanicum; Ulteriora proxime *Pruzii* proprios suos habentes Principes tenebant. Hi cum adhuc pagani initio secul. XIII. Masovios armis infestarent, horum Dux Conradus hostibus impar, terramque Culmensem sibi ereptam dolens, in auxilium Ordinem sacrum militum Germanicorum (qui & Mariani & Crucigeri appellantur) præcipuâ tum virtute & gestarum rerum famâ, advocavit. Vocati mox Prussos Provinciâ Culmensi iterum ejecerunt, & quia in præmium navatæ operæ, Friderici II. Cæsaris beneficio, non solùm terræ Culmensis, sed totius etiam Borussiæ, omniumque terrarum, è quibus Barbaros ejecturi essent, dominium ipsis decretum & confirmatum, brevi rarâ armorum felicitate universam Borussiam occuparunt, Imperioque adjecerunt. Et haud multò post pari successu Gedanum cum vicinâ Pomerelliâ trans Vistulam occasum versus Poloniæ Regibus, versus Orientem Samogitiam Lithuanis eripue-

runt. Floruerunt res Ordinis usque ad annum 1400. Inde cum non necessariis, imò iniquis bellis Lithuaniam & Poloniam infestantes, Uladislaum Jagellonem Regem, Polonicis, Lithuanicis & Tartaricis copiis solito potentiorem hostem, irritassent, ab illo *anno 1410.* ad Drevanciam fl. in Masoviæ finibus, ingente prælio cæsi, bonam Borussiæ partem iterum amiserunt. Fide subditorum in integrũ ferè restituti, gravissimis exactionibus & tributis mox horum qq. animos usque adeò à sese abalienarunt, ut maxima nobilitatis pars, pluraque oppida, renunciato Ordinis Magistro (Ludovico Erlishusio) fidelitatis sacramento, Regi Poloniæ (qui tum Casimirus III.) sese suaque *anno 1454.* in fidem obtulerint. Per aliquot annos cum adversâ fortunâ fortiter luctati Ordinis fratres, & ipsi tandem certis conditionibus in Sacramentum & fidem Poloniæ Regum & regni sese dederunt, *anno sc. 1466.* Ita tota Prussia in Polonicæ Reipubl. corpus tùm concessit. Detrectavit quidem pòst sacramentum illud Fridericus Saxoniæ Dux Ordinis Magister, fiduciâ Maximiliani Augusti, Poloniæ Regi præstare, sed præterea nihil movit. Fecit idem Albertus Brandenburgicus Ordinis Magister, correptis quoque armis, sed cum imparem se sentiret, nec ab Imperio auxilia, quibus impetrandis in Germaniâ tres exegerat

rat annos, expectare posset, Ordinibus etiam Provinciæ pacem, & cum eâ Evangelicam religionem expetentibus, cum Sigismundo I. Poloniæ Rege, avunculo suo, (erat enim Sigismundi sororis filius) transegit *anno 1525.* ita ut Borussia quidem, in quantum Generali Magistro Ordinis Teut. adhuc subjecta, in ditionem regni Polonici redigeretur, beneficiaria tamen lege à regno Poloniæ eam Ducis nomine possidendam Albertus haberet, ac jure hereditario innixam ad filios posterosque transmitteret, aut si hi defuturi essent, successio ad ipsius fratres, Casimirum ac Johannem perveniret. Indeque Borussia in *Regalem*, sub qua continentur *Dantiscum, Elbinga, Mariaburgum, Graudentium, Bromberga, Culma, &c.* ac *Ducalem* (cujus Metropolis, *Mons Regius*, Königsberg) dividi cœpit. Sicuti autem utraque Borussia dudum exempta Imperio nostro, ità & novissimè rursus Ducalis regno Poloniæ exempta, suique juris facta cessit Electori Brandenburgico, FRIDERICO WILHELMO. Is enim transactione *VVelavia* cum Rege, regnoque Poloniæ initâ, pro se & omnibus è familia Electorali rectâ serie descendentibus masculis, supremum Borussiæ Ducalis Imperium memorabili exemplo obtinuit, & ita quidem, ut separatim à Germaniæ rationibus retineatur; (Errant ergò qui eam Imperio nostro iterum

iterum accrevisse putant; ut *Franc. Iren. p. 3. D. 8. p. 84 Pac. à Lap. in not. & strict. ad Monzamban D. 2. num 5. & 12.)* Si verò iis omnibus ac singulis aliquid humanitus eventurum sit, totaque adeo propago Electoralis, præter exspectationem & contra votum omnium, deficiat, pristinam juris beneficiarii conditionem Borussia illa Ducalis recipiat, eâque lege ad ipsius agnatos Lineæ Culmbacensis & Onolsbacensis redeat, tamdiu certo stabilique jure mansura, usque dum stirps Marchionum Brandenburg. in rebus humanis vigeat ac legitimos habeat successores.

32. *Livonia* quoq; initio seculi XIII. Provincia Imperii nostri facta est, Archi-Episcopo Rigensi & Episcopis in numerum Pontificum Germaniæ relatis, duravit ille rerum status, donec *anno 1558.* Johannes Basilides Moschorum Tyrannus, devictis duobus Tartarorum regnis, Casane & Astracane sc. ferox in Livoniam irrumperet. Incolæ armis Tyranni impares, cum ab Imperio auxilia frustra flagitassent, nec spes ulla melior sese ostenderet, aliena auxilia circumspicientes, alii ad alios sese inclinaverunt; Tandem Livonia propriè sic dicta & Curlandia regno Poloniæ; Esthonia verò, cujus Metropolis *Revalia*, regno Sueciæ se subjecit. Neutri deditioni à Cæsare aut Imperii Ordinib9. intercessum vel contradictum. Periit ergò ita nobis post Prussiam

ſiam & Livonia ipſius Imperii culpâ, pro parte regni Polonici, pro parte verò Sueciæ regni portio facta. vid. *Conring. de finib. Imp. c. 29.* Hodie autem poſt ferale illud bellum Sueco-Polonicum, cujus adhuc meminimus, Livonia propriè dicta quoque regni Polonici portio eſſe deſiit, ceſſitque cum omni jure Suecis, Tertia verò Livoniæ pars, Curlandiæ Ducatus ſcil. adhuc certiſſimum Poloniæ feudum eſt, inque hanc usque diem in Poloni fide perſtitit, Mitoviã ad Muſſam amnem, multis aliis auctum, urbẽ Principem habens. vid. *Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. D. 8. p. 85.*

33. Henrici VI. Imperat. tempore *Reges Cypri & Armeniæ* quoque Imperium noſtrum, brevi tamẽ duntaxat momento, coluiſſe, *Arnoldi Lybeccenſis* teſtimonio probat *Conring. de fin. c. 17. in fin.*

34. *Belgium* item, aliis ab urbe regionis præcipuâ; aliis à Belgio, quodam Belgarum Duce; aliis à German. balgen/ i.e. manus conſerere ac confligere, ſic dictum, & in univerſum XVII. Provincias, Ducatus ſcil. IV. *Brabantiã nimirum, Limburgium, Lucenburgium, Geldriam:* Comitatus VII. *Flandriam, Arteſiam, Hannoniam, Hollandiam, Zelandiam, Namurcum, Zutphaniam:* Dominatus V. *Friſiam Occidentalem, Mechliniam, Trajectenſem, Tranſiſulaniam, Gröningenſem.* Marchionatum unum *Antvverpienſem ſcil.* compre-

prehendens, totum antehac Imperii Germanici fuit ditio, ab Ottone M. sub jugum redacta. Et jam olim quidem Gens Batavica sub Romanis fuit, ita tamen ut leges & Magistratus proprios suæ gentis habuerit, postquam autem Romani ejecti, cum reliquo Belgio Batavia Francis cessit. An sub statu libero? dubitat *Conringius*, utut *Grotius* persuadere velit, Statum Batavorum sub Francis fuisse liberum. Seculo post. C. N. IX. magna Belgii portio cessit Danis, nec tamen diu duravit in Belgio regimen Danicum. Rege enim Daniæ Gothofredo interempto, incolæ redierunt in potestatem Francorum, & perstiterunt ab Henrici Aucupis ætate saltem, donec Burgundos Principes acceperunt, in Imperii nostri obsequio. Ac quamvis illi potentia sua freti, Imperii jura multùm debilitarint, solito majore libertate sibi per vim partâ, à Cæsaribus tamen & Imperii Ordinibus nihil jurium Burgundis fuit remissum. Quinimò in modum aliorum Principum ad Comitia Imperii illos vocavere, nec Carolum Audacem res Imperii turbantem proscribere dubitaverunt. Sed & Philippus, quem Bonum sui cognominaverunt, ad aliquot Comitia Imperialia vocatus, aliis ipse interfuit, ad alia Legatos misit. Carolus à Cæsare petiit se Regem Belgii declarari, non facturus, si existimasset Cæsari & Imperio illas regiones

non

non obnoxias esse. Cum Maria Caroli Audacis filia Burgundicarum Provinciarum unica heres ditiones has, exceptis Ultrajecto, Transisulania & Gröninga, quas Carolus V. adjecit, Maximiliano in dotem attulisset, usque adeo ille agnovit Imperii jura, ut studiosè id egerit, ut omnes illæ regiones uno Burgundici Circuli titulo in corpus Imperii cooptarentur, constitutâ certâ oneris in publicum conferendi summa. vid. *R. I.* zu Trier und Cöln/ *de anno 1512.* §. und solche Hülff. *6.* *&* §. darauff haben ꝛc. *11.* Et quanquam etiam Carolo Cæsare plus solito libertatis indultum ab Imperio Belgicis Provinciis, nec ita tamen plane sui juris factæ, sed feudum Imperii mansere. Patet id è Tabulis pacti inter Carolum Cæsar. & Imperii Ordines. *anno 1548.* initi, quas velut omnium superstitum jurium Imperii basin supponit *Conring. de fin. c. 28.* Et quod Imperii superioritas in has Provincias cum Carolo non extincta, sed successor ejus Ferdinandus I. sibi quoque eam reservaverit, satis inde claret, quod ne quidem Vicarii potestatem in Belgas, Carolus ab eo pro filio suo Philippo impetrare potuerit, dum diceret: *Tantum de Cæsarea dignitate & Majestate decessurum, quantum ex ea alteri accessisset*: referente *Thuano l. 6. Histor. in fin.*

35. Ingentes autem in Belgio hac ipsa Ferdi-

Ferdin. ætate exorti sunt mot⁹, quorũ author per immoderata sua consilia (quibus Philippus Caroli filius in firmandâ suâ per Belgium dominatione, neglectis à Patre sibi traditis regulis, usus) Granvellanus fuit. Ad ea exequenda Ferdinandus Alvares, Toletanus, Dux Albæ, electus, qui statim sub primis suæ administrationis auspiciis, novo exercitu ex Hispan. adducto, Lamoralium Comitem Egmondæ & Principem Gaverensem, Flandriæque Gubernatorem, ut & Philippum, Comitem Montmorentianum, & Hornarium, Bruxellas ad Conventum Provincialem evocatos, etsi Pontificiæ religionis, una cum 19. nobilibus Belgis per carnificem capite truncavit; dilapsorum opes relictas fisco addixit, omnia dirâ inquisitionis tyrannide, 18000. hominibus intra 6. annos ultimo supplicio affectis, permiscuit, Provincias variis exactionibus exhausit, è mobilibus bonis decimas, ex immobilibus vigesimas, & ex omni reliquâ substantiâ, quam quis habuit, centesimas extorsit, denique statuam sibi Regis injussu cum invidiosâ inscriptione poni curavit. Cum totidem modis insolentius fecisset Albanus, quàm ut ferre ac perferre diutius possent Belgæ, idque omne Rex æquo animo tulisset, etiamsi quamplurimæ supplices ac querulæ literæ ad Aulam Regiam missæ, VII. nobilissimæ Belgii Provinciæ

ciæ fœdere *Trajecti anno 1581.* publicè promulgato (quod permansuræ in perpetuum Reip. initium ac firmamentum, omnino secernendum à temporario *Gandavi anno 1576.* inito) omne penitus obsequium Philippo renunciarunt, eumque pro Tyranno & perpetuo hoste declararũt, firmissimo cum proposito, nullam unquam pacem aut reconciliationem cum Hispanis ineundi, quamdiu ullum jus in Remp. prætenderent, hinc bellum Belgicum initio quidẽ lenius, sed post acerrimum, satisque diuturnum, subsecutum est, quod auspiciis *Wilhelmi Principis Auriaci anno 1568.* cœptum, per 80. annos est continuatum, duodecennalibus tantùm semel interruptum induciis, tandem tamen anno 1648. in perpetuam, cumque solenniori omnis in provincias fœderatas juris abdicatione conjunctam pacem desiit. Tunc enim VII. illæ longè nobilissimæ ac Potentissimæ Provinciæ (*Hollandia sc. Zelandia, Geldria cum Comitatu Zutphaniensi, West Frisia, Trajectina regio, Transisulania & Gröningensis ditio*) pace cũ Hispano factâ Monasterii ex Ferdinandi Cæsaris & Ordin. Imp. consensu verè, plenè, reque ipsa liberæ per pacis illius tabulas declaratæ sunt, eoque simul etiam omne Imperii nostri obsequium exuerunt omnimoda gaudentes libertate, cujus fundamenta jure meritoque Wilhelmo Nassovio debent. vid.

Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. d. 8. p. 78. seq. Novo rerum Belgicarum statu fundato, eodemque & firmato ac consummato, dividi cœpit Belgium in *Hispanicum & Fœderatum*, quod rectius diceretur *Unitum*; *Fœderatum* VII. illæ, *Hispanicum* reliquæ X. Provinciæ constituunt. Harum autem ratione Rex Hispaniæ Beneficiarius est & Vasallus Imperij è formula Transactionis anno 1548. confectæ editæque, quam & aliæ Imperii constitutiones roborant, in quantum pacem sanciunt publicam *vid. Instr. Pacis Cæsar. Gall. art. 3. ibi: Circulus quidem Burgundicus.* Faciuntq; huc acta Comitiorum Ratisb. Anno 1667. quæ exhibet *Fritsch. in annot. add. Instrum. Pac. Cæsar. Gall. art. 3.* Valdè autem hæ hodiè etiam tàm à Gallo, (qui quoq; in modernis Comitiis anno 1668. ut ratione locorum in Flandria obtentorum in Statuum Imp. numerum reciperetur, petiit, sed non obtinuit vid. *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 12. Balth. Venat. relat. Comit. 1. num. 95.*) quàm à Belgis Fœderatis imminutæ sunt, vid. *Fr. Iren. p. 3. d. 8. p. 79. Burgold. p. 1. D. 6. num. 15. ubi de Flandria.* Illæ sui juris sunt, atque Belgicam constituunt Rempl. cujus fundamentum & fulcrum Ultrajectina est Unio, quæ arctior *anno 1651. die 21. August.* Hagæ Comitum solenniori VII. Provinciarum Consilio facta fuit.

36. Videbatur florentissima hactenus

Res-

Respublica terminum ſuum fatalem *anno 1672.* attigiſſe, Gallus enim triplici fœdere (Trippel Allianß) *anno 1668. 13. Januarii.* cum Britanniæ ac Sueciæ Rege à Belgis inito ad iram concitatus, ſuosq; in exercendis mercimoniis à Batavis circumventos ac oppreſſos (& quæ alia) prætendens, junctis cum Rege Angliæ, Electore Colon. & Epiſcopo Monaſt. viribus ac conſiliis, bello ſatis truculento, majoribus autem adhuc ſævitiis, ſtupris, incendiis & vaſtationibus geſto, Belgas adortus, inſolito plane ſucceſſu mox omnia proſtrabat, mira celeritate bonam uniti Belgii partem, tres integras ſcil. Provincias, Tranſiſulanam nempe, Geldricam, & Ultrajectinam, ſub duriſſimum mittebat jugum, nec tamen tam ſuorum fortitudine, quàm ipſorum Belgarum puſillanimitate, inertia ac proditione uſus. Sed nova interim & læta ſortis Belgicæ, ſatis miſeræ hactenus ac propè deſperatæ, contigit revolutio. Divinitus enim fortia excitata pectora, per quæ & populi jura in integrum reſtituta, & Rectorum ſuperciliosa inſolentia in ordinē redacta, & clavus peſſimis naucleris, qui navem Reip. in hos ſcopulos induxerant, extortus, Princeps Auriacus denique poſtliminiò avitas, imò majores iis, dignitates recepit. Conſequens feliciſſimæ hujus revolutionis fuit Liberatio & Belgii in priſtinum ſtatum reſtitutio.

 37. Et

37. Et *Helvetios* olim Cæsares nostros Romano-Germanicos coluisse ac recognovisse indubium est, nunc tamen cùm inter se, tùm cum Gallis, aliisque initis fœderibus subnixi, ab Imperio liberi res suas peculiares habent, easque ex proprio arbitrio agunt. Ætate Julii Cæsaris Helvetii sibi universæ propè Galliæ Imperium promittere haud dubitarunt. Excitaverat enim ipsos ad arma corripienda pro universa Galliâ subjugandâ eorundem famosissimus Dux Orgetoriges. Sed male iis cessit negotium. Repulsi quippe & victi sunt Cæsaris armis, indeq; & coacti Romanis parere. Imperio Romano v. everso à Gallis occupata Helvetia, quam deinceps à Gallis avulsam Germani suo corpori adjecerunt; quo languescente, recuperatam libertatem inclementia loci Gens aliquamdiu tutata est, donec Rudolpho Comite Habspurgico an. 1273. in Imperatorem evecto, ejusque filio Alberto ditione Austriaca aucto, domui Austriacæ se insinuarent verius, quã subjicerent Helvetii. Ab hac domo nomine Imperii aliquot acceperunt Præfectos, Land-Vögte/ quorum insolentiâ lacessiti fœdus inierunt, seseque in libertatem tandem vindicarunt. Cum enim Præfectorum unus, nomine N. Griesler, populum pileum suum ex perticâ pro Gubernatore honorare jussisset, & superbo ausui se Wilhelmus Tellus, Urien-

sis,

ſis, opponeret, vileque obſequium recuſaret; Præfectus ipſi hanc impoſuit pœnam, ut pomum è capite filii ſagitta decuteret. Pater affectum paternum premens, ſumptis duabus ſagittis, alterâ, illæſo puero, pomum feriit, quo feliciter peracto quæſitus à Præfecto, quid altera ſagitta fuiſſet facturus? reſpondit: Si filium fortè trajeciſſem, alterâ hac pectus tuum transfodere voluiſſem. His auditis Præfectus, ira fremens, illum navigio imponi juſſit gravius ſupplicium de eo ſumpturus. Aſt Tellus vadorum peritus evaſit, & ad populares proveniens effecit, ut *Vrij, Switii* & *Vnderwaldii* primùm inter ſe anno 1308. fœdus inter ſe pro tuenda libertate percuterent; quod ipſum Ludovicus Bavarus Imp. ob navatam ipſi in bello contra Fridericum Auſtriacum operam, in odium Auſtriacorum, confirmavit; quâ de confirmatione ſic ſcribit *Genebrardus lib. 4. Cum bella inter Ludovicum Bavarum & Fridericum Auſtriacum pro Imperio exarſiſſent, Helvetii, præſertim Vrii, Sylvani & Suitenſes ſoli (nam reliqui, Imperii ſubditi Friderico ſtudebant) Bavaro adfuerunt. Quare his, rebus bene geſtis, remunerationis loco αὐτονομίαν ab Henrico VII. anteceſſore impetratam confirmavit, additis immunitatibus, & Poteſtate ſeſe perpetuo fœdere defenſionis cauſa conjungendi.* Sequentibus ergo temporibus tribus illis locis cæteri ſeſe aſſociarunt, Lu-

cerna ſcil. anno 1332. Tigurum anno 1351. primum ob urbis antiquitatem inter fœderatos obtinens locum. Glaronenſes eod. anno ſunt recepti. Tugii recepti aut adacti potius per vim ſeq. an. 1352. Bernates in fœdus conceſſere an. 1353. ſecundo ob dignitatem loco inter fœderatos conceſſo. Abbatis Cella in temporariũ ac particulare fœdus an. 1452. in perpetuum an. 1503. recepta. Urbs Schaffhuſina fœdere jungi cœpit a. 1454. Friburgenſes & Solodurenſes in fœdus recepti a. 1481. primum cum Bernatibus, Tigurinis & Lucernatibus pangentes. Baſilea urbs Helveticarum Ampliſſima demum anno 1501. ut & Schaffhuſium antè temporali, tunc perpetuo fœdere adſtrictum, ſe aſſociarunt. Et hi ſunt XIII. pagi, Orth/ (Itali Cantones vocant) populi Helveticam veterem incolentis. Appellant ſe invicem Eydgenoſſen h. e. fœderatos, à perpetuo fœdere, quo in unam qs. civitatem coïverunt, ab aliis verò populis uno communi nomine Swizeri, à pago nempe Schwitz/ qui primus omnium pro libertate arma corripuit, nominantur. Sicuti provinciæ unitæ Belgicæ uno nomine quoque Hollandi dicuntur, ab Hollandia, quæ ſingularis tantum (at ditiſſima) eſt uniti illius Belgii regio. Habent hi XIII. Pagi ſuas Præfecturas, quæ aut omnium, aut plerorumque Imperio reguntur: quales ſunt 1. tres Comi-

tatus

tatus Baden, Turgea, Sargans, 2. liberæ Provinciæ, die freyen Aempter. 3. Rheguſca die Herſchafft Reineckh. 4. Præfecturæ Italicæ Logand, Locarno, Mendriſio, & vallis media 5. Vzenach/ Gaſteln. 6. Gellinzona/ Brunerthal und Rievier. 7. Morat/ Granſon/ Eſchenthal & Orben. 8. Schwartzenburg. Confœderati (Zugewandte) 13. pagorum ſunt: *Abbas & oppidum S. Galli*; *Rhæti fœderati*, Italis *Griſones* Germ. Graubündner dicti, & in tres factiones, ex quibus tot ſuborta fœdera (fœdus nempe ſuperius ſive Canum der ober oder Graubund/ decem & novem conſtans communitatibus; fœdus domus DEI das GOttes Hauß/ conſtans & ipſum 19. communitatibus, quarum duæ Germanicâ, reliquæ ſuâ peculiari lingua Rhætica (Churwelſch) utuntur; Fœdus decem Judiciorum, die Zehen Gerichte/ decem conſtans communitatibus, ipſumque Rucantios & Corvantios conprehendens) diviſi. Totius regionis (Rhætiæ) metropolis eſt Curia, quæ olim civitas Imperialis fuit, cujus privilegia adhuc Ferdinand. I. anno 1558. confirmavit, nunc fœdere Rhætorum continetur, ibique in ſuis Diætis das Gottes Hauß & hodie frequentius omnium trium fœderum Senatus convenit. Conſul Civitatis eſt Præſes fœderis des GOttes Hauſſes/ Cancellarium Civitatis ſcriba agit, fœderisque ibidem ſervatur Archivum.

Curiensis Episcopus tamen adhuc novissimis ab his interfuit comitiis. *Episcopus Sedunensis*, qui olim Status Imp. hodiè nec contribuit, nec in Conventibus Imp. comparet, Valesiæ agens Dominũ; *tota Valesianorum* (Wallis er) *regio*; *Geneva*, *Rothwila* quæ tamen adhuc Comitia Imperii frequentat, *Mulhusium*, & *Bipennas* (Biel.)

38. *An verò omnimodâ Helvetii à conditi fœdere semper usi sint libertate, an per Pacem Monasteriensem demum ab Imperio sint manumissi?* ambiguum esse videtur. Dixerim autem Pacis Monast. tabulas non novam quidem continere manumissionem, sed jam tacitè factæ confirmationem, sed tamen non statim ab icto fœdere plenâ & omnimodâ libertate usos Helvetios, verum adhuc diu post ictum fœdus Aquilam Imperii coluisse, nec semel saltem se ejus (Imperii) membra esse liberè professos; Ex quo verò exteri Reges, Principes ac Respubl. illorum amicitiam, auxilia experierint, & inprimis Gallus perpetuũ quasi fœdus seculo superiori cum ipsis inierit, hoc subnixos, juribus Imperii omnino nuncium misisse, atq; sic ab eo saltem tempore in qs. possessione plenæ libertatis fuisse, quia a. ex parte Imperii iis nunquam omnia jura remissa, & hinc illa qs. possessio libertatis subinde à Cameræ emissis mandatis impetita, nunc ex ipsorum Austriacorum consensu Rempubl. eorum ab Imperio ejusque Jurisdictione plane liberam

In-

Instr. Pac. Osnabrug. Monast. declaratam esse
art. 6. jedoch mit dem Beding / daß sie zuvor
ihre Creditores contentiren und die liquidirliche Schulden dem Reich entrichten / deßwegen auch solchem nachzukommen / einen absonderlichen Reverß J. Kays. Majest. und dem Röm. Reich zuruck stellen solten. *Theatr. Europ. Tom. 6. p. 120.* vid. *Burgold. p. 2. D. 21. ibique Franc. Iren. eadem. p. 3. D. 8. p. 75. seq.*

39. *Italiæ* quoque partem maximam Germaniæ Regum armis, aliisque juribus, Imperio Rom. Germanico olim vindicatam ex superioribus constat; Ostensum enim supra, extincta Caroli M. progenie, Ottonem M. Italicum Longobardorum regnum & Imperii Romani reliquias cum Germania perpetuo fœdere iterum conjunxisse. Univit verò postmodum eidem etiam Henricus VI. per matrimonium cum Constantia Rogerii filia, Wilhelmi Siciliæ Regis consobrina, ad se devoluta regna Siciliæ & Neapolis, hac conditione, ut perpetuò terrarum istarum unus esset dominus, & hereditariò in Sueviæ Ducum familia permanerent, sed posteriori à Principibus Saxoniæ contradictum. Hodie autem in Italiam nihil ferè juris amplius Imperatores nostros habere, sed quicquid habuerunt, jam cum Frid. II. concidisse, multi, ex Germanis nostris etiam, docent. Ast quam benè videbimus.

40. Primum verò inter hodiernos naturales

les Italiæ possessores locum occupat *Pontifex Romanus*, qui Patrimonium San-Petrinum cum ipsa urbe Roma, Imperii olim sede, Ducatum Spoletanum, Marchiam Anconitanam, Romaniolam, &c. nullo nec donationis nec præscriptionis subnixus titulo, de facto saltim detinet. (vid. *supra num. 16.*) Itaque in hunc Imperator noster perpetuam manus injectionem, non secus ac Dominus in Barbarium Philippum, habet.

41. II. Inter eos locum sibi vindicat *Rex Hispaniæ*; possidet enim ille *Regnum Siciliæ & Neapolis*, *Ducatum* item *Mediolanensem*, ac *Marchionatū Finaliensem*, cum *civitate Senarum* (quam subfeudi titulo ab eodem recognoscit Hetruriæ Dux) aliisque locis, ut *Telamone*, *Orbitello*, *Porto Hercule*, *Piombino*, *Monte Argentario &c.* Devenere autem Regna illa à corpore Imperii Germanici avulsa in Hispanorum potestatem, primùm in Petro Arragoniæ Rege, quem Conradus (Conradinum vocant Itali) Henrici VI. pronepos, moriturus projectâ chirothecâ heredem illorum designavit. Henricus VI. Imper. ut *th. præcedenti* dictum, Germaniæ regnum ac Rom. Imperium ex electitio hereditarium facere in animo habuit, & eâ fini Siciliam, Calabriam, ac Apuliam regno ac Imperio univit, teste *M. Chron. Belgic.* Restiterunt verò ei, in illo, remque interverterunt Principes Saxoniæ,

niæ, quod jam tum ſatis ſuſpecta ipſis eſſet Suevicorum Principum potentia; certè ſi hereditaria in regno German. ac Imperio Romano ſucceſſio acceſſiſſet, majora patefactura. Etſi ergò hanc potiſſimum ob cauſam, poſt Henrici VI. obitum, filio ejus, Friderico, prætermiſſo, Ottonem IV. Regem Germaniæ Principes eligerent, non tamen jure poterant prohibere aut impedire, quo minus Fridericus ille, legitimus regnorum Siciliæ ac Neapolis heres, in regnis illis ſuis avitis ſuccederet, pòſt nihilominus ad huc verſo conſilio, Ottoni IV. Imp. vivo quidem & videnti in Imperio ſurrogatus, & ducta Jole Johannis Brenni Regis Hieroſolymitani filia, Rex Hieroſolymitanus quoque factus.

42. Transmiſit potentiſſimus, ſapientiſſimus & Reipubl. Chriſtianæ utiliſſimus hic Princeps, Fridericus, regna illa Sicil. ac Neapol. iterum hereditario jure in filium Conradum, qui Rex Teutoniæ vivo patre deſignatus, cum Pater in Apulia anno 1250. decederet, pulvini (ut tradunt) injectu à Manfredo filio notho ſuffocatus, in Germania morabatur, mox autem de patris morte certior factus, in Apuliam, ut regna ſua hereditaria ab Innocentio Papa Angliæ Regis fratri, Carolo, (quo quæſo jure?) conceſſa recuperaret, properavit, ſubactiſque civitatibus rebellibus etiam feliciter recuperavit,

& de-

& defendiſſet ſtrenuè, niſi anno 1254. veneno fuiſſet ſublatus. Reliquerat autem ipſe uxorem Eliſabetham Ottonis Bojoariæ Ducis filiam in Germaniâ gravidam, quæ duobus ante exceſſum mariti annis filium Conradum ſive Conradinum peperit. Huic Patruus Manfredus Princeps Tarentinus, primò ſe pro tutore gerens, mox extinctum mentiens, regnum Neapolitanum Siculumque præripit, Alexandro IV. à quo excommunicatus erat, multum negotii faceſſens. Urbanus tamen IV. ſucceſſor Alexandri, ut Gallos contra Manfredum excitaret, Carolo Andium Duci, Ludovici Sancti Galliæ Regis fratri, Neapolitanum & Siciliæ regna in feudum confert, ac à Clemente IV. utriusque, ut vocant, Siciliæ h. e. Neapolis & Siciliæ, ut & Hieroſolymorum Rex unà cum Conjuge, utriusque ſexus heredum nomine, coronatur, præviis his conditionibus, ut Pontifici ſingulis annis quadragena octona millia aureorum, ac triennio quovis album equum pro vectigali penderet, & ne ipſe, neve ſucceſſores ejus unquàm, etiamſi ultrò ab Electoribus Imperatores renunciarentur, nomen Imperatorium, Imperiique adminiſtrationem ſuſciperent. Quod quorſum ſpectaverit, nemo tam obeſæ naris eſt, quin olfaciat. Non diu pòſt Manfredus fortiſſimè prælians à Carolo victus in præmium perfidiæ occumbit.

bit. Sic Carolus totum regnum Neapol. & Siciliæ extra Nuceriam à Friderico II. Saracenis concessam in potestatem redegit, quem à Pontifice (quasi verò id sui esset arbitrii) Imperii in Italia, vel ut alii tradunt, in Hetruria Vicarium ferunt constitutum. Intereà Conradinus in Bojoaria educatus, ab Italiæ civitatibus quibusdam, ut & Henrico Hispano, ut hereditaria regna per fraudem Pontificum ac vim Gallorum adempta repeteret, excitatus, cum selectis copiis movit in Italiam: Sed ut prædixit immisericors ille Clemens Papa, tanquam victima ad sacrificium mactandus. Nam mutatâ in deterius, quæ primo arridebat, fortunâ, victus à Carolo, ex annulo, quem pignori dederat piscatori cibum petenti, in fuga agnitus, captusque, elapso anni spatio publicè in foro Neapolitano, unà cum fido utriusque fortunæ Comite, Friderico Juvene, Austriæ & Stiriæ Duce ultimo, manu carnificis capite truncatus est anno 1268. jussu ac sententia Clementis Papæ, Carolo quid de illustribus captivis faciendum sciscitanti, rescribentis: *vita Conradini mors Caroli, mors Conradini vita Caroli.* Ecce verò justissimum DEI judicium! Siculis à fide Caroli ob Præfectorum Gallicorum Tyrannidem, Johanne Prochyta concitore, deficientibus, anno 1282. signo campanæ ad vespertinas preces audito, omnes

mnes per Siciliam Galli trucidati locum proverbio de *Vesperis Siculis* dederunt. Ac tum à Conradino Petrus Arragoniæ Rex heres designatus à Siculis vocatus, ac in Civitate Panormitana Rex coronatus eſt, fruſtrà repugnantibus Carolo cum ſuis Pontificibus, Nicolao, Martino, Honorio; Et non tantùm ipſe quoad vixit Siciliam retinuit & in Paparum ludibrium, qui abrogato nomine regio, etiam regnis eum exuere conabantur, *duorum regnorum Arragoniæ & Siciliæ Pater, marisque Dominus ac miles imperterritus* appellari voluit, ſed etiam, qui ex eo ſunt oriundi Siciliæ regnum continuatâ ſerie ſervarunt. Iidem ipſum etiam Neapolitanum regnum, omnibus Caroli poſteris, ſe mutuo conficientibus exſtinctis, obtinuerunt, ac irritæ omnes fuerunt molitiones Pontificum ad ejus poſſeſſionem alios atque alios vocantium. Et licet ſemel atque iterum in Gallorum manus venerit hoc regnum, ſub Carolo ſcilic. VIII. ac Ludovico XII. Ferdinandus tamen Catholicus eodem iterum potitus in Auſtrios Principes, ſuos per filiam Johannam poſteros transmiſit; ex quibus noſtro ævo Carolus II. Philippi IV. filius id unà cum Siciliæ regno poſſidet. Imperii autem noſtri jus tam quoad Siciliam, quàm Neapolim adhuc ſalvum in portu navigare putat ac præclarè more ſuo oſtendit *Conring. de finib. c. 22.*

43. Minus

43. Minus v. dubium est jus Imp. in *Ducatum Mediolanensem*, cujus fortunam per compendium repetit *Conring. d. tr. c. 23.* add. *Leonhard. VVurffbein libellum German. cui tit.* Summarischer Bericht/was es vor der Zeit mit dem Hertzogthumb Meyland für eine Meynung gehabt/was darzu und davon kommen/und diese Zeit hero darbey verblieben/ɾc. *Marchionatum Finalensem, Senas, Plombinum &c.* Horum omnium enim intuitu Imperatori nostro Hispaniæ Rex adhucdum hodiè consueta Vasallorum jura exsolvit.

44. Cæteri, qui partes Italiæ tenent, sunt Dux Sabaudiæ, Dux Florentiæ, Duces Mantuæ, Modenæ, Parmæ &c.

Dux Sabaudiæ ab Imperio præter Sabaudiã ad Italiæ fines sitam, & in Ducatum à Sigismundo primum evectam, in ipsa Italia Pedemontium, (cui alii eum ut absolutum Dominum præesse dicunt. vid. *Spreng. Luc. mod. Stat. Imper. c. 2. p. 185. & c. 5. p. 275. Func. Breviar. Orb. hod. Imper. p. 3. cap. 2. q. 7.*) Item Comitatum Astensem, Marchionatum Ceræ & quæ ex Montisferatensi regione ipsi nuper per tractatum Cherascensem anno 1631. cessa, ac *tabulis Pacis Cæsareo: Gall. anni 1648. §. Cæsarea Majestas decenter requisita &c.* confirmata, fiduciario jure tenet. (vid. *Limn. l. 5. c. 14. num. 2. Conring. de fin. c. 23. & 25.* ubi notat, quod licet verba *Instrum. Pac. vers.*

Con-

Conventum est &c. omnimodam libertatem Sabaudo in locis hisce competere præ se ferre videantur, (quomodo ea *Limnao in tom. 1. add. ad l. 5. c. 14. num. 2.* quoque imposuisse comperies,) tamen si paulò accuratius inspiciantur absolutam Sabaudi libertatem non evincant, sed ostendant saltem clientelare Jus ibi enumeratatum Provinciarum non dependere proxime ab Imperio & Cæsare, sed à Sabaudo, salvo tamen illi jure supremo.) Perpetuumque ex concessione Imperatoris Sigismundi S. R. Imperii Vicarium in Italia agit, (de quo tamen honore ac jure ipsi nuper mota controversia à Duce Mantuano, ex investiturâ Ferdinandi III. Imp. generalem in Italia Vicariatum prætendente. Sed post mortem Ferdinandi Sabaudus Mantuæ Duci prælatus. vid. *Cap. Leop. art. 4.* unde & Dux Mantuanus, ne præjudicio sibi illud Electorum decretum foret, protestatione interpositâ (quam *Diar. Europ. p. 917 seqq. & Theatr. Europ. Thom. 8. p. 491.* exhibent) cavendum duxit.) Et nec ipsemet sese Imperii beneficiarium esse, diffitetur, cum Principis & Vicarii Perpetui S. Rom. Imp. cognomen titulo, quo superbit, (& hic est: *Dux Sabaudiæ, Chablasii, Augustæ, Gebennesii, & Montisferrati, Princeps Pedemontii, Achajæ, Moreæ & Oneglie, Marchio Saluciarũ* (Marchionatum hunc Henricus IV. Rex Gall. Emanueli Philiberto lo-

to loco Comitatus Breſſiæ conceſſit) *Suſa, & Italia,* (ita dicitur, quia aditus Italiæ, ut Juream, Suſam & Nizam poſſidet, principalem autem limitem, Pignarolū ſc. & maximum caſtrum cum Peruſia & S. Brigida, Ludovico XIII. Regi Gall. anno 1632. titulo venditionis ceſſit vid. *Inſtrum. Pac. Caſ.Gall.art 6.§.Secundo Imperator &c.*ubi illa cōfirmatur,ut ſic & Rex Franciæ nunc eo ſenſu Marchio Italiæ dici poſſet.) *Comes Geneva, Romontis, Nica, Aſta & Tenda, Baro Valdia & Foſſinii, Dominus Vercella, Friburgi, Marri, Prellæ, Novelli, Marchionatus Ceva & Comitatus Coconas, Princeps & Vicarius Perpetuus S.R. Imperii, Rex Cypri.* Ob Regium hunc titulum, quem cæteris, inuſitato more, poſtponit, quia in Cyprum prætendit & Jus aliquod habet, nunquam autem poſſedit, in Capella Papali inter Capita coronata refertur, & im̄ediatè poſt Venetos, non ſine M. Hetruriæ Ducis contradictione, locum obtinet, ac communiter, ab Electoribus noſtris etiam, *Alteſſe Royale* ſalutatur) expreſſè inſerat, & tàm in hodiernis, per Legatum Plenipotentiarium, Dn. Carolum Felicem Malletti, ex Dominio Droxii, J.U.D. & Sabaudiæ Vaſallum, quàm proximè præcedētibus Comitiis, per Dn. Joh. Bapt. de Bigliatoribus &c. comparuerit. vid. *R.I. de anno 1654. ſubſcript. Caſtel. de Stat. Publ. Europ. noviſſ. p.4. cap.19.n.126.* Hagemeyer. *de Comit.c.5.p.23.*

45. *Dux Florentiæ* Tusciam, antiquissimam Italiæ Provinciam, in meditullio illius sitam terrâ marique inaccessam (quæ & M. Hetruriæ Ducatus, Italis *Gran Ducato di Toscana*, item *Ducatus Florentinus*, à capite, *Florentia*, urbe jam Sullæ Mariique temporibus celebri, Magni Ducis hodie sede, dicitur, & in bina vulgo dividitur dominia, vetus scil. & novum, quorum illud Florentinæ Pisanæque urbis omnia, hoc Senensem urbem, aliaque noviter Magnis Ducibus acquisita, comprehendit) sine dubio quoque tanquam Imperii beneficiarius possidet, receptâ Vasallagii lege Cæsari partim immediatè, & proximè, partim remotè obstrictus. Etsi enim à quammultis Vetus dominium plenâ, eâque à pluribus Imperatoribus jam olim impetratâ libertate frui credatur, contrarium tamen præclarè pro more suo ostendit *Conring. de fin. c. 23.* neminemque nostrûm fugit, Clarissimam Mediceorum familiam (& nominatim quidem ex eadem Cosmum III.) hodieque Hetruriæ dominantem, nulli alii Principatum suum, quàm Cæsaribus nostris debere, solâque Cæsarum auctoritate Florentinis præesse.

46. Minus fas est quempiam ambigere de Jure Imperii in *Mutinæ & Regii* Principatum. Et adhuc hodiè Ducem Mutinæ Imperii Vasallum esse Urbis Mutinæ, Regii, Lepidi, Carporum, Frignani, Graffingnanæ, &

Comi-

Comitatus Rolensis nomine; necnon Castrū Borselli fiduciario jure à Duce Mantuano possidere, illique eo nomine par calcarium præstare, tradit *Author tr. de Principatibus Italiæ.* vid. *Conring. d. c. 23.*

Citra controversiam porrò *Mantua & Montisferrati* Ducatus clientelari jure Imperio obstricti sunt, idque fatetur ipse Dux possessor. Est ille ex familia Gonzagorum, qui ab Imperio quoque habere dicuntur Sabionetam, Guastallam, Novellarum, Bercolum, Guazzadum, S. Martinum, Castrum Reggioli & Luzzara. vid. *Instrumentum Pacis Cæsar. Gall. §. similiter &c. Conring d. l.* Nec aliud de Ducatu *Parmensi & Placentino*, quos Farnesii Principes hodie tenent, sentiendum. Utrumque enim Imperio adhuc subesse evincunt deducta à *Conring. c. 20.* & probat Cancellariæ Aulicæ primariæ stylus, quo ad hunc Principem inscriptio ita fieri solet: *Illustriss. Principi N. N. Duci Parmensi & Principi nostro Charissimo. Carpzov. de L. R. G. c. 7. section. 6. num. 39.* Neque denique de Imperii nostri superioritate in Urbes & Resp. Italiæ liberas i. e. Principis alicujus Imperio non obnoxias, ut Genuensem, Lucensem &c. dubitare nos sinunt ea, quæ deducit *Conring. d. c. 23.* ubi *Caroli Sigonii* & *aliorum* de vendita ipsis à Rudolpho I. plena libertate traditionem pluribus refutat, & *in fine capitis* egre-

giè ostendit, nec ipsos Venetos quoad ea, quæ in Italiæ continente possident, (Urbis enim ipsius libertati ab Imperio satis cautum agnoscit,) satis tutos esse, nec enim vel ipsos negare posse, illa in ditione regni Italici fuisse, saltìm Rudolpho I. Cæsare. Adhuc autem Henrico VII. Cæsare anno 1311. tributum illos ex more veteri solvisse, locupletem authorem esse *Conradum Vecerium L. de reb. gestis Cæsaris illius.* Pertinetque huc vel maximè Maximiliani I. Imperat. publica velut accusatio, qua tanquàm per fetialem, an. 1509. bellum Venetis indixit, eorumque possessionē Imperii nomine usurpavit; & Oratio Antonii Justiniani, Venetorum Legati, coram eodem Cæsare, post infelix ad Abduam prælium, prædicto anno habita, quæ jus Imperii in illa satis prodit. vid. *Conring. d. l. ubi utramq; exhibet.* Etsi autem sic maxima Italiæ pars adhuc hodiè, secundum deducta, directo ac supremo dominio Imperio adhæreat, nullum tamen vel admodum exiguum inde ei accedit emolumentum, nam nec illi, qui feudi Imperialis respectum admittunt, Imperio quicquam amplius, vel sanè parum contribuunt, vid. *Limn. ad A. B. c. 1. §. 11. obs. 6. num. 23. seqq.*

47. Non unam denique Aquilæ plumam in Osnabrugensi Pacificatione *Corona Suecica* in satisfactionem, ut terminus erat, accepit,

pit, quia autem in feudum ab Imperio recognoſcit, quæ accepit, ea finibus Imperii excidiſſe dici nequeunt. Conceſſa verò ei ſunt 1. Tota *citerior Pomerania*, cum *Inſula Rugia*, ex ulteriori autem *Stetinum*, *Garz*, *Damm*, *Golnavv*, & *Inſula VVollin*, cum interlabente mari, das Friſche Haff genandt/ ſuisq; tribus oſtiis Peen/ Schwine/ & Diuenaw/ ac adjacente terra, usque ad mare Balticum, & exſpectantia in totam ulteriorem Pomeraniam in caſum, quo linea maſcula Domus Brandenb. defecerit. 2. In Ducatu Mecklenburgico *Civitas & portus VVismarienſis &c.* vid. *Inſtrum. Pac. art. 10.* 3. *Archi-Epiſcopatus Bremenſis* & *Epiſcopatus Verdenſis*, cum oppido & Præfectura *VVilshauſen*, Ducatus titulo; civitati Bremen libertate ſua reſervata, cui tamen Sueci admodum inſidiantur; quid inter eos & civitatem anno 1654. ac poſt ann. 1656. actum, vid. ap. *Burgold. p. 3. D. 13. num. 3. ibiq; Franc. Iren. in addit. Gaſtel. de Stat. Publ. Europ. noviſſ. p. 6. c. 32. num. 52. ſeqq.* 4. Porrò Regibus Sueciæ conceſſum eſt Privilegium eligendi fori, & de non appellando, cum hac tamen conditione, ut ſummum aliquod Tribunal in Imperio erigerent, quod poſt *an. 1653. d. 17. Maij VVismariæ* erectum, Præſide Dn. Com. de Ochſenſtirn, Vice Præſide Dn. Dav. Mevio, cujus inſignia in JurisPrudentia merita erudito Orbi, ex doctis in lucem

editis scriptis satis nota, nulla silebit posteritas, nec ulla unquam obliterabit oblivio, constitutis, und ist den *12. Septembr. dict. ann.* das erste Appellation-Gericht eröffnet/ da zum erstenmahl 83. Process anhängig gemacht worden/ ut refertur in *Contin. Theatr. Europ. ad ann. 1653. p. 424.* 5. Jus erigendi Academiam. 6. Jus Vectigalium. vid. *Instrumentum Pacis artic. 10. vers. Præterea concedit &c.* ex quo textu Sueci deduxere, daß ihnen auch die Licenten in Hinter-Pommern zukommen/ adeoque Pomeraniam ulteriorem adhuc ad *ann. 1653.* usque retinuerunt, de quo conquestus Sereniss. Elector Brandenb. in Comitiis Ratisbonens. d.ann. per Legatos ab Imperatore contendit, ne Regis Sueciæ Legatus prius ad sessionem admitteretur, quam ulterior Pomerania Electori, vigore *Instrum. Pac.* restituta esset. Obtinuit quoq; suspensionem, eaque Marschallo Wolffgango Philippo de Pappenheimb intimata fuit; Legatus autem Suecicus contra memoriale exhibuit, seque in *Instrum. Pac. art. 10. vers. Primò totam &c* & *vers. Præterea &c.* fundavit, moram controversiæ de finibus Pomeraniæ nondum finitæ in ipsum Electorem rejiciens. Sed Seren. Elector replicando Suecorum iniquitatem in finibus citerioris & ulterioris Pomeraniæ disterminandis accusavit. Tandem tamen res dicto anno transacta est, quomodo? vid. ap. *Burgold. d. Disc. n. ult. Gastel. tr. de Stat. Publ. Europ. noviss.*

viſ. p. 4. c. 19. num. 88. ubi tenorem tranſactionis exhibet.

48. Satis, ut puto, ex hactenus dictis, patet, quot & quæ eximia membra ſeſe Imperio noſtro ſubduxerint, aut ab aliis finibus ejus exempta ſint. Confer. *Burgold. p. 3. Diſc. 8. ibique Fr. Iren. nonnulla etiam de jure repetendi & recuperandi illa, ex Bœclero notans.* Eſt verò & alia adhuc exemptionis ſpecies, qua, qui hactenus immediatus Imp. Status fuit, à ſuperiori Statu, non quidem finibus, ab im̃ediatâ tamen Imp. Idictione eximitur, & quidem *vel* cum, *vel* ſine collectandi onere, juſtè, *vel* injuſtè citra decretum Imperii. Quænam autem Imperium in his quoque exemptionibus, quæ per ipſos Imperii Status fiunt, patiatur detrimenta, videre eſt *in R. Imp. de anno 1570.* §. als wir dann weiters ꝛc. *108.* Syllabum eximentium & exemptorum, der Außziehenden und Außgezogenen / qui ex Cancellaria Moguntina *anno 1549.* Fiſcali Imperii traditus dicitur, exhibet *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 1. c. 7. num. 73. p. 69. ſeq. Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. d. 8. p. 102. & ſeqq.* Conf. *Sprenger. Lucern mod. Stat. Imp. c. 8. p. 469. ſeqq.*

49. Supereſt ut quænam *hodie* Imperio noſtro Rom. Germanico hactenus deſcripto aſſignanda ſit forma? diſpiciamus; notum enim eſt, non convenire in eo Jurispublici Doctores. Pro Monarchia namque pugnant,

 qui

qui Cæsari benè volunt, ut *Reinking. de R. S. & E. l. 1. cl. 2. c. 2. Stamler. de reservat. §. 5. 6. 15. & passim. Schüz. v. 1. D. 1. th. 25. l. D. VVitzendorff. in Disc. de Stat. & administrat. Imp. Rom. formâ hodiernâ.* Aristocraticam contrà in modo regiminis quid Monarchici gerentem tuentur *Bodinus in method. Histor. c. 7. & de Republ l. 2. c. 6. Hippolit. à Lapide de forma, & ratione Satus Imp. Rom. Germ. p. 1. c. 17.* Confœderatam, irregularem, & planè monstrosam fingunt, quorum ratio Status talem desiderat, ut *Severinus de Monzambano de Stat. Imp. Germ. c. 6. Puffendorff. tract. de Republ. irreg. Otto Nicol. Lindholz in diss. de Capit. Cæs. c. 6. num. 15.* Sed neutra harum, quia ex affectu, stat opinio. Monarchiam puram enim non esse, satis inde patet, quod penes Imper. Caput tota Majestas indivisìm non sit, (ut in Monarchia requiritur) Sed penes Caput & Imperii Proceres; Nihil ergò ex eo, quod Imperator insignia Monarchica usurpet, atque titulos, compellationesque Monarchæ debitas admittat, conficitur. Etenim sublimitas titulorum & simulacra insigniorum, quô accipienda sint, Politicus non ignorat. Puram Aristocratiam etiam non esse, ex eo apparet, quod non omnia jura Maj. sint penes Imperatorem & Status indivisìm, sed quædam saltim, nonnulla verò divisìm penes Imperatorem existant, cum tamen

men in Aristocratiá purâ requiratur,ut Optimates indivisìm imperent,siveMajestatis jura omnia habeant ac exerceant. Neque Aristocratiam illud Electoris Moguntini elogium ap. *Sleidan. l.3. Histor. Nobis verò imprimis Aristocratia retinenda est*, evincit; Nihil aliud enim ipse dicere voluit, quam, Nobis danda est opera, ut in mixto Imperii Statu pars Aristocratica valeat, ac conservetur, nec à Monarchica parte absorbeatur. Quæ vera ac genuuina effati illius explicatio est, à quâ plerique ad aliena declinant. Denique nec plurium civitatum inæqualiter fœderatarum systema esse, vel ad illud proximè accedere Imperium nostrum, patebit, si modò, quænam civitatum, etiam inæqualiter, fœderatarum sit conditio, expendas; Fœdus qualecunque illud sit, vim summi Imperii haudquaquam imminuit: Manet penes ferientes summa potestas, modo eam antè habuerint. Et tametsi, cum inter inæquales pangitur, omnium splendidissimo & potentiori præeminentia quædam concedi soleat, ex quo illius dein Majestas comiter est observanda, ipsique reverentia exhibenda: ex eo tamen fœderato observando non confertur in confœderatos observantes potestas, nec hi summum, si quod habuere, imperium amittunt; uti rectè hanc in rem Ictus in *l. 7. de captiv. & postlim. reverſ. Liber est populus, qui nullius al-*

terius potestati subjectus est, etsi in fœdere comprehensum sit, ut is comiter alterius Majestatem conservaret. Oporteret itaque tot in Imperio esse Majestates, quot sunt Ordines, si inæquali duntaxat fœdere ipsi cum Capite ejus combinarentur. Aliud autem evincit nexus feudalis ac obedientia, qua cuncti Sacro Imperio ejusque Capiti obstringuntur. vid. *Part. spec. sect. 1. c. 9. n. 4. & 7.* add. *Pacif à Lapide in not. & strict. ad Monzamb. disc. 9. n. 4. Burgold. ad Instrumentum Pacis p. 2. d. 5. num. 8. ibique Franc. Iren. Bruggeman de Scopo Reip. Germ. sect. 1. num. 7.* Neque porrò forma Imperii est Obligarchica, ut nuper statuit *Eichelius in disc. de Repl. mixta th. 19.* Nec limitata Monarchia, cum & in hac nihilominus summæ potestatis jura penes unum maneant. Nec Democratica, cum non omnes de jure Reip. participent. Sed ex Monarchia & Aristocratia mixta, ex plurimorum sententia. vid. *Burgold. p. 2. D. 5. num. 3. ibique allegati.*

50. Negant equidem dari posse Remp. mixtam post *Gregor. Tholosanum, Melchiorem Junium, Hœnonium, Templerum &c. Bodinus l. 2. de Rep. cap. 1. Boxhornius in Explanat. Inst. Polit. cap. 1. §. 4. & disc. 6. de Imp. Rom. §. 4.* omnes ex hoc principio, quod indivisibilis sit Majestas, nec apta in plures partes distrahi: Sed de asserti hujus veritate non admodum constat. Si ideò Majestatem putave-

taverint indivisibilé esse, quod transferre jura sua in alios nequeat, ut ipsa adhuc integra sit, non tantopere refragabimur, cum sic omne totum, etiam in corporalibus, individuum sit, quia unum; neque tamen obstat, quo minus in partes sibi subjectas dividatur, dum abit ab unitate, quo sensu tamen potius individua diceretur Majestas, quam indivisibilis, quia docente *Philosopho. 10. Metaphys. 6.* hujus simplicitati penitus repugnat divisio, illud verò licet unum sit, in partes tamen dividi potest. In quibus tamen partibus non integra remanet forma subantialis, ut loquuntur *Dd. ad l. 4. §. 1. ff. de V. O.* Atque eodem quoque sensu verum est, quod *Arnisæus l. 2. Relect. Pol. c. 6. num. 40.* & *Lampad. p. 1. num. 60.* tradunt, individuam quoque esse Majestatem ratione subjecti communis, totius scil. civitatis, à qua nulla pars summæ potestatis separari & in extraneum tranferri possit. Nempe hoc eatenus verum est, quat. eandem atque integram Rempublic. sive majestatem durare præsupponimus. Alioqui enim si ab hac integritate recedatur, nihil absurdi est, ut victor v. g. quædam Jura Majestatis victis permittat, quædam sibi vindicet. vid. *Hug. Grotium l. 3. d. I. B. & P. c. 15. num. 9* Ut autem Majestas ejusmodi indivisibile sit, cujus naturæ absolutè repugnet dividi, quodque in simplici unitate fundetur,

tam

tam falſum eſt, quam quæ falſiſſimum. Neque enim ſimplex aliqua facultas eſt Majeſtas, ſed ex pluribus potentiis, quas diverſitas objecti civilis determinat & diſtinguit, quaſi in unum quoddam poteſtativum concreta, in quas ipſas partes poteſtativas per ſubjecta ita dividi aptiſſimè poteſt, ut *v. g.* penes unum ſit poteſtas decernendi & finiendi belli, ſanciendorum fœderum, creandorum Magiſtratuum, inſtituendorum vectigalium &c. penes paucos Optimates poteſtas ſuprema judiciorum, ferendarum legum &c. ut ſic Resp. ex Monarchia & Ariſtocratia propriè ac verè mixta conficiatur. Neque obſtat huic mixtioni, quod ad omnem mixtionem duo ad minimum requirantur, cum, ut aliquid ſibi ipſi miſceatur, fieri nequeat, & ſi detur Resp. ex duabus mixta, neceſſe ſit, aut utramque manere; aut utramque perire; aut unam manere, alteram perire; Si primum accidere dicatur, jam non habeamus unam mixtam Remp. ſed duas ſimplices diſcretas: Si ſecundum, planè nihil fore Remp. mixtam; Si tertium, ne ſic quidem Remp. mixtam dici poſſe, quandoquidem id, quod non eſt, non cum eo, quod eſt, nec cum quovis alio miſceri & coaleſcere poſſit. Nam mera cavillatio iſta eſt, & laborat apertiſſimè hæc objectio inſufficienti enumeratione partium. Deeſt enim disjunctioni membrum quartum,

in

in mixtione ſcil. neque omnia miſcibilia integra manere, neque omnia penitus perire, neque quædam manere, quædam interire, ſed omnia & ſingula partim manere, partim interire. vid. *Ariſtot. lib. 1. cap. 10. de ortu & interit.* Conſiſtet igitur natura mixtæ Reip. in eo, ut duæ vel plures diverſarum formarum Resp. in unam coeant, ita, ut partim in eâ ſint, partim non ſint. Cætera, quæ contra hanc mixtiònem affert *Bodinus*, nullius momenti & abunde âb *Arniſæo d. l. num. 40. & ſeqq.* refutata ſunt.

51. Et ſanè Resp. ejusmodi mixtas ſive ex ſimplicibus formis compoſitas omnino dari, tàm ex Veteris, quàm ex recentis ævi hiſtoriâ conſtat. vid. *Plat. d. LL. lib. 3. Polyb. l. 6. Hiſtor. Ariſt. 4. Pol. 12. Arnis. l. 2. de Rep. c. 6.* Certè in plerisque hodiernis Europæ Regnis & Rebuspl. mixturam aut temperamentum aliquod adhucdum deprehendere licet. videſis *Funccii Breviar. Orbis hodiè Imper.* Conf. *Conring. animadverſ. in Machiavell. Princip. c. 3.* Ac noſtræ quidem Reip. formam etiam ex Monarchiâ & Ariſtocratiâ mixtam eſſe, ex eo ſatis ſuperq; patet, quod in ea Majeſtas vel ſum̃a poteſtas penes Imperat. & Status Imp. ſimul exiſtat, jura n. Majeſtatis inter eos ſic ſint diviſa, ut eorũ quædã Imperator ſolus habeat, quæ vulgò Reſervata, Käyſerl. Hoheiten und reſervaten/ vocantur, quod Imperium ea

ita

ita reservaverit & concesserit Imperatori, ut cæteri Status ad hæc non debeant admovere manus. *Oldenburg. in Limn. Enucleat. l. 1. c. 10. n. 4. & in not. ad Disc. sup. Instrum. Pac. p. 1. D. 10. p. 126.* quædam verò ei cum Statibus sive Ordinibus, quorum alii præ aliis iterum suis gaudent prærogativis, sint communia vid. *Instrum. Pac. art. 8. §. gaudeant. &c.* Sed inquis: In Rep. mixtâ summa potestas penes uno plures est divisìm, hæc enim est perpetua & infallibilis Reip. mixtæ nota; In nostra autem Repub. potissima Majestatis jura indivisìm sive conjunctìm sunt penes Imperatorē & Ordines, nam licet Imperat. ea, quæ Reservata vocantur, solus exercere queat, Status tamen soli absque Imperatoris consensu nulla exercere valent. *Resp.* Illa quoque Respl. in qua omnia Majestatis jura sunt indivisìm penes uno plures, unus tamen plus potestatis habet præ reliquis, ad mixtam est referenda, adeoque vulgò afferri solita definitio mixtæ Reip. hoc modo amplianda, quod sit ea, in in qua summa potestas est penes uno plures vel divisìm vel indivisìm, peculiari tamen & diverso modo, quo est in simplicibus. vid. *Stratmann. Synops. Polit. l. 2. c. 5. can. 5. Conring. diss. de capitul. num. 54.*

52. Mixtam autem hanc Reipub. formam Imperio tribuimus, quatenus ut una aliqua civitas communi Imperatoris & Statuum Im-

Imper. consilio regenda consideratur. Quatenus verò in singulis Statuum territoriis (quæ quasi peculiares civitates & Respublicæ ὑπάλληλοι) spectatur, diversæ occurrunt formæ, Monarchica scil. in Principum territoriis (omnes enim ferè Principatus, Seculares & Ecclesiastici, nec non Comitatus, Monarchiarum instar reguntur, ita tamen, ut alicubi Principum potestas planè libera sit, ut in Archi-Palatinatu, ubi nulli sunt Ordines Provinciales &c. alibi verò quodammodo restricta & limitata per pacta & transactiones cum Ordinibus Provincialibus, quos Land-Stände vocant, quorum tamen authoritas hodiè plurimis in locis valdè deminuta) Aristocratica vel Democratica aut mixta in Urbibus Imperii liberis. Accuratè hoc duplex in Imperio regimen distinguit *Ludolphus Hugo in Dissert. de Stat. Region. Germ.* illud summum, hoc subalternum vocans, Sed posterior respectus huc non adeò spectat, quæstio enim est de Statu Imperii universi.

CAPUT V.

De Divisionibus Imperii Rom. Germanici.

HActenus Imperium Rom. German. in ortu, progressu, incrementis ac decrementis suis, forma item antiquâ ac hodiernâ vidimus,

mus, nunc pauca de ejusdem divisionibus subjiciemus. Harum autem potissima est illa, qua vastum Imp. Rom. Germanici Corpus, saluberrimo pro pace & concordia Reipubl. consilio, curante Maximiliano I. in decem divisum est Circulos, sive regiones ex diversarum vicinarum provinciarum conjunctione constitutas, German. Crǟysse dictas. Cum n. post tempora Friderici II. Imperatoris, universum penè Imperium in ἀναρχίαν abiisset, ac inter Principes, Ordinesque nulla fermè amplius esse societas, quâ tamē inter Ordines & cives Reip. non jugiter cultâ, illa diu salva esse nequit, prudenter & magno Germaniæ bono de restituenda veteris Imperii Corporis compage actum. Quod si autem aliâ viâ communis Reip. authoritas potuisset restitui, atque adeò in verè unum corpus universum Imperium iterum coalescere, fortassis hæc ejus in X. circulos distributio omitti potuisset. Divisio enim Ordinum unius Reip. haud raro occasionem dissidiis & controversiis dare solet. Ast illa fuit Corporis Imper. dissolutio, & usque adeò Reip. collapsa authoritas, ut in verè unum corpus omnia iterum redigere penè impossibile. Fuit itaque ex hypothesi prudentissimum ita dividendi Imperii institutum, quo & Paci Publicæ & Legum authoritati consultum, quia ita contra immorigeros & contumaces Status Duci cujus-

cujusque Circuli proximo Justitiæ executio commodè demandari potuit. v. Erklärung deß Landfr. zu Nürnb. *A. 1522 R. I. de anno 1555.* §. und damit. *R. I. de anno 1566. §. 12. & 129.* Dein si non ad limites Imperii proferendos, aut avulsa inde recuperanda, tamen ad ea saltem, quæ supererant, defendenda, iisd. institutis, Germania sibi sufficere posse visa fuit. *Strauch. Diss. Exot. 1. th. 4.*

2. Habuit ac habet etiamnum hodiè plures alias quoque dicta Imperii in Circulos partitio utilitates, quarum prima olim consistebat in constituendis Assessoribus Regimenti, des Reichs-Regiments/ (quod fuit *Consilium vel Senatus 20. personarum, quibus totius Imperii cura & gubernatio injuncta, atque ut omnibus modis prospicerent, ne hoc quidquam detrimenti caperet, speciali lege commissum ac demandatum fuit.* vid. Ordn. deß Regiments. *de anno 1500. & 1521.*) hi enim inde desumebantur, tanquam ex toto Imperio, quod præsentabat Regimentum; sublato autem isto Imp. Regimento, in præsentandis Assessoribus Cameræ hodiè eadem conspicitur utilitas. vid. *Ord. Cam. p. 1. t. 1. Instrument. Pacis art. 5. in fin. R. I. de an. 1654.* §. demnach auch ꝛc. *169. Blum. de Prot. Cam. tit. 7. num. 9. 10.* Secunda utilitas in colligendis & moderandis Imp. collectis consistit. *Cap. Ferdin. III. art. 14.* Sed vid. *ibi Limn. voc.* Crayßtag. Tertia

dis, ut duodenarius numerus perficeretur, sed Bohemos, Borussos atque Livonos restitisse *lib. de reg. Bohem. c. 16. num. 2. in fin. & lib. 4. c. 8. n. 41.*

4. Apparet verò exinde non totam Imp. Rom. Germanici machinam, sive omnes ad Imperium Roman. German. spectantes Provincias in decem hosce Circulos relatas fuisse & illis contineri, ut *Carpz. de L. R. G. c. 5. sect. 4. num. 40.* quidem contendit; Sunt enim præter Borussiam, (quæ eo tempore, quo hæc distributio facta, Imperio adhuc suberat) & regnum Bohemiæ, certissimum adhuc hodiè Imp. feudum, multa alia Imp. membra quæ sub nullo cōtinentur Circulo. Comprobant id Ducatus Mediolanensis, Mantuanus ac Modenensis, Marchionatus Finalis, Plumbinum, Orbitellum, Comachium, & quæ sunt alia plura in Italia ab Imperio adhuc feudi titulo dependentia, quæ in nullo Circulo descripta. Et Comitat. Montispelgardensem, cujus intuitu Sereniss. Würtemb. Duces votum & sessionem in Comitiis Imp. hactenus habuere, quis dubitat feudum Imp. esse? (Sed vid. *Fritsch. in annot. ad Instrument. Pac. rubr. ulterior additio. pag. 675.*) sub nullo tamen ille comprehenditur Circulo.

5. Cæterum varia ac differens est decem illorum Circulorum collocatio, ordinem scripturæ si species, ut vix etiā liqueat, quo quisq; ponen-

ponẽdus ordine, & difficiles ſint definitu, exortæ inter eos de præcedentia controverſiæ, propter variam illam obſervantiam. Variant quoque Receſſus & acta Imper. in membrorum iis incluſorum enumeratione. Utrumque à *Limnao l.1.c.7. num.29. 30. & in addit.* exhibitus Schematiſmus omnium ſiſtit oculis.

6. Conſtat etiam nonnullos eorum numero Statuum ad illos pertinentium hucusque imminutos, alios verò auctos. Decrementum inde, quod nonnulla hujus vel illius Circuli membra ab Imperio in totum avulſa, vel ſaltem ab immediato ejus obſequio dejecta. Ita olim ad Circulum Rhenanũ Super. pertinuit Metis, Tullum & Verodunum, quas nunc unà cum Landgraviatu Alſatiæ, Suntgovia, Brisgoſæ munitiſſimis propugnaculis, Briſaco, Friburgo &c. titulo Imperialis ceſſionis Gallus tenet, per *Inſtrum. Pacis Caſ. Gall. de anno 1648. & 1679.* Ad Circulum Saxon. Super. quoque olim Gedanum & Elbinga ſpectarunt. *Goldaſt.* in Reichs-Handl. *p. 181.* Hodiè verò à Polono poſſidentur. Ad Weſtphalicum Epiſcopatus Ultrajectinus pertinuit, nunc à Belgis Fœderatis avulſus. Circulus Burgundicus complectens 17. Belgii Provincias cum Burgundiæ Comitatu, longè potentiſſimus olim erat; hodiè nimium quantum à Belgis Fœderatis (*vid. cap. prac*

terius potestati subjectus est, etsi in fœdere comprehensum sit, ut is comiter alterius Majestatem conservaret. Oporteret itaque tot in Imperio esse Majestates, quot sunt Ordines, si inæquali duntaxat fœdere ipsi cum Capite ejus combinarentur. Aliud autem evincit nexus feudalis ac obedientia, qua cuncti Sacro Imperio ejusque Capiti obstringuntur. vid. *Part. spec. sect. 1. c. 9. n. 4. & 7.* add. *Pacif à Lapide in not: & strict. ad Monzamb. disc. 9. n. 4. Burgold. ad Instrumentum Pacis p. 2. d. 5. num. 8. ibique Franc. Iren. Bruggeman de Scopo Reip. Germ. sect. 1. num. 7.* Neque porrò forma Imperii est Obligarchica, ut nuper statuit *Eschelius in disc. de Repl. mixta th. 19.* Nec limitata Monarchia, cum & in hac nihilominus summæ potestatis jura penes unum maneant. Nec Democratica, cum non omnes de jure Reip. participent. Sed ex Monarchia & Aristocratia mixta, ex plurimorum sententia. vid. *Burgold. p. 2. D. 5. num. 3. ibique allegati.*

50. Negant equidem dari posse Remp. mixtam post *Gregor. Tholosanum, Melchiorem Junium, Hænonium, Templerum &c. Bodinus l. 2. de Rep. cap. 1. Boxhornius in Explanat. Inst. Polit. cap. 1. §. 4. & disc. 6. de Imp. Rom. §. 4.* omnes ex hoc principio, quod indivisibilis sit Majestas, nec apta in plures partes distrahi: Sed de asserti hujus veritate non admodum constat. Si ideò Majestatem putave-

taverint indivisibile esse, quod transferre jura sua in alios nequeat, ut ipsa adhuc integra sit, non tantopere refragabimur, cum sic omne totum, etiam in corporalibus, individuum sit, quia unum; neque tamen obstat, quo minus in partes sibi subjectas dividatur, dum abit ab unitate, quo sensu tamen potius individua diceretur Majestas, quam indivisibilis, quia docente *Philosopho. 10. Metaphys. 6.* hujus simplicitati penitus repugnat divisio, illud verò licet unum sit, in partes tamen dividi potest. In quibus tamen partibus non integra remanet forma subantialis, ut loquuntur *Dd. ad l. 4. §. 1. ff. de V. O.* Atque eodem quoque sensu verum est, quod *Arnisæus l. 2. Relect. Pol. c. 6. num. 40.* & *Lampad. p. 1. num. 60.* tradunt, individuam quoque esse Majestatem ratione subjecti communis, totius scil. civitatis, à qua nulla pars summæ potestatis separari & in extraneum tranferri possit. Nempe hoc eatenus verum est, quat. eandem atque integram Rempublic. sive majestatem durare præsupponimus. Alioqui enim si ab hac integritate recedatur, nihil absurdi est, ut victor v. g. quædam Jura Majestatis victis permittat, quædam sibi vindicet. vid. *Hug. Grotium l. 3. d. I. B. & P. c. 15. num. 9.* Ut autem Majestas ejusmodi indivisibile sit, cujus naturæ absolutè repugnet dividi, quodque in simplici unitate fundetur,

tam

tam falsum est, quam quæ falsissimum. Neque enim simplex aliqua facultas est Majestas, sed ex pluribus potentiis, quas diversitas objecti civilis determinat & distinguit, quasi in unum quoddam potestativum concreta, in quas ipsas partes potestativas per subjecta ita dividi aptissimè potest, ut *v.g.* penes unum sit potestas decernendi & finiendi belli, sanciendorum fœderum, creandorum Magistratuum, instituendorum vectigalium &c. penes paucos Optimates potestas suprema judiciorum, ferendarum legum &c. ut sic Resp. ex Monarchia & Aristocratia propriè ac verè mixta conficiatur. Neque obstat huic mixtioni, quod ad omnem mixtionem duo ad minimum requirantur, cum, ut aliquid sibi ipsi misceatur, fieri nequeat, & si detur Resp. ex duabus mixta, necesse sit, aut utramque manere; aut utramque perire; aut unam manere, alteram perire; Si primum accidere dicatur, jam non habeamus unam mixtam Remp. sed duas simplices discretas: Si secundum, planè nihil fore Remp. mixtam; Si tertium, ne sic quidem Remp. mixtam dici posse, quandoquidem id, quod non est, non cum eo, quod est, nec cum quovis alio misceri & coalescere possit. Nam mera cavillatio ista est, & laborat apertissimè hæc objectio insufficienti enumeratione partium. Deest enim disjunctioni membrum quartum,

in

in mixtione ſcil. neque omnia miſcibilia integra manere, neque omnia penitus perire, neque quædam manere, quædam interire, ſed omnia & ſingula partim manere, partim interire. vid. *Ariſtot. lib. 1. cap. 10. de ortu & interit.* Conſiſtet igitur natura mixtæ Reip. in eo, ut duæ vel plures diverſarum formarum Resp. in unam coeant, ita, ut partim in eâ ſint, partim non ſint. Cætera, quæ contra hanc mixtiònem affert *Bodinus*, nullius momenti & abunde ab *Arniſao d. l. num. 40. & ſeqq.* refutata ſunt.

51. Et ſanè Resp. ejusmodi mixtas ſive ex ſimplicibus formis compoſitas omnino dari, tàm ex Veteris, quàm ex recentis ævi hiſtoriâ conſtat. vid. *Plat. d. LL. lib. 3. Polyb. l. 6. Hiſtor. Ariſt. 4. Pol. 12. Arnis. l. 2. de Rep. c. 6.* Certè in plerisque hodiernis Europæ Regnis & Rebuspl. mixturam aut temperamentum aliquod adhucdum deprehendere licet. videſis *Funccii Breviar. Orbis hodiè Imper.* Conf. *Conring. animadverſ. in Machiavell. Princip. c. 3.* Ac noſtræ quidem Reip. formam etiam ex Monarchiâ & Ariſtocratiâ mixtam eſſe, ex eo ſatis ſuperq; patet, quod in ea Majeſtas vel ſumma poteſtas penes Imperat. & Status Imp. ſimul exiſtat, jura a. Majeſtatis inter eos ſic ſint diviſa, ut eorū quædā Imperator ſolus habeat, quæ vulgò Reſervata, Käyſerl. Hoheiten und reſervaten/ vocantur, quod Imperium ea ita

ita reservaverit & concesserit Imperatori, ut cæteri Status ad hæc non debeant admovere manus. *Oldenburg. in Limn. Enucleat. l. 1. c. 10. n. 4. & in not. ad Disc. sup. Instrum. Pac. p. 1. D. 10. p. 126.* quædam verò ei cum Statibus sive Ordinibus, quorum alii præ aliis iterum suis gaudent prærogativis, sint communia vid. *Instrum. Pac. art. 8. §. gaudeant, &c.* Sed inquis: In Rep. mixtâ summa potestas penes uno plures est divisìm, hæc enim est perpetua & infallibilis Reip. mixtæ nota; In nostra autem Repub. potissima Majestatis jura indivisìm sive conjunctìm sunt penes Imperatorē & Ordines, nam licet Imperat. ea, quæ Reservata vocantur, solus exercere queat, Status tamen soli absque Imperatoris consensu nulla exercere valent. *Resp.* Illa quoque Respl. in qua omnia Majestatis jura sunt indivisìm penes uno plures, unus tamen plus potestatis habet præ reliquis, ad mixtam est referenda, adeoque vulgò afferri solita definitio mixtæ Reip. hoc modo amplianda, quod sit ea, in in qua summa potestas est penes uno plures vel divisìm vel indivisìm, peculiari tamen & diverso modo, quo est in simplicibus. vid. *Stratmann. Synops. Polit. l. 2. c. 5. can. 5. Conring. diss. de capitul. num. 54.*

52. Mixtam autem hanc Reipub. formam Imperio tribuimus, quatenus ut una aliqua civitas communi Imperatoris & Statuum Im-

Imper. consilio regenda consideratur. Quatenus verò in singulis Statuum territoriis (quæ quasi peculiares civitates & Respublicæ ὑπάλληλοι) spectatur, diversæ occurrunt formæ, Monarchica scil. in Principum territoriis (omnes enim ferè Principatus, Seculares & Ecclesiastici, nec non Comitatus, Monarchiarum instar reguntur, ita tamen, ut alicubi Principum potestas planè libera sit, ut in Archi-Palatinatu, ubi nulli sunt Ordines Provinciales &c. alibi verò quodam̃odo restricta & limitata per pacta & transactiones cum Ordinibus Provincialibus, quos Land-Stände vocant, quorum tamen authoritas hodiè plurimis in locis valdè deminuta) Aristocratica vel Democratica aut mixta in Urbib⁹ Imperii liberis. Accuratè hoc duplex in Imperio regimen distinguit *Ludolphus Hugo in Dissert. de Stat. Region. Germ.* illud summum, hoc subalternum vocans, Sed posterior respectus huc non adeò spectat, quæstio enim est de Statu Imperii universi.

CAPUT V.

De Divisionibus Imperii Rom. Germanici.

HActenus Imperium Rom. German. in ortu, progressu, incrementis ac decrementis suis, forma item antiquâ ac hodiernâ vidimus,

mus, nunc pauca de ejusdem divisionibus subjiciemus. Harum autem potissima est illa, qua vastum Imp.Rom.Germanici Corpus, saluberrimo pro pace & concordia Reipubl. consilio, curante Maximiliano I. in decem divisum est Circulos, sive regiones ex diversarum vicinarum provinciarum conjunctione constitutas, German. Cräyße dictas. Cum n. post tempora Friderici II. Imperatoris, universum penè Imperium in ἀναρχίαν abiisset, ac inter Principes, Ordinesque nulla fermè amplius esse societas, quâ tamē inter Ordines & cives Reip. non jugiter cultâ, illa diu salva esse nequit, prudenter & magno Germaniæ bono de restituenda veteris Imperii Corporis compage actum. Quod si autem aliâ viâ communis Reip. authoritas potuisset restitui, atquè adeò in verè unum corpus universum Imperium iterum coalescere, fortassis hæc ejus in X. circulos distributio omitti potuisset. Divisio enim Ordinum unius Reip. haud raro occasionem dissidiis & controversiis dare solet. Ast illa fuit Corporis Imper. dissolutio, & usque adeò Reip. collapsa authoritas, ut in verè unum corpus omnia iterum redigere penè impossibile. Fuit itaque ex hypothesi prudentissimum ita dividendi Imperii institutum, quo & Paci Publicæ & Legum authoritati consultum, quia ita contra immorigeros & contumaces Status Duci cujus-

cujusque Circuli proximo Justitiæ executio commodè demandari potuit. v. Erklärung deß Landfr. zu Nürnb. *A. 1522 R. I. de anno 1555.* §. und damit. *R. I. de anno 1566. §. 12. & 129.* Dein si non ad limites Imperii proferendos, aut avulsa inde recuperanda, tamen ad ea saltem, quæ supererant, defendenda, iisd. institutis, Germania sibi sufficere posse visa fuit. *Strauch. Diss. Exot. 1. th. 4.*

2. Habuit ac habet etiamnum hodiè plures alias quoque dicta Imperii in Circulos partitio utilitates, quarum prima olim consistebat in constituendis Assessoribus Regimenti, des Reichs-Regiments/ (quod fuit *Consilium vel Senatus 20. personarum, quibus totius Imperii cura & gubernatio injuncta, atque ut omnibus modis prospicerent, ne hoc quidquam detrimenti caperet, speciali lege commissum ac demandatum fuit.* vid. Ordn. deß Regiments. *de anno 1500. & 1521.*) hi enim inde desumebantur, tanquam ex toto Imperio, quod præsentabat Regimentum; sublato autem isto Imp. Regimento, in præsentandis Assessoribus Cameræ hodiè eadem conspicitur utilitas. vid. *Ord. Cam. p. 1. t. 1. Instrument. Pacis art. 5. in fin. R I. de an. 1654.* §. demnach auch ꝛc. *169. Blum. de Proc. Cam. tit. 7. num. 9. 10.* Secunda utilitas in colligendis & moderandis Imp. collectis consistit. *Cap. Ferdin. III. art. 14.* Sed vid. *ibi Limn. voc.* Crayßtag. Tertia

in jure conventus & Senatus Circularis deprehenditur, ut præter Pac. Publ. & Justitiæ executionem ac collectarum moderationem, etiam monetæ & vectigalibus prospiciant. vid. *Ferdin. I.* Probier-Ordn. *de anno 1559.* ap. *Goldast.* Münz-Ordn. *de dict. anno.* §. und damit diese ꝛc. *158.* De Vectigalibus *R. I. de anno 1576.* §. derhalben damit ꝛc. *118.* 4. Versatur in eo, ut militia Imperii, collectio copiarum & apparatus bellicus, die Creyßhülffe / tàm ad internam, quàm externam vim propellendam eò melius ad subita bella disponi & ordinari possit. *R. I. Spir. Ann. 1570 §. 21.* 5. Ad Comitia Imperii Universalia pertinet, sc. ut προβουλία in iis instituatur rerum in Comitiis generalibus tractandarum. *Arum. d. Com. c. 7. num. 122.* 6. Desumitur ex *Thuano*, ut essent communia Consilia, quibus crebræ de finibus & juribus inter Status exortæ controversiæ finirentur. 7. In eo consistere videtur, si quid Circulariter in Comitiis deliberandum veniat. *Reink. l. 1. cl. 3. c. 2. numer. 6.* 8. Consistit in inquisitione ad perfectionem matriculæ faciente. *R. I. de anno 1582.* §. zum Ersten welche Glieder ꝛc. *52. & seqq.*

3. Instituti autem primitus à Maximiliano I. Imp. (vid. *Limn. l. 1. c. 7 n. 22. Schüz. v. 1. D. 8. th 1. L. A.*) Statuum assensu atque approbatione *Augustæ anno 1500.* tantùm sex sunt Circuli, scil. *Franconicus, Bavaricus, Suevicus,*

vicus, Rhenanus, Westphalicus, Saxonicus. vid. *Ord. Regim. Aug. anno 1500. tit.* wie 20. Personen ꝛc. *§. ult. J. Ord. Cam. Const. Ann. 1507. tit.* Wann das Cammer Gericht angehen soll. *§. fin. verbis:* haben die Stände aus den 6. Craisen zu Augspurg gemacht. *R. I. de anno 1512. §.* item sollen die 4. Churfürsten ꝛc. *12. Limn. l. 1. c. 7. num. 21. seqq. ibique in addit. tom. 2.* ubi quia Recessus & acta Imperii in enarratione membrorum sex horum Circulorum variant, in Schemate illud proponit. Postea *anno 1512.* (non *1522.* demum, *ut Thuanus l. 2. Histor. Sprenger. in Instit. Jur. Publ. l. 2. c. 24.* sentiunt) illis sex ab eodem Maximil. quatuor adjecti, *Austriacus* sc. *Burgundicus, Rhenanus Inferior, Saxonicus Superior*, ut decem fierent. vid. *R. I. de anno 1512. §.* darauff haben wir sampt den Ständen ꝛc. *11. 12. R. I. de anno 1522. tit.* hernach folgen die Zehen Crayß ꝛc. ubi qui Status cuique Circulo subsint, declaratur. *Limn. d. l. n. 26. seqq.* Addit (impertinenter sanè) iis undecimum (quem Bohemiam constituere ait) *Goldastus Bohem. l. 1. c. 2. num. 5. p. 15. & l. 4. c. 8. & in Consultat. de Off. Reg. Bohem. n. 113.* rectè ob id notatus ac refutatus ab *Arum. de Comit. c. 2. n. 41. Carpz. d. L. R. c. 5. s. 8.* Nec n. videre valeo, quâ ratione id conveniat cum eo, quod idem scribit, deliberatum fuisse in Comitiis Trevirensibus anno 1512. de duobus novis, Bohemico & Borussico, constituen-

dis, ut duodenarius numerus perficeretur, sed Bohemos, Borussos atque Livonos restitisse *lib. de reg. Bohem. c. 16. num. 2. in fin. & lib. 4. c. 8. n. 41.*

4. Apparet verò exinde non totam Imp. Rom. Germanici machinam, sive omnes ad Imperium Roman. German. spectantes Provincias in decem hosce Circulos relatas fuisse & illis contineri, ut *Carpz. de L. R. G. c. 5. sect. 4. num. 40.* quidem contendit; Sunt enim præter Borussiam, (quæ eo tempore, quo hæc distributio facta, Imperio adhuc suberat) & regnum Bohemiæ, certissimum adhuc hodiè Imp. feudum, multa alia Imp. membra quæ sub nullo cōtinentur Circulo. Comprobant id Ducatus Mediolanensis, Mantuanus ac Modenensis, Marchionatus Finalis, Plumbinum, Orbitellum, Comachium, & quæ sunt alia plura in Italia ab Imperio adhuc feudi titulo dependentia, quæ in nullo Circulo descripta. Et Comitat. Montispelgardensem, cujus intuitu Sereniss. Würtemb. Duces votum & sessionem in Comitiis Imp. hactenus habuere, quis dubitat feudum Imp. esse? (Sed vid. *Fritsch. in annot. ad Instrument. Pac. rubr. ulterior additio. pag. 675.*) sub nullo tamen ille comprehenditur Circulo.

5 Cæterum varia ac differens est decem illorum Circulorum collocatio, ordinem scripturæ si spectes, ut vix etiā liqueat, quo quisq; ponen-

ponẽdus ordine,& difficiles ſint definitu,exortæ inter eos de præcedentia controverſiæ, propter variam illam obſervantiam. Variant quoque Receſſus & acta Imper. in membrorum iis incluſorum enumeratione. Utrumque à *Limnæo l. 1. c. 7. num. 29. 30. & in addit.* exhibitus Schematiſmus omnium ſiſtit oculis.

6. Conſtat etiam nonnullos eorum numero Statuum ad illos pertinentium hucusque imminutos, alios verò auctos. Decrementum inde,quod nonnulla hujus vel illius Circuli membra ab Imperio in totum avulſa, vel ſaltem ab immediato ejus obſequio dejecta. Ita olim ad Circulum Rhenanũ Super. pertinuit Metis,Tullum & Verodunum,quas nunc unà cum Landgraviatu Alſatiæ, Suntgovia, Brisgoſæ munitiſſimis propugnaculis, Briſaco, Friburgo &c. titulo Imperialis ceſſionis Gallus tenet, per *Inſtrum. Pacis Cæſ. Gall. de anno 1648. & 1679.* Ad Circulum Saxon. Super. quoque olim Gedanum & Elbinga ſpectarunt. *Goldaſt.* in Reichs-Handl. *p. 181.* Hodiè verò à Polono poſſidentur. Ad Weſtphalicum Epiſcopatus Ultrajectinus pertinuit, nunc à Belgis Fœderatis avulſus. CirculusBurgundicus complectens 17.Belgii Provincias cum Burgundiæ Comitatu, longè potentiſſimus olim erat; hodiè nimium quantum à Belgis Fœderatis (*vid. cap. præc*

num. 34. 35.) & Galliarum Regibus, (qui ut seculó 15. Ducatum, ita hoc Comitatum Burgundiæ, cum magnâ Belgicarum Provinciarum parte, exemerunt, suique juris fecerunt, ac hinc, ut Rex Hispaniæ nunc quoque *Ducis Burgundiæ* titulo abstineat, efflagitant, abnuente tamen id Hispano) imminutus. Ita quoque Donawerda ex immediatè Imp. subjectâ & liberâ civitate Circuli Suevici facta est provincialis Bavariæ Ducis, & Constantia Archi-Ducibus Austriæ cessit. Augmentum ex accessu & receptione novi Status Imperii. Sic Circulus Suevicus auctus est *anno 1638.* accessu Casp. Bernhardi, Comitis à Rechberg, qui inter Status Imp. receptus, votum ac sessionem wegen der Herrschafft Aichheim in dicto Circulo obtinuit, & *anno 1662.* rursus Comitis à Traun/ ac *anno 1664.* Principis de Aursperg receptione; In Bavarico Princeps Lobkowicius antiquioribus hoc seculo additus.

7. Quod formam & ordinationem institutorum Circulorum attinet, cernitur illa in jure Circulorum: quod vel 1. ad Statum membrorum vel 2. ad regimen. vel 3. ad vires, opesque eorum pertinet.

8. *QuoadStatum membrorũ* Circuli moveri solet quæstio: *an is qui inCirculũ relatus sit Status Imp.?* ad quam negativè resp. Multi n. in Circulos relati, qui Status non sunt. Sic in

Cir-

Circulum Rhenanum relati sunt: Dux Mosanus, der Hertzog von der Maaß/ qui hodiè Ducem Bullioneum se vocat, Dux Cabillonensis, Printz von Schalon/ Marchio Rötelanus, Marggraff von Röteln/ Comes Novo-Castellanus, Welsch Neuburg ꝛc. qui non sunt Status. *Strauch. D. 1. th. 6.* ex *Limn. l. 1. l. P. c. 7. num. 36.* Sed vid. *hunc tom. 1. addit. p. 44.* Huc etiam pertinet quæstio: *an quilibet Imp. Circulus ex tribus constet Ordinibus, Ecclesiasticis sc. & Secularibus Principibus, ac Civitatibus liberis?* quam affirm. *Schönborn. l. 5. Pol. c. 6.* rectius autem negat *Strauch. D. 1. thes. 5. pr.* quia nec Austriacus, nec Saxon. Super. ullas habet Civitates liberas.

9. Ad regimen sive Politiam Circuli pertinent 1. Officia & ministeria Circularia. 2. Leges & statuta Circularia cum jure Archivi 3. Conventus & Diætæ Circulares. 4. Decreta & eorum Executio.

10. *Officiales* Circulorum sunt Directores, Duces, Adjuncti, die Creyß-Einnehmere und Cassirer. Enimverò primò singuli Imp. Circuli suos habent Directores, qui vocantur Creyß-Außschreibende Fürsten/ dieweil sie das Außschreiben der Creyß haben. Nam officium eorum maximè in eo consistit, ut Status ad Conventus Circulares convocent, ibique proponant ac dirigant. In nonnullis Circulis uno plures sunt Directores, hinc venit Condire-

ctorium. vid. Inſtrumentum Pacis artic. 10. Et nominatim quidem Circuli Rhenani Inferioris ſive Electoralis Director eſt Elector Moguntinus: In Rhenano Super. Epiſcopus Wormat. &, tempore belli inteſtini German. Landgravius Haſſiæ Darmſtad. Direct. erant, hodie autem Con-Directorium hujus Circuli ad Palatinum ratione Principatus Simmern rediiſſe conjecturatur *Limn. tom. 4. p. 425. ad l 9. c. 1.* Sed vid. *Sprenger Lucern. p. 69. 70. & Fritſch. in annot. ad Inſtrum. Pac. art. 17. p. 591. ſeqq.* In Suevico ſunt Epiſcopus Conſtantienſis & Sereniſſ. Dux Würtembergiæ, qui Circuli Secretarium præſentat, Archivum aſſervat, agenda comunicato conſilio proponit, Status ad ſuffragia dicẽda compellat, vota inquirit, majora colligit, ultimo loco ſuum ſubnectens ſuffragium, Circuli Receſſum conſcribit &c. In Weſtphalico Epiſcopus Monaſterienſis & Dux Juliacenſis, ſed lites terrarum Juliacenſium faciunt, ut, cum & Directorium ex poſſeſſione terrarum profluens ambigui ſit juris, Diætæ illius Circuli non absque gravi Imp. damno ſuſpendantur. *Spreng. in Lucern. mod. ſtat. p. 70.* In Saxonico Super. Elector Saxoniæ: In Saxon. Infer. alternant Adminiſtrator Magdeburgenſis & Dux Bremenſis, ſemper condirigente Domo Brunſvigo-Luneburgenſi. vid. *Inſtrumentum Pacis art. 10.* In Bavarico Archi-Epiſcopus Salisburgenſis & Dux Bavariæ: In

Fran-

Franconico Episcopus Bambergensis & Marchio Brandenburg. (& quidem hodiè Culmbacensis) inter quos de hujus Circul. Directorio controversia olim exorta, *anno 1559. Augustæ Vindelic. 11. Aug* ita composita, ut futuris temporibus perpetuò conjunctâ operâ & indivisim convocandi mūnus exercerent, quod hucusq; quoque sic continuatum, nonnunquam quidē Episcopus Bamb. plusculum sibi vindicare ausus fuit (vid. *Limn. tom. 1. addit. adl. 5. c. 7. nu. 147. p. 853*) Marchio Brandenb. a. attētatis in tempore se opposuit. Formalia Compositionis exhibet *Limn. tom. 1. add. adl. 1. c. 7. num. 32. p. 47.* In Austriaco & Burgundico Archidux Austriæ, qui hodiè est Imperator & Dux Burgundiæ i. e. Rex Hispaniæ.

11. Secundò singuli Circuli habent Ducem sive Præfectū militiæ Circularis, uti *Instr. Pac. a. 16. § 2.* dicitur, *Germ.* Creyß-Oberster/ quem cujuscunq; Circuli Status eligunt per majora. *Declar. Pac. Publ. ann. 1522. tit.* wie im Creyß mit Erwehlung ꝛc. Olim unicuique Circulo præerat Capitaneus, Ein Creyß-Hauptmann/ ejusd. ferè muneris, quod hodie Ducis est. v. *Decl. Pac. Publ. de anno 1522. tit.* welcher Gestalt ꝛc. *3.* Postea cum cæteris hic quoque crevit titulus, und ist aus einem Hauptmann ein Obrister worden. *Rec. Imp. anno 1555. §.* und damit obgesetzte ꝛc. *56.* Hunc nonnulli, ut *A-*

rum. de Com. c. 2. num 42. & *Becker c. 13. n. 18. Bechman. ad A. B. Ex. 8 p. 195.* malè confundunt cum Directore, mit dem Außschreibenden Fürsten/ & quod illius est muneris, huic tribunt. vid. *Schuz. vol. 1. D. 10. thes. 16. lit. G.*

12. Eligi in Ducem potest tam Status Circuli, quam alius, qui Status Circuli non est; utilitate vel necessitate ita suadente. *R. I. de anno 1555.* §. und damit obgesetzte Ordnung ꝛc. 56. *An verò etiam Ecclesiastici Ordinis Status ad hoc munus eligi queat?* controversum est; Et Ecclesiasticis conditionem professionis non obstare multi arbitrantur, cum Politicam simul repræsentent personam ut Status Imperii. *Gail. 1. O. 30. num. 1. Strauch. D. 1. th. 5. in fin.* præterea Constitutio ista Imperii de anno 1555. nullibi contrarium disponat. Sed alii Ecclesiasticos vel omnino ab hoc officio excludi volunt, vel difficillimè tandem admitti posse opinantur. per text. in Erklar. deß Landfr. *de anno 1522. tit. 3 j. reg. jur.* Surrogatum sapit naturam ejus in cujus locum surrogatur. Addunt 2. *d. textum* nec expressè nec tacitè in *d. R. I. de anno 1555.* revocatum. Hoc concedunt Prælatos, qui juxta priorem *Constit. de an. 1522.* Consiliarii Capitanei eligi non poterant §. auch vier weltliche Ehrbare Persohnen/ juxta hanc posteriorem *de anno 1555.* eligi posse § und auff den

Fall ꝛc.

Fall ꝛc. quod si verò idem in Duce Circuli eligendo obtinere debuisset, id expressum, non silentio prætermissum fuisset. vid. *Limn. tom. 1. addit. ad lib 1. p. 49.*

13. Inter Status Seculares Circuli in Ducem eligi potest. 1. Ein außschreibender Fürst / hæ enim qualitates ita comparatæ sunt, ut simul in uno eodemque subjecto bene stare possint. 2. Ein Churfürst. 3. Oder ein ander Vornehmer Stand. *d. R. I. de anno 1555.* §. und auff den Fall ꝛc. 57. Quod si verò contingat, ut ex Circuli Statibus vel nemo eligi possit, vel nemo reperiatur, qui hoc onus in se recipere, justis oppositis rationibus, velit, eligi potest eine andere taugliche Persohn / so dem Creyß angenehm. §. und damit obgesetzte. ꝛc. 56. Sed *An alius quoque quam Germanus, seu Imperio Germ non obnoxius in Circuli Ducem eligi possit?* mota est præterito tricennali bello controversia; cum Christianus IV. Rex Daniæ infer. Saxon. Circuli Præfectus militaris eligeretur, Ferdin. II. Imper. telum contra Regem sumpsit ex *R. I. de anno 1555.* §. und sollen die jenigen ꝛc. 59. ad ipsum scribens, daß die Reichs-Constitutiones das Creyß Obersten Ampt nur denen auffzutragen verordnen / so mit Pflichten allein dem Röm. Keyser / als deß Reichs Oberhaupt / und dem Creyß zugethan / und sonst keiner andern Verpflichtung sich unterworffen befin-

befinden. Literæ sub *dat.* Neustadt *anno 1625.* in Actis publ. *Lundorp. tom. 1. lib. 8. p. 1201. c 18.* extant. Respondit verò Danus, & exempla quædam Prædecessorum & aliorum in contrarium adduxit, ibid. *p. 1202.* Sed quid de illis sentiendum sit, vid. *ap. Strauch. D. 1. th. 5.* Conf. *Limn. d. tom. 1. addit. ad lib. 1. p. 51.*

14. Est autem inter Ducem Circuli ex ipsis Statibus Circuli electum, & alium extraneum in Ducem electum notabilis hæc differentia, quod ille operam suam gratis absque exspectatione salarii præstare debeat, hic verò mercede conducendus, si aliter officium subire nolit. *d. R. I. de an. 1555.* §. und auff den Fall 2c. *57.* ille per substitutum officii sui debita exercere queat, hic autem propriâ industriâ ea expedire teneatur. *d. R. I.* §. und da ein Chur-Fürst 2c. *58.*

15. Dux Circuli, si Principis dignitate præfulgeat, promittit ea, quæ officii sui sunt, bey Fürstlichen Würden und wahren Worten zu halten; si Princeps non sit, præstat Circulo juramentum, einen Leiblichen Eyd. Uterque autem inter cætera promittit, daß Er keinen Stand/ Geist- oder Weltlichen/ vor dem andern ansehen/ sondern Sich gegen allen gleichmäßig halten/ auch deß Creyses Hülff nicht in eygenen/ sondern deß Creyses/ und desselben Ständen gemeinen Sachen/ darzu sie von dem Creyß bewilliget und erstattet/ gebrauchen wolle.

le. Cumque haud exigua poteſtas Circuli Ducis ſit, providè conſtitutum eſt, daß Er Sich dardurch keiner Hoheit über andere Stände annemmen/ noch Sich unter dem Schein dieses Ampts Verwaltung/ in einige ſuperiorität über die andere eindringen/ oder fernerer Gewalt und Macht über Sie/ dann ihm vermög der Ordn. zugeſtellet/ anmaſſen ſolle. Incumbit autem illi ratione Officii. I. Ein fleißiges Auffmercken zu haben/ ob/ und wo ſich ein Kriegs-Empörung/ Muſterplatz/ und andere Rottierungen/ in dem Creyß ereignen wollen. II. Darauff/ nach Gelegenheit der vorſtehender beſorglicher Gefährligkeit/ unverlängt/ die Ihme Zugeordnete/ an einen gelegenen Orth zuſamen zu erfordern. III. Zu berathſchlagen wie ſtarck die Hülff vorzunehmen. IV. Die Hülff von jedem Stand zu erfordern. V. Den Creyß vorſtehender Beſchwerligkeit zu entſchütten. VI. Gegen den Landfriedbrechern und andern die Keyſerliche geſprochene Acht/ urtheile und andere Poen und Straff/ ſo ſie ordentlicher Weiß drein gefallen zu ſeyn/ mit recht erkennet und erkläret worden/ zu exequiren. Ardua h. l. occurrit quæſtio: *An Imperator etiam alterius Circuli Præfecto, quàm illius, in quo executio fieri debet, executionem mandare poſſit?* Sub initio hujus ſeculi ann. 17. cum Rudolphus II. Imper. Bavariæ Duci executionem contra civitatem Donawerdam

dam in Circulo Suevico sitam demandasset, agitata. vid. *Limn. tom. 2. addit. ad l. 1. c. 7. p. 103. Burgoldt ad Instr. Pac. p. 2. Disc. 8.* Notabilem autem pro negativâ textum habemus in *Instrument. Pac. art. 16. vers. imprimis quidem &c.* cui addatur *Arctior modus exquendi Instrum. Pac.* VII. Nach Gelegenheit der Sachen/ zu Befürderung gemeines Friedens/ und Fürkommung weiters Unraths/ einen Anstand oder Frieden zu machen/ oder anzunemmen/ doch mit Bewilligung der Beschädigten. VIII. Nicht zuzulassen/ daß ohne sein Vorwissen/ Bewilligung und Erlaubnuß jemand/ was Wesen der sey/ im Heiligen Reich hohes oder niedres Stands/ sich unterstehe/ einig Kriegsvolck anzunemmen: sondern daß der Werber glaubwürdige Anzeig seiner Bestallung fürbringe und zu erkennen gebe/ wem Er dasselbige Kriegsvolck zuführen/ oder wozu er sich dessen gebrauchen wolle: Zu dem gnugsame Caution und Versicherung thue durch Bürgschafft gesessener Stände deß Reichs uñ desselbẽ Creyses/ daß Er Sich mit sampt dem Kriegsvolck deß Heil. Reichs Landfrieden und Ordnungen in allweg gemäß erzeigen wolle. IX. Im Fall aber deß Widersetzens/ den Werber von seinem Vornehmen abzuhalten/ in Bestrickung zunehmen/ und das zusamenlauffende/ oder allbereits versamlete Kriegs-Volck zuzertrennen. X. Was in dem Creyß zu werben angefangen/ und

und Er als Obrist desselben sonst Ampts wegen erkundiget und verrichtet / den andern Creyß-Obersten/zu und nachgeordneten/durch deren Creyß oder Lande der An- und Durchzug vermuthlichen gehen möchte/ unverzüglich zuzuschreiben und zuwissen thun. XI. Im Fall die Werbende in ihren An- und Durchzügen den Creyß-Ständen / oder Unterthanen/ Schaden oder Unkosten verursachen und zufügen/ sollen der Creyß-Obriste/ Zu- und nachgeordnete/ darüber summarie erkennen/ ermäßigen/ und solches so wol gegen dem Principal, als dessen Bürgen / auch deren Haab und Güter unverzüglich exequiren/ oder die Obrigkeit/ darunter die verpfändte Güter gelegen/ umb schleunige execution zuthun/ ersuchen. *Limn. tom. 4. in addit. ad l. 1. cap. 7. num. 23. p. 52. seq.* Sed quid si ipsemet Dux Circuli alterum de facto invadat? de hoc disponit *R. I. de anno 1555.* §. wo Sich auch zutrüge ꝛc. *76.* Et de relaxatione ac resignatione officii hujus agit *R. I. de anno 1555* §. neben dem soll es auch ꝛc. *74.*

16. Tertiò Circuli Duci suo adjungunt alios, qui die Zugeordnete vocantur, inter quos unus Nachgeordneter appellatur. Hujus partes sunt, ut, si Dux officium suum vel facere negligat, vel aliàs impediatur, ejusdem subeat munus. Adjuncti Ducis, die Zugeordnete/ esse possunt Status Circuli, sive sint Electores Imperii, Principes, Prælati, Comites,

tes, Barones, & Civitates; eo tamen discrimine, daß die Churfürsten und Fürsten ohne Wartgelt diesem Ampt vorseyn: Da aber auß den andern Ständen/ als Prælaten/ Graffen/ Herren und Städten/ Persohnen zugeordnet/ dieselbe mit den ihren/ so sie auß ihrem Mittel darstellen/ nach ihrer Gelegenheit übereinkommen. Numerus Adjunctorum dicto *R. I. de anno 1555.* determinatus non est, sed Statuum arbitrio relictus. Unde in Comitiis Circularibus, quando primum constitui cœperunt, dissensiones & contradictiones non leves ortæ sunt, neque numerus ubique unus observatus. vid. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 1. c. 7.* In Circulo nostro Suevico ex Scamno Principum Ecclesiastico & Seculari duo, ex scamno Prælatorum & Comitum etiam duo, ut & ex Scamno Civitatum duo eliguntur. Cæterum Adjuncti, si Principes fuerint, æque, ut suprà de Duce traditum, suæ promissioni relinquuntur, reliqui inferioris ordinis juratò promittunt. Atque in hoc iterum eorum cum Duce par est conditio; sicut & in cæteris eorũ munus tam arctè cum Ducis officio conjunctum, ut fere semper, in Imp. Recessibus, cum Duce in expediundis negotiis concurrant. De horum resignatione, morte, aliis impedimentis, quo minus officio ritè fungi queant, disponit *d. R. I. d. anno 1555.* §. und ob einer 2c.

17. Quar-

17. Quartò inter Ministros Circulorum quoque numerantur die Creyß-Einnehmere v. *R. I. de anno 1542. §. 88. add. R. I. de anno 1570. §. 22.* qui scilic. ærario Circulari (der Creyß-Cassa) præfecti sunt; Cassirer/ qui pecuniam ad Cameræ Imp. Spir. sustentationem à Statibus contributam recipiunt, solventesque quietant & ad locum destinatum remittunt; Creyß-Secretarii, qui Directorium semper sequuntur.

18. Quod Leges & Statuta Circulorum attinet, non queunt in iis Circulorum membra limites Constitutionibus Imper. præscriptos egredi. Possunt enim omnes quidem, qui Collegii & Senatus jus habent, Statuta ad executionem rei demandatæ pertinentia condere, sed citra noxam legum universalium illa semper facienda sunt. Demandantur quædam hoc in genere Circulis ultrò, sic Eine Taxordnung für die Soldaten zu machen. *R. I. de anno 1598. §. 32.* ipsis demandatum. Pertinent huc imprimis die Creyß-Verfassungen/ Creyß-Abschiede/ quorum specimina exhibet *Speidel. voc.* Creyß & Creyß-Tag. Habent etiam jus Archivi. vid. *VVehner. d. voc.*

19. III. Ad Politiam Circulorum diximus pertinere Conventus Circulares. *Conventus Circularis* (Creyß-Tag) autem nihil aliud est, quàm *congregatio Statuum Circularium* (der

Crenß-Stände) *ad aliquid deliberandum & decernendum, quod vel necessitas ac utilitas Circuli vel totius Imperii exigit.* Sunt tales Conventus vel *Universales*, quando omnes Circuli simul conveniunt; (Talis Anno 1567. Erfurti ob consultationem de refundendis Electori Saxon. sumptibus, sub turbis Grombachianis, (quarum seriem præter *Chytræum l. 21. Thuanus lib. 36. & 39* recensuit,) in proscriptorum executionem factis, institutus, post illum autem nullius nec hujus nec superioris seculi historia amplius meminit, nisi quod iterum ejusmodi Conventum ob rem monetariam, quæ extraordinario remedio indigere videbatur, habendum, placuerit Imperatori anno 1603. vid. *R. I. Ratisbon. de d. ann.* §. *worauff wir alsdann &c. 52.* Cæterum consilia ibi agitata postmodum eventum destituisse, sicque rem in nudis placiti finibus substitisse, constat, rebus per Deputatos compositis. Omnibus verò Circulis sic convenientibus, de ordine inter eosdem tenendo, quæstio non levis agitatur. vid. *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 9. c. 7. p. 421. ubi seq. pag.* etiam ostendit, conventum talem indicendi jus penes Electorem Moguntinum esse.) vel *Particulares*, quando vel aliquot duntaxat conveniunt Circuli, vel unius tantùm membra; Dixi 1. qu. aliquot duntaxat conveniunt &c. Sic enim cautum *R. I. de anno 1571.*

§. fer-

§. ferners ꝛc. 28. *& seq.* Circulos vicinitate se attingentes quotannis monetæ probandæ causa convenire, vel alias invicem de eodem negotio correspondere debere. Unde nomen der Correspondierenden Creyße ortum est, qui in tres classes distributi: In una sunt Electoralis Rhenanus, Rhenanus sup. & Westphalicus. In altera: Superioris & Inferioris Saxon. (cui tamen integrum esse debet seine alte correspondenz mit dem Westphälischen Creyße zu continuiren) In tertia: Franconiæ, Bavariæ, Sueviæ & Austriæ Circuli; Dixi 2. particulares esse, ubi unius tantùm Circuli membra conveniunt. In his rursus *vel* conveniunt omnes omninò Circuli Status, *vel* non omnes, sed *vel* pauciores ex singulis scamnis, (qui die Engere Creyß-convent dicuntur) *vel* tantùm Ecclesiastici, *vel* tantùm Seculares. Deinde sunt vel *Statarii & anniversarii*, quibus certus terminus est datus, quales die Probationtäge rem monetariam concernentes. Müntz-Ordn. *de anno 1559.* §. 158. *R. I. de an. 1555.* §. und obwohl. *R. I. de an. 1570.* §. als wollen wir nachmahl ꝛc. 138. *vel non Statarii*, qui scilic. indicuntur & habentur, quoties utilitas & necessitas efflagitat.

20. Indicunt hosce Conventus Circulares particulares die außschreibende Fürsten / qui hanc convocandi potestatem exercent, vel ob legis dispositionem, ut in Statariis, vel

motu proprio, vel ad instantiam alterius. *An verò hoc illis liceat insalutato Imperatore, nec petitâ licentiâ, nec denunciatione factâ?* in conventu Circuli Franconici Norimbergæ anno 1610. mense Julio & Augusto habito disputatum fuisse testatur *Limn. tom. 1. addit. ad l. 9. c. 1 p. 425.* inquiens, Commissarios Cæsareos Cæsaris nomine proposuisse & reiteratò ad Deputatos Circuli dixisse, nullũ omninò ipsis licere Conventum inscio Imperatore instituere vel habere, Status Circulares autem ipsis contradixisse. Conf. *idem tom. 2. addit. ibid p. 388.* ubi refert Cæsarem à Statibus Circuli Sax. infer. quoque desiderasse, ut si Conventum habere vellent, id ipsi maturè notum facerent, sed & ipsos, hoc minus necessarium esse, censuisse, si jure Statuum Conventus institueretur, tumque saltem notificationem faciendam, si ad speciale Cæsaris mandatum Conventus haberetur. Hucque facere videtur *text.* in *Capit. Imp. Leop. art. 6. vers.* Soll auch andern ɾc.

21. Literæ quibus indicuntur ad singulos Circuli Status diriguntur, & non tantùm terminum comparendi, (qui ut plurimum 6. hebdomadarum, interdũ verò etiam arctius spatium, ubi in mora scil. periculum) ac locum (cujus determinatio à Principum convocantium dependet voluntate, In Circulo Super. Saxon. autem plerunque est Lipsia, in

in Franconico Norimberga aut Bamberga, in nostro Suevico Ulma in meditullio Sueviæ sita;) sed causam quoque, propter quam Conventus instituatur, continent, Statusq; ut vel ipsi, vel per mandatarios suos benè instructos ad consultandum & concludendum veniant, amice ac clementer monent.

22. Causæ verò & negotia, de quibus in Conventibus Circulorum consultatur, certo adhibito moderamine, ferè eadem sunt, quæ in generalibus Imp. Comitiis deliberari solent. Agitur in iis de probandâ vel reprobandâ monetâ, de tranquillitate Statuum & Pace Publica servanda, de defensione Circuli, de rectificatione matriculæ, de sententiarum ac mandatorum Imperialium executione, de præsentatione Assessorum Cameræ, quæ quomodo à Circulo nostro Suevico expediatur *Ernest. Gockel. tr. de Circulo Suevia n. 17.* exponit, qui etiam plura negotia in Diætis Circularibus tractari solita ibidem *n. 13. & seqq.* imprimis *n. 21.* recenset.

23. Ubi Status vocati comparuerunt, nomina sua ap. Directorium ediderunt, Legatique pro Personæ suæ legitimatione mandata & creditiva eidem exhibuerunt, & singuli sessionem suam occuparunt, Directorum Circuli Legati in propositione futuræ deliberationis capita publicè aperiunt, & iis iterum convenientibus, super quolibet præ-

via brevi compellatione cujusque Status votum rogant, ultimò ſuum addentes; Omnibus in dem Außſchreiben & propoſitione contentis excuſſis & per majora deciſis, Concluſum in formam Receſſus redigitur, qui quidem hîc in Circulo Suevico, omnibus ita jubentibus vel conſentientibus Statibus, à Circuli Secretario concipitur, conceptus ante omnia Conſtantienſibus Legatis ad relegendum traditur, relectus in præſentia omniũ, qui adhuc adſunt, prælegitur, prælectus deinde von den Banck Vorſitzenden in triplici Originali ſubſcribitur & ſigillatur, cæterorum Con-Statuum nominibus à Directorio Würtemb. ſubjectis, ſubſcriptus & ſubſignatus tandem Conſtantiæ, Stutgardiæ & Ulmæ in Archivis, communicatis copiis, aſſervatur. Si Status legitimè vocati ad conventum Circularem comparere nolint, *an cæteri qui præſentes ſunt, Decretum facere poſſint?* decidit *R. I. de anno 1555. §. 68.* & §. und damit die Obriſten ꝛc.

24. Circa executionem Decretorum Circularium momentoſa hæc occurrit quæſtio: *An Camera Imp. cum Circulis concurrat & executionem Circuli per mandata remorari poſſit?* de qua quæſt. vid. die Wertheimiſche *acta contra* Würzburg. *p. 2. p. 410. 417. 422.* ubi negativa propugnatur.

25. Ad vires opesque Circulorum ſpectant Æra-

Ærarium Circulare, Apparatus militaris &c. una voce die Creyß-Bereitschafft. *R. I. Spir. de anno 1570. §. 22.* ubi constituitur, wie ein jeder Creyß sein Geschütz / Artollerie / Munition / und was dazu gehörig haben soll. *in R. I. de anno 1654. §. 10* fit mentio der Creyß-Cassa oder Leg-Stadt. *in R. I. Nor. 1542 §. 47.* der Creyß-Truchen. add. *R. I. d. anno 1576. §. 49.*

26. Cum autem præteritorum temporum injuriis opes viresque circulorum debilitatæ fuerint, apparatus & Ordinationes magis magisque negligi, multò magis verò executiones claudicare cœperint, omissa præsertim cum magno illorum malo antiquâ illa correspondentia, variæ quoque controversiæ & lites, inter Directores, Status, imò & ipsos Circulos, super uno vel altero Statu, exortæ. v. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 1. c. 7. p 42. 43. & ad l. 9. c. 1 p. 424.* Et porro non parum interesse Circulorũ debilitarint querelæ Ordinum in Circulis de Directoribus & Præfectis Circul. onera Circuli à se declinantibus, & desuetudo parẽdi legibus & statutis circularibus, ac opinio de executione sublata; de Circulis Imp. redintegrandis ac restaurandis cogitari cœpit, quia autem in tractatu Osnabr. negotium perfici non potuit, in proxima Comitia rejectum fuit. In iis pòst quidem deliberari cœptum 1. quomodo ordinationes *de anno 1555. 1570.* huc pertinentes in u-

 sum

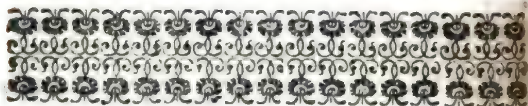
ſum effectumque deduci poſſent. 2. quid pro præſenti Imper. Statu in his emendandum aut perficiendum; Verum cum temporis anguſtia non permitteret accuratiorem conſultationem, in prorogata Comitia rurſus res rejecta & Deputationi Imp. Ordinariæ pertractanda commiſſa eſt teſte *Authore* der Grundfeſt. *p. 3. c. 6. p. 277.* Sed nec in *Conventu Deputat. Francofurtenſi* res confecta. Interea tamen Ordinatio illa de *anno 1555. 1570. &c.* confirmata, & Circulis, ut juxta eam omnia reſtaurarent, mandatum eſt, ſecuti quoque ſunt Conventus, non tamen eo, qui ſperabatur, effectu. Grund F. *d. p. 3. c. 9. p. 328.* urſerunt hinc Status Imp. in monitis ad Capit. futuri Imp. anno 1658. d. $\frac{17}{27}$. *Apri.* oblatis, eidem hoc punctum inſerendum. *ad art. 9. num 3.* daß der Käyſer die Ergäntzung der Reichs-Creyße befördere. *& ad. art. 11. num. 6.* daß der künfftige Römiſche Käyſer daran ſey/ daß die Creyße nach Inhalt der Reichs-Conſtitutionen in Verfaſſung geſtellet ꝛc. Deſperatâ autem penè emendatione horum, quæ per conſuetudinem irrepſerunt, novum conſilium proponi cœpit von einer newen Reichs-Verfaſſung.

27. II. Dividitur Sacratiſſimum Imperium, quatenus Corpori humano aſſimilatur, (ac inde ein Chriſtliches Corpus in *R. I. de anno*

no 1512.pr.& ab Electoribus in *responsione sua ad Imperatorem apud Limn. ad Capit. p. 619.* ein Anschnliches/Glorwürdiges Corpus vocatur,) in *Caput* & *Membra.Caput* est Imperator juxta *A.B. c.2.§ 2. verb. temporale Caput populo Christiano, id est, Regem Rom. in Cæsarem promovendum &c. R.I. de anno 1530.§.* deßgleichen wir 2c. *68. R.I. de de anno 1545.* §. also und dermassen 2c. *8. Membra* verò *præcipua* Status Imperii, juxta *R.I. de anno 1541. pr. 1542.§.16. 1544.* §. als haben wir 2c. *1530.* §. weiter 2c. Non obstante *R. I. de anno 1524.* §. weiter 2c. *34.* ibi und zuvor im Heiligen Reich 2c. ubi Status quoque disertè pia Imp. Capita appellantur. Etenim non simpliciter & in sensu absoluto ibi appellatio Capitis Statibus tribuitur, sed ratione suorum subditorum per analogiam & convenientiam ita dicuntur, perinde ut Præses Cameræ appellatur Caput ratione officii, quo præ aliis eminet. *O.C.p. 1.tit.9.* Hocque respectu Imperator sæpius summum Caput; das Oberhaupt/ appellatur v. *R.I. de anno 1566.* §. und nachdem den Noth. *6.*

De *Capite*, quod est *Imperator*, nunc Partis Specialis Sectione prima latius acturi sumus, secundam tractationi de *Membris*, quorum præcipua sunt *Status & Ordines Imperii*, consecraturi.

PAR-

PARTIS SPECIALIS SECTIO I.

CAPUT I.

De Imperatoris Titulis, ac Insignibus.

FRequentiora nomina quibus Sacratissimi Imperii nostri Caput effertur, sunt: *Imperator*, *Cæsar*, *Augustus* &c.

2. Vox *Imperator* apud Romanos olim sub liberâ Republica Castrense seu militare fuit elogium, duplici potissimum sensu usurpatum. Primo cuivis Duci exercitus, qui suis auspiciis, suoque ductu militavit, h. e. Imperium & omne gerendi belli jus nactus, attributum fuit: ut ex illo *Ciceronis de Orat. Imperator est administrator belli gerendi*, patet. Unde tot aliquando Imperatores, quot in provinciis exercitus, fuerunt, & uno tempore 30. electos observat *Onuphrius Panvin.* ap. *Goldast. Polit. Imp. p. 1. c. 3. n. 7. Bodin. l. 6. c. 5.* Altero sensu Imperatoris vox idem apud eos valuit quod Victor, & ab exercitu acclamata fuit illi, qui hostibus magno prælio fusis ac profligatis rem

rem militiæ feliciter gessit. Quo sensu *Cicer. 5. ad Attic.* *Magnum numerum*, inquit, *hostium cecidimus, castella munitissima cepimus, incendimus, Imperatores appellati sumus.* & *Dio. lib. 43. Histor.* Qui in bello rem eo cognomine dignam gessit, is antiqua consuetudine Imperator denuò salutatur, unde fit, ut quis secundò, tertiò ac toties omnino, quoties id mereatur, Imperator nuncupetur.

3. Cum autem deinde Cajus Julius Cæsar summos in eâdem Republic. honores affectaret, & nomen Regis populo exosum esse crederet, præsertim probè nosset, quod Tarquinio Superbo ejecto sancitum: Ne quis in posterum Rex diceretur, (*Liv. lib. 1. Histor.*) Regiam Potestatem Imperatoris titulo, perinde ac si exercitui adhuc præesset & imperando salutem populi quæreret, exercere maluit, quam Regis nomine se Populo invisum reddere. Ut tamen aliquod discrimen esset inter veterem & istam usurpationem, quod prius nominibus postponebatur, ipse in prænomen immutavit, cumque olim *v. g. Fabius Imperator*, *Scipio Imperator*, dicere solenne esset, is, *Imperator C. Jul. Cæsar* audire voluit, uti hanc differentiam *Sueton. in ejus vita c. 76.* notavit. Pari modo Incomparabilis hujus seculi Statista, Oliverius Cromwellius, oblatum à Parlamento Anglicano *Regis* titulum constantissimè recusavit; sub *Protectoris libertatis* nomine

mine tamen, tam impotentem exercuit dominatum, ut nec ab aliquot seculis quisquam ita impotenter dominatus in Anglia fuerit, quam ille, id quod apertè produnt Leges dominatus ejus, quas sub titulo: *Instrumenti Protectoris* Londini *anno 1653. d. 16. Decembr.* publicatas habemus.

4. Illud C. Julii Cæsaris institutum etiam imitati sunt reliqui in summa potestate administranda successores, atque ut *Dio* dicit: *Nomen Imperatoris à Julio, quemadmodum etiam Cæsaris nomen, tanquam peculiare Summi Imperii cognomentum, ad omnes deinceps Principes Rom. dimanavit.* Neque verò tantum *Imperatoris* nomen Principes Romani à Cajo J. Cæsare ita assumpserunt, sed & solis sibi propemodum vindicarunt, eaque appellatio cum translatione Imperii ex Occidente in Orientem migravit. Post aliquot seculorum decursum autem denuò in Occidente dignitas Imperatoria revixit, felicibus auspiciis primùm Carolo M. Francorum, pòst & Ottoni M. Germanorum Regi tributa, ac æquali jure ad successores transmissa.

5. Quod *Augusti* appellationem attinet, notandum, eâ Carolum Magnum juxtà cum Imperatoria, à Papa, Populoque Romano fuisse decoratum. Quamobrem & ipse & omnes, qui post eum Imperio Rom. Germanico præfuerunt, hoc nomen sibi vindicarunt,

runt, non tamen ſemper eodem modo. Nam primi ſucceſſores ſimpliciter *Augusti* ſunt dicti. Fridericus deinde I. author fuiſſe videtur moris, quo vocabulo *Augustus* adverbium *Semper* adjicitur, nec enim ejus rei exexemplum ante ipſum reperias, hujus verò Diplomata iſtam loquendi formulam referunt. Factum id à Friderico, ex ſententia *Bœcleri lib. 4. Not. Imp. cap. 1.* Græcorum imitatione, qui *ἀεὶ σεβαστὸν* ſuum Imperatorem vocabant, vel ex opinione *Conringii*, ex conſilio Doctorum Juris Romani tum in Italia refloreſcentis. Illi enim, qui Cæſari ex iis à Conſiliis extiterunt, authores ei fuerunt, ut *Semper Augustum* ſe vocaret, & Juſtinianum imitaretur, qui *Pius, Felix, Inclitus, Victor* ac *Triumphator ſemper Augustus* in Præfationibus Legum Libris præmiſſis audire ſolet. Vid. *Limn. lib. 2. I. P. c. 1. num. 31.* Interpretati id ſunt Majores noſtri: Allzeit Mehrer deß Reichs. Quantumvis verò pridem ab eruditis viris oſtenſum, Romanos, Principes ſuos *Augustos* vocando, eos Sanctos, inviolabiles, omnique injuriæ humanæ exemptos ac ipſo nomine venerabiles eſſe, ſignificaſſe, attamen non tanquam planè abſurda explodi propterea debet illa vocis *Augustus* ab augendo deductio, cumque ea, vetus, allezeit Mehrer deß Reichs / interpretamentum. Circa titulum hunc *Augusti* in con-

conventu Osnabrugo-Monasteriensi Galliarum Regis Plenipotentiarii controversiam moverunt, prætendentes, Galliarum Reges cum Imperatoribus nunquam hactenus tribuisse, tandem tamen sub spe rati in illum consenserunt.

6. Titulum Cæsar, (quem Principes Romani post Cajum Julium Cæsarem omnes ab ipso, ceu ejus in summo Imperio Successores, retinuerunt. vid. *Nov 30. pr.*) nostri Imperatores Germani paulò serius admiserunt quàm priores duos. Neque enim illorum amplectenda est opinio, qui ad Henricum Sanctum, Bavarum, primam usurpationem referunt. Extat enim Edictum Ludovici IV. apud *Goldastum tom. 3. constit. pag. 410.* cum inscriptione: *Imperator Ludov. IV. Divino duntaxat munere Cæsar Augustus.* Ad hunc igitur cum *Bœclero in Notit. Imper. pag. 43.* primordium usus vocabuli *Cæsar* revocandum esse videtur etiam potius, quam cum *Limnæo l. 2. I. P. c. 1. numer. 27.* ad Guilihelmum Comitem Hollandiæ. Sed quod modò dictum, de voce Latina *Cæsar* capere oportet, nam vocabulum Germanicum Käyser (ita enim nostri vocē Imperat. reddiderunt) jam Carolo Magno tributum, & fortasse multis ante hujus ætatem effictum est seculis. *An autem nomine Imperatoris, Cæsaris, nomen Regis venerabilius, augustius, adeoque ob id ei præ-*

praferendum? examinat *Limn. tom. 4. ad lib. 2. c. 1. p. 197.* in negativam inclinans.

7. Rariores Imperatorum nostrorum tituli, ut quod aliquando *Administratores, Procuratores* & *Tutores Imperii*, deß Heyligen Römischen Reichs Verwalter/ Pfleger und Fürmunde/vocantur. vid. *Limn. ad Capit. Car. V. p. 129.* non multum nos morantur. Nec de titulo *Principis*, quem etiam nonnunquam absolutè, aliàs additâ voce *Summi* usurpant, & ipsis cum omnibus in universum, qui imperio solitario alios regunt, in inscriptionibus, quas tùm Latinâ, tùm Germanicâ linguâ ad se invicem dare solent, est communis, adeò erimus soliciti. Illud autem monitu dignum censemus, quod Henricus VI. & filius illius Fridericus II. primò Imperatorio titulo nomen *Regum Sicilia*, interdum quoque & *Hierosolymae* adjicere cœperint; Ad horum imitationem Seculo XIV. Carolo IV. visum est adjicere Imperatoriæ dignitati *Regis Bohemia* titulum, quod ipsum quoque fecere filii Wenceslaus & Sigismundus, quorum postremus insuper *Hungaria Regem* se dicebat. Postea Fridericus III. inusitato prius exemplo omnes *titulos Austriacos* superaddidit, quos ejus filius Maximilianus I. novo prætereà *Germania Regis* nomine adauxit: Quod quo consilio factum, tradit *Conring. de Germ. Imp. Rom. c. 12.* nempe, ut innueret, Germano-

norum Regnum ita ab Imperio Romano distinctum, ut nomine & re differant, quanquam ab uno Imperatore regantur vi electionis ab Electoribus Germanicis factæ. Hunc excipiens Carolus V. ob longè lateque patentes possessiones, magnum illud Syrma titulorum invexit.

8. Epitheta & cognomenta honoris caussa Imperatoribus attributa itidem varia sunt: Cognomen *Divi*, mediis seculis, frequenter Imperatoribus tanquam mortale fastigium egressis & venerationem hominum omninò meritis, tributum legimus. Extensum quoque est porrò illud ad ea, quæ ad ipsos pertinuerunt, *l.7. C. de Summ. Trinit. Nov. 80.*

9. *Divi* loco nonnunquam Titulum *Sacratissimi*, *Sacri*, adhibuerunt. Sic Imperator Justinianus initio *Digest.* alibique passim *Sacratissimus Imp.* vocatur. Ita etiam Imperatoris Thesaurarius, *Comes Sacrarum largitionum*: qui aulam moderabatur, *Comes Sacri Palatii*: Liquor purpureus, quo subscriptio Imperatoris fiebat, *sacrum Encaustum* dicebatur. *l. 6. C. de divers. rescript.* Et adhucdum hodiè Imperium nostrum ita, & excellentiori quidem sensu, *Sacrum, Sacrosanctum Imperium Romanum*, (vid. *A. B. passim.*) ac Imperatores *Sacratissimi* frequentius dicuntur. videatur *differt. Bœcleri de Elogio: Sacrum Romá-*

manum Imperium. Quomodo quoque priscos Catholicos & Orthodoxos Imperatores titulis suis honorem Pontificis Maximi inseruisse sentit *Goldast. præfat. in Constit. Imp. ad Imperatorem Matthiam*, quo indicarent datam sibi potestatem à Deo supremo Imperatore & Cœlico Monarcha in omne hominum genus, sacrum, profanum, sub Imperio suo degentium.

10. Titulum *Serenissimi* legere est in *l. 3. C. ubi Senatores:* ubi Zeno Imp. ait: *Cui nostra Serenitas Domesticorum scholam regendam mandavit, cuive Sacros nostri Numinis Thesauros aut res privatas nostræ Pietatis vel Serenissimæ Augustæ nostræ Conjugis gubernandas injunxit.* in *l 5. C. de Præpos. sacr. cubic. l. 13. C. de re milit. l. 4. C. de Offic. Mag. milit. l. 3. C. de Stat. & imagin.* Et tribuitur ille apud *Miræum Diplom. Belgicis lib. 1. c. 7. p. 17.* Ludovico *p. 29.* Carolo Calvo, apud *Reineccium p. 128.* & passim Ottoni M. Utitur eodem Richardus Imp. in Edicto, quo Civitas Imperialis Tigurina ab iniqua proscriptione eximitur & Imperio asseritur, dato *A. 1262.* ap. *Goldast. Const. 1. p. 308.* Propioribus seculis eundem ab Imperat. aliis Regibus tributum legimus, indeque & Serenissima Venetorum Respubl. ratione trium Regnorum Cypri, Candiæ & Dalmatiæ, eum assumpsit. Hinc & Legati ejus prærogativam habent in Capella Papali præ Duce Sab-

ſum effectumque deduci poſſent. 2. qui pro præſenti Imper. Statu in his emendandum aut perficiendum; Verum cum temporis anguſtia non permitteret accuratiorem conſultationem, in prorogata Comitia rurſus res rejecta & Deputationi Imp. Ordinariæ pertractanda commiſſa eſt teſte *Author.* der Grundfeſt. *p. 3. c. 6. p. 277.* Sed nec in *Conventu Deputat. Francofurtenſi* res confecta. Interea tamen Ordinatio illa de *anno 1555. 1570. &c.* confirmata, & Circulis, ut juxta eam omnia reſtaurarent, mandatum eſt, ſecuti quoque ſunt Conventus, non tamen eo, qui ſperabatur, effectu. Grundf. *d. p. 3. c. 9. p. 328.* urſerunt hinc Status Imp. in monitis ad Capit. futuri Imp. anno 1658. d. $\frac{17}{27}$. *April.* oblatis, eidem hoc punctum inſerendum. *ad art. 9. num. 3.* daß der Käyſer die Ergänzung der Reichs-Creyße befördere. & *ad. art. 11. num. 6.* daß der künfftige Römische Käyser daran seyn/ daß die Creyße nach Inhalt der Reichs-Constitutionen in Verfaſſung geſtellet ꝛc. Deſperatâ autem penè emendatione horum, quæ per conſuetudinem irrepſerunt, novum conſilium proponi cœpit von einer newen Reichs-Verfaſſung.

27. II. Dividitur Sacratiſſimum Imperium, quatenus Corpori humano aſſimilatur, (ac inde ein Chriſtliches Corpus in *R. I. de an-*

no

no 1512. pr. & ab Electoribus in *responsione sua ad Imperatorem apud Limn. ad Capit. p. 619.* ein Anschnliches/Glorwürdiges Corpus vocatur,) in *Caput* & *Membra. Caput* est Imperator juxta *A.B. c. 2. § 2. verb. temporale Caput populo Christiano, id est, Regem Rom. in Cæsarem promovendum &c. R.I. de anno 1530. §.* deßgleichen wir etc. *68. R.I. de de anno 1545. §.* also und dermassen etc. *8. Membra* verò *præcipua* Status Imperii, juxta *R. I. de anno 1541. pr. 1542. §. 16. 1544. §.* als haben wir etc. *1530. §.* weiter etc. Non obstante *R. I. de anno 1524. §.* weiter etc. *34.* ibi und zuvor im Heiligen Reich etc. ubi Status quoque disertè pia Imp. Capita appellantur. Etenim non simpliciter & in sensu absoluto ibi appellatio Capitis Statibus tribuitur, sed ratione suorum subditorum per analogiam & convenientiam ita dicuntur, perinde ut Præses Cameræ appellatur Caput ratione officii, quo præ aliis eminet. *O. C. p. 1. tit. 9.* Hocque respectu Imperator sæpius summum Caput; das Oberhaupt/ appellatur v. *R. I. de anno 1566. §.* und nachdem den Noth. *6.*

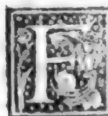
De *Capite*, quod est *Imperator*, nunc Partis Specialis Sectione prima latius acturi sumus, secundam tractationi de *Membris*, quorum præcipua sunt *Status* & *Ordines Imperii*, consecraturi.

PAR-

PARTIS SPECIALIS SECTIO I.

CAPUT I.

De Imperatoris Titulis, ac Insignibus.

FRequentiora nomina quibus Sacratissimi Imperii nostri Caput effertur, sunt: *Imperator*, *Cæsar*, *Augustus* &c.

2. Vox *Imperator* apud Romanos olim sub liberâ Republica Castrense seu militare fuit elogium, duplici potissimum sensu usurpatum. Primo cuivis Duci exercitus, qui suis auspiciis, suoque ductu militavit, h. e. Imperium & omne gerendi belli jus nactus, attributum fuit: ut ex illo *Ciceronis de Orat. Imperator est administrator belli gerendi*, patet. Unde tot aliquando Imperatores, quot in provinciis exercitus, fuerunt, & uno tempore 30. electos observat *Onuphrius Panvin.* ap. *Goldast. Polit. Imp. p. 1. c. 3. n. 7. Bodin. l. 6. c. 5.* Altero sensu Imperatoris vox idem apud eos valuit quod Victor, & ab exercitu acclamata fuit illi, qui hostibus magno prelio fusis ac profligatis rem

rem militiæ feliciter gessit. Quo sensu *Cicer. 5. ad Attic. Magnum numerum*, inquit, *hostium cecidimus, castella munitissima cepimus, incendimus, Imperatores appellati sumus.* & *Dio. lib. 43. Histor.* Qui in bello rem eo cognomine dignam gessit, is antiqua consuetudine Imperator denuò salutatur, unde fit, ut quis secundò, tertiò ac toties omnino, quoties id mereatur, Imperator nuncupetur.

3. Cum autem deinde Cajus Julius Cæsar summos in eâdem Republic. honores affectaret, & nomen Regis populo exosum esse crederet, præsertim probè nosset, quod Tarquinio Superbo ejecto sancitum: Ne quis in posterum Rex diceretur, (*Liv. lib. 1. Histor.*) Regiam Potestatem Imperatoris titulo, perinde ac si exercitui adhuc præesset & imperando salutem populi quæreret, exercere maluit, quam Regis nomine se Populo invisum reddere. Ut tamen aliquod discrimen esset inter veterem & istam usurpationem, quod prius nominibus postponebatur, ipse in prænomen immutavit, cumque olim *v. g. Fabius Imperator*, *Scipio Imperator*, dicere solenne esset, is, *Imperator C. Jul. Cæsar* audire voluit, uti hanc differentiam *Sueton. in ejus vita c. 76.* notavit. Pari modo Incomparabilis hujus seculi Statista, Oliverius Cromwellius, oblatum à Parlamento Anglicano *Regis* titulum constantissimè recusavit; sub *Protectoris libertatis* nomine

mine tamen, tam impotentem exercuit dominatum, ut nec ab aliquot ſeculis quisquam ita impotenter dominatus in Anglia fuerit, quam ille, id quod apertè produnt Leges dominatus ejus, quas ſub titulo: *Inſtrumenti Protectoris* Londini *anno 1653. d. 16. Decembr.* publicatas habemus.

4. Illud C. Julii Cæſaris inſtitutum etiam imitati ſunt reliqui in ſumma poteſtate adminiſtranda ſucceſſores, atque ut *Dio* dicit: *Nomen Imperatoris à Julio, quemadmodum etiam Cæſaris nomen, tanquam peculiare Summi Imperii cognomentum, ad omnes deinceps Principes Rom. dimanavit.* Neque verò tantum *Imperatoris* nomen Principes Romani à Cajo J. Cæſare ita aſſumpſerunt, ſed & ſolis ſibi propemodum vindicarunt, eaque appellatio cum translatione Imperii ex Occidente in Orientem migravit. Poſt aliquot ſeculorum decurſum autem denuò in Occidente dignitas Imperatoria revixit, felicibus auſpiciis primùm Carolo M. Francorum, pòſt & Ottoni M. Germanorum Regi tributa, ac æquali jure ad ſucceſſores transmiſſa.

5. Quod *Auguſti* appellationem attinet, notandum, eâ Carolum Magnum juxtà cum Imperatoria, à Papa, Populoque Romano fuiſſe decoratum. Quamobrem & ipſe & omnes, qui poſt eum Imperio Rom. Germanico præfuerunt, hoc nomen ſibi vindicarunt,

runt, non tamen ſemper eodem modo. Nam primi ſucceſſores ſimpliciter *Augusti* ſunt dicti. Fridericus deinde I. author fuiſſe videtur moris, quo vocabulo *Augustus* adverbium *Semper* adjicitur, nec enim ejus rei exexemplum ante ipſum reperias, hujus verò Diplomata iſtam loquendi formulam referunt. Factum id à Friderico, ex ſententia *Bœcleri lib. 4. Not. Imp. cap. 1.* Græcorum imitatione, qui ἀεὶ σεβαστὸν ſuum Imperatorem vocabant, vel ex opinione *Conringii*, ex conſilio Doctorum Juris Romani tum in Italia reſloreſcentis. Illi enim, qui Cæſari ex iis à Conſiliis extiterunt, authores ei fuerunt, ut *Semper Augustum* ſe vocaret, & Juſtinianum imitaretur, qui *Pius, Felix, Inclitus, Victor* ac *Triumphator ſemper Augustus* in Præfationibus Legum Libris præmiſſis audire ſolet. Vid. *Limn. lib. 2. I. P. c. 1. num. 31.* Interpretati id ſunt Majores noſtri: Allzeit Mehrer deß Reichs. Quantumvis verò pridem ab eruditis viris oſtenſum, Romanos, Principes ſuos *Augustos* vocando, eos Sanctos, inviolabiles, omnique injuriæ humanæ exemptos ac ipſo nomine venerabiles eſſe, ſignificaſſe, attamen non tanquam planè abſurda explodi propterea debet illa vocis *Augustus* ab augendo deductio, cumque ea, vetus, allezeit Mehrer deß Reichs / interpretamentum. Circa titulum hunc *Augusti* in

con-

conventu Osnabrugo-Monasteriensi Galliarum Regis Plenipotentiarii controversiam moverunt, prætendentes, Galliarum Reges cum Imperatoribus nunquam hactenus tribuisse, tandem tamen sub spe rati in illum consenserunt.

6. Titulum Cæsar, (quem Principes Romani post Cajum Julium Cæsarem omnes ab ipso, ceu ejus in summo Imperio Successores, retinuerunt. vid. *Nov 30. pr.*) nostri Imperatores Germani paulò seriùs admiserunt quàm priores duos. Neque enim illorum amplectenda est opinio, qui ad Henricum Sanctum, Bavarum, primam usurpationem referunt. Extat enim Edictum Ludovici IV. apud *Goldastum tom. 3. constit. pag. 410.* cum inscriptione: *Imperator Ludov. IV. Divino duntaxat munere Cæsar Augustus.* Ad hunc igitur cum *Bœclero in Notit. Imper. pag. 43.* primordium usus vocabuli *Cæsar* revocandum esse videtur etiam potius, quam cum *Limnæo l. 2. I. P. c. 1. numer. 27.* ad Guilihelmum Comitem Hollandiæ. Sed quod modò dictum, de voce Latina *Cæsar* capere oportet, nam vocabulum Germanicum Käyser (ita enim nostri vocē Imperat. reddiderunt) jam Carolo Magno tributum, & fortasse multis ante hujus ætatem effictum est seculis. *An autem nomine Imperatoris, Cæsaris, nomen Regis venerabilius, augustius, adeoque ob id ei præ-*

praferendum? examinat *Limn. tom. 4. ad lib. 2. c. 1. p. 197.* in negativam inclinans.

7. Rariores Imperatorum nostrorum tituli, ut quod aliquando *Administratores, Procuratores & Tutores Imperii,* deß Heyligen Römischen Reichs Verwalter / Pfleger und Fürmunde / vocantur. vid. *Limn. ad Capit. Car. V. p. 129.* non multum nos morantur. Nec de titulo *Principis,* quem etiam nonnunquam absolutè, aliàs additâ voce *Summi* usurpant, & ipsis cum omnibus in universum, qui imperio solitario alios regunt, in inscriptionibus, quas tùm Latinâ, tùm Germanicâ linguâ ad se invicem dare solent, est communis, adeò erimus soliciti. Illud autem monitu dignum censemus, quod Henricus VI. & filius illius Fridericus II. primò Imperatorio titulo nomen *Regum Siciliæ,* interdum quoque & *Hierosolymæ* adjicere cœperint; Ad horum imitationem Seculo XIV. Carolo IV. visum est adjicere Imperatoriæ dignitati *Regis Bohemiæ* titulum, quod ipsum quoque fecere filii Wenceslaus & Sigismundus, quorum postremus insuper *Hungariæ Regem* se dicebat. Postea Fridericus III. inusitato prius exemplo omnes *titulos Austriacos* superaddidit, quos ejus filius Maximilianus I. novo prætere a *Germaniæ Regis* nomine adauxit: Quod quo consilio factum, tradit *Conring. de Germ. Imp. Rom. c. 12,* nempe, ut innueret, Germano-

norum Regnum ita ab Imperio Romano distinctum, ut nomine & re differant, quanquam ab uno Imperatore regantur vi electionis ab Electoribus Germanicis factæ. Hunc excipiens Carolus V. ob longè lateque patentes possessiones, magnum illud Syrma titulorum invexit.

8. Epitheta & cognomenta honoris caussa Imperatoribus attributa itidem varia sunt:

Cognomen *Divi*, mediis seculis, frequenter Imperatoribus tanquam mortale fastigium egressis & venerationem hominum omninò meritis, tributum legimus. Extensum quoque est porrò illud ad ea, quæ ad ipsos pertinuerunt, *l. 7. C. de Summ. Trinit. Nov. 80.*

9. *Divi* loco nonnunquam Titulum *Sacratissimi*, *Sacri*, adhibuerunt. Sic Imperator Justinianus initio *Digest.* alibique passim *Sacratissimus Imp.* vocatur. Ita etiam Imperatoris Thesaurarius, *Comes Sacrarum largitionum*: qui aulam moderabatur, *Comes Sacri Palatii*: Liquor purpureus, quo subscriptio Imperatoris fiebat, *sacrum Encaustum* dicebatur. *l. 6. C. de diverf. rescript.* Et adhucdum hodiè Imperium nostrum ita, & excellentiori quidem sensu, *Sacrum*, *Sacrosanctum Imperium Romanum*, (vid. *A. B. passim.*) ac Imperatores *Sacratissimi* frequentius dicuntur. videatur *differt. Bœcleri de Elogio*: *Sacrum Roma-*

manum Imperium. Quomodo quoque priſcos Catholicos & Orthodoxos Imperatores titulis ſuis honorem Pontificis Maximi inſeruiſſe ſentit *Goldaſt. præfat. in Conſtit. Imp. ad Imperatorem Matthiam*, quo indicarent datam ſibi poteſtatem à Deo ſupremo Imperatore & Cœlico Monarcha in omne hominum genus, ſacrum, profanum, ſub Imperio ſuo degentium.

10. Titulum *Sereniſſimi* legere eſt in *l. 3. C. ubi Senatores:* ubi Zeno Imp. ait: *Cui noſtra Serenitas Domeſticorum ſcholam regendam mandavit, cuive Sacros noſtri Numinis Theſauros aut res privatas noſtræ Pietatis vel Sereniſſimæ Auguſtæ noſtræ Conjugis gubernandas injunxit.* in *l 5. C. de Præpoſ. ſacr. cubic. l. 13. C. de re milit. l. 4. C. de Offic. Mag. milit. l. 3. C. de Stat. & imagin.* Et tribuitur ille apud *Miræum Diplom. Belgicis lib. 1. c. 7. p. 17.* Ludovico *p. 29.* Carolo Calvo, apud *Reineccium p. 128.* & paſsìm Ottoni M. Utitur eodem Richardus Imp. in Edicto, quo Civitas Imperialis Tigurina ab iniqua proſcriptione eximitur & Imperio aſſeritur, dato *A. 1262.* ap. *Goldaſt. Conſt. 1. p. 308.* Propioribus ſeculis eundem ab Imperat. aliis Regibus tributum legimus, indeque & Sereniſſima Venetorum Respubl. ratione trium Regnorum Cypri, Candiæ & Dalmatiæ, eum aſſumpſit. Hinc & Legati ejus prærogativam habent in Capella Papali præ Duce Sabaudiæ,

audiæ, non obstante parili Sabaudi in Cyprum prætensione. Affectat eundem Respubl. Genuensium ex possessione Regni Corsicæ; & in universum ferè Italiæ Duces: unde Coloretus Magni Ducis Hetruriæ in Germaniam Legatus literas *Illustrissimi* tantum, non *Serenissimi* titulo Principi suo inscriptas ab Electore Trevirensi acceptare detrectavit. Titulo huic, si Principibus tribuatur, apud Germanos nostros Titulus Durchleuchtig / vel Durchleuchtigster/& in abstracto Durchleuchtigkeit æquivalet, ex quo à Bavariæ Ducibus ille Germaniæ illatus fuit. vid. *Sprenger. Font. Jur. Publ. cap. 20. p. 234. Oldenburg. in Limn. Enucl. l. 2. c. 18. n. 8.* Si Imperatori autem tribuitur, ei in German. respondet AllerDurchleuchtigster.

11. Titulus *Celsitudinis*, in concreto *Celsissimi*, (qui tamen hodiè haud amplius Imperatori tribuitur, sed passim titulo *Serenissimi*, *Invictissimi*, *Potentissimi &c.* in vernaculâ AllerDurchleuchtigster/ Großmächtigster / Unüberwindlichster ꝛc. compellatur) à nonnullis desumitur ex verbis Apostoli *Rom. 13. v. 1.* ubi potestates supereminentes vocantur. Tale quid enim Celsitudinis vocabulo indigitari dicunt. Ad titulum *Clementissimi* facit *l. 17. C. de Episc. & Cler.*

12. Titulo *Gloriosissimi* Johannes Pontifex Romanus Justinianum in *l. inter claras. C. de summ.*

summ. Trinit. aliosque Reges Episcopi illorum temporum passim compellarunt, quos & non unâ vice *Religiosissimos* vocarunt. v. *Tom. Conciliorum.* Tribuebat itidem olim Curia Romana Regibus communiter Titulum *Illustris.* Sic Ferdinandum & Isabellam Alexander VI. vocat Illustres in illo Diplomate, quo *Catholicorum* Titulum ipsis concessit. *Marian. de reb. Hispan. lib. 26. c. 12.* Et Philippus ac Maria, Angliæ Reges, etiam post collatum Henrico VIII. *Defensoris fidei* titulum à Pontifice Illustres vocabantur. Eundem Imperatores nostri Regibus Bohemiæ tribuere solebant.

13. *Majestas*, â qua Imperatores nostri, item Rex Rom. & utriusque Conjux, ab ætate Maximil. I. compellantur: Eure Kayserliche/ Königliche Majestät / non tantùm à Statibus Imper. sed etiam exteris Regibus, geminâ acceptione venit; 1. ut summum sub uno Deo Imperium denotat, 2. ut Dignitatem à summo Imperio emanantem designat, hoc ultimo sensu hic venit. Vindicarunt autem antegressis seculis, imò & præsenti quoque, soli Imperatores nostri sibi hunc titulum, nec alios Reges nisi *Regiæ Dignitatis* nomine appellandos censuerunt. (vid. *Arum. de Comit. c. 3. num. 45.*) Sic in Comitiis Ratisbon. anno 1641. adhuc, cum Electorum, Principum atque cæterorum Statuum nomine ad

Ludovicum XIII. Gall. Regem scribi placuisset, ac nonnullis videretur *Dignitatis* & *Majestatis* epithetis junctim utendum esse, nempe respectu Electorum & Principum voce *Dignitatis*, respectu Prælatorum, Comitum & Civitatum Imperialium verò *Majestatis*, Cæsar illos admonuit, stylum in Imperio usitatum id non admittere: Daß den Krohnen/ Franckreich und Spanien/ das prædicatum Majestatis, weder conjunctim cum dignitate, noch divisim zu geben/ sondern es bey dem alten stylo zu lassen/ mit welchem solches nicht herkommen/ sondern bißhero allein eines Röm. Keysers oder Königs Majestät im Reich agnoscirt worden. Oportuitque solum Dignitatis nomen omisso vocabulo Majestatis literis inseri. *Limn. Not. Regn. Franc. lib. 2. c. 5. Not. ttt. & ad Capitul. Rudolph. II. art. 32. verb.* von Keys. Majest. *n. 24. seqq. p. 528.* Ast vid. *Instrum. Pac. Monast. Cæsar. Gall. art. 1. & passim. Instr. Pac. Noviomag. Cæs. Gall. & Suec. pass.*

14. Titulo *Dei gratia* & simil. v. g. *divinâ clementiâ, divinâ ordinante providentiâ, secundum voluntatem Dei Salvatoris, piâ Dei ordinatione &c.* jam prisci Francorum Reges usi, ratio assumpti hujus tituli à vicariâ Dei in hisce terris potestate sine dubio pendet. Unde Principibus superiorem non recognoscentibus solum eum competere præ se ferre videtur *Chassan. ad Consuet. Burgund. ad verb. par la*

la grace de Dieu. Et certè in Gallia crimen læsæ Majestatis committit, qui titulo hoc utitur. *J. de Serres lib. 1. invent.* vid. *Ærod. rer. jud. lib. 7. c. 9.* ubi Comitem Armagnacensem tempore Caroli VII. quia Comitem Dei Gratiâ se scripserat, læsæ Majest. accusatum fuisse tradit. In nostro tamen Imperio eodem non tantum Imperator, sed & Principes Imperii utuntur, sed quo jure ac sensu? Eos non proprio Jure hoc prædicato uti, sed ex privilegio tradit *Addstionator ad Rumel. p. 1. Diss. 1. ad A. B. th. 4. lit. A.* Sed cum de privilegio non constet, & facti sit, probari vel exhiberi debebit. *Carpzovius ad L. R. G. c. 1. sect. 11. num. 10.* pro ratione speciosè allegat, quod Principes in regiminis Imperii consortium assumpti sint; Sed ex hac ratione etiam Civitatibus Imp. competeret. Ut verò mores nostri sunt, prædicato hoc utuntur majorum subselliorum Status, Fürsten und Fürstenmäßige / & in Recessibus Imp. illud attribuitur Electoribus, ArchiEpiscopis, Episcopis & qui his connumerantur, item Principibus Politicis; non autem Prælatis, Comitibus, Baronibus, nec Civitatibus liberis. Extra Comitialia acta verò etiam Comites, aliosque nonnunquam prædicato *Dei gratia* usos reperire datur. A multis Prælatis, so doch nicht Fürstenmäßig / idem factum testatur *Klock. Consil. 3. tract. de contribut. adjecto.* Origo est ab inve-

teratâ consuetudine, cui ne quidem Imperatores ipsi contrarii fuerunt, sed passi sunt Membra principaliora eodem secum prædicato uti, in signum majoris libertatis. Promovit fortassis consuetudinem communis illa JCtorum Theorica, *Principem in suo territorio tantum posse, quantum Imperator in toto Imperio*, quæ suo sensu, qui vagus esse nimium haud debet, generalis quidem est omnibus Statibus, licet prædicatum *Dei gratia* consuetudine non omnes apprehenderint. Placuit tantùm Principalioribus suæ potestatis & dignitatis originem æque ac Imperatoris â divinâ repetere gratiâ.

15. Utuntur denique in Diplomatibus non Imperat. modò nostri, sed alii etiam Reges & Principes communiter omnes, ad denotandam magnitudinē, numero plurali Wir/ cujus moris originem antiquissimam prodit *Joh. Melelas*, tradens Romulum, cum ob perpetratum parricidium populo odio esset, imaginem auream fratris, veluti jam pœnitens facinoris, juxta se in regia collocasse, & quasi frater adhuc superstes esset, ipsius pariter ac suo nomine edicta sancivisse. Alii vero morem hunc ab Hebraismo petunt, quo pluralem pro singulari ponunt, ad amplificationem dignitatis & honoris. v. text. *Malach. 1. 6.* In subscriptionibus tamen sola nomina numero singulari exprimi solent. Et in

in Hiſpan. peculiare eſt, quod ſubſcriptiones ad Principes Exteros, ſubjecto nomine & in ſingulari quidem, fiant; ad ſubditos autem non tantùm ſingulari numero, ſed etiam prima ejusd. perſona & ſolo *Regis* nomine, ita: *yo el Rey*, *Ego Rex.* Sed finimus hanc de titulis & cognominibus Impp. disquiſitionem regula: *Solos eos authenticos eſſe, quos ipſi Impp. in nummis, Bullis & Diplomatibus uſurpant, & qui in Receſſibus Imperii, Comitiorum Conventibus, ac à Statibus illis tribuuntur.*

16. Inſignia Sacratiſſimi noſtri Imperatoris, quâ talis, ſunt *Aquila* (vetus Majeſtatis Romanæ ſymbolum, quo Impp. noſtri, quia in Jus Imp. Romani ſucceſſerunt, jure optimo ſeſe uti poſſe cenſuerunt; ratio autem ob quam Aquilam priſci Romanorum Reges elegerunt, videtur in Aquilæ robore, magnitudine corporis, ſublimi ac celeri volatu, acrimonia viſus, prudentiâ præterea & animi magnitudine, aut boni ominis præſagio, quærenda eſſe. *Limn. l. P. l. 1. c. 24. num. 28.* Conf. Clar. *Dn. Phil. Jac. Speneri nuper publici juris factum Opus Heraldic. l. 1. c. 9. §. 12.) in aureo fundo,* (qui divitias, abundantiam, nobilitatem in fide ſignificat) *nigra* (niger color autem ſignificat ſilentium, prudentiam & conſiliorum occultationem) *expanſa* (ut moneat Imperatorem officii, non otio, non epulis aut delitiis ipſum indulgere, ſed

id curare debere, ut totam latissimi Imperii administrationem animo complexus, proximis, remotis attendat provisu, affulgeat ope, consulat labore. Atque hæc simul rationem palàm continent, cur) *linguata, rostrata, & ungulata* (sit,) *cinnabari* seu *rubro colore* (qui est indicium generositatis, animositatis, honorum, dignitatum & interdum crudelitatis ac cædum.) *Diademataram* quoque esse dicunt Artis Heraldicæ periti (quod de orbibus sive circulis illis rubicundis, qui utrumque Aquilæ caput ambiunt, accipiendũ) Denique *duo* habere *Capita, ex uno corpore prodeuntia, & hinc ac hinc spectantia* (dissentiunt *Nordermann. de jur. Principat. concl. 14. Molin. ad Consuet. Paris. tit. 1. num. 21. Nolden. de nobilit. cap. 21. num. 7. 8.* duas aquilas expansis ad invicem alis dorsa sibi jungere in Imperii Insignibus affirmantes. Sed vid. *Ordin. Monet Augusl. Vindel anno 1559. promulg. §. 10.* qui omni dubitationi aditum præcludit, quo & facit solennis privilegiis Comitum Palat. inseri consueta formula: Doch soll N. auch fleißig Auffsehen haben/daß er Krafft dieser unserer Käyserlichen Freyheit unsern Keyserlichen und Königlichen Adler/ auch ander Fürsten / Graffen / und Herrn als erblich Wapen und Kleinod &c. auff den Stechhelm nicht verleihe/ welches wir uns hiemit vorbehalten haben wollen) Hanc ipsam figuram Aquilæ

quilæ bicipitis natura evidentissimo charactere capitibus Cancrorum fluviatilium & radicibus filicis fœminæ implantavit.

17. Quis primùm verò hanc Aquilæ bicipitis formam selegerit, quâque inductus ratione id fecerit? controversum est. v. *Dn.Spener, d.l.1.c.9. §.7. & trib. seqq.* *Limnæus lib.1. l. P. c.14. num.3.* Aquilæ bicipitis usum ex *Octavio Strada* ad Henricum Nigrum Imperatorem revocat, & *tom.4. in addit. ad l.6.c.6. num.27. in part. IV.* eos, qui vel Carolo Magno vel Carolo V. aut Sigismundo primum ejus usum adscribunt, atro notat carbone. Causam autem fingendi Aquilam bicipitem quod attinet, multi eam petunt ex Imperii Romani in Orientale & Occidentale sectione, quam non modo ex uniformi ac singulari quasi biforme Imperium reddisse, sed bicipitem quoque peperisse Aquilam contendunt. Alii dicunt die Vrsach/ warumb das Römische Wapen/ der Adler/ zwar einen Leib/ aber einen zertheilten und zweyfachen Kopff führet/ sey/ dieweil Zwey Häupter das Reich inn haben/ der Römische Käyser und der Türck. Nonnulli ad Varianam cladem, quam Germani Legionibus Rom. intulerunt, illamque *Flori* de hac querelam *lib.4. c.12. Signa & aquilas dum adhuc barbari possident,* confugiunt. *Nicol. Uptonus* ita: *Habebit Imperator Aquilam fissam, quia in suis factis debet es-*

se indifferens Limnaus autem in annot. ad Ferd. I. Capitul. proam. verb. Wapens. divinavit, Aquilam Imperi eadem licentia bicipitem esse, qua Janus olim bifrons fictus & pictus fuit: denotari autem duobus illis capitibus pervigilium, quod ab utroque latere fieri debet pro salute Imperii, & proptitudinem defendendi, tàm ipsum pectus, quam tergum Imperii & latera universa. Forsan etiam dici posset, duo Capita ejusd. Aquilæ corporis indicare, Romanum Imperium cum Germanico Regno perpetuo fœdere ita in Ottone Magno unitum esse, ut separari amplius nequeant, sed indivulso nexu cohereant. Ab insignibus Imperii hactenus explicatis ea, quæ Imperator ad clavum Imperii sedens, illudque temperans adhibet his temporibus, in eo tantùm differunt, quod sua natalitia insignia in parvo scuto honestissimo Aquilæ loco, pectori scil. committat, quæ recens est consuetudo. vid. Dn. *Wagenseil. Disp. de Titul. & Insign. Imp.*

18. Sufficiant hæc de Capitis Imperii nostri, Imperatoris scil. variis appellationibus, titulis & Insignibus, quibus Caput hoc dicavimus, antequam autem illud finiamus, vel tribus adhuc monendum, Imperatorium *ἀξίωμα* à Romanis Carolo M. Francorum Regi primò delatum & acquisitum, una cum Orientali Francorum Regno, (quod supra ipsis-

ipsissimum Germaniæ Regnum esse diximus,) in ejusdem posteris ad Ludovicum IV. usque, ex communiori Publicistarum sententia, per hereditariam successionē; ex *Hermanni Conringii (in not. ad Lampad. p. 3. c. 2. §. 4 & passim.)* aliorumque recentiorum *(ut Dn. Mauritii in Diss. de Orig. Elector. c. 1. num. 1. Rachelii in Diss. de Capitul. Regn. German. c. 2. §. 5.)* verò mente, per quandam ex hereditaria successione & electione mixtam, sed ut videtur, plus ex successione quàm electione trahentem, constituendorum Regum rationem, substitisse. Stirpe autem Carolinâ cum Ludovico IV. sepulta, Germaniæ Proceres liberrimâ Electione Ottoni Saxonum Principi, Wittekindi abnepoti, regni sui, (Italici enim Regni, Romanique Imperii possessio jam ab Italis erat intercepta. vid. *Conring. de German. Imper. Roman. cap. 9. Casp. Sagittar.* in *Nucleo Histor. German.* §. 54. & 2. seqq.) fasces obtulerunt, qui tamen canitiem capitis (cui coronam imponere ex ipsius mente erat hominis senio suo illudentis) prætendens, honores oblatos recusavit, & rogatus de consilio Conradum Franconiæ Ducem ut eligerent, suasor & author fuit. Is igitur mox omnibus annuentibus electus oblatam suscepit dignitatem, & pleraque ex judicio Ottonis fecit. Huic post 7. annos defuncto Henricus Auceps, illi Otto Magnus.

gnus, (qui ut Carolus Francorum, sic ipse nunc Germanorum regno axioma istud Imperatorium iterum asseruit, & ut idem Germaniæ & Italiæ Rex ac Imperator Rom. esset, fecit,) isti rursus Otto II. & huic porrò reliqui, iterum per rationem successionis ex Electitiâ & hereditaria mixtam successores substituti sunt ad Henrici IV. ætatem usque. Illius autem tempore Principes Imperii Pontificum Romanorum, quorum intererat ut robur Imperii licentiâ eligendi frangeretur, instinctu, laxiorem ac liberiorem electionem, hereditariæ successionis jure in totum abrogato, instituisse, ac lege publicâ *ne Regia potestas cuiquam per hereditatem* (SICUT ANTE FUIT CONSUETUDO) *cederet: sed filius Regis etiamsi valdè dignus per Electionem, non per successionis lineam, Rex proveniret*, cavisse, plerumque tamen nihilominus etiam post hanc legem, ad morem antiquarum Germanicarum gentium, (penes quas Regis defuncti filii ac cognati muneri tam arduo idonei semper prærogativam præ aliis habuere,) filios ac propinquos, nonnunquam quoque vivis parentibus, ad successionem vocatos & electos, sicque Regii generis rationem in electione habitam fuisse, notat laudatus *Conringius ibid.* Et id quidem propterea factum, quod Principes Imperii viderint, sanguinis regii propinquitatem in eligendo neglectam ma-

magnas plerunque excitare turbas, rarò quidquam solidi boni conferre; hincque etiam *Ampliss. Conringius* non veretur edicere, quod, si non priscus ille mos aliquo modo in usum revocatus, talisque antiquæ Germanorum similis rursus recepta fuisset electio, fortassis jam tota periisset Respubl. Atque hanc etiam adhucdum hodiè vigere, dubio videtur carere, cum ex unâ Serenissimâ Austriacâ Domo ab Alberti II. tempore continuâ nunquam interruptâ serie XI. tàm literarum triumphis, quàm militaribus victoriis Inclutos Imperatores constitutos numeremus, Ferdin. IV. qui ut Rex Rom. decessit, haud connumerato.

19. Neque tamen propterea vel libertati electionis quicquam detractum, vel familiæ Austriacæ jus aliquod in dignitatem Cæsaream ex longissimo illo tempore acquisitum esse, putandum; *Electio enim & Electorum*, qui propter potentiam, honorē, benemerita Antecessorum, ac quia familiæ illius regna sunt veluti murus aliquis pro salute totius Germaniæ oppositus immanitati Turcicæ, absque prægnante causa & urgente necessitate domum Augustissimam derelinquere noluerunt, *Judicium, non Familia* eos constituit. Et ut de eo sis certior, vide quid hanc in rem caverint Capitulationes, in quas ipsi jurarunt omnes: Und insonderheit sollen und wollen wir uns keiner Succession oder Erbschaffe

schafft deß Römischen Reichs anmassen/ unterwinden/ noch in solcher Gestalt unterziehen/ oder darnach trachten/ dieselbe auff Uns selbste/ Unsere Erben und Nachkommen/ oder auff jemand anders zu wenden/sondern Wir/deßgleichen Unsere Kinder/ Erben und Nachkommen/ (quæ verba in Capitul. Leopoldi omissa, in anterioribus autem ita expressa) die Churfürsten/ ihre Nachkommen und Erben/ zu jeglicher Zeit bey Ihrer freyen Wahl eines Römis. Königs/ nach Innhalt der Güldenen Bull/) nova additio in Capitulat. Leopoldina) und dieselbe jedesmals/ und auff alle Fälle/ (nov. addit.) wann sie es vor nöthig/ und zu Erhaltung der Grundgesetz/ und dieser Capitulation,oder sonsten dem H. Reich nothwendig und nutzlich befinden/ auch bey Lebzeiten eines Römischen Keysers/ mit oder ohne consens fürzunehmen/ auch die Vicarios, wie von altershero auf sie komen/die Guldene Bull/ alte Rechten und andere Gesetz oder Freyheiten vermögen/so es zu fällen kommen/ die Nohtdurfft oder Gelegenheit erfordern wird/ bey ihrem gesonderten Raht/ in Sachen das Heil. Reich belangend/ geruhiglich bleiben und gantz unbetrangt lassen rc. vid. *Cap. Ferd. IV. Leopold. art. 36.*

20. Ex dictis & dicendis hanc nunc hîc damus descriptionem Imperatoris, *quod sit summus Princeps, qui secundum constitutionem*

Aurea

Aurea Bulla ab Electoribus legitimè electus Imperio Romano-Germanico tanquam Caput praeest.

CAPUT II.

De Electione Ordinariâ Imperatoris

DIctum est praecedenti capite Caput Imperii, Imperatorem, constitui electione, de hac ergò nunc pluribus agendum. Est a. *Electio Imperatoria nihil aliud, quam actus solennis, quo nomine totius Imperii per Collegium Electorale, aut partem illius majorem saltem, persona idonea juxta formam A. B. praescriptam administratio Imperii ad ejusdem salutem confertur.*

2. Est vel *Ordinaria* vel *extraordinaria*. Illa quae fit Imperio vel per mortem vel per resignationem vel per depositionem Imperatoris vacante. Haec quando extra ordinem, justis ex causis, vivente adhuc Imperatore, Electores ad Regis Romanorum futuri in Imperio successoris electionem accedunt, de qua cap. seq.

3. Personae eligentes sunt Electores Sacri nostri Imperii, quibus Jus Imperatorem eligendi prius usurpatione quâdam quaesitum, post expressâ Caroli IV. sanctione in *A. B. cap. 1. & seq. cap. 2.* confirmatum est. *Verum* an-

autem Electio ad eos ut ad Collegium, an verò ut ad singulos spectet? inter Dd. controverti videas. Plerique verò Jus electionis ipsis, ut Collegio, competere volunt 1. quia in Electione Imperatoris sufficit consensus majoris partis. *A.B.c.2 §.4.* ibi: *post quam autem in eod. loco ipsi vel pars ipsorum major numero elegerit.* Hoc autem non sufficeret, inquiunt, si electio ab Electoribus, ut singulis, facienda esset, quia quod ad singulos pertinet, à singulis debet approbari *c. 29. de R. I. in 6. l. 11. de S. P.R.* 2. quia electio est actus collegialis, sive ad Collegium Electorale refertur, latius id probante *Gœden. Cons. 1. num. 6. 7.* quæcunque autem sunt de Collegio, eorum exercitium singuli non habent. 3. quia si electio singulorum esset, sequeretur unius dissensum totum electionis actum nullum reddere posse, quod falsum ex ratione prima. 4. Ajunt huc facere text. *in A.B. c. 4. §. 2.* verb. *Congregatis. j. art. 7. Capit. Ferdin. III.* Hancque sententiam propugnant *Petr. de Andlo. lib. 2 de Imp. Rom. Germ. c. 3. Lupold. de Bebenburg. de jur. Imper. Rom. German. c. 6. Reinking. l. 1. cl. 3. c. 5. n. 2. & seqq. Limn. l. 2. c. 3. num. 67. Sprenger. l. 1. c. 27.* Contraria longo tempore ferè solum *Hostiensem* in *c. Venerabilem. X. de elect.* Patronum habuit, nuper autem & *Dominum Strauchium Diss. Exot. 2. th. 2. Bechmannum ad A.B. Ex. 2. num. 36.* & *Authorem tr. de S. Rom. Germ.*

Germ. Imp. Elector, c. 24. num. 1. & 2. defensores invenit. Nobis controversiæ dirimendæ sufficere videtur cum *Domino Mauritio Diss. de Orig. Elect. & Comit. Elector. cap. 2. th. 11.* si rectè explicetur, quid significent controvertentibus verba illa *Jus Electionis competere Electoribus ut Collegio*: Si enim id quæritur, an necesse sit, ut Electores conveniant, & ita congregati Imperatorem eligant? an verò sufficiat, si singuli seorsim, quem Imperatorem velint, declarent? verissima est communis sentẽtia, quod facilè patebit ex perlectione primi & secundi capitis *A.B.* nec alio sensu accipere videntur illius sententiæ authores. vide saltim *Dn. Schüzium v. 1. D. 2. th. 14. lit. E.* ubi ait: *Collegialiter non in locis diversis vel scripturâ fieri debet electio, est enim actus collegialis individuus.* Cæterum si quis phrasin ita intellexerit, ac si omnes Electores in unum consentire debeant, aliter respondendum fuerit ex definitione Imperatoria, quæ est *cap. 2. §. 4. A. B.*

4. In personâ eligendâ requiritur idoneitas sive habilitas. Est autem habilitas sive aptitudo Imperatoris vel naturalis vel acquisita: Naturalis iterum est vel Principalis; vel minus Principalis: Principalis est partìm ratione sexus; partìm ratione patriæ. Minus principalis consistit in bonis corporis & fortunæ: Bona corporis sunt ætas & corporis

ſtatura ac figura: Bona fortunæ ſunt natales ſive familia, vitæ genus, opes ſive potentia. Acquiſita aptitudo in virtutibus conſiſtit, quæ vel ad Deum referuntur, ut religio; vel ad ſeipſum, vel ad alios, ut ſunt reliquæ virtutes. 1. Ratione ſexus eligendus ſit mas, non fœmina, genius enim Principum Germanorum Imperium muliebre ferre nequit. 2. Ratione patriæ Germanus, quod an. Chriſti 1002. (vid. *Hieron. Balb. de Coronatione p.m.213.*) Conſtitutione Ottonis III. effectum eſſe tradunt *Dd.* apud *Buxtorff. concl. 31. ad A. B.* (qui legem illam dignam judicat novâ approbatione, & quæ redigatur in Corpus Decretorũ, quo extraneis omnis ad Imperium ſpes præcidatur) cui acceſſit longa & immemorialis ſanctè hactenus in Imperio conſervata conſuetudo. vid. *Herm. Hermes. c.8. q. 10.* Equidem *Dan. Otto de I. P. c. 8. pag. m. 154.* & in *A. B c. 2.* expreſſè, Germanum eſſe eligendum, dici aſſerit. Sed etſi vel centies caput hoc perlegeris, ne jota tamen de Germano eligendo invenies. Adſunt autem plures prægnantiſſimæ rationes, quæ indigenam peregrino hîc præferri volunt, quas vid. apud *Reink. l. 1. cl. 3. c. 4. Zevecot. in not. Polit. ad Flor. l. 2 c. 2. p. 247. Jan. Gruter. in not. Polit. ad Liv. l. 1. c. 2.* Habetur vero hic pro Germano, qui patre vel avo paterno Germano, etiam extra Germaniam, natus eſt. vid. omni-

omnino *Dom. Arum. vol. 1. Disc. 6.* ubi latissimè hoc argumentum persequitur. add. *Herm. Hermes. c. 8. qu. 11. & seqq. Gæden. cons. 1.* 3. Ætas in Imperio nostro certa non est definita, & quanquam in veteri Francorum regno ante 24. ætatis annum nemo in Regem ex eorum lege promoveri potuerit, vid. *Goldast. tom. 2. vol. 2. p. 4.* attamen in nostro Imperio benè multos minoris ætatis Imperatores electos novimus & recens Leopoldi Imper. Invictissimi anno 18. ætatis ad Imperium evecti exemplum id satis probat. E re Imperii tamen erit, ne salus ipsius puero committatur. 4. ratione qualitatum corporis eligatur Imperator, qui sit staturâ & figurâ corporis augustâ, utpote quâ nihil ad inflectendos hominum sensus, animosve devinciendos aptius. Id tamen non tanquam essentiale Imperator. requirimus, sed tantùm ut accidentale commune. 5. Ratione natalium sit persona Illustris, & olim quidem etiam aliquoties Comitibus, ut Wilhelmi, Rudolphi, Adolphi, Guntheri exempla evincunt, Imperatoria dignitas collata, hodiernus autem Imperii Status vix admittet, ut alius quàm Princeps eligatur. 6. Ratione status sit Laicus, non Clericus. *argum. text. A. B. c. 2.* ibi: *temporale caput.* 7. Ratione bonorum fortunæ eligatur persona dives ac potens. Nam ab Imperii reditibus tantum habere nequit, ut se, suamque aulam pro

dignitate exhibere queat, nedum ut Imperialem & in tanto fastigio necessariam pompam tueatur. vid. *Limn. l. 2. c. 10. num. 13. & seqq. ibique addit.* & *ad Capit. Carol. V. art. 9.* verb. daß jenige/ so davon kommen. *pag. 167.* 8. Ratione religionis Christianus. Cum autem in Imperio nostro Christiana religio non sit uniformis, sed in varias divisa sectas, quæstio agitari cœpit, *an etiam alius, quam Catholicæ Romanæ religioni addictus eligi possit in Imperatorem?* Negant *Caninius ad A. B. p. 115. Author Discursus sur l' election d' un Empereur, p. 88.* & *Alius*, qui primo loco legitur in libello Gallico, cui titulus: *recueil de quelques discours Politiques del' an. 1632. p. 12.* quorum rationibus satisfacit *Carpzovius*, vel potius *Job. Jacobus Panzerus qu. 2. Disp. feudali 2dæ Carpzovii subjuncta*, ubi affirmativam propugnat. Placet nobis Limnæi sententia, qui *tom. 2. addit. ad lib. 2. c. 2. num. 88. in fin.* ait, jus nostratibus quidem non deesse, sed praxin vix sperandam vel omninò non, nisi prius magnos difficultatum obices vis cœlestis removerit. 9. Ratione qualitatum animi sit justus, clemens, liberalis, prudens, fortis. vid. *Schütz. vol. 1. D. 2. th. 9. lit. H.*

5. Modus & forma Electionis consistit in actibus, qui electionem vel antecedunt, vel concomitantur, vel consequuntur. Antecedunt 1. Convocatio. 2. Salvus Conductus. 3. Com-

3. Comparitio. 4. Juramenti super securitate & ex urbe dimittendis peregrinis, à Civitate, ubi electio peragitur, receptio. 5. Deliberatio de Capitulatione.

6. I. Convocatio est *actus legitimus, quo Elector Moguntinus, reliquos Dnn. Electores sub certa formâ in A. B. præscriptâ ad Electionem Imperatoriā convocat, utque per se vel alios sufficienter instructos electionis gratia, intra tres menses, à die denuntiationis, convenire velint, rogat.* Hic consideranda occurrunt 1. Persona convocans; quæ est Elector Moguntinus, per *A. B. cap. 1. §. 18. & c. 4. §. 2.* vid. omnino *Limn. ad c. 1. §. 18. obs. 2.* vel quia Collegii Electoralis Decanus, vel quia Archi-Cācellarius Imperii per Germaniam vid. *R. I. de anno 1555. §.* So sich dann etc. *65.* quod Jus sine Pontificis consensu (vid. *Rumel. ad A. B. p. 1. disc. 2. th. 11.* non tantum ordinaria, sed & extraordinaria electione incidente; ex supradictis rationibus, exercet. *Herm. Herm. c. 6. q. 9. Dn. Maur. diss. de Orig. Elect. & Comit. Elect. cap. 2. th. 6.* Sed quær. *An, sede Moguntinâ tempore faciendæ electionis vacante, Capitulum jus convocationis habeat?* quod primo intuitu videri posset ex eo, quod dici soleat: Capitulum sede vacante idem posse, quod potuit Episcopus: Sed rectius negatur, quia jus illud Moguntino competit, non quâ Archi-Episcopus, sed quâ Princeps Imperii est; illud axioma autē procedit maximè in iis, quę

Episcopo, ut tali, competierant *v. cap. 2. x. ne sed. vacant.* Obtinebit ergo hoc in casu, quod *A. B. c. 1. ℣. quod si idem ArchiEpiscopus* &c. in casu, quo Elector Moguntinus cessat, vel negligens est in convocatione, constitutum, Principes Electores proprio motu virtute fidei, qua Sacrum prosequi tenentur Imperium, convenire debere. vid. *Limn. ad A. B. c. 1. § 18. obs. 3.*

7. 2. Personæ evocandæ; quæ sunt omnes & singuli Electores, nullo plane, qui est de Collegio, excepto, cui consequens est, Regem Bohemiæ tanquam verum Electorem in convocando minimè prætereundum esse vid. *Lyncker. diss. de consens. Elect.* §. 5. ubi ex Protocollis & relat. Electionum contra *Enucleatorem Limnæi l. 2. c. 7.* quod ob rationes Politicas jam Electioni non amplius intersit Bohemus, tradentem, ostendit, eum omnino adhucdum hodiè vocari & comparere. Sed *quid statuendum, si unus vel alter de facto præteritus?* Disting. videtur, utrum quis sit præteritus negligentia, an vero dolo, contemptu & odio. Priori casu Electio valebit & sibi imputabit, qui ab ipsa lege (*A. B. c. 1. § 19. vers. quod si idem Archiepiscopus*) monitus, in morâ fuit. Nec obstat. *text. A. B. d. c. 1. §. Princeps verò &c. 21.* ubi dicitur, quod is tantùm jus eligendi, quoad istum actum, perdiderit, qui vocatus non comparuerit, nam & ille

ille vocatus dici poteſt, qui ab ipſa lege monitus eſt, ut compareat. Poſteriori caſu plus unius non vocati contemptus, quam multorum præſentium contradictio ad annullandam Electionem operatur. *arg.c.venerabilem. x.de Elect* vid. tamen *Limn. ad Capit. Ferd. III. art. 50.* verſ. der guldenen Bull ꝛc. *p. m. 746. & ſeqq.* ubi rectè porrò 2. hic conſiderandum eſſe monet, an abſentia non vocati, vel non vocatorum, Imperio ſit nociva, quod perſona inhabilis electa, aut major illi poteſtas data, quàm mixtus noſtri Imperii Status admittit, annon nociva ſit, omnibus ad ſalutem Imperii peractis, defectu ſolummodo in non factâ vocatione omnium exiſtente. & 3. ulterius diſtinguendum eſſe inter id, quod non vocatus facere poſſit, & inter illud quod facere debeat, amore boni publici. vid. omnino ipſum *dict. loc.*

8. Omnes nullo excepto, vocari debere dixi, admittit tamen hæc regula exceptionem in caſu, quo Electorum aliquis propter delictum ab officio ſuſpenſus eſt, (quemadmodum Electori Trevirenſi Philippo Chriſtophoro anno 1636. in electione Ferdinandi III. contigit, qui tum temporis Viennæ captivus detentus, quia in partes Gallorum Imperatoris hoſtium tranſierat) Hic enim nec tunc, nec poſteà, ubi gratia delicti ei facta, ut boni publici cauſa fieri po-

schafft deß Römischen Reichs anmassen / unterwinden / noch in solcher Gestalt unterziehen / oder darnach trachten / dieselbe auff Uns selbsten / Unsere Erben und Nachkommen / oder auff jemand anders zu wenden / sondern Wir / deßgleichen Unsere Kinder / Erben und Nachkommen / (quæ verba in Capitul. Leopoldi omissa, in anterioribus autem ita expressa) die Churfürsten / ihre Nachkommen und Erben / zu jeglicher Zeit bey Ihrer freyen Wahl eines Römis. Königs / nach Innhalt der Güldenen Bull /) nova additio in Capitulat. Leopoldina) und dieselbe jedesmals / und auff alle Fälle / (nov. addit.) wann sie es vor nöthig / und zu Erhaltung der Grundgesetz / und dieser Capitulation, oder sonsten dem H. Reich nothwendig und nutzlich befinden / auch bey Lebzeiten eines Römischen Keysers / mit oder ohne consens fürzunehmen / auch die Vicarios, wie von altershero auf sie komen / die Guldene Bull / alte Rechten und andere Gesetz oder Freyheiten vermögen / so es zu fällen kommen / die Nohtdurfft oder Gelegenheit erfordern wird / bey ihrem gesonderten Raht / in Sachen das Heil. Reich belangend / geruhiglich bleiben und gantz unbetrangt lassen ꝛc. vid. *Cap. Ferd. IV. Leopold. art. 36.*

20. Ex dictis & dicendis hanc nunc hîc damus descriptionem Imperatoris, *quod sit summus Princeps, qui secundum constitutionem Aurea*

Aurea Bulla ab Electoribus legitimè electus Imperio Romano-Germanico tanquam Caput præest.

CAPUT II.

De Electione Ordinariâ Imperatoris

DIctum est præcedenti capite Caput Imperii, Imperatorem, constitui electione, de hac ergò nunc pluribus agendum. Est a. *Electio Imperatoria nihil aliud, quam actus solennis, quo nomine totius Imperii per Collegium Electorale, aut partem illius majorem saltem, persona idonea juxta formam A. B. præscriptam administratio Imperij ad ejusdem salutem confertur.*

2. Est vel *Ordinaria* vel *extraordinaria.* Illa quæ fit Imperio vel per mortem vel per resignationem vel per depositionem Imperatoris vacante. Hæc quando extra ordinem, justis ex causis, vivente adhuc Imperatore, Electores ad Regis Romanorum futuri in Imperio successoris electionem accedunt, de qua cap. seq.

3. Personæ eligentes sunt Electores Sacri nostrì Imperii, quibus Jus Imperatorem eligendi prius usurpatione quâdam quæsitum, post expressâ Caroli IV. sanctione in *A. B. cap. 1. & seq. cap. 2.* confirmatum est. *Utrum*

au-

autem Electio ad eos ut ad Collegium, an verò ut ad singulos spectet? inter Dd. controverti videas. Plerique verò Jus electionis ipsis, ut Collegio, competere volunt 1. quia in Electione Imperatoris sufficit consensus majoris partis. *A.B.c.2* §.4. ibi: *post quam autem in eod. loco ipsi vel pars ipsorum major numero elegerit.* Hoc autem non sufficeret, inquiunt, si electio ab Electoribus, ut singulis, facienda esset, quia quod ad singulos pertinet, à singulis debet approbari *c.29. de R.I. in 6. l.11. de S.P.R.* 2. quia electio est actus collegialis, sive ad Collegium Electorale refertur, latius id probante *Gæden. Consf.1. num.6.7.* quæcunque autem sunt de Collegio, eorum exercitium singuli non habent. 3. quia si electio singulorum esset, sequeretur unius dissensum totum electionis actum nullum reddere posse, quod falsum ex ratione prima. 4. Ajunt huc facere text. *in A.B. c.4.* §.2. verb. *Congregatis.* j. *art.7. Capit. Ferdin. III.* Hancque sententiam propugnant *Petr. de Andlo. lib.2 de Imp.Rom.Germ.c.3.Lupold. de Bebenburg.de jur. Imper. Rom. German. c.6. Reinking. l.1. cl.3.c.5. n.2. & seqq. Limn. l.2.c.3. num. 67. Sprenger. l.1.c.27.* Contraria longo tempore ferè solum *Hostiensem* in *c. Venerabilem. X. de elect.* Patronum habuit, nuper autem & *Dominum Stranchium Diss. Exot. 2. th. 2. Bechmannum ad A.B. Ex. 2. num. 36.* & *Authorem tr. de S. Rom. Germ.*

Germ. Imp. Elector. c. 24. num. 1. & 2. defensores invenit. Nobis controversiæ dirimendæ sufficere videtur cum *Domino Mauritio Dissert. de Orig. Elect. & Comit. Elector. cap. 2. th. 11.* si rectè explicetur, quid significent controvertentibus verba illa *Jus Electionis competere Electoribus ut Collegio:* Si enim id quæritur, an necesse sit, ut Electores conveniant, & ita congregati Imperatorem eligant? an verò sufficiat, si singuli seorsim, quem Imperatorem velint, declarent? verissima est communis sentētia, quod facilè patebit ex perlectione primi & secundi capitis *A. B.* nec alio sensu accipere videntur illius sententiæ authores. vide saltim *Dn. Schützium v. 1. D. 2. th. 14. lit. E.* ubi ait: *Collegialiter non in locis diversis vel scripturâ fieri debet electio, est enim actus collegialis individuus.* Cæterum si quis phrasin ita intellexerit, ac si omnes Electores in unum consentire debeant, aliter respondendum fuerit ex definitione Imperatoria, quæ est *cap. 2. §. 4. A. B.*

4. In personâ eligendâ requiritur idoneitas sive habilitas. Est autem habilitas sive aptitudo Imperatoris vel naturalis vel acquisita: Naturalis iterum est vel Principalis; vel minus Principalis: Principalis est partìm ratione sexus; partìm ratione patriæ. Minus principalis consistit in bonis corporis & fortunæ: Bona corporis sunt ætas & corporis

ſtatura ac figura: Bona fortunæ ſunt natales ſive familia, vitæ genus, opes ſive potentia. Acquiſita aptitudo in virtutibus conſiſtit, quæ vel ad Deum referuntur, ut religio; vel ad ſeipſum, vel ad alios, ut ſunt reliquæ virtutes. 1. Ratione ſexus eligendus ſit mas, non fœmina, genius enim Principum Germanorum Imperium muliebre ferre nequit. 2. Ratione patriæ Germanus, quod an. Chriſti 1002. (vid. *Hieron. Balb. de Coronatione p.m.213.*) Conſtitutione Ottonis III. effectum eſſe tradunt *Dd.* apud *Buxtorff. concl. 31. ad A. B.* (qui legem illam dignam judicat novâ approbatione, & quæ redigatur in Corpus Decretorũ, quo extraneis omnis ad Imperium ſpes præcidatur) cui acceſſit longa & immemorialis ſanctè hactenus in Imperio conſervata conſuetudo. vid. *Herm. Hermes. c.8. q. 10.* Equidem *Dan. Otto de I. P. c. 8. pag. m. 154.* & in *A. B c. 2.* expreſſè, Germanum eſſe eligendum, dici aſſerit. Sed etſi vel centies caput hoc perlegeris, ne jota tamen de Germano eligendo invenies. Adſunt autem plures prægnantiſſimæ rationes, quæ indigenam peregrino hîc præferri volunt, quas vid. apud *Reink. l. 1. cl. 3. c. 4. Zevecot. in not. Polit. ad Flor. l. 2 c. 2. p. 247. Jan. Gruter. in not. Polit. ad Liv. l. 1. c. 2.* Habetur vero hic pro Germano, qui patre vel avo paterno Germano, etiam extra Germaniam, natus eſt. vid.

omni-

omnino *Dom. Arnm. vol. 1. Disc. 6.* ubi latissimè hoc argumentum persequitur. add. *Herm. Hermes. c. 8. qu. 11. & seqq. Gœden. cons. 1.* 3. Ætas in Imperio nostro certa non est definita, & quanquam in veteri Francorum regno ante 24. ætatis annum nemo in Regem ex eorum lege promoveri potuerit, vid. *Goldast. tom 2. vol. 2. p. 4.* attamen in nostro Imperio benè multos minoris ætatis Imperatores electos novimus & recens Leopoldi Imper. Invictissimi anno 18. ætatis ad Imperium evecti exemplum id satis probat. E re Imperii tamen erit, ne salus ipsius puero committatur. 4. ratione qualitatum corporis eligatur Imperator, qui sit staturâ & figurâ corporis augustâ, utpote quâ nihil ad inflectendos hominum sensus, animosve devinciendos aptius. Id tamen non tanquam essentiale Imperator. requirimus, sed tantùm ut accidentale commune. 5. Ratione natalium sit persona Illustris, & olim quidem etiam aliquoties Comitibus, ut Wilhelmi, Rudolphi, Adolphi, Guntheri exempla evincunt, Imperatoria dignitas collata, hodiernus autem Imperii Status vix admittet, ut alius quàm Princeps eligatur. 6. Ratione status sit Laicus, non Clericus. *argum. text. A. B. c. 2.* ibi: *temporale caput.* 7. Ratitione bonorum fortunæ eligatur persona dives ac potens. Nam ab Imperii reditibus tantum habere nequit, ut se, suamque aulam pro

dignitate exhibere queat, nedum ut Imperialem & in tanto fastigio necessariam pompam tueatur. vid. *Limn. l. 2. c. 10. num. 13. & seqq. ibique addit. & ad Capit. Carol. V. art. 9.* verb. daß jenige/ so davon kommen. *pag. 167.*
8. Ratione religionis Christianus. Cum autem in Imperio nostro Christiana religio non sit uniformis, sed in varias divisa sectas, quæstio agitari cœpit, *an etiam alius, quam Catholica Romana religioni addictus eligi possit in Imperatorem?* Negant *Caninius ad A. B. p. 115. Author Discursus sur l' election d' un Empereur. p. 88.* & *Alius*, qui primo loco legitur in libello Gallico, cui titulus: *recueil de quelques discours Politiques del' an. 1632. p. 12.* quorum rationibus satisfacit *Carpzovius*, vel potius *Joh. Jacobus Panzerus qu. 2. Disp. feudali 2dæ Carpzovii subjuncta*, ubi affirmativam propugnat. Placet nobis Limnæi sententia, qui *tom. 2. addit. ad lib. 2. c. 2. num. 88. in fin.* ait, jus nostratibus quidem non deesse, sed praxin vix sperandam vel omninò non, nisi prius magnos difficultatum obices vis cœlestis removerit.
9. Ratione qualitatum animi sit justus, clemens, liberalis, prudens, fortis. vid. *Schütz. vol. 1. D. 2. th. 9. lit. H.*

5. Modus & forma Electionis consistit in actibus, qui electionem vel antecedunt, vel concomitantur, vel consequuntur. Antecedunt 1. Convocatio. 2. Salvus Conductus. 3. Com-

3. Comparitio. 4. Juramenti ſuper ſecuritate & ex urbe dimittendis peregrinis, à Civitate, ubi electio peragitur, receptio. 5. Deliberatio de Capitulatione.

6. I. Convocatio eſt *actus legitimus, quo Elector Moguntinus, reliquos Dnn. Electores ſub certa formâ in A. B. præſcriptâ ad Electionem Imperatoriã convocat, utque per ſe vel alios ſufficienter inſtructos electionis gratia, intra tres menſes, à die denuntiationis, convenire velint, rogat.* Hic conſideranda occurrunt 1. Perſona convocans; quæ eſt Elector Moguntinus, per *A. B. cap. 1. §. 18. & c. 4. §. 2.* vid. omnino *Limn. ad c. 1. §. 18. obſ. 2.* vel quia Collegii Electoralis Decanus, vel quia Archi-Cãcellarius Imperii per Germaniam vid. *R. I. de anno 1555. §.* So ſich dann ꝛc. *65.* quod Jus ſine Pontificis conſenſu (vid. *Rumel. ad A. B. p. 1. diſc. 2. th. 11.* non tantum ordinaria, ſed & extraordinaria electione incidente; ex ſupradictis rationibus, exercet. *Herm. Herm. c. 6. q. 9. Dn. Maur. diſſ. de Orig. Elect. & Comit. Elect. cap. 2. th. 6.* Sed quær. *An, ſede Moguntinâ tempore faciendæ electionis vacante, Capitulum jus convocationis habeat?* quod primo intuitu videri poſſet ex eo, quod dici ſoleat: Capitulum ſede vacante idem poſſe, quod potuit Epiſcopus: Sed rectius negatur, quia jus illud Moguntino competit, non quâ Archi-Epiſcopus, ſed quâ Princeps Imperii eſt; illud axioma autẽ procedit maximè in iis, quę

Episcopo, ut tali, competierant *v. cap. 2. x. ne sed. vacant.* Obtinebit ergo hoc in casu, quod *A. B. c. 1. ℣. quod si idem ArchiEpiscopus* &c. in casu, quo Elector Moguntinus cessat, vel negligens est in convocatione, constitutum, PrincipesElectores proprio motu virtute fidei, qua Sacrum prosequi tenentur Imperium, convenire debere. vid. *Limn. ad A. B. c. 1. § 18. obs. 3.*

7. 2. Personæ evocandæ; quæ sunt omnes & singuli Electores, nullo plane, qui est de Collegio, excepto, cui consequens est, Regem Bohemiæ tanquam verum Electorem in convocando minimè prætereundum esse vid. *Lyncker. diss. de consens. Elect.* §. 5. ubi ex Protocollis & relat. Electionum contra *Enucleatorem Limnai l. 2. c. 7.* quod ob rationes Politicas jam Electioni non amplius intersit Bohemus, tradentem, ostendit, eum omnino adhucdum hodiè vocari & comparere. Sed *quid statuendum, si unus vel alter de facto præteritus?* Disting. videtur, utrum quis sit præteritus negligentia, an vero dolo, contemptu & odio. Priori casu Electio valebit & sibi imputabit, qui ab ipsa lege (*A. B. c. 1. § 19. vers. quod si idem Archiepiscopus*) monitus, in morâ fuit. Nec obstat. *text. A. B. d. c. 1. §. Princeps verò &c. 21.* ubi dicitur, quod is tantùm jus eligendi, quoad istum actum, perdiderit, qui vocatus non comparuerit, nam & ille

ille vocatus dici poteſt, qui ab ipſa lege monitus eſt, ut compareat. Poſteriori caſu plus unius non vocati contemptus, quam multorum præſentium contradictio ad annullandam Electionem operatur. *arg.c.venerabilem. x.de Elect* vid. tamen *Limn.ad Capit.Ferd.III. art.50.* verſ. der guldenen Bull ꝛc. *p. m. 746. & ſeqq.* ubi rectè porrò 2. hic conſiderandum eſſe monet, an abſentia non vocati, vel non vocatorum, Imperio ſit nociva, quod perſona inhabilis electa, aut major illi poteſtas data, quàm mixtus noſtri Imperii Status admittit, annon nociva ſit, omnibus ad ſalutem Imperii peractis, defectu ſolummodo in non factâ vocatione omnium exiſtente. & 3. ulterius diſtinguendum eſſe inter id, quod non vocatus facere poſſit, & inter illud quod facere debeat, amore boni publici. vid. omnino ipſum *dict.loc.*

8. Omnes nullo excepto, vocari debere dixi, admittit tamen hæc regula exceptionem in caſu, quo Electorum aliquis propter delictum ab officio ſuſpenſus eſt, (quemadmodum Electori Trevirenſi Philippo Chriſtophoro anno 1636. in electione Ferdinandi III. contigit, qui tum temporis Viennæ captivus detentus, quia in partes Gallorum Imperatoris hoſtium tranſierat) Hic enim nec tunc, nec poſteà, ubi gratia delicti ei facta, ut boni publici cauſa fieri po-

test, habet, quod ægrè ferat vel conqueratur, sui in Electione nullam haberi vel habitam esse rationem. Hinc incassum laborabat Justus Asterius (in Examine Comitiorum Ratisbonensium, quibus Ferdinandus III. electus) Electionem prælaudati Imper. Ferdin. III. ob studio exclusum Trevirensem, ut illegitimam & legum ac consuetudinum normam violantem oppugnans vid. *Schüz vol. 1. d. 2. th. 23.*

9. Electores Ecclesiastici vocari debent, licet nondum sint à Pontifice infulati vel confirmati, quia Electio ipsis non ut Clericis, sed ut Imperii Principibus, competit, eoque non admisso, facilè fieri posset, ut nulli Ecclesiastici Electores essent habiles ad Electionem, eos autem omnes abesse ab Electione absque Reipubl. damno haud contingeret. *Sprenger l. 1. c. 27.* Et alias plus simplici vice Electores Ecclesiasticos electos nondum tamen confirmatos in Collegio Electorali admissos ex subscriptione Recessuum constat. Ita Daniel electus Moguntinus *R. I. de anno 1555.* Antonius, Johannes Gebhardus, Fridericus, Valentinus, electi Colonienses. *R. I. de anno 1556. 1559. 1564. 1566. 1583.* Jacobus electus Trevirensis *R. I. de anno 1571. 1576.* subscripserunt. An ab Imperatore nondum investiti quoque vocandi? magis controverti videas. Et negant quidem id *Sinold. Schüz.*

v.1.d.2.th.11.& d.7 th.7 lit.G H.l.Herm.Herm. c.6.q.18. 1. quia in hoc negotio Ecclesiastici Electores considerantur ut Principes Imperii, sed Principes fiunt per investi turam *2.F 10.* 2. quia Electoribus in *A.B.c.* juramentum defertur per fidem imperio debitā, hinc necesse esse ajunt, ut ante se obstrinxerint. Nos agnoscimus quidem cum *Limn. l.3.c.7. n.16.* ac *Magnif. D. Mauritio,* verissimum esse, capitulum non posse creare Principem, eligere tamen potest Episcopum, qui eo ipso fiat Elector, non ex concessione Capituli, sed beneficio legis, quæ Episcopatibus illis connexam voluit hanc dignitatem, ut Electus Episcopus simul Elector & Princeps Imperii esset. Ita apud Romanos in arbitrio privatorum quoque non erat jus civitatis Rom. alicui concedere, nihilominus tamen manumissione dominorum servi, ex legis beneficio, id consequebantur §. *ult. l. de libertin. l.17. de stat. hom. Nov.78. cap. 7.* quo ipso primæ rationi *Dn. Schüzii* respondetur. Ad secundam dici potest, Imperio non illos solum Principes, qui jurarunt, fidem debere, sed & reliquos: & investituræ renovatione non nova fides promittitur, sed illa, quā Imperio aliquis debet, confirmatur. Cum ergò Electores Seculares etiam nondum investitos vocandos esse, & eligere valere, ipsimet ambo concedant, (idque non obscure ex *A. B. c.7.* probetur,

quo jus eligendi novo Electori nulla mentione investituræ facta, statim confertur, si 18. impleverit annum, si enim nondum 18. annorum compos sit, Tutor ejus vices supplet) nulla vero diversitatis ratio appareat, Ecclesiasticos quoque nondum investitos jure Electionis gaudere, adeoque & ad Electionem evocandos concedant oportet, præsertim cum usus & praxis id quoad utrosq; probet. Novimus enim ex Electoribus Laicis Christianum I. Saxon. anno 1596. Joachimum Fridericum Brandenb. ann. 1598. nondum investitos publicis Electorum conventibus interfuisse. Rursus hoc seculo Fridericum Wilhelmum ante investituram Imper. anno 1641. ad conventus tàm Electorum, quàm Principum admissum fuisse & Johannem Georg. II. Saxoniæ Electorem Deputationis Conventui & Cæsareæ Electioni anno 1658. interfuisse, Vicariatum quoque gessisse, antequam investituram à Cæsare petiisset, plusquam notum est. Et maximè memorabile est, quod anno 1562. in Comitiis Maximiliani II. Romanorum Regis eligendi ergò institutis, Imperator Ferdinandus Capitulo Coloniensi mandaverit, ut eligendo novum ArchiEpiscopum, in locum Johannis Gebhardi, Electorum numerum complere maturaret, (Collegio Canonicorum enim jus eligendi haud competit, quam-

vis

vis id dicat *Conring. ad Lampad. p. 3. c. 2. num. 21.* vid. *Limn. ad A. B. c. 1. §. 18. Observ. 10.* & suspensa electio Regis Roman. tamdiu, donec à Capitulo Fridericus Archiepiscopus proclamaretur, non etiam ultrà, ut confirmaretur. Sententiæ hujus nostræ authores laudamus *Buxtorff. concl. 18. Dn. Maurit. de Orig. Elect. c. 2. th. 5. Dieter. ad A. B. c. 1. §. 18. Limn. d. l. & ad A. B. c. 1. §. 18. Observ 5. & 9. Author. Octovirat. c. 24. num. 17. seqq. Bechman. ad A. B. Ex. 3. num. 63. p. 80. & Ex. 4. num. 45. p. 105.* Convocat autem Moguntinus CoElectores suos propriis sumptibus contra jura communia, juxta quæ, cum Electio principaliter in utilitatem Prælaturæ vacantis cedat, expensæ ex communi corpore Collegii à Decano sumuntur. *c. 45. de Elect.*

10. 3. Modus, quo fieri debeat; (vid. *A. B. c. 1. §. 18.*) qui in hoc consistit, ut Elector Moguntinus futuram novi Imneratoris vel Regis electionem Collegis suis pernuncios in literis patentibus, quarum formula sive exemplar *A. B. cap. 18.* proponitur, maturè intimet *A. B. c. 1. §. 18.* ubi Carolus IV. constituit, ut præscripta intimationis formula usque quaque, h. e. in omnibus & singulis observetur, idque factum, atque post hanc Bullam Moguntinum semper illa usum fuisse, præter alias comprobare tenorem citationis ad Ludovicum Bohemiæ & Hunga-

riæ

riæ Regem post mortem Maximiliani I. anno 1519. emissæ affirmat. *Arum. disc. 6. ad A. B. th. 22.* At sciendum est, ejusmodi intimationes hactenus non in lingua Latina, quali Carolus IV. ibi usus, sed in Germanica conceptas, ac has Germanicas quoque stylo & verbis non omnino, re tamen, convenire *Limn. ad A. B. c. 18. Obs. 3.*

11. 4. Locus, quò convocandi sunt Electores. Is ordinariè est Francofurtum ad Mœnum ex longiori observantiâ *A B. c. §. 18. & c. 28. §. 5.* confirmata, ita ut Elector Moguntinus pro arbitrio suo CoElectores aliò evocare nequeat. Ob justas tamen causas, grassantem v. gr. ibidem pestem, communi Electorum consensu alius electioni locus præfigi potest, permittente quoque id *A. B. c. 28. §. 5. in fin.* verb. *nisi præmissis omnibus sive eorum alicui impedimentum legitimum obviaret.* Sic post *A. B.* constitutionem Electionem Ferdinandi I. Coloniæ, Maximiliani II. Rudolphi II. Ferdinandi III. Ratisbonæ. Ferdinandi IV. Augustæ Vindelicorum peractam novimus. Sed id sine justo impedimento, sub quo & magna incommoditas comprehenditur, haud factum esse, vel unicum Ferdinandi III. exemplum nobis probare potest, qui Ratisbonæ eligi & coronari debuit, quia Francofurti ob Suecos Urbem Hanoviam tenentes non satis tutum.

12.. 5. Tempus, de quo A. B. hunc in modum cavet, quod Moguntinus intra mensem à die obibus Cæsaris cogniti numerandum CoElectores suos convocare debeat, ad comparendum intra tres menses continuos, à die in literis intimationis expressa, quæ ita constitui debet, ut antequam veniat, literæ convocatoriæ ad singulos, sive Moguntino vicinos, sive longius ab illo dissitos, possint pervenire, ut quilibet Electorum tres integros menses habeat, quibus necessaria vel utilia ad actum comparare, & Francofurti comparere possit, sicque per diem illum, non is, quem datum literarum exprimit, sed alius à Moguntino constituendus & nominandus, à quo cursus termini trium mensium incipere debeat, intelligendus, monente *Limnæo ad A. B. c. 1. §. 18. obs. 18.* juxta quæ vult corrigi quæ scripsit *ad Capit. Ferdin. I. pag. 437. n. 53.* Trimestre autem illud spatium nec solus Moguntinus, nec soli Imperii Vicarii cùm ipso (ut vult *Arum. Disc. 1. th. 36.*) Sed benè totum Collegium Electorale, vel saltim major ejusd. pars, pro evidenti Imperii utilitate, abbreviare potest. *Hermes c. 6. qu. 14. Limn. ad Capit. Ferdin. I. p. 438. num. 54.* Vi contrariorum idem etiam de prolongatione hujus termini trium mensium dicendum, si justæ & urgentes subsint causæ, & Electores vel maxima illorum pars, illam approbet, quod in novis-

novissimâ moderni Gloriosissimi Imperatoris Leopoldi electione factum adhuc meminimus. Ferdinandus III. enim mortuus est anno 1657. 23. Martii, Electores vocati ad novam Electionem, cui præfixus terminus $\frac{4}{14}$ Augusti, sed demum convenerunt Francofurti anno 1658. ibique 8. Julii Leopoldum elegerunt.

13. II. Salvus Conductus, Electoribus, eorumque nunciis ad Electionem Regis Rom. necessitate emergente ituris (*A. B. c. 1. §. 1.*) à Statibus Imperii, per quorum territoria transeunt, (*A. B. c. 1. §. 9. & seqq.*) tempestivè requisitis, (*§. 16.*) non obstante, quod alter erga alterum inimicitias gerat, (*§. 5. 6. ibid.*) sub literarum obligatione jurisjurandi religione firmatâ, (*§. 7. d. l.*) & pœnâ pro diversitate personarum diversa (*§. 1. 2. 8.*) præstandus, ut eo mediante securi & inviolabiles ad locum electionis pervenire & ad suos redire possint. De iis, quæ hîc disceptari possent, videndus *Limn. ad alleg. §§.* & *Bœclerus in Diss. quam Conductorem Carolinum inscribit.*

14. III. Comparitio, est vel *immediata*, quæ fit in propriâ personâ, vel *mediata*, cui, ubi Elector ipse justo impedimento detinetur, locus est *A. B. c. 28. §. 6. Limn. ad A. B. c. 1. §. 1. obs. 7.* fitque duobus modis. 1. Si quis uni ex CoElectoribus votum suum

com-

committit, quemadmodum Wenceslaus, Rex Bohemiæ anno 1291. in Electione Adolphi suffragium suum Electori Mogunt. permisit, ceu videre est instrumento desuper confecto, quod refert *Becker. Synops. l. 1. c. 3. num. 6.* 2. per Legatum sufficienti mandato (membranis inscripto. *Limn. ad A. B. observ. præliminar. 2. numer. 8.*) instructum. *An verò tale censendum, quod ad certam personam eligendam restrictum?* inter Dd. controvertitur. Negat *Wurmser. Ex. 2. qu. 5.* quia 1. Legatus mitti debet cum pleno mandato, mit aller vollkommlichen Gewalt. *A. B. c. 1. §. 18. & §. seq. 21.* 2. Electionis vota non debent esse particularia, sed collegialia, in ipso conventu, præviâ diligenti deliberatione, ferenda. Sed annon plenum quoque est mandatum, quod ad certam peasonam restringitur? Si tibi mandavero, ut mihi emas domum Titii, plenum utique hoc est mandatum, licet ex eo domum Sempronii mihi emere non possis. Plenum enim mandatum dicitur, cui nihil deest ex parte mandantis, sive ubi plenus adest consensus mandantis. Dein quod dicitur collegialiter vota ferenda esse, non sic intelligendum, quasi deliberatio tantùm in Collegio, & non antè alibi etiam fieri possit aut debeat, (quid si enim Elector, quod etiam verisimile est, domi cogitaverit de personâ eligendâ? quid si primò rogatus fuerit senten-

tentiam?) ſed potiſſimùm de pronunciatione & declaratione voti Moguntino facienda accipiendum. Et poteſt Princeps in aliis negotiis publicis omnibus Legato certos præſcribere terminos legationis, quos excedere contra notoriam Principis voluntatem ipſi haud licet, eſt namque ipſe Inſtrumentum duntaxat ſui Principis, quod utique ita inſtrui poteſt, ut non operetur ultra & contra influxum cauſæ Principalis, hincque Legatus Woldemari Marchionis Brandenburgenſis, Nicol. à Boock, qui anno 1317. miſſus, ut Fridericum Auſtriacum eligeret, elegit Ludovicum Bavarum, à Marchione in carcerem conjectus atque fame necatus eſt. *Cranz. Saxon. l. 9.* Sed quamvis hæc ita contrà diſputari poſſint, in negantium caſtra tamen concedere cogor textu *A. B. c. 19.* verb. *de perſona quacunque habili, &c.* junct. *c. 1. §. 18.* verſ. *qualiter autem, &c.* Inſinuat enim ille in mandato patente, quod publicè producere debet Legatus, perſonam, quam Elector abſens eligi deſiderat, non exprimendam eſſe, ac multò minus eam exprimendam cum hac additione, ne in aliam conſentiat Legatus. Eſſet enim hoc votum ſuum in ſcriptis trãſmittere, quod tamen licere communiter negatur, per textum *A. B. c. 1. §. 18.* verb. *omnes & ſinguli Principes, Electores Francofurti ſupra Moganum eſſe debeant conſtituti vel ſuos legatos,*

les,&c. & §.*seq.21.* licet ante Constitutionem A.B id aliquando quoque factum esse, electio Richardi ab *Aventino lib. 7. annal.* & Ludovici Bavari à *Cuspiniano sub rubr de divis. Imper.p.368.* descripta probare possit. Hincque in Electione Ferdinandi II. cum Legatus Saxon. limitatum mandatum exhibuisset, reliqui Electores ad actum electionis progredi noluerunt, nisi generale mandatum juxta formam *A.B.c.19.* præscriptam, usque quaque observandam. *A.B.c.1.§.18.* (quoad realia scil. Verba enim ab Electorum arbitrio dependere, & non in Latina, in qua præscripsit Carolus, sed Germanica lingua hodiè mandati literas conscribi; ad *d.cap. 1. §. 18.* notat *Limn. obs.27.*) ab Electore suo prius impetraret. In secreta tamen Instructione, quâ seorsim Legato modus agendi præscribitur, & inde actionis formula dicitur, quin designari certum subjectum Legato possit, immeritò ambigitur. *Kulpis de Legation. Stat. Imper.cap.10. num 4.* *Num verò Legatus ad electionis actum missus fidem impedimenti, quo Dominus ipsius detentus, cæteris juramento in animam ejus præstando facere teneatur?* quæst. est. autumat ita *Goldast.in Replica pro Imper.p.114.* sed negativam esse veriorem; usuque probatam ostendit *Dn. Maurit. Diss.de Orig. Elect. c.2.thes.9.*

15. Citati nec mediatè, nec immediatè

 com-

test, habet, quod ægrè ferat vel conqueratur, sui in Electione nullam haberi vel habitam esse rationem. Hinc incassum laborabat Justus Asterius (in Examine Comitiorum Ratisbonensium, quibus Ferdinandus III. electus) Electionem prælaudati Imper. Ferdin. III. ob studio exclusum Trevirensem, ut illegitimam & legum ac consuetudinum normam violantem oppugnans vid. *Schüz vol. 1. d. 2. th. 23.*

9. Electores Ecclesiastici vocari debent, licet nondum sint à Pontifice infulati vel confirmati, quia Electio ipsis non ut Clericis, sed ut Imperii Principibus, competit, eoque non admisso, facilè fieri posset, ut nulli Ecclesiastici Electores essent habiles ad Electionem, eos autem omnes abesse ab Electione absque Reipubl. damno haud contingeret. *Sprenger l. 1. c. 27.* Et alias plus simplici vice Electores Ecclesiasticos electos nondum tamen confirmatos in Collegio Electorali admissos ex subscriptione Recessuum constat. Ita Daniel electus Moguntinus *R. I. de anno 1555.* Antonius, Johannes Gebhardus, Fridericus, Valentinus, electi Colonienses. *R. I. de anno 1556. 1559. 1564. 1566. 1583.* Jacobus electus Trevirensis *R. I. de anno 1571. 1576.* subscripserunt. An ab Imperatore nondum investiti quoque vocandi? magis controverti videas. Et negant quidem id *Sinold. Schüz.*

v. I.

v.1.d.2.th.11.& d.7 th.7.lit.G H.I.Herm.Herm. *r.6.q.18.* 1. quia in hoc negotio Ecclesiastici Electores considerantur ut Principes Imperii, sed Principes fiunt per investi turam 2. *F 10.* 2. quia Electoribus in *A.B.c.* juramentum defertur per fidem imperio debitã, hinc necesse esse ajunt, ut ante se obstrinxerint. Nos agnoscimus quidem cum *Limn. l.3.c.7. n.16.* ac *Magnif. D. Mauritio,* verissimum esse, capitulum non posse creare Principem, eligere tamen potest Episcopum, qui eo ipso fiat Elector, non ex concessione Capituli, sed beneficio legis, quæ Episcopatibus illis connexam voluit hanc dignitatem, ut Electus Episcopus simul Elector & Princeps Imperii esset. Ita apud Romanos in arbitrio privatorum quoque non erat jus civitatis Rom. alicui concedere, nihilominus tamen manumissione dominorum servi, ex legis beneficio, id consequebantur §. *ult. l. de libertin. l. 17. de stat. hom. Nov.78. cap. 7.* quo ipso primæ rationi *Dn. Schützij* respondetur. Ad secundam dici potest, Imperio non illos solum Principes, qui jurarunt, fidem debere, sed & reliquos: & investituræ renovatione non nova fides promittitur, sed illa, quã Imperio aliquis debet, confirmatur. Cum ergò Electores Seculares etiam nondum investitos vocandos esse, & eligere valere, ipsimet ambo concedant, (idque non obscure ex *A. B. c.7.* probetur,

quo jus eligendi novo Electori nulla mentione investituræ facta, statim confertur, si 18. impleverit annum, si enim nondum 18. annorum compos sit, Tutor ejus vices supplet) nulla vero diversitatis ratio appareat, Ecclesiasticos quoque nondum investitos jure Electionis gaudere, adeoque & ad Electionem evocandos concedant oportet, præsertim cum usus & praxis id quoad utrosq; probet. Novimus enim ex Electoribus Laicis Christianum I. Saxon. anno 1596. Joachimum Fridericum Brandenb. ann. 1598. nondum investitos publicis Electorum conventibus interfuisse. Rursus hoc seculo Fridericum Wilhelmum ante investituram Imper. anno 1641. ad conventus tàm Electorum, quàm Principum admissum fuisse & Johannem Georg. II. Saxoniæ Electorem Deputationis Conventui & Cæsareæ Electioni anno 1658. interfuisse, Vicariatum quoque gessisse, antequam investituram à Cæsare petiisset, plusquam notum est. Et maximè memorabile est, quod anno 1562. in Comitiis Maximiliani II. Romanorum Regis eligendi ergò institutis, Imperator Ferdinandus Capitulo Coloniensi mandaverit, ut eligendo novum ArchiEpiscopum, in locum Johannis Gebhardi, Electorum numerum complere maturaret, (Collegio Canonicorum enim jus eligendi haud competit, quam-

vis

vis id dicat *Conring. ad Lampad. p. 3. c. 2. num. 21.* vid. *Limn. ad A. B. c. 1. §. 18. Observ. 10.* & suspensa electio Regis Roman. tamdiu, donec à Capitulo Fridericus Archiepiscopus proclamaretur, non etiam ultrà, ut confirmaretur. Sententiæ hujus nostræ authores laudamus *Buxtorff. concl. 18. Dn. Maurit. de Orig. Elect. c. 2. th. 5. Dieter. ad A. B. c. 1. §. 18. Limn. d. l. & ad A. B. c. 1. §. 18. Observ 5. & 9. Author. Octovirat. c. 24. num. 17. seqq. Bechman. ad A. B. Ex. 3. num. 63. p. 80. & Ex. 4. num. 45. p. 105.* Convocat autem Moguntinus CoElectores suos propriis sumptibus contra jura communia, juxta quæ, cum Electio principaliter in utilitatem Prælaturæ vacantis cedat, expensæ ex communi corpore Collegii à Decano sumuntur. *c. 45. de Elect.*

10. 3. Modus, quo fieri debeat; (vid. *A. B. c. 1. §. 18.*) qui in hoc consistit, ut Elector Moguntinus futuram novi Imperatoris vel Regis electionem Collegis suis per nuncios in literis patentibus, quarum formula sive exemplar *A. B. cap. 18.* proponitur, maturè intimet *A. B. c. 1. §. 18.* ubi Carolus IV. constituit, ut præscripta intimationis formula usque quaque, h. e. in omnibus & singulis observetur, idque factum, atque post hanc Bullam Moguntinum semper illa usum fuisse, præter alias comprobare tenorem citationis ad Ludovicum Bohemiæ & Hunga-

riæ

riæ Regem post mortem Maximiliani I. anno 1519. emissæ affirmat. *Arum. disc. 6. ad A. B. th. 22.* At sciendum est, ejusmodi intimationes hactenus non in lingua Latina, quali Carolus IV. ibi usus, sed in Germanica conceptas, ac has Germanicas quoque stylo & verbis non omnino, re tamen, convenire *Limn. ad A. B. c. 18. Obs. 3.*

11. 4. Locus, quò convocandi sunt Electores. Is ordinariè est Francofurtum ad Mœnum ex longiori observantiâ *A B. c. §. 18. & c. 28. §. 5.* confirmata, ita ut Elector Moguntinus pro arbitrio suo CoElectores aliò evocare nequeat. Ob justas tamen causas, grassantem v. gr. ibidem pestem, communi Electorum consensu alius electioni locus præfigi potest, permittente quoque id *A. B. c. 28. §. 5. in fin.* verb. *nisi præmissis omnibus sive eorum alicui impedimentum legitimum obviaret.* Sic post *A. B.* constitutionem Electionem Ferdinandi I. Coloniæ, Maximiliani II. Rudolphi II. Ferdinandi III. Ratisbonæ. Ferdinandi IV. Augustæ Vindelicorum peractam novimus. Sed id sine justo impedimento, sub quo & magna incommoditas comprehenditur, haud factum esse, vel unicum Ferdinandi III. exemplum nobis probare potest, qui Ratisbonæ eligi & coronari debuit, quia Francofurti ob Suecos Urbem Hanoviam tenentes non satis tutum.

12. 5.

12. 5. Tempus, de quo A. B. hunc in modum cavet, quod Moguntinus intra mensem à die obibus Cæsaris cogniti numerandum CoElectores suos convocare debeat, ad comparendum intra tres menses continuos, à die in literis intimationis expressa, quæ ita constitui debet, ut antequam veniat, literæ convocatoriæ ad singulos, sive Moguntino vicinos, sive longius ab illo dissitos, possint pervenire, ut quilibet Electorum tres integros menses habeat, quibus necessaria vel utilia ad actum comparare, & Francofurti comparere possit, sicque per diem illum, non is, quem datum literarum exprimit, sed alius à Moguntino constituendus & nominandus, à quo cursus termini trium mensium incipere debeat, intelligendus, monente *Limnæo ad A.B. c.1. §.18. obs.18.* juxta quæ vult corrigi quæ scripsit *ad Capit. Ferdin. I. pag. 437. n.53.* Trimestre autem illud spatium nec solus Moguntinus, nec soli Imperii Vicarii cùm ipso (ut vult *Arum. Disc.1. th.36.*) Sed benè totum Collegium Electorale, vel saltim major ejusd. pars, pro evidenti Imperii utilitate, abbreviare potest. *Hermes c.6. qu.14. Limn. ad Capit. Ferdin. I. p.438. num.54.* Vi contrariorum idem etiam de prolongatione hujus termini trium mensium dicendum, si justæ & urgentes subsint causæ, & Electores vel maxima illorum pars, illam approbet, quod in

novis-

novissimâ moderni Gloriosissimi Imperatoris Leopoldi electione factum adhuc meminimus. Ferdinandus III. enim mortuus est anno 1657. 23. Martii, Electores vocati ad novam Electionem, cui præfixus terminus $\frac{4}{14}$ Augusti, sed demum convenerunt Francofurti anno 1658. ibique 8. Julii Leopoldum elegerunt.

13. II. Salvus Conductus, Electoribus, eorumque nunciis ad Electionem Regis Rom. necessitate emergente ituris (*A. B. c. 1. §. 1.*) à Statibus Imperii, per quorum territoria transeunt, (*A. B. c. 1. §. 9. & seqq.*) tempestivè requisitis, (*§. 16.*) non obstante, quod alter erga alterum inimicitias gerat, (*§. 5. 6. ibid.*) sub literarum obligatione jurisjurandi religione firmatâ, (*§. 7. d. l.*) & pœnâ pro diversitate personarum diversa (*§. 1. 2. 8.*) præstandus, ut eo mediante securi & inviolabiles ad locum electionis pervenire & ad suos redire possint. De iis, quæ hîc disceptari possent, videndus *Limn. ad alleg. §§.* & *Bœclerus in Diss. quam Conductorem Carolinum inscribit.*

14. III. Comparitio, est vel *immediata*, quæ fit in propriâ personâ, vel *mediata*, cui, ubi Elector ipse justo impedimento detinetur, locus est *A. B. c. 28. §. 6. Limn. ad A. B. c. 1. §. 1. obs. 7.* fitque duobus modis. 1. Si quis uni ex CoElectoribus votum suum com-

committit, quemadmodum Wenceslaus, Rex Bohemiæ anno 1291. in Electione Adolphi suffragium suum Electori Mogunt. permisit, ceu videre est instrumento desuper confecto, quod refert *Becker. Synops. l. 1. c. 3. num. 6.* 2. per Legatum sufficienti mandato (membranis inscripto. *Limn. ad A. B. observ. prælim. 2. numer. 8.*) instructum. *An verò tale censendum, quod ad certam personam eligendam restrictum?* inter Dd. controvertitur. Negat *Wurmser. Ex. 2. qu. 5.* quia 1. Legatus mitti debet cum pleno mandato, mit aller vollkommlichen Gewalt. *A. B. c. 1. §. 18. & §. seq. 21.* 2. Electionis vota non debent esse particularia, sed collegialia, in ipso conventu, præviâ diligenti deliberatione, ferenda. Sed annon plenum quoque est mandatum, quod ad certam peasonam restringitur? Si tibi mandavero, ut mihi emas domum Titii, plenum utique hoc est mandatum, licet ex eo domum Sempronii mihi emere non possis. Plenum enim mandatum dicitur, cui nihil deest ex parte mandantis, sive ubi plenus adest consensus mandantis. Dein quod dicitur collegialiter vota ferenda esse, non sic intelligendum, quasi deliberatio tantùm in Collegio, & non antè alibi etiam fieri possit aut debeat, (quid si enim Elector, quod etiam verisimile est, domi cogitaverit de personâ eligendâ? quid si primò rogatus fuerit sen-

ten-

les, &c. & §. *seq. 21.* licet ante Constitutionem A. B id aliquando quoque factum esse, electio Richardi ab *Aventino lib. 7. annal.* & Ludovici Bavari à *Cuspiniano sub rubr de divis. Imper. p. 368.* descripta probare possit. Hincque in Electione Ferdinandi II. cum Legatus Saxon. limitatum mandatum exhibuisset, reliqui Electores ad actum electionis progredi noluerunt, nisi generale mandatum juxta formam *A. B. c. 19.* præscriptam, usque quaque observandam. *A. B. c. 1. §. 18.* (quoad realia scil. Verba enim ab Electorum arbitrio dependere, & non in Latina, in qua præscripsit Carolus, sed Germanica lingua hodiè mandati literas conscribi; ad *d. cap. 1. §. 18.* notat *Limn. obs. 27.*) ab Electore suo prius impetraret. In secreta tamen Instructione, quâ seorsim Legato modus agendi præscribitur, & inde actionis formula dicitur, quin designari certum subjectum Legato possit, immeritò ambigitur. *Kulpis de Legation. Stat. Imper. cap. 10. num 4.* *Num verò Legatus ad electionis actum missus fidem impedimenti, quo Dominus ipsius detentus, cæteris juramento in animam ejus præstando facere teneatur?* quæst. est. autumat ita *Goldast. in Replica pro Imper. p. 114.* sed negativam esse veriorem; usuque probatam ostendit *Dn. Maurit. Diss. de Orig. Elect. c. 2. thes. 9.*

15. Citati nec mediatè, nec immediatè

 com-

comparentes privantur illâ vice voto suo, quæ pœna quoque illos manet, qui ante perfectam Electionem discedunt. *A B c. 1. §. 21. c. 2. §. 4.* nec dubitandum, quod, etiamsi major pars emanserit, vel rursus recesserit, minor adhuc eligere possit, propter generalitatem textus allegati. *Herm. c. 6. quæst. 31.* Venientes sed seriùs, electione jam inchoatâ, ad eandem in illo statu, quo tempore adventus sui est, admittuntur. *A. B. c. 2. §. 4.*

16. Hic notandum, quod Electores ad Electionem accedentes, ex *A.B.c.1 §.20* præscripto, non ultra 200. equites, inter quos 50. tantùm sint armati, in urbem inducere debeant, (sed numerus ille non adeò curiosè hactenus est observatus, sed sæpius cum mille personis intromissi sunt, uti *Sprenger. lib. 1. c. 29. p. 174. Limn. ad A. B. c. 1. §. 20. obs. 1.* aliique testantur) huncce Comitatum, æque ac ipsos Electores, Civitas Francofurtensis vel alia, ubi peragitur electio, ab omni injuria sub pœnâ privationis omnium ac singulorum jurium atque privilegiorum, nec non banni Imperialis, defendere, & ut id eò facilius facere possit, per tempus quo Electio durat, ultra Comitatum istum Electorum, neminè in urbē recipere, hos verò qui hactenus ibi commorati, (nisi datis reversalibus manendi licentiam ab Electoribus impetrarunt,

uti

uti Marschallo de Grammont & Marchioni de Lionne, Legatis Gallicis, Comiti de Peneranda Hispano, Sabaudo, & aliis, contigit in Electione Leopoldi anno 1658. quod tamen per Decretum Collegii Electoralis de d. ann. 1658. die 27. Junii difficulter iterabitur) sine morâ dimittere tenetur, & ad utrumque se juramento obligat. *A. B. c. 1. § fin.* *An verò etiam Princeps Imp. domum habens in urbe, ubi Electionis actus instituitur, pariter durante electione urbe teneatur excedere?* haud frustrà quæsiveris. vid. *Limneum ad d. § fin. obs. 16.* id affirmantem.

17 IV. Prædicti juramenti à Civitate, ubi Electio peragitur, super securitate & ex urbe dimittendis peregrinis, præstandi receptio. Solent enim Electores, qui comparuerunt, antequam ad Electionem accedant, pridiè vel aliquot ante dies in Curia convenire, ibique in atrio majore sedes suas per latera occupare in subselliis nigro serico obductis. Ubi adsunt vocati Civitatis Consules, Scabini, Senatores cum Syndicis, Cancellarius Mogunt. comparitionis causam indicat, & postea suo Electori nomine totius Collegii Electoralis jurare jubet, prælegit juramentum, & cùm præstiterunt, abeundi licentiam concedit. Mox eunt ex subselliis Electores ad fenestras rubro serico vestitas & postquam consederunt, descendit Cancellarius ad val-

vas Curiæ, ſtant cum illo Deputati cujusque Electoris, facto comparitionis indicio, ille juramentum prælegit, omnes ac ſinguli cives & incolæ, nullâ hic honoratiorum & Doctorum & Patritiorum habitâ differentiâ, in in ſuos Capitaneatus diviſi, inſimul erectis digitis conſona voce jurant, ſecedentibus his ſuccedunt milites, idemque juramentum ſolvunt. Formulam Juramenti nuper præſtiti exhibet *Panct. Lampad. in Poli*tiſch. Reichshändeln *num. 31.*

18. V. Deliberationes de Capitulatione, ubi enim non immediatè ſequitur Electionis dies, continuant Electores ſuos conventus, de Capitulatione, aliisque ad Electionem neceſſariis deliberando.

19. Concomitantia ſunt 1. quod, aptatis omnibus ad Electionem neceſſariis, ſtato Electionis die, Electores in Curia congregati habitum Electoralem ſuis ſinguli in conclavibus induant; (Veſtitus autem Electorum Secularium, quo utuntur in hujusmodi ſolennitatibus, eſt paludamentum holoſericum, rubrum, pellibus hermelinis ſuffultum & prætextum, pileusque ejuſd. materiæ, coloris ac prætexturæ. Electorum Eccleſiaſticorum verò eſt toga ex panno coccineo rubro, hermelinis pellibus ſuffulta & prætexta, pileus quoque ex dicti coloris panno, itidem hermelinis pellibus prætextus. Ita enim *Gol-*

daſt.

dass. Politisch. Reichshändel *p. 1 p. 69.* Der Geistlichen Churfürsten Habit ist ein rother scharlachen Rockh / inwendig mit weissen Hermelinen gefüttert / auch außwendig / unten herumb / mit deßgleichen belegt / und eine Hauben von gleichem Zeug und Gebreme auff dem Haupt; die Weltliche Churfürsten tragen rohte Sammete Röckh und Hauben mit Hermelinen verbrehmt. Formâ ergò, colore ac pellibus Electorum vestitus conveniunt, ratione autem materiæ differunt. Quod tegumentum vel ornamentum Capitis attinet, Rex Bohemiæ Coronâ uti potest. d. p.) Ita vestiti equos suos ante Curiam conscendant, binique ad Ecclesiam Metropolitanam procedant, Legatis præsentes sequentibus; Ante Electores præsentes illorum Mareschalli Hereditarii versis in altum gladiis equitant, fit hic ingressus in Ecclesiam citra tympanorum & tubarum strepitum in sacro silentio. Eunt ad latera intermixti Electorum stipatores & hastiferi. 2. Templum ingressi in choro subsellia (quæ serico rubro vestita, Regis Bohemiæ verò auro splendet) occupant, à dextro latere Moguntinus, Bohemus, Bavarus, Brandenburgicus; à sinistro Coloniensis, Saxo, Palatinus, Trevirensi è regione altaris posito. Hinc cantus & Missa, (quæ in electione Leopoldi ab Episcopo Wormatiensi decantata) incipit. *A. B. c. 2. §. 1.* Mis-

sâ durante antehac Augustanæ Confession. Electores vel Legati in proximam secesserunt Sacristiam, eâ finita loca sua singuli repetentes. Id quod in Electione Maximiliani II. anno 1564. Rudolphi II. anno 1575. Matthiæ anno 1612. Ferdinandi II. anno 1619. à Palatino, Saxone & Brandenburg. ac in Electione Ferdinandi II. ab unico Saxonis Legato factum, ex aliis attestatur *Schüz v. 1. D. 2. th. 14. lit. A.* Sed à tempore Ferdinandi IV. Regis Rom. illi cohabitant, idque omnino absque vulnere conscientiæ facere queunt, secus atque *Bertram. de Comitiis th. 65.* existimat, quia non religionis causa, sed officii Politici expediendi ergò adsunt. *Carpzov. de L. R. c. 11. f. 7. Schuz. v. 1. D. 10. th. 12. lit. E.* quam etiam in rem extat eruditum *Balthasaris Bidenbachij, Concionatoris Aulici Wurtemberg.* responsum, ad requisitionem Protestantium Francofurti *d. 27. Novembr. anno 1562.* in Comitiis datum, quod est *Consil. 1. Decad. 5. Consil. Theolog. Bidenbachij*, cui titulus Bedencken über der Frage: Ob die Christl. Chur- und Fürsten der Augspurgischen Confession mit gutem Gewissen / und ohne Ergerniß / mögen seyn bey der Messe und andern Päpstischen Ceremonien / so bey der Kröhnung der Römischen Königlichen Mäjestät zu Franckfurt gebraucht werden? ubi affirmativè qu. decidit. 3. Peractam missam excipiente hymno

mno finito, ad altare, in quo Missa de Sancto Spiritu peracta, Electores & Nuncii accedunt, & juramentum electionis in serie, præsentes ante Legatos, præstant. Ecclesiastici quidem manu (dextra scil.) pectori h. e. ei pectoris parti, sub qua cor latet, impositâ, coram Evangelio B. Johannis: *In principio erat Verbum*; Seculares verò illo duobus digitis tacto. vid. *A B c. §. 1. & 2.* ubi ejus habetur formula, circa quam tamen notandum, 1. quod non linguâ Latinâ, quà conceptum à Carolo, sed Germanica præstetur. vid. *Limn. ad A. B c. 2. §. 2. Obs. 1.* 2. quod Protestantes, eorumque Nuncii, loco illius, quod Catholici jurant, auff das H. Evangelium/ illud hâc forma præstent: zu dem H. Evangelio. 3. quod loco clausulæ: also helffe mir GOtt und alle Heiligen/ qua utuntur Catholici, iidem communiter hanc adhibeant: als mir Gott helffe/ und sein H. Evangelium. quam quidem in eodem vitio hærere existimat *Wesenbecius ad ff tit. de jurej numer. 6.* quo prior laborat; Sed præter rem religiosus est Wesembecius, nam Evangelium, tanquam medium salutis æternæ, (vid. *Rom. c. 1. vers. 10.*) rectè conjungitur cum DEO, tanquam causa principali, & imò hæc formula in Transactione Passaviensi à nostratibus, ut Verbo DEI non repugnans, est admissa & hodiè frequentissima ab omnibus admitti-

tur. *Rauchbar. Quæst. Jur. Civil. & Saxon p. 2. q. 2. num. 52.* 4. Hoc peracto succedunt in Electionis conclave (quod Francofurti in Ecclesia S. Bartholomæi est, vocaturque die Chur-Cammer / vel die Lieberey. vid. *Limn. ad A. B. c. 2. §. 2. Obs. 2.*) quo clauso Moguntinus tanquam Collegii Decanus facto præloquio colligit cæterorum vota, ipse ultimò à Saxone interrogatus & suum addit. (vid. *tamen A. B. c. 4. §. 3. ibique Limn. add. Maurit. d Diss. th. 11. cap. 2. Limn. lib. 2. I. P. c. 3. num. 60. seqq. ibi in addit.*) Sed hic notes velim Legatos vota sua eo ordine proponere, quo proponerent ipsorum Principales, si adessent, etsi alii Electores præsentes priorem teneant sessionem, nec, pluribus Legatis ab uno missis, omnes, sed Legatum Principalem solùm votum & sessionem hic habere. Etsi n. *Limnaus ad A. B. c. 1. §. 1. Obs. 7. num. 6. & c. 19. Obs. 5.* si juris rationem atque ipsam mandati formulam *A. B.* præscriptam intueamur, omnes conjunctim admittendos censeat, nisi mittens ipse uni plusquam alteri commiserit; ipsemet tamen, mores ac usum in contrarium esse, fateri cogitur, proinde non est, quod prolixè de sententia ista hîc disputemus, cui alias Canonica Jura refragari constat ex *c. 46. vers. 1. de elect. & elect. potest. in 6.* vid. *Strauch. Diss. 4. th. 25. Rumelin. ad A. B. p. 2. diss. 6. th. 14.*

20. Si

20. Si jam vota à Moguntino collecta dissideant, electus censetur, quem major Collegii Electoralis pars elegerit, obtinet enim hîc pluralitas votorum. *A, B. c. 2. §. 4. Rumelin ad A. B. D. 3. th. 8. 9.* quemadmodum in aliis Collegiis, quo de vide *Grot. 2. 5. 17. ibique Ziegler. & Henning. Bœcler. in Diss. Acad. de Calculo Minervæ.* *An autem quorundam Collegarum votis electus suo ipsius suffragio, numerum suffragantium augere queat?* Non immerito dubitaveris, nemo etenim sibi testis de habilitate esse potest. *arg. l. un. C. ne quis in sua causa. junct. l. 10. ff. de testib.* nec Prætor se idsum tutorem dare, aut Patronus, qui jus præsentandi Clericum habet, semetipsum præsentare valet. *l. 4. de tut. dat. C. per nostras. x. de jur. Patron.* Sed his non obstantibus, hoc omninò affirmandum est, per textum expressum in *A. B. c. 2. §. fin.* idque Rupertum Palatinum fecisse compertum, Maximilianum II. Rudolphum II. Matthiam & alios idem agitasse, probabilè est. *Quid verò si aliorum vota non præcesserint?* Negant *Dan. Otto de I. P. c. 10. p. m. 258. in fin. Dieter. ad A. B. c. 2. §. f.* Electorem sibi tum voto suo aditum ad dignitatem Imper. parare posse, ita, ut votum, quod quis hoc casu sibi dedit, cum votis aliorum, qui in ipsius quoque electionem consentiunt, conjungi queat, ad majorem numerum eligentium constituendum. Dissen-

tit verò ab his *Limn. ad A. B. c. 2. §. fin. Obs. 4.* propter *textus* generalitatem.

21. Pertinet huc & illa quæstio, *num vota palàm, num verò secretò proferenda?* Utriusque casus exempla adsunt. Illius in Friderico I. Carolo V. Maximiliano II. Hujus in Adolpho Nassovio. v. *Arum. disc. 3. th. 22.* qui putat tutius esse, si secretò pandantur, majori enim cum libertate ea sic proferri, nec tum sequentem prioris authoritate deterreri. Ast cum eam imbecillitatem animi in Principe Electore non metuamus, & Electionis actus non tantùm in voti explicatione, sed etiam in consultatione cum reliquis peragenda consistat. *A. B cap 19.* ibi *unâ cum aliis Con-Principibus nostris &c.* potius palàm suffragia dari debere existimamus, quod & sæpius factum esse, ipse agnoscit *Arumæus.*

22. Moguntinus majoribus publicatis, explorato Electi consensu, portâ conclavis reseratâ, Mareschallo devocandis Cancellario Moguntino, duobus Notariis, & binis ex cujuslibet Electoris Curiâ Consiliariis ad ferendum testimonium deputatis, imperat. Ubi vocati adsunt, Moguntinus Cancellario suo Electam indicat personam, jubetque, ut super hoc actu scripturam solennem & consuetam expediat, atque eandem Electoribus ac absentium Legatis obsignandam tradat. Requirit post hæc duos illos Notarios, ut super

his

his omnibus unum vel duo instrumenta conficiant, adhibitis pro testibus Consiliariis istis Electoralibus, quorum consuetum testimonii donarium ad 400 thaleros excurrit, quo bini etiam tantum ex quavis Curia honorati in nupera Leopoldi electione, etsi plures, quinque scil. in conclave admissi. vid. *Lampad. Politische Reichshändel. num. 28. pag. 104.* Hocque primum est ex actum Electionis Consequentibus.

23. 2. Sic Electo à Cancellario Moguntino prælegitur Capitulatio, vel si jam cognita, de illius observantiâ rogatur, ac annuens in conclavi desuper præstat juramentum, tacto sacro Evangelio. Quo facto, Elector Moguntinus ei nomine Collegii Electoralis gratulatur, & ipse rursus gratias pro collata Imperiali dignitate agit.

24. 3. Posthac Electus, si ipse præsens, inter medios Electores collocatus, audito Musicorum concentu, super altari omni populo sistitur, (absens denunciatur,) votivis ejusd. acclamationibus excipitur, tandemque splendido Electorum comitatu in Palatium deducitur. Ad evitandas longioris interregni molestias terminus quidam angustior hoc Electionis negotium conficiendi, sub pœnâ non ignominiosâ minus, quàm sordidâ, Electoribus in *A. B. c. 2. §. 3.* constitutus est, 30. scil. dierum spatium. Quæ quidem Constitutio

pru-

prudentissime lata censeri potest, eo tempore, quo recentior adhuc erat memoria luctuosissimæ cladis aliquoties ab interregnis, eo præsertim, quod post obitum Friderici II. ultra 18. annos duravit, quoque anarchiæ similior, quam Reip. fuit Germania, acceptæ. *Carpzov. de L. R G c. 11. num. 7. seqq.* Interim vix constat, hanc pœnam aliquando coërcuisse Electorum cunctationem, quamvis, in novissimis præsertim Electionibus, non semel mora electionis spatium 30. dierum excesserit, neque hoc imprudenter, quia indignum & contra Majestatem Imperii in Principibus tantæ apud populum authoritatis modici, nec fortassè tantopere jam nocituri, temporis moram tam infami pœnâ vindicare, maximè, si non privatis affectibus ac æmulationibus, sed boni publici accuratiori curâ definitus terminus protrahatur.

25. 4. Consequens est ipsius electionis effectus, Potestatis scil. Imperatoriæ plenaria attributio; Quamvis enim hodie Imperatores Rom. Germanici non plenam & absolutam, sed certis limitibus circumscriptam & restrictam consequantur potestatem, ut ex singulorum Capitulationibus intelligi potest. Quicquid tamē habent potestatis, quà tales, illud omne ex electione, quatenus hæc acceptationem Electi includit, neutiquam verò ex Pontificis confirmatione, dependet. Tametsi

etsi enim quidam Romanæ Sedis Præsules ex insanâ ambitione & audaciâ decreverint, quod Princeps in Regem vel Imperatorem electus non debeat sibi arrogare potestatem administrandi Imperium, priusquam à Romano Pontifice fuerit confirmatus, attamen justissimo zelo se huic insolentiæ opposuit Ludovicus IV. promulgatâ Constitutione, quâ qui Imperatorem â Principibus electum sine Romanæ Sedis confirmatione Imperii Jura exercere & administrare non posse, asserere ausi fuerint, læsæ Majestatis reos, omnibus feudis ab Imperio pendentibus, privilegiis & immunitatibus â prædecessoribus concessis, ipso facto & jure spoliatos declaravit. Quam ipsam Constitutionem Decretum Electorum similis argumenti præcessit, quod prælaudatus Imperator itidem suâ authoritate 6. Aug. 1338. confirmavit. Utrumque verbotenus exhibet *Michael Wendland in Discurs. de Pace & cura Religionis, Jurisdictione Imp. in Pontifices, & libertate conscientiarum p. 138 seqq.* Et quod electus Rex sive Imperator ex sola electione etiam antequam coronetur, plenum (quale tamen hodie competit) Jus Imperiale, & potestatem administrandi consequatur, pluribus probat *Arum. ad A. B. Disc. 2. num. 20.* quod & usus confirmat.

26. Ad Electionis Consequentia referri potest 5. Jurium ac privilegiorum Electoralium spe-

specialis (generalis anteà fit per Capitul. v. *art.* 3.) Confirmatio, quam electus vigore *A. B. c. 2. §. 5.* absque ulla dilatione & contradictione, antequam in aliis causis administret, facere tenetur, ut adeò Confirmatio hæc privilegiorum Electoralium primus debeat esse actus, quem Electus virtute Imperii peragat. *Limn. ad d. c. 2. §. 5. Obs. 5.* & ex ipsius parte necessitatis esse dici queat, quamvis ex parte petentium, & quoad Jurium competentium validitatem, voluntatis magis, quam necessitatis esse videatur, cum concessiones & contractus nomine Imperii & dignitatis ab Antecessoribus celebrati morte Imperatoris non extinguantur, nec eosdem successor pro suo arbitrio revocare possit, sed servare debeat, sicut ejus Antecessor servare obligabatur, cum dignitas non moriatur. vid. *Grot. de I. B. & P. 2. 14. 10. seqq. Carpz. de L. R. G. c. 3. sect. 14. Andr. Thurov. diss. de Jure Princip. in Privileg. apud Fritsch. vol. 1. Exerc. 5.* Sed non minus cæteris Imperii Statibus, quam Electoribus, jura ac privilegia sua, vigore Capitulationis, hodiè specialiter quoque confirmare tenetur. vid. *Capit. Carol. V. art. 3. Ferdin. IV. & Leopold. art. 3. Limn. ad Capit. p. m. 153. & ad A. B. c. 2. §. 5. O. 7.*

27. 6. *Coronatio*, quæ definiente *Rumelino ad A. B. p. 3. D. 6. num. 6. est congeries actuum solennium, quibus electio & commissio Imperii*

quasi

quasi renovatur, ad authoritatem electo stabiliendam, & personam ejus omnibus & singulis notam faciendam. Regum Coronatio non in nostro tantùm Imperio, sed omnibus communiter regnis, ab antiquo usque recepta; plus tamen solennitatis, quàm juris habere videtur. Ea etenim Rex ac Imp. non fit, sed declaratur magis, ut tam solenni actu Populus externis tantum patens majorem capiat reverentiam, ex illo utpote argumento Regis vel Imperatoris certior factus. Fuit autem ea olim in Imperio nostro ordinariè triplex, vid. *Limn. ad Capit. p. 311. Germanica* Aquisgrani, *Longobardica* Mediolani regulariter, quandoque tamen Modoëtiæ, quæ regni Italici sedes fuit, interdum alibi quoque, & *Romana* Romæ peragi solita. *Illa* pro Germanico, *Ista* pro Italiæ sive Longobardico, *hac* Romano pro Imperio. Ita enim olim visum tres illas Respubl. æterno fœdere in Ottone M. junctas tribus diversis Coronis distinguere, (non autem separare, unus enim omnium Moderator Cæsar, cujus electio & constitutio soli Germaniæ competiit.) Priorum duarum expressis verbis fit mentio in *A. B. c. 26. §. 4.* Limnæus tamen & tertiam, Imperialem, *ibidem* quoque verbo *Infularum* innui & designari putat. vid. *obs. 7.*

28. Interdum verò & Arelati Imperatores nostri pro Regno Arelatensi coronati

sunt,

ſunt, uti conſtat de Conrado II. qui an. 1033. Burgundicam iſtam coronam aſſumpſit, & filium ſuum in Imperio ſucceſſorem Henricum III. anno 1038. eodem Diademate ornari curavit, quemadmodum tradit *VVippo in vita Conradi.* Idem fecit Fridericus I. teſte *Ottone Friſingenſi de geſt. Feder. l. 2. c. 29.* & Carolus IV. anno 1365. multò ante, anno ſcil. 1355. ab Innocentio VI. Romæ Imperator coronatus. Quia autem Carolus eo tempore, quo *A. B.* condebatur, coronam hanc nondum ſuſceperat, nec ab ejusdem Anteceſſoribus ſemper ſuſcepta fuerat, noluit de eâ in *A. B.* quicquam diſponere tanquam de non neceſſariâ, nec admodum conſuetâ.

29. Coronam Romanam, quæ & Imperialis dicitur, electi Imperatores à manu Pontificis accipiebant. Formam autem ejus Ceremoniale Rom. his deſcribit verbis: *Differt forma Coronæ Imperialis ab aliis, nam ea ſub ſe tiaram quandam habet in modum ferè Epiſcopalis mitræ, humiliorem tamen, magis apertam & minus acutam: eſtque ejus apertura à fronte, non ab aure. & ſemicirculum habet per ipſam aperturam aureum, in cujus ſummitate crux parvula eminet, eam tiaram aliæ coronæ non habent.* Fuit ergò ei hoc peculiare, ut clauſa eſſet, hodiè verò Hiſpaniæ & Angliæ, coronis, & fortean aliis, hoc commune eſt. Reges Galliæ in conſecratione ſua utraque coronâ, Regiâ apertâ

apertâ, & Imperiali clausâ uti dicit iniquissimus rerum Imperii Censor *Auberi tr. de prætensione Reg. Gall. sup. Imperium. l.3.c.1. in excerptis v.L.c.ax.9.* atque addit Coronam Imperialem clausam respectu originis esse indicium cujusdam subjectionis & debiti ergaSedem Apostolicam, eademque Coronas apertas antiquiores & digniores. Sed more suo agit & gratis sumit, quæ dicit. De ritibus coronationis videsis *Goldast. p. 4. Polit. Imp. â p. 290. usque ad 343.* & *Ceremoniale Rom. Freberi notis ad Petr. de Andlo annexum.* Expediebatur ea magnis olim sumptib⁹, propter Comitatum Imperatori Romam pro Corona hac capessenda proficiscenti à Statibus & Proceribus Imperii, sub pœnâ amittendi feudi, præstandum, qui vulgò *Expeditio Romana,* der Römer-Zug/ dicebatur. Post Carolum V. qui ultimus, non Romæ quidem, sed Bononiæ, ad similitudinem tamen Romanorum rituum, à Pontifice M. coronatus, nullus Impp. nostrorum eam, quod parum prosit, sumptuosa tamen sit, impetravit, hinc & non Imperatores absolutè, sed Electi Imperatores scribi vulgò censentur, sed sine causa; Nam Carolus V. Electi Imperatoris Titulo etiam post Coronationem in Recessibus Imp. usus legitur. vid. *R.I. Aug. de anno 1530. Reform. Polit. de d. anno 1530. R.I. Ratisb. de anno 1532. 1541. &c.* & jam tam Avus ejus Maximilianus I. se Ele-

ctum Imperatorem scripsit in Wildfangiatus Privilegio *Augustæ anno 1518. die 3. Septembr.* Ludovico Electori Palatino dato. *Num v. ad eandem petendam fuerint, sintque adhuc obligati?* variè à variis definiri videas; Ferdinandum I. Maximilianum II. Rudolphum II. Matthiam, Ferdinandum II. III. IV. vi Capitulationum ab Electoribus ipsis præscriptarum, sponteque desuper præstiti juramenti, ad eam petendam & requirendam omninò obligatos fuisse, adeoque Coronationem Papalẽ nondum eorum ætate exolevisse, pluribus probare satagit. *Limn. in annot. ad Capit. Caroli V. art. 30. & in addit. ad lib. 2. c. 4. n. 89. Strauch. Diss. de Hostenditiis n. 56.* Cum ipsi omnes expressè promiserint, Wir sollen uñ wollen die Röm. Königliche Krohn / wie uns als Erwehlten Röm. König wol ziemet / empfangen; wenigers nicht Uns zu Empfahung der Käyserlichen Kron NB. befordern. vid. *Capit. Ferd. III. art. 39. Ferd. IV. art. 37.* Modernum autem Imperatorem, Leopoldum, ad eam requirendam non amplius obstrictum esse, quia ad ejus susceptionem se Capitulatione sua haud obligavit, adeoque nunc eam ab aulâ planè recessisse, ipse agnoscit. *ad A. B. c. 26. §. 4. Obs. 9.* Conf. *Dn. Rhet. in Comm. ad Jus Feud. Comm. l. 1. t. 1. p. 88. seq.*

30. Media, Longobardica scil. Coronatio, ab Archi-Episcopo Mediolanensi, non fer-

ferreæ, nec palearis sive ex paleis flaventibus contextæ, sed aureæ Coronæ impositione (quæ ferrea, propter laminam quandam ferream in summitate intextam, & Palearis, per contemptum dicta. vid. *Limn. l. 2. c. 4. num. 46. seqq. ibid. addit.*) olim peracta, itidem pridem obsoleta. Prima Germanica adhucdum hodiè durat, estque omninò necessaria, partim propter ordinationem Imperialem *A. B. c. 25. R. I. de anno 1521. pr.* partim propter antiquam & laudabilem consuetudinem *R. I. de anno 1566. præfat. ibid.* und löblichen Gebrauch ꝛc. partim propter juratam promissionem. v. *Capit. Ferdinandi IV. & Leopoldi art. 37.* vers. wir wollen auch die Römische Königliche Kron förderlichst empfangen / nec facilè ultra duas septimanas post peractam electionem suspenditur.

31. Locus, ubi peragitur, ordinarius est Aquisgranum, vetusta Imperii Civitas, ex *A. B. c. 28. §. 5.* (ubi vid. *Limn. Obs. 9.* referentem Impp. ibi coronatos) Constitutione, à quà ut recederet, induci non potuit Carolus V. in Regem Germanorum coronandus, cum enim de peste Aquisgrani nonnihil grassante admoneretur, respondit: *se constanter decrevisse, nullibi nisi in antiqua Carolorum sede Regni Diadema assumere. Hartm. Maur. de Coronat. Caroli V. add. R. I. Worm. anno 1521. præf.* Sæpius tamen jam ex Cæsarum & Electorum

placito, datis Aquisgranensibus literis, ut vocant, reversalibus, de non præjudicando ipsorum privilegio vid. *Limn. add. §. 5. obs. 16.* in aliis etiam civitatibus est celebrata. Sic Ferdinandus I. II. Maximilianus II. Matthias, & novissimè Invictiss. Leopoldus Francofurti, Rudolphus II. & Ferdinandus III. Ratisbonæ, Ferdinandus IV. Augustæ Vindelicorum, coronati sunt.

32. Defungitur Coronatione ubique ferè Sumus Sacrorum Antistes. Sic Rex Hispaniæ ab Archi-Episcopo Toletano, utpote Primate Regni; Rex Portugalliæ ab Archi-Episcopo Bracarensi; Galliæ Rex ab Archi-Episcopo Rhemensi, Ecclesiasticorum Principe & Primo Pare Franciæ; Rex Angliæ ab Archi-Episcopo Cantuariensi; Rex Hungariæ ab Archi-Episcopo Strigoniensi; Rex Poloniæ ab Archi-Episcopo Gnesnensi; Rex Sueciæ ab Archi-Episcopo Upsaliensi; Rex Bohemiæ ab Archi-Episcopo Pragensi; Rex Daniæ ab Archi-Episcopo Lundensi; Czaar sive Cæsar aut M. Dux Moscoviæ à Patriarcha Moscoviæ &c. Coronas accipiunt. De Peguanis Regibus hoc peculiare notant, quod ritus inaugurationis eorum expediantur à Politico Principe, qui quasi sit Major Domûs Regiæ, & proximum à Rege locum tenens. *Le Blanck, Itin. p. 1. c. 22.* ubi quoque in inauguratione horum Regum, ad declarandam debitam

bitam mensuram in omnibus ab ipsis observandam, Plumbeæ tantum Coronæ usum esse testatur.

33. In Imperio nostro tenore *A. B.* Archi Episcopo Coloniensi jus primum Diadema Regi imponendi tribuitur. *c.4. §.3.* nulla facta loci distinctione. Sed quia inter Ecclesiasticos sessio & præcedentia variat pro loci diversitate *A.B.c.21.* nec semper Aquisgrani Coronatio peragitur, imò & quondam Moguntinus coronandi Jus exercuit, usque ad Henricum III. Imp. qui Coloniensi illud dedisse fertur, tum quod hic erat ex Domo Palatina, tum quod Coronatio in ejus Diœcesi perageretur, accedente post Aureâ Bullâ Moguntinus hoc jus iterum sibi vindicavit in Maximiliani II. & sequentium Imperatorum inauguratione, excipiens, illud Jus A. B. Coloniensi confirmatum restringendum esse ad Aquisgranum, quo ipsa Coronationem celebrari vult, quod pertineat ad Diœcesin Coloniensem. Cum autem in locis extra Diœcesin illam sitis, qualia Francofurtum, it. Augusta Vindelicorum, Ratisbona, Coronatio celebranda sit, eam non amplius ad Coloniensem, sed se, Moguntinum, quippe totius Regni Primatem, pertinere. Exarserunt hinc inter duos hosce Imperii nostri Præsules acerrimæ lites, Legatusque Coloniensis in Coronatione Ferdinandi IV. gravissimam

ſimam interpoſuit Proteſtationem, quam refert *Limn. tom. 2. addit. ad l. 3. c. 6. num. 3.* ſubjectâ *Informatione pro defenſione Juris ſui ab eodem Imperatori exhibitâ*, & *Archi Epiſcopi Moguntini ad eandem Reſponſ.* quam Colonienſis iterum ſcripto oppugnavit, & hinc pro Moguntino poſt in lucem prodiit: *Brevis recapitulatio* der Chur-Cöllniſchen Information zu einem hellern Liecht der Chur-Meinziſchen Erleüterung/ & ſub nomine *Herm. Conringij Aſſertio Jur. Mogunt. in coronand. Regib. Rom.* cui oppoſitus eſt à parte Colonienſis liber ſub inſcriptione: *AntiConringiana Defenſio Juris Colonienſis*, ad quam *Conringius* denuò reſpondit. A ſcriptis ad arma deventum eſſet, niſi interventu quorundam tandem res amicâ Transactione compoſita, ita, ut quisque tranſigentium, Moguntinus & Colonienſis, actum coronationis in ſua Diœceſi, ſi hic vel illic fiat, peragerent, extra utramque verò alternarent. Formulâ Transactionis extat ap. *Sprenger. l. 1. c. 29. p. 189. Limn. ad A. B. c. 4. §. 3. obſ. 4.* Et hæc Compoſitio *articulo 37. Capitul. Leopoldi* eſt confirmata. Nec illam infringit, quod Leopoldus Imp. anno 1658. d. 1. Auguſt. Francofurti in Diœceſi Moguntina, à Colonienſi Electore inunctus fuerit, quia id certas ob cauſas, ſalvo interim jure Electoris Moguntini, factum, quippe, cum decretum eſſet in *Capit. Leopold. d. art. 37.* ut

co-

coronatio propter Aquisgranense incendium Coloniæ perageretur, super hoc articulo dispensatum fuit, & ob Leopoldi Cæsaris infirmitatem, ac ad parcendum sumptibus majoribus, Francofurti actus coronationis peractus, ubi Coloniensis solus Cæsarem inunxit, sed Coronam Ei omnes tres Archi-Episcopi Electores communi opera imposuerunt, teste *Thuldeno in contin. histor. lib. 9. Pastorio in Auctariis ad Flor. German. p. 847.* Idque inveteratâ jam consuetudine. Sic enim Carolo V. tres Archi-Episcopi Coronam simul imposuerunt. *Hartm. Maur. Relat. Coron. Germ. Caroli V. ap. Goldast. Polit. Imp. p. III. num. 3.* Item Maximiliano II. cum Epiphonemate: Accipe coronam Regiam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen, de veteri consuetudine, manibus, Capiti Tuo aptatur. *Sim. Schard. Descript. Coron. Maxim. II. ap. Gold. cit. l. P. I. n. 10. p. 105.* Ita etiam Moguntinus, Treviro manum socialiter coromodante, Regis Ferdinandi IV. verticem Diademate incinxit. *Thulden. ad ann. Christi 1636.* Notandum autem, quod nemo Clericorum Electorum admittatur ad peragendam inaugurationem Regis, nisi infulatus sit, quia quæ Ordinis Episcopalis sunt, uti hæc est, non nisi post consecrationem ab Episcopis exerceri queunt. Sic cum anno 1630. coronanda esset Eleonora Augusta, Mantuana, nec Ansel-

specialis (generalis anteà fit per Capitul. v. *art.* 3.) Confirmatio, quam electus vigore *A. B. c. 2. §. 5.* absque ulla dilatione & contradictione, antequam in aliis causis administret, facere tenetur, ut adeò Confirmatio hæc privilegiorum Electoralium primus debeat esse actus, quem Electus virtute Imperii peragat. *Limn. ad d. c. 2. §. 5. Obs. 5.* & ex ipsius parte necessitatis esse dici queat, quamvis ex parte petentium, & quoad Jurium competentium validitatem, voluntatis magis, quam necessitatis esse videatur, cum concessiones & contractus nomine Imperii & dignitatis ab Antecessoribus celebrati morte Imperatoris non extinguantur, nec eosdem successor pro suo arbitrio revocare possit, sed servare debeat, sicut ejus Antecessor servare obligabatur, cum dignitas non moriatur. vid. *Grot. de I. B. & P. 2. 14. 10. seqq. Carpz. de L. R. G. c. 3. sect. 14. Andr. Thurov. diss. de Jure Princip. in Privileg. apud Fritsch. vol. 1. Exerc. 5.* Sed non minus cæteris Imperii Statibus, quam Electoribus, jura ac privilegia sua, vigore Capitulationis, hodiè specialiter quoque confirmare tenetur. vid. *Capit. Carol. V. art. 3. Ferdin. IV. & Leopold. art. 3. Limn. ad Capit. p. m. 153. & ad A. B. c. 2. §. 5. O. 7.*

27. 6. *Coronatio*, quæ definiente *Rumelino ad A. B. p. 3. D. 6. num. 6. est congeries actuum solennium, quibus electio & commissio Imperii*

quasi

quasi renovatur, ad authoritatem electo stabiliendam, & personam ejus omnibus & singulis notam faciendam. Regum Coronatio non in nostro tantùm Imperio, sed omnibus communiter regnis, ab antiquo usque recepta; plus tamen solennitatis, quàm juris habere videtur. Ea etenim Rex ac Imp. non fit, sed declaratur magis, ut tam solenni actu Populus externis tantum patens majorem capiat reverentiam, ex illo utpote argumento Regis vel Imperatoris certior factus. Fuit autem ea olim in Imperio nostro ordinariè triplex. vid. *Limn. ad Capit. p. 311. Germanica* Aquisgrani, *Longobardica* Mediolani regulariter, quandoque tamen Modoëtiæ, quæ regni Italici sedes fuit, interdum alibi quoque, & *Romana* Romæ peragi solita. *Illa* pro Germanico, *ista* pro Italiæ sive Longobardico, *hæc* Romano pro Imperio. Ita enim olim visum tres illas Respubl. æterno fœdere in Ottone M. junctas tribus diversis Coronis distinguere, (non autem separare, unus enim omnium Moderator Cæsar, cujus electio & constitutio soli Germaniæ competiit.) Priorum duarum expressis verbis fit mentio in *A. B. c. 26. §. 4.* Limnæus tamen & tertiam, Imperialem, *ibidem* quoque verbo *Infularum* innui & designari putat. vid. *obs. 7.*

28. Interdum verò & Arelati Imperatores nostri pro Regno Arelatensi coronati sunt,

ſunt, uti conſtat de Conrado II. qui an. 1033. Burgundicam iſtam coronam aſſumpſit, & filium ſuum in Imperio ſucceſſorem Henricum III. anno 1038. eodem Diademate ornari curavit, quemadmodum tradit *VVippo in vita Conradi*. Idem fecit Fridericus I. teſte *Ottone Friſingenſi de geſt. Frider. l. 2. c. 29.* & Carolus IV. anno 1365. multò ante, anno ſcil. 1355. ab Innocentio VI. Romæ Imperator coronatus. Quia autem Carolus eo tempore, quo *A. B.* condebatur, coronam hanc nondum ſuſceperat, nec ab ejusdem Anteceſſoribus ſemper ſuſcepta fuerat, noluit de eâ in *A. B.* quicquam diſponere tanquam de non neceſſariâ, nec admodum conſuetâ.

29. Coronam Romanam, quæ & Imperialis dicitur, electi Imperatores à manu Pontificis accipiebant. Formam autem ejus Ceremoniale Rom. his deſcribit verbis: *Differt forma Coronæ Imperialis ab aliis, nam ea ſub ſe tiaram quandam habet in modum ferè Epiſcopalis mitræ, humiliorem tamen, magis apertam & minus acutam: eſtque ejus apertura à fronte, non ab aure. & ſemicirculum habet per ipſam aperturam aureum, in cujus ſummitate crux parvula eminet, eam tiaram aliæ coronæ non habent.* Fuit ergò ei hoc peculiare, ut clauſa eſſet, hodiè verò Hiſpaniæ & Angliæ, coronis, & forteàn aliis, hoc commune eſt. Reges Galliæ in conſecratione ſua utraque coronâ, Regiâ

apertâ

apertâ, & Imperiali clausâ uti dicit iniquissimus rerum Imperii Censor *Auberi tr. de prætensione Reg. Gall. sup. Imperium. l.3.c.1. in excerptis v.L.c.ax.9.* atque addit Coronam Imperialem clausam respectu originis esse indicium cujusdam subjectionis & debiti ergaSedem Apostolicam, eademque Coronas apertas antiquiores & digniores. Sed more suo agit & gratis sumit, quæ dicit. De ritibus coronationis videsis *Goldast.p.4. Polit. Imp. â p. 290. usque ad 343.* & *Ceremoniale Rom. Freberi notis ad Petr. de Andlo annexum.* Expediebatur ea magnis olim sumptib⁹, propter Comitatum Imperatori Romam pro Corona hac capessenda proficiscenti à Statibus & Proceribus Imperii, sub pœnâ amittendi feudi, præstandum, qui vulgò *Expeditio Romana*, der Römer-Zug/ dicebatur. Post Carolum V. qui ultimus, non Romæ quidem, sed Bononiæ, ad similitudinem tamen Romanorum rituum, à Pontifice M. coronatus, nullus Impp. nostrorum eam, quod parum prosit, sumptuosa tamen sit, impetravit, hinc & non Imperatores absolutè, sed Electi Imperatores scribi vulgò censentur, sed sine causa; Nam Carolus V. Electi Imperatoris Titulo etiam post Coronationem in Recessibus Imp. usus legitur. vid. *R.I. Aug. de anno 1530. Reform. Polit. de d. anno 1530. R.I. Ratisb. de anno 1532. 1541. &c.* & jam tam Avus ejus Maximilianus I. se Elec-

ctum Imperatorem ſcripſit in Wildfangiatus Privilegio *Auguſtæ anno 1518. die 3. Septembr.* Ludovico Electori Palatino dato. *Num v. ad eandem petendam fuerint, ſintque adhuc obligati?* variè à variis definiri videas; Ferdinandum I. Maximilianum II. Rudolphum II. Matthiam, Ferdinandum II. III. IV. vi Capitulationum ab Electoribus ipſis præſcriptarum, ſponteque deſuper præſtiti juramenti, ad eam petendam & requirendam omninò obligatos fuiſſe, adeoque Coronationem Papalẽ nondum eorum ætate exoleviſſe, pluribus probare ſatagit. *Limn. in annot. ad Capit. Caroli V. art. 30. & in addit. ad lib. 2. c. 4. n. 89. Strauch. Diſſ. de Hoſtenditiis n. 56.* Cum ipſi omnes expreſſè promiſerint, Wir ſollen uñ wollen die Röm. Königliche Krohn / wie uns als Erwehlten Röm. König wol ziemet / empfangen; wenigers nicht Uns zu Empfahung der Käyſerlichen Kron NB. befordern. vid. *Capit. Ferd. III. art. 39. Ferd. IV. art. 37.* Modernum autem Imperatorem, Leopoldum, ad eam requirendam non amplius obſtrictum eſſe, quia ad ejus ſuſceptionem ſe Capitulatione ſua haud obligavit, adeoque nunc eam ab aulâ planè receſſiſſe, ipſe agnoſcit. *ad A. B. c. 26. §. 4. Obſ. 9.* Conf. *Dn. Rhet. in Comm. ad Jus Feud. Comm. l. 1. t. 1. p. 88. ſeq.*

30. Media, Longobardica ſcil. Coronatio, ab Archi-Epiſcopo Mediolanenſi, non fer-

ferreæ, nec palearis ſive ex paleis flaventibus contextæ, ſed aureæ Coronæ impoſitione (quæ ferrea, propter laminam quandam ferream in ſummitate intextam, & Palearis, per contemptum dicta. vid. *Limn. l. 2. c. 4. num. 46. ſeqq. ibid. addit.)* olim peracta, itidem pridem obſoleta. Prima Germanica adhucdum hodiè durat, eſtque omninò neceſſaria, partim propter ordinationem Imperialem *A. B. c. 25. R. I. de anno 1521. pr.* partim propter antiquam & laudabilem conſuetudinem *R. I. de anno 1566. præfat. ibid.* und löblichen Gebrauch ꝛc. partim propter juratam promiſſionem. v. *Capit. Ferdinandi IV. & Leopoldi art. 37.* verſ. wir wollen auch die Römische Königliche Kron förderlichſt empfangen / nec facilè ultra duas ſeptimanas poſt peractam electionem ſuſpenditur.

31. Locus, ubi peragitur, ordinarius eſt Aquisgranum, vetuſta Imperii Civitas, ex *A. B. c. 28. §. 5.* (ubi vid. *Limn. Obſ. 9.* referentem Impp. ibi coronatos) Conſtitutione, à quà ut recederet, induci non potuit Carolus V. in Regem Germanorum coronandus, cum enim de peſte Aquisgrani nonnihil graſſante admoneretur, reſpondit: *ſe conſtanter decreviſſe, nullibi niſi in antiqua Carolorum ſede Regni Diadema aſſumere. Hartm. Maur. de Coronat. Caroli V. add. R. I. Worm. anno 1521. præf.* Sæpius tamen jam ex Cæſarum & Electorum

placito, datis Aquisgranenſibus literis, ut vocant, reverſalibus, de non præjudicando ipſorum privilegio vid. *Limn. add. §. 5. obſ. 16.* in aliis etiam civitatibus eſt celebrata. Sic Ferdinandus I. II. Maximilianus II. Matthias, & noviſſimè Inviƈtiſſ. Leopoldus Francofurti, Rudolphus II. & Ferdinandus III. Ratisbonæ, Ferdinandus IV. Auguſtæ Vindelicorum, coronati ſunt.

32. Defungitur Coronatione ubique ferè Sumus Sacrorum Antiſtes. Sic Rex Hiſpaniæ ab Archi-Epiſcopo Toletano, utpote Primate Regni; Rex Portugalliæ ab Archi-Epiſcopo Bracarenſi; Galliæ Rex ab Archi-Epiſcopo Rhemenſi, Eccleſiaſticorum Principe & Primo Pare Franciæ; Rex Angliæ ab Archi-Epiſcopo Cantuarienſi; Rex Hungariæ ab Archi-Epiſcopo Strigonienſi; Rex Poloniæ ab Archi-Epiſcopo Gneſnenſi; Rex Sueciæ ab Archi-Epiſcopo Upſalienſi; Rex Bohemiæ ab Archi-Epiſcopo Pragenſi; Rex Daniæ ab Archi-Epiſcopo Lundenſi; Czaar ſive Cæſar aut M. Dux Moſcoviæ à Patriarcha Moſcoviæ &c. Coronas accipiunt. De Peguanis Regibus hoc peculiare notant, quod ritus inaugurationis eorum expediantur à Politico Principe, qui quaſi ſit Major Domûs Regiæ, & proximum à Rege locum tenens. *Le Blanck. Itin. p. 1. c. 22.* ubi quoque in inauguratione horum Regum, ad declarandam debitam

bitam mensuram in omnibus ab ipsis observandam, Plumbeæ tantum Coronæ usum esse testatur.

33. In Imperio nostro tenore *A. B.* Archi Episcopo Coloniensi jus primum Diadema Regi imponendi tribuitur. *c.4. §.3.* nulla facta loci distinctione. Sed quia inter Ecclesiasticos sessio & præcedentia variat pro loci diversitate *A. B. c. 21.* nec semper Aquisgrani Coronatio peragitur, imò & quondam Moguntinus coronandi Jus exercuit, usque ad Henricum III. Imp. qui Coloniensi illud dedisse fertur, tum quod hic erat ex Domo Palatina, tum quod Coronatio in ejus Diœcesi peragеretur, accedente post Aureâ Bullâ Moguntinus hoc jus iterum sibi vindicavit in Maximiliani II. & sequentium Imperatorum inauguratione, excipiens, illud Jus A. B. Coloniensi confirmatum restringendum esse ad Aquisgranum, quo ipsa Coronationem celebrari vult, quod pertineat ad Diœcesin Coloniensem. Cum autem in locis extra Diœcesin illam sitis, qualia Francofurtum, it. Augusta Vindelicorum, Ratisbona, Coronatio celebranda sit, eam non amplius ad Coloniensem, sed se, Moguntinum, quippe totius Regni Primatem, pertinere. Exarserunt hinc inter duos hosce Imperii nostri Præsules acerrimæ lites, Legatusque Coloniensis in Coronatione Ferdinandi IV. gravis-

ſimam interpoſuit Proteſtationem, quam refert *Limn. tom. 2. addit. ad l. 3. c. 6. num. 3.* ſubjectâ *Informatione pro defenſione Juris ſui ab eodem Imperatori exhibitâ,* & *Archi Epiſcopi Moguntini ad eandem Reſponſ.* quam Colonienſis iterum ſcripto oppugnavit, & hinc pro Moguntino poſt in lucem prodiit: *Brevis recapitulatio* der Chur-Cöllniſchen Information zu einem hellern Liecht der Chur-Meinziſchen Erleüterung/ & ſub nomine *Herm. Conringij Aſſertio Jur. Mogunt. in coronand. Regib. Rom.* cui oppoſitus eſt à parte Colonienſis liber ſub inſcriptione: *AntiConringiana Defenſio Juris Colonienſis,* ad quam *Conringius* denuò reſpondit. A ſcriptis ad arma deventum eſſet, niſi interventu quorundam tandem res amicâ Transactione compoſita, ita, ut quisque tranſigentium, Moguntinus & Colonienſis, actum coronationis in ſua Diœceſi, ſi hic vel illic fiat, peragerent, extra utramque verò alternarent. Formulâ Transactionis extat ap. *Sprenger. l. 1. c. 29. p. 189. Limn. ad A. B. c. 4. §. 3. obſ. 4.* Et hæc Compoſitio *articulo 37. Capitul. Leopoldi* eſt confirmata. Nec illam infringit, quod Leopoldus Imp. anno 1658. d. 1. Auguſt. Francofurti in Diœceſi Moguntina, à Colonienſi Electore inunctus fuerit, quia id certas ob cauſas, ſalvo interim jure Electoris Moguntini, factum, quippe, cum decretum eſſet in *Capit. Leopold. d. art. 37.* ut co-

coronatio propter Aquisgranenſe incendium Coloniæ perageretur, ſuper hoc articulo diſpenſatum fuit, & ob Leopoldi Cæſaris infirmitatem, ac ad parcendum ſumptibus majoribus, Francofurti actus coronationis peractus, ubi Colonienſis ſolus Cæſarem inunxit, ſed Coronam Ei omnes tres Archi-Epiſcopi Electores communi opera impoſuerunt, teſte *Thuldeno in contin. hiſtor. lib. 9. Paſtorio in Auctariis ad Flor. German. p. 847.* Idque inveteratâ jam conſuetudine. Sic enim Carolo V. tres Archi-Epiſcopi Coronam ſimul impoſuerunt. *Hartm. Maur. Relat. Coron. Germ. Caroli V. ap. Goldaſt. Polit. Imp. p. III. num. 3.* Item Maximiliano II. cum Epiphonemate: Accipe coronam Regiam Regni, quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen, de veteri conſuetudine, manibus, Capiti Tuo aptatur. *Sim. Schard. Deſcript. Coron. Maxim. II. ap. Gold. cit. l. P. I. n. 10. p. 105.* Ita etiam Moguntinus, Treviro manum ſocialiter coromodante, Regis Ferdinandi IV. verticem Diademate incinxit. *Thulden. ad ann. Chriſti 1636.* Notandum autem, quod nemo Clericorum Electorum admittatur ad peragendam inaugurationem Regis, niſi infulatus ſit, quia quæ Ordinis Epiſcopalis ſunt, uti hæc eſt, non niſi poſt conſecrationem ab Epiſcopis exerceri queunt. Sic cum anno 1630. coronanda eſſet Eleonora Auguſta, Mantuana, nec Anſel-

mus Casimirus Moguntinus, nec Ferdinandus Coloniensis infulâ legitimâ gauderent, Jus hujus Coronationis Philippo Christophoro Trevirensi demandatum fuit. Unde quoque Ferdinandus II. Electores Ecclesiasticos adhortatus est: Es werden sich auch die Geistliche Churfürsten der Consecration und deß Ampts halber vergleichen müssen/ sonderlich aber/weil Chur-Cöln zu solchem actu nicht habilitirt/ damit dero statt gebührlich ersetzet werde.

34. Coronationis nostræ Solennia sunt sequentia. Imminente Coronationis die ad denuntiationem Electorum, Norimberga & Aquisgranum Imperii Clinodia mittunt. Illa Caroli M. Coronam, Añulum, Sceptrum, Pomum, Ensem, quem ab Angelo Carolo M. datum dicunt, & Dalmaticam vestem Caroli M. pretiosis margaritis distinctam, Paludamentum Cæsareum, cui Aquilæ aureæ Phrygio opere intextæ sunt, Stolam auream, Amiculũ rubri coloris, Chirothecas unionibus ornatas, & ex puro auro textas, Sandalia, Tibialia cum Caroli M. Zona sive cingulo, quæ Sigismundum ei custodienda tradidisse ferunt. v. *Lindenspur. ad A.B. c. 22.* Aquisgranum Capsulam gem̃is pretiosis ornatam, in qua Sanguis S. Stephani reservari dicitur, Gladium Caroli M. ad formam Hungarici factum, cum pendiculo & Evangelio literis

au-

reis scripto. Hæc Electores Ecclesiastici, postquam dies Coronationis illuxit, separatim Ecclesiam ingressi, a Legatis illarum Civitatum accepta imponunt altari, Regem coronandũ in Pontificalibus suis exspectantes. Seculares verò in Curia, interim habitu electorali ornati, Palatiũ Regis bini suo ordine, Legatis præsentes sequentibus, petunt. His Palatium Regium ingressis Rex descendit, tum Legatis præcedentibus, Bavarus cum aureo Pomo in medio, Brandenburgicus cum Sceptro à dextra, à sinistris cum Corona Palatinus, Elector Saxoniæ immediatè cum districto gladio, Vicario vaginam præferente, Regem sub throno à sex vel octo (tot nuper fuerunt v. Posstis. Reichs-Händel. *art. 28. p. 139.*) Senatoribus loci portando sic deducunt ad Ecclesiam, campanis sonantibus, Reliqui, Saxonis excepto, absunt Vicarii, ubi præsentes Principales.

35. Regem ita deductum in templi limine excipiunt Ecclesiastici Electores, & hinc ille quidem Moguntinũ inter & Trevirensem; aut si Mogunt. officium consecrationis sustineat, inter Trevir. & Coloniensem, ad Oratorium, hinc ad altare & tandem ad Regale solium, panno aureo ornatum, & sub regio tegumento positum, ducitur. Quo à Rege occupato, Electores, traditis Vicariis insignibus, à Solii tergo sedes suas rubro serico vestitas quoque

occupant. Poſt hæc incipit Conſecrator Miſſam, Rege ad Oratorium à reliquis Eccleſiaſticis deducto, & Litaniâ reciprocè peractâ, interrogat: *Num Rex fidem ſervare, Catholicam Eccleſiam protegere, juſtitiam adminiſtrare, Imperium augere, viduas & orphanos defendere, Papæ reverentiam exhibere, &c. velit?* quibus annuens Rex ad altare propiùs adductus de ſervandis promiſſis tale, tacto S. S. Evangelio, præſtat juramentum: *Ego N. Deo annuente, volo, in quantum divino fultus fuero adjutorio, & precibus fidelium Chriſtianorum, ſic me Deus adjuvet, & Sanctum ejus Evangelium.* Quo facto Conſecrator Electores, Epiſcopos & totum populum interrogat: *Vultis tali Principi ac Rectori vos ſubjicere, ipſiusque regnum firmare, fide ſtabilire, ac juſſionibus ejus obtemperare juxta Apoſtolum: Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubdita ſit.* Ad quæ cum unanimi voce acclamarunt: *Fiat, Fiat, Fiat!* Succedit Unctio, cujus finis eſt, ut ſit Symbolum gratiæ Dei, cujus donis omnes inſtructos eſſe decet, qui vel Eccleſiæ vel Reipubl. præeſſe velint; ſit verò in noſtrâ Germaniâ Oleo Catechumenorum, quod vertici primùm Capitis, poſtmodum cervici inter utrumque humerum, porrò pectori & tandem dextro brachio inter carpum & cubitum inungitur, ad ſingula his additis verbis: *Ungo te in Regem Oleo ſanctificato, in nomine Patris,*

Filii

Filii & Spiritus Sancti. vid. Actum Coron. Matth. in Regem Rom. ap. *Goldast. Polit. Imp. p. 1.* In Inauguratione Maximiliani II. tamen & palmæ manuum unctæ recensentur. vid. Inaugurat. ejus ab *Heidenio.* descriptam. De Unctione Ferdinandi IV. in Regem Rom. testatur Anonymi Descriptio coronationis, daß Er von Chur-Maintz/ adhibitis solitis ceremoniis, Oleo Catechumenorum, auff dem Scheitel deß Haups/ an den Schultern/ Armen und den Händen sey ungirt worden/ immittelst habe die Capelle die antiphonam: Unxerunt Salomonem, und unxit Te Deus, musiciret.

36. Peractâ Unctione Ecclesiastici in Sacristia vestiunt Eum Pontificalibus Norimbergâ missis, gladiumque Caroli M. evaginatum, ut justitiæ signum, tradunt, posteà in vaginam reconditum â Secularibus ei accingendum. Quo facto Regem annulo desponsat Consecrator, his additis formalibus: *Accipe regiæ dignitatis annulum, ut eo Catholicæ fidei recorderis signaculi, & ut hodie ordinaris Caput Princepsque regni & Populi, ita perseverabis Auctor & stabilitor Christianitatis & Christianæ fidei, ut felix in opere cum Rege Regum glorieris per ævum.* Post splendidissimum juxtà ac maximi pretii Pallium sive Paludamentum, quod à Carolo M. huc usque durasse dicunt, injicit, conceptis verbis optans: *ut quemadmodum nunc in Romanorum Regem ungitur, ita*

Deo

Deo fortunante, stola fidei amictus in Christiana fortiter perseveret professione, regnaturus deinceps cum Rege Regum in aeterna gloria. Exin Regium Sceptrum (quod Clementiæ nota, unde Sceptro inclinato veteres Persarum Reges propitium suum erga adventantes animum declarabant. *Esther 4, 11. & 5, 2.* Nota insuper Jurisdictionis, ideò Regibus Angliæ duo Sceptra traduntur, alterum integrum, alterum subfractum, illud ad designandam M. Britanniam, hoc ad firmandam ejus in Galliæ Regnũ prætensionem) ei porrigit, his adjectis: *Accipe virgam virtutis & aequitatis, qua intelligas mulcere pios, & terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapsisque manum porrigere, &c.* Cum Sceptrũ in dextram, simul & Pomum aureum, quod Imperiale vocant, (cujus usum ab Augusto accersit *Isidor. 17. Orig. 49.*) in sinistram ei tradit, in signum universalis Imperii; Superimposita huic est Crux, in memoriam S. Crucis, & honorem ejus, qui inde cruciatibus nostris medelam attulit. Testantur nempe Reges, se fidei in Christum crucifixum beneficio tanto potiri Imperio. Et addita creditur à Constantino M. occasione Crucis ab ipso in cœlis visæ, si non somniavit potiùs, quàm verè vidit illam. Aliter de Pomi hujus Imperialis, quod aliquando *Mundum* (*le Monde*) vocant, origine & significatione sentit *Henric. Spelman. Aspilog. pag. 38.*

Primus

Primus eum invenit, inquiens, *Benedictus Papa & anno 1012. Henrico Imperatori Romam venienti documento dedit, ne mundo aliter imperaret, quam ut ipse vivifica crucis vexillo dignus tueri videretur. Acceptum Henricus Imperat. statim misit Cluniacensi Monasterio conservandam, teste Glabro Rudolpho.* Post hæc demum Capiti Regis Corona (non ferrea, nec argentea, sed aurea, teste *Hartm. Mauro. de Coronat. Carol. V.*) imponitur, his formalibus: *Accipe coronam Regni, qua licet ab indignis, Episcoporum tamen, de veteri consuetudine, manibus Capiti Tuo coaptatur, &c.*

37. Ita insignitus Rex Sceptrū & Pomum Electoribus Secularibus, vel eorum Vicariis reddit, & ad aram accedens hujus tenoris præstat juramentum; *Ego juro & promitto, quod futuris temporibus leges & justitiam, pacemque Ecclesiæ Dei servare & tueri, etiam populi subditi utilitatem promovere, justitiamque impertiri, prout in Concilio Principum Imperii expedire reperero, similiter Pontifici, Romanæ Ecclesiæ,* (hoc jam abrogatum) *aliisque Episcopis & Ecclesiis delatum honorem exhibere, & bona, quæ Ecclesiis donata sunt, integra servare velim pro viribus.* Quo præstito rursus conscendit solium, (tunc nomine Collegii Electoralis gratulatur Moguntinus,) sedensque ense Caroli M. Norinbergensi vel Aquisgranensi Equites creat, ab August. Imperat. Leopoldo crea-

augurationis Caroli IV. auream pelvim adhibitam fuisse refert ex aliis *Lehmannus l. 7. Chron. Spir. c. 35. p. 781.* Idem factum tempore Caroli V. scribit *Hart. Maur. in Descript. Epuli Regis*, ac Maximil. II. *Author. Descript. Epuli Regis Maxim. II. anno 1562.* Verum non auream, sed argenteam & deauratam fuisse conjicit *Limnaeus ad A. B. c. 27. §. 3. obs. 2.* ex *Protocollo Electionis Caroli V.* ap. *Goldast. Polit. Imper. part. 1. p. 52.* Equus cum pelvi & manutergio cedit Sub-Camerario, Principi de Hohenzollern.

40. Tertiò Archi-Dapifer, (qui hodiè Bavarus,) vel ejus Vicarius, equo culinam intrat, de bove assato (qui integer, neque capite, neque pedibus, aut aliâ parte mutilatus, saltim pelle & intestinis rejectis, vario exquisitoque ferarum & altilium genere farctus, ingenti veru lingneo trajectus, duabus rotis ad prunas subjectas versatur, ac nocte dieque assatur) frustrum in patinam argenteam petens, ponensque, Mareschallo vel Vice-Mareschallo cum baculo, majoris splẽdoris causa, praeeunte, ante Imperat. in mensa, bove multitudinis direptioni relicto. *A. B. c. 27. §. 4* qui §. quidem quatuor Scutellarum meminit, sed *Sprenger. in Inst. Jur. Publ. c. 29. p. 187.* tantum unius mentionem facit, quae bovis assati frusto impleatur; Qui ap. *Goldast. Polit. Imper. p. 3. Disc. 2. p. 154.* descripsit Convivium

vivium Caroli V. ait: Der Pfaltzgraff (*tum temporis Officium Palatini erat*) ritt in das Hauß/ da die Küchen war/ nam zwey Essen auffeinander etc. eumque numerum etiam in Convivio Ferdinandi III. anno 1636. Ratisbonæ coronati observatum, ita ut duæ scutellæ cibis repletæ fuerint, & aliæ duæ ad cooperiendum cibos servierint, notavit *Limn. ad A. B. c. 27. § 4. obs. 4.* Conf. *Descript. Coronat.* apud *Carpz. c. 11. s. 10.* Sed *Author Descript. Coronationis Leopoldi* in *Diar. Europ. p. 947.* scribit: Der Herr Graff Truchses von Zeil habe im Nahmen Chur-Beyern ein Stück von dem gebratenen Ochsen geholet in einer silbern Schüssel. etc. Sicut autem in numero, ita & in materia scutellarum Authores variant. Scutellarum aurearum meminerunt describentes convivium Caroli IV. Metis in solenni Curia 1356. ap. *Lehman. Chron. Spir. lib. 7. c. 35. p. 781. A. B.* tamen *d. l.* argenteas dicit. Instrumenta officii cum equo similiter sibi vindicat Vicarius, Comes de Zeil.

41. Hoc autem, quod bos per Urbem antè spectaculo ductus, integer, variis animalibus farctus affertur, (rem cum antecedenti ritu, quia lectu non injucunda, ex *Diario Europæo* & *Thuldeno* adhuc semel repetam. Ita verò Diar. Europ. p. 1. p. 919. Diesen Tag ward zu Franckfurth/ der auff die Käyserliche Kröhnung zu braten gewiedmete Ochse mit vergul-

ſimam interpoſuit Proteſtationem, quam refert *Limn. tom. 2. addit. ad l. 3. c. 6. num. 3.* ſubjectâ *Informatione pro defenſione Juris ſui ab eodem Imperatori exhibitâ*, & *Archi Epiſcopi Moguntini ad eandem Reſponſ.* quam Colonienſis iterum ſcripto oppugnavit, & hinc pro Moguntino poſt in lucem prodiit: *Brevis recapitulatio* der Chur-Cöllniſchen Information zu einem hellern Liecht der Chur-Meinziſchen Erleüterung/ & ſub nomine *Herm. Conringii Aſſertio Jur. Mogunt. in coronand. Regib. Rom.* cui oppoſitus eſt à parte Colonienſis liber ſub inſcriptione: *Anti Conringiana Defenſio Juris Colonienſis*, ad quam *Conringius* denuò reſpondit. A ſcriptis ad arma deventum eſſet, niſi interventu quorundam tandem res amicâ Transactione compoſita, ita, ut quisque tranſigentium, Moguntinus & Colonienſis, actum coronationis in ſua Diœceſi, ſi hic vel illic fiat, peragerent, extra utramque verò alternarent. Formulâ Transactionis extat ap. *Sprenger. l. 1. c. 29. p. 189. Limn. ad A. B. c. 4. §. 3. obſ. 4.* Et hæc Compoſitio *articulo 37. Capitul. Leopoldi* eſt confirmata. Nec illam infringit, quod Leopoldus Imp. anno 1658. d. 1. Auguſt. Francofurti in Diœceſi Moguntina, à Colonienſi Electore inunctus fuerit, quia id certas ob cauſas, ſalvo interim jure Electoris Moguntini, factum, quippe, cum decretum eſſet in *Capit. Leopold. d. art. 37.* ut

co-

coronatio propter Aquisgranense incendium Coloniæ peragеretur, super hoc articulo dispensatum fuit, & ob Leopoldi Cæsaris infirmitatem, ac ad parcendum sumptibus majoribus, Francofurti actus coronationis peractus, ubi Coloniensis solus Cæsarem inunxit, sed Coronam Ei omnes tres Archi-Episcopi Electores communi opera imposuerunt, teste *Thuldeno in contin. histor. lib. 9. Pastorio in Auctariis ad Flor. German. p. 847.* Idque inveteratâ jam consuetudine. Sic enim Carolo V. tres Archi-Episcopi Coronam simul imposuerunt. *Hartm. Maur. Relat. Coron. Germ. Caroli V. ap. Goldast. Polit. Imp. p. III. num. 3.* Item Maximiliano II. cum Epiphonemate: Accipe coronam Regiam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen, de veteri consuetudine, manibus, Capiti Tuo aptatur. *Sim. Schard. Descript. Coron. Maxim. II. ap. Gold. cit. l. P. I. n. 10. p. 105.* Ita etiam Moguntinus, Treviro manum socialiter coromodante, Regis Ferdinandi IV. verticem Diademate incinxit. *Thulden. ad ann. Christi 1636.* Notandum autem, quod nemo Clericorum Electorum admittatur ad peragendam inaugurationem Regis, nisi infulatus sit, quia quæ Ordinis Episcopalis sunt, uti hæc est, non nisi post consecrationem ab Episcopis exerceri queunt. Sic cum anno 1630. coronanda esset Eleonora Augusta, Mantuana, nec Ansel-

mus Casimirus Moguntinus, nec Ferdinandus Coloniensis infulâ legitimâ gauderent, Jus hujus Coronationis Philippo Christophoro Trevirensi demandatum fuit. Unde quoque Ferdinandus II. Electores Ecclesiasticos adhortatus est: Es werden sich auch die Geistliche Churfürsten der Consecration und deß Ampts halber vergleichen müssen/ sonderlich aber/weil Chur-Cöln zu solchem actu nicht habilitirt/ damit dero statt gebührlich ersetzet werde.

34. Coronationis nostræ Solennia sunt sequentia. Imminente Coronationis die ad denuntiationem Electorum, Norimberga & Aquisgranum Imperii Clinodia mittunt. Illa Caroli M. Coronam, Añulum, Sceptrum, Pomum, Ensem, quem ab Angelo Carolo M. datum dicunt, & Dalmaticam vestem Caroli M. pretiosis margaritis distinctam, Paludamentum Cæsareum, cui Aquilæ aureæ Phrygio opere intextæ sunt, Stolam auream, Amiculũ rubri coloris, Chirothecas unionibus ornatas, & ex puro auro textas, Sandalia, Tibialia cum Caroli M. Zona sive cingulo, quæ Sigismundum ei custodienda tradidisse ferunt. v. *Lindenspur. ad A. B. c. 22.* Aquisgranum Capsulam gemis pretiosis ornatam, in qua Sanguis S. Stephani reservari dicitur, Gladium Caroli M. ad formam Hungarici factum, cum pendiculo & Evangelio literis

au-

reis scripto. Hæc Electores Ecclesiastici, postquam dies Coronationis illuxit, separatim Ecclesiam ingressi, a Legatis illarum Civitatum accepta imponunt altari, Regem coronandū in Pontificalibus suis exspectantes. Seculares verò in Curia, interim habitu electorali ornati, Palatiū Regis bini suo ordine, Legatis præsentes sequentibus, petunt. His Palatium Regium ingressis Rex descendit, tum Legatis præcedentibus, Bavarus cum aureo Pomo in medio, Brandenburgicus cum Sceptro à dextra, à sinistris cum Corona Palatinus, Elector Saxoniæ immediatè cum districto gladio, Vicario vaginam præferente, Regem sub throno à sex vel octo (tot nuper fuerunt v. Politis. Reichs-Händel. *art. 28. p. 139.*) Senatoribus loci portando sic deducunt ad Ecclesiam, campanis sonantibus. Reliqui, Saxonis excepto, absunt Vicarii, ubi præsentes Principales.

35. Regem ita deductum in templi limine excipiunt Ecclesiastici Electores, & hinc ille quidem Moguntinū inter & Trevirensem; aut si Mogunt. officium consecrationis sustineat, inter Trevir. & Coloniensem, ad Oratorium, hinc ad altare & tandem ad Regale solium, panno aureo ornatum, & sub regio tegumento positum, ducitur. Quo à Rege occupato, Electores, traditis Vicariis insignibus, à Solii tergo sedes suas rubro serico vestitas quoque

occupant. Post hæc incipit Consecrator Missam, Rege ad Oratorium à reliquis Ecclesiasticis deducto, & Litaniâ reciprocè peractâ, interrogat: *Num Rex fidem servare, Catholicam Ecclesiam protegere, justitiam administrare, Imperium augere, viduas & orphanos defendere, Papæ reverentiam exhibere, &c. velit?* quibus annuens Rex ad altare propiùs adductus de servandis promissis tale, tacto S. S. Evangelio, præstat juramentum: *Ego N. Deo annuente, volo, in quantum divino fultus fuero adjutorio, & precibus fidelium Christianorum, sic me Deus adjuvet, & Sanctum ejus Evangelium.* Quo facto Consecrator Electores, Episcopos & totum populum interrogat: *Vultis tali Principi ac Rectori vos subjicere, ipsiusque regnum firmare, fide stabilire, ac jussionibus ejus obtemperare juxta Apostolum: Omnis anima potestatibus superminentibus subdita sit.* Ad quæ cum unanimi voce acclamarunt: *Fiat, Fiat, Fiat!* Succedit Unctio, cujus finis est, ut sit Symbolum gratiæ Dei, cujus donis omnes instructos esse decet, qui vel Ecclesiæ vel Reipubl. præesse velint; fit verò in nostrâ Germaniâ Oleo Catechumenorum, quod vertici primùm Capitis, postmodum cervici inter utrumque humerum, porrò pectori & tandem dextro brachio inter carpum & cubitum inungitur, ad singula his additis verbis: *Ungo te in Regem Oleo sanctificato, in nomine Patris,*

Filii

Filii & Spiritus Sancti. vid. Actum Coron. Matth. in Regem Rom. ap. *Goldast. Polit. Imp. p. 1.* In Inauguratione Maximiliani II. tamen & palmæ manuum unctæ recensentur. vid. Inaugurat. ejus ab *Heidenio.* descriptam. De Unctione Ferdinandi IV. in Regem Rom. testatur Anonymi Descriptio coronationis, daß Er von Chur-Maintz/adhibitis solitis ceremoniis, Oleo Catechumenorum, auff dem Scheitel deß Haups/an den Schultern / Armen und den Händen sey ungirt worden/ immittelst habe die Capelle die antiphonam: Unxerunt Salomonem, und unxit Te Deus, musiciret.

36. Peractâ Unctione Ecclesiastici in Sacristia vestiunt Eum Pontificalibus Norimbergâ missis, gladiumque Caroli M. evaginatum, ut justitiæ signum, tradunt, posteà in vaginam reconditum à Secularibus ei accingendum. Quo facto Regem annulo desponsat Consecrator, his additis formalibus: *Accipe regiæ dignitatis annulum, ut eo Catholicæ fidei recorderis signaculi, & ut hodie ordinaris Caput Princepsque regni & Populi, ita perseverabis Auctor & stabilitor Christianitatis & Christianæ fidei, ut felix in opere cum Rege Regum glorieris per ævum.* Post splendidissimum juxtà ac maximi pretii Pallium sive Paludamentum, quod à Carolo M. huc usque durasse dicunt, injicit, conceptis verbis optans: *ut quemadmodum nunc in Romanorum Regem ungitur, ita*

Deo

Deo fortunante, stola fidei amictus in Christiana fortiter perseveret professione, regnaturus deinceps cum Rege Regum in aterna gloria. Exin Regium Sceptrum (quod Clementiæ nota, unde Sceptro inclinato veteres Persarum Reges propitium suum erga adventantes animum declarabant. *Esther 4, 11. & 5, 2.* Nota insuper Jurisdictionis, ideò Regibus Angliæ duo Sceptra traduntur, alterum integrum, alterum subfractum, illud ad designandam M. Britanniam, hoc ad firmandam ejus in Galliæ Regnũ prætensionem) ei porrigit, his adjectis: *Accipe virgam virtutis & aquitatis, qua intelligas mulcere pios, & terrere reprobos, errantibus viam pandere, lapsisque manum porrigere, &c.* Cum Sceptrũ in dextram, simul & Pomum aureum, quod Imperiale vocant, (cujus usum ab Augusto accersit *Isidor. 17. Orig. 49.*) in sinistram ei tradit, in signum universalis Imperii; Superimposita huic est Crux, in memoriam S. Crucis, & honorem ejus, qui inde cruciatibus nostris medelam attulit. Testantur nempe Reges, se fidei in Christum crucifixum beneficio tanto potiri Imperio. Et addita creditur à Constantino M. occasione Crucis ab ipso in cœlis visæ, si non somniavit potiùs, quàm verè vidit illam. Aliter de Pomi hujus Imperialis, quod aliquando *Mundum* (*le Monde*) vocant, origine & significatione sentit *Henric. Spelman. Aspilog. pag. 38.*

Primus

Primus eum invenit, inquiens, *Benedictus Papa & anno 1012. Henrico Imperatori Romam venienti documento dedit, ne mundo aliter imperaret, quam ut ipse vivificæ crucis vexillo dignus tueri videretur. Acceptum Henricus Imperat. statim misit Cluniacensi Monasterio conservandam, teste Glabro Rudolpho.* Post hæc demum Capiti Regis Corona (non ferrea, nec argentea, sed aurea, teste *Hartm. Mauro. de Coronat. Carol. V.*) imponitur, his formalibus: *Accipe coronam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen, de veteri consuetudine, manibus Capiti Tuo coaptatur, &c.*

37. Ita insignitus Rex Sceptrũ & Pomum Electoribus Secularibus, vel eorum Vicariis reddit, & ad aram accedens hujus tenoris præstat juramentum; *Ego juro & promitto, quod futuris temporibus leges & justitiam, pacemque Ecclesiæ Dei servare & tueri, etiam populi subditi utilitatem promovere, justitiamque impertiri, prout in Concilio Principum Imperii expedire reperero, similiter Pontifici, Romanæ Ecclesiæ,* (hoc jam abrogatum) *aliisque Episcopis & Ecclesiis delatum honorem exhibere, & bona, quæ Ecclesiis donata sunt, integra servare velim pro viribus.* Quo præstito rursus conscendit solium, (tunc nomine Collegii Electoralis gratulatur Moguntinus,) sedensque ense Caroli M. Norinbergensi vel Aquisgranensi Equites creat, ab August. Imperat. Leopoldo

creatos refert *Paner. Lampad. in Polit.* Reichs-handeln *art. 28. pag. 140.* Postea duo Canonici Aquisgranenses sub juramento, quod refert *Limn. tom. 5. ad lib. 2. c. 7. num. 39.* & certis solennibus, Imperatorem in Canonicum Ecclesiæ B. Virginis, vel D. Petri, recipiunt. Pro receptione in hoc sodalitium Canonicorum solvit Imp. 57. aureos Rhenanos & præterea ex consuetudine 3. Fuder Weins / davon Eins dem Capitul S. Adelbrecht. zuständig: item Für die Keyserliche obere und undere güldene Kleider / zusammen 400. Jochims Thaler. *Noppius* in der Aachfer Chronickh *l. 1. c. 12. p. 72.* Tandem Imperator Dalmaticam & Sandalia in choro deponens, Corona, Pallioque servato, cum Electoribus Ecclesiam relinquit, pomposo distinctoque Comitatu repetens Curiam. Repetita Curia Imperator cum Electoribus fenestras occupat & sedes. Hi partes suas ordine peragunt, illo spectante.

38. Primò quidem Elector Saxoniæ, Imperii Archi-Marschallus, (non quod habeat inter alios prærogativam, sed quod ita fert occasio, ut munus suum ante alios expediat) in Curiâ conscendit equum, indeque cursu fertur in avenæ acervum, qui tantæ altitudinis, sit ad pectus vel sellam equi usque pertingat, argenteam de illo implens mensuram (quæ cujus capacitatis esse debeat, non definitur, ex pondere tamen baculi & mensuræ conji-

cere

cere licet, eam mediocrem esse & tantum fortassis continere, quantum sufficit equo ad pastum unum, ein Futtermäßlein) quam primo venienti dat famulo juxta *A. B. c. 27. §. 1.* non Cæsari præsentat, ut erroneè tradit *le Sieur de Bonair. en son discours sur la conjoincture presente des affaires d' Allemagne p. 49.* citatus *Limneo ad A. B. c. 27. §. 1. obs 7.* (in Coronatione Ferdinandi III. avena non primo venienti famulo data, sed statim ab Electore Sax. effusa est, notante *Schüz. v. 1. D. 7. th. 24 l. E.* quod & in Coronatione Leopoldi factũ. *Diar. Europ. p. 947.*) Fixo pòst in avenam baculo argenteo, Vice Marschallus de Pappenheim juxta *A. B.* Constitutionem avenam distribuere debet, verum hodiè ejus nulla fit distributio, sed plebis inhiantis direptioni relinquitur. Equum autem mensuramque argenteam cum bacillo sibi vindicat Vice-Marschallus de Pappenheim.

39. Secundò juxta *A. B c. 27.* Elector Brandenburgicus, Archi-Camerarius, aut ejus Vicarius (Sprengerus Marchionē Brandenburg. Officium exhibere scribit post Bavariæ Electorem) equo vectus ad mensam in medio foro stratam properat, indeque malluvium argenteum cum gutturnio accipit, in Curiam rediens Imperatori aquam manibus abluendis præbet, Secularibus reliquis mantile interim tenentibus. *A. B. c. 27. § 3.* Tempore inaugu-

augurationis Caroli IV. auream pelvim adhibitam fuisse refert ex aliis *Lehmannus l. 7. Chron. Spir. c. 35. p. 781.* Idem factum tempore Caroli V. scribit *Hart. Maur. in Descript. Epuli Regis*, ac Maximil. II. *Author. Descript. Epuli Regis Maxim. II. anno 1562.* Verum non auream, sed argenteam & deauratam fuisse conjicit *Limnaeus ad A. B. c. 27. §. 3. obs. 2.* ex *Protocollo Electionis Caroli V.* ap. *Goldast. Polit. Imper. part. 1. p. 52.* Equus cum pelvi & manutergio cedit Sub-Camerario, Principi de Hohenzollern.

40. Tertiò Archi-Dapifer, (qui hodiè Bavarus,) vel ejus Vicarius, equo culinam intrat, de bove assato (qui integer, neque capite, neque pedibus, aut aliâ parte mutilatus, saltim pelle & intestinis rejectis, vario exquisitoque ferarum & altilium genere farctus, ingenti veru lingneo trajectus, duabus rotis ad prunas subjectas versatur, ac nocte dieque assatur) frustrum in patinam argenteam petens, ponensque, Mareschallo vel Vice-Mareschallo cum baculo, majoris splẽdoris causa, praeeunte, ante Imperat. in mensa, bove multitudinis direptioni relicto. *A. B. c. 27. §. 4* qui §. quidem quatuor Scutellarum meminit, sed *Sprenger. in Inst. Jur. Publ. c. 29. p. 187.* tantum unius mentionem facit, quae bovis assati frusto impleatur; Qui ap. *Goldast. Polit. Imper. p. 3. Disc. 2. p. 154.* descripsit Convivium

vivium Caroli V. ait: Der Pfaltz Graff (*tum temporis Officium Palatini erat*) ritt in das Hauß/ da die Küchen war/ nam zwey Essen auffeinander ꝛc. eumque numerum etiam in Convivio Ferdinandi III. anno 1636. Ratisbonæ coronati observatum, ita ut duæ scutellæ cibis repletæ fuerint, & aliæ duæ ad cooperiendum cibos servierint, notavit *Limn. ad A.B. c.27. § 4. obs.4.* Conf. *Descript. Coronat.* apud *Carpz. c.11. s. 10.* Sed *Author Descript. Coronationis Leopoldi* in *Diar. Europ. p. 947.* scribit: Der Herr Graff Truchses von Zeil habe im Nahmen Chur-Beyern ein Stück von dem gebratenen Ochsen geholet in einer silbern Schüssel. ꝛc. Sicut autem in numero, ita & in materia scutellarum Authores variant. Scutellarum aurearum meminerunt describentes convivium Caroli IV. Metis in solenni Curia 1356. ap. *Lehman. Chron. Spir. lib. 7. c. 35. p. 781. A. B.* tamen *d. l.* argenteas dicit. Instrumenta officii cum equo similiter sibi vindicat Vicarius, Comes de Zeil.

41. Hoc autem, quod bos per Urbem antè spectaculo ductus, integer, variis animalibus farctus assetur, (rem cum antecedenti ritu, quia lectu non injucunda, ex *Diario Europæo* & *Thuldeno* adhuc semel repetam. Ita verò Diar. Europ. p. 1. p. 919. Diesen Tag ward zu Franckfurth/ der auff die Käyserliche Kröhnung zu braten gewiedmete Ochse mit vergul-

deten Hörnern / und mit gelbem / weissem und schwartzem Tuche bedecket / von etlichen Fleischers-Knechten durch die fürnehmste Gassen der Stadt herum geführet / selbige Nacht noch geschlachtet / und deß folgenden Tags / altem Brauche nach / also gantz ohne Eingeweide / an einem höltzern Balcken / den zwo Persohnen vermittelst zweyer Räder herum kehren könten / angesteckt und fest gemacht / da er denn in der auff dem Römer-Platze von Brettern hierzu zubereiteten Küchen, biß auff bestimmten 22. Tag Julii / bey langsamen Feuer gebraten / auch mit allerhand Feder-Vieh gespicket worden. Et Thuldenus ad An. M DC LIIX. ita: *Juvencum altilem Senatus Francofordiensis habebat, non grandi corporaturâ, sed pingui admodum, qui, ut Lyrici utar verbo, qua notam duxit, niveus videri, cætera fulvus, ante diem tertium Kalendas Sextiles per Urbem spectaculo ductus est, cornua ejus & mentum & bifida ungula auro tenui circumposito fulgebant: Operimento fulgentissimo ad Romanum pertinente Regem & luteo, nigro, alboque coloribus distincto instratus erat: Sertum viride ac florulentum ex Lilionarcissis, Tulipas dicunt, omni colorum varietate vernantibus, inter cornua & aures, circum frontem & caput serpebat. Quatuor eum antaibant Germanica Lyra fidicines, duo tibiis canentes, multitudo ingens puerorum & mulierum sequebatur, quæ coronati ad victimam Juvenes breve gaudium commiserans de se mutato nomine quereba-*

rebatur: Ducere enim in bonis dies suos hominem, & in puncto ad infernum descendere. Destinatus rei coquinariæ Juvencus ad culinam ut venit, à duobus laniis, qui mappis albentibus præcincti erant, excipitur. Detrahitur ei stragulum, vitta serti & verbenarum solvuntur, nec superest quicquam, nisi ut frontem supina securi pulsatus humi succumbat, juguletur, lingua evulsa careat; ubi id factum est, tractorio sublatus fune trabe suspenditur, pelle ad mentum & ungulas inauratas exuitur, ventre aperitur, visceribus intestinisque exemptis aqua pura eluitur: Hoc laniorum opus fuit: Ubi eum coci accepere, querna & quadrata trabe induitur, collum & caput fune alligantur, reliquum corpus ferreis cuspidibus per cava ad id comparata immissis constipatur. Versatur in tertium diem rotabili machina trabs, & supposita sartagine liquamen non flamma sed prunis asso expressum recipitur, &c.) ita non tantùm in Germaniâ nostrâ, quando Rex Rom. coronatur, fieri consuevit; verum etiâm in Italia, quando Carolus V. à Pontifice Bononiæ coronam suscepit, observatum fuit, ac quadantenus in Turcia quoque in usu est, probante *Limn. ad A. B. c. 27. §. 4. obs. 6.* nec non in regno Sueciæ, notante *Thuldeno ad An. MDCLIV.* Originem autem moris hujus credit *Höppenck, de insignib. & armor. prisco & novo jure c. 2. §. 7. sect. 2. membr. 2. num. 856. p. 149.* deductam à

Triumphis Romanorum, qui cum ſolenni pompa per Urbem in Capitolium Imperatorem ducerent, taurum ibi immolarunt, & ſplendidum appararunt convivium. *Conf. Sigon. lib. 1. antiquit. Civit. Rom. pag. 81.*

42. Succedit equo vectus Palatinus, Imperii Archi-Theſaurarius, vel ejusd. Vicarius, Comes de Sinzendorff, miſſilia i. e. nummos aureos & argenteos Imperatoris effigie, die & anno coronationis inſignes ſpargẽs, equo, nummorumque parte Vicario relictis. Initium hujus rei fecit Palatinus primùm in coronatione Ferdinandi IV. Regis Rom. anno 1653. ubi nummos projecit, in quorum (argenteorum ſcilic.) uno latere Inſcriptio talis eſt: FERDINAND. IV. HUNG. & BOHEM. REX. CORON. IN REGEM ROMANORUM XVIII. JUNII M.D.CLIII. in altero latere videtur Sceptrum attingens ſolẽ cum transverſâ inſcriptione: PRO DEO ET POPULO. In Imp. Leopoldi inauguratione anno 1658. d. 1. Aug. facta rurſus Officium hoc in nummis ſpargendis inchoavit Palatinus, per Vicarium de Singendorff perficiens. Ita enim in relationibus iſtius actus legitur: Churpfaltz ohngefähr 10. oder 12. Schritt von der Römer Thür / unter das Volck reitend / uñ das erste Geldt außwerffend / begab sich hernach bald wider auff den Römer-Saal: Gleich hernach præsentirten sich beyde

Herrn

Herrn Graven von Sinzendorff / als Erb-Schatzmeister/und wurffen in den Schrancken herumb biß wider zum Römer das übrige Geldt unter das Volck/immittelst die Trompeter sich hören liessen.

43. Agmen claudit Rex Bohemiæ, Imp. Archi-Pincerna, vel ejus Vicarius, ſuper equo Scyphum argenteum, juxta *A. B. c. 27. §. 5.* (quem tamen Hiſtorici Bohemi, quorum meminit *Lehmannus lib. 7. Chron. Spir. c. 35. p. 781.* aureum fuiſſe dicunt eo in actu, quem ipſi deſcribunt) vino aqua mixto plenum Imperatori porrigens. De Scyphi capacitate *A. B.* nil exprimit, aliqualis tamen conjectura ex pondere 12. marcarum deſumi poteſt, eum capacitatis eſſe non exiguæ. Impletum eſſe vult Conſtitutio, ubi vero & à quo impleatur, ſilet. Extra locum convivii impleri ab Imperatoris Triclinario, atque Archi-Pincernæ tradi, conjecturam capit *Limn. ad d. §. 5. obſ. 15.* ita ut ipſe equo inſidens usque ad ædes, ubi convivium agitur, eum ferat & ibi deſcendens ab equo, Imperatori, potum inſtar Pincernarum aliorum prægustans, exhibeat. Quod quando fieri debeat in *A. B.* non indicatur aliter, quam quod id tunc, cum cæteri Electores munia ſua impleverint, fieri debere dicatur. Conjecturatur ergò *Limnæus* hoc fieri menſa jam cibis oneratâ & Imperatore illos capiente, cum apud

Goldast. Polit. Imp. p. 3. Disc. 2. p. 154. dicatur id factum, Als Ihre Majestät (Keyser Carl der Fünffte) ein wenig gessen hatte. Scyphum & equum Sub-Officialis, Pincerna de Limburg, sibi servat.

44. His solennibus absolutis, Comites & Barones Imperii ad id selecti & requisiti cibos pro Imperatore paratos ad mensam ejus afferunt, (quemadmodum in relatione Coronat. Leopoldi legimus, daß damals durch 50. Graffen die auffgetragen worden/) accumbit Imperator, Electorum Ecclesiasticorum seniore mensæ benedictionem prius peragente; Tum Ecclesiastici, eo, in cujus Diœcesi actus fit, in medio procedente, argenteo baculo suspēsa sigilla & typaria Imperialia apportant, (Typarii nomine hic venit instrumentum, quo ad incudendam in ipsis Bullis Principis imaginem, & arma utebantur. *Mallinkrot. de Archi-Cancell. Imp. lib. 1. p. 119.* Conjunguntur autē à Carolo IV. in *A. B. c. 26. §. 2. c. 27. § 2.* Sigilla & typaria, non quod diversa sint, sed ut constet, sigillum hic nihil aliud significare, quam typum cui insculpta est facies & forma sigilli, quam per impressionem communicamus materiæ, cujus usus est in sigillis. *Limn. ad A. B. c. 26. §. 2. obs. 4.*) ante Imperatorem in mensa decenti reverentiâ deponentes, quibus Moguntino redditis, baculum Vice Cancellarius jure dominii, Sigilla verò in custodiam

diam, recipit. Ille tamen in cujus Archi-Cancellariatu solennis Curia celebratur, majus Sigillum Imperatorium, durante convivii actu, teniâ vel catenâ collo appensum, & ad pectus usque dependens, gerit, ut admoneatur, nihil eo signari aut confirmari debere, nisi quod intimo cordis sinu complexum, atque totius animi sententiâ ratum & comprobatum habetur, quodque nullo modo retractatum aut refutatum velit unquam. *A.B.c. 27.§.2. ubi Limn. vide.* Convivio autem finito, Imperatorem ita ad aulam usque concomitatur, ad diversorium reversus per aliquem de suis Cancellario Aulæ Imperialis sive Vice-Cancellario Imp. illud super equo remittit, quem unà cum baculo isto hic sibi pari jure, ac Secularium Vicarii suorum Principalium Instrumenta ad Officia expedienda adhibita, vindicat. *A.B. d.l. ibique Limn.*

45. Cum autem Imperator accumbit, & Electores, peractis officiis suis, suas occupant mensas, singuli singulas, ex *A.B.* sex, ex moderna consuetudine tribus pedibus Imperatoriâ, Imperatricis verò, si adest, ex præscripto *A.B.* tribus, ex observantiâ verò uno pede depressiores, uno vel duobus pedibus tamen Principum tabulis clatiores, sequenti Ordine collocatas.

Mensa Imperatoris.

Mensa Moguntini.

Mensa Coloniens. *ubi Convivium hoc exhibetur in Diœcesi Colon. Coloniensis Mensa ita locari debet, ut ad dextram Imper. loco primo, & eo casu Moguntini ad sinistram stet. A. B. c. 3. §. 2. c. 4. §. 1.*

Mensa Bohemi.

Mensa Trevirensis.

Mensa Bavari. Mensa Elect. Saxon.

Mensa Brandeb. Mensa Elect. Palat.

vid. *omninò Limn. ad A.B.c.28.§.3.Obs.2.3.4.*

Electorum præsentium mensæ conspiciuntur cum tegumentis (Himmel/ nos dicimus) & credentiis, in quibus singuli sua suppellectilia aurea & argentea ostentant. Principum verò tabulæ illis carent. Quatuor Civitates *Norimberga, Aquisgranum, Colonia, Francofurtum*, in separato proximo prandent conclavi, singulæ singulas suas habentes mensas, à dextro Aquisgranensis, Norinbergensis, à sinistro Coloniensis, Francofurtensis, cum separatis suis Credentiis. Ratio autem quare Aquisgranum, Norinberga, ad hoc convivium vocentur, est, quod orna-

namenta ad actum coronationis conferant, Francofurtum autem adjungitur ipsis, quia ibi ordinariè Imperator eligitur. Quod verò Coloniam attinet, ab aliis cum *Limnao* rationem audire desidero. Convivantur omnes lautè, sumptibus Cæsaris, fluente interim ex fonte vino albo & rubro, jactoque è culina pane similagineo.

46. Finito convivio Imperatorem ad Palatium & Conclave comitantur, ubi acceptâ ab illo cum gratiis abeundi licentia, singuli se ad discessum præparant.

CAPUT III.

De Electione Regis Romanorum Extraordinaria.

HActenus vidimus, quomodo Electione Ordinaria Caput Imperii constituatur, restat ergò, ut nunc promissi memores de Extraordinariâ quoque aliquid subjungamus.

2. Est autem *Electio Extraordinaria, qua vivente Imperatore, vel eum, vel sine hujus consensu, ab Electoribus Rex Romanorum, qui absente vel impedito Imperatore Imperium regat ac moderetur, mortuoque ipso, sine ulteriore electione in nomen, dignitatem & potestatem ejusdem succedat, interregno raro felici evitando, eligitur.* vid. *R.I. de anno 1559 pr.* ibi: Uns als hiebe-

hiebevor erwehlten / bestätigten und gekrönten Römischen König / auch Ihrer Liebden und Kayserlichen Mayestät/ im Fall der Erledigung deß Kayserthums ungezweiffelten rechten Successori &c. & *R. I. de an. 1566. pr.* ibi: daß wir gleich bald nach tödlichem Abgang gedachtes unsers geliebten Herrn und Vatters/ Uns der Administration deß Erledigten Keyserthumbs unterfangen/ ꝛc.

3. Sunt, qui hanc Electionem extraordinariam Regis Romanorum non è re Imperij esse censent, quod per eam libertati Principum & Electorum minus bene consulti videatur, facilèque sub prætextu hujusscemodi Electionis Imperatores successionem hereditariam affectare queant. Ita enim *Dn. D. H. in descriptione Imperii p. 2. c. 4.* Zuforderst ist zu erinnern/ das ob schon mehr exempla, das ein solches (scil. quod electus Rex Rom.) geschehen/ vorhanden/ daß es doch der Güldnen Bull nach / und von Rechtswegen nicht sein solte / weil dieselbe der Wahl nur auff den Fall gedencket/ wann daß Reich erlediget/ und also kein Regierer und Haupt dessen vor Augen ist / zugeschweigen / daß dadurch denen Weltlichen Churfürsten/ welchen deß Reichs Verwaltung und das Vicariat in solchen Fällen durch die Guldene Bull anvertrawet/ an Ihrer Gewalt/ Recht und Ansehen/ merckliche Verkleinerung und Abbruch zugezogen wird / indeme sie ihre

Jura

Jura nicht exercieren können/ noch sich deren prævaliren können. Item hat es das Ansehen/ ob wären sie zu Interims-Regierung des Reichs nicht genugsam/ und fället auch endlich daß mit ein/ wie mann in vorigen Seculo bey Erwehlung Ferdinandi I. trefflich gefochten/ und sich darin gar Beyern denen Evangelischen associiret und zugesellet/ daß dadurch allmählich eine Erbligkeit einschleichet/ und die freye Wahl denen übrigen Fürstl. Häusern/ in dem der Regierende und Lebende Keyser immer lieber seine Kinder und Agnaten/ den andere/ an der Seiten zuhaben suchet/abgeschnitten/ und auch denen benachbarten Fürsten und Potentaten nicht wenig Nachdenckens verursachet wird ꝛc. Unde etiam quidam hanc Electionem coactam, sicut ordinariam liberam vocant. Sed minus benè. Habent enim in ea Electores non minus libertatis, quam in ordinaria, ut ex infra dicendis constabit, & Reip. tranquillitati, quæ utique certæ successioni innixa est, quam optimè potius per eandem consulitur, *Conringii* judicio.

4. Originem autem ejus quod attinet, ab antiquissimis usque temporibus equidem simulacra quædam illius deprehenduntur. Florente enim Carolina Francorum Regum, Imperatorumque familia, tantum non semper filii à parentibus vivis nunc in spem successionis, nunc in communionem dignitatis Regiæ

Regiæ & Imperatoriæ adſciſcebantur. In Saxonica, Suevica, & Auſtriaca Imperatorum ſtirpe pòſt ſimiliter ſæpiſſimè vivis adhuc parentibus filii ſucceſſores deſignabantur. Sic e.gr. Oottoni I. adhuc ſuperſtiti Otto II. Huic rurſus Otto III. Conrado II. Saliquo Henricus II. Friderico I. Henricus VI. Friderico II. initio Henricus, mox & Conradus. Friderico III. denique Maximilianus I. ſucceſſores deſtinati ſunt. Sed hæc, & ſi quæ alia remotioris ſeculi exempla, ab arbitrio Impp. maximè pendebant, factique adeò potius ſpeciem, quam juris habebant. Quâ hodiernam verò rationem inſpecta vix ultra Ferdinandi I. tempora originem referre videtur. Cum enim illum Carolus V. frater in Regem Rom. eligi deſideraret, magna ac multa inter Imperatorem & Electorem Saxoniæ, ejusque Socios, Confœderatos Smalcaldicos, de hujus Electionis jure oriebatur diſputatio. Carolus V. Imp. pro Rege Rom. eligendo has proponebat rationes: *quia ipſe diverſis regnis atque populis imperaret, neque poſſet continenter eſſe in Germania, quia turbulentus admodus eſſet & periculoſus orbis Chriſtiani, imprimis vero Germaniæ, Status, propter diſſidium religionis, propter vim atque potentiam Turcarum, propter nuper excitatam ſeditionem atque bellum ruſticorum, & quia per Imperium multa inofficioſè fierent ac minus obſequenter &c.* Elector Saxoniæ verò & Socij

Socij Electionem Ferdinandi I. omnibus modis improbantes à Cæsare desiderabant, *ut si, remoto Ferdinando, nihilominus ipsi opus videretur aliquo, tanquam Coadjutore, ut tum, de voluntate, Consilioque Principum Electorum, Legem Carolinã interpretaretur, & Edicto sanciret in perpetuũ, ut quidem jure fieri deberet in hunc modum: Ne videlicet posthac unquam vivo Cæsare crearetur Rom. Rex, nisi primũ Electores, & his adjuncti sex alii Principes Imp. judicarent, ita fieri oportere; & cum appareret ex usu Reip. ut tum Moguntinus Collegas & Sex reliquos Principes, ad locum idoneum, amplius deliberandi causa conscriberet; & ubi rem omnem diligenter expedivissent, tum soli Principes Electores, & his adjunctus Bohemiæ Rex, creandi Regis potestatem haberent. Romanorum Rex vivo Cæsare creatus non suo, sed Cæsaris tantum nomine Remp. administraret, nec ullam sibi potestatem aut Imperium arrogaret. Principes ac Ordines Imp. non tenerentur ei ullâ fide vel jurejurando, nisi post mortem Cæsaris. Cum crearetur novus Rex, non aliter, quam ex formula Legis Carolinæ juraretur, neq́; esset in Electorũ potestate, formulam hanc immutare. Qui contra jusjurandum illud fecisse convictus, aut alioqui in gravem suspicionem veniret, neque se purgaret, is omni jure Electoratus in perpetuum careret. Posthac ex eadem Principum familia, tres Reges ordine non crearentur, vitandæ præscriptionis causa. Nullus*

crea-

crearetur Rom. Rex, qui non sit ex aliqua German. Principum familia progenitus. Quæ Lex Carolina sancivit de creatione Regis, ea neque, Cæsar neque Rom. Rex mutaret. Cum Electoribus appareret, creandum esse Regem, necesse non haberent hoc ante denuntiare Cæsari, neque Cæsari in eo casu liceret Moguntino mandare, ut Electores convocet. Sed cum justis de causis videretur, quibus oportet, Cæsare superstite Regem Rom. esse creandum, Moguntinus Francofurtum Collegas ad certũ diem convocaret, neq; esset in ipsius potestate conventum alio loco indicere, nisi Collegæ, gravibus de causis, id permitterent. Coronam, Sceptrum & alia Imperii ornamenta, Moguntinus à Norinbergicis minimè peteret, nisi assentirentur Collegæ. Trimestre illud spatium, quod à denunciatione Principibus datur, ut conveniant, non diminueret. Imperii enim & Reipub. plurimum referre, si forte unus, & item alter, tempore exclusi absint. Interea, dum Francofurti deliberarent Electores, omnes alij excluderentur. Si quid harum rerum violaretur, tum Electores non tenerentur, vel eo venire, vel permanere, & quicquid actum ibi fuisset, irritũ haberetur &c. vid. *Sleidan lib. 8. Histor. p. 129.* qui *seq. lib. 9. p. 140.* quoque explicat, quæ ex his conditionibus postea receptæ fuerint, quod quoque patet aus dem Cadawischen Vertrage/ quem exhibet *Hortleder lib. 3. de Caus. belli Germanici c. 13. p. 688.* nempe, Das künfftiglich/ wann bey Leben eines

Römi-

Römischen Käysers/ oder Königs/ ein Römischer König soll erwehlet werden/ alle Churfürsten zuvor zusamen bescheiden werden/ davon zureden/ ob Vrsach gnug vorhanden/ und dem Reich fürträglich sey/ einen Röm. König/ bey Leben eines Röm. Käysers/ oder Königs/ zuerwehlen. Vnd wañ sie Sich deß vereiniget/ daß alsdann/ und nicht ehe/ die Churfürsten/ vermöge der Güldenen Bull/ sollen zu Königlicher Wahl erfordert/und zur Wahl geschritten/ und derselben Gulden Bull unverrucklich in allem nachgegangen werden: Vnd wann in dem Fall etwas anders fürgenommen würde und ergienge/ daß dasselbe nichtig/ uñ durch ein Decretum irritans deß Käysers/ cassirt seyn soll ꝛc. Wie es aber der Persohn halben/ die zum Römischen König zuerwehlen/ und nicht Teutscher Sprach und Zungen wäre; auch ob zween drey oder mehr Römische König/ auß einem Hauß nacheinander erwehlet werden sollen/darum sollē Sich die Churfürsten inwendig vor bestimter Zeit/ vergleichen und vereinigen/ und solches in Ihrer Vereinigung geordnet werden. add. *Limn. ad Capitul. Ferdin. I. proœm.* verb. Mit folgender Genehmhaltung und *Ratification*. p. 423. seqq.

5. Insertum postmodum optimo consilio Matthiæ & sequentium Impp. Capitulationibus, quod Electoribus, statu & salute Imperii id exigente, Regem Rom. Imperatore etiam

etiam invito, eligendi Jus fasque dehinc esse debeat, tum ob alias causas, tum maximè, ne successor in incerto sit, atque *ut sic pravæ aliorum spes cohibeantur,* quæ verba sunt *Taciti lib. 3. annal. c. 56. num. 3.* Ita enim legitur *Capit. Matthiæ art. 35.* Insonderheit sollen und wollen wir ꝛc. die gemelte Churfürsten / ihre Nachkommen und Erben / zu jederzeit / bey ihrer freyen Wahl eines Römischen Königs / dieselbe / so oft sie es einem Käyser zu behülff / oder sonst dem heil. Römischen Reich nohtwendig / oder nutzlich befinden / auch bey lebzeiten eines Röm. Käysers / mit / oder / wann derselbig auff angelegte Bitt der Churfürsten / ohne gnugsame erhebliche Vrsachen / verwegert werden solte / ohne eines regierenden Käysers consens vorzunehmen ꝛc. Utut ergò antehac quis dubitare haud immeritò potuerit, utrum fas, reluctanti etiam vivo Cæsari adjungere Adjutorem, seu alium aliquem tantùm in spem certã successionis, quoniam & lege nullâ de hoc quicquam cautum (*A. B.* enim de hac extraordinariâ Regis Rom. Electione nihil definit, sed tantùm electionis, sede Imperatoriâ vacante, instituendæ, meminit, nec verba: *Quotiescunque & quandocunque &c.* quæ habentur in *c. 1. §. 1.* laxiore interpretatione ad alios casus trahenda, sed ex aliis locis (*c. 4. §. 2. c. 5.* in hunc sensum: quoties & quando in posterum Imperium vocabit, & sic casus electionis

nis Regis Rom. ex necessitate emerget &c. explicanda, ut contra *Arumaeum ad A. B. Disc. 2. thes. 13. & Carpzov. de L. R. G. cap. 11. sect. 3.* quos sequitur *Bechmann. ad A. B. Ex. 2. num. 25. 26.* probè advertit *Limn. de I. P. l. 2. c. 15. num. 23. seqq. ibiq; in addit. tom. 2. & ad Capitul. Ferdin. I. in proem.* verb. mit folgender Genehmhaltung 2c. *n. 15. seqq. Dietersch. ad A. B. c. 1,* verb. *In Imperatorem promovendi &c. p. 15. Conring. ad Lampad. p. 3. c. 2. num. 6. & 14.*) & exemplo res carebat; (nam quæ contigerunt Carolo Crasso, Henrico IV. & aliis, huc allegari nequeunt, quoniam illi simul fuerunt abdicati,) hodiè tamen post latam Capitulationis legem nulla superest amplius dubitandi ratio, imò vi *Capitulationis Leopoldinæ*, ne quidem Consensum Imperatoris humiliter ab ipso petere adstricti sunt Electores; Verba enim illa: Wann derselbe auff angelegte bitte der Churfürsten ohne erhebliche gnugsame Ursach verweigert werden solte. 2c. quæ in *Matthiæ Capitulatione d. art. 35.* & in *Ferdinandi II. art. 34. Ferdinandi III. art. 38. Ferdinandi IV. art. 36.* habebantur, in *Leopoldinâ*, ad Statuum Imperii monitum, omissa sunt. *art. 36.*

5. Expeditur hæc Electio Extraordinaria, æque ut ordinaria, ab Electoribus, quorum quoque hactenus fuit, videre, an sit è re Imperii, ut eligatur Rex Romanor. vid. *Ca-*

pit. Ferdin. III. art. 38. hincque causas eligendi Romanorum Regis ad arcana Collegii Electoralis refert *Dn. Dieterich. ad A. B. c. 1.* Sed in *Instrum. Pac. Osn. art. 8. § habeantur & c.* cautum, quod de Electione Regis Rom. in Comitiis universalibus, communi Statuum consensu, agi & statui debeat, hincque jam & cæteri Status sibi jus cognoscendi de causis Rom. Regis eligendi vindicant. Sic enim anno 1652. Luneburgi Ordines Ciculi Infer. Saxon. in προβȣλία: Dieweil an Erwehlung eines Römischen Königs den sämptlichen Ständen hochangelegen/damit das Römische Reich in seiner Form/und legibus fundamentalibus unverruckt bleibe/ so ist nicht unbillich/ wann bey Lebzeiten eines Römischen Käysers ein Römischer König zu erwehlen/ daß dessen Vrsach sämptlichen Ständen eröffnet/und mit ihnen zu Rahte gestellet werde.

7. Finis Electionis hujus duplex est. 1. ut Imperium in certo habeat successorem, nec quicquã turbulenti ex ambigua pòst electione vel interregno metuendum habeat. Equidem confusionibus, vacante Imperio Remp. turbare solitis, saluberrima illa Caroli IV. A. B. duorum Imperii Vicariorum confirmatio obices quodammodo posuit, attamen ubi bellum externum vel civile imminet, aut Respubl. vicinæ bellis ardent, sicque major spe metus est, quid ni tempus sit cavendi?

Tu-

Tutius subinde est, à periculo longius abesse, quam superandi illius incertâ spe teneri. vid. *Burgold. p. 3. Disc. 4. th. 2. in med.* 2. ut absente fortè Imperatore sit, qui vices ejus obeat, imperium moderando.

8. Specialia ejus potissimùm sunt sequentia: Si Rex Romanorum electus Imperatoris fortè filius, Deputatus Electoralis Collegii Patri denuntiat filii dignitatem. Inde ille in conclavi comparens Electoribus primò gratias refert pro isto in Familiam suam affectu, suamque pollicetur operam & opem tùm in informando ad gubernationem tam arduam filio, tùm in ferendo, ubicunque res postulaverit, auxilio; dein Filium quoque de grato erga Electores animo admonet. Sic Gloriosissimus Imperator Ferdinandus III. Ferdinando IV. Filio 31. Maij A. 1653. Augustæ in Reg. Rom. electo, postquam Electoribus gratias egisset, Flium electum allocutus, *Et Tu*, inquit, *Fili mi, attende his, quanta moli humeros supponas, proin quantopere opus habeas consilio & auxilio DD. Electorum, quorum propensa in nos studia grato per omnem vitam animo complectaris, atque ab eorum consilio pendulus, eos, ut par est, revereberis.* Qui mox ex tempore gravi & concinnâ tùm ad Electores, tùm ad D. Parentem Oratione perquam modestâ habitâ respondit, quæ in rem præsentem optimè fecerunt. Post actas ita gratias

porta conclavis à Mareschallo reseratur, exeuntibus Electoribus & Rege Electo, qui, dicto jam in Sacristia super Capitulationis punctis sacramento, ad sum̃am aram deductus super eam ab Electoribus elevatur, (et si quidem omnes sunt præsentes, id omnes peragunt, si non omnes in persona adsunt, sed quidam per Legatos, hi ab elevatione illa excluduntur; sicuti & ubi impari sunt numero v. g. si adsint tres Ecclesiastici & duo Seculares, duo solùm Ecclesiastici, uno excluso, cum duobus Secularibus id Officium electo exhibent, ut numerus parificetur,) machinis campanisque & tubis ac tympanis interim sonantibus & applaudentibus. Sic elevato Brandenburgicus Coronam detrahit, à Palatino reponendam. Rege de altari levato, Vicarii mensam accedentes recipiunt insignia, Electoribus si adsunt tradentes, absentibus autem illis sibi servantes, & competenti ordine Regem in solium deducunt, singulis sedes & solita latera tenentibus. Hinc unus ex Capitularibus Moguntinis, & ordinariè quidem Præpositus, der Thum-Probst/ omnibus electum denunciat, quem postea splendido Comitatu in Palatium deducunt. vid. *Sprenger. Instit. Jur. Publ. l. 1. c. 29. pag. 179.*

9. Rex Rom. vivo Imperatore in futurum ejus successorem electus (nam ille, qui in casu jam vacantis Imperii eligitur, mox in Cæsa-

rem

rem promovendus, etiam ſæpius quidem hoc nomine Regis Rom. in *A. B. cap. 1.* venit, ſed à Cæſare ſive Imperatore ipſo, non niſi nomine ſive nominis ſono ferè differt. *Limn. ad A. B. c. 1. §. 1. Obſ. 5. num. 4. & cap. 2. §. 5. Obſ. 5. num. 5.)* & Imperator differunt. I. Inſignibus. Imperatoris enim eſt Aquila biceps; Regis Rom. vero Aquila ſimplex *Freher. ad P. de Andlo. lib. 2. c. 5.* cujus ratio redditur à *Limn. ad Capitul. Ferdin. I. proem. pag. 443.* Dein Imperatorem Bulla, Regem Roman. ſigillo tantùm uti dicunt. Sed vid. *Capitul. Ferdin. III. art. 46. Limn. ad Capitul. Maxim. II. art. 18. num. 31. & ad A. B. Proœm. Obſ. 2.* II. Titulis. Imperator Semper Auguſtus dicitur; Rex Roman. tantùm Auguſtus. *Lib. de Pac. Conſtant. in pr.* quanquam in linguâ noſtrâ vernaculâ diſcrimen hoc non obſervetur, ſed in illa vocula Allezeit vel Zu allen Zeiten etiam à Rege Roman. uſurpetur, & ab aliis eidem tribuatur. *R. I. Spir. de anno 1524. pr. R. I. Norinb. de eod anno pr. R. I. de anno 1553. pr. R. I. de anno 1557. pr.* Imperator Regem ſalutat Ihre Liebden/ *R. I. de anno 1544. §.* und dieweil aber wir ꝛc. Rex contrà Imperatorem Ihre Majeſtät. *R. I. de anno 1542. §.* damit auch ſolche Ordnung ꝛc. vel conjunctim Ihre Liebden und Majeſtät. *Ord. Cam. p. 2. t. 7.* & intuitu reverentiæ Dominum ſuum *R. I. de anno 1555. §.* Solches alles und jedes ꝛc. ibi. Käyſerliche

Majestät/Unsern lieben Bruder und Herrn/etc.
III. Potestate. De potestate Regis Rom. a. non omnium eadem est sententia. Majestatẽ illi tribuunt *Sixtin. de Regal. lib. 1. c. 4. num. 9. seqq. Reinking. de Reg. Sec. & Eccl. l. 1. cl. 3. c. 14. num. 16. Schütz. vol. 1. disp. 5. th. 3. lit. A. Limn. ad Capit. Rudolphi II. art. 32 num 17.* (qui in eo *Schützio* contrarius, quod ille Majestatem Imperatoris & Regis Roman. numero unam & eandem esse affirmet, hic vero neget.) *Bechm. ad A. B. Ex. 2. num. 29. Dn. Lynker. Diss. de Commiss. Imper. num. 16.* Contra eam ipsi denegant *Otto de I. P. c. 15. in fin. Paurmeist. de Jurisd. l. 2. c. 5. num. 8. seqq. Wurmser. Ex. 3. q. 3. Carpzov. de L. R. G. c. 11. sect. 5. n. 23. Rümelin. p. 3. D. 2. th. 6. & ibid. Mylerus in addit. Carolus Scharschmid in System. Jur. Publ. c. 15. num. 4.* novissimè haud absonum esse putat, ponere potentiâ Majestatem in ipso, certis casibus exercendam, cum respectu tamen ad Imperatorem, in quo adhuc superstite ipso actu citra talem respectum eam cerni dicit. Putant deinde *Paurmeist. & Carpzov. dd. ll.* illam, quam demum habeat potestatem Rex Roman. ei competere ex delegatione Imperatoris, ita ut omnia authoritate Imperatoriâ teneatur facere. Hocque comprobare videtur *Capitul. Rudolpho II. præscripta*, ubi habetur, Wir wollen uns auch keiner Regierung oder administra-

stration im Heilig. Römischen Reich weiters oder anders unterziehen/ dann so viel Uns dessen von Käyserlicher Majestät vergönnet und zu gelassen wird: daß wir auch Ihrer Käyserlichen Majestät/ die zeit ihres Lebens/ an ihrer Hoheit und Würden deß Käyserthumbs kein Irrung oder Eintrag thun sollen und wollen. *art.* 32. Sed rectius dicitur illam esse ex electione, certo verò modo & tempore exercendam, quo faciunt. *R. I. Spir. de an. 1542.* §. So hat dem allen nach/ ibi: an statt und im Nahmen Käys. Majestät/ und für Uns Selbst. qualis locutio occurrit etiam *in eodem R.* § hierumb und dieweil ꝛc. *&* §. damit solches alles ꝛc. *it. R. I. de anno 1555.* §. so sich dann ꝛc. *&* textus ubi ipsi Königliche Macht und Vollkommenheit/ tribuitur, ut *in all. R. I. de anno 1542.* §. würde sich aber Jemand ꝛc. it. *R. I. Norib. de anno 1542.* §. und damit aber das Zuziehende ꝛc. *R. I. de anno 1555.* §. Wir setzen/ ordnen und wollen ꝛc. ac deniq; text. Capitul. Maximil. II. pr. Ferdin. III. *art. 47.* verb. bey Unserer Königl. und künfftigen Keys. Regierung ꝛc. vid. *Schüz. v. 1. D. 5. th. 3. lit. B. & vol. 2. D. 10. th. 2. lit. D.* & ei rursus contradicentem *Limn. ad Capitul. Ferdin. I. art. 2.* vers. auch für Uns selbst ꝛc. *& in addit. ad l. 2. c. 15. num. 38. tom. 2.* qui plures differentias collegit inter Imperatorem & Roman. Regem intercedentes ad *Capit. Ma-*

xim. II. art. 18. verb. Unser und deß Heil. Reichs Stadt. *n. 51. seqq p 501.*

10. Conveniunt verò Rex Rom. & Imperator ratione dignitatis, salva tamen huic prærogativâ. Et hinc etiam vocatur Rex Rom. Caput Imperii post Imperatorem, *in R. I. de anno 1555.* §. und im Fall 2c. *R I. de anno 1564.* § So unterstunden Sich 2c. & *in literis Caroli V. ad Commissarios suos Augustam ad Comitia anni 1555. destinatos datis die 9. Junii. ejusd. anni* ibi Seine Liebden/ als einen Römischen König/ und nach Uns im Heil. Reich das Oberste Haupt/ handlen und schliessen lassen. quo sensu? vid. ap. *Limn. ad Cap. Maxim. II. art. 18. verb.* in Unserer und deß Heiligen Reichs Stadt. *num. 20. seqq.* Et Regi Galliarum præfertur à *Besoldo. in Dissert. de Præcedent. & sessionis prærogativa c. 2. num. 5. Quetta Cons. 1. Goldast. in Senioré. l. 1. c. 16. n. 8.* & *novissimè Jac. Andr. Crusio in tr. Pol. Jurid. Histor. de jure προεδρίας lib. 3. c. 2. & 3.*

CAPUT IV.

De Potestate Imperatoris in genere.

POst Constitutionem Imperatoris consideranda venit constituti Potestas. Genuinam autem ac plenam Imperatoriæ potestatis cognitionem, cum *Clariss. Bæclero*, non ex

Gol-

Goldasti Scriptis Monarchicis, seu *S. R. Imperii Monarchiâ contra Pontificias prætensiones adversus Imperium & Imperatores*, petendam, & 2. multò minùs de augustâ Augusti Capitis potestate ex *L. Regia Veteri* judicandum esse, putamus, nec eam 3. rectè vocabulo reservatorum Imperatoris, Käyserlicher Reservaten/ includi, vel 4. Capitulationibus Cæsareis plenè describi (quamvis hæ sint potissimum monumentum publicum in explicanda potestate Imperatoria adhibendum, hincque regula & norma Imper. potestatis *Lampadio* audiant. *p. 3. c. 16.*) Sed 5. eandem potius ex peculiari singulorum summæ potestatis seu Majestatis jurium, à quorum nullo Imperator excluditur, in quibusdam verò solus habet arbitrium, consideratione investigandam esse, statuimus.

2. Jura illa Majestatis nostri temporis usu plerumque *Regalium* nomine insigniri notum est, in nominis hujus ratione designanda mirè variant Feudistæ, aliis ex *Rege*, & *adverbio Græco* λίαν. *Goth. Anth. D. F. 3. th. 6 l. b.* aliis à *Rege*, & *Germanico* Lehen/ quasi dicas Reichs-Lehen/ id constituentibus; Sanè à *Rege* id esse, quivis facilè perspicit, fortè quod Majestas optimè omnium conspicua sit in regno, & regnum species Rerumpubl. tùm antiquissima, tùm laudatissima. vid. *Augustin. lib. 4. de Civit. Dei. c. 6. Arnis. lib. 1. doctr. Pol. c. 9. Jacob.*

Zevecot. in not. Polit. ad Flori prolegom. Livius lib. 2 Jura Imperii, *Tacitus* Sacra regni vocat. Videntur autem describi posse, quod sint *Jura superiorem non recognoscenti, ac cui ille expresse vel tacitè ea concessit, competentia ad salutem & decus Reip. tuendam.*

3. Ea quæ diximus Regalia, variis dividi solent modis. Primo à quibusdam dividuntur in *Majora* & *Minora.* Sed quæ aut ad censum horũ, aut illorum pertineant, propter variantes opiniones expeditu est difficile, atq; hæc fortè difficultas eò redegit alios, ut eâ divisione proscriptâ aliam in ejus locum substituerint, & alia *personalia*, alia *fiscalia*, dixerint. Verum res, nisi fallor, eòdem redit, ut sic non opus fuerit à communi usu receptis terminis recedere, novaque præter necessitatem entia multiplicare. Et simplicissimum erit *Majora* illa vocare, quæ gubernationem, ipsumque Reip. Statum concernunt, qualia sunt potestas Legislatoria, potestas constituendi Magistratus, jus belli & pacis, jus extremæ provocationis. &c. quæ ideò personalia dixeris, quod personæ & ossibus Principis adhæreant. *Minora* vero commoda & emolumenta, quæ ex bonis publicis, vel aliàs ratione Imperii ab eo, qui summam in Republ. potestatem habet, percipiuntur. Quæ utilia magis suntReip. quam necessaria, & ita quidem utilia, ut effectus utilitatis in pri-

privato quoque, aut inferiori quatenus tali, ſubſiſtere poſſint. 2. Alii Jura Majeſtatis ita diſtinguunt, ut dicant alia *primi*, alia *ſecundi ordinis* eſſe. Sed nec hæc diviſio à priori differre videtur. Dicunt enim *primi ordinis* eſſe *illa*, quæ circa objectum dignius, quodque majorem ad impetrandum finem Reip. commoditatem afferat, verſantur: *Secundi ordinis* autem, quorum objectum tantæ dignitatis & nobilitatis non eſt. 3. Quædam *imminentia*, alia *tranſeuntia* eſſe dicuntur. 4. dividuntur in *Reſervata* & *Communicata*. *Reſervata* ſolent appellare ea, quæ pars quæpiam in Republ. mixta, vel ſimplici etiam, in qua modus adminiſtrandi à Reip. forma diverſus eſt, ut commun. Politicorum ſchola credit eſſe poſſe, ſola uſurpat, neque reliquis cum partibus communia facit. *Communicata* vero dicunt, quæ in Republ. mixta una pars non poteſt ſine reliquarum præſcitu exercere.

4 Proximam ex his jam ad inſtitutum noſtrum accommodaturi dicimus, in Republ. noſtrâ Romano Germanicâ 1. quædam jura Majeſtatis competere ſoli Imperatori. 2. quædam Imperatori & Electoribus. 3. quædam Imperatori & omnibus Imperii Ordinibus ſive Statibus, ita ut citra horum conſenſum collegialem in tria conclavia, Electorum nim. Principum, (ſub quibus & Abbates, Prælati ac Comites comprehenduntur) &

Civi-

Civitatum diſtinctum, & relationem, correlationemque inter has tres claſſes factam, exerceri nequeunt.

5. Solius quæ ſint Imperatoris, & Reſervata, Germ. Käyſerliche Hoheiten und Reſervaten/ vocantur, potiſſimum hæc à Dd. vulgò recenſentur.

I. Jus primariarum precum.
II. Jus indicendi ferias per Imperium, ſeu ferias generales conſtituendi.
III. Jus circa Academias.
IV. Jus creandi Reges, Duces, Principes, Landgravios, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Equites, Comites Palatinos. &c.
V. Jus circa Imperii Officia certo modo.
VI. Jus circa Statuum inveſtituras.
VII. Jus cognoſcendi de feudis Regalibus, vulgò Fahn- und Scepter- Lehen.
IIX. Jus cognoſcendi de privilegiis à ſolo Imperatore conceſſis.
IX. Jus cognoſcendi de controverſiis vectigalium, quæ ſunt inter Electores & alios Imperii Status.
X. Jus cognoſcendi de controverſâ Statuum Imperii ſeſſione & prærogativâ.
XI. Jus ultimæ cognitionis ſive extremæ provocationis.
XII. Jus dandi veniam ætatis.
XIII. Jus famæ reſtituendæ.

XIV. Jus Legitimandi.
XV. Jus concedendi moratorias universales.
XVI. Jus nundinarum solennium.
XVII. Jus dandæ Civitatis.
XIIX. Jus Postarum generalium.
XIX. Jus absolvendi à juramento ad effectum agendi vel excipiendi.
XX. Jus proponendi in Comitiis.

6. Distinguuntur à *Sprengero* hæc reservata in ea, quæ aliis communicantur expedienda, & quæ non communicantur. Illius generis dicit esse: Jus creandi Comites, Barones, Nobiles, quod Archiduces Austriæ & Duces Sabaudiæ &c. Imperatorio tenent privilegio. 2. Jus renovandi Investituras feudorum regalium minorum, quod competit Senatui Imperiali Aulico. 3. Jus distribuendi quædam Aulæ Officia. 4. Jus absolvendi à Juramento ad effectum agendi, quod Cameræ etiam competit. 5. Jus conferendi honores Doctorales, legitimandi, famæ restituendæ. 6. Jus extremæ provocationis. Hujus vero generis ait esse: Jus cognoscendi de feudis regalibus, de controversiis vectigalium, de privilegiis authoritate Imperatoria concessis. Sed de his omnibus Senatus Imperialis Aulicus etiam cognoscit. 2. Jus investiendi de Principatibus, Jus confirmandi Academias, Jus conferendi titulos Regum, Archi-Ducum, Ducum, Principum. &c.

7. Re-

7. Regalia Imperatori & Electoribus communia, vel primò unanimem omnium & singulorum consensum desiderant; vel 2do per majora expediuntur; vel 3tio separatim literis declarato eorum consensu perficiuntur. Unanimem omnium & singulorum consensum postulant.

I. Jus introducendi novi vectigalis, veteris augendi &c. vid. *Capit. Leopold. art. 21.* secus erat anterioribus Capitulationibus. vid. *Capitul. Ferdin. II. art. 17. Ferdin. III. art. 20. Ferd. IV. art. 19.*

II. Jus stapulæ. vid. *Capit. Leop. art. 20.* diversum in *Capitul. Ferdin. IV. art. 19.*

Per majora Electorum vota collegialiter quæ expediantur, hæc à Dd. recensentur.

I. Jus declarandi in Bannum maximè Statum Imperij. vid. *Cap. Leop. art. 28.*

II. Jus concedendi regale monetæ. vid. *Capitul. Ferdin. III. art. 35. Leop. art. 34.*

III. Jus alienandi & oppignorandi bona Imperii v. *Capitul. Ferd. IV. art. 9. Leop. art. 12.*

IV. Jus feuda majora, die etwas würckliches erträgen / Imperio aperta de novo conferendi. vid. *Capit. Leop. art. 30.*

Quod separatim per Legationes & literas, non collegialiter, expeditur, est: Jus indicendorum Comitiorum universalium. v. *Capitul. Leop. art. 17.*

8. Quæ præter Electorum, omnium Statuum

tuum requirunt consensum, & Jura Comitiorum, quod non nisi in Comitiis expediantur, dicuntur, sunt.

I. Jus legum ferendarum, interpretandarum, abrogandarum, vid. *Cap. Leop. art. 2. Instr. Pac. Osnab. art. 8.*

II. Jus ponderis & mensuræ universalis per Imperium *art. 8. Instr. Pac. & Refor. Polit. de anno 1530. tit.* von Ellen/Maaß/ und Gewicht.

III. Jus corrigendi defectus monetæ. *Cap. Ferd. II. art. 32.*

IV. Jus recipiendi quempiam in Statum Imperii, & dandi sessionem ac suffragium in Comitiis. vid. *Cap. Leop. art. 44.*

V. Jus excludendi & suspendendi Statum Imperii à voto & sessione. vid. *Cap. Leop. art. 3.*

VI. Jus mutandi vel transponendi ac abrogandi Suprema Germaniæ Judicia, Judicia Provincialia Sueviæ, Cameramque Rothwilensem. *Instrum. Pac. d. art. circa fin. Cap. Leop. art. 18.*

VII. Jus belli. v. *Cap. Ferd. III. art. 11. Leop. art. 13. Instrum. Pac. art. 8.*

VIII. Jus imponendi tributa, sive collectas Imperiales. *Instr. Pac. d. art.*

IX. Jus delectus & hospitationis militum. *d. art. Instr. Pac.* vid. tamen *Cap. Leop. art. 16.*

X. Jus nova munimenta in Statuum territoriis

riis extruendi, aut extructis præsidia imponendi. *d. l. Instr. Pac.*

XI. Jus Pacis nomine Imperii concludendæ. *cit. art. 8. Instr. Pac.*

XII. Jus fœderum pangendorum sive in sive extra Imperium. *d. art. Instrum. Pac. Cap. Leop. art. 8.*

XIII. Jus mittendorum, & recipiendorum Legatorum.

9. Non possumus, antequam ad specialem enumeratorum jurium explicationem transeamus, non albo hic notare lapillo fœdissimum *Vulteji lib. 1. de Feud. cap. 5. n. 6.* & antiquorum quorundam JCtorum, soli Imperatori Romano regalia de jure, cœteris omnibus Regibus, aut Rebuspubl. saltem usurpatione quâdam competere, contendentium errorem. Si enim hoc verum esset, solum Romanum Imperium genuinam Rempubl. esse, cœteras de facto saltim libertatem sibi ac Majestatem vindicare, admittendum foret. Sed istud quàm absurdum sit, quamvis ijsdem & ipsis Romanis quoque olim, nescio an seriò, creditum. vid. *Joh. Schmidel. in Observat. ad Boxhorn. Diss. 1. de Imp. Rom.* ad verba: *In omnem licentiam.* satis argutè ostendit *Albert. Gentil. lib. 1. de jur. bell. c. 23. Grot. 2. de I. B. & P. 22. num. 13. Conring. de finib. Imp. c. 1. & 19.* Nec id sequitur, etiamsi Imperio nostro præ cæteris Rebuspubl. aliquam præroga-

rogativam ordinis ac ſplendoris concedamus, quam ipſi tribuunt Franciſcus Carolus Dux Saxon. ap. *Lanſ. in Orat. pro German. Reinking. de R.S. & E.l.1.cl.2.c.7. Bæcler. in Diſſert. quam inſcripſit: Sacrum Roman. Imperium.p.3. Conring. de German. Imp. Rom. c.11.*

CAPUT V.

De Iure Principis circa Sacra in genere, & in ſpecie de Iure Primariarum Precum, & Iure conſtituendi ferias generales.

JUra Imperii præcedenti capite relata ſingula nunc exactius eo ordine, quo recenſuimus, explicaturi, initium facimus à *Iure Primariarum Precum*, quod pars Juris circa Sacra, quorum curam ad cujusvis Reipubl. Rectorem pertinere, haud facilè dubitaveris, ſi cum communi Politicorum Schola ſuppoſueris, ad omnia illa Reipubl. Rectoris curam ſeſe debere extendere, ſine quibus beatitudo Civilis & Salus Reip. conſiſtere ac obtineri nequit. Nam ſine curâ religionis ac cultus divini & rerum Sacrarum nulla diu felix ac conſtans eſſe poteſt Respubl., id quod ingenuè pridem confeſſus eſt *D. Lactantius libr. de ira Dei. c. 12. Religio*, inquiens, *& timor Dei ſoli ſunt, qui cuſtodiunt hominum inter ſe ſocietatem.* Rationem ex parte aſſignavit *Cyrus*

Major ap. *Xenophontem de Ejusd. Institut. lib. 8.* ubi ſubditos ſuos hoc ſibi addictiores, & ad omne virtutum, legumque obſequium proniores fore exiſtimat, quo Dei eſſent metuentiores. *Ex parte*, inquam, nec enim dubium, quin in ipſis quoque Principum, Rectorumque animis ad æquius, humaniusque ſubditos regendos magna religionis vis ſit. Hinc *Ariſtot. 5. Pol. 11.* Principem hortatur, ut seriò ante omnia religionem curet, aut minimum curare ſe ſimulet; Et Numa Pompilius ſecundus Roman. Rex religionibus & divino jure populum devinxiſſe fertur. *Tacit. 3. Annal. 26.*

2. Ex dicto Principio facile quoque definitu eſt alterum, quousque nempe cura Sacrorum ad Civilem pertineat poteſtatem, & quinam limites ſint, quibus (ut *Lampadius* loquitur) Officium regium & Sacerdotale diſtinguantur. Scil. quantumcunque religionis facit ad ſalutem civilem, id etiam ad civilis Imperii pertinet curam, quod verò ab iſta alienum, illud quoque non ſubeſt Principis Secularis curæ atque facultati.

3. Cæterum hîc præſupponendum (quod optimè tradit *B. Calixt. in Compend. Theol. moral. tit. de legibus p. 65.*) DEUM ad duplicem finem humanum genus dirigere, naturalem alium, qui homini ſecundum ſe & pro præſenti ſtatu conveniat, alium ſupernaturalem, limites naturalis felicitatis longè excedentem.

tem. Utrique diversas leges, diversamque sui cognitionem accommodasse; Priori quidem tales, quæ non supra vires humanas positæ, naturali cujusque lumine paterent, cum, quæ ad posteriorem obtinendum faciant, per naturæ vires nec cognosci, nec impleri possint, adeoque ad hoc, ut cognoscerentur, peculiari revelatione ac supernaturali ope sive gratia indiguerint. Unde colligitur, cum omne civile Imperium non ad aliam, quàm naturalē duntaxat felicitatem dirigatur, ea, quæ ad supernaturalē illam ac cœlestem beatitudinem spectant, ab illius arbitrio & directione nullatenus pendere, adeoque de naturali tantùm Theologia (cujus capita collegit *Grot. libr. 1. de verit. Relig. Christian.*) accipienda esse, quæ antea de necessitate religionis ad civilem salutem dicta sunt.

4. Licet autem non omnium Theol. naturalis capitum ad beatitudinem Civilem par sit necessitas, negari tamen non potest, si nihil horum sit, quod sequior in Republ. superstitio corruperit, quin longè hæc felicior censeri queat ac debeat. Apparet itaque hac ex parte omnino exactam ejus curam ad civilis Imperii moderatores pertinere. Et quidem cum Reip. Salus non contenta sit exteriori saltem religionis specie, vanâque rituum solennitate, sed, ut ipsa doctrina ac præceptis hujus Theologiæ recte imbuti sint animi ci-

vium, requirat, ideò nec officium potestatis civilis externis tantummodo istis adhærebit, quod *Lampad. p. 1. num. 19. seqq.* nimis generaliter affirmat, notante quoque *ibidem Conringio*, sed vel maximè ad ipsa quoque doctrinæ hujus penetralia progredietur, non ut quicquam circa ea mutet, id enim in nullius hominis est potestate, verùm ut id omne agat, quo illam omnes subditi animis amplectantur, opereque exerceant, quod tribus commodissimè fieri poterit mediis: Cura rectæ educationis, cura assiduæ institutionis, denique propositis præmiis & pœnis.

5. Prospiciendum autem est imprimis Supremæ potestati civili, ne Atheism[9], ac Superstitio, quæ omni religioni sunt contraria, sese ingerant in Remp. Atheismo enim nulla gravior pestis Reip. oriri potest. Unde *Plutarchus Libr. advers. Colot.* non immerito censuit, facilius esse, ut Urbs sine sole, quam sine opinione de Diis Resp. persistat, & melius falsam habere religionem, quam nullam, multis rectè observatum. vid. *Bernegg. qu. 48. in Tacit.* Si quos ergò omnem sensum ac reverentiam Numinis divini abjecisse comperiat, eosd. coerceat, maximè si aliis eandem impietatem persuadere laborent. Superstitio autem, (quæ est persuasio voluntatis divinæ de eo, quod tamen DEUS nunquam voluit) etsi, si præter jus aut religionem natura-

turalem inducatur, aliquando Reip. præsidio esse possit. Exemplum vid. *ap. Curt. lib. 4. c. 10. ibique Joh. Freinshem, Tacit. l. 1. Annal. c. 28. ibique Forstner. pag. 103 seq.* Conf. *Bernegg. d. qu. 48. Savedr. Emblem. 27. Rupert. Diss. Pol. ad Valer. Max. l. 1. c. 2. & 3. num. 30.* Si tamen pro voluntate divina obtrudatur, quod oppugnet ac destruat præcepta Theologiæ naturalis, quin tum ea maximè bono publico nocere possit, non facile quisquam dubitaverit. vid. *Flor. lib. 3. cap. 20. ibique Jacob. Zevecot. in Observ. Polit.*

6. Hactenus ergò indubium est, à quo Summæ in imperiis Potestates vim regiminis publici consecutæ sunt, ab eodem tributum quoque iisdem fuisse jus curandorum Sacrorum, quatenus sine iis tuta satis ac beata esse nequit Resp. Et cum quidem non fortuitò, vel sola institutione humana, sed ab ipso altissimo Numine tanquam fonte suo omne extiterit Imperium, hanc quoque ejus partem summæ rei moderatores divina authoritate justissimè exercebunt, nisi aut ipsi hactenus ultrò jus suum communi consensu alteri permiserint, aut speciali mandato divino ea iisdem abrogata, unique generali ἱερομonarchæ vindicata constet. Certè ad hominis Imperium haud opus fuit eam deseri, cum Summi rerum Principes in his terris neminem

habeant, ac ne habere quidem possint, cujus legibus obligentur.

7. Sed Præsules Romani tamen utrumque hactenus sibi arrogare visi sunt, tùm quod solis sibi omnium sacrorũ cura â Deo nova lege imperata sit, tùm quod omnibus Regibus, Principibusque superiorem auctoritatem nacti, hos quoq; mandatis suis obstringendi facultatem habeant. Ast divinæ illius concessionis nullum uspiam exstat vel levissimum indicium, sive generale, sive speciale. Reges autem ac Principes ipsis ultro hanc sui juris partem cessisse, tantùm abest, ut quisquam probare possit, ut potius in contrarium constet, quã invitis iis ac reluctantibus illud sit ereptum, & quibusd. ne eripi quidem potuerit. Sanè in hoc nunquam ambitioni Pontificiæ concesserunt Reges Galliæ. Imperatores verò Romani, potissimè Henricus III. quem ideò, nescio, cujus hæreseos damnat *Baronius in anno 1046.* Item Henricus IV. & V. Frider. quoq; I. & II. denique Ludovicus IV. quantopere se magno sæpe dignitatis suæ periculo opposuerint, Historiæ illorum temporum satis docent. Sed cum tamen obtinuerit tandem fastus & protervia Hildebrandina, jamque per integra quatuor secula, vix quoquam contradicere auso, Hierarchiam suam exercuerint Pontifices, præscriptione forte tuti, jusque contra Principes Secula-

culares vel hoc pacto acquisivisse videri possint. Verum neque hoc præsidio esse posse Pontificii Dominatus Assertoribus, accuratè ostensum fuit ab *Amplissimo Conringio. Disp. de Majestatis Civilis autoritate circa Sacra. th. 51 & seqq.*

8. Nobis paucis nunc quoque ostendendum, quid juris sit Summis rerum Principibus circa religionem revelatam. Ubi I. separanda ea à se invicem, quæ principaliter ita pertinent ad salutem æternam, ut nullum ex iis periculū in Republ. metui possit, & ea quæ licet per accidens, morali tamen probabilitate, turbas movere in Republ. ejusque finem vel impedire vel promovere queant. II. Inter ipsa doctrinæ cœlestis, fideique salvificæ capita, eorumque usum & applicationem in civili societate, distinguendum. III. denique inter ea, quæ Principis sunt, quatenus talis est, & quæ ejusdem sunt, quatenus est Princeps Christianus. Quæ de Principe dicimus, de quavis summa potestate volumus intellecta. Equidem cura Evangelii, fideique Christianæ propagatio, quamvis ab initio Ecclesiæ omnibus Christianis pariter à Salvatore esset injuncta, (præterquam quod Apostolici muneris quædam peculiaria,) unde & Petrus omnes Christianos, qui per magnum tractum Asiæ majoris dispersi erant, hortatus, ut fierent Sacerdotium Sanctum ad offerendum

Spirituales hoſtias gratas DEO per JESUM Chriſtum *Epiſt. Prior. c. 2. verſ. 5. & 9.* Poſtea tamen, cum ſingulis locis notabile incrementum cœpiſſent cœtus Chriſtianorum, ut jam alter alterum in cura Evangelii, & adminiſtratione Sacrorum videretur impedire, propter εὐταξίαν placuit, ut ſuffragio cæterorum pauciores quidam eligerentur, qui ſoli in quaque Eccleſiâ ſacra munia obirent. Qui ipſi ab hac electione (græc. voc. κλῆρος) ſeu ſortitione *Clericorum*, à πρεσβεία verò, ſeu prærogativa, quam per hanc electionem accipiebant, *Presbyterorum* nomine inſigniti.

9. Horum officiũ iſtis quatuor continebatur 1. doctrina Evangelii. 2. exercitio poteſtatis clavium. 3. adminiſtratione Sacrorum. 4. morum correctione, quatenus his omnibus opus erat ad æternam ſalutem conſequendam. Numerus illorum, invaleſcente cujusque loci Eccleſia, ipſe quoque augebatur, qui æquales inter ſe quoddam Collegium conſtituebant; Sed unum tamen præcipuè tanquam ejus Ordinis Primum, & quaſi Decanum, cæteri venerabantur. Hic κατ' ἐξοχὴν *Epiſcopus* appellatus. Cœpit tamen & iisdem primis temporibus, plerisque in locis, in eo eligendo totius Eccleſiæ ſive populi conſenſus adhiberi, hinc Electionem Epiſcopi, quæ fiat Cleri & populi ſuffragiis, Apoſtolicam vocat *Cyprianus Epiſt. 68.* Qui quidem mos obti-

obtinuit, donec Seculares quoque Principes, deſerto Paganiſmo, Chriſtiana Religione imbuti, ſuæ quisque Eccleſiæ, tanquam membrum illuſtre adjungerentur.

10. Cum enim propter ingraveſcentem authoritatem Epiſcoporum apud Populum, ipſius quoque Reip. intereſſe crederetur, ſi mutui amoris, publicæque tranquillitatis cauſa, beneficium tantæ dignitatis ipſi potiſſimè Principi acceptum ferrent, utque huic nonniſi tales adhiberentur, qui pacifici, mites, & à ſtudio rerum novarum alieni eſſent, morumque ſanctitate conſpicui, civibus etiam ad vitæ innocentiam exemplo magis, quam doctrina, prælucerent, hinc à ſeculo ferè IV. factum eſt, ut Electus Epiſcopus non prius ordinaretur, donec à Principe vel Imperatore eſſet confirmatus. vid. *Conring. in Diſſert. de Conſtit. Epiſcoper. Germaniæ* §. 20. *& ſeqq.* ubi & in ſequentibus oſtendit ad ætatem usque Henrici II. Imperat. qui ſeculo jam XI. floruit, eam adhuc conſuetudinem, & in Imperio noſtro, obtinuiſſe. Atque hoc unum eſt è præcipuis, in quibus ſibi ad negotia Eccleſiæ cæteroquin proprie pertinentibus, aliquid præcipui vindicare poteſt Civilis poteſtas.

11. Deinde, ſi Eccleſiam ipſam varietate dogmatum diſtrahi contingat, cum hic plerumque & diſtractio animorum ſequatur,

T 5 quæ

quæ ad factiones, diſcordias & graviores in Republ. motus occaſionem præſtare ſolet, neque hic videntur Summi Principis nullæ penitus eſſe partes. Quid enim altercationes & controverſiæ de religione, maximè ſi accedat contumacia & æmulatio, ad turbandam tranquillitatem publicam, valeant, haud ignorarunt Romani, quorum legem exhibet *Valer. Max. lib. 1. c. 3.* & apparet exemplo Gallorum ſuperiori, & Germanorum noſtrorum eodem & hoc noſtro Seculo. v. *Bernegg. q. 46.* Contra rectiſſimè adverſus Appionem *Joſeph.*: *Eandem*, inquit, *de Deo habere ſententiã, nihilq́; vita & inſtitutis inter ſe diſcrepare, pulcerrimã in animis hominum concordiã excitat*. Principis igitur Chriſtiani erit, omnem operam dare, quo pacto ejusmodi controverſiæ componi, atque ſic ab hac parte imminens Reipubl. periculum tempeſtivè averti poſſit.

12. Non autem ipſe Dictatoriâ auctoritate rem ſuo arbitrio dirimat, & alterutrâ diſſentientium ſententiarum imperatâ, aſſenſus obſequium detrectantes compedibus, exilio, fuſtibus, ferro, flammis denique coërceat, quorum utrumque à fine civilis Imperii longe alienum eſſe liquet. Sed I. Summos atque in religione Chriſtiana exercitatiſſimos Theologos undique in unum locum, convocatos, regiaque liberalitate ſuſtentatos, ad quæſtiones controverſas amico colloquio ex

ipſo

ipſo verbi divini genuino ſenſu, ſine omni affectu, ſincerè definiendas exhortetur. Hoc ſemper ad ſe pertinere cenſuerunt Glorioſiſſimi quique Imperatorum, antequam hoc quoque per vim & injuriam ipſis eriperent Romani Pontifices. II. Non prohibetur Princeps, ſi maximè in Sacroſanctis literis ipſe verſatiſſimus ſit, aut ſententiam ſuam in ipſo diſquiſitionis actu dicere, aut de iis, quæ decreta à Patribus ſunt, priusquam ea confirmet, ſana mente judicare. Quicquid enim ſentiant Pontificii, horumque Anteſignanus *Bellarminus lib. 1. de Conciliis & Eccleſiis c. 16.* extra Clericorum Ordinem in cauſis fidei brutorum inſtar eſſe omnes homines. Sanè *D. Johan. 1. Epiſt. c. 4. verſ. 1* omnibus Chriſtianis præcipit, *ne cuivis credant Spiritui, ſed ut eos probent, num ex Deo ſint.* Si omnibus Chriſtianis ea facultas eſt, ut dogmata fidei ſibi propoſita ante examinent, quam amplectantur, quis Principi, ſi is quidem Chriſtianus Orthodoxus eſt, tanquam eminentiſſimo Eccleſiæ ſuæ membro, idem jus derogare auſit? Equidem id primos illos ac Glorioſiſſimos Imperatores, qui noſtram Religionem profeſſi ſunt, citra ullius querelam aliquot ſecula uſurpaſſe, neque ipſe *Cuſanus Cardinalis* diffiteri potuit. *lib. 3. de Concord. Cathol. c. 16.*

13. III. Imperialis juris erit, & quæ Concilio decreta ſunt, confirmare, promulgare,

vim-

vimque adeò & authoritatem ipsis tribuere. Non quasi ante necessitas credendi hîc nulla fuerit, sed ut jam publicè constet, has quoque esse partes illius Religionis, quam unice in suâ Republ. obtinere, publicoque exercitio tractari velit Princeps. IV. Sed & sine Concilio decernendi facultas tunc videtur competere Summæ potestati, si de iis quæstiones oboriantur, quæ indifferentia, verboque divino, aut legitimo jam Concilio satis definita sunt, cum sic citra temeritatis suspicionem faciat, quo uniformitas Religiònis, magnum etiam Securitatis publicæ præsidium, conservetur. V. Prohibebit Princeps, ne quicquam Orthodoxæ fidei adversum in tota Republ. publicè præsertim propugnetur aut doceatur, utque erronei non pœnis quidem, exiliis, aut tormentis, sed Elenchis, Orationibus & persuasionibus ad veritatem convertantur, operam impendet. Certe enim si omnes idem sentiant, quin firmissimum illud concordiæ, mutuique amoris vinculum sit, nemo dubitat. VI. Ad Principem pertinebit, de iis omnibus prospicere ac disponere, quæ ad exercendam in Republ. religionem ac pietatem Christianam facient, idque tam *positivè* quam *remotivè*. *Positivè*, ut loca publica permittat, sumptusque necessarios suppeditet, quibus sacræ ædes, harumque necessaria suppellex, pro dignitate Ecclesiæ con-

conficiantur, (hoc in genere quam gloriam affectaverit inter innumeros alios laudatissimus noster Imperator Justinianus plurimis exponit *Hubertus Giphan. in ejus vita p. m. 14.*) ut iis, qui Sacris vacant, de necessariis vitæ, idoneisque Stipendiis provideat. Hùc etiam pertinent Edicta Principalia de ordine, de tempore, de modo, rituque sacrarum functionum, quæ apud nos certis fere libellis describi solent, quos Kirchen-Ordnungen vocamus. *Remotivè,* ut potestas Politica Ecclesiam, omniaque, quæ ejus sunt, ab omni vi & injuria tueatur ac defendat. Tandem VII. & Jurisdictionem in personas, bona Ecclesiastica, quatenus scil. partes ac membra Reipubl. ac territorii sunt, summo jure sibi vindicabunt Principes. Sane eam ipsis personis Ecclesiasticis, quatenus tales sunt, minimè competere, adeoque per injuriam hactenus à Pontificibus Romanis per maximam partem Christiani orbis exercitam fuisse, ipso Gelasii Pontif. Rom. testimonio patet, quod exhibet *Marcus Antonius de Dominis lib. 5. de Republ. Ecclesiastica. c. 1. num. 6.* Sed vide hâc de re plura ap. eundem *tot. libr. 5. Item Arnisaeum de jur. Majest. libr. 2. c. 5. Conring. d. Diss. Grot. libr. de jure Summarum potestatum circa Sacra.* Denique *Taborem Dissert. Acad. de Regim. Imper. Eccles.* Nos instituti nostri ratione coacti ad *Juris* nostri *Primariarum Precum* (deß

Rechts

Rechts Paniß-Brieffe/ oder Layen-Pfründe zu vergeben/) quod unum Sacratissimo nostro Imperatori reliquum fecit Paparum violentia & astutia, explicationem accedimus.

14. Vocabulum *Precum* in legibus nostris Romanis passim pro supplici libello seu postulato quodam accipi, haud ignotum est iis, qui vel primis eas delibarunt labiis vid. *l. 2. C. de usufr. l. 5. C. de impub. & al. subst. l. 9. C. de lib. caus. tot. tit. C. de precib. Imp. offer. Primaria* autem *preces* sive *precum primitiæ* propterea dicuntur, quod uni eidemque Imperatori non nisi primâ i. e. unâ vice exercere in singulis Ecclesiis hoc Jus liceat, adeoq; quoad nomen nihil sunt aliud, quam intercessiones bene meritis ad primum beneficium vacans obtinendum concessæ; dicuntur autem sic civiliter, cum sint jussa potius vel mandata, notum quippe illud: cogit rogando, qui rogat potentior. Unde & Pontifex preces ac præcepta conjungit in *c. 34. pr. de præbend.* vid. *Wehner. voc.* Beede/Bethe. Conf. formulas concessionis *ap. Paurmeist. de Jurisd. l. 1. c. 4. num. 45. 48.* Diplomata, quibus istæ primariæ preces ad certam Ecclesiam continentur, Germanicè Panißbrieff appellantur, fortè quod per ejusmodi preces præbendam vel panem pro meliore vitæ sustentatione precista obtineat. it. Vor und Præsentation Schrifften umb Layenpfründe. *Wehner. verb.* Panißbrieffe.

brieffe. quamvis verò ex his vocabulis linguæ nostræ vernaculæ, Primariæ preces ad minora tantùm & præbendalia beneficia pertinere videantur, sciendum tamen eas non minus in majoribus dignitatem & administrationem annexam habentibus v. g. Episcopatibus, Prælaturis &c. locum habere. vid. *Fritsch. de Imper. primar. prec. Jur. c. 1. num. 7.* Quoad rem ergò *Jus primariarum precum* est *potestas vi Majestatis Imperatori competens, in qualibet Ecclesia vel monasterio Imperii, unam personam, idoneam tamen secundum naturam beneficii conferendi, (Hermes c. 11. numer. 24. Fritsch. c. 5. num. 1.) ad beneficium Ecclesiasticum, majus vel minus, primò vacaturum, præsentandi.*

15. Jus hoc in Imperio nostro Imperatori soli ex antiquo competiisse, & adhucdum competere, communis omnium est sententia, quam confirmant Diploma Rudolphi I. apud *Goldast. tom. 3. Constit. Imp. fol. 106. in verb. init. Cum ex antiqua & approbata, & à Divis Imperatoribus ac Regibus ad nos perducta consuetudine qualibet Ecclesia &c.* & Rescriptum Matthiæ, *de anno 1614.* ad Episcopum Spirensem, apud *Fritsch. d. tr. in mantiss 3.* in verbis: als Unser ansehnliches Jus und Regal. rc. *Quo autem titulo possideat?* non æquè in proclivi est, ob varias discrepantes Dd. opiniones. Quidam enim primarias preces Imparatori nostro

nostro ex Pontificis Romani concessione & indultu competere volunt, quorũ Antesignanus *Speculator lib.4 part.3. de præbend. & dignit. §. restat. num. 7.* qui privilegium A. B. bullatum se vidisse *ibi* testatur, hunc ideò sequuntur *Joh. Andreæ ibid. in addit. Boer. dec. 32. n. 8. Restaur. Castald. de Imperat. q. 100. num. 14 seqq. Gail. 2. Obs. 155. in fin. Stephan. de Idiẞ. lib. 2. part. 1. c. 1. membr. 1. num. 116. & lib. 3. p. 1. c. 4. num. 18. seqq. Rumel. ad A. B. p. 1. D. 4. th. 16. Lampad. p. 3. c. 11. n. 47.* Et hoc ipsi Impp. Rudolphus II. & Ferdinandus II. in concessionum formulis apud *Paurmeist. de Idiẞ. l. 1. c. 4. num. 48.* fateri videntur. Alii verò hoc jus Impp. ex eo, quod Ipsi semper primi ac supremi Ecclesiarum Cathedralium fuerint Canonici, uti adhuc in inauguratione noviter electum Imp. à duobus Canonicis Aquisgranensibus in Canonicum Ecclesiæ B. Virginis vel Divi Petri recipi *supra c. 2. §. 37.* diximus, adscribunt. *Matenes. lib. 3. de Coronat. Ferdinandi II. Sprenger. in Instit. Jur. Publ. l. 1. c. 7. Speidel. in Specul. notab. voc.* Kãyser. Alii rursus intuitu Advocatiæ sive universalis protectionis Ecclesiarũ, Imperatori hoc jus competere tradunt. *Sixtin. de regal. lib. 1. c. 2. Adam. Keller. de Offic. Juridico Polit. l. 2. c. 13.* Sed verissima est illorum sententia, (à qua etiam non multum distat tertia) qui primarias preces tenues antiqui Juris Cæsarei circa Sacra,

col-

collationem Epiſcopatuum, Abbatiarum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum, reliquias eſſe, & Imperatoribus per continuatum ad tempora noſtra exercitium manſiſſe, conte[n]dunt, ut *Dan. Otto. de I. P. c. 16. p. m. 536. Arum. ad A. B. diſc. 3. num. 34. Carpzov. de L. R. G. c. 11. ſ. 15. n. 22. Caſp. Klock. Conſil. 4. n. 15. ſeq. Joh. Otto Tabor. de Regim. Eccleſiaſt. Conring. in Animadverſ. in Bullam Innocentii Xmi cap. 61. Dn. Schuz. C. I. P. v. 2. D. 4 th. 13 lit. C. Fritſch. d. tract. c. 2.* Quam noſtram quoque proinde facim⁹, exiſtimantes, Primariarũ precum natales Canonica illa dignitate longè antiquiores eſſe, & in Conceſſionibus Impp. Pontificiæ authoritatis aut approbationis mentionem fieri abundantioris ſaltem cautelæ gratia, ex civilitate magis, quam cujusdam neceſſitatis intuitu, quo ſcil. Pontificiis, qui omne illud Jus ſoli Pontifici competere perſuaſi ſunt, contra reſcripta Imperatoria excipiendi anſa adimatur. vid. omnino *Fritſch. d. cap. 2.*

16 Nec, ut Jus hoc exercere queat Imperator, eum coronatum eſſe oportet neceſſariò, ſed ſufficit eſſe electum. *arg. §. & quia. 5. cap. 2. A. B. Fritſch. d. c. 2. n. 48.* Imperatrici quoque, ex communicatione Imperat. tamen. *arg. l. 31. ff. de LL.* vid. *Paurmeiſt. de Juriſd. l. 1. c. 4. n. 41. Fritſch. d. tr. mantiſſ. 2.* & Regi Romanorum vivente Imperatore electo, in caſu abſen-

ſentiæ Imperatoris, primarias preces concedendi licentiã haud denegamus, ſed Vicariis Imperii Ordinariis eandẽ ſimpliciter competere (quãvis iis apertè *in A.B. c. 5.* tribui communiter *Dd.* cenſeant. vid. *Buxtorff. ad A. B. th. 65. lit A. Schütz. C. I. P. v. 1. D. 5. th. 16. l. B. Carpz. de L. Reg. c. 11. ſect. 15. n. 21. Becker. in Synopſ. I. P. lib. 2. c. 7. n. 7. Fritſch. de Jur. prim. prec. c. 3. numer. 5. 6.*) non credimus, nam verba *A. B.* ad Jus primariar. precum non quadrare videntur, quippe quod ſemel tantùm exercetur. Quo minus, aliis etiam Principibus juris hujus exercitium ab Imperatore impertiri poſſe, dubitemus, facit Exemplum Wenceslai, quem id, per Diœceſin Spirenſem & Wormatienſem, Rudolpho Seniori, Comiti Palatino Electori *anno 1388.* indulſiſſe comperimus apud *Cluten. in Syll. rer. quot. num. 19. Limn. l. 2. I. P. c. 9. numer. 3. 6. Fritſch. cap. 3. numer. 13. 14.*

17. Quæſtio: *An Imperator poſt Pacificationem Religioſam primariarum precum jure in Eccleſiis Poteſtantium & Reformatorum uti queat?* olim variè inter Pontificios & Evangelicos agitata fuit, illis affirmativam, his ferè negativam tuentibus, & ſeſe fundantibus imprimis in *Conſt. Pacis. Relig. de anno 1555. §.* damit auch oberzühlte ꝛc. *20.* quo Jdictio Pontificia, & quæ ex ea deſcendunt privilegia, in terris Proteſtantium ſuſpenduntur. *& §.* dieweil

weil aber ꝛc. 19. ubi cautū Status Imper. August. debere die Stiffter/Klöster und alle Geistliche Güter ante Passav. Transactionem ab iis occupata, pacificè & quietè retinere. vid. Consilium ad requisitionem Episcopi Caminensis à Dn. *Joach. Willero JCto & Cam. Imp. Assessore*, cum Imperator in Capitulo Colbergensi hoc ipsum jus exercere intenderet, conscriptum, quod habet *Schwanemann. Dec. Camer. 8.* & *Stephan. de Jurisd. l. 3. p. 1. c. 4. num. 21.* Rationibus tamen illis non obstantibus (prima enim falso nititur præsupposito, per suprà dicta, secunda de quietâ bonorum Ecclesiasticorum ad alios pios usus jam translatorum possessione retinendâ malè ad quæstionem nostrâ accomodatur) etiam ex Evangelicis nonnulli affirmativam sunt secuti. v. *Rumelin. ad A. B. p. 1. D. 4. th. 16. Limn. l. 2. c. 9. num. 7. seqq.* Hodiè omnis controversia est decisa per Pragmaticam Imperii sanctionem, cujus vigore Imperator in Ecclesiis Cathedralibus, aliisq; locis im̄ediatis August. & Reform. religioni addictis, illud omnino sine contradictione exercere potest, si modo ante Pacificationem in possessione fuerit, & ejusd. religionis consortem præsentet. vid. *Instr. Pac. art. 5. §. ubi Sacra. Fritsch. d. tr. c. 4. n. 6. Burgold. ad Instrum. Pac. p. 2. D. 11. membr. 2.*

18. Exserunt ergò vim suam Preces illæ Imperatorum ad omnia Imperii loca, immediata

ſcil. Wehner. *voc.* Paniß-Brieff. *circa pr. ibi.* Kloſter oder Stifft ſo von denſelben zu lehen gehen. ut tamen cũ Epiſcopatibus immediatis etiam ſimul Capitula ſub illis comprehenſa huc pertineant, minimè verò Epiſcopatus vel Capitula, quæ non immediatè ſub Imperio, ſed ſub aliis ſint Principibus & Statibus, aut ab iisdem eximantur. vid. *Prælaud. Conſil. & Stephan. allég. loc.* Sed uſus earundem fortè per ſolam Germaniam obſervatur. *Hermes c. 11. num. 31.* In locis quæ olim fuerunt Imperii, ſed nunc in alterius dominiũ translata ſunt, ut in Epiſcopatibus Metenſi, Tullenſi, Verodunenſi Coronæ Galliæ perpetuò & irrevocabiliter cum Supremo dominio & juribus Superioritatis incorporatis, primariis Imperatoris precibus adhuc locum eſſe, uti *Hermes d. l.* docet, nobis minimè probatur, per ea, quæ ipſemet *Hermes. ibi. num. 28. & 29.* & *Ludov. Gomez. Decif. Rot. Rom. 18.* tradit. In quibus beneficiis Preces hæ locum inveniant, pluribus idem *Hermes* exequitur. à *num 32. usque ad 48.*

19. Precum harum primar. effectus in eo conſiſtit, quod Imperialis Preciſta legitimo tempore, etiam in Menſibus Ordinariis Pontifici reſervatis, (darinn die erledigte Beneficia dem Bäbſtlichen Stuhl mit der Collation heimſtehen / puta *Februar. April. Jun. Auguſt. Octobr. Decembr*, vid. *Hermes, num. 40. Fritſch.*

c. 5.

c.5.n.13.) præſentatus, ab Epiſcopo vel Capitulo recipi debeat, licet alius exſpectativam præbendæ habens concurrat. *Fritſch. d. c. 5. n. 4. ſeqq.* nec ſtatutum de ſupprimendis Canonicis quibusdam pro meliori reliquorum ſuſtentatione Cæſaris vel Preciſtæ juri obeſſe poteſt. vid. *Beſold. Theſ. Pract. voc. Primariæ Preces,* Paniß-Brieffe. *H. Hermes c. 11. n. 34.*

20. Effectus tamen ille ceſſat. 1. Si Preciſta, dum earum pendet executio, moriatur. 2. Si repudiet preces, aut iisdem renunciet, vel expreſſis verbis, vel tacitè, quod factum cenſetur, dum intra menſem beneficium vacans non acceptat, vid. *Fritſch. d. c. 5. n. 17.* aut executionem negligit, aliumve, qui tempore poſterior, beneficio potiri patitur. *arg. c. 12. de reſcript in 6.* ſi contrahat matrimonium. *Canoniſt. in c. un. de cler. conjug. in 6.* Quibus tamen in caſibus Cæſari integrum erit alium nominare *Hermes c. 11. num. 22. 54. Fritſch d. l. num. 15.* 3. Quoque morte concedentis eas re integra & ante beneficii vacationem contingente deficere tradunt plurimi; Sed vid. *Fritſch. c. 2. num. 51.*

21. Jus feriarum Imperialium ſive poteſtas ferias generales per Imperium conſtituendi, & Calendarium mutandi vel reformandi, Reſervatis Imperatoris etiam à multis annumeratur. Et videri poſſet, ipſos Proteſtantes in Apologia ſua contra gravamina

 Ca-

Catholicorum in Comitiis *anno 1594.* hoc posterius, quod magis dubium, apertè confessos fuisse, verbis: daß solche emandation (scil. deß Calendarii) durch einen Römischen Käyser geschehen solle. In contrarium tamen quod solus Imperator absq; Ordinum & Statuum Imperii consensu novum Calendarium non valeat edicere, hæ stant rationes. 1. quod Imperator non possit inconsultis Ordinibus novas universales condere leges. At novi Calendarii, cui omnes Imper. subjecti se conformare debent, promulgatio, legislationi simillima est. *l. 1. ff. de Const. Princ.* 2. quod illa Ordinatio negotium religionis circa festorum institutionem concerneret; Indubitati autem est juris, quod Imperat. in rebus religiosis, in præjudicium partis alterutrius, nihil innovare possit. Præsertim 3. quia religiosis verbis promisit, quod neutrius approbatę religionis Statuum Ordinationibus, ritibus & ceremoniis Ecclesiasticis ullum fieri debeat. præjudicium *R. I. de anno 1555.* §. damit auch obberührte beyde Religions-Verwandte. *20.* add. *Instr. Pac. art. 5. §. 1.* 4. Ipse id agnoscere videtur Imperat. in *R. I. de anno 1654.* §. Ob auch wol mit und neben Uns ꝛc. *158* & in Decreto *de anno 1664. d. 4. April.* (apud Fritsch. *Elect. Jur. Publ p. 1. c. 15*) verbis: der neue Calender in Käyserl. Majestät und deß Reichs Nahmen eingeführet und angenommen werde.

22. Pon-

22. Pontifici autem hanc reformandi Calendarii facultatem in Imp. nostro omninò denegamus, sicque Status Imper. Protestantes, cum Gregorius XIII. anno 1581. novam à N. Lilio, Medicinæ Doctore, confectum Calendarium publico Diplomate, in toto orbe Christiano recipiendum mandaret, illud rectè ob constituentis inhabilitatem repudiasse dicimus, utinam idem Catholici fecissent. Quanta enim ex utriusque, Veteris scil. Juliani, quod Evangelici retinuerunt, & Novi Gregoriani, quod Catholici receperunt, usu, in Imperio nostro exorta confusio; quanta in negotiationibus nata inde incommoda, & quam ingentes alicubi, ob eadem festa diverso tempore celebranda, turbæ & seditiones excitatæ, dies docuit. vid. alleg. *Decretum Sacratiss. Imp. Leopold. de anno 1664.* Et quamvis sæpius tentatum, in hac ipsa re non modo publicè utili, sed omninò quoque necessariâ, conformitatem constituere, vid. *R. I. de anno 1654. §. 158.* nihil tamen hactenus effectum, spretis doctorum Virorum Consiliis. vid. *Blum. Proc. Cam. t. 62. 3. Fritsch. d. l.*

23. In Camera Imp. interim feriæ juxta utrumque Calendarium celebrantur, *O. C. p. 2 t. 35. § 8.* in exhibendis verò supplicationibus, dandis Decretis, expediendis Processibus & Documentis, signandis Productis, & computandis terminis, cæterisque actibus judici-

V 4 ariis

ariis omnibus, semper dies veteris Calendarii ex inveteratâ consuetudine, & Communi Decreto 14. Junii anno 1583. facto (quod refert *Ruding. c. 1. Obs. 80. Blum.* in Käys. Cammer-Gerichts Gemeinen Bescheiden *p. m. 547.*) exprimendus. Similiter in Comitiis, aliisque Conventibus Imperii, festa secundum utrumque, magno cum negotiorum publicorum impedimento, celebrantur.

CAPUT VI.

De Iure circa Academias.

SUccedit Jus circa Academias, (das Recht Academien und Hohe Schulen zu bestätigen/ und mit behörigen Freyheiten zu begnädigen.) *Academia* à Græc. voc. ἄκος, remediū, & δῆμος, populus, quia est quasi remedium rudis populi, vel medicina publica contra toxicum inscitiæ & ignorantiæ, sic dicta, alias & *Universitas* vocatur, non quia omnes & universi liberum hic habent aditum, sed quod ibi tradantur omnes artes & scientiæ, quæ homine libero dignæ, quæque quicquid à natura, ejusque parente Deo, usquam in toto universo conditum est, subtili ingenii ala pervolant & indagant, ut loquitur *Christoph. Martan. in Encœn. Julian. p. 124.* vel quia tale publicum Professorum & Studiosorum Collegium

legium ſive Corpus formam quandam parvæ Univerſitatis habet. Et quamvis nonnulli differentiam inter *Academiam* & *Univerſitatem* conſtituant, *hanc* dicentes, in qua in omnibus quatuor Facultatibus gradus & honores Academici publicè conferri poſſunt; *illam*, in qua non æquè: attamen à plerisque illa rejicitur, & promiſcuè illa duo verba uſurpantur (vid. *Cluten. in Syllog. rer. quot. concl.21. lit. r. in fin. Hermes. c.33. num.3. Limn. lib. 8. c. 1. num. 16.*) notantque *Collegium ſive Corpus* (*Eccleſiaſticum, an ſeculare?* vid. *Limn. l.8. c.1. n. 44. ſeqq.*) *docentium ac diſcentium in divini Numinis honorem ac Reſpubl. utilitatem inſtitutum, & à Summo Principe (ſive Imperatore in noſtro Imperio) poteſtate honores Scholaſticos benè meritis conferendi, aliisque juribus ac privilegiis condecoratum.* Dicuntur etiam Academiæ interdum ſimpliciter *Studia* à ſtudendo vel ſtudiis, quæ ibi tractantur, nonnunquam verò cum appoſito *Studia Generalia.* Nomine hoc potiſſimè utitur Italia, nos eas quandoque *Scholas* per excellentiam dicimus, ut plurimum verò *Scholas Majores* Hohe-Schulen / ad differentiam Scholarum trivialium ſive inferiorum.

2. Originem Academiarum *Clariſſ. Conringius in Diſſ. de antiquitat. Academ.* in hunc deſcribit modum: *Olim in Germania Studia Academica in Canonicorum Collegiis tractari ſolebant,*

lebant, quæ Collegia Cathedris Episcopalibus erant annexa. Ejusmodi Scholas illustres Carolus M. Osnabrugæ, Hildesiæ & alibi instituit, ut refert Ansegisus. Itaque olim Scholæ in Germania fuerunt duplices, aliæ Monasticæ, inter quas olim celeberrima Corbejensis & Fuldensis: aliæ Canonicæ, quemadmodum adhuc hodiè in omnibus Canonicorum Collegiis ostenditur locus scholæ habendæ. Præter hæc Scholarum genera accessit seculo IX. tertium genus in magnis Civitatibus, & hæ Scholæ fuerunt Academiæ dictæ. Talis fuit in Gallia Parisiensis. Sed à secul X. usque ad XIII. nullam habemus Scholam, quæ per omnia cum hodiernis Academiis comparari possit. Academiæ enim ante seculum XIII. non habuerunt alios Professores, nisi literarum & artium. Voluit quidem Carolus M. in Parisiensi Professores Theologiæ constituere, sed nullibi legitur hoc factum. In memoriam hujus rei receptum est, in Academia Parisiensi, ut Rector Academiæ ex solis Philosophis eligatur, quia quando hæc Academia constituta, soli Philosophi illam constituerunt. Proinde in priscis illis nulla fuit Theologiæ Professio, nulla Juris, nulla Medicinæ, imò ipsa Philosophiæ Professio intra angustos terminos constituta, fuitque hoc trivio absoluta, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, unde adhuc scholæ triviales dicuntur. Alibi tamen fuit quadrivium, & Academica eruditio quatuor disciplinis constitit, Arithmetica, Geometria, Musica & Astrologia. Deinde ante

ante sec. XIII. nulla Academiarum fuit Jurisdictio in Studiosos, nulla graduum solennis collatio, nulla Studiosorum privilegia. Imò lapsu temporis Canonicorum illa Collegia prorsus defierunt, cum Canonici otio torperent. Hæc Canonicorum ignavia fuit causa & occasio, quod omnis solida eruditio tandem ab illis Collegiis ad hodiernas Academias devenerit. Ineunte autem seculo XIII. omnium primò Parisiis floruerunt IV. Facultates, uti docet Richardus, qui Chronicon Parisinum conscripsit. Circa hoc idem tempus fuerunt honores Magisterii solenniter in hanc Academiam collati. Præter hanc Parisiensem nulla tum temporis fuit per Europam Academia in qua omnes quatuor Facultates fuerint, ut proinde Academiarum origo, quales hodiè sunt, in sec. XIII. referri debeat. Postea tamen A. C. 1220. Honorius Papa sub excommunicationis pœnâ Academiæ Parisiensi Jus Civile profiteri interdixit: Unde iterum nata diversitas inter veteres & hodiernas Academias, quod Professio Juris tum iterum fuerit expuncta. In Italia antiquissimæ Acad. feruntur Bononiensis & Salernitana. In illâ auspice Irnerio studium Juris Civ. primo effloruit &c. Huic rei ansam dedit unica vocula AS: cum enim illi contentio esset orta cum cæteris Professoribus, quid illa vox denotaret? recurrit is ad J. Civile & inde verum vocis sensum petiit, indeque postea primus Bononiæ Professor Juris extitit. Verum in hac Bononiensi Acad. quæ jam sec. XIII. floruit

floruit nulla fuit Medicina Professio & Theologica Professio ibidem anno 1362. demum cœpit. In Germania nostra Academia omnium primo sec. XIV cæperunt; & prima quidem fuit Pragensis, quam A. C. 1360. Carolus IV. fundavit. Postea insequenti tempore usque ad nostra tempora multa alia secuta, adeo, ut hodie Germania tot habeat Academias, ut sola numero vincat Academias universa Europa. Ita *Conring. d. l.* ap. quem vid. plura.

3. Sunt autem illæ in Germania nostra Superiori hodienũ florentes Academiæ sequẽtes:

Ænipontana à Gloriosisſ. Imperatore Leopoldo paucos ante annos erecta.

Altorphina à Norinbergensi Senatu. *Anno 1575.*

Argentinensis, à Senatu Argentinensi *Anno 1567.* fundata.

Basiliensis à Senatu Basiliens. *anno 1459.*

Coloniensis ad Rhenum à Senatu Coloniensi *1388.* fundata.

Dillingensis in Sueviâ ab Ottone, Truchsessio Walpurgio, Episcopo Augustano & Cardinali *1564* qui ipsemet in eâ disputavit & lectionibus interfuit.

Duisburgensis à Friderico Wilhelmo Marchione & Elect. Brandenb. *1655.*

Erphordiensis à Dagoberto Rege Francorũ cõmuniter instituta, à Bonifacio IX. Papâ autem *A. 1391.* privilegiis honorata dicitur.

Fran-

Francofurtensis ad Oderam à Joachimo I. Elect. Brandeb. & fratre Alberto *1506.*

Friburgensis ab Alberto VI. ArchiDuce Austriæ *1460.* vel ut aliis placet *1450.*

Gryphiswaldensis à Vratislao IX. Duce Pomeraniæ *1456.*

Giessensis à Ludovico Landgravio Hassiæ *1607.* fundata.

Heidelbergensis à Ruperto II. Elect. Palat. *1346.* quæ insignem habuit Bibliothecam.

Herbipolensis à Johan. Episc. Wirzburg. *1403.*

Helmstadiana sive Julia à Julio Duce Brunsuicensi *1576.*

Jenensis à Johan. Frider. Duce Saxon. *1558.*

Ingolstadiensis à Ludovico Divite, Duce Bavar. *1472.*

Kiloniensis à Duce Slesvici & Holsatiæ Christiano Alberto *1666.* constituta.

Lipsiensis à Friderico I. Elect. Saxon. *1408.* instituta, Anno seq. 1409. confirmata.

Moguntina à Dithero Isenburg. Archi-Episc. Mogunt. *1482.*

Marpurgensis à Philippo Landgravio Hassiæ *1526.*

Pragensis à Carolo IV. Imperat. & Rege Bohem. *1360.* vel ut alii volunt. *1361.* ortum traxit. In hac Academia quatuor nationes, Germanica, Polonica, Bohemica & Bavarica,

ean-

eandem habuere poteſtatem. Sed cum *A. 1409.* Imperator Bohemis indulſiſſet, ut ipſi tantum valerent, quantum reliquæ tres nationes ſimul, Rectorem agente Johanne Huſſo, uno die ſupra duo millia Germanorum Lipſiam ſe contulerunt, & intra octiduum 24. millia Studioſorum diſceſſerunt, & paulo poſt reliqui dilapſi ſunt, ita, ut in univerſum inde abierint 40. millia Studioſorum. Fuere enim ibi 44. millia exterorum.

Regiomontana Boruſſorum ab Alberto I. March. Brand. *1544.* Rect. I. Georg. Sabino.

Rinteliana ab Erneſto Comite Holſatiæ Schaumburgico *1621.*

Roſtochienſis à Johanne & Alberto Ducibus Megapolit. *1415.*

Salisburgenſis ab Epiſc. Salisburg. *1620.*

Tubingenſis noſtra *A. 1477.* fundata à Divo Eberhardo, Barbato, Primo Würtembergiæ Duce, qui Divo Maximiliano, Primo Ejus nominis, Imperatori, & Principi omni ſeculorum memoria digniſſimo, ob ſummam, quæ in eo enituit, Probitatem, Prudentiam, Sapientiam ac eloquentiam tam charus fuit, ut Maximil. Imp. Aurei Velleris Societatis, quæ Concilium quoddam Heroum, Præſes factus, Anno 1492. Eum adhuc Comitem, nomine Sapientiæ & Virtutis præſtantiſſimum, & qui hoc Ampliſſimo Ordine eſſet digniſſimus, in fœderis illius communionem

re-

receperit, ac pòst ad defuncti sepulchrum astans, magnam vim lacrymarum profuderit, maximè dolens, reliquias corporis Ejus Principis (nam anno 1495. Eberhardum Principum Ordini adscripserat) jam tum in illo monumento reconditas, quem ipse in universo Imperio suo virtute & sapientia præstantissimum habuisset, cujus etiam non modo fidem sed & summum Consilium in gravissimis rebus magno Imperii emolumento fuisset expertus. Hem quid hoc Elogio majus & præstantius, quod à sapientissimo Imperatore profectum, cum sempiterna hujus Principis laude conjunctum est? Primus Universitatis Rector electus est Johannes Nauclerus, Decretorum Doctor, qui Ducis Eberhardi Præceptor, & Chronicæ Historiæ, quæ hodiè etiam habetur, Author fuit. Primus Decanus artium creatus est Johannes Stein, Schorndorffensis.

Viennensis Austr. secundùm *Middendorpium tr. de Academ. lib. 5. p. m. 299* à Friderico II. Imp. Anno 1237. jam est instituta (hoc tamen indiget explicatione ex allegatis *Conringii* in §. præced.) à Rudolpho IV. Alberto III. & Leopoldo II. post *A. 1361.* in commodiorem locum translata & optimis privilegiis ornata.

Wittebergensis à Friderico III. Elect. Saxon. *1502.* fundata

Ha-

Habent quoque Treviris, & Græcia in Stiria Academias, sed hodie non admodum celebres, novamque jam meditatur Coburgum & Bareyth.

4. Jus Academias constituendi in Imperio nostro Roman. Germanico unanimi calculo Imperatori, Regique Rom. à *Dd.* adscribitur, eoque facit tex. *Ordin. Cam. p. 1. tit. 3.* §. deßgleichen sollen die Beysitzer. ibi. in Universitäten/ welche zum wenigsten von unsern Vorfahren/ Römischen Käysern und Königen/ jetzigen Käyserl. Majestät/ oder Uns confirmirt 2c. Velim tamen hic distinguas inter potestatem publicam conferendi gradus, & honores Academicos, Baccalaureatū puta, Magisterium, Licentiam & Doctoratum; ac potestatem publicè docendi, constitutionem Professorum, redituum & bonorum assignationem, Jus habendi Senatûs Academici, concessionem Jurisdictionis, privilegiorum &c. Illa ab unius Cæsaris dependet arbitrio, qui modò potestatem omnes literarios honores, qualibet in Facultate, conferendi tribuit, modo facultatem in Philosophia Magistros & Baccalaureos, inque unâ vel altera Superiorum Facultatum tantùm Doctores creandi, largitur; Hæc à Principum aliorumque Statuum Imperii voluntate pendent, hi enim reditus ac bona pro condignis Professoribus constituendis Salariis (quæ talia esse debent, ut non tantum suf-

sufficiant ad congruam alimentationem, sed etiam ad tuendum honorem, & integrè iisdem solvantur, licet morbo, aut alia rationabili causa legere impediantur. *arg. l.38. ff. locat. & eorum, quæ Carpzov. l.3. Resp. 2. tradit.* vel ob senium officio amplius superesse nequeant. *arg. l.11. de evict. j. c. quamvis. 14. c.7. q.1. c.1. x. de paroch. Speckhan. c.2. class.1. q.10.* vel ob bellum aut pestem recedere cogantur. *Dec. cons.70.* vel ex data licentià peregrinentur. *Hermes. c.32. num.23.26.* si autem ob delictum ante annum completum removeantur, pro rata temporis, quo docuerunt, salarium tantum solvendum; sed si infra annum mortui, totius anni salarium ad heredes transmittunt. *Carpz. p.2. c.5. d.10.*) assignant, Professores constituunt, vel constitui faciunt, potestatem publicè docendi tribuunt, Jus Senatus Academici, Jurisdictionem & privilegia &c. concedunt, ut tamen & hic Imperatoris requiratur confirmatio, sine quâ ab Ordinibus Imp. instituta corpora Jus & mensuram nominis, Academiæ, implere nequeunt. *Bœcler. Not. Imp. lib.23. c.1.* Fuere qui & Pontificis Rom. confirmationem ac authoritatem unà ad Academiarum esse concurrere debere docuerunt, Academias veras non esse, quæ Pontificis confirmatione non munitæ, dicentes. Sed dextrè hisce os jam obturarunt. *Joach. Cluten. Syllog. rer. quot. th.21. l.E.*

Limn.8. l.P.1.40.seqq. Beehman. de Privil. Studios. c. 2. Et quantum hodiè Rom. Præsulis authoritati in Imperio nostro, præsertim verò Protestantium territoriis, ejecto ibi per Pacif. Relig. ejus dominio, deferatur, omnibus constat. Quæ autem olim Universitates in Imperio à Pontifice confirmatæ, & hodiè concessis utuntur fruuntur privilegiis, ac si ab ipsa Majestate Imperii, cujus vicem Papa ea in parte qs. gessit, confirmatæ essent. *Cluten. d. l.*

5. *Vicariis Imperii num Jus Academias confirmandi competat? Limn. 8. c. 1. n. 33.* quærit & affirmat. *In additionibus ibid.* verò & *ad A. B. c. 5. §. 2. Obs. 13. num. 4.* negat. *Job. Gisen. de vita Academica Disp. 5. th. 17. & seqq.* & *Bechmann. d. c. 2. num. 7. 8. 9.* rationes pro & contra adducunt, judicium suum suspendentes. Quin alii quoque Reges, & liberæ Respubl. plenam independentemque potestatem habentes, in suis regnis ac territoriis eodem in fundandis, instituendisque Academiis, jure gaudeant, quo Imperator in nostro Imperio, non videtur dubitandũ. vid. *Bechman. d. l.*

6. Jura Academiarum in ipsis privilegiorum formulis & Diplomatibus Cæsareis, vel singillatim, vel collectim, nominatis exemplis, describuntur, quædam etiam 2. ex jure communi, & 3. ex observantia ac praxi assumuntur. Considerantur partim *ut sunt totius Corporis*, partim *ut sunt partium.* Academiæ

miæ *ut corpori peculiari* competit Jurisdictio peculiaris *Auth. Habita. C. ne fil. pro pat.* propria, ordinaria, supremæ tamen Fundatorum Principum & Statuum Jurisdictioni, (quæ ipsis non tàm ex Jure patronatus, quàm ex jure superioritatis territ. ad quod proinde etiam spectant Visitationes Academiarum & status Academici emendatio, competit) subordinata. *Lanf.de Acad.p.59.* Cæterùm Jdictio Academica magis in personis ipsis atq; causis, litibus, negotiis & actionibus membrorum Academiæ, quam in territorio consideratur, imò Jurisdictio Acad. cum territorio & territorii judice, & vice versâ, territorium vel territorii judex cum Jurisdictione Academicâ, ferè nihil habet commune. Ideoque Academiam comitatur sua Jurisdictio, etiamsi illa propter pestem, aliamve gravem causam, proprio studii loco relicto, in alium transferat sedem. *Lanf.p.54. Limn. l.8. c.1. num.55. 56. An vero vi allegatæ Authent. Habita. Academiis etiam merum competat Imperium?* non immeritò quæsiveris. Hoc ipsum affirmat *Limn. l.8. cap.9. num.33. Schuz. vol.2. Disp.1. thes.8. lit. F. Herm. Hermes. Fasc. Jur. Publ. c.33. quæst.8.* Negativa tamen sine dubio verior. Nam si vi *Auth. illius* Academiis merum competeret imperium, omnes illud haberent, ad omnes quippe *Auth. illa* spectat. Nec obstant verba: *Ob debitum vel delictum:*

hæc namque verba non ad privilegium fori, (de quo in *verſ. ſeq.*) ſed ad ſecuritatem, quod Scholares non debeant moleſtari ſuper delicto, pertinent. 2. verba: *Super aliquo negotio.* Vocabulum enim negotii duntaxat pertinet ad civilia. Ex ſpeciali ergò privilegio ac conceſſione fundationum & ſtatutorum ſibi hoc Jus vindicant, quæ eo gaudent, nimirum Academiæ: *Tubingenſis, Heidelbergenſis, Viennenſis, Ingolſtadienſis, Gryphiswaldenſis, Lipſienſis, Francofurtenſis, Wittebergenſis, Roſtochienſis & Salisburgenſis*, de quibus id, quod eod. gaudeant, teſtantur *Lanſ. p. 50. Bechmann. de Privil. Studioſ. c. 10. num. 7. ſeq. Herm. Hermes. d. c. num. 138.*

7. Partes Academiæ ſunt Magiſtratus Academicus & ſubditi: Illum Rector, Cancellarius & Profeſſores; hos Studioſi aliique cives Academici conſtituunt. Profeſſorum ordo juxta quatuor Facultatum Collegia talis eſt. Primum locum tenent Theologi; ſecundum Jurisconſulti; tertium Medici; quartum Philoſophi, (quod vocabulum *Hadr. Junius in nomencl. p. 433.* calumnioſè vertit, ein gelehrten Fantaſten / melius *Joh. Goropius Becanus* hominem amore cognitionis, ſapientiæque præditum) ac reliqui bonarum Artium Magiſtri. *Lanſ. lit. F. p. 8. ſeqq. Bechman. c. 3. Lemn. 8. 4.* Fruuntur autem omnes hi generaliter omnibus Studioſorum privilegiis in *d.*

auth.

Auth. expreſſis, præter quæ communia, alia quædam ſpecialia quoque habent beneficia, quæ ſingillatim enumerat *Limn. 8. 3. 39. ſeqq.* Habent & ſuos quatuor illæ Facultates Decanos, qui Collegas, quoties opus eſt, convocant, privatorum Doctorum, Magiſtrorum & aliorum ſcripta typis mandanda perlegunt & ſubſcribunt, Conſilia Facultatis ſigillo muniunt, & eorum, qui ad dignitates Doctorales promoveri volunt, nomina recipiunt, cæteris ſignificant, & honores communi conſilio decretos alicubi poſteà quoque conferunt.

8. Cancellarius Academiæ ut plurimum eſt loci Epiſcopus, conſuevit tamen hodiè in quibusdam Acad. etiam alicui ex ordine Theologorum, imò & in nonnullis ex JConſult. cuipiã munus Cancell. deferri. Conſiſtit autem Jus & poteſtas Cancellarii in ſeqq. capitibus. 1. ut Academiam protegat & defendat ab injuria, ſi qua illi inferatur. 2. ut in cauſis ſecundæ inſtantiæ judicet, ita ut à ſententia Rectoris ad Acad. Cancellarium ſit provocatio. 3. ut facultatem conferendorum graduum Scholaſticorum ſummi Principis (Imperatoris ſcil.) nomine ſingularum Facultatum Decanis ſive electis Brabeutis concedat. *v. Lunſ. p. 58.*

9. Academiæ Caput Rector eſt; Non videtur autem hæc Rectoris Scholaſtici digni-

tas nomenque tempore Frider. I. in uſu fuiſſe, cum nulla ejus mentio in *d. Authent.* Eligitur noſtris in Acad. à Profeſſoribus ex ipſorum ordine, vel Principum, Comitum, Baronumve in Academia literis operam navantium numero, Pro-Rectore in ſubſidium conſtituto; nec ex Profeſſorum ordine electus ſine pœnæ metu oblatum munus recuſare poteſt. Habet Jus ſceptrorum (quorum numerus non ubique unus) ut ſingulare honoris inſigne; ſed cave, ne Sceptrum hic de inſigni regiæ ſummæque poteſtatis interpreteris, eam enim ſi in Rectore quæſiveris, admodum longè à via veri aberraveris. *Lanſ. p. 55.* utut aliquando in Academiis quibusdam Principes Rectori in eundo ac ſedendo ceſſiſſe compertum habeat. *Schüz. v. 2. Diſp. 1. th. 9. lit. C.* Habet & peculiarem amictum, qui ferè generaliter epomis ſive paludamenti genus ex panno ſerico purpurei coloris, & caputium ejusdem materiæ, quod à Principum imitatione & exemplo eſt. Poteſtas ejus legibus cujusque Academiæ definitur. Communiter munus ejus eſt, Scholares, præſtito juramento, in album ſive matriculam recipere, & de negotiis arduis Jurisdictioni Acad. ſubjectorum, indicto Conſiſtorio, cognoſcere.

10. Studioſi, qui in Acad. vivere avent. 1. Depoſitioni ſe ſubmittant. 2. Intra certum

tum tempus statutis definitum nomina sua apud Rectorem profiteantur, & petant, ut matriculæ inscribantur. 2. Fidei Sacramento vel stipulatâ manu, prout cujusque loci mos fert, sese adstringant in proposita capita, de honore, commodisque Academiæ, Scholæve pro virili, quacunque occasione, quocunque loco & tempore, tuendis, amplificandis. 4. literis incumbant, si gaudere velint privilegiis. *Bechman. c. 5. Limn. lib. 8. c. 6.* Ignavi enim & heluones, quibus meretricis potiùs & pocula curæ sunt, iis minimè gaudent; uti nec illi, qui ob aliquod delictum vel non recepti, vel ex albo Studiosorum deleti ac ignominiosè dimissi, vel ab Universitate proscripti, adeoque ejus comunione privati, nec restituti sunt. Sed *An ab una ob delictum relegati vel exclusi, si aliam adierint, ibique in matriculam relati sint, privilegiis Studiosorum istius Academiæ gaudent?* Ita videtur arg. *l. 4. §. 5. 6. & 9. ff. de re milit. l. 7. §. 10. seqq. ff. de interdict. & releg.* nisi aliter inter quasdam Academias convenerit. *Schuz. vol. 2. Disp. 1. th. 13. lit. B.* Privilegia autem Studiosis competentia (quibus per extensionē & consequentiam etiam Academiis, rei literariæ, & Studiosis inservientes Bibliopolæ, Typographi, Bedelli, & Academiarū ministri publici, nec non Doctorum & Studiosorum famuli, gaudent *Limn. cap. 10.*) vel I. personas ipso-

rum concernunt, qualia ſunt, ne Scholaris ab ullo injuria, vel reali vel verbali, afficiatur, (atrox enim æſtimatur injutia, quæ Studioſis ab aliis infertur, & Magiſtratus ex officio ſine accuſatore in illam inquirere, ac quos eam intuliſſe comprehenderit, ſub metu pœnæ infamiæ, graviter punire debet. per *d. Auth.* hocque reſpectu in cenſum privilegiorum Studioſis conceſſorum hoc refertur.) ne repreſſaliis prematur; vel II. res, *e.g.* ne vectigal ab iis exigatur, ne ſumptus in ſtudia, peregrinationes utiliter impenſos, nec non ad dignitates Doctorales, Magiſteriales obtinendas decenter erogatos, à patre, matre, ac avo ſubminiſtratos, in hereditatem conferre cogantur *l. 50. ff. fam erciſ.* niſi 1. id ipſum parentem voluiſſe ex certis indiciis probetur; (ex ſola autem ſumptuum annotatione, in peculiari quoque libello factâ, illud non evincitur. *Finkelth. Obſ. 11.*) quo tamen caſu nihilominus filius ſumptus ad alimenta pertinentes, honoraria Præceptorum, viatica &c. detrahere poteſt. *Hahn. ad Weſemb. tit. de collat. num. 3.* 2. filius habeat bona adventitia, quæ parens adminiſtraverit. vel. 3. ſumptus ſint immodici, ut alii liberi non habeant ſalvam legitimam. vid. *Struv. Ex. 37. th. 29. Kremberg. de ſumptib. Studior. q. 1.* III. actiones, quo pertinet privilegium fori, vi cujus ex *d. Auth.* in cauſis civilibus coram nullo alio Magiſtratu

quam

quam Academico conveniri poſſunt, quo privilegio, non tantùm in conventione, ſed & in reconventione eos gaudere, nobis veri⁹ videtur quod & Uſus confirmat. vid. *Limn. 8. c. 7. & 9. Bechman. c. 6. 7. 8. 9.*

11. Poſt privilegia nunc conſideranda quoque ſunt conferri ipſis ſueta præmia, quæ in gradibus Academicis, qui rurſus ſingularia ſecum vehunt privilegia, & ampliſſimis, ad quæ evehuntur dein, officiis conſiſtunt. Graduum Academicorum ſupremus & quaſi apex eſt Doctoratus, qui in facultate Theologica, Juridicâ, & Medicâ merentibus confertur. Vocabulum autem hoc procul dubio à docendo deductum, non eo ſenſu, quod actu doceant omnes hoc gradu condecorati, ſed quod ad docendum apti ſint. Ei proximus eſt Licentia. v. *Beſold. Theſ. Pr. voc. Licentiat. Schüz. v. 2. Diſp. 1. th. 14. l. A.* cui ſuccedit tertio loco gradus Magiſterii, qui Doctoratu recepto propè ſolis Philoſophis & Artium Profeſſoribus relictus. Infimus honorum Academicorum gradus Baccalaureatus eſt, qui omnibus quidem Facultatibus communis, ſed in ſuperioribus non ubivis locorum uſurpatur vid. *Dn. Lanſ. d. l. p. 73.* Conf. *Beſold. differt. de Magiſtr. Baccalareis. &c.*

12. Gradus & honores hoſce conferendi facultatem de Cæſaris Auguſtali jure & reſervatis eſſe, jam ſupra dictum eſt, Ejus igitur

loco & nomine eandem quoque in Academiis Cancellarii, Procancellarii singularum facultatum Decanis concedunt, vel pro more constituti Brabeutæ exercent, etiam absque Cancellarii interventu. Cum verò constans Academiarum usus ac consuetudo in Promotoribus Dignitates hasce Scholasticas conferentibus, titulos, quos ipsi aliis sunt collaturī requirat, non poterit Professor non-Magister ad examen Candidatorum Magisterii, multò minùs vero ad solenne eos publicè Philosophiæ Magistros renuntiandi & creandi munus decorè & sine aliquo actus vitio admitti, licet superioris alicujus facultatis Doctor existat, nisi ipse prius Magisterii lauru insignitus fuerit, ut doctè *Dn. Lans. p. 66.* contra *Besoldum* probat. Quam ob causam in Illustr. hac nostra Eberhardinâ aliquādo Doctori Medicinæ, qui ad munus Professoris Philosophiæ electus erat, laurum Magisterialem collatam novimus.

13. Quando hi scholasticorum honorum tituli ac nomina primùm cœperint, non ûsq; expeditum est. (vid. *Mart. Crus. Orat. II. de grad. Scholast.* quarum prior extat in ipsius Germano-Græcia, altera cum duabus aliis de antiquitate Scholarum & de principiis rerum &c. separatìm typis est exscripta.) Lotharii Saxonis Imp. Romani ætate, creandorum in Scholis Magistrorum & Doctorum

con-

consuetudinem solennibus ceremoniis cohonestari cœpisse tradit *Heig. 2. q. 11. num. 48.* Et cum antea Magistri appellatio inter eruditos magis frequens omnium scientiarum artium & linguarum Professoribus attributa, v. *l. 57. d. V. S.* prælaudatum Imper. Legibus Romanis authoritate sua restituta, Interpretibus earum honorem ac precium singulare parare voluisse, eoque illis titulum Doctoris solenni ritu dari, conferrique jussisse; Theologis verò Professoribus animadvertentibus hâc novâ dignitate nobiliora ingenia ad Studium Juris potissimum accendi, Theologiam autem frigidius tractari, & ipsos operam dedisse, ac perfecisse denique, ut dignitas Doctoratus Facultati Theologicæ quoque communicata fuerit. Aliquantò post Medicos eundem titulum consecutos esse, atque ita tandem Magistrorum nomen ferè Philosophis remansisse, *Lansius de Acad. p. 71.* tradit. Sed vid. *supra n. 2.*

14. In his, qui insulis graduum horum Academicorum insigniri cupiunt, requiritur, ut sint honestæ famæ, & legitimè nati. *An autem absentes etiam Doctores, Licentiati &c. creari queant?* hodiè frustra quæsiverim, cum id quotidiè fieri videamus. Nec dixerim opus esse, ut Imperatoria Majestas super concedenda potestate absentes creandi specialiter imploretur, quod vult *Besoldus.* Forte enim

enim implorantibus idem contingeret, quod alii cuidam Academiæ, de potestate in Theologia creandi Dd. dubitanti, contigisse ferunt. Alia est quæstio: *An non examinatus in Doctorē, Licentiatum, Magistrum promoveri possit?* Quod communiter negatur, & sanè hoc consuetudo in Doctoribus probat, novi enim viros Doctissimos petiisse, ut propter notoriam eruditionem non examinati, infulâ Doctorali exornarentur, sed non impetrasse; Philosophicæ laureæ decus autem aliquando absentem non examinatum accepisse comperi. Quin vero & Doctoratus æque sine examine alicui conferri posset, si eruditio ejus notoria, haud ambigo; Etsi enim potestas honorem hunc conferendi sub conditione, *si persona eum ambiens digna & idonea fuerit*, Academiis concessa videatur, attamen si solum examen medium, quo personæ idoneitas probari queat, constituas, oppidò falleris. Rectius tamen Academiæ faciunt, quæ hac libertate non utuntur, tum ne cavillationibus & contemptui malevolorum occasio præbeatur, tum ne consuetudo ista in abusum quendam abeat, quod facilè fieri posset. Ætatis quoque rationem in iis, qui hos Dignitatis Academicæ gradus anhelant, spectari Dd. volunt; verum cum, ut sapiant homines & docti sint, non eâdem omnibus ætate contingat, & alii etiam ante legitimum

mum tempus rationem benè constitutam & eruditionem firmatam habeant, aliis verò etiam id supergressis mens nondum stabilita sit, nec eruditio obtingat, certum annorum terminum nemini ponimus, neque quamdiu quis, sed quam laudabiliter in studiorum castris militaverit, considerandum ducimus.

15. Prout autem gradus Academici diversi sunt, aliusque alio dignior, ita quoque ratione gradus, quo quis insignitus est, amplioribus gaudet privilegiis. Sic utique majoribus privilegiis gaudet Doctor, quam Magister. Consistunt autem Doctorum privilegia vel in præsumptionibus (quo pertinet, quod major virtutis, eruditionis & peritiæ præsumptio pro Doctoribus militet, præsertim cum eis facultas docendi, disputandi & de professionis suæ negotiis respondendi, expresse in renuntiatione concedatur authoritate Imperatoriâ. Unde quidem Jurisconsultorum de jure respondentiū authoritas tanta etiam olim fuit, ut Judici ab eorum sententia recedere non licuerit. *§. 8. Inst. de I. N. G. & C.* Hodiè autem JurisPeritorū Responsa non amplius necessaria, sed probabilia saltem esse, itaque judicem consulentem minimè sic constringi, ut si ei aliud videatur, ab ea sententia recedere nequeat *ad d. § 8.* Doctores comuniter tradunt, sub hac tamen limitatione: nisi consilium ex forma statuti neces-

necessario sit requirendum & sequendum. vid. *Brunnem. in Proc. Civ. cap. 27. num. 11.*) vel in reverentia & honore deferendo ac inde dependentibus prærogavis (ubi *An Doctoris &c. titulo pro meritis condecorati fiant nobiles?* inter Publicistas controverti videas. Disting. autem puto, inter Statum nobilitatis, & Dignitatem. Hanc Doctoribus omninò competere assero. *v. Ord. Cam. p. 1. t. 43. Ref. Polit. de anno 1548.* von unordentlicher Köstlichkeit der Kleydung §. deßgleichen 2c. *de anno 1577. tit.* von Doctoren. *Lans. de Academ. p. 86. seqq.* Statum vero nobilium ipsis communem esse nego. v. *Limn. l. 8. c. 8. num. 100. seqq. ibique addit. tom. 1. ad num. 120.* Ratione dignitatis illius autem, sine speciali quoque Imperatoris permissu, insignia nobilium Wapen mit offenem Helm portare queunt, in Cathedralibus quibusdam Ecclesiis pariter cum Nobilibus ad Canonicat⁹ admittuntur. *Limn. d. l. num. 110.* coram Judice non stare tenentur, sed sedere possunt, nec testimonii perhibendi aut juramenti præstandi causa ad judicem pervenire compelluntur, sed in propriis ædibus coram Deputato jurant. *Menoch. l. 2. de A. I. Q. c. 70. n. 9.*) vel in im̄unitatibus (quo pertinet imprimis, quod sint immunes ab omnibus muneribus personalibus *l. 6. C. de Profess. & Med.* an & realibus sive patrimonialibus? controversum est. Quamvis autem affirmativa

tiva, (quam tuetur *Klock. tr. de contribut. cap. 15. Brunnem. ad d. l. 6.*) favorabilis ſit, vix tamen eſt, ut in praxi (quicquid ſit de jure) obtineat. v. *Schüz. v. 2 Diſp. 1. th. 11. l C.*) vel pœnarum temperamento. v. *Schüz. d. l.*

16. Munera ſive officia, quæ literatis in vigiliarum premium, in Impp. Regum, Principum Aulis, Curiis, Academiis &c. conferuntur, varia ſunt in vulgus nota. Utinam a. hîc quisque pro Reipubl. commodo, aptitudine, & meritorum dignitate æſtimaretur. At, experientiâ teſte, alium prioris officii permutatio, alium favor ipſius, aut gratia uxoris, alium inopiæ commiſeratio, aut contrà opulentiæ admiratio evehit. Hic antiqua promiſſa Dominorum arripit, ille nobilitatem generis prætendit. Hunc paterna aut avita merita extollunt: illum muneribus pugnantem aurata ſcala erigit: Paucos vel eruditio vel morum integritas vel rerum deniq; peritia extollit. Nonnemo hæc promotionū genera perlepidè, (an verè quoque? cuiq; judicandum relinquimus) ſex Nominum caſibus hunc in modum adumbrat: Ihrer theils werden per Nominativum, das iſt/ durch eine Hochgünſtige Ernennung und Denomination zu einem hohen Ampte erhoben; andere gelangen dazu per Genitivum, weiln ſie von vornehmen/ berühmten und hochangeſehenen Eltern gebohren/ oder vornehmer Bedienten Töchter und

und Anverwandtinnen heyrathen; Etliche per Dativum, durch den Herrn Schencken / oder deutlicher zu reden / durch Beschenck- und Bestechung vornehmer Bedienten / welche Art heutiges Tages / auch in Orthen Teutschlands / leyder! gemein werden will; Theils per Accusativum, in dem sie gantz boßhafftiglich andere tadeln / und fälschlich anklagen / damit sie andern Neyd / und ihnen Ehre erwecken; Sehr viele kommen per Ablativum zu hohen Chargen und Bedienungen / als die Soldaten und Kriegs-Helden / nach dem sie viel Land und Leute weggenommen; Wenig aber gelangen per Vocativum, das ist / vermittelst eines ordentlichen Berusss dazu. Cum ergò illicitis istis gradibus ad altitudinē multi sic enitantur, quid mirum, si pòst illi pari studio rei suæ privatæ imprimis consulant.

CAPUT VII.

De Iure conferendi Dignitates, seu creandi Reges, Archi-Duces, Duces, Principes, Comites, Barones, Nobiles, Equites, Comites Palatinos &c.

IMperatoris nostri reservatū IV. est jus creandi Reges, Archi-Duces, Duces, Principes, Landgravios, Marchiones, Comites, Barones &c. (das Recht Könige / Hertzoge / Fürsten /

ſten/ Graffen/ Freyherrn zu creiren und zu ernennen.) Eſt enim ipſe fons & faſtigium dignitatum in Imperio, poteſtque ſolus ei, qui tantùm Dux eſt, Regis vel Archi-Ducis; qui tantùm Comes eſt, Ducis aut Principis; qui tantùm Baro eſt, Comitis; qui tantùm Nobilis eſt, Baronis titulum atque dignitatem conferre, ita ut in poſterum pro Duce Rex vel Archi-Dux, pro Comite Dux aut Princeps, pro Nobili Baro ab omnibus veniat ſalutandus, honorandus. Neque exemplis harum dignitatum ab Impp. noſtris collatarum deſtituimur. Sic namque primò Henricum IV. Imperator. anno 1086. Wratislaum Juſtum Bohemiæ Ducem, Regem Bohemiæ creaſſe, & cum ejus poſteri modeſtiâ aliquâ titulo *Regis* aliquandiu abſtinuiſſent, & rurſus pro eo veterem *Ducis* uſurpaſſent, Fridericum I. Imp. titulum Regis in Uladislao II. renovaſſe, ac ſecutis temporibus Philippum Imp. eundem in Premislao confirmaſſe produnt Conſtitutiones apud *Goldaſtum in tom. 2.* der Reichsſatzungen. *p. 9. 13. 14.* vid. *Limn. l. 2. c. 9. num. 19.* Similiter Fridericum I. Imp. transmiſſâ coronâ Petrum Regem Daniæ ſalutaſſe perhibet *Choppin. de doman. Franc. l. 3. t. 26. n. 5. Otto Friſingenſ. l. 2. de reb. geſt. Frid. I. c. 2.* (Nos tamen jam antè Imp. Lotharium Magno Daniæ Regi coronam impoſuiſſe comperimus apud *Helmold. in Chron. Slavor. c. 50. & 91. Crantz. in*

Sax. p. 195. Conf. *Caspar. Sagittarii Nucleum Histor. German. §. 115.)* & ante hos Ottonem III. Boleslaum Poloniæ Ducem Regali dignitate mactasse ex *Cromer. lib. 3 histor. Polon.* vulgò tradunt. vid. *Limn. d. l. n. 21. Sprenger. l. c. 8. pr.* quod tamen itidem pro fabula habet *Conring. de finib. Imp. c. 18.* Boleslaum, Conrado II. demum Cæsare, se in Conradi injuriam Regem dixisse, ex *Wippone ac Ottone Frisingensi* probans. Dignitatem Archi-Ducalem ad hæredes transitoriam Potentissimæ Austriacorum Domui, quæ sola eâ etiamnum in hodiernum usque diem prælucet, (vid. *Franc. Iren. in Coll. J. Publ. ad Burgold. p. 1. p. 191.)* à Rudolpho I. Patre impetravit Albertus filius. *Spangenberg in Spec. Nobil. l. 10. c. 12.* Et axioma Ducale cum juribus ei annexis Genti Wurtembergicæ, quæ in Sueviæ Comitibus diu jam Principem obtinuerat locum, Ducumque Teccensium successione aucta erat, in EBERHARDO BARBATO, à Pontifice Maximo, Sixto IV. quoque aureâ Rosâ anno 1482. donato, obtulit *Maximilianus I.* Imp. in Comitiis Wormatiensibus anno 1495. (Diploma exhibet ex *Hortledero Limn. l. 5. J. P. c. 16. num. 2.)* ac paulò ante *anno scil. 1474.* Holsatiæ Comitibus quoque fecerat Fridericus III. Et quis nostrûm non novit hoc modò seculo Principes Arenbergenses, Ost-Frisios, Hohenzollerenses, Salmensem, Lob-

kowjz,

kowiz, Eggenbergensem, Dietrichsteinensem, Nassovium in Hadamar & Dillenburg, Averspergensem, Piccolominium à Ferdinandis II. & III. ad Principalem dignitatem evectos, pluresque quam 60. Comites & 120. Barones ab iisdem creatos; ac Principes Fürstenbergicos, Schwarzenburgicos, Oetingensem Montecuculium, modò Gloriosiss. nostrû Leopoldum Principalis suæ gloriæ & dignitatis authorem laudare. Plura antiquiora dignitatum harum ab Impp. nostris collatarum exempla videsis ap. *Limn. l. 2. c. 9. num. 23. seqq. Myler. Archolog. cap. 9. 10.*

2. In Juris verò hujus sibi competentis usu sedulò præcavere debet Imperator, ne concessione novæ dignitatis aliis præjudicium quoddam inferat, aut alicujus titulo & juri quæsito vim quandam faciat, sicque ansam & occasionem dissidiis, contentionibus ac bellis præbeat. Quod Status Imperii Capitulationi Imp. inseri voluerunt, ut videre est ex *Monitis eorum anno 1658. exhibitis ad Capit. Leopold. art. 45. num. 5.* verbis: Daß der zukünfftige Römische Käyser/ keinen/ wer der auch sey/ einigem alten Hauß oder Geschlecht zu præjudiz, oder Schmälerung Seiner dignität/ Städs und alten üblichen Tituls/ mit neuen Prædicaten und höhern Tituln und Wappen-Brieffen begabe oder versehe. ob exempla à *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 2. c. 9. num. 20. p. m. 249.* relata

1. in Dominis de Cilly, quos Sigismundus Imp. anno 1435. zu Gefürsteten Graffen deß Reichs gemacht / dawieder die Fürsten von Oesterreich excipirt / daß es Ihnen zum præjudiz geschehen. 2. In Comite Schaumburgensi, quem à Ferdinand. II. in classem Principum receptum, & titulo Principis Holsatiæ & Schaumburgensis utentem, Rex Daniæ armatâ manu infestavit, & literis ad Imperatorem d. 18. April. Anno 1621. datis petiit, ut Schaumburgensi injungeret, daß Er Sich deß Fürsten-Tituls deß Fürstenthumbs Hollstein gäntzlich und zumal eussere und enthalte. Responsum autem accepit, nihil in præjudicium alterius ab Imperatore tentatum vel factum, cum Comes in Principum ordinem, non Holsatiæ, sed aliorum bonorum respectu, receptus. *Limn. d. c.*

3. Dein hoc, quicquid sublimioris est honoris ac dignitatis, nonnisi bene meritis, (his enim dignitates & præmia tantum debentur) domicilium in Imperio habentibus, (an nativitate autem Germani, vel alterius nationis sint, nil refert, modò in Imperio larem constituerint. Et cum fines Imperii non solâ Germaniâ terminentur, ii quoque, qui in Italia sedē habent, hic intelliguntur, ut nimirum & illis Principis vel Comitis aut Baronis Imperii dignitas ab Imp. nostro conferri possit, quod sæpius etiam factum novimus. Imò

novi-

novimus quoque eandem aliquoties exteris, qui domicilium suum extra Imperium habuerunt, e. g. *Razivilio, Comiti de Tencryn, Supremo Regni Poloniæ Cancellario, Johanni Arundelio Anglo, & Vaubecurtio Gallo* collatã) ac splendori dignitatis sufficiẽtibus bonis instructis conferat: juxta Capit. Leop. art. 44. ibi. deßgleichen wollen wir bey Collation Fürstl. auch anderer Dignitäten/ vornehmlich dahin sehen/ damit auff allen Fall dieselbe allein denen von Uns ertheilt werden/ die es für andern wol meritirt/ im Reich gesessen/ und die Mittel haben den affectirten Stand pro Dignitate außzuführen.

4. Potest Imperator exercitium hujus juris conferendi dignitates Regales certo respectu etiam aliis communicare, sic Archi-Duces Austriæ, per privilegium à Carolo V. specialiter concessum, non tantùm Nobiles, sed & Barones ac Comites creare possunt, in allen Ihren Landẽ/ Herrschafften/ uñ Gebieten/ ut habent verba Privilegii, quod exhibet *Limn. l. 5. c. 2. pag. 40. lit. e. f. g.* quo jure quoq; ex antiquâ consuetudine Comites Palatinos Rheni gaudere testatur *Joachim Cluten. in Syllog. rer. quot. concl. 24. lit. L.*

5. Cave autem, ne cum hoc jure conferendi dignitatem Principis, Comitis &c. confundas jus conferendi dignitatem Status Imperii, quæ diversa planè ac distincta sunt

& manent jura; Non enim quem Imperator ob singularia in Imperium Romano-Germanicum merita ad summum dignitatis Principalis &c. evexit fastigium, statim hoc ipso Status Imperii esse incipit h. e. Jus stationis sive sessionis & suffragii in Comitiis Imperij quoque consequitur, sed ad id obtinendum, necessarius est Electorum ac Statuum, maximè Collegii illius, in quod quis novâ dignitate auctus recipiendus, communis consensus. *Capit. Ferd. IV. art. 45. Leopold. art. 44.* Praetereàque optimo pro libertate Germaniae consilio, in *Rec. Imper. de anno 1641.* §. und demnach wir ꝛc. ac *Capit. Impp.* ex *Statuum Imp. Monitis ad Capit. futuri Imp. art. 45. n 3. 4.* constitutũ est, quod nemini Jus sessurae & suffragii in Comitiis concedi debeat, nisi prius bona dignitati convenientia immediatèque Imperio subjecta, acquisiverit, ne alioqui aucto per Imperatores novitiis à suo nutu pendentibus Civium Imperii numero, caeterorum Ordinum authoritas votorum pluralitate obruatur, quod Ferdinandum II. Imper. potissimè molitum esse, observavit *Author libelli, cui* titulus: *Status particularis regiminis Ferdinandi II.* Ea tamen necessitas possidendi feuda ejusmodi regalia speciali Statuũ indultu certo modo remitti potest, ut nihilominus alicui sessio in Comitiis concedatur. Quod praesentibus Comitiis *anno 1664.* factum

Johan

Johan. Ferdinando de Porcia, Magistro Officiorum in Aula Imperiali, & quæ hæc præcesserunt *anno hujus seculi 54.* quibusdam aliis. vid. *R I. de d. anno 1654. §. 197.*

6. Vi hujus Reservati præter superiores istas dignitates Cæsar etiam creat Equites, Nobiles, Comites Palatinos, Doctores, Notarios, Poetas &c. Vox *Equitis* interdum confusè sumitur, & comprehendit in genere quoscunque Nobiles, quippe quorum Ordo non modo vulgari loquendi usu, sed & passìm in Constitutionibus Imperii die Ritterschafft audit vid. *Ordin.* deß Regiments zu Augspurg *de anno 1500. tit.* wie 20. Persohnen. §. die ander Sechs rc. *& tit. seq. R. I. de anno 1555. §.* und in solchen Frieden rc. fortè quod antè ducentos præter propter annos solis ferè Nobilibus militia equestris assignata: *Besold. 1. Pol. 11. num. 45.* Interdum distinctè, prout notat peculiarem quandam dignitatem, quæ non competit Nobilibus, quà talibus, sed quibusdam eorum specialiter conceditur, ita hîc & in der Königl. Satzung vom gemeinen Pfenning *de anno 1495. tit.* von der Einnahm der Aufflegung. *Reform. Polit. de anno 1548 tit.* von unordentlicher Köstligkeit der Kleydung. *& tit.* vom Adel / §. jedoch sollen Ritter rc. accipitur. Differunt autem hi Equites specialiter sic dicti à Nobilibus. 1. in eo, quod Nobilis, perinde ut Baro, Comes &c. nobilita-

 tem

tem ſuam in filios derivet, Equitis vero dignitas, perinde ut Doctoris, omninò cum perſonâ pereat. Receptum inter ipſos hinc, ut cùm primùm Eques mortuus ſit, Catena Ordinis Directori Collegii ab heredibus remittatur. 2. in eo, quod ex ignobili quis Nobilis fiat, at non ex ignobili Eques. Ita enim in Protocollo Electionis Regis Maximiliani, quod extat apud *Goldaſtum* in Politiſchen Reichs-Händeln. *p. 10. tit. 5.* legitur. Daß keiner ſoll zum Ritter geſchlagen werden / er ſey dann von ſeinen vier Ahnen Edel und Waffen-gemäß / welcher eine offene Ubelthat / die unlaugbar iſt / oder bezeuget / wider ſeine Ehre gethan / der ſoll nicht geſchlagen werden. ꝛc. 3. & privilegiis ac dignitate differunt Equites à Nobilibus ſimpliciter ita nominatis, habent quidem Equites omnia Nobilium privilegia, at non pariter Nobiles illa, quæ Equitibus conceſsa. vid. *Reform. Polit. de anno 1530. & anno 1548. tit.* vom Adel. *& tit.* vom Pferd-Zeug.

7. Sunt eorundem alii ſimpliciter tales, alii cum appoſito certi Ordinis Equeſtris. e. g. *Equitis Aurei Velleris, S. Georgij, S. Michaelis &c.* De varietate Ordinum autem ac cujuscunque in ſpecie ortu & origine, peculiari ſigno & habitu, ſtatutis, privilegiis, bonis &c. videſis *Hieron. Megiſeri tract.* vom dreyfachen Ritter-Stand und allen Ritter-Orden der Chri-

Christenheit/ so viel deren biß auff den heutigen Tag gestifftet. *Aubert. Miræi Militarium Ordin. libr. II. Franc. Menenii Deliciæ Equestrium sive Militar. Ordin. &c. Limn. l. 6. I. P. c. 2.* Quamvis autem mire Ordines Equitum pro regionum diversitate varient, attamen in tria vulgò genera ipsi distinguuntur: Unum eorum est, quos Torquatos appellant, à torque sic dictos: sub quibus continentur, Equites Aurei Velleris, die Ritter deß Güldenen Flüsses / quos peculiari libro descripsit *Julius Chifletius, Ordinis hujus Cancellarius* cum titulo: *Breviarium Historicum Inclyti Ordinis Equitum Aurei Velleris.* Equites Aureæ Periscelidis sive Garterii, deß Güldenen Hosenbands/ rc. vulgò *Equites Clinodiorum* vocant, Itali *Cavallieri de gli Ordini di Collana*; ex torque enim suspensa Clinodia gestant. Alterum genus est Auratorum, qui sic à Calcaribus, quibus insigniuntur, auratis appellantur. Tertium genus eorum est, qui Cruciferi vel Crucigeri, à crucis insigni, & Spirituales sive Ecclesiastici dicuntur, in quorum ordine habentur Equites S. Spiritus, S. Lazari, & S. Mariæ, &c.

8. Imperator noster, quâ talis, non creat Equites certi ordinis, sed simpliciter tantum dictos, non defectu potestatis, sed quia peculiaris ordo in Rep. nostrâ nunquam institutus ac receptus. Nam quamvis Ordo Teutoni-

cus, ex eo, quod nulli nisi Germano ex nobilitate prognato conferatur, sic dictus, (cujus Equites à Xenodochio S. Mariæ, Hierosolymæ, ubi initium ferventibus adhuc bellis sacris, quæ recuperandæ Palestinæ causa viribus universi orbis, Ecclesiæ Romanæ addicti, seculo 12. 13. gerebantur, cœpit, ædificato, passim apud Authores & Mariani ac Hierosolymitani audiunt) bona quædam in Germania possideat, vid. *Spreng. l.3. c.10. p.408.* & Imperatoris ac Statuum consensu *anno 1530.* inter membra Circuli Franconici, propter Balliviam Mergentheimensem omnium amplissimam & potentissimam, in illo Circulo sitam, sit receptus, ac ejus nomine Magnus Ordinis Magister, der Teutsche Meister dictus, in Scamno Ecclesiastico post Archi-Episcopos, sessione & voto in Comitiis Imp. universalibus gaudeat, item Ordo S. Johannis, (qui parilem ferè cum præcedenti habet originem, cujusque Equites etiam Rhodienses ab insula Rhodo, Saracenis *Anno 1305. 5. Aug.* armatâ manu ereptâ, & ad *annum 1523. usque* contra quoscunque hostium insultus fortiter propugnatâ dicti, nunc verò Melitenses seu Malthesii, ab Insula Maltha seu Melita, à Carolo V. post illam à Solymanno Turc. Imper. dicto anno rursus expugnatam, certis conditionibus acceptâ, & in hodiernum usque diem strenuè defensâ, audiunt,) plurima in Impe-

Imperio nostro teneat bona, & hinc ejusd. nomine Magister Ordinis hujus per Germaniam, inter Abbates in Comitiis Imp. votum reddat, (videsis *Franc. Iren. in Coll. J. P. Disc. 21, part. 3.*) attamen neutrius collatio sive distributio ad Imperatorem nostrum pertinet.

9. Cogitatum aliquando, sed & consultatum fuit ab Imperatore & Statibus Imper. de novo Ordine in Imperio nostro constituendo, ad fines Imperii contra irruptiones Turcarum custodiendos; sicut acta ipsa refert *Limn. tom. 4. add. l. 6. cap. 2. num. 52.* add. *R. I. Ratisb. de anno 1576.* §. ferners haben wir ꝛc. *R. I. de anno 1603.* §. wie wir auch unvergessen bleiben ꝛc. Sed ad exitum nunquam perductus conatus, quod tamen si factum fuisset vel adhuc fieret, maximè è Reip. bono esset, agnoscente id quoque cum *Betsio Limnaeo l. 6. c. 2. num. 52.* Conf. *Conring. ad Lampadp. 3. c. 6. in append.*

10. Per Comites Palatinos, quorum creationem liberæ Imperatoris voluntati, vi reservati hujus, relictam suprà asseruimus, nos non Principes Imperii de regione, quæ Palatinatus, Pfaltz-Graffschafft/ dicitur, investitos, quales in Imper. hodie clari sunt: Comes Palatinus Rheni S. Imper. Archi-Thesaurarius, Neoburgicus, Bipontinus, Veldentinus, Birckenfeldensis; sed eos, qui ad horum

horum Principum, Germ. Pfaltz-Graffen/ audientium, differentiam appellari ſolent deß H. Römiſchen Reichs Hoff-Graffen/ intelligere, ipſe perſonarum ordo innuit. Dicuntur hi aliàs Sacri Lateranenſis Palatii, Aulæque vel etiam Curiæ Cæſareæ & Imperialis Conſiſtorii Comites, *Limn. l. 4. I. P. c. 4. num. 40.* ubi oſtendit qua ratione ita dicantur.

11. Comitivam hanc ſuo & proprio Jure ſolus Imperator, (tùm ut Majeſtas ipſius tanto fiat clarior, tùm ut generi, virtuti & eruditioni ſuus conſtet honos & præmium, aliique ad ſimilia vel majora etiam in Virtutũ ſtudio & ſtadio edenda ſpecimina invitentur & excitentur,) confert; Unde inter Imperatoria Reſervata Jus eam concedendi à Dd. communiter refertur. v. *Arum. Diſc. Academ. de I. P. 17. th. 30.* quod & magnus ille JCtus *David Peiferus* in Carmine gratulatorio de Comitiva *Nicol. Reiſneri* his expreſſit verbis:

Multa reſervati Cæſar ſpecialiter Juris,
Si non hæc aliis conferat, unus habet.
Ille Palatino ſolus dignatur honore,
Quos titulis tantis judicat eſſe pares.

Solet vero Imper. interdum hoc ſuum jus Comites Palatinos creandi & aliis quibusdam ex ſpeciali gratiâ indulgere, ac dato Diplomate confirmare, qui tum non propriâ, ſed conceſſâ & communicatâ ſibi authoritate iſthanc digni-

dignitatem petentibus conferunt. Tale privilegium Illustriss. Familiam Ortenburgicam & Familiam de Amatis accepisse comperio.

12. Hoc jus creandi Comites Palatii Impp. tempore cœpisse, omnino probabile est, sed sub quo cœperit, non facilè dixerim. Constantino M. tribuit *Gothofred. in not. ad l. un. C. de Profess. qui in urbe Constant.* ubi Doctoribus sive Professoribus Urbis Constantinopolitanæ & nominatìm Gramaticis, Sophistis, & Jurisperitis, si in ea Urbe 20. annos docuerunt, ob labores, quos sustinuerunt, & comodum publicum, quod promoverunt, Comitiva Primi Ordinis conceditur. *Quod privilegium an & aliarum quoque Academiarum Professores rectè sibi vindicent, sive generatim hodiè obtineat?* haud ineptè quæsiveris. vid. *Clariss. Lans. Comment. de Academ. p. m. 79. 80. 81.* ubi id rectissimè negat.

13. Decoratur Comitiva hac *vel* Corpus aut Collegium aliquod Academicum, cujus exemplum Illustre præbet Collegium Oratorum & Poetarum in Archi-Ducali Viennensi Austriæ Academia, quod ex singulari Imperatoris Maximiliani I. gratia hanc obtinet prærogativam, ut ejus Rector Palatini Comitis prærogativa fruatur; Facultas Jurid. Academiæ Rostochiensis, cujus Decanus ex Rudolphi Imper. concessione eâdem æque sem-

ſemper gaudet; Et Academia Helmſtadiana, cui hoc privilegium à Maximiliano II. Imperatore pariter conceſſum, quod Rector illius Sacri Lat. Palatii, Aulæque Cæſareæ & Imperialis Conſiſtorii Comitis titulo, dignitate ac juribus potiri debeat; nec non Chriſtian-Albertina ſive Chilonienſis, cujus Pro-Rector itidem ex Imp. beneficio ſemper Comes Palatinus Sacri Palatii, Aulæ & Conſiſtorii Cæſarei; *vel* etiam Familia, cujus exemplum in Gabriele Comite de Ortenburg, & ejus deſcendentibus maſculis, Joh. Amadio & ejus poſteris, familiâ Comitum de Thurn & Valle Suſſinis; vel ſingularis perſona, quod frequentiùs.

14. Jus quale & quantum cum dignitate (quæ ſatis magna, tùm ex intentione dantis, qui Imp. vel alius ejus nomine, tùm vel maximè ex meritis, propter quæ confertur, major tamen quando quis non tantùm ipſe Comes fit, ſed & hoc jus aliis conferendi poteſtatem conſequitur) ſimul concedatur, æſtimandum ex tenore Diplomatis cujusque, unius enim plura, alîus pauciora continet privilegia. Quæ ſparſim hinc inde diſtinctis perſonis, quas Impp. hoc honore dignati, conceſſa, ſunt ſequentia. I. Illegitimè natos (exceptis Principum, Comitum, ac Baronũ Imp. liberis) legitimare vid. *Mev. p. 9. dec.* *Wism.* *127.* Ubi quæri ſolet: *An & proprios ſuos, vel ſuorum*

rum

rum liberos illegitimos legitimare Comes Palat. possit? quod affirmandum ducimus, non tam ex hâc, quæ vulgò reddi solet, ratione, quod sit actus voluntariæ Jurisdictionis, quam quia id, quod Comes Palatinus agit, Imperator per eum tanquam per Instrumentum facere videtur. II. Minores, Ecclesias, Communitates læsas in integrum restituere. III. Creare Baccalaureos, Magistros, Licentiatos, Doctores cujuscunque Facultatis, prævio tamen legitimo Candidati examine, cum tribus ad minimum eximiis de creandi Professione Doctoribus suscepto. Quos à Comite Palatino creatos Doctores (*Bullatos* per odium vocant) iisdem gaudere privilegiis, quibus illi, qui in Academiis publicè promoti sunt, cum *Arumao ad A. B. Disc. 1. n. 5. Lans. Comm. de Academ. circa fin.* contra *Guid. Pap. d. 88. n. 3. Coler. de Proc. Exec p. 2. c. 3. num. 129. ac alios à Lansio allegatos* sustinebimus. IV. Poëtas donare laureâ, quam Imp. Fridericus III. ipse Æneæ Sylvio, qui post Pontifex factus, & nomine mutato Pius II. dictus, ac Conrado Celti, natione Franco, qui primus Germanorum omnium lauream accepit, imposuit, & abhinc vel per se vel per alios Poëtas coronandi jus ap. Impp. in hunc usque diem permansit. V. Creare Notarios, quorum officium (quod potissimùm in Instrumentis de rebus gestis certæ & perpetuæ memoriæ gratia conficien-

ficiendis consistit. vid. *Constit. Maximiliani de anno 1512.* von Notarien ꝛc. add. *Besold. voc. Notarius)* Reip. & utile & necessarium est, proinde in iis creandis non minima etiam debet attendi cautio. IV. Nobilitare. VII. Insignia sive arma personæ qualitati convenientia concedere, quamvis hæc duo jura paucissimi consequantur. VIII. Tutores & Curatores confirmare. IX. Authoritatem in arrogatione interponere. X. Adoptionibus, arrogationibus & emancipationibus quibuscunque omnium & singulorum, etiam infantium & adolescentium, consentire. XI. Veniam ætatis concedere. XII. Minorum alienationibus ac alimentorum transactionibus authoritatem pariter ac decretum interponere.

15. Amittitur dignitas hæc crimine læsæ Majestatis, hæresi, abusu & morte, nisi speciatìm in Diplomate aliud constituatur. vid. *Th. Sagittarii Disp. de Jure & Privileg. Comit. Palat. Cæsar.* ap. *Fritsh. vol. 2. Exerc. I. P. XIII.*

CAPUT IIX.

De jure circa Officia Imperii.

REServatum V. Imperatoris vulgò constituitur jus circa Imperii Officia, (die Macht Reichs-Obrigkeiten und Beampte zu ordnen)

ordnen) quo officia in Imperio dignis subjectis pro meritis confert. Inter Officia Imperii maximè eminent Augusta Electorum Officia; die Ertz- und Chur-Aempter; Tres nimirum *Archi-Cancellariatus*, qui tribus Archi-Episcopis Electoribus, Moguntino scil. per Germaniam (jam inde ab Ottonis I. Imperio: videatur solers ille rerum Imperii veterum, dum vivebat, indagator, vir pietate, doctrinâ ac nobilitate eximius, *Bernhard. Mallinkrot. de Archi-Canc. Imper. pag. 26. 29. seqq. Clariss. Conring. Diss. de Officialib. Imp. Rom. German. thes. 8.* Et extare quidem specialia in tabulario Moguntino privilegia de expressâ sedi Moguntinæ collata Archi-Cancellariatus hujus dignitate, refert specialiter de hoc edoctus Dn. *Spenerus Op. Herald. l. 1. c. 64. §. 17.* ut sic non amplius sit opus, cum *Mallinkrotio* dubitare, an expresso Ottonis I. aliusve Imperatoris privilegio, an verò tacito ac paulatim gliscente jure Archi-Cancellariatus Imp. Moguntinæ sedi annnexus fuerit). Coloniensi per Italiam (etiam jam à temporibus Friderici I. vid. *laudatus Mallinkrot. d. tr. p. 36. & seqq.* ac *Conring. d. Diss. th. 9.*) Trevirensi per Galliam & regnum Arelatense (à quo tempore, non facilè definiverim, vid. *Mallinkrot. Conring. alleg. loc.* quamvis *Strauch. Ex. 2. th. 9.* ejus initium ad Carolum IV. referre non dubitet. Sed

vid. *Bæcler. Not. Imp. l. 6. c 6.* qui certiora esse dicit illa *Brouverum annal. Trevirens. l. 16. num. 152. p. 177. & num. 156. pag. 178.* quibus Boëmundo (Anno 1299. mortuo) à Frider. II. Archi-Cancellarii Arelatensis titulus primùm tributus asseritur) competunt. (Ut tamen, ex multorum opinione, hodiè penes posteriores duos plus honoris sit, quam muneris. sed vid. *sect. 2. cap. 4. infrà) Archi-Pincernatus*, (Ertz-Schencken-Ampt/) qui Regi Bohemiæ; *Archi Dapiferatus*, (Ertz-Truchsessen-Ampt/) qui hodiè Bavaro; *Archi-Marschallatus*, (Ertz-Marschall-Ampt/) qui Saxoni; *Archi-Camerariatus*, (Ertz-Cammerer-Ampt/) qui Marchioni Brandenburg. *Archi-Thesaurariatus*, (Ertz-Schatzmeister-Ampt/) qui Comiti Palatino, cesserunt. Originem, hæc Secularium officia ex aula veterum Regum Francorum, absque dubio trahunt. vid. *Lehman. l. 2. Chron. Spir. c. 1. & seqq. Conring. d. Diss. th. 7.* fuerunt autem sub illis, & primis Impp. Roman. Germ. temporanea & ambulatoria, pro cujusque Imperatoris lubitu inter Principes sibi delectos, beneque de se & Imperio meritos distributa, *Goldast. de Bohem. l. 3. c. 8. pr. Conring. d. Diss. th. 12. 13.* Post vero, incertum est quo tempore? vid. *Conring. thes. 13.* iis familiis, quæ hodiè his dignitatum apicibus coruscant, hereditaria ac propria facta.

2. Equidem *Caspar. Bruschius tr. de Episcop. Ger-*

German. in Catalog. Episcop. Bambergens. pag. 236. Jure privilegii Episcopum Bambergensem ab Henrico II. Imp. impetrasse tradit, ut sui arbitrii esset, cui hæc officia collata vellet, indeq; illa à multis defensa opinio, quæ Electores Seculares officia sua cum annexis commodis à prædicto Episcopo in feudum recognoscere statuit. vid. *Cyriac. Spangenberg. in Chron. Sax. cap. 161. Christ. Sturc. de Imp. Rom. cap. 36. num. 12. Casp. Peucer. Chron. l. 4. Arum. ad A. B. disc. 6. num. 41.* Sed intollerabilis hîc subest error, (Sicuti merum quoque deliramentum est, quod de seritio Divæ Cunigundæ filo, pro muro scil. Bambergæ illud esse, à nonnullis est traditum. *Limn. libr. 3. c. 7. num. ult. & ad A.B. c. 27. pr. Obs. 7.*) Etenim verum quidem, quod Bambergensis Episcopus Electoribus Secularibus conferat feuda quædam, (vid. *Limn. ad Capit. Carol. V. pagin. 123 Gewold. de Septemviratu c. 10.*) quorum intuitu eidem ad officia, illis, quæ Imperatori debent, consimilia, per suos subofficiarios tenentur, attamen magna inter hæc Episcopalia per Vicarios ex equestri ordine, quibus in subfeudum concessa, præstari solita, & Imperialia, quæ pariter ut Electoratus, ab ipso Imper. per investituram Electoribus unis literis conceduntur, (ut probat *Carpzov. quæst. 1. ad A. B. Disput. X. feud. subjecta.*) ante Carolum IV. autem non semper in feudum data fuerunt, (vid. *Æmil. Chregg. de septemvir. Imp. Offic.*

ass. 13. Eiben Elect. Jur. Feud. cap. 9. §. 10.) est differentia, quæ palàm patescit 1. ex denominatione Germanicâ, quâ illa Ober-Aempter/ hæc Ertz-Ampter dicuntur. 2. ex diversitate vicariorum, hi enim in *Aula Episcopi Bamberg.* sunt: Nobilis Franconicus ab Aufssatz/ qui Bohemiæ Regis, Nobilis à Pommersfelden/ qui hodiè Bavari, Nobilis ab Ebner/ (hodiè Löser/ juxta *Christ. Gastel. de Statu Europ. publ. c. 8. num. 40.)* qui Saxonis, Nobilis von Rotenhan/ qui Brandenburgici, ibidem vices gerunt; Palatinus hodiè hujusmodi officium Episcopo huic non præstat, cum, quæ in feudum ab ipso recognovit, cum Palatinatu superiori cesserint Bavaro. In *Curiis* autem *Imperialibus* in Electorum absentiâ (nam hîc sæpius ipsi Imperatorem comitando, eidemque insignia præferendo, & ordine per *A. B.* præfinito ministrando, sine ullius dignitatis summæ læsione officia illa sua obeunt) planè alii Comitum vel Principum Imp. dignitate conspicui *supra cap. 2. num.* relati, (quos olim ab Imperatoribus datos, hodiè autem extinctâ unius familiâ ab Electoribus eligi sentit *Limn. ad A. B. c. 29. t. 1. Obs. 8.)* illorum vice Officia ista præstant, exclusis quoque ad Curias missis Legatis; moverunt equidem hi aliquoties illis controversiam, & sicut in cœteris, ita quoque in officiorum horum præstatione, Principalium suo-

ſuorum vices repræſentare voluerunt, ſed in coronatione Caroli V. cum Regis Bohem. Legatus, excluſo Vice pincernâ, vinum aquâ temperatum propinare Cæſari vellet, pro Sub-Pincernâ judicatum fuit, teſte *Hartm. Maur. in Coron. Caroli V.* Pari ratione in coronatione Matthiæ, Baroni à Budlitz/ Legato Brandeburgico in Sceptro præferendo prælatus eſt Comes de Hohen-Zollern. Rurſus tamen in coronatione Ferdinandi IV. Regis Rom. inter Seren. hujus Electoris Legatos, & Vice-Camerarium Imperii orta eſt hac de re controverſia. Illorum interpoſitam proteſtationem adducit *Limn. tom. 2. addit ad lib 3. c. 7. num. 74.* Conf. *idem A. B. c 27. §. 6. Obſerv. 21. ſeqq.* Si verò & Subofficiales hoſce Erb-Schenck/ Erb-Truchſes ꝛc. abeſſe contingat, Ordinarii Imperialis Curiæ miniſtri, & quilibet quidem in locum ejus, cui in titulo ac officio communicat, ſuccedunt, & abſentium vice, excluſis iterum eorundem Legatis, non modo ad officia peragenda, ſed & utilitatem inde provenientem percipiendam admittuntur. vid. *A. B. c. 27. §. 6. in f. Capit. Ferdin. III. art. 48. IV. art. 46. Leop. art. 46.* quibus articulis *d. §. 6. c. 27. A. B.* fructum officii quotidianis aulæ Imperialis miniſtris, in caſu, quo ipſi Subofficialium abſentium loco miniſtrant, addicens, non abrogatus. Non enim *ibi in Capit. Leop. d. art. 46.* abſentia quævis

intelligitur, ſed tantum illa, quando ſuboffi-cialis Electoris, in loco, ubi aula, præſens eſt, ſed infirmitate vel legali impedimento detinetur, quo minus officium ſuum Imperatori præſtare poſſit. *Limn. ad A B. t. 27. §. 6. Obſ. 27.* Unde officia in tres Claſſes diſpeſcuntur 1. in die Oberſte Ertz- und Chur-Aempter. 2. Erb- und Affter-Aempter/ de materiâ hac der Erb-Aempter/ duo extant conſilia ap. *Beſold. v. 6. Conſ. 258. 259.* 3. Tägliche Hoffämpter. Ut taceam 3. Electores ab Epiſcopo feuda iſta nunquam in propriâ perſonâ, ſed per mandatarios, etiam juramenti loco ſtipulatâ ſaltem manu facta promiſſione, recipere, annotante id *Limnao* ex actu inveſtituræ Elect. Saxon. *de anno 1623. tom. 4. in addit. ad l. 3. c. 7. n. 77.* cum Imperialia nonniſi ſolenni juramento præſtito conferantur. Quodnam hodiè ergò, poſtquam officia hæc ſic hereditaria facta, & in feudum perpetuum recognoſcuntur, Imperatori Jus ſit circa ea, ex dictis facilè colligi poteſt.

3. Officia Imperii cætera dividi poſſunt in civilia, & militaria. ad illa pertinent, Vicariatus, qui per *A. B.* Comiti Palatino, & Electori Saxon. perpetuò confirmatus *tit. 5.* Unde quid hic Imperator poſſit, itidem in apprico eſt; Directorium in Circulis Imperii, quod hodiè pariter eſt perpetuum; Jus in ſummis Imperii Tribunalibus dicentium munera-

nera, ubi disting. inter Judicium Aulicum, & Rothwilanum; ac Judicium Camerale. Priora duo solius sunt Cæsaris, proinde ejus quoque ibi est officiorum principalium collatio & distributio, quanquam circa Judic. Aulicum arbitrium Cæsaris certis limitibus jam etiam quodammodo restrictum sit. vid. *Instr. Pac. art. 5. §. 20. vers. sed idem etiam. Capitul. Leopold. art. 40. 41.* Camera vero Spirensis, etsi in Decretis ac sententiis suis solius Imperatoris nomen præferat, non tamen à solo Imperatore, sed ab universis simul Imperii Statibus dependet, eorumque authoritate jus dicit, proinde Judicum ibidem constitutio inter ipsos quoque est communis. *Instr. Pac. art. 5. §. praterea. Rec. Imp. de anno 1654. §.* die Ersetz- und Bestellung unsers Käyserl. rc. *22. seqq.* (De aliis civilibus Imperii officiis v. *Limn. ad A. B. c. 27. §. 6. Obs. 28. & ibi all. loc.*) Similiter in militarium officiorum distributione, quando bellum Imperii nomine geritur, cum Cæsare consilio & suffragio Comitiali Imper. Status concurrunt. *Instr. Pac. art. 8. §. gaudeant.* vid. *Limn. ad Capit. Ferdin. III. art. 15. pag. 702.* add. *Balth. Venat. relat. Comit. 5.*

4. Aulæ suæ officia, quæ varia, Imperator pro lubitu distribuit, ut tamen nationis Germanicæ omninò rationem habere debeat, in iis quos eligit, ut consilio & operâ in admini-

ſtrando, regendo, conſervandove Imperio, nec non in utilitate ejus promovendâ, vel Magnificentia ejus exornandâ & oſtendendâ occupati eſſe debeant. *Capit. Carol. V. art. 13 Ferd III. art 15. IV. art. 41. Leop. artic. 40. ibique Limn* Supremum ac primum Aulæ Imper. officium eſt penes Supremum Aulæ Magiſtrum, den Obriſt-Hoffmeiſtern/cujus Jurisdictio, notante *Authore deſcriptionis Status particular. regimin. Ferdinandi II. cap. 8. p. 76.* non modo in omnes aulicos & miniſtros, aliosque ad aulam Cæſaream ſpectantes, ſe extendit, ſed etiam in exteros, ut Agentes, Prolegatos, Legatos, Deputatos, Sollicitatores, & ejusmodi viros in Aula Cæſareâ negotia & res gerentes. Quos etiam in Cæſaris Judicio Aulico conveniri, ejusque Ordinationem ſervare teneri, tradit *Dn. Maurit. in Diſſ. de Judic. Aulic. t. 11. & 19.* Sed alias inter Legatorum Privilegia, non ſolùm ſeorſim apud hunc vel illum populum, ſed & inter omnes gentes communiter valitura, hoc etiam vulgò referri conſtat, *quod Legati à Jurisdictione loci ubi degunt, exempti ſint, nec aliam, quam mittentis, agnoſcant*, (quanquam de hujus juris *amplitudine & terminis*, ac *an nec ullo crimine excidere poſſint eo jure, etſi, quale eſſe debeat?* adhuc diſceptetur, vid. *Richardi Zouchæi de Legati delinquentis judice competente libellus*, & *Quæſtio vetus & nova: An Legatum,*

gatum, adversus Principem vel Rempublic. ad quam missus est, delinquentem, salvo jure Gentium capere liceat? Argentorati, ac Parisiis initio hujus seculi edita. Hug. Grot. 2. de I. B. & P. c. 18 num. 4 Strauch. disp Exot. 7. th. 8. Melch. Juncker diss. de Legation thes. 134. seqq. apud *Fritsch. vol. 2. exerc. Jur. Publ XIV. Ioh. Frid. Horn. de civitat. l. 2. c. 8. th. 6. Ziegler. ad Grot. d. l. Arum ad A. B. Disc. 1. num. 21.) quodque ipsi etiam propriam in domesticos, famulos & officiales suos habeant jurisdictionem* (vid. *Horn. d. cap. 8. Furstener. de Jure Suprem. ac Legat. Princip. German. cap. 6. p. m. 20. Myler. de Statib. Imp. c. 19. num. 11.* utut alii Legatis hanc facultatem tribuere vereantur, ut videre est ex *Alber. Gentil. de Legat. 1. 2.)* nullumque dubium est, quin eodem & Statuum Imp. nostri Legati apud exteros gaudeant, quicquid etiam contendat *Paschalius de legat. c. 76.* ab hoc privilegio, Pusillorum, quos vocat, Principum Legatos excludens. De cæteris Aulæ Cæsareæ Officiis vid. d. *description. Status particularis regiminis Ferdinand. II. Imp.* & *Limn. ad Capit. Ferdin. II. art. 41. pag. 609. exinde nonnulla referentem.*

CAPUT IX.

De Iure investiendi Status Imperii, & cognoscendi in controversiis Feudorum Imperii Regalium.

VI. Est Jus investiendi Status Imperij, (das Regal/Fahn-Zepter-oder Schwerd-Lehen zu verleyhen) quod est Reservatum Imperatoris, quo ipse vel per se vel per alios actum investituræ feudorum Regalium, quæ Imperii Status ab Imperatore & Imperio recognoscunt, perficit. *Feuda regalia* dicuntur, quorum concessione ex potestate & voluntate concedentis investitis regalis dignitas h. e. singularis præeminentia & ad Reges propè accedens potestas confertur. Sunque vel *Ecclesiastica*, ut Archi-Episcopatus, sub quibus nunc etiam comprehenduntur tres Electoratus, Episcopatus, Abbatiæ; vel *Secularia*, ut Electoratus Seculares, Archi-Ducatus, Ducatus, Principatus, varii generis Comitatus, Baronatus.

2. Episcoporum investitura non modò olim à primis Francorum Regibus Christianis, sed & post quoque à primis Imperii nostri Romano-Germanici moderatoribus, Carolo M. scil. ejusque successoribus, ferè usque ad tempora Henrici IV. per traditionem annu-

annuli, & pedi Episcopalis sive baculi pastoralis sine ullius contradictione est facta, tum autem Gregorius VI. & post VII. Imperatoribus hoc jus vi superioritatis suæ competens & hactenus quietè possessum, summâ ac insigni sanè injuriâ eripere tentarunt, illis verò omninò cedere nolentibus, inter Henricum V. Imp. & Paschalem Papam convenit, ut Imperator quidem investituras Ecclesiasticorum Pontifici relinqueret, sed cum hâc conditione, ut ipsi Ducatus, Comitatus & regalia, quæ officio Episcopali & Dignitati Ecclesiasticæ ab Ottonis M. temporibus accesserant, dimitterent. vid. *Goldast. tom. 1. Constit. Imp. p. 53.* Cum autem Clerus indignaretur, & turbas moveret, territoria atque regalia dimittere recusans, indeque Papa legem conventionis implere non posset, investituram Ecclesiasticam Imperatori reliquit, quam ipse quoque mox in Adelberto, Cancellario suo, Electo Archi-Episcopo Moguntino exercuit. Postmodum verò Henricus V. Imperator Pontifici resistere destitit, ac investituram Ecclesiasticam, qua, quæ muneris ac ordinis sunt, conceduntur, spontè cessit, sibi solam Investituram de feudis eorum regalibus sceptro expediendam reservans; Et inde illa feuda Regalia Ecclesiastica idiomate nostro Scepter-Lehen dicta sunt. vid. *Burgold. pag. 1. D. 20. membr. 1. Struv. Synt. Iur. Feud. cap. 3.*

eph

aph. 4. num. 3. aph. 5. Cæterum ſucceſſu temporis magis magisque Pontifex poteſtatem ſuam in conſtituendis Epiſcopis extendit. vid. *Cranz. Metrop. l. 6. c. 11. lib. 7. c. 42.* Tandem tamen ob ipſorum Eccleſiaſticorum rebellionem coactus in certas leges cum Imperatore paciſci, quæ pacta (*à Limnao in Mantiſſa 6. 7. 8. ad Capitulat. Caroli V.* ex *Goldaſt. Conſtit. Imper. tom. 1.* exhibita) vulgò *Concordata nationis Germanicæ* vocantur, (Sed hoc prædicatum rei & veritati minimè convenire ſcribit *Caſpar Hedio. Eccleſ. Hiſtor. lib. 11. c. 21. citatus Goldaſt. in rationali Conſtit. Imp. p. 117.*) Suntque nihil aliud, quam *Pacta inter Imp. Fridericum III. & Pontificem Nicolaum V. anno 1447. inita, quibus cautum, ut Electio Epiſcoporum penes Collegia Canonicorum abſoluta remaneat, confirmatio autem ad Pontificem ſpectet* (quæ tamen hodiè ab Epiſcopis A. C. addictis *non petitur, nec tamen quicquam propterea illorum legitimitati decedit.* vid. *Inſtrum. Pac. art. 5. §. 6.*) *& inveſtitura feudalis quoad bona & regalia ab Imperio dependentia Imperatori omni jure competat.* Extat de his concordatis tract. ſing. *Georg. Branden*, quem tamen Romanæ Curiæ artes vel diſſimulaſſe vel non aſſecutum eſſe notat *Conring. ad Lampad. part. 3. c. 6. num. 7.*

3. Patet ex dictis, nos non tribuere Imperatori tantùm Jus Epiſcopos de Regalibus Juri-

Juribus investiendi: sed simul quoque eidem asserere facultatem eos de ipsis quæ possident, territoriis investiendi. Quid ergò est, quod *Burgoldens. d. p. 1. Disc. 20. membr. 2. num. 27. circa fin. ferè p. m. 372.* inquit: *non de Principatibus, sed de Regalibus eos ab Imperatore investiri.* Scilicet & illud, monente *Rhetio in Comment. ad Ius Feud. Comm. l. 1. tit. 14. p. m. 410.* non de Regalibus solum, ut Juribus, sed simul quoque de territoriis ipsis, quæ quidem nomine Principatuum non efferuntur præcisè, (quamvis si ita appellarentur, non involveret,) attamen in modum Feudorum Regalium æque ac secularia conferuntur, omninò intelligendum. quia disertè in *Instr. Pac. Osnabr. Monast. art. 5. §. 6. vers. Electi aut Postulati &c. 20.* Feuda Regalia vocantur, non verò Feuda Regalium verbis: *Juramenta feudis Regalibus consueta præstiterunt.* 2. quia Pontifici investitura saltem de ijs, quæ ordinis, & veri juris Ecclesiastici sunt, facienda, concessa, reliqua verò, inter quæ etiam investitura horum territoriorum, per pacta specialiter non remissa Imperatori remanserunt. 3. idem non obscurè probant literæ investiturarum nomine territoriorũ istorum passim memoriæ proditæ, & formula Juramenti Fidelitatis ArchiEpiscoporũ, Episcoporum &c. vid. saltem *Formulam Juram. fidelit. Electoris Coloniensis à Sam. Stryck. in Exam. Jur. Feud.*

Ap-

Append. num. 14. exhibitam, ibi: über das Ertz-Stifft Cölln/wie auch über die Stiffter Hildesheim/ Luttich/ Berchtesgaden und Stablaw/ welche Ertz-und Stiffter Ihrer Churfürstlichen Durchl. anjetzt zu lehen verliehen werden ꝛc. 4. illorum intuitu ad Imperij Comitia vocantur, inque iis votum & sessionem habent ac Imperatori se fideles fore solenni sacramento se obstringunt, (vid. d. Formulam Juramenti) quod minimè fieret si Pontifex territoria ista conferret.

4. Secularium Feudorum regalium verò investitura ab antiquo facta est per vexilla regionum, de quibus facta, insignia depicta continentia, quæ eâdem peractâ in populum adstantem projici & dilacerari solita. vid. *Carpzov. Disp. Feud. 8. qu. anex. 5. num. 18.* Inde feuda hæc dicta sunt, & etiamnum audiunt, Fahnenlehen. Cæterum hodiè non solùm in Secularibus, sed etiam in Ecclesiasticis has investituras, evaginato gladio, Principi, Comiti, Baroni, vel absentis legato, ut extremum capuli osculetur conum, porrecto, peragi, *Christoph Winzlerus in tract. de Jdict. Episcop. German. tit. 25. in f.* qui Johannem Suicardum, Moguntinum, Lotharium Trevirensem, Ferdinandum Coloniensem, Archi-Episcopos, Ludovicum Hassiæ Landgravium, Regẽ Hispan. ratione Ducatus Mediolanensis, & Maximilianum Bavariæ Ducem,

ab

ab Imp. in Comitiis Ratisbon. anno 1613. iisdem ſolennitatibus inveſtitos vidit, ceu teſtis ocularis teſtatur. add. *Reinking. l. 1. cl. 4. c. 16.* Sicque Electorem Moguntinum *anno 1654.* etiam gladio inveſtitum refert *Limn. tom. 2. add. ad l. 4. c. 7. num. 247.* quem tamen conum gladii non deoſculatum fuiſſe, ex relatione ſibi facta meminit *ibidem*.

5. Eſſe autem Feudorum regalium Inveſtituræ renovationem Imperatori reſervatam probat textus expreſſus in *conſt. Caroli V.* vom Regiment zu Worms *Anno 1525.* §. und behalten bevor die Belehnung der Lehen und regalien der jenigen / daß ſie unter den Fahnen offentlich mit Solennitäten pflegen zu empfahen / zu verleyhen. Ex obſervantiâ tamen, Principatuum ac Ducatuum inveſtituras tantùm Imperator in perſona facit, Comitatuùm verò & Baronatuum per Judicium Aulicum, durch den Reichs-Hoffrath / uti ſe id aliquoties in Aula Cæſarea obſervaſſe notat *Reink. de R. S. & E. l. 1. cl. 4. c. 16. n. 29.* niſi Comitatus ſit Principalis, eine Gefürſtete Graffſchafft / hunc enim & Imp. ipſe confert. *Myler. de Stat. Imp. c. 91. n. 8.* Quamvis verò Vicarii Imperii aliàs pleraque Majeſtatis jura durantibus Interregnis, exercere ſoleant, horum tamen regalium feudorum collationem ſibi arrogare minimè valent, per *text. A. B. cap. 5. §. 1.* (vid. *ibi Dieter. & Bechman.* ad verba: *Feudis Prin*

cipum

cipum, ac Limn. l. 3. c. 12. n. 78. qui rectè monent, hoc ipsum in utroque Feudorum Regalium genere, Ecclesiasticis scil. æque ac secularibus, procedere, & non magis Feudorum Regalium Ecclesiasticorum collationem Vicariis competere, quam secularium, quia licet non sint Fahnlehen/Regalia tamen feuda sunt, & hodie eodem cum Secularibus ritu, ut dictum, conferuntur) ut sic indultum (vulgò Gonts-Brieff vocamus) ab iis interca petere supervacaneum sit, etiamsi tempus petendæ investituræ præfinitum durante Vicariatu sit elapsurum *Limn. ad A. B. c. 5. §. 1. obs. 19.* Cæterum notandum ex mente *Limnai l. 1. c. 10. n. 50.* & *ibid. in addit. tom. 4. & 5.* & *Franc. Iren. ad Burgold. p. 1. d. 10. n. 15. p. 128. & d. 23. p. 273.* Imperatorem hanc investituram magis Sacri Imperii, quàm propriâ virtute exercere. Cum enim collatio Feudorum ab Imperio tanquam universitate, & sic corpore mystico, sine hominis operâ fieri non possit, ob juramenti fidelitatis receptionem; Imperatori tanquam primario Administratori Imperii in signum prærogativæ præ cæteris ejusdem Administratoribus eam commissam esse ajunt, ita tamen, ut non tantùm Imperii, sed suo etiam nomine simul juramentum fidelitatis recipiat; Hincque & Ordines Imp. in eodem promittere dem/ H. Reich und dessen Haupt getreu/ hold und gehorsam zu seyn/ (Im-

(Imperatori quidem ut Administratori, Imperio ut Universitati,) ac in *A. B. c 1. §. 2. inpr. & med. ac §. 8.* feuda sua ab Imperio tenere, Ipsa feuda *Capit. Matth. art. 30. Ferd. II. art. 29. Ferd. III. art. 33. Ferd. IV. & Leopold. art. 31.* Imperii feuda, Reichs-Lehen; Ipsos Ordines ea tenentes Imperii Vasallos *in R. J. de anno 1541. §.* nachdem *6. & alibi passim*, quæque propterea præstant, Imperio præstare *A. B. c. 10. §. 2. Cap. Matth. art. 31. Ferd. II. art. 30. Ferd. III. art. 34. Ferdin. IV. & Leop. art. 32* dici asserunt *ibid.*

6. Petenda est illa investituræ renovatio, cum *vel* Imperatore mortuo, alius in ejus lolocum eligitur, *vel* persona Vasalli mutata est. *Struv. Synt. I. F. Cap. 10 aph. 1. & seqq.* (An verò & Imperator feuda, quæ ab Imperio tenuit, antequam ad dignitatem Imperialem fuit evectus, vel postquam Imperator factus, ad eum legitimè, non ut Imperatorem, sed tanquam Archi-Ducem, perveniunt, ipse per investituram recipere teneatur? vid. *ap. Limn. ad Capit Ferdin. IV. art. 29. voc.* empfangen lassen. *pag. m. 255.*) & quidem intra annum ex *Ord. Regim. de anno 1521. §* und behalten uns rc. ita ut si præfinitum terminum Vasallus negligat, feudo cadat, negligentia tamen ejus nec filio, nec agnatis in formula investituræ comprehensis noceat, ac ipse quoque justâ causâ excusetur, (vid. *Struv. S. J. F. c. 10. aph.*

 8. &

8. & *seqq.* & celeri satisfactione præterea moram purgare queat. *Myler. de Stat. Imp. cap. 91. n. 14.* Peragitur ex hodiernâ consuetudine (nam olim fiebat in Comitiis theatro sub dio exstructo) in aula Imperatoris in Conclavi, quod vocant die Ritter-Stube / *Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. p. 43.* nisi pactione vel privilegio diversum sit receptum, sicuti Regi Bohemiæ privilegium esse, ne ultra 15. milliaria Germanica extra Regnum; & Domui Austriacæ, ne extra Austriam investituram petere teneatur, ex aliis tradit *Limn. l. 4. c. 7. n. 21. 22. Myler. c. 91. n. 9.* conf. *Sprenger. Luc. mod. stat Imp. pag. mihi. 182.* ubi de Domus Holsaticæ privilegio, quod de terris suis per Commissarium Perpetuum, Episcopum nim. Lubecensem, investituram accipere potuerit; Petunt autem eam hodiè Principes ac Status utplurìmum per Legatos suos, ne ipsimet sese sic humiliare ac in genua procumbere cogantur, quod generosa istiusmodi pectora haud leviter afficere aut commovere posset, quâ ratione quoque Carolus V. inductus Archi-Ducibus Austriæ concessisse creditur, ut tecto capite, equo insidentes, investituram accipere queant. Quemadmodum solenni pompa Ferdinandus I. *anno 1530.* Archi-Ducali pileo tectus & equo insidens, Walpurgi, in Austriacorum territorio, eam accepit, qui actus tabulâ ligneâ egregiè expres-

pressus Norimbergæ uff der Vestung ob raritatem videre est. Quibus symbolis feuda hæc Imperii Regalia, tùm Ecclesiastica, tùm Secularia, olim repræsentata, quibusque nunc sine differentia sive Ecclesiastica sive secularia sint, conferantur, supra dictum, circa quæ hoc unicum notandum restat, in Imperatoris & Principum arbitrio adhuc esse, velintne priora rursus adhibere, annon. Non enim de usu illorum abrogando unquam actum aut deliberatum fuisse apparet. vid. *Dieterich. ad A. B. tit. 29. Limn. in addit. tom. 1. ad lib. 4. c. 7. n. 32. pag. 434. & seqq. Oldenburger. in Limn. Ennucl. lib. 2. c. 18. n. 15.* Cæteræ circa actum investituræ ceremoniæ & ritus qui sint, videre est ap. *Limn. Tom. 1. addit. ad l. 4. c. 7. p. 429. Arum. de Comit. cap. 8. n. 73. Franc. Fren. in Mantiss. ad Instr. Pac. p. 34.*

7. Investituræ actu ad finem perducto, confici desuper solet Instrumentum primæ investituræ tenori conformandum. vid. *Cap. Matth. art. 40. Ferd. II. art. 39. III. art. 42. IV. art. 40. Leop. art. 39.* quod hinc Instrumentum Investituræ (Germ. Lehn-Brieff) vocatur; & ex consuetudine Imperii in Aula Imperatoris certo precio redimi solet, nos dicimus den Lehn-Brieff aus der Reichs-Hoff-Cantzley lösen/und den Lehen Tax erlegen. Cæterum notandum hic 1. Quod ex *A. B. t. 29.* præscripto Electores equidem ab illa præ-

ſtatione ſint immunes, niſi ultrò Cæſareis Officialibus quid largiri velint; reliqui vero Principes Eccleſiaſtici & Seculares 63. (vid. *Limn. ad d. c. 29. §. 2. Obſ. 6.*) marcas argenti (quarum una octo Joachimicos conſtituit. *R. I. de anno 1566. §.* demnach haben wir 2c. *Limn. ad A. B. c. 27. §. 2. Obſ. 15.*) cum fertone ſive quadrante ſolvere debeant; Quantum autem hodiè ab his ſit numerandum, quaſque inter perſonas diſtribuendum, tradit *Limn. ad lib. 4 I. P. c. 7. in tom. 1. addit. p. 436. ſeq. Sprenger. Lucern. mod. ſtat. p. 160.* Ad hanc taxam (cujus quidem duplum in caſu, quo utriuſque Domini ſcil. & Vaſalli mors intervenit, aliquando petitum notat *Sprenger. d. l. p. 162.* an præſtitum ignorans) ſolvendam Principes & ſimiles omnes ſunt obſtricti, niſi qui privilegio ſint exempti. *A. B. d. t. 29.* ut Archi-Duces Auſtriæ *Limn. l. 5. I. P. c. 2. n. 32.* Abbas Fuldenſis *Id. ad A. B. c. 29. §. 2. obſ. 9.* Et ſingulare eſt, quod Electi aut Poſtulati in Archi-Epiſcopos, vel Prælatos, A. C. addicti, ultra taxæ ordinariæ ſummam inſuper dimidium ejuſdem pro infeudatione pendere teneantur *Inſtr. Pac. art. 5. §. 21.* 2. quod hæ erogationes non amplius ſub titulo taxæ, ſed magis honorarii, vulgò Lehn-Regalien/ erogentur, notante *Myler. cap. 92. ſub fin.*

8. Quamvis autem aliàs multum interſit

inter

inter Vasallum & subditum, nec solius feudi ratione quis subditus efficiatur. *Clem. pastoralis vers. denique. & vers. rursus. de sent. & rejud. Struv. Synt. Jur. Feud. c. 2. aph. 2. in fin.* attamen feuda Imperii nostri regalia non tantùm simplex Vasallagiũ, sed & subjectionem post se trahere, adeoque Status Imperii nostri (ut singulos tamen) non tantùm Vasallos, sed & subditos Imperii (non Imperatoris tantùm, quamvis interdum intuitu Imperii cum ipso conjuncti, eos Imperatoris quoque subditos audire putent. *in Ordin. Pac. Prof. de anno 1521. pr. ubi:* Unsern und deß H. Reichs Churfürsten / Fürsten rc. Unsern und deß Reichs Unterthanen und getreuen rc. *R. I. de anno 1542. §. 124.*) rectè dici, & verè esse, expressè tradunt *Spreng in Luc. mod stat. Imp. p. 91. Franc. Iren. ad Burgold. p. 1. d. 10. p. 129.* Quod & formulam Juramenti, quod Imperatori intuitu Imperii præstant, verbis: Keyserlicher May. und dem Reich getreu / hold / gehorsam und gewärtig zu seyn rc. insinuare arbitrantur, eoque respectu & *Ioh. Christ. Tenzel. in Disp. de jure subject.* Subditos in Imperio Rom. Germ. *vel* eminentioris *vel* inferioris conditionis esse, illosque *vel* immediatè, ut Electores, Principes &c. *vel* mediatè Imperio subesse ait *th. 47 48. 49 & th. 54.* rursus subditos immediatos *vel* Imperii Status esse *vel* non, inquit; Ast non abs re videtur,

tur, quod *Burgoldensis* Principes ac Status Imperii nostri propter Autocraticam, quam in territoriis suis exercent, potestatem appositè ac adæquatè magis Cives, quam subditos Imperii dici autumat *p. 1. Disc. 23. n. 1. 2. & Disc. 10. n. 18.* uti & hoc *Myler. de Stat. Imp. c. 93. n. 2. in noviss. edit.* apprehendit.

9. VII. Communiter constituitur Jus cognoscendi in controversiis Feudorum Imperii Regalium (Erkändtniß und Außspruch in Strittigkeiten deß Reichs Fahn-Scepter- oder Schwerdt-Lehen betreffend) Et hoc quidem omninò concedendum est, quod, si de hisce Feudis Imperii Regalibus (quorum nomine quæ veniant & unde sic dicantur *num. 1. 2. 3.* dictum) aliqua inter Principes Imperii exoriatur controversia, (etsi illa saltem partem ejusmodi feudi concernat. *arg. l. 77. de R. V. Schüz. v. 2. D. 2 th 4. Stamler. de Reserv. §. 39. n. 6.* utut contrarium ex *Gylmanno* statuere hic videatur *Blum. Proc. Cam. tit. 41. n. 6.*) cognitio ad Imperatorem pertineat, non tantum propterea, quod sit primarius Feudorum horum Regalium dominus, sed & vel maximè ob id, quod Feudorum horum causæ Reipubl. nostræ German. salutem, de qua nemo magis sollicitus esse debet, quam Imperator, vigore Imperialis officii, propiùs attingant. *Reinking. l. 1. cl. 4. c. 29. n. 85.* Dico: *Si inter Principes Imp. sit controversia*, nam si lis inter

Im-

Imperatorem & Principem Vasallum Imperii existat, non Imperator, sed Pares Curiæ seu Imperii Convasalli immediati competentes sunt judices, (quod Parium Curiæ judicium das Mann- und Lehen-Gericht vocatur, *Besold. Thes. Pract. voc.* Mann-Gericht 2c.) non obstante 1. *A. B. c. 5. §. fin.* 2. *O. C. p. 2. tit. 7.* vid. *Mynſ. 4. Obſ. 89. Struv. S. I. F. c. ult. aph. 6. Myler. de Stat. Imp. c. 20. num. 8. Limn. l. 3. c. 9. n. 51. ſeqq. Dn. Rhet. in Comm. ad Jus Feud. Comm. l. 1 t. 10 p. 363.*

10. Porrò & hoc certum est, quod, quando de iis inter Principes Imp. aliqua est controversia, Imperatori ita competat cognitio, ut ipse penitus excludat Cameram. *R. I. de anno 1521. tit.* Der Röm. Käyserl. Maj Regiment. *Ord. Cam. p. 2. t. 7.* ibi *Magenhorst. Gail. 1. O. 1. num. 31. Mindan. de Proc. lib. 1. c. 19. num. 18. Arum. tom. 4. D. 11.* Sicque causæ hæ adeò fundant Imper. Jurisdictionem. Ut 1. nequidem per præventionem in Camera Imperiali litis pendentia inducatur, sed causæ titulatorum ejusmodi feudorum ab ea avocari possint, quoniam præventioni non est locus, quando Jurisdictio causarum Judici privativè competit, quò faciunt tradita *Gail. 1. O. 40. n. 6.* Nec 2. Imperatore repudiato in arbitros, ex veriori opinione, his quos causa tangit, compromittere liceat. *O. C. p. 2. t. 7. verb.* Uns vorbehalten. *Myler. de Stat. Imp. c. 20. num. 17.* Conf. *Dn. Stryck. Exam. Jur. Feud. c. 19.*

c. 19. qu. 21. & c. 25. qu. 11. sed vid. *Dn. Struv. d. c. ult. num. 8.* Neque 3. Austregæ hic quicquam juris sibi vindicare queant. *Schubhard. de Austreg. c. 5. num. 108. Limn. tom. 3. l. 9. c. 5. num. 76. vers. quartò, &c.*

11. Sed *num Imperator solus, absque Principum Imp. Consilio ac judicio, de controversiis feudorum horum regalium cognoscere, sententiamque dicere queat, an verò in iisdem dijudicandis quosdam ex Principibus Imperii, ut Pares Curiæ, in consilium vocare, eorumque judicio illas definire teneatur?* anceps est quæstio. Solius Imperatoris cognitioni eas subjiciunt *Buxtorff. ad A. B. thes. 62. l. C. D. Thom. Michael. de 7 dict. th. 28. Reinking. l. 1. cl. 4. c. 19. n. 3. Schüz. de Vicar. Imp. concl. 14.* ejusque gener *Stamler. de Reservat. Imp. § 38 Sprenger. Institut. I. P. l. 1. c. 16. Carpzov. de L. R. Germ. c. 9. sect. 12 num. 27.* adducentes 1. *text. R. I. de anno 1521.* § und behalten Uns bevor rc. *Ord. Regim. Wormat.* § Ob auch Sachen fürfielen Fürstenthumb / Hertzogthumb / Graffschafften rc. belangend / so vom Reich zu Lehen rühren / und einem Theil gäntzlich und endlich abgesprochen werden sollen / deroselben Erkäntniß wollen wir der Käyserl. Majestät rc. vorbehalten haben. 2. *Ord. Camer. part. 2. tit. 7.* 3. *text. l. Feud. 18.*

12. Contra verò consilium ac judicium Parium requirunt *Limn. l. 2. I. P. c. 9. num. 32. seqq.*

seqq. & in addit. ibid. Strauchius Dissert. Exot. l. P. 3. th. 9. Struv. S. I. F. cap. 16. aphor. 3. n. 3. Burgold. ad Instrum. Pac. p. 2. d. 20. th. 3. dicentes Imperatorem, nonnisi Principibus, ut Paribus Curiæ, in Consilium assumptis, de controversiis hisce judicare posse, vigore deß Fürsten-Rechts/ quod *singulare Privilegium Principibus Germaniæ ab antiquo competens esse* ajunt, *vi cujus Imperator in causis, quæ ipsos Principes, eorumque bona, honorem aut vitam concernunt, in* Sachen die eines Fürsten Land/ Leute/ Fürstenthumb und Lehnschafft/ oder Leib und Ehre betreffen/ *absque consilio & votis Ordinum Imperii, tanquam Parium Curiæ, cognoscere nequeat.* Et horum quidem sententia non modò ex eo, quod hæc res ad summam Imperii Jurisdictionem pertineat, & in minoris momenti negotiis etiam Statuum authoritas exigatur, admodum probabilis, sed præsenti Reipubl. nostræ formæ ac statui quoque omnino conveniens esse videtur. vid. *Monzamb. cap. 5. §. 15.* Conf. *Instrum. Pac. art. 5. §. 20. vers. Quoad Processum &c.* verbis: *Liberumque sit suæ Majest. in causis majoribus, & unde tumultus in Imperio timeri possent, insuper etiam quorundam utriusque religionis Electorum & Principum sententias & vota requirere Capit. Ferdin. IV. art. 40. Leop. art. 39. circa fin.* Wir sollen und wollen auch in wichtigen Sachen/so das Reich betreffē/und von hohem præ-

cipum, ac Limn. l. 3. c. 12. n. 78. qui rectè monent, hoc ipsum in utroque Feudorum Regalium genere, Ecclesiasticis scil. æque ac secularibus, procedere, & non magis Feudorum Regalium Ecclesiasticorum collationem Vicariis competere, quam secularium, quia licet non sint Fahnlehen/Regalia tamen feuda sunt, & hodie eodem cum Secularibus ritu, ut dictum, conferuntur) ut sic indultum (vulgò Gonts-Brieff vocamus) ab iis intercà petere supervacaneum sit, etiamsi tempus petendæ investituræ præfinitum durante Vicariatu sit elapsurum *Limn. ad A. B. c. 5. §. 1. obs. 19.* Cæterum notandum ex mente *Limnai l. 1. c. 10. n. 50.* & *ibid. in addit. tom. 4. & 5.* & *Franc. Iren. ad Burgold. p. 1. d. 10. n. 15. p. 128. & d 23. p. 273.* Imperatorem hanc investituram magis Sacri Imperii, quàm propriâ virtute exercere. Cum enim collatio Feudorum ab Imperio tanquam universitate, & sic corpore mystico, sine hominis operâ fieri non possit, ob juramenti fidelitatis receptionem; Imperatori tanquam primario Administratori Imperii in signum prærogativæ præ cæteris ejusdem Administratoribus eam commissam esse ajunt, ita tamen, ut non tantùm Imperii, sed suo etiam nomine simul juramentum fidelitatis recipiat; Hincque & Ordines Imp. in eodem promittere dem/ H. Reich und dessen Haupt getreu/ hold und gehorsam zu seyn/ (Im-

(Imperatori quidem ut Administratori, Imperio ut Universitati,) ac in *A. B. c 1. §. 2. in pr. & med. ac §. 8.* feuda sua ab Imperio tenere, Ipsa feuda *Capit. Matth. art. 30. Ferd. II. art. 29. Ferd. III. art. 33. Ferd. IV. & Leopold. art. 31.* Imperii feuda, Reichs-Lehen; Ipsos Ordines ea tenentes Imperii Vasallos *in R. J. de anno 1541. §.* nachdem *6. & alibi passim*, quæque propterea præstant, Imperio præstare *A. B. c. 10. §. 2. Cap. Matth. art. 31. Ferd. II. art. 30. Ferd. III. art. 34. Ferdin. IV. & Leop. art. 32* dici asserunt *ibid.*

6. Petenda est illa investituræ renovatio, cum *vel* Imperatore mortuo, alius in ejus locum eligitur, *vel* persona Vasalli mutata est. *Struv. Synt. I. F. Cap. 10 aph. 1. & seqq.* (An verò & Imperator feuda, quæ ab Imperio tenuit, antequam ad dignitatem Imperialem fuit evectus, vel postquam Imperator factus, ad eum legitimè, non ut Imperatorem, sed tanquam Archi-Ducem, perveniunt, ipse per investituram recipere teneatur? vid. *ap. Limn. ad Capit Ferdin. IV. art. 29. voc.* empfangen lassen. *pag. m. 255.*) & quidem intra annum ex *Ord. Regim. de anno 1521. §* und behalten uns rc. ita ut si præfinitum terminum Vasallus negligat, feudo cadat, negligentia tamen ejus nec filio, nec agnatis in formula investituræ comprehensis noceat, ac ipse quoque justâ causâ excusetur, (vid. *Struv. S. J. F. c. 10. aph.*

8. & seqq. & celeri satisfactione præterea moram purgare queat. *Myler. de Stat. Imp. cap. 91. n. 14.* Peragitur ex hodiernâ consuetudine (nam olim fiebat in Comitiis theatro sub dio exstructo) in aula Imperatoris in Conclavi, quod vocant die Ritter-Stube/ *Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. p. 43.* nisi pactione vel privilegio diversum sit receptum, sicuti Regi Bohemiæ privilegium esse, ne ultra 15. milliaria Germanica extra Regnum; & Domui Austriacæ, ne extra Austriam investituram petere teneatur, ex aliis tradit *Limn. l. 4. c. 7. n. 21. 22. Myler. c. 91. n. 9.* conf. *Sprenger. Luc. mod. stat Imp. pag. mihi. 182.* ubi de Domus Holsaticæ privilegio, quod de terris suis per Commissarium Perpetuum, Episcopum nim. Lubecensem, investituram accipere potuerit; Petunt autem eam hodiè Principes ac Status utplurìmum per Legatos suos, ne ipsimet sese sic humiliare ac in genua procumbere cogantur, quod generosa istiusmodi pectora haud leviter afficere aut commovere posset, quâ ratione quoque Carolus V. inductus Archi-Ducibus Austriæ concessisse creditur, ut tecto capite, equo insidentes, investituram accipere queant. Quemadmodum solenni pompa Ferdinandus I. *anno 1530.* Archi-Ducali pileo tectus & equo insidens, Walpurgi, in Austriacorum territorio, eam accepit, qui actus tabulâ ligneâ egregiè ex-

pres-

pressus Norimbergæ uff der Vestung ob raritatem videre est. Quibus symbolis feuda hæc Imperii Regalia, tùm Ecclesiastica, tùm Secularia, olim repræsentata, quibusque nunc sine differentia sive Ecclesiastica sive secularia sint, conferantur, supra dictum, circa quæ hoc unicum notandum restat, in Imperatoris & Principum arbitrio adhuc esse, velintne priora rursus adhibere, annon. Non enim de usu illorum abrogando unquam actum aut deliberatum fuisse apparet. vid. *Dietertch. ad A. B. tit. 29. Limn. in addit. tom. 1. ad lib. 4. c. 7. n. 32. pag. 434. & seqq. Oldenburger. in Limn. Enucl. lib. 2. c. 18. n. 15.* Cæteræ circa actum investituræ ceremoniæ & ritus qui sint, videre est ap. *Limn. Tom. 1. addit. ad l. 4. c. 7. p. 429. Arum. de Comit. cap. 8. n. 73 Franc. Fren. in Mantiss. ad Instr. Pac. p. 34.*

7. Investituræ actu ad finem perducto, confici desuper solet Instrumentum primæ investituræ tenori conformandum. vid. *Cap. Matth. art. 40. Ferd. II. art. 39. III. art. 42. IV. art. 40. Leop. art. 39.* quod hinc Instrumentum Investituræ (Germ. Lehn-Brieff) vocatur; & ex consuetudine Imperii in Aula Imperatoris certo precio redimi solet, nos dicimus den Lehn-Brieff aus der Reichs-Hoff-Cantzley lösen/und den Lehen Tax erlegen. Cæterum notandum hic 1. Quod ex *A. B. c. 29.* præscripto Electores equidem ab illa præ-

ſtatione ſint immunes, niſi ultrò Cæſareis Officialibus quid largiri velint; reliqui vero Principes Eccleſiaſtici & Seculares 63. (vid. *Limn. ad d. c. 29. §. 2. Obſ. 6.*) marcas argenti (quarum una octo Joachimicos conſtituit. *R. I. de anno 1566.* §. demnach haben wir ꝛc. *Limn. ad A. B. c. 27. §. 2. Obſ. 15.*) cum fertone ſive quadrante ſolvere debeant; Quantum autem hodiè ab his ſit numerandum, quaſque inter perſonas diſtribuendum, tradit *Limn. ad lib. 4 I. P. c. 7. in tom. 1. addit. p. 436. ſeq. Sprenger. Lucern. mod. ſtat. p. 160.* Ad hanc taxam (cujus quidem duplum in caſu, quo utriuſque Domini ſcil. & Vaſalli mors intervenit, aliquando petitum notat *Sprenger. d. l. p. 162.* an præſtitum ignorans) ſolvendam Principes & ſimiles omnes ſunt obſtricti, niſi qui privilegio ſint exempti. *A. B. d. t. 29.* ut Archi-Duces Auſtriæ *Limn. l. 5. I. P. c. 2. n. 32.* Abbas Fuldenſis *Id. ad A. B. c. 29. §. 2. obſ. 9.* Et ſingulare eſt, quod Electi aut Poſtulati in Archi-Epiſcopos, vel Prælatos, A. C. addicti, ultra taxæ ordinariæ ſummam inſuper dimidium ejuſdem pro infeudatione pendere teneantur *Inſtr. Pac. art. 5. §. 21.* 2. quod hæ erogationes non amplius ſub titulo taxæ, ſed magis honorarii, vulgò Lehn-Regalien/ erogentur, notante *Myler. cap. 92. ſub fin.*

8. Quamvis autem aliàs multum interſit

inter Vasallum & subditum, nec solius feudi ratione quis subditus efficiatur. *Clem. pastoralis vers. denique. & vers. rursus. de sent. & re jud. Struv. Synt. Jur. Feud. c. 2. aph. 2. in fin.* attamen feuda Imperii nostri regalia non tantùm simplex Vassallagiũ, sed & subjectionem post se trahere, adeoque Status Imperii nostri (ut singulos tamen) non tantùm Vasallos, sed & subditos Imperii (non Imperatoris tantùm, quamvis interdum intuitu Imperii cum ipso conjuncti, eos Imperatoris quoque subditos audire putent. *in Ordin. Pac. Prof. de anno 1521. pr. ibi:* Unsern und deß H. Reichs Churfürsten / Fürsten 2c. Unsern und deß Reichs Unterthanen und getreuen 2c. *R. I. de anno 1542. §. 124.*) rectè dici, & verè esse, expressè tradunt *Spreng in Luc. mod stat. Imp. p. 91. Franc. Iren. ad Burgold. p. 1. d. 10. p. 129.* Quod & formulam Juramenti, quod Imperatori intuitu Imperii præstant, verbis: Keyserlicher May. und dem Reich getreu / hold / gehorsam und gewärtig zu seyn 2c. insinuare arbitrantur, eoque respectu & *Ioh. Christ. Tenzel. in Disp. de jure subject.* Subditos in Imperio Rom. Germ. *vel* eminentioris *vel* inferioris conditionis esse, illosque *vel* immediatè, ut Electores, Principes &c. *vel* mediatè Imperio subesse ait *th. 47 48. 49 & th. 54.* rursus subditos immediatos *vel* Imperii Status esse *vel* non, inquit; Ast non abs re videtur,

 tur,

tur, quod *Burgoldensis* Principes ac Status Imperii nostri propter Autocraticam, quam in territoriis suis exercent, potestatem appositè ac adæquatè magis Cives, quam subditos Imperii dici autumat *p. 1. Disc. 23. n. 1. 2. & Disc. 10. n. 18.* uti & hoc *Myler. de Stat. Imp. c. 93. n. 2. in noviss. edit.* apprehendit.

9. VII. Communiter constituitur Jus cognoscendi in controversiis Feudorum Imperii Regalium (Erkändtniß und Außspruch in Strittigkeiten deß Reichs Fahn-Scepter- oder Schwerdt-Lehen betreffend) Et hoc quidem omninò concedendum est, quod, si de hisce Feudis Imperii Regalibus (quorum nomine quæ veniant & unde sic dicantur *num. 1. 2. 3.* dictum) aliqua inter Principes Imperii exoriatur controversia, (etsi illa saltem partem ejusmodi feudi concernat. *arg. l. 77. de R. V. Schüz. v. 2. D. 2 th 4. Stamler. de Reserv. §. 39. n. 6.* utut contrarium ex *Gylmanno* statuere hic videatur *Blum. Proc. Cam. tit. 41. n. 6.*) cognitio ad Imperatorem pertineat, non tantum propterea, quod sit primarius Feudorum horum Regalium dominus, sed & vel maximè ob id, quod Feudorum horum causæ Reipubl. nostræ German. salutem, de qua nemo magis sollicitus esse debet, quam Imperator, vigore Imperialis officii, propiùs attingant. *Reinking. l. 1. cl. 4. c. 29. n. 85.* Dico: *Si inter Principes Imp. sit controversia*, nam si lis inter

Im-

Imperatorem & Principem Vasallum Imperii existat, non Imperator, sed Pares Curiæ seu Imperii Convasalli immediati competentes sunt judices, (quod Parium Curiæ judicium das Mann- und Lehen-Gericht vocatur, *Besold. Thes. Pract. voc.* Mann-Gericht 2c.) non obstante 1. *A. B. c. 5. §. fin.* 2. *O. C. p. 2. tit. 7.* vid. *Mynf. 4. Obs. 89. Struv. S. I. F. c. ult. aph. 6. Myler. de Stat. Imp. c. 20. num. 8. Limn. l. 3. c. 9. n. 51. seqq. Dn. Rhet. in Comm. ad Jus Feud. Comm. l. 1 c. 10 p. 363.*

10. Porrò & hoc certum est, quod, quando de iis inter Principes Imp. aliqua est controversia, Imperatori ita competat cognitio, ut ipse penitus excludat Cameram. *R. I. de anno 1521. tit.* Der Röm. Käyserl. Maj Regiment. *Ord. Cam. p. 2. t. 7.* ibi *Magenhorst. Gail. 1. O. 1. num. 31. Mindan. de Proc. lib. 1. c. 19. num. 18. Arum. tom. 4. D. 11.* Sicque causæ hæ adeò fundant Imper. Jurisdictionem. Ut 1. nequidem per præventionem in Camera Imperiali litis pendentia inducatur, sed causæ titulatorum ejusmodi feudorum ab ea avocari possint, quoniam præventioni non est locus, quando Jurisdictio causarum Judici privativè competit, quò faciunt tradita *Gail. 1. O. 40. n. 6.* Nec 2. Imperatore repudiato in arbitros, ex veriori opinione, his quos causa tangit, compromittere liceat. *O. C. p. 2. t. 7. verb.* Uns vorbehalten. *Myler. de Stat. Imp. c. 20. num. 17.* Conf. *Dn. Stryck. Exam. Jur. Feud.*

seqq. & in addit. ibid. Strauchius Differt. Exot. I. P. 3. th. 9. Struv. S. I. F. cap. 16. aphor. 5. n. 3. Burgold. ad Instrum. Pac. p. 2. d. 20. th. 3. dicentes Imperatorem, nonnisi Principibus, ut Paribus Curiæ, in Consilium assumptis, de controversiis hisce judicare posse, vigore deß Fürsten-Rechts / quod *singulare Privilegium Principibus Germaniæ ab antiquo competens esse* ajunt, *vi cujus Imperator in causis, quæ ipsos Principes, eorumque bona, honorem aut vitam concernunt, in* Sachen die eines Fürsten Land / Leute / Fürstenthumb und Lehnschafft / oder Leib und Ehre betreffen / *absque consilio & votis Ordinum Imperii, tanquam Parium Curiæ, cognoscere nequeat.* Et horum quidem sententia non modò ex eo, quod hæc res ad summam Imperii Jurisdictionem pertineat, & in minoris momenti negotiis etiam Statuum authoritas exigatur, admodum probabilis, sed præsenti Reipubl. nostræ formæ ac statui quoque omnino conveniens esse videtur. vid. *Monzamb. cap. 5. §. 15.* Conf. *Instrum. Pac. art. 5. §. 20. vers. Quoad Processum &c.* verbis: *Liberumque sit sua Majest. in causis majoribus, & unde tumultus in Imperio timeri possent, insuper etiam quorundam utriusque religionis Electorum & Principum sententias & vota requirere Capit. Ferdin. IV. art. 40. Leop. art. 39. circa fin.* Wir sollen und wollen auch in wichtigen Sachen / so das Reich betreffẽ / und von hohem præ-

judiz und weiten Außsehen / bald Anfangs der Churfürsten / auch nach Gelegenheit der Sachen / Fürsten und Stände / Raths / Bedenckens Uns gebrauchen / und ohn dieselbe hierinn nichts fürnehmen. Ubi in necessitatem trahitur, quod *in Instrum. Pac. d. l.* Cæsaris arbitrio permittitur. Et imò omni quoque ævo hoc sic observatum, ac nunquam unius Regis sive Imperatoris judicio ejusmodi controversias permissas, sed semper earum dijudicandarum potestatem penes Ordines simul fuisse, & in Principum concilio, coram Rege aut Cæsare, saltem ad Maximiliani tempora, agitatas ac decisas esse, innumeris exemplis ex omnis ævi historiâ adductis probat *Conring. Dissert. de Judic. Imp. Germ. th. 48. 49. Burgoldensis d. l.* hæc tandem subjiciens verba: *Ex his manifestum est, quod adulationis plenissimi sint, qui judicium illud* das Fürsten-Recht / *inane figmentum vocare ausi sunt*, add. *Limn. addit. tom. 2. in append. ad l. 2. c. 9.* Nec adeò difficile est, ad contrarias rationes respondere. Nam *text. 1. & 2. loco* adducti non sic sunt intelligendi, quasi iis Pares Curiæ, Principes, qui à multis retrò seculis judicio isti adhiberi consüeverunt, excludantur, sed pertinent ad excludendas aliorum judiciorum solummodò cognitiones, Regimenti scil. Cameræ Imp. vel Austregarum. Neque opinionem hanc imminuit, quod neque in *A. B.* neque in

in aliis Imperii legibus, juris hujus Principum mentio fiat, ut *Sprengerus* opponit. Nam sufficit, ut aliunde de ejus veritate constet, & signatè ex *Constit.* quadam Sigismundi Imp. Basileæ factâ, quæ exstat ap *Goldast.* Reichssatz *part. 2. fol. 102.* de aliis pluribus vid. *Burgold. d. l.* Quod tertiam attinet rationem, dici potest, hodie feudorum regalium momenta magis ex usu & Constitutionibus Imperii, quam communi Longobardorum Jure æstimanda esse, ceu quod, cessantibus specialibus Imperii Constitutionibus & moribus, demum suum exserit robur. Cum igitur aliud hic moribus in Imperio receptum & Constitutionibus cõfirmatum esse, Authores allegati satis superq; probent, meritò cessare debet illius in *d. c. 18.* decisio, si ibi verba: *Coram Imperatore*, exclusivè quoad Pares Curiæ accipiantur, ut quidem à plurimis accipiuntur, sed sine suffragio *Casp. Bitschii in Comm. in Consuet. Feud. d. tit. 18 notab. 3.*

13. Controvertitur hic & illud: *An Imp. quoq; in Possessorio de hisce Causis Camerâ exclusâ judicet?* Verba illa gäntzlich und endtlich/ equidem de petitorio tantùm loqui videntur, hincque aliis illud jus ad petitorium solummodò refertur, excluso possessorio, cum in hoc tantum momentum non sit, quantum in petitorio, ubi ultimum rei vertitur præjudicium vid. *Reinking. d. l. num. 69. Michael. d. th. 28.*

th. 28. Sed non minus tamen idem de possessorio quoque affirmandum videtur, præsertim ordinario, cum *Schüz. de Vicar. Imp concl. 15. Stamlero §. 39. num. 2. seq. Limn. 2. de I. P. c. 9. num. 78.* 1. propter generalitatem text. *Ord. Cam. p. 2. tit 7.* ubi particulæ illæ gänglich und endlich/ nihil obstant, cum commode de definitiva utraque accipi queat. Et 2. quia continentia causæ non est dividenda, ac finis possessorii est principium petitorii. *Rhet. d. l. pag. 431. Dn. D. Bardil. Diss. de Jud. Aulic. c. 5 sect. 10. §. 4.*

14. Si de feudis non-regalibus sive de feudis minoribus immediatis regalem dignitatem annexam non habentibus Proceres Imperii contendant, Camera Imperialis judex est competens. *Hartm. Hartm. tit de feud. 54. obs. 42. num. 2. Graven. 1. concl. 29. consid. 1* Ita tamen ut Imperator cum Camera hoc in casu concurrat. *Gail. 1. Obs. 29. & 42. nu. 3. Reinking. d. l. num. 67.*

CAPUT X.

De Iure cognoscendi de Privilegiis à solo Imperatore concessis, de controversis inter Electores & Status vectigalibus, & de controversa Statuum Præcedentia.

IIX. Jus cognoscendi de privilegiis à solo Cæsare indultis, die Erkantnuß über die auß Käyserl. Macht ertheilte Privilegien. *Privile-*

vilegia nihil aliud sunt, *quam jus singulare contra juris communis tenorem, specialioris aquitatis, ob quam generalior ex causâ temperanda videtur, alicui concessum.*

2. Et ratione finis 1. dividuntur in Odiosa & favorabilia, quæ etiam beneficia dicuntur. *§. 6. Inst. de I. N. G. & C. Georg. Achat. ab Enenkel Baro Hohenecciu, de Privileg. lib. 1. cap. 1. num. 6.* 2. ratione subjecti in *Personalia* & *realia* distinguuntur. *Illa* sunt, quæ certis personis concessa, ipsisque immediatè inhærent, (si enim privilegium non immediatè ipsi personæ, ut tali, adhæreat, personale non censetur) nec illas egrediuntur, (quamvis illorum commodum quandoque ex speciali juris dispositione ad alias personas extendatur. *l. 2. §. f. C. de Episc. & Cler. l. fin. C. de Prof. & Med. l. 13. C. de dignit.*) aut ad heredes (ne quidem suos, frustra dissentiente *Gothofredo in l. 18. pr. sol. matr.*) vel alios transmittuntur, (licet interdum jus exinde quæsitum in patrimonio privilegiati jam existens ad heredes transmittatur. vid. *l. 6. de rest. in integr. l. 20. C. SCt. ad Vellej. l. 7 §. 10. ad SCt. Maced. l. 19. de min. add. l. 35 40. 59. 68. §. 8. pro soc.*) sed cum personis extinguuntur. *l. 68. l. 196. de R. I. l. 42. de adm. tut.* Realia sunt, quæ rei vel causæ concessa, eidemque immediatè inhærent (etsi in favorem personarum sint concessa) & cum illa ad quosvis successo-

res transeunt, talia sunt immunitates prædiis datæ. In dubio quale? an personale an potius reale, privilegium censendum? Distinctione utrum ex gratia sit concessum, an titulo oneroso acquisitum, expediendum est. Prioris enim generis pro personali. *l. 1. §. f. l. 5. §. 3. de jur. immun. l. 4. §. 3. de censib.* posterioris verò pro reali & ad heredes transitorio, ex natura tituli onerosi & præsumpta acquirentis affectione (vid. *l. 9. pro soc.*) habendum *Gail. 2. Obs. 2. num. 13.* Quale verò est privilegium depauperatis debitoribus in *Recessu Imperii novissimo de anno 1654* indultum? Est illud duplex. I. de cassandis usuris usque ad quartam partem. §. die verflossene und noch unbezalte Zinß. 173. II. de admittenda particulari solutione reliqui *ibid.* Prius reale est, eoque etiam fidejussor opulentus ex persona principalis debitoris gaudet, si modò reus principalis ita comparatus, ut ei propter bellorum calamitates illa providentia adjumento evenire debeat. per *d. R. I.* §. anreichend die künfftige Zinß &c. 174. vers. was ein *Fidejussor. Mev. part. 4. Dec. Wism. 150.* Posterius est personale, quod soli debitori (non fidejussori) competit, si non bona in solutum dederit. *Mev. d. part. 4. Dec. 345. Brunnem. ad l. 1. §. fin. ff. de const. Princip.*

3. III. Sunt ulterius Privilegia vel *Gratiosa*, quæ Princeps ex mera benigna & propen-

sa

ſa voluntate, munificentia aut liberalitate per gratiæ modum indulſit; vel *Conventionalia*, (hæc *pactionata* vel *titulata* etiam nuncupantur) quæ mediante contractu vel alio licito facto, ex cauſa oneroſa, puta ob aliquod factum vel dationem, præſentem vel futuram, impletam aut implendam, conceſſa & & acquiſita ſunt. *c. 1. X. de probat.* Ad hæc etiam remuneratoria pertinent. *Klock de contribut. c. 16. num. 178.* *Illa* Princeps liberè poteſt revocare, quia nemini injuriam facit, dum illud tollit, quod ſine cauſa conceſſit. *c. 9. X. de decim. Gail. 2 Obſ. 60. n. 15.* ſine rationabili cauſa id tamen non facilè fieri debet, quia inhoneſtum eſſe cenſetur, & ſubditos malè contentos reddit, beneficia etiam gratuita & revocabilia ſine cauſa adimere. *Bald. p. 1. Conſ. 327. n. 3. 4.* ubi inquit Cæleſtinum Pontificem pro animali irrationali non homine reputatum fuiſſe, propterea, quod gratiam, quam manè conceſſerat, veſpere ejusdem die revocare ſolitus fuerit. *Hæc* ita in concedentis arbitrio non ſunt, quoniam in naturam contractus tranſierunt. Princeps ergo ea ſine urgente gravi cauſa revocans contra naturalem æquitatem peccat. *arg. l. 1. §. 1. de Offic. Proc. Caeſ.* quod adeò verum, ut ne quidem Princeps ſucceſſor Privilegia conventionalia revocare poſſit, ſive per ſucceſſionem hæreditariam ſive per electionem Prin-

Principatum obtinuerit. *Schüz. v. 2. D. 8. th. 7. H. I. Andr. Thurov.* ap. *Fritsch. vol. 1. Exerc. Iur. Publ. V. c. 1. num 3. seqq. Myler. de Statib. Imp. cap. 49. num. 11.* ubi in *seqq.* subjicit causas justas, ob quas eadem tamen rectè revocentur. add. *Hunn. Encyclop. jur. univers. p. 1. tit. 6.* 4. Privilegium distinguitur in *referens* & *absolutum*. Illud vocari solet *ad instar ex l. 35. C. de Episc. & Cler.* Ita e. c. Academiæ Juliæ concessa sunt privilegia ad instar Bononiensis. Quæri hic solet: *An aucto exemplari (per novas concessiones,) augeatur etiam privilegium ad instar?* Affirmat *Gothofred. in not. ad d. l.* Negat verò *Baldus ibid.* quia hoc privilegium datum est ad similitudinem ejus, quod jam existit, non ejus quod futurum est, nisi & hoc verbis ptivilegii exprimatur. *arg d. l.*

4. Jus concedendi privilegia, allerhand Privilegien zuvergeben / quorum effectus sese diffundat per Imperium, in solius Cæsaris arbitrio esse, uno ore *Lampad. p. 3. c. 14. num. 2. Bœcler. in Notit. Imp. l. 4. cap. 1. Carpzov. de Leg. Reg. c. 12. num 8. Hermes cap. 11. num. 76. Reinking. l. 1. cl. 3. c. 12. Schüz. v. 2. D. 8. th. 3. alii-que* docent, quibus nec ego contradicere ausim, tum quod nulla Imperii lege prohibitum reperiam, ne aliter, quam Statuum Imp. consensu, Imperator privilegia concedat, adeoque quid obstet, quo minus hodienum eo jure, quod olim ei soli competiit, nec legibus Impe-

Imperii, aut consuetudine Statibus communicatum, solus fruatur, haud videam, tùm quod id non obscure insinuet *art. 45. Cap. Leopold. ibi* über die Kayserliche Concessiones der Privilegien 2c. limitaverim nihilominus, cum pace illorum, generalem istam assertionem hactenus, quod tamen non possit vel debeat Imperator per concessionem novorum privilegiorum, Electorum aliorumque Imperii Ordinum ac Nobilium immediatorum Juribus præjudicium inferre, idque propter juratam promissionem in *Capitulatione:* Wir sollen und wollen den Ständen / sampt der Reichs-Ritterschafft / Ihre Regalia und Obrigkeiten / Freyheiten / Privilegien / Pfandschafften und Gerechtigkeiten / auch Gebräuche und gute Gewohnheiten / so Sie bishero gehabt haben / oder in Ubung gewesen seyn / zu Wasser uñ zu Land / auff gebührendes Ansuchen / ohne einige weigerung und auffenthalt / in guter beständiger Form (specialiter scil.) confirmiren und bestättigen / sie auch dabey / als Erwöhlter Römischer König / handhaben / schützen und schirmen / und niemanden einig Privilegium darwider ertheilen. Und da einige vor oder bey wehrendem Kriege dawider ertheilt worden weren / so im Friedenschluß nicht gut geheissen oder approbirt worden / dieselbe gänzlich cassiren und annulliren / auch hiemit cassirt und annullirt haben. uti sonant verba *Capit. Leopold. art. 3.* Quid ergò cum

quæritur: *An vi Superioritatis Imperatori fas sit immunitatem â collectis Turcicis pro placito petentibus indulgere?* sit respondendum, ex dictis facilè colligitur. Cum enim harum remissio universo præjudicet Imperio, eam non nisi justissimis ex causis in sui ipsius præjudicium fieri posse sequitur. *Thom. Michael. de Iurisdict. concl. 27.*

5. Si circa horum â Sacrâ Cæsareâ Majestate citra Electorum & aliorum Statuum consensum indultorum privilegiorum interpretationem sive declarationem, vel etiam validitatem controversiæ oriantur, de iis cognoscendi Jus Imperator solus sibi vindicat, ex vulgari ratione illi cognitionem assignante, à quo procedit concessio *Michael. de Iurisdict. concl. 31. lit. B. Limn. ad Capit. Matth. art. 23. verb.* vor niemand anders / *num. 5.* Si autem de illorum violatione controversia moveatur, Camera Imp. quoque in judicando concurrit, ita ut quoad pœnam privilegio insertam & ibi agi ac citatio decerni possit, quod ita usu Cameræ servari testantur. *Gail. 1. O. 1. n. 7. seqq. Limn. l. 9. c. 2. n. 184. Schütz. v. 2. D. 8. th. 1. l. C.* Et hoc adeò verum, ut litem hanc in Camera cæptam, ne ipse quidem Imperator, non quidem ob incompetentiam, sed præventionem, avocare possit per *Ord. Cam. p. 2. t. 35. ibi:* daß dem Cammer-Gericht unverhindert einiger restitution

tution oder avocation &c. *Schütz d.l.* qui *in seq. th. 8. & 9.* de hoc judicio violati Privilegii Cæsarei plura subnectit.

6. IX. Jus cognoscendi de controversis vectigalibus (Erkäntnus und Außspruch zwischen denen der Zöll halber strittigen Ständen) est potestas Imperatori vi superioritatis competens judicandi de controversiis super Vectigalibus inter Electores & alios Imperii Status exortis, idque sive actoris sive rei partes Electorum aliquis sustineat. Hoc primum *Capitul. Matthiæ art. 23.* cautum & subsequentium deinde Impp. Capitulationibus repetitum (vid. *Cap. Ferdin. II. art. 22. III. art. 25. Ferdin. IV & Leopold. I art. 24.*) hisce verbis: Und wäre es Sach/ daß in solchen Fällen neuer Zöll oder Uffsäz halber/ dardurch der Chur-Fürsten Zölle geringert und geschmälert werden möchten/ die Chur-Fürsten zu rechtlichen Ansprüchen activè oder passivè geriehten/ demnach dann solche Zoll-Regal und Privilegia allein von Römischen Kaysern und Königen/ mit Bewilligung der sieben Chur-Fürsten/ nach Anweisung des 21. articuls im Reich ertheilt und gegeben werden/ und also deren darüber einfallender Streit Entscheidung vor niemand anders/ als Uns gehörig/ sollen solche rechtliche Ansprüche vor Uns außgeführt und erledigt werden/ und kein Chur-Fürst schuldig seyn/ Sich derenthalben weder an Unserm und

Heiligen Reichs Camer-Gericht/oder andern Gerichten/mit ordinariis actionibus anstrengen zulassen ꝛc.

7. Forsan autem mirum alicui videbitur, quà ratione ejusmodi nova Vectigalia Electoribus damnosa esse dici possint, sic, ut ipsi inde actorum vices in causa sustinere valeant, cum privilegium telonii detur aliis ipsorum consensu, (vid. infrà *cap 20. n. 3.*) sicque consensum suum Imperatori illud concedenti præbentes juri agendi renunciasse videantur. Ast extricandi occasionem suppeditabit distinctio inter *usum* & *abusum* sive *nimiam extensionem concessi privilegii.* De *usu* in quem consenserunt, non habent, quod conquerantur, quia si quod damnum inde sentiunt, sua culpâ sentiunt, dum dissensu suo concessionem ejus, præjudicium suum allegando, impedire potuissent, sentire adeoque non videntur, consequenter nec querelam vel actionem propterea instituere possunt. De *abusu* verò vel *extensione dati privilegii*, si nim. novi telonii exactor ultra consuetum vectigal majorem pecuniam à mercatoribus vel aliis, qui â præstando vectigali immunitatem non habent, exposcat, ita ut eam ob causam alias vias regias quærant, atque ita Electores quoque reditibus vectigalium, quæ forsan in confinio recipere solent, priventur, justè conqueruntur: *Limn.*

ad

ad Capit. Matth. art. 23. verb. rechtliche Ansprüche. *Stamler. §. 41. num. 4.*

8. Sed *an & Imper. causas Vectigales coram Camera pendentes avocare possit?* quæstionis est. *Berlichius part. 1. dec. 158.* Imperatori in genere quasvis causas in Camera pendentes avocandi licentiam tribuit. Sed rectius hanc facultatem Imperatori competere negat *Carpzov. l. 2. Resp. 49. Limn. l. 9. I. P. c. 2. num. 74. & seqq.* quò facit *Ord. Cam. p. 2. titul. 35. verb.* daß dem Cammergericht 2c. *Cap. Ferdin. IV. art. 43.* ibi: die am Käyserl. Cammer-Gericht zu Speyer 2c. *Leop. art. 42. R. I. de anno 1654. §.* damit aber auch unserm 2c. *& §.* Ebenmäßig. cum hâc tamen limitatione, nisi causæ sint tales, quæ ad Cameram non pertinent, quales sunt: causæ feudorum regalium majorum, matrimoniales, criminales, &c. quo & causæ teloniorum spectant. (vid. *Blum. de Proc. Cam. t. 25. num. 18. seqq.*) Disertè enim *Capit. Ferd. IV. art. 24. & noviss. Leop. art. 24.* lites in Camerâ ratione vectigalium ab antiquo pendentes avocandi facultas Imperatori conceditur, hocque jus Seren. Elect. Palatinus ante aliquot annos, contra mercatorem Basileensem wegen deß zu Germersheim verschwiegenen Zolls/ contra Cameram Spirensem ursit. Sed contradicunt Ordines Imperii cæteri in *monitis ad Capit. Leop. art. 24.* daß in den Zollsachen dem Cammer-Gericht die concur-

rentia Jurisdictionis nicht zu entziehen/exemptiones, Befehl und privilegia zu præjudiz ihrer der Chur-Fürsten/ Fürsten/ und Stände Zoll-Gerechtigkeiten/ sie seyen zu Wasser oder zu Lande/ nicht zu beschweren.

9. X. Jus cognoscendi de controversa Statuum in sessione Comitiali, aliisque Imperii actibus præcedentia. (die Erkäntnus und Ausspruch zwischen denen der Præcedentz halber strittigen Fürsten) Æqualis honoris & laudis cupiditas illustrioribus innata præcordiis conspicua est per omnes ævi historias, loquuntur enim hæ non modo plures gravissimas inter Potentissimos Europæ Reges de præcedentiâ & sessionis prærogativa subortas contentiones, sed & luctuosas inde subsecutas cædes. Notior est, quam ut multis referri debeat, famosissima illa de jure præcedentiæ exorta controversia inter Reges Hispaniæ & Galliæ, (vid. *Herm. Herm. in Fasc. I. P. c. 23. n. 29. Gastel. de Stat. Publ. Europ. noviss. p. 1. c. 6. num. 53. Limn. 4. I. P. c. 9. num. 25. ibique in addit. allegati.*) quorum hic nec cum Carolo V. Electo Imperat. Romano-Germ. in certamen de loco digniore descendere erubuit, cum anno 1521. Caleti Caroli V. & Francisci I. Legati convenissent; hoc existimante, Carolum V. propterea, quod nondum unctus esset, Regi Franciæ uncto dignioris loci prærogativam jure cedere debere.

(Ast

(Ast vid. *Arum. disc. de session. prærog. in fin.*) Ille vero Hispanus scil. consimilem de præcedentiâ cum Angliæ Rege, ab hoc illi motam controversiam habet, ob quam cum anno 1598. Legati Elisabethæ Reginæ Angliæ, & Philippi Regis Hispaniæ, de pace tractaturi convenissent, negotio pacis principium facere haud potuere; Nil quoque dicam de Regum Poloniæ, Portugalliæ &c. competentia. Has enim Lites penitùs decidendi arbitrium nec Imper. noster sibi arrogat, nec concertantes facilè ei concessuri sunt. Et licet uni præ altero v. g. *Hispano* præ *Gallo*, speciali ratione, apud se potiorem locum indulgeat, id tamen huic alibi non præjudicat, nec propterea in aulis cæterorum Regum illi cedit, quia facultate de jure alibi valituro pronunciandi quoad eos Imperator destituitur. v. *Gastel. de Statu Publ. Europ. noviss. p. 1. c. 6. n. 53 & 70.*

10. Pari autem jure & modo sæpè gravissimæ inter Principes & Status Imp. nostri de jure proedriæ & præcedentiæ, in Comitiis aliisve actibus publicis lites ortæ. Et non quidem negari potest, justam esse sæpenumero honoris debiti vindicationem, (si exorbitantia caveatur,) in Viris præsertim Principibus, quibus omnia ad famam esse dirigenda, existimavit olim Tiberius ap. *Tac. 4. Annal.* In his enim (ut sibi persuadet *Pierre Matthieu lib. 1. nar-*

1.narrat. 2. num. 3.) interesse honoris & dignitatis omnium primum existimatur, omneque aliud pervincit, sic ut in eo nihil diminui possit, quin totum amittatur, ut ille at non sine auxesi, loquitur. add. *Strauch. aman. Jur. Canon. semestr. 1. Eclog. 6. c. 22. & Jacob. Gothofr. de jur. praced. pretheor. §. 3.* Fatendum tamen est, non omnes illas Principum contentiones de præcedentia vacare culpâ, si præsertim fiant in Comitiis Imperialibus, non sine ingenti animorum exacerbatione, & gravissima negotiorum publicorum, quæ de die in diem ideò, cum maximo Reip. damno, differuntur, injuriâ, ac plusquam tolerabilium, qui tamen inutiliter profunduntur, sumptuum dispendio.

11. Inter Electores certa sedendi, eundi, standi ratio in *A. B. tit. 3. 4. 22. 23.* à Carolo IVto, bono Imperii publico, est constituta, quæ tamen eorum numero per *Instrum. Pac. Osnabr. Monast. art. 4. §. Quod ad domum Palat. &c.* aucto, jam paululum mutata. Ordo autem hodiè; quousque octavus duraverit Electoratus, inter ipsos observandus latissimè in Gloriossimi hujus Collegii Electoralis Transactione, dero Session und Præcedentz betreffend/ Anno 1653. in Comitiis factâ, quam auß dem Europäischen newen Teutschen Floro *pag. 303. & seqq. refert Limn. ad A. B. tit. 4. obs. 9.* describitur hunc in modum

dum, ut, si una continuaque sede omnes sedeant, prout in Electionis conclavi fieri solet, primum locum Moguntinus, secundum ac tertium Trevirensis ac Coloniensis vicibus alternis, quartum Bavarus, quintum Saxo, Brandenburgicus sextum, septimumque Palatinus obtineat, quod si Bohemus præsens est, primo post Ecclesiasticos loco collocetur: Si verò latera observentur, uti extra electionis casum se res habet, tum, ubi præsens Imperator aut Commissarius Ejus, è regione hujus Trevirensis; è dextro latere Moguntinus, Bavarus, Brandenburgicus, è sinistro Coloniensis, Saxo, Palatinus sedeant, quemadum sequens adumbrat schema:

Imperator
vel
Commissar. ejus

Moguntinus	Trevirensis	Coloniensis
Bavarus		Saxo
Brandenburgicus		Palatinus.

Absente autem Imperatore, ejusve Comissario, idem utriusque lateris maneat ordo, nisi quod inter Coloniensem & Trevirensem, sessionem in sinistro quoque capientem, ejus ratione, alternetur, quanquam semper Trevi-

renſis priori loco votum exponat, & advenienti Bohemo in dextro latere inter Moguntinum & Bavarum locus detur. Si cum uno vel altero ex Electoribus ipſis præſente cæterorum Legati concurrant, Electores præſentes abſentium anteriorum Legatis præferantur, ſalvo tamen manente ſemper Directorio & laterum, votorumque ordine. Et quia contingit nonnunquam, ut neque latera propriè dicta habeantur, neque continua ſerie collocentur Electores, veluti cum Imperatorem in ſolenni Proceſſione ad Eccleſiam vel Curiam comitantur, peculiaris in in hunc quoque caſum proviſio facta, & qua ratione quisque incedere debeat definitum eſt: Ubi quidem ſi inſignia Officii præferuntur, Legatis locus non eſt, ſed Sub-Officialium opera ſuccedit, qui in ejusmodi proceſſione ſubintrant locum Archi-Officialium hoc ordine incedentium.

	Trevirenſis	
Brandenburg. cum ſceptro.	Bavarus cum Imper. Pomo.	Palatinus cum Corona
	Saxo cum gladio.	
Moguntinus.	Imperator.	Colonienſis.
	Bohemus.	

Ubi autem inſignia non geruntur, hoc ſchema placuit inter Electores obſervandum

Bran-

Brandenburg. Palatinus
Bavarus Saxo
Trevirens.
Mogunt. Imperator, Coloniensis.
Bohemus

Quod locum quoque habet in Legatis, si singuli Electores suos miserunt, & nullus propria persona comparuit; quando autem aliqui Electores cum Legatis concurrunt, tum hoc quoque casu illi his præferuntur, ita ut salva maneant paria, quemadmodum ex hoc schemate patet

Legatus. Legatus.
Elector præsens. Legatus absentis.
Trevirensis.
Moguntinus. Imperator. Coloniensis.
Rex Bohem.

Ubi Saxo solus ensem præfert, cæteri autem insignia sua non gerunt, ordo sequens servatur:

Brandenb. Bavarus. Palatinus.
Trevirensis.
Saxo cum ense.
Moguntinus. Imperator. Coloniensis.
Rex Bohem.

12. Nec minus certa est Electorum, ceu membrorum Capiti proximiorum, (uti vocantur *A.B.c.2.§.5.*) prærogativa præ aliis Imperii Principibus. vid. *A.B.c.6.ibi Limn. Observ. 2.& ad Cap. Ferd. III. art. 4. verb.* vorgehen

hen/*pag. 685.* quam non ipsi modò, si αὐλοπροσώπως adsunt, sed & eorum Legati in actuum publicorum celebratione præ illis obtinent, eam in rem *Constit. Caroli V.* ap. *Gold. tom. 3. Const. Imper.* & insecutam Praxin, (de qua ipsæ Recessuum formulæ ac nominatim *R. I. Ratisb. de anno 1546. §. 10. 1576. § 111.* testentur;) atque tenorem *Capit. Ferdin. IV. art. 4. Leopold. art. 5. verb.* und den Fürsten in Persohn &c. allegantes. Utut hi post alios in persona præsentes Electores, ut antea quoque dictum, locentur. *A. B c. 28 §. quandocunque insuper 6.* Sed admittunt illam Electoralium Legatorum prærogativam etiam Principes cæteri tantùm in *Collegialibus* & ejusmodi *actibus publicis, ubi Principalium suorum isti subeunt munia*, eorumque in iis repræsentant personam. In aliis autem congressibus quibuscunque, ùbi *ut singuli*, per se, non *totius Collegii ratione* considerantur, præcedentiam eis concedere nequaquam volunt, Memoriali ideò Cæsari superioribus Comitiis anno 1654. die 4. Jun. exhibito, quod vide apud *Auth.* der Grundv. *p. 2. c. 5 p. 113.* add. *Monita Stat. ad Capitul. art. 4. n. 4. Sprenger. Lucern. modern. Stat. Imp. c. 1. Fursten. de jur. Suprem. c. 49.* quidem ibi eam etiam saltem Legatis Primis s. principalibus deberi contendunt. In Coronatione Regis Roman. illud speciale est, quod Legatus Electoralis ad Curiam solennem mis-

missus in convivio Imperiali ad mensam, quam Principalis præsens occuparet, non admittatur, quantacunque dignitate præfulgeat. *A. B. d. l.* uti nec ad elevationem Imperatoris admittitur teste *Sprengero l. 1. Inst. Jur. Publ. c. 29. p. m. 178.*

13. *Utinam* verò illius generis Constitutio ac determinatio cæteros quoad Imperii Proceres etiam posita esset, variis dissensionibus certissima medela. Contrarium autem concertationes variæ de sessionis ordine ab aliquot seculis hactenus inter ipsos agitatæ, quæ indies etiam adhuc augentur, evidentissimè testantur. Sic enim disceptarunt & partìm adhuc disceptant de præcedentiâ in *Scamno Seculari:* Comites Palatini cum Ducibus Bavariæ, qui in possessione; Duces Altenburgenses & Coburgenses cum Vinariensibus, dein omnes Saxoniæ Duces cum Palatinis & Bavaris; Marchiones Brandenburg. in Culmbach & Anspach, cum Ducibus Saxoniæ & Comit. Palatinis, alternativam quærendo; Princeps Halberstadiensis, qui Elector Brandenb. cum Duce Verdensi, Rege Sueciæ, quem jam decretum Cæsaris pro se habere tradit *Sprenger. in Lucern. mod. Stat. Imp. p. 26.* Duces Pomer. Mecklenburgenses, Würtenberg. Hassiæ Landgravii, & Marchiones Badenses inter se; Duces Saxo-Lauenburgici cum Ducibus Holsat. & Principe Mindensi; Mompel-

pelgard cum Henneberg, item Suerin, Razeburg ex Episcopatibus in Principatus commutatis. *Inst. Pac. art. 12. 15.* & dein Principes noviter creati invicem. Similiter in *Scamno Ecclesiastico* Magister Ordin. Teutonici cum Episcopo Bambergensi, Ep. Argentoratensis cum Spirensi, Magister Ord. Johannitici in Germania cum Abbate Campidunensi, Elwangensi, Murbacensi; Præpositus Weissenburgensis cum Prumiensi, Stablonensis cum Corvejensi; In *Scamno Civitatum* Cöln/ & Ach, Lubeck & Worms. vid. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 4. c. 9. num. 17. Auth.* der Grundv. *p. 2. c. 1. p. 64. & c. 2. p. 75.*

14. Cum anno 1641. in Comitiis Ratisbon. novi Principes peterent, ut in Senatum cæterorum Imp. Principum cum jure votandi reciperentur, illi equidem consenserunt, sed cum hac conditione, daß sie der alten Fürsten Abgesandten nachsitzen und nachvotiren solten. vid. *Speidel. Specul. voc.* Fürst/Reichs-Fürsten / schlechte Fürsten 2c. Ast non ipsis modò, sed & nonnullis aliis ea nimis onerosa, receptæque in Imperio consuetudini, qua Principes in persona præsentes aliorum Legatis (nisi hi sint quoque Principes Imp. ejusdem stemmatis, sed votum & sessionem in Comitiis non habentes vid. *Author* der Grundv. *p. 2. c. 5. p. 111.*) anteponuntur, (excepto, quod Domus Austriacæ, Ducis Bur-

gun-

gundiæ & Archi-Episcopi Salisburgensis Legati tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus Principibus præponantur, frustrà de Salisburgensi hæsitante *Limnao tom. 2. addit. ad l. 4. c. 9. p. 325.* vid. *Author* der Grundv. *d. p. 2. c. 5. p. 112. Lundorp. Cont. p. 7. l. 6. cap. 138. §. 6.* quorum ille quoque testatur, in Comitiis anno 1641. idem Vesontinum Legatum petiisse, sed Decreto Cæsaris *d. 21. Sept.* edito repulsum esse; dein etiam istorum trium Legatorum prærogativæ hos à Principibus poni terminos, ut ultra sessionem in Senatu extendi non debeat. add. *Cæsar Furstener. de Suprematu c. 49.*) minimè conveniens visa fuit, ideòque eandem, interpositâ Protestatione subire recusarunt; cum autem in sequentibus Comitiis *anno 1653.* de illâ iterum consultaretur, Salisburgensis & Austriaci eam remittendam esse censuerunt, hunc in modum perorantes: die dritte condition sey vor diesem nur von etlichen auff die Bahn gebracht / dawider aber eine offentliche potestation abgelesen / und dafür gehalten worden / daß solche condition dem Fürsten-Stand gantz und gar zu wider lauffe / wie es auch in effectu nicht anders sey / denn vermög der privilegien solle eine in den Fürstenstand erhabene Person andern Fürsten an allen dignitäten und Fürstl. præeminentien gleich gehalten werden. Zu dem so seye dieses Zumuthen eine purlautere

Er-

Erneuerung / den als der erste Fürst von Arnberg vom Käyser Carolo V. in Fürstenstand erhoben / sey Ihm zugleich die Session vor der alten Häuser Abgesandten vergönnet / und deßwegen keine controversia movirt worden. Die deß vorigen Reichßtags acta weisen diese Condition gar nicht / daß die neue Fürsten der alten Fürsten Abgesandten nachsitzen / sondern nur mit Ihnen vergleichen solten / der Vergleich aber importire keinen nachsitz / denn so die nachsitzen musten / durffte es keines Vergleichs. Solten diese neue Fürsten-Häuser eines oder daß andere in person erscheinen / köute vielleicht der beste Vergleich dieser seyn / daß Sie so dann den Vorsitz zwar vor der Alten Häuser Gesandten nehmen / die vota aber nach denselben / suo loco ablegen lassen könten / und dises so lang / bis ein anders vergleichen würde. Et hoc ut Principes novi personaliter comparentes in Senatu ante cæterorum Legatos quidem sederent, vota tamen post eos exponerent, ita tum per majora obtinuit, teste *Limn. tom. 2. addit. ad lib. 4 c. 9. n. 55.* Sed *Author* der Grundv. *p. 2. c. 5. p. 110.* in superioribus Comitiis, peracto solenni introductionis actu *d. 28. Febr. 10. Mart. 1654.* Salmensem, Dietrichsteinium, Piccolomineum, Aversbergium, Principes, in Senatu præsentes, ante omnes Veterum Principum Legatos non modo sedisse, sed & suffragia dixisse notat.

tat. Idem in hodiernis à Joh. Ferd. de Porzia factum fuisse testatur *Joach. Hagemeier. tr. de Comit. Imp. Germ. c. 5. p. 26.* uterque eorum autem in illis Comitiis Legati munus sustinuit.

15. Maximè è re Imperii esset, ut & cæteræ Ordinum Imperii de προεδρίας jure controversiæ, optimo quo fieri potest modo, è medio tollerentur, cum non unum, ut ante dictum, ex iis oriatur nocumentum. Pertinet autem cognitio atque definitio earundem vi hujus Reservati ad Imperatorem & quidem solum, ut agnoverunt ipsi Imperii Status in der Churfürsten / Fürsten und gemeiner Stände ersten relation uñ Antwort auff dem Reichstag zu Augspurg anno 1566. his verbis: die Erkändtnus zwischen den Ständen / so der session halber strittig / hanget der Käyserl. Hoheit an / und ist Ihrer Majestät / als dem Oberhaupt / allein zuständig. add. *R. I. de anno 1500. tit.* wo die Irrung der session &c. 51. *de anno 1541* §. Wir sollen ꝛc. 80. *de anno 1567.* §. als sich auch. 68. *de anno 1570.* §. den andern aber ꝛc. 162. *de anno 1576.* §. Wann dann die Churfürsten ꝛc. 111. Qui tamen utplurimum, utut ad id non teneatur, Consilium Statuum Imp. adhibet. *R. I. de anno 1545.* §. demnach wollen wir ꝛc. 15. ibi: mit Rath Churfürsten / Fürsten und gemeiner Stände darüber gütliche oder endtliche Erledigung thun. Idque vel ab omnibus Statibus, vel ex Collegiis eorundem

requirit. *R. J. de anno 1576.* §. ferner ꝛc. *110. de anno 1594.* §. letzlich ꝛc. *de anno 1603.* §. der im Heil. Reich ꝛc. *66.* Sed vid. Collegii Electoralis Memoriale Imperatori in controversia inter Episcopos Eichstadensem & Spirensem insinuatum *anno 1653.* verb. Es solten Ihre Majestät aus tragendem hohen Käyserlichen Ampt / förderſten / ohne einholung anderwerten, in dergleichen Fällen ohne herkommenen Gutachten deß Fürsten - Raths / dadurch den Herrn Churfürsten (als Ihrer Käyserl Majestät innerſten geheimbſten Räthen leichtlich præjudicirt werden könnte) verfahren. add. *R. I. de anno 1641.* §. demnach ꝛc. *de anno 1654.* §. als sich auch ꝛc. *196.* ibi: Seynd wir deß Gnädigsten erbietens / nach Erfindung eines Jeden Gerechtigkeit / Sie die Stände wegen solcher Irrung der Session, auff zimliche leidliche Wege zu vereinigen / und zu vertragen / oder sonsten nach Billigkeit deren Sachen zu entscheiden.

16. Ad quid v. in iisdem decidendis respiciendum, ob quod uni præ altero prærogativa concedenda? non una omnium est sententia. Quidam enim generis, familiæque antiquitati, alii potentiæ ac divitiarum amplitudini, nonnulli nobilioribus insignibus, plures titulorum multitudini primas concedunt, vid. *Knichen. Comm. de Sax. non prov. jur. verb. Ducum c. 2. n. 36. & seqq Becker in Synops. l. 3. c. 2. Hermes Fasc. l. P. c. 23.* Plurimi verò

recte

veterem observantiam ac possessionem maximum in sessionis prærogativa momentum obtinere & ante omnia considerari debere censent. v. *Coler. de Jur. Imp. concl. 67. Knichen. d. l. Bernhard. Zieriz. Comment. de Princip. inter ipsos dignit. prærogat. in fin.* Novum compositionis harum litium medium suppeditat Propositio Imperatoris nomine *d. 12. Ian. anno 1608.* facta, da Ihre Käyserl. Majestät begehrt/ dieweil man bey dem Reichs-Hoff-Rath nicht gewissen und vollkommentlichen Bericht finden kan/ was alles vor Session-Streit unter den Ständen seyen/ und wie weit man in denen Vor ihrer Majestät schwebenden Processen verfahren/ es wollen die bey diesen Strittigkeiten interessirte Chursürsten und Stände/ und dero Rähte/Bottschafften und Gesandte/ ihrer Käyserl Majestät eine veranlässige information hierüber mittheilen/ oder aber/ weilen die Rechtliche Außträge/ wo nicht zum theil gar unendtlich/ doch nicht allein sehr langwürig und weitschweiffig/ sondern noch darzu der Erkäntniß und Urtheil halber/ in Erwegung/ daß durch dergleichen Außspruch/ (welche etlicher massen Glimpff und Ehr betreffen) zwischen denselben Fürstlichen Häusern grosse Verbitterung und Schwirigkeit/ oder wie die Wort deß jüngsten Reichs-Abschieds lauten/ ungleiche Affecten verursachen/ fast bedencklich erwegen und nachsinnen/ obs nicht dahin

zu bringen wäre / daß viel berührte Session-Stritte einem unverdächtigem Loß vertrawet würden / und was hierduch das Glück gebe / jedes theil darmit vergnüget bliebe / daß gereichte keinem zu einiger Verkleinerung / wie etwann judicialis definitio dahin verstanden und auffgenommen werden könte / und dem gemeinen Wesen beschehe damit würcklicher Nutz und Frommen. vid. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 4. cap. 9. numer. 104. pag. 667.* Sed nihil hucusque actum, imò controversiæ hæ quoque indies sunt auctæ & adhucdum quotidie crescunt. Rimantur nonnulli in his productionibus & augmentis earundem arcanum Imperatoris interesse. vid. *Fr. Iren. ad Burgold. p. 3. disc. 1. pag. 9.*

17. Inventum interim est litibus hisce, quæ plenè componi facilè nequeunt, provisionale s. suspensivum aliquod remediũ, Alternatio, (de qua accuratissimè scripsit *Goldastus lib. 1. Senioris c. ult.*) obtinet illa 1. Inter Austriacos & Archi-Episcopum Salisburgensem in voto, sessione & Directorio, sed ita, ut Austriaci in primo Senatu Principum primas ante Salisburgensem teneant 2. Inter Episcopos Herbipolensem & Wormatiensem in voto & sessione, ita, ut primo & ultimo die Herbipolensis primas teneat, quas sibi quoque in subscriptione Recessus absque alternatione vindicat. 3. Inter Episc. Brixiensem & Basilien-

liensem. 4. Inter Episc. Leodiensem, Osnabrugensem & Monasteriensem, ita ut Osnabrugensis, si est Pontificius, semper medium obtineat locum 5. Inter Duces Pomeraniæ, Wurtenbergenses, Megapolitanos, Hassiæ Landgravios & Machiones Badenses. 6. Inter Præpositum Elwangensem & Abbatem Murbacensem. 7. Inter Prælatos Suevicos & Rhenanos. 8. Inter Comites Suevicos & Wetteravicos. 9. Alternant quoque Lubeck & Wormbs. 10. Rothweil & Vberlingen. 11. Kempten & Winßheim ac Schweinfurt.

18. Excogitarunt astuti quidam Politici & alias artes atque cautelas, quibus interesse honoris in materia præcedentiæ illæsum conservari possit, quarum notissima est Protestatio, hac namque cujusque jus & permittitur alteri, & cuique servatur; hac fieri non videtur aut creditur, quod fit; hac denique quod factum impræsens est, ut non factum æstimatur; Hæc necessaria est, ubi quo modo faciendum, quod necessario faciendum est, intutum est decidere, Vim verò habet, ubi non tantùm in verbis consistit, quæ oblivione sæpè transmittuntur, manente interim facti alterius exemplo, sed in Actis inter factorum monumenta suis formulis refer præsentatur. Verba enim ut in negotiis publicis in se vana, ita rerum loco sunt, ubi actis rerum solenniter inseruntur. Ejusmodi

di Proteſtiones, cum incipiunt & ad finem perducuntur Comitia, inter Noſtros quoque ſunt frequentiſſimæ, ita in Comitiis A. 1641. ſeſſione 153. d. 28. Sept. 8. Octobr. habita, quantæ Pro- & reproteſtationes factæ ex *Londorp. Cont. p. 6. l. 1. p. 724.* cognoſci poteſt. De cæteris cautelis vid. *Limn. tom. 1. add. ad l. 4. c. 9. n. 91. Jacob. Gothofred. tr. de jure praced. part. 3. Jacob. Andr. Crusi, Syndici Mindenſis, multifaria lectionis Opus de Pracedent. Illuſtr.*

CAPUT XI.

De Iure ultimæ cognitionis & extremæ provocationis.

XI. JUs *ultimæ cognitionis & extremæ provocationis* (die höchſte Juſtitz und Gerichtbarkeit im gantzen Röm. Reich zuverwalten) *eſt Reſervatum Imper. vi cujus ipſe in juſtitiam ſententiarum in Principum ac Ordinum Imperii Judiciis latarum, à quibus ad eum illis gravatus provocavit, inquirit, easque vel refigit atq; corrigit, vel confirmat, de ſententiis autem, quæ ipſius nomine latæ, nemo ſibi cognoſcendi facultatem arrogare valet.* Cum Reges Juſtitiæ ergò conſtituti ſint, eam aliter conſervari non poſſe & ſaluti ſuæ conſuli exiſtimant ſubditi, niſi de jure ſuo Principem cognitionem tandem ſuſcipere videant. *Bornit. de nat. jur. Majeſt. c. 8.*

c. 3. concl. 22. Et inde Jus extremæ provocat. à Majestate avelli non posse *Arniſ. de Jurib. Maj. c. 4. num. 3. Grot. 2. de I. B. & P. 4. n. 13. Bœcler. in Diſſ. de Judiciis*, aliique contendunt; quod tamen ita intelligendum, ut & per alium, ſicuti olim Romæ ante Constitutionem Diocletiani in *l. un. C. de ſent. Præfect. Prætor.* per Præfectos Prætorio, à quorum ſententiis nec ſupplicare licebat, Princeps id exercere poſſit. Quamvis ergò ab Imperatore quibusdam Imperii Statibus Privilegium de non appellando, ſcil. ab ipſorum ſententiis ad Imperatorem vel Cameram Imperii, ſit conceſſum (*Utile autem num ſit Imperio ita ejusmodi privilegia paſſim concedi? quærit Stamler. §. 43. n 2.* affirmantem tenens ſententiam cum *Myler. ad Rumel. ad A. B. p. 2. D. 2. th. 1. lit. E.* Sed vid. *Burgold. p. 2. D. 20. num. 19. R. I. de anno 1654.* §. weilen auch ꝛc. *116.*) & quidem *vel* illimitatum in totum appellationem prohibens, *vel* limitatum, & *aut* ad certas cauſas reſtrictum, *aut* ad certam ſummam conſtrictum; nihilominus tamen eſt & manet Jus extremæ provocationis certo modo Imperatoris reſervatum, cum illi eo Jure jus citra provocationem ſubditis dicendi ex conceſſo ab Imperatore privilegio, ejus authoritate, utantur, ſalva manente Imperatori hoc indulgenti ſuperioritate in caſu denegatæ Juſtitiæ ſeſe exerente, *Thom. Mich. de Juriſdict.*

dict. concl. 26. Nam etsi sint, qui Privilegia de non appellando (præcipuè Saxonicum) parti gravatæ querelam nullitatis, & protractæ vel denegatæ Justitiæ aufferre, doceant, attamen contraria est verissima. vid. *Stamler. §. 44. num. 2. seq. Limn. ad A. B. c. 11. §. 2. Obs. 2. 3. Myler. ad Rumel. p. 2. D. 2. th. 13. & 15.*

2. Illimitatum autem privilegium de non appell. habent. 1. Electores VII. A. B. in dignitate sua confirmati, vigore *A. B. tit. 8. & 11.* Bavarus autem, qui hoc seculo accessit, per privilegium à Ferdin. III. anno 1638. concessum, qui Gloriosi. Imp. hoc Privilegiũ etiam cæteris Electoribus, qui eo longo tempore non usi, (*an autem propterea etiam eo exciderint?* controversum est. *v. Rumel. d. l. th. 2. ibi Myler. Limn. ad A. B. c. 11. §. 2. Obs. 1. ibi alleg.*) Trevirensi excepto, adeoque Moguntino, Coloniensi, (qui tamen mox iterum remisit, eo quod causarentur Ordines Provinciales sumptus ad judicium Revisorium, quali opus foret, constituendum sibi nimis graves fore;) & Palatino, de novo iterum confirmavit, reliqui illud semper in viridi observantiâ retinuerunt. 2. Archi-Duces Austriæ vigore privilegii per Carol. V. de *dato Augspurg d. 8. Septemb. anno 1530.* concessi. Sed vid. *Blum. in Proc. Camer. t. 47. tab. 3.* 3. Duces Saxoniæ per privilegium Ferd. I. *de A. 1559.* 4. Rex Sueciæ tanquam Princeps Imperii, in feu-

feudis ab Imperio ei *A.1648.* concessis, ex privil. Ferd. III. *Instr. Pac. art. 10. §. deinde concedit.* 5. Dux Burgundiæ & Lotharingiæ. vid. *Stamler. §.43.* 6. Serenissimi Duces Würtembergiæ. vid. omninò *Myler. in add. ad Rumel. A. B. p. 2. D. 2. th. 4. Besold. ad Ordin. Prov. würtemb. p.47. seqq.* qui & hoc gaudent Privilegio, quod nullibi possint conveniri, nisi coram Magistro Aulæ & Consiliariis suis, juxta privilegium de anno 1495. quod refert *Limn. l. 5. c. 16. num. 12.* 7. Comitibus Hanoviæ & Comitibus de Lainingen id tribuit Dn. *Lud. du May. en l' Estat del' Empire. Dialog. VII.* Sed de eo mihi nihil constat, nec à quoquam alio ejus mentionem factam hactenus observavi.

3. Limitato ad certas causas restricto gaudent Marchiones Brandenburgenses in causis, so Frevel / Schmachsachen / Lämbd- und fliessende Wunden betreffen / ex privilegio Caroli V. de anno 1541. Duces Brunsuicenses in debitis liquidis & confessatis, ex privilegio Ferd. III. de anno 1648. quibus etiam vigore privilegii de dato Vienn. 24. Novem. 1648. sicut & Regi Sueciæ, si ut Dux Bremensis, Verdens. Pomer. vel ut Princeps Rugiæ, aut Dominus Wismariæ, ex causa terras istas concernente ab aliquo conveniatur, (vid. *Instr. Pac. art. 10. §. deinde concedit, &c.*) privilegium electionis fori (quod est ejusmodi privilegium, quo ipsis in Camera vel coram Imper.

conveniendis & ab actore requisitis potestas pro sua commoditate forum eligendi conceditur: ita ut Electio à Rege Sueciæ intra tres, à Ducibus Brunſ. verò intra 2.menſes à die factæ requisitionis proximos fiat *ibid. §. Econtra. & præalleg. Priv.)* indultum; Judicium Aulicum & Provinciale Holſaticum in debitis liquidis & confeſſatis, it. cauſis injuriarum; Principes Friſiæ Orientalis & Comites Oldenburgenſes in ejusd. generis debitis & cauſis Leibs-Beſchädigung/ Irrung/ Baw und Dienſtbarkeit betreffend; Hamburgum itid. in cauſis debitorum liquidorum, injuriarum & ædificiorum civitatis; Ad certam ſummam reſtrictum habent Marchiones Brandenburg. ad 800.flor. Rhenanos ſcil. per privil. Ferd. II. de anno 1627. quod exhibet *Limn. tom. 4. in addit. ad l. 5. c. 7. n. 132.* Landgravii Haſſiæ hodiè ad 1000. aureos Rhenanos. *Dietrich ad A.B. tit. 11. verb. ut præfertur. p. 66.* Duces Brunſuicenſes ad 2000. flor. in auro auff die 3. Fürſtenthümer Zell/ Wolffenbüttel und Calenberg *Limn. tom. 5. in addit. ad l. 5. c. 6.* plura exempla refert *Blum. Proc. Cam. tit. 47.*

4. Exercet autem Imperator hoc jus per Judicium Aulicum, Reichs-Hoff-Rath/ & certo reſpectu per Judicium Camerale Spirenſe, à quorum neutro ulterior conceditur provocatio, ne tamen partes ibidem litigantes omni

mni remedio suspensivo destituantur, parti, quæ se gravatam existimat, sententia in illo, Judicio scil. Aulico, lata, Supplicationis remedio uti licet. *Instr. Pac. art. 5. §. 20. verb. Quoad Process* R. H. O. *tit. 5. §.* Dafern Sich nun/ *2c. add. Cap. Leop. art. 42.* ubi hoc remedium Revisionis nomine venit; Cui Supplicationis remedio, æque ac appellationi, omninò effectum suspensivum per modo adductos textus cum *Joh. Georg. Nicolai in Proc. Jud. part. 3. c. ult. §. 24.* tribuimus, eò magis, quia novimus in causa Principis de Liechtenstein contra Principem Frisiæ Orientalis, post supplicationem interpositam, executionem, usque dum sentētia condemnatoria confirmata, dilatam, sicque sententiam hanc usu comprobatam fuisse. Diss. *Schuz. Jun. in lect. Jur. Publ. Annot. Anonym. ad Rhoding. lib. 3. t. 61. p. 926.* Qui verò in Camera Imperiali se iniqua sententia læsos arbitrantur, Revisionem, (quæ est remedium extraordinarium, quo ex quadam benignitate & clementia ibidem læsis, per Commissarios Imperatoris & Statuum Imperii ad id deputatos, succurritur, adversus sententiam sine dolo, non tamen sine errore & culpa latam,) vel etiam Syndicatum petere possunt.

5. Nullam autem ulteriorem propriè sic dictam appellationem ab Imperatore fieri posse, certò persuasi sumus. Nec enim appel-

latio-

lationem ab Imperat. malè informato ad melius informandum, vel ad Imperatorem & Ordines admittere possumus, quòd appellationem gradatìm ab inferiore ad superiorem personã fieri debere sciamus. Et sic ab Imperatore ad Ipsum & Ordines Imper. interpositas appellationes, Mauritii, Landgravii Hassiæ, anno 1613. Georgii Friderici, Marchionis Badensis, anno 1622. Electoris Coloniensis Ferdinandi anno 1637. non modò ut nullas rejectas, sed & Notarium, qui instrumentum appellationis in causa ultimi hujus conscripserat, ab officio per annum integrum suspensum fuisse ex *actis Ludovica Juliana, Comitissa à Sayn & Witgenstein, contra Electorem Coloniensem* novimus; Multò minus vero 2. ab Imperatore ad Curiam Romanam provocari posse statuentibus calculum nostrum adjicere possumus, quod provocatio in eo, ad quem fit, superioritatem præsupponat ac requirat, quam quidem Pontifex ipse sibi supra omnes Reges aliquando asserere ausus, sed ex vanâ ac insanâ arrogantia citra ullius præjudicium modò est ausus. vid. *R. I. de anno 1548. pr. ibi :* haben wir auff uffgelegtem Ampt/ darzu wir von dem Allmächtigen beruffen. *Decret Septemvir. de anno 1338. supra pag. 235. allegatum & Const. Ludov. IV. ibid. citat. Literas Philippi Gall. Reg. ap. Bodin. lib. 1. de Rep. c. 8. verb. init. Sciat tua maxima fatuitas*

nos in temporalibus nemini subesse &c. Extetque specialis prohibitio de non trahendis causis extra Imperium Rom. German. in *Ord. Cam. p. 2. tit. 7. sub. fin.* ibi aber damit dieselben auß dem Reich Teutscher Nation nicht ziehen. *j. 3. tit. 51.* Et hinc à sententiis Cameræ ad Pontificem appellantes, tanquam contemptores Jurisdictionis Cæsaris & Imperii, 100. marcis auri puri mulctari soleant, sicut tale præjudicium *de anno 1512. d. 20. Febr. in Sent. Camer. sub prædict. anno.* exhibet *Seiler.* ac ante seculo post C. N. 15. jam à Friderico III. Imp. Episcopo Halberstadiensi, cum à sententiâ Cæsarea ad Pontif. appellasset, per Decretum de die 6. Nov. anno 1476. injunctum, ut sub pœna privationis omnium Regalium & privilegiorum ab Imp. dependentium, intra 15. dies post insinuationem ab ejusm. appellatione desisteret, in quo Decreto adducit Sacratiss. Imper. daß dadurch dem Reich und der Käyserl. Majestät seine Obrigkeit und Gerechtigkeit entzogen würde. Conf. *Maximil. Edictum* wider deß Pabst angemaßte Jurisdiction in Röm. Reich apud. *Goldast tom. 1.* der Reichs Satzung. *p. 179. add. R. I. de anno 1654.* § alß sich dann auch ꝛc. *164.* In causis tamen Ecclesiasticis extrema provocatio ap. Catholicos interdum adhuc hodienum fit ad Pontificem, utut Cæsares obnitantur. *Burgold. p. 2. D. 20. n. 6. sub fin.* Secus apud Protestantes.

CA-

CAPUT XII.

De Judicio Cæsaris Aulico

DIximus Imperatorem Jus ultimæ cognitionis & extremæ provocationis, per JudiciumAulicum & Camerale c.r. exercere, de his ergo jam dispiciemus. Judicium Aulicum, der Reichs-Hoffraht/ aliis dicitur Senatus Imperii Aulicus, aliis Consilium Aulicum Cæsaris vel Imperatoris. vid. *Limn. l. 9. c. 4. num. 1.* (Ne autem hic tibi nominis ambiguitas imponat, monendus es, Imperatorem in Comitiis Imperalibus, quando ipse iisdem interest, & de negotiis Imperii deliberationem suscipit, itidem Senatu quodam Aulico uti, sed is judicium propriè non est, cum consiliis plerumque de Legibus generalibus ferendis absolvatur, controversiæ autem coram eo nullæ agitentur, & si quæ fortè eo deducantur, de plano expediantur, notante *Speidelio voc.* Reichs-Hoffraht/ adeoque multum differt à Judicio Aulico, de quo hic nobis sermo, licet etiam hoc in Comitiorum loco authoritatem suam sæpe exerat;) aliquando Aulæ Cæsareæ nomine venit. vid. *Capit. Leopold. art. 18.* ibi: Entweder ad Aulam Cæsaream oder ans Käyserliche und deß Reichs Cammer-Gericht zu Speyer 2c. frequen-

quentius Judicium Aulicum audit, uti sic & *Instrum. Pac.* appellatur *art. 5 §. 20. v. 5. quoad Processum &c.* Reichs Hoffraht autem linguâ nostrâ vernaculâ dicitur, non *efficienter*, non enim Augustum hoc Judicium à toto Imperio, sed à solo Imperatore dependet. R. H. O. *tit. 1.* verb. Unser Käyserl. Reichs-Hoff-raht dessen Obristes Haupt und Richter allein wir ꝛc. & vers. und weilen dann allein Uns als Röm. Keyser ꝛc. sed *objectivè* ratione causarum, quæ inibi tractantur & deciduntur, quæ tam Imperii Principes, quam Imperium ipsum concernunt. R. H. O. *tit. 2. pr.* ibi: alle und jede Sachen / das H. R. Reich / desselben Hoheit / Recht / Herrligkeit ꝛc. Describimus *Judicium hoc Aulicum*, cum Dn. *Mauritio Diss. de Judic. Aulico.* quòd sit *Collegium Judicis & Assessorum, in Aula Cæsarea de causis Imperii Jus dicentium.*

2. Originem ejus *Franc. Iren. ad Burgold. p. 2. D. 20. p. m. 46.* ab anno 1512. adeoque Imperatore Maximil. I. accersit, per *R. I. de anno 1512. §.* Item haben uns ꝛc. *Dn. Bœclerus verò in Not. S. R. I. lib. 13. c. 4.* ad Ferd. I. Imp. in ann. 1549. refert. Sed primus minus rectè illum Senatum octo Consiliariorum, quorum in allegato ab ipso *Rec. Coloniensi anni 1512.* fit mentio, cum hoc nostro Judicio Aulico conferre videtur. Illi enim ut Consilio solum Imperio prodessent, non etiam Jurisdictio-

nis

nis exercitio lecti erant, solùmque in eo occupati, ut impedirent, ne Statuum aliqui ab Imperio avellerentur, aut descilcerent, ut solveretur Collecta Imperii, dicta der gemein-Pfenning/ ut amicâ transactione nascentes controversiæ inter Status componerentur &c. ultraque illos fines progredi, ipsis juramento vetitum nefas erat. cit. *R. I. Col.* §. nemblich ꝛc. imprimis §. ich N schwere ꝛc. Dn. *Bæclero* vero equidem concedimus Ferdinandum I. Augustissimum hoc Judicium nova Ordinatione instruxisse, inque faciem hodierno ejus statui affinem redegisse, at suum diem natalem ab eo habere, omninò negamus, idque propter textum expressum in ipsa *Ordin. Jud. Aul. Ferdinandi III. in præfat.* ibi: Wie wir befunden/ daß Unsere Löbl. Vorfahren am Reich Sich guter Ordnung von uhralters her beflissen/ und hierzu/ damit sochem ihrem obliegen/ allenthalben desto stattlicher vorgesehen werde/ ihren Reichs-Hoffraht/ so Selbige zu Beförderung und Vollziehung der wehrten Gerechtigkeit/ und Regiments im Röm. Reich/ von unfürdencklichen Jahren erhalten/ auch folgende dero Käyserl. Cammer- und andere Gerichts-Mittel auffgerichtet haben. & *paulo post.* Insonderheit aber unser geehrter und Lieber Uhr-Anherr Käyser Ferdinand der Erste/ Christseeligster Gedächtnus/ auß ebenmässigen Gedancken/ Seine Majestät und Lieb-

de obgemeldten Käyserl. Reichs-Hoffraht auch ins künfftig mit einer vermehrten Instruction versehen. Quinimò ad Maxim. I. tempora usque, nondum nato Camerali Judicio, ita hoc nostrum Judicium in usu fuit, ut ad hoc solùm ferè causæ Imperii devolverentur. Hinc Fridericus II. Imp. anno 1236. constituit, daß der Hoffrichter (Judex Aulicus, hodiè Præses Judicii Aulici) alle Tag soll zu Gericht sitzen / ap. *Goldast. tom. 1. p. 84.* add. *R. I. Colon. de anno 1512.* §. zum dritten. ibi: nach dem täglich der Partheyen Händel und Sachen auß dem Reich an unserm Käyserlichen Hoff wachssen.

3. Supremum Judicii hujus Caput & Judex est ipse Imperator. R. H. O. *tit. 1. pr. ibi:* unser Käys. Reichs-Hoffraht / dessen Obristes Haupt und Richter allein Wir / und ein jeder Röm. Käyser ist etc. Præses est è Principum, Comitum aut Baronum Imperii Ordine aliquis *d. l.* Ejusque muneris est, rogare Assessorum de propositis rebus sententias, formare decreta ex illorum votis, dirigere negotia Senatus, cavere ne quid decedat authoritati & Juribus Judicii Aulici ac Assessorum *d. t. 1.* ac recipere memoralia & supplicationes pro decernendis processibus. R. H. O. *tit. 3. pr.* Assessorũ sive Consiliariorum alii sunt ex *Ordine Equestri*, alii ex *literato orbe* sunt selecti; Illi ad latus dextrum, auff der Cavallier oder Ritter-

 banck

banck consident. R. H. O. *tit. 1.* §. die Session der Reichs Hoffräht rc. Priores omnes sunt vel Principes, vel Comites, vel Barones, R. H. O. *tit. 1. pr.* ibi: mit gnugsamer Anzahl Reichs-Hoffrähten / gleichfals von Fürsten / Graffen oder Herrn / Rittermässigen rc. Posteriores Doctores & alii summæ eruditionis Viri *d. l.* graduirten rc. In votorum Collectione hic servatur ordo, ut in causis status & similibus, in Staat-Lands- und dergleichen Sachen / Ordinis Equestris, in causis ad justitiam spectantibus autem Literatorū primæ sint partes R. H. O. *tit. 5.* Constituuntur, quotquot eorum sunt, ab uno solo Cæsare, cui proinde etiam soli jurant, uti ex formula juramenti & §. und weilen dañ allein Uns rc. apparet, quo simul refellitur manifestus *Wehneri in Obs. voc.* Hoff. *Thomæ Michael. de Jurisdict. concl. 28. Burgold. p. 2 D. 20. num. 18. & aliorum*, Assessores Electori Moguntino, tanquam Archi-Cancellario Imperii, Juramento obstrictos esse, existimantium, error; nam ad Cancellariam Incluti hujus Judicii pertinentes personas, ut Secretarios, Protonotarium &c. & ipsum Vice-Cancellarium Moguntinus equidem constituit, sibique juramento devincit. vid. *Cap. Leop. art. 40.* ibi: Wollen auch in bestell- und Ansetzung unserer Reichs-Hoff-Cantzley rc. Sed cum personis ad Senatum pertinentibus, Præside, Assessoribus, nihil ipsi est negotii. Cæterùm quos

Sacra-

Sacratiss. Imperator in numerum Assessorum vult adoptare, Germanos, *Capit. Leop. art. 41.* in Germania educatos, linguæ Germanicæ peritos. R. H. *O. tit. 1. pr.* bonæ famæ, & existimationis, ac bona dignitati adæquata in Imperio possidentes *d. t. 1. pr.* R. H. O *& Capit. Leop. art. 41.* eâ deniq; rerum Germanicarum & Juris peritiâ instructos esse oportet, ut ex actis referre sint idonei. Licet enim Ordinatio Matthiæ Imperatoris *c. 3. §.* und soll die Außtheilung ꝛc. Equestris Ordinis Consiliarios ad relationes æqualiter cum reliquis non adstringat, hodie tamen nulla inter eos est distinctio. *Ordin. Ferdin. III. tit. 1. §.* alle diese ꝛc. verb: darinnen ohne Vnterschied deß Stands gebürlich referiren.

4. In Ordinatione Ferdin. I. quam exhibet *Lehman. in Actis publ de Pac. Relig. l. 1. c. 37. p. 146. seqq.* & Matthiæ Imp. nullus adhuc certus Assessorum numerus exprimitur, credibile autem est, illum insigniter interdum auctum, quod ea de re anno 1637. graviter conquesti sint Electores. Quæ causa fuit, ut tùm quidem Imperator promiserit quatuordecim Consiliariis præter Præsidem & Vice Præsidem constare illum deinceps debere: vid. *Declarat. Imperat. apud Limn. tom. 4. in addit. ad lib. 9. cap. 4. in pr.* Cæterum Ordinatione Ferdin. III. anni 1654. numerus ille ad 17. Assessores, non computato Præside,

extenditur. tit. 1. §. Vnd dieweil wir Vnß gnädigst resolvirt/ daß hinführo jetzt ermeldtes unser Reichs-Hoffrahts Mittel über 18. Personen/ mit eingeschlossen deß Reichs-Hoffrahts Präsidenten/ sich nicht erstrecken soll. Anno tamen 1663. d. 4. Maij. quamvis jam octodecim essent Consiliarii Aulici, tres adhuc Equestris ordinis, ac JCtus unus illustri hoc munere decorati & solenniter in Consilium à Supremo Aulæ Magistro sunt introducti. *Gerhard. Disc. de Suprem. in Imper. Judic. D. 4. c. 3. n. 7.*

5. Erant olim omnes Pontificiæ religionis, *Instrum. Pac Cæs. Suecico autem A. 1648.* constitutum *art. 5. §. 20. vers. Sed in judicio Aulico* &c. aliquot Aug. Confessionis, doctos & rerum Imperii peritos Viros adsciscendos, eo quidem numero, ut, si lis sit inter *Imperii Status* diversæ religionis, aut si Catholicis cum Catholicis, tertio interveniente existente Aug. Confessionis, controversia, aut vice versa, intercedat, (Status autem tantùm, non etiam Nobiles immediatos inter se causas habentes, multo minus mediatos hoc fictæ paritatis beneficio frui tradit *Lyncker. de gravam. extrajud. c. 6. §. 29. n. 9.*) paritas judicantium ex utraque religione Adsessorum observari possit. Atque ut his pactis staret Imperator, in *Ord. Iud. Aul. de anno 1654. t. 1. §. wir wollen.* promisit sex Assessores A. C. se reli-

reliquis diversæ religionis adjuncturum, ut casu illo eveniente selecti æquali numero utriusque religionis Consiliarii cognoscant atque judicent. In cæteris verò Imperii negotiis, si Evangelici omnes in unum conveniant, diversæ religionis Assessores oppositum tueantur, etsi Catholicorum plures, pauciores Evangelicorum sint, fictione tamen quadam pares habeantur, controversiâ ad Imperatorem delatâ, ulteriori deinceps decisioni subjiciatur; quod si Catholicorum aliquis Evangelicis, aut horum nonnemo illis accedat, ejus partis majora habeantur, cujus vota accessione illâ augentur. Utinam autem hæc modo ita hodie servarentur. vid. *Fritsch. in add. ad Limn. l. 9. c. 4. n. 5. p. 397. seqq.*

6. Conveniri possunt in Incluto hoc Judicio omnes mediatè ac immediate Imperio subjecti, si non in primâ statim, attamen in secunda instantia, nisi qui singulari jure, vel præscriptione legitimâ contra ejusdem Idict. sint muniti, non enim minus in hoc Aulico, quàm Cameræ Imperialis Judicio, Privilegia primæ instantiæ, Austregarum jura & Privilegia de non appellando Statibus Imperii nonnullis indulta, ipsis illibata servari debent. *Instr. Pac. art. 5. §. 20. vers. Cætera in Aulico &c. R. I. de anno 1654.* §. was dann Churfürsten und Stände. *168.* R. H. O. *tit. 2.* §. wir befehlen auch hiermit Unserm Reichs-Hoff-Raths

Præsidenten und Räthen ernstlich / daß Sie in Erkennung der Citationen / Rescripten / Mandaten / und andern Processen / nicht blos allein Unser Käys. Hoheit / sondern auch Unser und deß H. Reichs Churf. Fürsten / Graffen / Herrn / Ständē / gefreyter Reichs-Ritterschafft / Reichsstädten und andern mittel- und unmittelbaren Unterthanen / Privilegia der ersten instanz, Jura Austregarum, Privilegia de non appellando, und die Summa / unter welcher man nicht appelliren / und die Sach an höhere Gericht bringen kan / aller Gebühr nach sorgsamlich in acht nehmen / und den Reichs-Ständen unberührt verbleiben lassen / da wieder auch durch Mandata, Commissiones, Avocationes, oder auff einige andere Weise / niemand beunruhigen oder beschweren / sondern in Erkäntnis der Process, auch Annehmung der appellation, Sich den gemeinen Rechten / Reichs-Abschieden / und wolverordneten Satzungē / ohne verletzung der Ständen Privilegien / gemäs verhalten. *Capit. Leop. art. 18.* ubi Rescripta, inhibitiones, Mandata, quæ his promissis adversa sunt, nulla pronunciantur. Confer. *Instr. Pac. art. 10.* & quæ *praced. cap. n. 3.* dicta sunt de Privil. Regis Sueciæ & Ducum Brunsvicensium ac Luneburgensium.

7. Ratione Causarum Aulicum hoc Imperatoris Judicium concurrentem cum Camera Imperii Spirensi habet Idictionem, ita ut

ut de omnibus causarum generibus, in quibus Cameræ Imperialis Idictio fundata est, & ipsū Judicium Aulicum cognoscere possit. R. H. O. tit. 2. §. So wollen wir auch/ daß unser Reichs-HoffRath sonsten/ und in denen Fällen/ darinnen wir/ und Unsere Vorfahren am Reich/ unserm Cammer-Gericht concurrentem Idictionem, zu mehrerer Beforderung der Partheyen/ und unserer Ubertragung mitgetheilet haben/ demselben seinen starcken Lauff lassen/ und per avocationem causarum nicht verhindern/ wann nemblich solche Sachen allbereit daselbst/ durch außgewürckte und insinuirte citation, anhängig gemacht worden. add. *Instr. Pac. art. 10. vers. Econtra.* Quod & ipsi Camerales, in causa Waldeck contra Paderborn & Consortes, die Graffschafft Piermont betreffend/ *anno 1650.* agnoverunt. Excipienda tamen esse videntur negotia Personas Camerales concernentia, ea enim immediatè sub Camerali Idictione ita esse videntur, ut concurrentiæ locus non sit. *Ord. Cam. p. 1. tit. 50. pr. R. I. de anno 1654.* § hingegen *141. verb.* auch anderer Gerichts-Zwang frey seyn ꝛc. Dein præter eas causas, in quibus tàm Cameræ, quàm Consilii Aulici Idictio fundata est, ad Judicium Aulicum etiam aliæ quædam adhuc pertinent, in quibus nulla est Cameræ Idictio, scil. causæ feudales Regalia feuda concernentes, causæ Italicæ, Confirmatio-

 nes

nes privilegiorum, veniæ ætatis concessio, restitutio famæ, causæ teloniorum, tum quoque causæ criminales Statuum Imperii, de quibus ita in R. H. O. *tit. 2. pr.* In unserm Reichs-Hoff-Rath sollen alle und jede Sachen/ daß H. R. Reich/ desselben Hoheit und Recht/ Herrligkeit/ Gerechtigkeit/ Pfandschafft/ Lösung/ Regalien/ Hohe und Nidere Lehen/ Privilegien/Indult, Cofirmation und anders/ wie es Nahmen haben mag/ und in Summa/ was nach der unfehlbaren Justitien dirigiert und decidirt werden soll/ insonderheit alle und jede Parthey-sachen/ die Rechts/ Gewohnheit/ connexität uñ consequenz halber/ für unser Käys. Gericht gehören/ oder von den ersten instantien durch Mittel der Appellationen, Supplicationē/Dictionis nullitatis, implorationis officii, oder in andere Weg sich dahin wenden/ fundirt und gehörig seyn/ die sollen allda angenommen/ gerechtfertiget/ darüber erkennet/ und die Nothdurfft außgefertiget werden. add. *O. Cam. p. 2. t. 7. Tabor. in Dissert. de execut. rei judicat. th. 48.* & *Dn. ab Andler. in Prud. Publ. & Priv. l. 2. t. 1. p. 1. n. 10. & 36. ubi* recenset causas, in quibus concurrentia Idictionis obtineat, vel non obtineat. In illis autem causis in quibus concurrunt invicem Suprema hæc Judicia, præventioni locus datur, ita, ut coram eo causa disceptanda sit, coram quo primùm per citationē legitimè insinuatam, rei, aut

aut Decretum saltem, actoris respectu, lis cœpta. R. H. O. *tit.* 2. §. So wollen wir auch/ verb. wann nemblich solche Sachen allbereit daselbst/ durch außgewürckte und insinuirte citation, anhängig gemacht worden. *Joh. Andr. Gerhard. Disc. de Suprem. Imp. Rom. Germ. jud. D.* 1. *c.* 3. Quod si lis in Camera cœpta in causis eo pertinentibus, eas avocarē vel inhibitiones decernere, aliâque viâ cursum justitiæ impedire non potest Senatus Imperatoris Aulicus. *R. I. de anno* 1654. §. Ebenmässig sollen rc. 166. *Capit. Leopold. art* 42. Sed benè eum per Rescriptum accelerare valet, vid. *Gerh. d. l.* ac *Cæsar & Status simul* causam etiam omnino avocare possunt. *Blum. tit.* 25. §. 23.

8. Non pertinent autem ad Judicium hoc Aulicum causæ Spirituales & Ecclesiasticæ, si nempe de religione & doctrina fidei, de decimis, de jure patronatus, de jure Advocatiæ agatur. *Knipschild. de Civit. Imper. l.* 2. *cap.* 33. *num.* 24. nisi de possessione aut quasi earum rerum saltim controvertatur, aut de facto tantum quæratur; cum enim judicium possessorium neque quantitatem neque qualitatem rei Spiritualis concernat, & quæstio facti sit merè profana, in hisce casibus tam ratione primæ, quam secundæ instantiæ fundata erit Jurisdictio ejusdem.

9. Aulicum hoc Consilium Aulam Imperatoris plerumque sequitur, & eodem regula-

 riter

riter habetur loco, ubi est illa. R. H. O. *tit. 1.* §. alle diese ꝛc. ibi: und Unserm Keyserl. Hoffe/ je und allezeit/ welcher Orthen derselbe gehalten wird/ nachfolgen. Cum tamen an. 1645. Ferdinandus III. ex superiore Austria in Bohemiam discederet, Aulamque suam Pragæ constitueret, Consilium Imperiale Aulicum Lincii permansit, ibique Processus omnes expediti, ac Pragam Cæsari ad subscribendum missi sunt. Et cum idem laudatissimus Imperator cum filio suo Ferdinando IV. anno 1653. Ratisbona Augustam Vindelicorum ad actum Electionis Regis Roman. proficisceretur, Senatus Aulicus Ratisbonæ substitit, quod & antehac non raro factum observarunt alii, & modò nunc contigisse omnes scimus. In quocunque autem consistat loco, citationes semper hac decernuntur formula: Selbst oder durch einen gnugsahm gevollmächtigten Anwald/an Unserm Käyserlichen Hoff/ was Enden derselbe alsdann seyn wird/ erscheinet ꝛc.

10. Ordinationum, quas hactenus soli Imperatores huic Judicio præscripserunt, tres tantum nobis videre contigit. Scil. Ferdin. I. promulgatam anno 1559. Matthiæ anno 1614. Statibus communicatam. vid. *Declarat. Imperat. de Consil. Aulic. anno 1637. 15. Apr. Electoribus exhibitam ap. Limn. tom. 4. in addit. ad lib. 9. c. 4. num. 1. vers.* Schließlichen hat ein Hochlöbl. Chur-Fürstl. *Colleg.* (Illa, ut dictum,

extat

extat *apud Lehmann. in Act. publ. de Pace Religion. l. 1. c. 37. p. 146. seqq.* Hæc, utut plura contineat quàm illa, eamque pluribus locis sequatur Ferdin. III. usu tamen non recepta, legitur apud *Limn. l. 9. J. P. c. 4. num. 34.)* ac Ferd. III. de anno 1654. quæ extat ap. *Limn. Tom. 5. in addit. ad l. 9. c. 4.* Hanc autem Status omnes recipere recusarunt, weiln Sie Ihnen nicht ordentlich communicirt / noch Sie in Ihren monitis darüber vernommen worden / desiderantes, daß solche ordentlich dictiret / und bey nechst bevorstehendem Reichstag davon weiter gehandelt werde. *Limn. d. l. in fin.* Quod ipsi in monitis communibus ad Capitulationem Electori Mogunt. 17. April. anno 1658. exhibitis urserunt, ad *art. 42. verb.* daß die Reichs-Hoffger. Ordnung auff gehaltenen Rath / mit Chur-Fürsten / Fürsten / und Ständen / und nach derselbē Gutbefindung und Einwilligung / zu verfassen. Et quia Electores Leopoldum *in Capit. art. 41.* ad eam servandam adstrinxerunt, usque dum aliud constitutum, idem in monitis anno 1664. in Comitiis adhuc durantibus exhibitis, (quæ extant apud *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 9. c. 4. n. 4. p. 380. seqq.*) repetierunt; forsan ergò brevi quarta communi Procerum Imperii Consilio conscripta lucem videbit.

11. De Processu in summo hoc Judicio servando, quæ novissimis Imperii Constitutionibus

nibus ſint cauta. vid. *Inſtrum. Pac. art. 5. §. 20. verſ. Quoad Proceſſum. R. I. de an. 1654. & tit. 2.* §. So wollen wir auch ꝛc. der R. H. O. *de anno 1654.* Cui ab Electoribus tacitè approbatæ, dum alia prodeat, omninò inhærendum, ſicuti & Domini Conſiliarii Cæſarei ſe eam ſtrictè ſervare fatentur. Confer. *Gerhard. cit. Diſc. 2. & 3.*

12. Conſueverunt antehac cauſæ graviores, ſi Politicæ Conſiderationes concurrerent, poſtquam ad ſententiam usque in Judicio Aulico agitatæ fuiſſent, cum voto, mit einẽ Gutt-achten / referri ad Cæſarem: atque eo caſu Cæſar cauſam in Conſilio Secretiori, im Geheimen Raht / proponebat, in quo Sanctiori Conſilio non tam Juſtitiæ & Juris, quam Status Ratio conſiderabatur, an nempe tali, vel alio rerum ſtatu, commodum eſſet, ita pronunciare, an ſine magno Imperii motu & ſcandalo ſententia talis executioni mandari poſſet. Quod ſi ea difficilis videretur, vel incommoda alia metuerentur, pronunciatio ſententiæ conceptæ aliquantiſper differebatur, donec commodior exequendi occaſio eveniret, cæteroquin, ejusmodi obſtaculis non concurrentibus, non facilè à voto Senatus Aulici recedebatur. *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 9. c. 4. in pr. & ad Capit. Matth. art. 40.* Sed Electores anno 1637. monuerunt, ne id in poſterum amplius fieret, quibus tum quidem re-

ſpon-

ſpondit Imperator: Zum vierdten hat ein Hochlöbl. Churfürſtlich Collegium gebetten/ das was ein Reichs-Hoffraht/ cum debita cauſæ cognitione geſchloſſen/ im Geheimen Raht/ ohne vorgehende communication mit dem Reichs-Hoffraht nicht ſolle geändert werden/ da iſt Höchſtgedachte Käyſerl. Majeſtät ohne daß deß Willens/ was in puncto Juſtitiæ cum cauſæ cognitione geſchloſſen iſt worden/ nicht zu endern/ was aber Ratio Status und andere Umbſtände mit ſich bringen/ und erfordern/ darinn wollen ihre Käyſerl. Majeſtät Jhro die freye Hand offen laſſen. Poſt tamen primum in *Capitul. Ferdinandi III. art. 44.* dein clarius in *Leopold. art. 42.* cautum: Wir wollen nicht geſtatten/ verhengen oder zugeben/ daß unſers Geheimen Raths Collegium, ſamptlich oder ſonderlich/ dero Reichsſachen/ welche vor den Reichs-Hoff-Rath gehören/ Sich anmaſſe/ darinn Sich einmiſche/ oder auff einigerley Weiſe dem Reichs-Hoff-Rath eingreiffe ꝛc. Surrogatum vero videtur in hujus locum *Inſtrumento Pacis* Conſilium Principum. *art. 5. §. 20. verſ. 5. quoad proceſſum &c.* ibi. *in cauſis majoribus & unde tumultus in Imperio timeri poſſunt &c.* Sententia Senatus Aulici ſi quis gravatum ſe exiſtimet, loco Reviſionis in Camera uſitatæ, remedium Supplicationis habet. R.H.O. *tit. 5. §.* daſern ſich nun ꝛc. vid. *cap. praeced. num. 4*

13.

13. Si Imperator fatis concedat, ſtatim acta omnia à Regiſtratore obſignantur & aſſervantur, atque ad noviter Electi Imperium in ſuſpenſo manent. Intereà autem quilibet Vicarius in terris Imperii ſibi aſſignatis Judicium Vicariatus conſtituit, quorum Judiciorum acta, finito interregno, ad Electi Imperatoris aulam transmittuntur. Atque ex hoc ipſo quidem Jurisdictionem Conſilii hujus Aulici non ordinariam, ſed delegatam tantum eſſe, colligunt *Gerhard. Diſc. 1. c. 1. num. 4. Gaſtel. in Spec. Jur. univerſ. c. de Suprem. Jud. Aul. p. 127.* Sed vid. Dn. D. *Bardili Diſp. de Judic. Aul. c. 7. §. 1.* Novimus ætate noſtra etiam propter belli Turcici metum, diſcedentibus aliò Conſiliariis, illud per menſes aliquot ceſſaſſe, at eo evaneſcente, priſtinum recepiſſe vigorem. Hæc de Judicio Aulico dicta ſufficiant, nunc & de Camerali, ac deinde de his duobus Subordinatis Imperii Judiciis nonnulla quoque ſubjiciemus.

CAPUT XIII.

De Iudicio Camerali.

CUm in Camera ſive conclavi Judicia inſtituta, (quædam enim ſub dio habita,) ab adjuncto loci Cameræ nomen iisdem inditum eſt; hincque procul dubio etiam factum,

ctum, ut locus Judicii Imperialis dictus sit *Camera Imperialis*, die Käyserliche Cammer / quamvis propriè vocè illa ipsum Summum Imperii nostri Judicium denotetur, quod inde quoque audit *Judicium Camerale*, das Cammer-Gericht / it. *Camera Imperij*, Käyserl. Majestät und deß Heil. Reichs Cammer-Gericht. *R. I. de anno 1654.* §. in Fällen 2c. *162.* quia sc. causæ Imperii civium ibi disceptantur. Est hoc *Iudicium Camerale alterum Supremum in Imperio Tribunal, unanimi Imperatoris ac Statuum Imperii consensu institutum, ut inibi coram Judicibus Imperii, ejusdem civium ac subditorum causa controversa, juxta præscriptam Ordinationem disceptentur, eorumque sententiá definiantur.*

2. Originem non Friderico III. sed Maximiliano I. Imp. Gloriosissimo debet, hic enim illud communi Statuum consilio in Comitiis Wormatiensibus anno 1495. formaliter instituit, ut esset universale Imperii Romano-Germanici Judicium, commune civium perfugium, atque extremum juris Asylum. *R. I. de anno 1530.* § dieweil nun unser 2c. *76. Strauch. diss. 13. th. 4.* Causa ejus instituendi non tantum fuit multitudo litium circa ann. 1400. potissimum exorta, sed & querelæ Statuum de mobilitate Judicii Aulici, quod Cæsarem huc vel illuc migrantem sequi cogebatur, & plurimas litigantibus difficultates pariebat, anno

anno 1467. & anno 1486. in Comitiis expositæ. *Otto de l. P. cap. 11. p. m. 344.*

3. Cum primùm institueretur, locus ipsi assignatus fuit Francofurtum ad Mœnum, ubi d. anno 1495. d. 3. Novembr. prima Judicialis audientia celebrata, sive ut *Gailius* loquitur, primum Consistorium publicum habitum. *lib. 2. de P. P. c. 1. num. 28.* add. *Blum. Proc. Cam. tit. 4. num. 3.* & anno 1496. d. 26. Febr. omnium prima sententia banni Imperialis pronunciata, referente *eodem ibid. n. 29.* Sed vix per annum & dimidium Francofurti constitit, cum Wormatiam vocatum; abinde Norimbergam migravit anno 1501. hinc Ratisbonam anno 1504. ac tandem anno 1547. Spiram, quæ in Comitiis Augustanis *anno 1530.* comuni Cæsaris & Ordinum Consilio, Cameræ Imperialis sedes quasi propria constituta, ut abinde exceptis belli & pestis temporibus v. *O. C. p. 2. tit. 34. R. I. de anno 1570.* §. dieweil dann auch ꝛc. *103.* non nisi communi Imperii consensu, aliò rursus transferri deberet. *R. I. de anno 1530.* §. darzu meinen und wollen wir ꝛc. *83. Paurmeist. de Jurisdict. cap. 6. num. 22. seqq. Blum. d. tit. 4. n. 15. 16. 17.* Et actum quidem fuit in conventu Osnabrugo-Monasteriensi de eadem in alium universis Imperii Statibus commodiorem ac securiorem locum transferenda, nonnullis Erfordiam, (Senatus verò loci hujus id per me-

memoriale deprecatus est,) aliis Magdeburgum, aliis alias Civitates nominantibus. Sed res ad proxima Comitia tum rejecta. v. *Instr. Pac. art. 5. §. 20.* In proximis autem Comitiis visum fuit, translationem ejus è re Imperii non esse, adeoque omittendam vid. *R. I. de anno 1654* §. als auch ꝛc. 167. *Fritsch Elect. Jur. Pub. part. 1. cap. 9. n. 3.*

4. Consilio Imperatoris Aulico ætate quidem cedit Judicium Camerale, dignitate tamen est æquale. *Mindan. in præfat. lib. 1. de Process.* quamvis certo respectu sibi invicem dubiam faciant palmam. Illud in causis reservatis, ob quas ipsi primas concedit *Tabor in dissert de execut. rei jud. th. 48.* Hoc in fundatoribus suis, qui non solus Imperator, sed totum Imperium, seu Imperator & Status Imperii; Unde Aulicum Imperatorem, Camerale totum Imperium præsentare dicitur, *R. I. de anno 1654.* §. damit aber auch ꝛc. 165. quo intuitu *Meichsnerus l. 4. dec. 4. n. 15.* Camerale non paulò augustius Aulico esse perhibet. *Conf. O. C. p. 1. tit. 3. R. J. de anno 1531.* §. Ferner. 16. ubi Camera das Oberste und letzte Gericht im Reich vocatur. & *R. I. de anno 1654.* d. §. damit aber auch ꝛc. 165. & §. als auch bey den allgemeinen Friedens-Tractaten ꝛc. 167. ubi eadem Unsers Käyserl. und des Reichs Höchsten Gerichts nomine venit.

5. Summi Justitiæ Sacerdotes, qui in ex-

celſo hoc Judicio Divæ huic quotidiè Sacra faciunt, ſunt Judex, qui totius Judicii Caput, Ordinationis cuſtos atque vindex exiſtit, Præſides, qui Judicis abſentis (ſi nim. vel morbo, vel negotiis in Provinciis ſuis detineatur) vices gerunt, & Aſſeſſores, qui hîc non conſilii ſaltem ſuggerendi gratia Judici adſident, quæ Aſſeſſorum Jure Civili conditio erat, ſed judicandi quoque ac decidendi munere funguntur, hincque paſſim Judices & ipſi appellantur. *O. C. p. 3. tit. 53.* §. ob ſich aber ꝛc. *add. p. 1. tit. 13. 14.* Judex ſemper unus fuit, Præſidum autem & Aſſeſſorum numerus non ſemper idem. Illorum quondam fuere duo, ſed per *R. I de anno 1570.* tertius & *Inſtr. Pac.* quartus additus, ita ut ex utraque religione, Auguſtanâ & Catholicâ, ſeligi debeant duo; Horum olim 24. v. *R. I. de anno 1530.* §. *76.* poſt in 41. v. *R. I. de anno 1570.* §. und dieweil nicht nöthig ꝛc. 59. denique *Inſtr. Pac. art. 5. §. 20.* verſ. *Præterea cum ob enatas.* & *R. I. de anno 1654.* §. demnach auch im Friedenſchluß. *169.* ad 50. auctus, & ad paritatem numeri utriusque religionis, tollendæ ſuſpicionis ergò, ſimul redactus eſt; ſed ſubſtitit res in nudi placiti finibus, nunquam enim hactenus numerus ille definitus reverà completus fuit, imò hodiernus Dnn. Aſſeſſorum numerus ne dimidiam quidem ejus partem æquat, cauſam ex Dnn. Cameralium, ipſorum

rum Salaria concernentib. memorialibus An. 1666. & 1673. in Conventu Ratisbonensi oblatis, (quæ exhibet *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 9.* & in *addit. ad Limn. l. 9. c. 2. num. 34. pag. 354. seqq.* ubi subjicit quoque daß Project der erhöheten Camer-Matricul;) facilè suspicari licet.

6. Judex constituitur à S. Cæs. Majestate, ex Principum Germanorum, Ecclesiasticorum aut Secularium, vel saltim Comitum, aut Baronum ordine delectus. *Blum. Proc. Cam. tit. 5. ubi late officium ejus describit.* Præsides, quorum duo sint August. Confession. similiter ex Comitum, vel Baronum serie, ab Imperatore vel Rege Rom. denominantur ac ordinantur. *Blum. in Proc. Cam. tit. 6.* vid. *Comitum Suevic. literas ad Cæsar. Majest. de d. 13. Jun. Ann. 1665. exhibitas à Fritsch. p. 1. Elector. Jur. Publ. c. 3.* Idem & duos Assessores Cath. relig. præsentat; Reliqui Cathol. Assessores præsentantur.

Ab Electoribus {
- Moguntino. 2.
- Trevirensi. 2.
- Coloniensi. 2.
- Bavaro. 2.

A Circulo {
- Austriaco. 2.
- Burgundico. 2.
- Bavarico. 4.

A Circulis permixtis utriusque religionis, à parte Catholicorum	Franconico. 2. Suevico. 2. Superiori Rhenano. 2. Westphalico. 2.

Assessores Aug. vel Ref. Relig. præsentantur

ab Electoribus	Saxoniæ. 2. Brandenburg. 2. Palatino. 2.

Circulo	Saxonico superiori. 4. Saxonico inf. 4.	Alternatim adhuc unum Aug. adjiciendo.
Circulo	Franconico. 2. Suevico. 2. Superiori Rhenano. 2. Westphalico. 2.	Et hi similiter alternando adhuc unum adjiciunt, sicque numerus Assess. quinquagenarius conficitur.

Circulus Rhenanus Electorum præsentandi jus non habet, licet ad sustentationem Cameræ etiam solvere teneatur, quia constat tantùm ex IV. Electoribus ad Rhenum habitantibus, qui alias eo jure utuntur. *Blum. de Proc. Cam. tit. 7. num. 9. 11.*

7. Assessores præsentandi debent esse 1. ex legitimo thoro nati. *O.C.p.1. t. 3. §. 1.* 2. Germanici. *d. text.* quia hi suæ nationis consuetudines melius quam exteri nosse intelliguntur, & non nisi Germanicâ linguâ in hoc judicio

dicio proceditur, adeò ut si litigantes hanc ignorent, per interpretem agere debeant; sicut anno 1558. contra Episcop. Verdunensem Processus Latini denegati, & in Germanica lingua decreti; cumque Sabaudiæ Dux, lite ipsi à Joh. im Thurn motâ, Processus in Germanicâ linguâ cassari, vel latinè verti petiisset, Camera restitit, subjecta clausula: Und sollen hinführo beede Partheyen in Teutscher Sprach verfahren. *Bruning. de var. univers. specieb. th. 7.* add. *Speidel. voc.* Sprach. *vid. tamen O. C. p. 2. t. 31.* §. 7. Quod secus est in Judicio Aulico, ubi promiscuus Linguæ Latinæ & Germanicæ usus. R. H. O. *tit. 3.* §. Ferner soll ꝛc. 3. Pontificiæ vel Augustanæ Confessionis, aut Reformatæ religionis. *arg. art. 7. Instrum. Pac. vid. Fr. Iren. ad Burgold. p. 2. pag. m. 44.* 4. Morum gravitate, & honestate vitæ conspicui. *O. C. p. 1. t. 3. §. 1.* mores enim & honesta vita præferuntur scientiæ. arg. *c. sedulo. dist. 38.* 5. ad gerendum Assessoris munus idonei, idonei autem tum erunt, si morum & consuetudinum Germaniæ periti, jurium gnari & in praxi versati sint, ac causas in judicio propositas dextrè referre possint. *d. t. 3. §. 1.* vid. omninò *Blum. tit. 7.*

8. Cum ergò communi Statuum Imperii consensu Summum hoc Imperii Tribunal institutum fuerit, nec quicquam invitis, aut in consultationem non adhibitis Statibus, circa

id mutare ac reformare, multò minus ipſum planè abrogare, novoque inſtituto abolere, vel pro lubitu ſaltim Judices conſtituere Imperator poſſit; Sed imò plurimam Judicum partem conſtituendi, ac judicandi facultate inſtruendi poteſtas ſit Statuum Imperii, ut vidimus, non poteſt non Idictionem ſuam (quam habet propriam, publica Imperii lege Ordinatione Camerali ſcilic. quæ vim legis obtinet. *Gail. 1. O. 41. n. 5.* delatam (Jdictio enim quam lex defert, ordinaria eſt. *l. 6. ibique Gloſſ. de Idict.* dein ſi Idictio Cameræ eſſet delegata, ad delegantes, videl. Imperatorem & Status Imperii, appellari poſſet juxta doctrinam *Gailii. 1. O. 121. n. 2.* quod tamen fieri non poſſe indubium eſt vid. *Blum. Proc. Cam. tit. 25. n. 7. ſeqq.*) ac Imperatoris morte minimè concidentem. vid. *Gerbard. Diſc. 1. c. 1. num. 23. Burgold. ad Inſtr. Pac. p. 2. D. 20. n. 10.* Sed quia decreti Proceſſus Imperatoris nomine, titulo atque ſigillo, in ejus præeminentiæ ſignum, emitti conſueverunt, hoc autem non niſi abſurdè in Interregno fieret, illi, quamdiu Imperium per Imperatoris mortem vacat, ſub Sereniſſ. Dnn. Vicariorum Imp. nomine, ac communi utriuſque inſignia referente ſigillo, hodiè emittuntur. vid. *Limn. ad A. B. tit. 5. §. 1. Obſ. 9.*) Imperatori ac Statibus Imperii (ut univerſis tamen) ſimul acceptam ferre v. *Limn. lib. 9. c. 2. Blum. Proc.*

Cam.

Cam. tit. 25. n. 6. in fin. frustra renitentibus *Lampad. p. 3. c. 16. n. 8. & 11. Stamler de Reservat. §. 34.* qui Idictionem Cameræ unicè ab Imperatore dependere operosè probare conantur, quibus accessit quoq; *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 9. c. 2. n. 52.* Dicimus porrò Idictionem Cameræ Imperiali concessam ita ei tributam, ut eam tamen Cæsar non prorsus ac omninò à se abdicarit, sed per modum conjunctionis de eodem negotio uterque, tam Cæsar quam Camera, salvo præventionis Jure, judicare queat, quod alii sic vulgò efferre solent, Idictionem Cameræ Imperiali non privativè, sed cumulativè, ita, ut & cum eâ Imperator sive Judicium ejus Aulicum, salva tamen præventione, concurrere possit, concessam intelligi. *Casp. Lepold. de concurrent. Idict. qu. 4. Myns. dec. 3. Cons. 24. Paurmeist. cap. 6. n. 57. & plur. seqq. Blum. d. tit. 25. n. 41. seqq.* Conf. *cap. praeced.* ex quo hanc nostram assertionem ita limitamus, ut eam tamen concurrentiam non in omnibus causis universaliter obtinere velimus.

9. Præter Judicem Cameralem, Præsides & Assessores, de quibus hactenus, sunt & alii Ordinarii Judices quoad Cameram, licet in Camera non degant, Visitatores scil. & Revisores Cameræ, qui si judicandi, visitandique facultas spectetur, nec non personæ, quibus utraque Idictio competat, considerentur, inter se non differunt, licet quædam

dissimilitudo inter eos sit in eo, quod Revisio duntaxat reformationem sententiarum, quæ in Camera perperam latæ prætenduntur, concernat; Visitatio verò omnis generis defectus ac vitia, si quæ in Cameram irrepsisse videantur, corrigat, vel desuper ad Cæsarem referat, ut ipse cum Statibus rei medeatur. *v. R. I. Spir. anno 1557. pr. & §. 1. seqq.* j. *Deputations*-Abschied zu Speyer *de an. 1600. Stephan. de Idict. lib. 7. p. 1. c. 1. membr. 1. n. 7. 8. & 50.* Judices Cameræ delegati sunt Commissarii Cameræ, quos & absque literis mutui compassus mediatè Imperio subjectos citare posse notat *Stephan. d. l. & p. 1. cap. 3. memb. 2. n. 14.* Sed vid. *Blum. tit. 73. n. 20.*

10. Jurisdictioni Incluti hujus Judicii omnes personæ & causæ civium ac subditorum Imperii, vel in primâ, vel in secundâ instantia subjiciuntur. *O.C.p. 2. tit. 27 n. 5.* nisi quæ personæ ab ea sint exemptæ, & causæ quædam peculiariter exceptæ *d. text.* Inter Personas exemptas sunt: Duces Burgundiæ, vigore *Transactionis an. 1548. d. 26. Maij. Augusta cum Carolo V. inita*; Lotharingiæ, vigore *Transactionis anno 1542. Noriberga contracta. Wehner. voc.* Stand des Reichs. Helvetiorum Cantones, qui plenam exemptionem ac libertatem obtinuere *Instr. Pac. art. 6.* Refert huc *Dn. Strauch. Diss. 13. th. 6.* & Archi-Duces Austriæ, quos & *Crispinus in Austria.* à Idi-ctione

ctione Camerali immunes esse, & incidente aliquâ controversia unum ex Vasallis suis judicem constituere notat. Sed hoc ipsum per *Capitul. Leop.* hodiè aliquo modo mutatum videtur *art. 32.*

11. Causæ exceptæ sunt I. Reservata Imper. *O. C. p. 2. t. 7. Myler. de Stat. Imp. l. 1. c. 20. n. 10.* II. Causæ spirituales, ut, si agatur de religione & doctrina fidei, de jure Advocatiæ, de jure Patronatus, de decimis, de matrimonio. vid. *Stransb. d. diss. 6. & seqq. Everhard. Fabric. in Gail. Enucleat. l. 1 Obs. 112.* ubi quoad causas matrimoniales plures tradit limitationes. III. Causæ Criminales, quibus agitur ad pœnam corporis afflictivam, hæ enim hodiè tales propriè dicuntur, & neque per viam simplicis querelæ, neque per appellationem, extra casum principaliter intentatæ nullitatis, in Camerâ recipiuntur. *O. C. p. 2. tit. 28 §.* nach dem auch rc. *R. I. d. anno 1530. §.* item als jetzt etliche Zeit rc. *Gail. 1. O. 1. num. 27.* adeoque in his penè summa Ordinum potestas videtur, quod forsan miraberis. Longè graviores namque sunt causæ criminales quam civiles, ergò exactius etiam judicium requirere videntur. Nunc autem quibus summum de bonis fortunæ judicium committi non satis tutum creditum, iis tamen in caput & tergum animadvertendi potestas relinquitur, adempto reis appellationis auxilio. Sed

enim interest Reip. delicta statim puniri, & plures appellationum instantiæ litium sunt alumnæ. *Joh. Ferrar. Montan. de appellat. l. 1. c. 15. num. 37.* In alias hujus rei rationes inquirit *Ludolph Hugo de Stat. region. German. c. 3. n. 42. 43.* Excipiuntur tamen 1. Causæ fractæ Pacis publ. tàm religiosæ, quàm profanæ, auff den Land- und Religions-Frieden. *O. C. p. 2. t. 6.* in quibus & in primâ instantiâ Cameræ Jurisdictio fundata, cessante Austregarum Privilegio. *O. C. p. 2. t. 9. §. 2. ibi.* So jemands hohen ꝛc. *Gail. 1. O. 3. & l. 1. de P. P. c. 11. num. 1. 2. 3. Blum. Proc. Cam. tit. 28. & 29.* 2. Delicta sive crimina à personis Cameralibus commissa, per text. *O. C. p. 1. t. 50. §. ult. Dan. Otto de J. P. c. 11. p. m. 350. Blum. tit. 24. numer. 41.* 3. Delicta fiscalia. *Gerhard. D. 1. c. 1. num. 2.* IV. Decreta alimentorum, causæ studiorum, causa momentaneæ possessionis, &c. de quibus *Sprenger. in Instit. Jur. publ. lib. 1. c. 13. Blum. Proc. Cam. tit. 46. num. 55. seqq.*

12. In causis ergo ad Cameram spectantibus, Ejusdem Jurisdictio vel in prima vel in secundâ instantia fundatur. Prius contingit rursus vel ratione personarum, si scil. rei, quorum forū actor regulariter sequitur, à Cameræ Jdictione specialiter non excepti, Imperio immediatè sint subjecti, neque publica aut privata conventione constitutos habeant judices; vel ratione causarum, si ipsum factum

ctum ita ſit qualificatum, ut ex ſua natura ejus cognitio & deciſio ad Cameram pertineat; ceſſantibus omnibus primæ inſtantiæ privilegiis. vid. *Gerhard. D. 1. c. 4. num. 2. Rodıng. l. 1. Pandect. Camer. c. 6. & ſeqq. Gail. l. 1. O. 1. & ſeq. Schwanman. Obſ. Cam. 25* ubi cauſas haſce longâ ſerie enumerant; vel denique ex cauſa denegatę Juſtitiæ, ac judicis ſuſpecti. *Ludolph. Hugo Cap. 3. num. 38.* Poſterius accidit, cum cauſæ in inferioribus Ordinum judiciis deciſæ, & vel per querelã nullitatis, vel per appellationem, aut viam provocationis, ob prætenſam nullitatem aut iniquitatem, latæ ibi ſententiæ ad ſummum hoc Imperii Tribunal trahuntur, ac Judicum in eo cenſuræ ſubjiciuntur. Cæterum ut eò facta valeat appellatio, inter alia requiritur. 1. ut facta ſit gradatim, non per ſaltum, judice ſcil. intermedio, ſi quis ſit, præterito. *Blum t. 48. n. 1. ſeqq.* 2. Summa litis ſit appellabilis, tùm ratione Ordinationis Cameralis & Conſtitutionum Imperii, (quibus ſumma L. flor. *Ordin. Cam. p. 2. t. 28.* primùm conſtituta, aliquoties aucta. vid. *R. I. de an. 1670.* §. als wir dann ꝛc. *Rec. Dep. de anno 1600.* §. wie wol nun ꝛc. nunc ad CCCC. Imperiales excrevit. *R. I. de anno 1654.* §. viertens ſoll die ſumma appellabilis &c.) tùm intuitu Privilegii, quod Judex à quo habet. v. *cap. 11.* add. *Blum. t. 46. numer. 40. 41.* In quâ quidem computanda hodiè non amplius petitio

titio libelli, quantum scil. in eo petitum, ut olim factum testatur *Gail. 1. O. 123. num. 3. & Mynf. 5. O. 83. num. 3.* Sed gravaminis duntaxat summa, sive id, in quo appellans, sive is actor, sive reus fuerit, per sententiam à qua læsus & gravatus est, spectatur & attenditur, vigore Gemeinen Camer-Bescheids. *de anno 1603.* cujus hæc sunt verba: *In causis appellationum in Camera recipiendis, cum de summa appellabili quaritur, gravaminis duntaxat summam i.e. eam in qua Appellans, sive is actor, sive reus fuerit, per sententiam à qua læsus & gravatus est, spectandam ac attendendam esse per majora in pleno Senatu conclusum est. Et hoc etiam in causis injuriarum certa pecunia ab actore astimatarum observandum esse placuit, sive fama & honoris reservatio facta sit nec ne in sententiis, adeò, ut tam in his injuriarum, quam cateris causis, si gravaminis summa quantitatem constitutam ac prafinitam, vel etiam majorem privilegii, si quod extet, summam non attingat, causam non recipiendam aut retinendam, decisum est.* Ut sic actore 500. Imperiales petente, Judice verò reum in 300. Imperial. condemnante, hodie vigore diß Gemeinen Bescheids neuter ad Cameram appellare possit, non actor, quia illi 300. Imperiales adjudicati, adeoque in 200. Imperial. tantum gravatus est; nec reus quia iste in 200. Imperial. absolutus, sicque in 300. Imperial. saltem gravatus. Et si quis

coram

coram Principibus Brunſuicenſibus Privilegium de non appellando ad 2000. flor. in auro (qui faciunt 2111 $\frac{1}{9}$. Imperial.) habentibus peteret 4000. Imperial. Principes illi autem actori 2000. adjudicarent, itidem neuter appellare valeret, quia uterque tantum in 2000. Imperial. gravatus. *Blum. Proc. Cam. Cap. 46. num. 9. 10.* Ad ſummam illam appell. conſtituendam tamen plures ac diverſæ ſummæ, ſi ab uno vel pluribus creditoribus una actione petantur, eademque ſententia quis in eas condemnatus fuerit, (ſecus ſi alia atque alia actione diverſæ ſummæ ex diverſis cauſis obligationis debeantur, ac quis in illas diverſis & ſeparatis ſententiis condemnatus ſit. *Joh. Melch. Clezelius de appellat. cap. 3. num. 26. ſeq. Beſold. de appellat. cap. 7. num. 2.*) ac uſuræ quoque cum ſorte, cumulari poſſunt. *Gail. d. O. Clezel. d. l. num. 28. Blum. d. t. 46. n. 14.* qui in ſequentibus etiam ſubjungit cauſas quasdam, in quibus memorata ſumma appellabilis haud attendenda.

13. Conſtat illuſtre hoc Judicium Judicio Audientiæ, ut vocant, & Senatus. Judicium Audientiæ eſt publicus Judicis & Aſſeſſorum conſeſſus, in quo Jurati Cameræ Procuratores litigantium deſideria proponentes audiuntur, eorumque litigium deciditur. Et à duplici modo peragendi dividi ſolet in Audientiam ſolennem & minus ſolen-

lennem. *Blum. tit. 60. Gerhard. Disc. 3. cap. 1.* Judicium Senatus est solennis Judicis, Præsidum, nec non Assessorum consessus, in quo de causarum ante in publica Audientia propositarum relationibus & sententiis, deque aliis quibusdã gravissimis causis consultatio instituitur. Estque Senatus hic vel plenus vel minus plenus, hic rursus dividitur in Senatum Extraordinarium, Sabbathinum & ordinarium, hic iterum subdividitur in Senatum definitivarum & Senatum interlocutoriarum. *Blum. tit. 59.*

14. De modo procedendi in augusto hoc Judicio Imperii hîc pluribus agere instituti fines excederet, proinde Lectorem ejus pernoscendi cupidum remitto tùm ad ipsam *Ordinationem Cameræ de anno 1555.* (ut quæ ex antiquioribus ab anno 1495. usque ad 1546. publicatis composita, & Comitiis August. dict. anno 1555. à Carolo. V. promulgata, pro perfectissima habetur, ita, ut ejus solius in *Capit. Leopold. art. 38.* fiat mentio; quamvis & Conceptum renovatæ Ordinationis Cameralis à Dnn. Cameralibus in Comitiis Imperii Ann. 1613. Statibus Imperii ad confirmandum oblatum, ac noviter à Dn. *Jacobo Blumio.* JCto revisum & ex novioribus Recessibus Imperii, Memorialibus Visitationum & Cameræ Consultis insigniter auctum, præsentique rerum statui accommodatum, Clementissimo Electoris Moguntini consen-

su

su & privilegio typis exscriptum, licet vim Sanctionis Pragmaticæ nondum sit nactum, utilissimè conferri poterit, usque dum prodeat alia nova, ab Imp. & Statibus Imperii confirmata Ordinatio, cujus spem jam fecit *Recess. Imp. nov. de anno 1654 §.* daß *anno 1613.* begriffenes ꝛc. *134.)* tum ad Authores, qui eum singularibus libris delinearunt, vid. imprimis *Rodingium in Pandectis Cameralibus, prælaudatum Dn. Blumium in Process. Camerali novissimo.* Cujus collectione etiam accepimus Communia Decreta, die Gemeine Cammer-Bescheide / ante hac valde desiderata, & ad Praxin Cameræ rectè intelligendam apprime facientia.

15. Cum Judicium hoc Camerale Summum sit Prætorium in Imperio, nulla ab eo datur appellatio vel Supplicatio. *O. C. p. 3. tit. 51.* daß von den Urtheilen deß Käyserlichen Cammer-Gerichts nicht appellirt oder supplicirt werden möge. ibi: Wir ordnen / setzen und wollen auch / daß von Urtheilen am Käyserl. Cammer-Gericht ergangen / und außgesprochen / kein Theil weiter zu appelliren / oder zu suppliciren macht haben soll ꝛc. Sunt tamen nihilominus alia quædam sententias Camerales impugnandi remedia, *Restitutio* scil. *in integrum*, qua partis error, *Revisio*, qua Referentis culpa, *Syndicatus*, quo Referentis dolus, aut Procuratoris prævaricatio redargui-

guitur. *Restitutio in integrum* impetratur mediante Imploratione officii Judicis Cameralis, (hæc enim ab eodem Judice, qui sententiam tulit, Camerâ scil. petitur, Revisio verò & Syndicatus coram Commissariis Imperatoris & Statuum Imp. instituuntur) ut sententiam à se latam (sive definitivam sive interlocutoriam) certis & legitimis de causis antè in actis non deductis (redlichen Ursachen ꝛc. Ursachen die zuvor nicht vorbracht/ quæ non articulatim, ut antiquitus *O. C. p. 3. t. 52. inf.* sed juxta *R. I. noviss. de anno 1654.* §. diesem nechst ꝛc. *34. vers.* daß nemblich. ꝛc. indiscriminatim generaliter seu summariè proponendæ. *Blum. tit. 78. n. 7.*) retractet & jus per sententiam ablatum restituat. *Revisio* (quid sit, dictum *cap. præc. 11. n. 4.*) si eam causæ qualitas admittat (cujus ratione requiritur, ut summa 2000. Imperiales in sorte absque usuris conficiat, & causa jure communi sit appellabilis, nam in quibus causis ab Inferiore ad Cameram appellari non potest, in iis nec revisio admittitur, si in prima instantia causa in Camera ventilata *R. I. de anno 1654.* §. zu Abkürtzung ꝛc. *127.*) hodie juxta *d. R.* sub pœna desertionis intra 4. menses à die latæ sententiæ proximos ab Electore Moguntino, aut ubi ipse in causa versatur, Trevirensi, petenda & per schedulam ex Cancellaria Moguntini supplicanti in testi-

mo-

monium acceptatæ revisionis dari solitam, Cameræ Imperii insinuanda est, præstito simul juramento revisorio & exhibitis gravaminibus. § In Fällen da die appellationes &c. *121.* Petitam revisionem post Moguntinus 3. menses ante Calendas Maji Imperatori ac Statibus Imperii ad annuam Visitationem Deputatis significat, cum requisitione, ut Consiliarios suos ad hanc revisionem mittant. Ea jam instituenda, pars quæ revisionem petiit, certam pecuniæ summam â Revisoribus pro qualitate personarum, & gravitate causarum terminandam, in Lectoria Judicii Cameralis, deponit. Dnn. Visitatores ac Revisores sub fide specialis jurisjurandi in Ordinatione præscripti, ut & Assessores Cameræ, per quos sententia fuit lata, religione juramenti, quod initio officii jurarunt, omnia & singula causæ revidendæ acta singulari diligentia perlegunt, revident ac perpendunt. Postmodum Assessores causas ac rationes prioris sententiæ referunt. Visitatores verò soli, momentis causæ ponderatis, sententiam priorem vel reformant vel confirmant; sententiâ reformatâ, parti victrici pecunia deposita restituitur, confirmatâ eam perdit. *O.C. p.3. t.53* § darauff sollen. *4. in fin.* Executio vero sententiæ reformatæ ex præscripto Ordinationis non ad Revisores, sed ad Cameram spectat. *O.C. d.l.*

16. Sed cum de hac materia revisionis integri extent Tractatus, *Zepperi, Benderi*, plura addere supersedeo, unicum hoc de effectu si adhuc admonuero, per *R. I. de anno 1654.* §. nach Berathschlagung 2c. *124.* eum tantummodo esse devolutivum, suspensivo in futuris in totum sublato, modo pars, quæ pro se sententiã habet, sufficientem præstet cautionem de restituendo judicatum, ubi in revisorio succubuerit, exceptis causis spiritualibus, in casibus scil. quibus eas Camera recipit. *Lyncker. de gravam. extrajud. c. 6. § 26.* *Syndicatus* est judicium, quo litigator ipsosmet judices de dolo, quod muneribus corrupti, aut pretio vel prece conducti, favoreque aut odio adducti, male judicaverint, accusat. *O. C. p. 3. t. 53. §.* Wo aber einige Partheyen 2c. In petendo instituendoque Syndicatu verò idem Processus, eædemque leges observantur, quæ in revisione. *d. t. 53. Blum. Proc. Cam. tit. 79.*

17. Adhuc dum unicum notatu forsan dignum coronidis loco addã, quod, licet summa sit Imperial. Cameræ Jurisdictio, cum totius Imperii authoritate inter partes litigantes cognoscat, causâque cognitâ judicet, non tamen res ejus judicatæ eam authoritatem ac legis universalis vim obtineant, quam veterum Imperatorum Romanor. Decreta & sententiæ habebant. *arg. R. I. de anno 1570. §.*

damit

damit aber rc. 77. quamvis ab iis etiam in inferioribus Judiciis in causis similibus non facile sit recedendum. *d. text. add. Rec. Deput. de anno 1600. §.* dieweil aber. *15.*

CAPUT XIV.

De Judicio Rothvvilensi, & aliis Imperii minoribus Judiciis.

PRoximum ab his est *Judicium Aulicum Rothwilense*, das Rothweilisch Hoffgericht/ nomen à loco ubi habetur, Rothwila, Urbe Imperiali in Circulo Suevico ultra Danubium, ad sinistram Nicri partem, non procul ab utriusque fluvii fontibus sita, ducens, quod est *Collegium Judicis & Assessorum, qui Rothvvila loco Cæsaris per certas Germaniæ provincias Jurisdictionem exercent, à Conrado III. Imperatore institutum.*

2. Occasionem Judicii hujus ibi à prædicto Imperatore instituti, hanc vulgò referunt, quod cum Conradus, Electoribus post Henrici V. Imperatoris fata circa Electionem dissidentibus, à pluribus eorum electus, cum Lothario Saxone à reliquis ipsi opposito de Imperio dimicasset, plurimumque opis ac præsidii ab urbe Rothwila accepisset, præmii loco Imperio potitus anno 1146. Consistorium hoc Imperiale ibidem adornaverit. vid.

Webner. Comm. ad Ordin. Rothwil. in præfat. & *Memoriale in Comitiis anno 1653* à Comitis de Sultz & Rothwilensium mandatariis *exhibitum ap. Limn. t. 2. add ad l. 9. c. 3. n. 8.* vers. Zuforderst geben ꝛc. *J. G.* von Zimmern *Manuale Cæsareo-Dicasteriale, sive Quodlibeta Judiciar. ex Jud. Cæsareo Aulic. Rothw. Ord. quodlib. 1.* Ex quo simul patescit error *Limnai l. 9. J. P. c. 3. num. 2. Speidel. in voc.* Rothweilisch Hoff-Gericht, *Beckeri in Synops J. P. c. 4. num. 114.* & aliorum, qui originem ejus in sequentē annum 1147. remittunt, inducti fortè in errorem, quod eo anno Ordinatio Judicii hujus prima promulgata sit.

3. Non autem Dicasterium hoc universi est Imperii, ut Camera, sed solius Imperatoris. Is enim solus instituit, solus ei Jurisdictionem concessit, formam & ordinem præscripsit. *Reform. Maximil. II. p. 1 t. 1* § und nachdem. quam ob causam etiam ejus Ordinatio hanc præfert epigraphen, der Röm. Keyserl. Majestät Hoffgerichts-Ordn. zu Rothweil & in *Recess. Imp. Worm. anni 1521.* ipsum Judicium Unser (Imperatoris) Stuhl zu Rothweil; ac in *Instr. Pac. art. 5. §. 20.* Curia Imperialis Rothwilæ, das Käyserl. Hoffgericht zu Rothweil/vocatur; Visitatio quoque & correctio excessuum personarum Judicii ad solum pertinet Imperatorem; *Reform. Maxim. p. 3. t. 20. R. I. de anno 1570.* §. nachdem 72. qui pro-

lubi-

lubitu ſuo id negotii dat Commiſſariis à ſe electis. v. *all. text.* Errat ergò *Becker d. l. n. 9.* à Cameræ Viſitatoribus & hoc judicium viſitari ſcribens, nam licet *R. I. de anno 1532. tit.* das Rothweil. Hoffgericht betreffend/Viſitatio ejusdem Viſitatoribus Cameræ injuncta, id tamen peculiari Cæſaris mandato tunc, ad Statuum preces factum, manifeſtò apparet ex verbis, quæ ibi leguntur: haben Uns Chur-Fürſten und Stände gebetten/ & deinceps: welchen Viſitatorn wir hiemit genugſam Gewalt gegeben.

4. In eo quoque differt Judicium Rothwilenſe à Camera Imperiali, ſicut & Senatu Imperatoris Aulico, quod non, ut illa, per univerſum Imperium Juriſdictionem ſuam exerceat, ſed ea quatuor Imperii Circulis, Auſtriaco ſcil. Suevico, Rhenano & Franconico, ſit circumſcripta, ita, ut in his etiam bene multi ab ea ſint exempti, vel ſpeciali privilegio vel conſuetudine, præſcriptione, ordinatione vel transactione; quos hîc ſubjiciam. Sunt autem: Electores, qui ſub illis Circulis continentur, Domus Auſtriaca, Epiſcopus Argentinenſis, Epiſcopus Herbipolitanus, Epiſcopus Bambergenſis, Dux Juliacenſis, Dux Lotharingiæ, Comites Palatini Bipontini & Veldentiæ, Marchiones Brandeb. Duces Wurtembergici, Ordo Equitum S. Johannis, die Johanniter Herrn und Ritter-Orden

den/Ordo Teutonicus, der Teutsche Orden/ Abbas S. Blasij im Schwartzwald/ der Abt zu Weingarten/ der Abt und Convent zu Erbach/ der Abt und Convent deß Closters Salemschweiler/ das Gottes-Hauß und Probstey zum Heyl. Creutz zu Augspurg/ Comites de Castell, Comites zu Nidereisenburg und Grünsau/ Barones de Freundsperg/ die Herrn Fugger/ Comites de Hanaw & Liechtenberg/ Comites Mompelgardenses cũ Dominiis Harburg und Reichenweiler/ Comites Principes de Hohenzollern/ Freyherrn von Justingen/ Comites von Lainingen und Lachsburg/ Comites von Manderscheid/ zu Blanckenheim/ Comites zu Schwartzenburg/ Herren zu Hohenlandsberg/ die Erb Schencken von Limburg/ die Freyherren von Muggenthal/ Comites von Sultz/ & Barones von Schwende. *Gylman. Symph. t. 6.* Ex Civitatibus: Norinberga, Augusta Vindelicorum, Eslinga, Reutlinga, Friburgum, Gelnhausen, Halla Suevorum, Landau, Meminga, Oppenheim, die Stadt Rohtweil/ Schweinfurt, Argentoratum, Ulma Suevorum, ejusque ditiones Helffenstein/ Geißlingen/ & Albeck/ ut & Winsheim, quas ex *d. tom. 6. Symphor* collegit *Knipschild. de jurib. & privileg. Civit. Imp. l. 6. c. 33. num. 256.* ubi & Aach addit, sed frustra, non enim civitas ista sub ullo prædictorum Circulorum continetur; Ex immediata Imperii Nobilitate: Barones de

Clo-

Closen/die von Wallrad/Zinerdt/Westernach/ Fleckenstein/ Grumbach/ Nippenburg zu Schwieberdingen und Grundsheim/ Rechberg/ Rathsambhausen/ zum Stein/ Schönburg/ Stotzingen/ Speth/ die Thumben von Neuburg/Werdnaw/Remchingen & haud dubiè alii, quibus hoc beneficium datum haud compertum habemus.

5. Non tamen ad omnes causas illud relatis Statibus ac Nobilibus liberis cōpetens exemptionis privilegium spectat, etsi fortè verba hæc generalia: umb was Sachen das wäre/ ei inserta reperiantur. *Meichsner tom. 3. dec. 31. num. 4.* Sed quædam excipiuntur, quarum dijudicatio, non obstante impetrato exemptionis privilegio, ad Judicium Rothwilense pertinet, vocantur illæ vulgò Reservatæ seu inavocabiles, & irremissibiles, German. Ehehafften/ de qua voce vide quæ annotavit *Wehner. in Observat Pract.* rubrica Ehehafften & *in not. ad Reform. Ord. Jud. Roth. p. 105.* ubi describit, quod sint *casus reservati Rothwilensibus in suo Judicio ventilandi, quos ad avocationem Statuum & liberorum Nobilium exemptorum remittere non tenentur*; ejusmodi casuum reservatorū 28. enumerantur & declarantur ex *Reform. Ord. Jud. Rothw. p. 2. t. 5. à l. G.* von Zimmern, *in d. tr. p. 2 quodlib. 4.* nihilominus tamen etiam quidam contra hos ipsos casus sive Ehehafften/ excepta tamen causa

denegatæ Justitiæ, sunt privilegiati, Electores scil. Domus Austriaca, Episcopus Argentinensis, relati à *Wehner d. l.* quibus cum *Speidel. voc.* Rothweil. Hoffgericht. addimus Duces Wurtembergicos, eorumque subditos, quos hoc privilegio gaudere etiam agnoscit *I. G.* von Zimmern *d. l. p. 136.*

6. Judex vel Præses Judicii est Comes de Sultz/ ein Graff von Sultz/ munus enim hoc Illustriss. huic familiæ olim jam in feudum perpetuum concessum (à quô autem Imperatore? non definiverim. Id certum est, à Conrado III. Primo Judicii hujus fundatore illud factum non esse, nam ex monumentis antiquis ab Amico communicatis comperi, Comites de Wartemberg Judicis officio aliquando in Incluto hoc Dicasterio defunctos esse. Sic in Instrumento quodam publico, cujus copia in Amici illius manibus est, hæc legi verba: Ich Conrad von Wartemberg/ ein Freyer Hoffrichter von meines gnädigen Herrn deß Römischen Käysers Caroln (IV. scil.) Gewalt/ an seiner Statt/ auff seinem Hoffe zu Rohtweil/ thue kund mit diesē Brieffer. der zu Rohtweil geben ist acht Tag nach Sanct Benedicten Tag nach Christus Gebuhrt 1357. Sub Friderico III. Imp. Judex ibi fuit Johannes, Comes de Sultz/ vigore alius communicati Instrumenti Publici, quod incipit: Wir Graff Johannes von Sultz/ Hoffrichter von

von des Allerdurchleuchtigsten Fürsten und Herrens/ Herrn Friderichs/ Römischen Käysers/ Gewalt rc. & desinit: dieser Brieff ist geben unter deß Hoffgerichts zu Rohrweil anhangenden Insigel/ am Zinßtag nach dem Sontag Quasimodogeniti A. 1463. Nũ vero huic officium hoc in feudum perpetuum à laudato Imp. concessum fuerit? pro certo affirmare nequeo) in hodiernum usque diem in ead. perstitit. Vice-Præsidis munere functi sunt Comites von Hohenzollern/ Comites von Wolckenstein/ die Truchsessen zur Scheer/ die Graff Fugger/ Pappenheimb/ Königs Eckh/ Barones von Spaur/ von Stauffenberg/ von Morsperg/ von Graveneckh/ von Bißingen/ von Freyberg/ von Stein zum Rechten-Stein. Quorum illustris Familia jam in anno 1629. hoc munus gessit, illudque adhuc hodiè à Dn. Francisco Wilhelmo Lib. Barone de Stein zum Rechten-Stein/ Domino in Emmertingen/ Nider Stadion und Hardhausen/ dignissimè peragitur; in quo vero istud consistat ex Ordin. Judicii ostendit *Johan. Georg.* von Zimmern/ *Jurium Doct. & Jud. Rothw. Advoc. ac Procurator. Jurat. in Manuali suo Cæsareo Dicaster. p. 1. quodlib. 3.* Assessores partim ex Equestri Ordine, partim ex Senatu Rothwilano à Dominis Septemviris, von denen Herrn Sieben/ ad hujusmodi electionis munus sub juramento singulis annis constituti

tutis, prævio quoq; Dn. Judicis & reliquorum Assessorum examine, deliguntur. *Ref. tit.* 1.

7. Jurisdictio ejus, quam in omnes sub prædicto districtu comprehensos specialiter non exemptos absque status aut conditionis discrimine, in voluntariæ ac contentiosæ Jurisdictionis actibus, in civilibus ac criminalibus causis, non tamen in matrimonialibus & spiritualibus, exercere potest. *Reform. Ord. Jud. Rothw. p. 2. tit. 5. §. 13 & t. 6.* ac *utrobique Webner.* propria sive ordinaria est, (*d. t. 5. pr.* ibi: uber alle die/ so in obbestimten Unser Käyserl. Hoffgerichts Bezürck gesessen/ ordinariam Jurisdictionem empfangen ꝛc. quam ob caussam etiam, Imperio per mortem Imperat. vacante, Processus decernere, Juridicas celebrare, sententias publicare, aliaque omnia expedire pergit teste. *J. Georg.* von Zimmern. *in Manual. Cæsar. Dicast. p. 2. quodlib. 1.* qui ibi etiam testatur, hæc omnia ut aliàs, sic & tunc, Ordinarii Judicis nomine, & sub sigillo Dicasteriali, expediri, idque ita in nuperrimo interregno A. 1657. observatum; quod omnino adversatur sententiæ *Limnæi ad A. B. c. 5. §. 1. Obs. 9. num. 5.* & Dn. *Mauritii in Diss. de Judic. Rothwil. c. 4. th. 5. in fin.* interregni tempore peragenda illius Vicarii, ad cujus districtũ Judiciũ hoc pertinet, nomine ibi peragi & sigillo Vicariatus confirmari statuentium,) & cum Magistratibus ordinariis concur-

currit, ita, ut si speciali privilegio tuti non sint, vel se justo tempore ad jus administrandum non offerant, Judicium hoc eos præveniat. *Wehner. in not. ad Ref p. 2 t. 1. p. 71. seqq. v. alleg. Memor.* §. zuforderst ꝛc. ibi: daß dasselbe ordinariam & concurrentem Jurictionem mit und gegen allen Ständen und Obrigkeiten/ so in diesem Bezirckh ꝛc. *Joh. Georg* von Zimmern *d. tr. p. 2. quodlib. 2.* Cum duobus superioribus autem Imp. Judiciis, Consilio scil. Imperatoris Aulico, dem Käyserl. Reichs-Hoffraht/ ac Camera Imperiali, similiter concurrere non facilè dixerim, ejusque sententiæ *Wehnerum in not. ad Reform. p. 2. t. 5. fol. 104.* & *Gylmannum Symph. tom. 2. p. 3. d. 15.* adstipulatores habeo.

8. Ordinationes Judicii hujus duæ nobis innotuerunt. Una quæ hodie vocatur antiqua, Rohtweilisch alte Hoffgerichts-Ordnung Rothwilæ anno *1523. & 1535.* cum Privileg. Cæsareo excusa: altera sub nomine Reformationis Ord. Jud. Rothwilensis tempore Maximil. II. promulgata, ac denuo *in anno 1610. Francof* excusa, quæ hodienum est in usu, & Judicis ac Assessorum norma esse debet. Extant in illam Commentaria *Pauli Matthiæ Wehneri*, von Heltenberg/ quæ quantæ sint Authoritatis, in ipsa etiam Aula Cæsarea, ex eo judicari potest, quod cum ætate nostra Sacra Cæsarea Majestas certis quibusdam personis

ſonis reformationem Dicaſterii hujus commiſiſſet, ea quaſi loco manuductionis ſequenda eſſe injunxerit, teſte *Beſoldo in Th. Pract. voc.* Rohtweil. Hoffgericht.

9. Conſtituit quidem Imperator Conradus, ut hoc Dicaſterium poſt Aulicum Imperatoris Judicium eſſet dignitate Proximum, & Rothwilenſes anno 1496. in literis ſupplicibus das oberſte Gericht in Teutſchland appellant; Præcellentiæ tamen illi derogavit Maximilianus I. Imp. ad dirimendam litium multitudinem præmaturo Statuum conſilio Cameram Spirenſem ei quoque præponendo; imò in tantum decrevit authoritas ejus, ut ſententias ſuas *per appellationem* cogatur ſubmittere utrique *R. I. de anno 1570.* §. und nachdem uns fürkommen ꝛc. *72. Reform. Rothw. p. 3. t. 17. Capit. Leopold. artic. 18. add. Gail. 1. O. 50. num. 4. Wehner. ap. Gylman. Symphor. t. 6. c. 8. J. G.* von Zimmern. *p. 1. q. 2. & p. 3 quodlib. 15 p. 420. ac. 425.* Sed in caſibus, quibus vel propter protractam vel denegatam Juſtitiam, admiſſam inſanabilẽ (v. *R. I. de A. 1653. §. 121. 122.*) nullitatẽ, & judicis recuſationem, vel aliam ob cauſam, *citra appellationem*, ad ſuperiorem revolvitur Juriſdictio, eam ab hoc Dicaſterio non ad Cameram, ſed Imperatorem ſive Judicium Aulicum revolvi notant *Wehner. in Obſ. voc.* Rohtweil. Hoffgericht. *Johann Georg* von Zimmern. *d. p. 3. quodlib.*

quodlib. 15. pag. 424. Blum. in Proc. Camer. tit. 45. num. 22.

10. Frequentes à multis annis fuere Ordinum Imperii contra hoc Tribunal querelæ, nec semel tántum abolitionem ejus ursere. vid. *Capit. Matth. art. 16. Ferdin. II. art. 41. III. art. 17. Rec. Imp. de anno 1641. §.* übrige übergebene memorialia. ibi. als in specie das Käys. Hoffgericht zu Rothweil. *Instrum. Pac. art. 5. §. 20. verb. denique &c.* Sed cum in Comitiis anno 1653. ante electionem Reg. Rom. rursus abrogatio ejus urgeretur, eoque nomine res Collegio Electorum commendaretur, Comes Sulzensis & Senatus Rothwilensis per Deputatos suos pro impedienda abolitione peculiare obtulerunt memoriale (refert illud *Limn tom. 2. addit. l. 9. c. 3.*) Quo quidem effectum est, ut, suspensa abolitione, in hunc usque diem Jus ibi dicatur. vid. *Cap. Leop. art. 18.* Constat enim Gloriosiss. Imperatorem interim Judicium hoc novo Diplomate confirmatorio de dato Wien den 6. Maij. anno 1659. non modò iterum stabilivisse, verum etiam pœnali mandato contra Status sese ab ejus jurisdictione eximere attentantes de dato Wien den 23. Junij. A. 1659. munivisse. utrumque exhibet supra alleg. *Joh. Georg* Zimmern *d. tr.* qui plura de Judicii hujus personis, Jurisdictione & Processu etiam tradit, videri adeoque potest.

11. Agunt

11. Agunt hic comuniter Doctores de aliis qq. Judiciis Imperii subalternis, à quibus ad Cameram vel Aulam Imperatoris provocatur, ipsis licet contradicentibus, quæ verbo saltem tangere animus. Sunt illa 1. Judicium Provinciale Hagenoënse, das Käyserl Landgericht auff der Lauben zu Hagenau / quod ex Privilegio de anno 1496. prætendit Privilegium de non appellando, at vid. *Gylmann. tom. 3. Symphor. fol. 275.* aliquot præjudicia, in quibus ipsi Hagenoënses acquieverunt, adducentem. Sed cum hîc summam, tam in in Politicis quam Ecclesiasticis, Jurisdictionem Galliarum Rex, de facto magis quam jure, sibi vindicet, ad summa Imperii Tribunalia appellare civibus interdixit. vid. *Balth. Venator in relat. Comit. 6. p. m. 16.* 2. Judiciũ Provinciale Burggraviatus Norinbergici in Anspach / daß Käyserliche Lãdgericht deß Nürnb. Burggraffthumbs zu Onolßbach. 3. Herbipolense in Franconia, das Käyserlich Landgericht deß Hertzogthumbs Francken zu Würtzburg / à quo primum provocatur Episcopus Herbipolitanus ut immediatè superior (licet ab omnibus aliis Dicasteriis Provincialibus Cæsaris ad Cameram statim provocetur. *Gylman. tom. 3. Symph fol. 31 & 32.*) & postea ab Episcopo ad Cameram appellatur. *Wehner. tom. 6. Symph. c. 8. p. 249.* 4. Judicium Provinciale Sueviæ, das Landgericht in Schwaben

ben/quod in tribus hisce civitatibus Imperialibus, Ravenspurg/ Wangen/ Jßni/ ac pago Altorff/ genant Weingarten/ habetur, quolibet loco tot constituente Assessores, ut singulis Juridicis duodecim illorum præstò esse possint. Extendit sese über die Donaw biß an das Land Würtemberg / und biß an den Lech/ dem Lech nach hinauff gen Reitt an die Brücken/ darnach hinüber auff Tachheim/ an die grawen Pünde/ zu anfang deß Schweitzerlands/ folgends gen Costantz/ auch herüber auff Stockach/ und von dannen/ so weit sich der Gezirck deß Schwabenlands erstreckt. Freye Käyserl. Landger. in ober und nider Schwaben. Ordn *p. 11. 1.* Vigore Ordinationis omnium, qui prænominatis in locis degunt, competens est forum, cumque Statibus Circuli Suevici specialiter non privilegiatis concurrit. *d. Ord. cit. loc. Besold. voc.* Landgericht in Schwaben. add. *Andr. Christ.* Schneiders. *Processus Juris Judicii Provinc. Suevici.*

12. *Num autem ab hoc ipso Judicio Provinciali Cæsareo appellatio ad Cameram Imperialem, an vero ad Judicium supremum* zu Jnßpruck / quia illud hodiè Sereniss. ArchiDuces Austriæ privilegio de non appellando in omnibus suis provinciis gaudentes pignoris & feudi Jure possident, *fieri debeat?* acerrimè disceptatum fuit, propter verba Caroli V. in roboratione immunitatum Austriacorum: das

was

was vor deß Fürsten der Oesterreichischen Landen/ verordneten/ und gesetzten/ oder anderen ihren Gerichten/ die sie Eigenthumbs/ Lehens- oder Pfandsweise vom Reich oder sonsten innen haben/ an deß Reichs Cammergericht nicht appellirt werden möge. quod ipsorum privileg. quoq; refert *Limn. 5. l. P. 2. n. 31.* Semper autem illi Camera contradixit, adeò ut eam in contraria possessione recipiendi appellationes existere tradat *Rosacorb. in Praxi for. cap. 108. per tot. Zinzerling. de appellat. th. 69. lit. G. H. Besold. de appell. c. 2. n. 19.*

13. Quamvis autem in Tractatibus Monaster. & Osnabrugensibus consultatio de hoc & cæteris Provincialibus Judiciis abolendis instituta, nihil aliud tamen actum, quam quod res, utpotè gravioris momenti, ulteriorisque deliberationis, ad proxima Comitia fuerit remissa, opposuere autem sese imprimis ratione Judic. Prov. Sueviæ, propter interesse suum, illud exercentes Archi-Duces Austriæ, quorum protestationes ac rationes, ob quas illud minimè aboleri posse censuerunt, videri possunt in Scripto, cui titulus: Kurtze doch gründliche information/ auß was wichtigen und Standhafften Ursachen das Käyserl. Landgericht in Schwaben nicht abolirt werden kan und soll. impress. anno 1658.

14. Fuit quoquè olim Judicium Westphalicum, Germanicè das frey und heimlich Ge-

Gericht. in der Reformation Käyser Friederichs zu Franckfurth am Mayn/ de An. 1442. §. von dem heimlichen Gericht. 7. Reform. König Maximilians die Frey-Schöpffen und das heimliche Gericht zu Westphalen betreffend/ de an. 1495. it. das Westphalisch Blut-Gericht/ Vehem-Gericht/ der Freystuhl/ dictum. Cujus Judices Barisellos appellatos esse scribit Lampad. *p.3 c.17. §.2.* Originem illius plerique ad Carolum M. referunt. Nam *Carolus M.* inquit *Æneas Sylvius*, tum Cardinalis, sed qui mox ad Pontificiam Dignitatem, assumpto Pii nomine, evectus est, *in Europa cap. 49. multa cum VVestphalis prælia gessit, eosque magnis afflixit cladibus, coegitque Christi religionem amplecti relicto Idolorum cultu. Quam cum sæpius abnegassent, nec jusjurandum adverterent, ut metu pœnæ rebellionē compesceret, occultos instituit Judices, quibus potestatem dedit, ut quamprimum dejerasse aliquem comperissent, aut fidem fregisse, aut aliud aliquod flagitium commisisse, mox illum supplicio afficerent, ubi primum comprehendi posset, nulla citatione prævia aut defensione præmissa.* Eidem in eo adstipulantur *Paulus Æmilius lib. 2. & 3. Histor. Francor. Crantzius lib. 2. Saxon. Chytræus lib. 3. Saxon. VVerlichius* in der Augspurgischen/ *& Pomarius* in der Sächsischen Chronick. Sed huic receptæ hactenus sententiæ dicam scripsit *Joh. Gryphiander libro de Weichbildis*

bildis Saxon. cap. 54. n. 5. seqq. Tempore Friderici III. Imp. & circa annum 1458. judiciũ hoc irrepsisse, Scabinos illius autem, ut dignitatem sui judicii ex antiquitate commendarent, eoque prætextu crudelitatem palliarent, originis Carolinæ opinionem credulo vulgo impressisse, statuens. A cujus sententiâ quoad posterius non alienus *Conring. Diss. de Judiciis Reipubl. German. th. 40.* qui tamen non diffitetur illud Friderici III. ævo antiquius esse & jam Conradi II. Salici ætate viguisse, *in tract. de Orig. Jur. German. cap. 19. p. m. 102.* Pro communi illa tot melioris notæ authorum consensu probata autem opinione, ob supra alleg. Constitutiones disertè Carolum M. authorem laudantes, nuper rursus pugnavit Dn. *Maurit. in Diss. de Judic. Rothw. c. 1. th. 4.*

15. Constituerunt Judicium hoc Judex, der Frey-Graff/ & Assessores, appellati die Schöppen/ qui vitæ & morum probitate insignes olim erant; cum igitur sequenti tempore inidonei, imperitique ad munus hoc adhiberentur, multæque causæ ad illud non pertinentes eò traherentur, Sigismundus Imper. per Theodoricum Archi-Episcopum Coloniensem Anno 1439. illud reformans constituit, ut sequentia in eo tantùm judicarentur delicta: *Si Laicus Christianus masculus à fide Christiana deficeret; Si quis conse-*

crata

crata templa & cœmiteria combureret aut spoliaret; si quis manifestæ proditionis reus esset, si quis Puerperis stuprum aut vim inferret; si quis furto, rapina, homicidiis, seditioni & incendio operam daret; si quis contra Magistratum graviter delinqueret, judicio autem sese sistere detrectaret. Addidit Judices & Scabinos admitti debere saltem eos, qui legitimè nati, & præmemoratorum delictorum dijudicandorum periti. vid. *Reform.* ap. *Goldast.* Reichs-Saz. *p. 161. & 2. seqq.* Reformationem hanc ulterius declaravit Fridericus III. *Anno 1442.* & Maximilianus I. *An. 1495.* (qui eodem anno d. 23. Julii, etiam Serenissimum Nostrum Ducem, Ejusque Ministros, Vasallos & subditos wider alle außländische Gerichte/ deß Reichs Cammer-Gericht/ Käyserl. Hoff-Gericht zu Rothweil/ und andere Hoff-Städt- und Land-Gerichte/ in specie auch wider die Westphalische/ oder andere Heimliche Gerichte/ wie die Nahmen haben/ Privilegio munivit, quod ipsum tamen Privilegium non fuit per omnia novum, nam jam ante à Carolo IV. Imperatore Anno 1361. Privilegium exemptionis accepit Eberhardus III. Comes Wurtembergiæ, der Greiner dictus, ita quidem daß man auch der Herrschafft Würtemberg Ihre Diener/ Mañ und Leute/ für kein Land- oder ander Frembd Gericht nicht laden soll ꝛc.) ac pœnali sanctione eam uterque roboravit. vid. *Blum. Proc. Camer.*

mer. tit. 30. num. 40. 41. A Maximiliano I. verò post omninò illud abolitum esse testatur *Engelbertus Werlichius* in der Augspurgischen Chronick/ *p. 2. c. 1. fol. 16.* citatus *Speidelio* voc. Westphalisch Gericht, inquiens: Das Westphalisch Gericht hat biß zu Käyser Maximiliani I. Zeit durch gantz Teutschland gewehret. Da es aber nachmals in Mißbrauch gerieth/ und eine Tyrañey darauß wurde/ begunte man es das verbothene Westphälisch Gericht zu heissen/ und ist eben durch gemeldten Käyser Maximilian mit einem offentlichen Decret, im Jahr Christi 1512. auff dem Reichstag zu Cölln gäntzlich abgeschafft worden. Rediisse tamen deinceps Scabinos hos ad pristinum vigorem, jusque adhuc An. 1555. de causis nonnullis dixisse ex *Ordin. Cam. p. 2. tit. 20.* colligit Dn. *Maurit. d. Disp. c. 1. th. 7.* ubi addit, hodie tamen, ne in ipsa quidem Westphalia, requirentibus luculenta aliqua ejus vestigia sese amplius offerre. Redeamus ergò ad Jura nostra Reservata, ex quibus sequitur nunc Jus concedendi veniam ætatis.

CAPUT XV.

De Iure concedendi veniam ætatis.

XII. VEnia ætatis (die Jahrgebung) est Privilegium, quo Imperator minori

Jus

Jus legitimæ ætatis tribuit, ut tanquam major agere, resque ſuas ipſe absque curatore liberè adminiſtrare poſſit.

2. Olim in Republic. Rom. ſolius Populi erat veniam ætatis dare, juxta illud Scipionis dictum: *Si Populus Romanus volet, ſat annorum habebo.* Poſt cum is omnia ſua in Imperatorem per L. Regiam tranſtuliſſet, à Principali Clementia eadem peti, darique cœpit. *l. 2. l. fin. C. de his qui ven. ætat.* ubi inde expreſſè ſupplementum Imperialis beneficii & auxilium Imperiale vocatur. Idem Jus veniam ætatis indulgendi noſtro in Imperio poſteà ſibi etiam Impp. noſtri aſſeruerunt, & ſine controverſia ſoli hactenus exercuerunt; Sic illam Maximilianus I. Anno 1503. Udalrico Duci Wurtemberg. & Rudolphus II. Carolo Lotharingiæ Duci & Poſtulato Epiſcopo Metenſi eandem cum Adminiſtratione Epiſcopatus circa annum 1588. clementer indulſit. *Bocer. de Regal. c. 2. num. 133. Myler. ab Ehrenbach. Ætolog. c. 1. n. 3.* Idemque Rudolphus II. Chriſtiano IV. Regi Daniæ & Norwegiæ (forſan ut Holſatiæ Duci) an. 1593. die 26. April. ætatis anno 17. illam pariter conceſſit. Ita porrò qq. Philippus Julius, Dux Pomeraniæ, Philippus Landgravius Haſſiæ immaturæ ætatis veniam ab Impp. συγχρόνοις obtinuerunt. *Limn. l. 2. cap. 9. num. 150. Finkelthaus. de ven. ætat. c. 2. concl. 2.* Et hinc

 Con-

Concessio veniæ ætatis Majoribus Regalibus accensetur, imò de Reservatis Imperatoris ita esse, ut nec cuiquam alii competat, communiter statuitur. vid. *Matth. Stephan. de Jurisdict. l. 2. p. 1. c. 1. membr. 2. num. 137.* ibi: *in aula Imperatoris itidem solummodo petitur.*

3. Quod maximè procedit quoad concessionem veniæ ætatis, quæ fit Principibus & Comitibus, ad capiendam Ducatuum aut Comitatuum suorum administrationem, quippe quæ in signum supremæ eminentiæ Imperatori reservata. Aliis autem inferioribus sibi subjectis, quin Electores, cæterique Imperii Principes, eandem quoque vi Jurisdictionis territorialis indulgere queant, nos non dubitare sinit quotidiana Praxis, vid. *Myler. Ætolog. c. 2. Limn. 2. c. 9. numer. 149. Finckelthaus. Diss. de ven. ætat. c. 2. concl. 4. & c. 4. concl. 12.* ubi exhibet Diploma, quo Ser. Elector Saxon. Studioso cuidam ætatis veniam indulsit. add. *Myler. d. tr. c. 3. num. 8.* ubi notat in Ducatu nostro cuilibet Magistratui civitatis etiam, ex singulari Privilegio Principali, concessum esse, adolescentibus 20. annum completum habentibus veniam ætatis elargiri, eosve à curatela liberare. Ex Imperatoris indulgentia etiam potestatem hanc in inferioribus exercent Comites Palatini, die Reichs Hoff-Graffen / si modo ipsis specialiter fuerit concessa, vid. *Finckelthaus.*

d. D.

d. D. c. 2. concl. 6. Fritsch. in addit. ad Limn. l. 2. c. 9. num. 148. p. 96. Sed non potest eam sibi vindicare Camera Imperialis. *Thom. Michael. de Jurisdict. concl. 32. in fin. Bocer. de Regal. cap. 2. n. 133.* sibi contrarius in *Class. 6. Disp. 10 th. 70.* ubi ait, in Camera Imp. quoque hoc jus impetrari.

4. Petere ac impetrare veniam ætatis possunt Adolescentes 1. honestate morum præditi, qui 2. vicesimi anni metas impleverunt, 3. paternam frugem, quoad rem familiarem & avorum patrimonia gubernare cupiunt ac possunt, & 4. probitatem animi ac testimonium vitæ honestioris edocent. Ac fœminæ 1. annum 18. egressæ, quas 2. morum honestas, & 3. mentis solertia commendat. Anni tamen illi hodiè tam strictè non attenduntur, aut præcisè numerantur, sed quandoq; Imperator vel Princeps aliud suppletivè ac dispensativè statuit & indulget, præsertim si personæ sint illustres, aut causæ urgentes talem dispensationem postulent. *Herm. Hermes Fasc. Jur. Publ. c. 11. n. 119. Myler. d. tr. c. 4.*

5. Ut ætatis venia pro legitimè petita ac impetrata juxta *l. 2. C. de his q. ven.* habeatur, adeoque suas obtineat vires, septem sequentia requisita, ut adsint, Dd. requirunt 1. Ut petatur à Principali Clementia. 2. mas impleverit 20. annos, fœmina 18. sed vid. *th. præced.* 3. allegetur à masculo, fœmina, ætas, ani-

animi probitas, mentis ſolertia, morum honeſtas. 4. & idoneitas ad res utiliter gerendas. 5. Maſculus poſt impetratam veniam edoceat, vel ſcriptura, vel quinque teſtibus, annorum numerum, morum inſtituta, animi probitatem, vitæ honeſtatem, & rerum utiliter gerendarum idoneitatem. Fœmina verò tantùm ætatem probet & nihil ampliùs; de quo tamen dubitat *Brunnemann. ad d. l. 2.* 6. Probatio hæc non coram Superiore ſive Principe, ſed inferiore Magiſtratu ordinario & competente, cui minor ſubeſt, expediatur, & quidem 7. à maſculo ipſomet per ſe, à fœmina verò per Procuratorem. vid. omninò *Finckelthaus. de ven. ætat. cap. 4. concl. 12. ſeqq.* Hodie tamen ſufficere, ut cum eo, qui veniæ ætatis conceſſionem poſtulat, Curatores proximique agnati ſimul preces deferant, atque de petentis ætate, animique probitate teſtificentur, tradit *Beſold in delib. Jur. ad lib. 1. t. 4. rubr. venia ætatis. p. m. 110.*

6. Effectus veniæ impetratæ Principales ſunt I. quod minor, qui veniam ætatis impetravit, pro majore habeatur, (quod tamen non indiſtinctè in omnibus procedit; non enim 1. obtinet in cauſis teſtamentariis, etenim ſi cui legatum fuerit relictum cum legitimæ vel perfectæ fuerit ætatis, illud major ex privilegio ſub commento impetratæ ætatis veniæ capere non poteſt, ſed

tum

tum demum, cum 25. ætatis annũ excesserit, accipiet. *l. fin. C.h.t.* nec 2. in legibus ac statutis pœnalibus. v. g. *in l. 41. C. de transact.* 3. in Officiis publicis, hæc enim capessere nequeunt. *Myler. ab Ehrenbach. Ætolog. c. 7. § 8. seqq.* nisi vel specialiter hoc ab Imperatore impetraverint, vel Imperator proprio motu & ex certâ scientiâ officium publicum ei, cui veniam ætatis indulsit, conferat. *Myler. d. l. §. 8.*) & à potestate curatoris, quem habet, liberetur. II. quod liberam rerum suarum administrationem obtineat. & III. de bonis suis mobilibus, ut major, pro lubitu dispensare possit; non æque vero de immobilibus: hæc enim minor, venia licet impetratâ, absque decreto judicis nec alienare, nec hypothecæ supponere, aut in feudum dare valet. *l. 3. C. de his qui ven.* nisi vel Princeps in Rescripto suo alienationem immobilium quoque expressè ac specialiter permiserit. *l. 2. C. qu. decret. non est op.* vel ex parentis conventione fundus ab eo emptus sit retrovendendus *l. 1. C. d. t. Brunnem. ad l. 3. C. de his qui ven.* vel postquam bona immobilia vendidit, oppignoravit, aut alio oneroso titulo sine decreto alienavit & major factus est, per quinquenniũ omninô tacuerit, aut si titulo lucrativo in aliũ transtulerit, post perfectã illius ætatem inter præsentes decennium, inter absentes verò vicennium, ipso acquiescente,

ſcente, effluxerit. *l. fin. C. Si maj. fact. alien. fact. ſine decret rat. habuer.* tanti enim temporis ſilentio ita roboratur & confirmatur contractus ac donatio, ut nec beneficium reſtitutionis in integrum ei poſt indulgeatur. *Dn. Wolffg. Adam Lauterbach. p. m. in Poſit. ex d. l. ult. C. ſi major fact. alien. Poſit 12. 22. 27. Brunnem. ad eand. l. Myler. d. tr. c. 9. num. 1. & 2.* ubi limitat 1. ſi minor dolo adverſarii vero circumventus fuerit 2. ſi conſtet minorem majorem factum non ſtatim habuiſſe notitiam læſionis & præjudicii. Sed vide de priori limit. *Dn. D. Lauterbach. ibid. poſ. 19.* IV. quod in illis, quæ poſt veniam ætatis impetratam geſſit, non amplius in integrum reſtituatur. *l. 1. C. de his q. ven.* Si tamen ante veniam impetratam in aliquo læſus fuerit, intra quadriennium à die, quo Indulgentia Principalis Judici intimata, & minori adminiſtratio rei propriæ permiſſa fuit, computandum per *l. 5. pr. C. de temp. intergr. reſtit.* imò ſi à die intimationis uſque ad annum 25. plures anni, quam quatuor, intercedunt, usq; ad finem 25. anni dum revera major factus, reſtitutionem in integrum petere omninò poteſt, cum datio veniæ poſteà operetur, non retrò. *Finckelth. concl. 15. & ult.* Contra ipſam quoque veniæ impetrationem ipſum ratione futurorum negotiorum & contractuum, non autem ratione præteritorum reſtitui

poſſe

posse tradit *Brunnem. ad l. 1. C. de his qui ven. Myler. Ætolog. c. ult. n. penult ac Struv. Ex. 8. th. 83.* Sed *Finckelthus. concl. 21.* & *Besoldus in delib. d. l. p. m. 111.* existimant minori pœnitenti ratione futurorum actuum non necessariam esse restitutionem in integrum, sed posse ipsum ordinaria renuntiationis via uti, hanc verò testatô & apertè fieri debere, ut in omnium pervenire queat notitiam.

7. Claudat jam materiam hanc elegans ista inter Dd. agitata quæstio: *An minor ob impetratam veniam ad fratrum suorum impuberum tutelam admittendus, & administratio bonorum fraternorum ei concedenda?* Cujus negativam sustinebimus cum *Besold. d. l. Stephan. de Iurisdict. l. 2. p. 1. c. 1. membr. 2. n. 143. Cothmann. v. 1. Resp. 42. Finkelth. d. l. concl. 18. Lauterbach. diss. de Tut. bonorario th. 17.* ex rationibus ab ipsis adductis; & quidem sine distinctione, sive dignitate Illustris, Princeps sc. vel Comes, sive inferioris conditionis sit, qui veniam impetravit: Cum hoc tamen temperamento, nisi ipsi, ob justam causam & singularem prudentiam atque morum probitatem, Princeps, qui veniam indulsit, Jus quoque tutelam vel curam fratrum minorum suscipiendi concesserit. Notabile verò est, quod Camera Imperialis Mauritio Friderico, Comiti Hohenloico anno ætatis 20. confirmaverit tutelam in fratres & sorores minores, licet

licet in literis veniæ nulla ejus facta mentio, *Limnæo Tom. 4. l. P. in add. ad lib. 2. c. 9. num. 151.* referente. Tenor enim illarum (ut Lector hodiernum Curiæ Imperialis stylum videat, eas addam) hic fuit: Wir Ferdinand der Dritte 2c. bekennen offentlich mit diesem Brieff/ und thun kund allermänniglich/ daß uns Dorothea Sophia/ Weyland Graff Georg Friderichen deß Jüngern von Hohenlohe zu Schillings Fürst/ nachgelassene Wittib/ demütiglich zu erkennen geben/ wie daß von ihnen beeden erzeugter Eheleiblicher Sohn/ der Wohlgebohrne/ Unser und deß Reichs lieber Getreuer Moritz Fridrich/ Graff zu Hohenlohe/ allbereit das Zwantzigste Jahr erreichet und compliret habe/ auch von Gott mit Verstand also begabet sey/ daß Er der Administration seiner Herschafften wohl vorstehen könne: Massen dann auch die von dem Ehrwürdigen/ Francisco, Bischoffen zu Bamberg und Würtzburg/ Unserm Fürsten/ Raht und lieben Andächtigen/ einkommene Attestation/ seiner guten Qualitäten halben/ mit mehrerm zuerkennen geben/ und darneben gebetten/ daß wir derwegen ihm Graff Moritz Fridrichen zu Hohenlohe/ den noch übrigen Abgang und Mangel seines Alters aus Römisch. Käyserl. Majestät Vollkommenheit gnädigst zuerfüllen/ darüber zu dispensiren/ und demselben zu solchem Ende veniam ætatis in Gnaden zugeben und mit zutheilen geruhen wollen.

wollen. Wann wir dann gnädiglich angesehen und betrachtet solcher obgedachter Dorotheen und Sophien/ Gräffin von Hohenlohe Wittiben/ demütige zimliche Bitt/ und von deß Bischoffen in Bamberg und Würtzburg Andacht einkommene Attestation/ auch seine deß Graff Moritz Fridrichs gute Sitten / Wandel und Vernunfft verstanden/ und die angenehme Dienste/ so er Unß zu erweisen gehorsamst anerbietig ist/auch wol thun kan/mag/ und solle: So haben wir demnach aus jetztver- vermeldten und andern mehr erheblichen Ursachen / mit wol bedachtem Muht / gutem Raht / und rechtem Wissen/ die gebettene Veniam ætatis gnädigst mitgetheilet/ und also den Abgang und Mangel seiner/ Graff Moritz Friderichs zu Hohenlohe/ vollkommenen Jahre suppliret und ersetzet/ thun das/ ertheilen/ suppliren und ersetzen auch aus obberührter Röm. Käyserl. Majestät Vollkommenheit/ hiemit wissentlich/ in krafft dieses Brieffs / meinen/ setzen und wollen/ daß mehr ernandter Graff Moritz Friderich Sich dieser Unserer dispensation/ Ersetzung und veniæ ætatis freuen /gebrauchen/ behelffen / und in Krafft derselben fürders obangeregten Administration/ und einer jeden beständigen Handlung / wie nicht weniger auch aller und jeder seiner Güter/ Herrschafften / und Handlungen unterfahen/ und die zu seinem besten Nutzen/ und frommen und Wolfahrt verwalten und verwesen

sen/ auch wie alle andere vogtbare / so ihre vollkommene Jahre erreicht haben / seinem besten Verstand nach damit kräfftiglich handeln/ fürnehmen / thun und lassen solle und möge/ ohn männiglichs Verhinderung. Gebieten darauff allen und jeden Churfürsten/ Fürsten/ Geist-und Weltlichen/ Prälaten/ Graffen/ ꝛc. und jonsten allen andern Unsern und deß Reichs/auch Unserer Erb-Königreich/ Fürstenthumb und Lande Underthanen und getrewen/ was Würden/ Stands und Wesens die seynd/ ernstlich und festiglich mit diesem Brieff/ und wollen/ daß sie obgedachten Graffen/ Moritz Friderichen zu Hohenlohe/ bey beruhrter Unserer Dispensation veniæ ætatis, Befreyung/ wie obstehet/ unangefochten bleiben / derselben ruhig gebrauchen/ geniessen/ und gäntzlich dabey bleiben lassen/ daran nicht irren / noch verhindern/ noch solches jemands anders zu thun gestatten/ in keine weise noch weg/ als lieb einem jeden sey Unsere und deß Reichs schwehre Ungnade und Straff/ und darzu eine Pöen / nemblich zwantzig Marck lötiges Golds/ zu vermeiden/ die ein jeder/ so offt er freventlich hierwider thäte/ Uns halb in Unsre und deß Reichs Cammer/ und den andern halben Theil vielbemeldten Graff Moritz Friderichen ꝛc. unnachlässig zubezahlen/ verfallen seyn soll. Mit urkund dieses Brieffs/ besigelt mit unserm Käyserl. Insigel / der geben ist in Unser und deß

Heil.

Heil. Reichs Stadt Regenspurg denn 15. Januarij / nach Christi Unsers lieben Herrn und Seeligmachers Geburt / ein tausend / sechhundert / ein und vierzig / Unserer Reiche / deß Römischen im fünfften / und der andern im Vierzehenden Jahr.

CAPUT XVI.

De jure restituendi famam, Legitimandi, ac absolvendi à juramento ad effectum agendi.

JUs *restituenda fama* (den Missethätern einen Ehrlichen Nahmen wider zugeben /) *est Reservatum Imperatoris, quo infamem ignominiæ labee ex turpi ac probroso facto, Juris illud vel immediatè vel mediatè per Judicis sententiam notantis authoritate, contractâ, per rescriptum suum ex justa causa liberat, pristinoque honori ac famæ restituit.*

2. Infamia vulgò duplex constituitur, *Juris* sc. & *facti*. *Infamia facti*, quæ est macula ex turpi facto citra *Juris* authoritatem contracta rei existimationem apud graves & honestos viros lædens. *l.2 ff. de obseq. Par.* pœnitentia & vitæ emendatione abstergitur. *Infamia Juris* (quæ est macula ex turpi & probroso facto juris authoritate contracta, propter quam itidem personæ illius æstimatio apud

apud alios læditur, ipſaque infamis eine Ehrloſe verſchumbte Perſon/ vocatur, & vel ſtatim ipſo iure, ſola legis vi & authoritate absque ulla Judiciali cognitione ac ſententia, incurritur, vel tum demum oritur, ſi quis civili vel criminali judicio de crimine propriam condemnationem paſſus fuerit;) indeleta permanet, etiam ſublata infamiæ cauſa. *Freher de exiſtim. 3. c. 30. num. 3.* nec niſi Imperiali tollitur remedio. Jus enim famæ & honoribus reſtituendi quoad omnes & ita, ut reſtitutio per totum Imperium reſtitutis ſit proficua, ſoli ab antiquo competiit & adhucdum competit Imperatori. v. *l. 1. & tot. tit. C. de ſent. paſſ. & reſtitut. R. I. de anno 1525.* § und iſt derohalben ꝛc. *& R. I. de anno 1526.* §. und wiewol der gemeine Mann ꝛc. *Camman. de Jur. Majeſt. diſp. 4. th. 84.* ac quibus Ipſe ſpecialiter conceſſit, ut Comitibus Palatinis, juxta *Dn. Eric. Maurit. p. 2. Conſ. 8. n. 19. 24. Fritſch. in addit. ad Limn. l. 2. c. 9. num. 143.*

3. Reſtitutio illa non facilè ſine cauſa concedenda; ſuadet verò eam ætatis ratio, Reipl. utilitas, familiæ dignitas & majorum claritas; dein viam aperit Principali indulgentiæ vitæ emendatio. *l. 23. de nupt.* & meritum aliquod inſigne ſubſecutum, hinc & transfugæ alios indicanti reſtitutio datur. *l. 5. §. ult. de re milit. Beſold. in delib. Jur. fol. m. 96.*

4. Fit,

4. Fit (utplurimum ad prævias supplicantis preces, Judicio Cæsaris Aulico porrectas, quod easdem Cæsari referri, atque dein, quod decretum desuper est, per Cancellariam Imperialem expediri curat;) vel disertis & specialibus verbis, veluti dum Diplomati hæc inseritur clausula; Wir setzen Euch in den vorigen Stand/ Ehr und Würde/ rc. *R. I. de anno 1526.* §. und wiewohl/ rc. vel tacitè, ut si Imperat. vel Princeps reum infamiâ laborantem, hujus defectus conscius, ad dignitates & officia, ad quæ nemo nisi illibatæ famæ homo admittitur, promoveat, vel ab officio non removeat. *Besold. d. l. Limn. l. 4. c. 8. num. 304.*

5. Effectus ejus, si verbis illis generalibus Wir setzen Ihne in den vorigen Stand/ Würde/ Ehr und Herrligkeit/ rc. facta, est, quod impetranti inusta adimatur macula, quasi nulla inhonesta vita præcessisset, ac sublata prioris criminis memoria, ipse cæteris integræ existimationis hominibus æquiparetur. *l. 1. C. de sent. pass. & restit.* recipiat omnia pristina jura & bona, etiamsi à fisco jam fuerint occupata *l. 1. §. 10. de postul. l. 1. l. fin. C. d. t.* atque deinceps testimonium ferre & officiis publicis præesse possit, adeo ut nemo sine actionis injuriarũ metu ipsi infamiam objicere queat. *Cravett. Cons. 168. pr.* Pœnam tamen pecuniariam non repetit. *l. un. §. 2. de L. Jul. ambit.* nec bona â fisco ante restitutionem alienata re-

cuperat. *l. 2. C. de quadr. præscript. l. 24. §. 2. de minor.* nisi restitutio publicæ utilitatis ergò fiat, quo intuitu banno Imperiali notatum ac reducendæ pacis & concordiæ causa restitutum, etiam castrũ ac territorium jam in alium per infeudationem translatũ recuperare tradunt. vid. *Besold. d. l.* Hæc autem omnia secus se habent, si tantum deprecanti gratia promissa vel pœna remissa. *Limn. d. l.*

6. Pertinet huc illa restitutionis species, cum Princeps novo in singulas urbes introitu, quasi felici ἐμβολῇ, captivos liberat & relegatos reducit. Sed hæc non tam est juris quam facti in gratiam Principum tolerati, nec consuetudinem perpetuam habet. vid. de eod. *Fritsch. tr. de Jure Intrada. cap. 6. num. 9. seqq. ibique alleg.*

7. XIV. Refertur inter Reservata Imperialia etiam *Jus legitimandi*, Unehlich gebohrne Ehrlich zu machen / *vi cujus Imperator per Rescriptum liberis naturalibus, & illegitimè natis jura ac Privilegia legitimorum liberorum confert.*

8. Hoc Jus soli Imperatori competere, nec Principes ac cæteros Imperii Status de eo participare, *Ahasverus Fritschius in Manual. Juris-Prud. Publ. voc. Legitimandi Jus. Besold. de Regal. cap. 2. num. 2. Bocer. de Regal. c. 2. numer. 112. Stamler. de Reservat. §. 58. num. 8. aliique* statuunt. Quibus tamen contradicunt *Limn. 4. J. P. c. 9. num. 142. Myler. de Statib. Imp. c. 54.*

Knip-

Knipschild. de Civit. Imp. l. 2. c. 4. num. 100. Joh. Georg. Simon. Diss. de Jurisdict. Territ. c. 7. §. 2. Statibus Imperii idem Jus quoad subditos suos competere asserentes, quam licet admiseris sententiam, (ut quidem propter rei evidentiam in praxi sese exerentem admittere teneris) manebit tamen nihilominus salva Cæsari Potestas per universum Imperium, ac in specie dein Magnatum & Principũ, ac Comitum Imperii filios naturales legitimandi, & natalibus restituendi facultas, citra ullius consensum expedienda.

9. Et exercet quidem illam suam potestatem Imperator ipse immediatè, in Principum, Comitum & Baronum Imp. Liberis. (Num propriis quoque? Affirmat Dn. *D. Bardili in Disp. de Judic. Imp. Aulico c. 5. sect. 10. §. 21. arg. l. 3. C. de natur. lib.* ibi: *indignum est, ut qui sacratissima urbis ubere gloriatur, naturales suos non illustri ordine civitatis illuminet &c.* addens, hoc ab Imperatore quodam factum esse, testari Diploma in registratura reservatum, cujus lectionem amicus in copia concesserit, ubi habeatur, quod Imperator eas filias ex seipso & honestâ aliâs & bonæ notæ virgine procreatas, non ut Pater, sed ut supremus Princeps, auß Käyserl. Macht und Vollkommenheit / legitimaverit) per Judicium sc. suum Aulicum, cui supplicantes preces suas repræsentare debent, sic ut illud dein de iisdem

Cæſari referat, atque pòſt id, quod Cæſarea Sua Majeſtas deſuper decrevit, per Cancellariam Imperialem expediri faciat. vid. *Capit. Leop. art. 44.* In aliis inferioribus verò mediatè qq. per Comites Palatinos Cæſareos. Camera Imperialis autem, quamvis concurrentem cum Cæſare habeat Jurisdictionem, natalium tamen reſtitutionem petentis vota admittere non valet, cum litium ſolum decidendarum gratia conſtituta ſit, nullis gaudens regalibus, niſi ad Juſtitiæ adminiſtrationem ea ſpectent. *Sixtin de Regal. c. 4. num. 8. & 107.*

10. Jure Civili Rom. proprium legitimationis objectum conſtituebant liberi naturales, ex concubina h. e. muliere, quæ cum aliquo, eoque cœlibe, eoque rurſus ſolo, quaſi in forma & ſpecie uxoris cohabitabat, nati. *Nov. 89. c. 12. §. 4. l. 144. de V. S.* reliqui verò ex injuſta & damnata conjunctione, ut ſtupro, adulterio & inceſtu prognati beneficio legitimationis indigni cenſebantur. *Nov. 74. c. f. Nov. 89. c. 1. & 15.* Sed cum hodiè, concubinatu quoque per noviores Imperii LL. inter prohibitas & damnatas conjunctiones relato. vid. *Reform.* guter Policey *de anno 1530. 1548. 1577.* tit. von leichtfertigen Beywohnungen. *Carpz. Pr. Cr. p. 2. q. 70. num. 41. & J Pr. Conſ. l. 2. d. 235.* nulli liberi eo ſignificatu naturales amplius reperiantur, objectum ejus, hi

his nostris temporib⁹, liberos extra matrimonium ex stupro aut simili illicita conjunctione natos constituere tradunt *Schulz. ad § fin. Inst. de nupt. lit. H. Hahn. ad VVesemb. titul. de his qui sunt sui vel alien. iur.* Quod ipsum nonnulli & ad eos, qui ex adulterio & nefario complexu nati, extendunt, ita tamen ut talem indulgentiam dispensationis potius, quàm legitimationis nomen mereri dicant. vid. *Joh. Georg. & Christoph. Besoldi, Fratres, in delib. Jur. ad lib. 1. Pandect. rubr. de legitimat.*

11. Modus in his consistit ut 1. liberorum, de quorum legitimatione agitur, interveniat consensus. *Nov. 89. c. 11.* si tamen ab ipso Imp. procedat, in infantibus quoque & furiosis eam vim suam exerere posse, communiter receptum est. 2. ut ipse pater Principis, de legitimatione impertienda, imploret clementiam, precibusque inserat, se matrem liberorum ducere impediri. *Novell. 74. c. 1. & 2. Nov. 89. c. 9.* Si autem pater decesserit, filio quidem non denegatur Imperialis gratia, sed tamen ea non præbet successionis commodum. *Novell. 89. c. 10. Gilken. ad l. Gallus 5. & quid si tantum. ff. de posth. hered. inst. num. 198.* 3. Ut precibus inseratur, an alii legitimi adsint liberi, horum enim omissa mentio legitimationem subreptitiè impetratam esse arguit. *Nov. 74. c. 1.* existentia autem non omninò, præsertim hodie, impe-

dit. *Gail. 2. O. 242.* 4. Requiratur assensus eorum, quorum interest, si scil. pater filiis naturalibus non tantum ad successionem in bona sua propria, sed cognatorum quoque, aditum aperire cupiat. *Gilken. d. l. n. 234.* 5. Non omittatur causæ cognitio. *Gilken. n. 249.*

12. Effectus Legitimationis est, quod legitimati ex legitimis nuptiis natis pares fiant *Nov. 89. c. 9. in fin.* atque iisdem cum ipsis privilegiis & commodis utantur. *Fach. 4. c. 3.* Hæc tamen non adeò generaliter accipienda, quasi nulla omninò inter hosce per Rescr. Principis legitimatos & ex justo matrimonio susceptos subesset diversitas. Sunt enim casus non pauci, in quibus deterioris conditionis esse reperiuntur, qui per machinationem quandam Cæsarea intercedente gratia legitimorum in ordinem relati sunt, ut loquitur *Justin. in Nov. 89. c. 11.* Sic 1. non admittuntur ad dignitates Ecclesiasticas invito Pontifice juxta *Curt. Cons. 13.* Sed vid. *Myler. ab Ehrenbach. Gamol. c. 26. num. ult.* nec in Camera Imp. Adsessoris officio fungi possunt ex mente *Mynsingeri. 4. Obs. 31. Blumii Proc. Cam. tit. 7. num. 31.* 2. non comprehenduntur statuto fœminas, masculis extantibus, à successione arcente *Grav. 2. concl. 140.* verba namque statutorum propriè sunt intelligenda, legitimati autem hi propriè non

non dicuntur legitimi. *Cavall. q. 2.* 3. non excludunt ſubſtitutum ſub conditione: *Si ſine liberis legitimis deceſſerit. Gilken. alleg. ll. num. 248.* præſertim ſi ſubſtitutus non ſit extraneus, ſed teſtatoris conſanguineus, ac teſtator fuerit nobilis in dignitate conſtitutus, honeſtæ vitæ & converſationis, ut inde facilè conjici queat, eum familiæ ſplendorem ſpurio & inſititio germine inficere & obſcurare, prohibitæque libidinis monumenta extollere nunquam voluiſſe. *Mantic. de conject. ult. vol. l. 11. t. 10. n. 34.* Si tamen de contraria teſtatoris voluntate ex verbis teſtamenti vel aliunde adpareat, non injuria ſubſtituto legitimatus præferetur. *Mant. d. l. n. 18.* 4. Nec ad delationem armorum ſive inſignium familiæ aſpirare poſſunt. *Theod. Höppingk de Jure Inſign. cap. 7. §. 4. num. 212.* qui tamen *ſeq. n. 218.* hanc addit declarationem: Niſi legitimatus per Reſcriptum expreſſè quoque & nominatim ad Jura inſignium habilitatus fuerit; quo tamen in caſu ei delatio armorum non niſi cum adjectione Barræ in medio per transverſum competere poteſt, ut tradit *Höppingk. d. l.* & ipſum ſecutus *Myler. ab Ehrenbach. Gamolog. cap. 25. n. 9. 10.* 5. Non ſuccedunt in feudis. *2. F. 26. §. naturales. Gœddæus Diſp. Feud. 7. th. 4. Myler. ab Ehrenbach. Gamolog. d. c. 25. n. 1. ſeqq.* niſi ab ipſo feudi Domino, aut certè eo & agnatis conſentientibus à

Principe ad feuda legitimentur. *Vult de feud. c. 9. num. 93.* Cæterum consensu Domini, qui quidem sufficit in feudis novis, & agnatorum, qui insimul in feudis antiquis requiritur, deficiente, hos legitimatos à jure successionis in feudis alienos putamus, utcunque de Principis Legitimantis voluntate liquidò constet. *arg. 1. F. 13. c. 1. l. 2. in fin. de natal. restit. l. 11. de R. I. l. 3. l. pen. C. de prec. Imp. offer. Vult. d. l. Gaddaeus d. l. Struv. S. I. F. c. 9. aph. 2. num. 9. seqq. Fachin. 7. contr. c. 49. & seq. Casp. Bitsch. ad 2. F. 26. §. naturales. p. 412. & seq.* Diss. Dn. *Rhet. Comm. in Jus Feud. Comm. l. 1. t. 8. n. 19. seqq. p. 303. seq. Gail. 2. O. 142. n. 13.* Plura de hac materia vide *in Dn. Jac. Ottonis Hypotyposi Legitimationis illegitimorum.*

13. XV. *Jus absolvendi à Juramento ad effectũ agendi* (Einem seine gegebene Vryhede gegen den Herren/ so ihn verurpfedet hat/ relaxiren/ damit er sich gegen selbigen Rechtens gebrauchẽ mõge/) *est, quo Imperator alicui juramentum iniquè extortum relaxat, ut sine perjurii metu agere possit.*

14. Solent nonnunquam domini subditos suos, Senatusq; Cives suos innocentes ob caussas merè civiles iniquè carceri impingere, non prius eos dimittentes, quam si sub jurisjurandi religione promiserint, se nullo modo (weder mit/ noch ohne Recht) carceris injuriã vindica-

dicaturos; (cautio hæc Urpheda à nostris vocatur.) Ne verò ita juramentū vinculum iniquitatis evadat, æquissimè constitutum est, ut subditis, civibusve istis supplicibus relaxatio à tali juramento ad effectum agendi vel excipiendi impetrare liceat. *Ord. Cam. p. 2. tit. 24. Gail. 1. O. 22.* postquam scil. à carcere liberati; nam antè liberationem captivus non rectè petit relaxationem juramenti ad effectum agendi, quia sic perjurium committeret, perjurii exceptio autem est exceptio litis finitæ. Postquam verò dimissus est, & se gravatum sentit, probè agit pro relaxatione. *Gail. d. O. 22. n. 2.* Nondum dimissus tamen Mandatum pro relax. captiv. impetrare potest, atque si urphedam nondum præstiterit, simul Mandatum de non gravando illicitâ Urphedâ obtinere valet. *Blum. Proc. Cam. tit. 35. num. 5.*

15. Vindicant equidem hanc juramenti relaxandi potestatem Canonistæ Pontifici, vel Judici Ecclesiastico *per c. 13. x. de judic. Covarruv. 1. var. resol. c. 4. num. 5.* Sed vid. *Myler. de Stat. Imper. c. 44. num. 4. Besold. in delib. Jur. l. 1. p. m. 118.* Et Imperatori ac Cameræ Imperiali in Imperio nostro eam competere, dubium amplius habet nullum, propter *text. Ord. Cam. p. 2. t. 24. & R. I. noviss. de anno 1654. §.* als sich dann rc. *164. in fin. Gail. 1. O. 25. Myns. c. 3. O. 99. Schüz. vol. 2. d. 8. th.*

16. lit. c. Sed & aliis Imperii Statibus remittendi Jurisjurandi potestatem competere, Praxis docet & confirmat. *Myler. d. l. num. 5.* Regali tamen jure carentibus hancce facultatem tribuere, periculosum est: non solùm ne religiosum jurisjurandi vinculum vilescat, sed etiam ut infamiæ maculæ, quæ ex spreta juramenti religione facilè sequi potest, ritè occurratur & conscientiæ scrupulus adimatur.

16. Impetrare autem istam absolutionem debent omnes, qui juramento inique circumventi, & sine perjurii metu jura sua prosequi volunt, sive majores sive minores sint; heres tamen injustam defuncti obligationem juratam propter juramenti personalitatem, citra juramenti relaxationem, infringere potest. Non autem concedenda est, nisi justa adsit causa & præcesserit causæ cognitio, summaria saltem. *Gail. 1. Obs. 22. num. 4. Myler. d. l. num. 12. 13.* Quæ cum fieri nequeat sine partis adversæ (utpote quæ per hanc relaxationem lædi posset; quia per eam aperitur via agendi atque tollitur exceptio juramenti) præsentia, omninò ejus requiritur quoque citatio, *Schüz. d. D. 8. thes. 17. l. D.* ad quam obtinendam in Camera hæc tria requiruntur 1. ut reus, qui juramentum exegit, immediatè Cameræ subsit, aut aliàs causa immediatè ad Cameram pertineat.

neat. 2. ut causa merè sit civilis, ob quam actor in carcere sit detentus 3. incarceratus in elogio jurato (in der Vryhede / cujus copia, modo à reo obtineri potest, simul cum supplicatione est producenda) se nec carcerem vindicaturum, nec jure contra formam juramenti experturum promiserit. *Blum. Proc Cam. tit. 35. n. 2. ubi in seqq. ulteriorem Processum latius describit.* Sed si notoriè constat de turpitudine & injustitia rei recipientis juramentum, vel reus se offerat ad respondendum, sine prævia citatione fieri potest relaxatio per extrajudiciale decretum. *Blum. ibid. num. 15.*

17. Effectus est, non ut radicitus evellatur obligatio, virtusque, quæ ex juramento accedit, contractui, destruatur, sed ut jurantis solum persona apta reddatur, quo sine metu perjurii actionis viam ingredi, vel exceptionis subsidio sese defendere queat. Supervacua autem est petitio relaxationis hujus, ubi vel juramentum verè non est præstitum, sed tantum quod Jure civili isti æquiparatur, vim ejus quâ animæ vinculum non habet: (vid. *Carpzov. p. 2. c. 36. d. 8.*) vel si de eo, quod actor intendit, non est juratum; veluti cum de reparando damno acturus, tantum de non vindicandâ injuriâ, vel saltem de privatâ vindictâ juravit; (*Carpz. d. c. 36. d. 5.*) vel si juramentum planè & notoriè est invalidum atque

que non obligatorium; (*Gail. 1. O. 22. n. 7.*) vel si contra quem petens acturus est, juramẽtum remittit, (*Carpzov. d. c. d. 6.*) quod non modo fit expresse, sed etiam tacitè, cum reus sine oppositione non factæ relaxationis actioni respondet, vel si sua relatione prævenit & Judici negotium submittit.

CAPUT XVII.

De Iure concedendi literas moratorias universales, & Nundinas solennes ac majores.

XVI JUs concedendi literas moratorias, (Quinquennel oder Anstands-Brieff außzugeben) Vi hujus reservati Imperator debitoribus casu fortuito non solvendo factis, humanitatis & æquitatis intuitu, ad certum tempus dilationem solvendorum debitorum dilationem non respuentium contra rigorosos creditores, ad humillimam ipsorum implorationem, datis moratoriis, concedit.

2. Vocantur hujusmodi literæ moratoriæ alias vulgò *Quinquennales*, Quinquennell/ quia regulariter ad 5. conceduntur annos, Jure Saxonico EiserneBrieff appellantur, quod intra illud tempus, quo debitor ad solutionem compelli haud potest, Saxones dicunt, Ersey Eisen worden/ *Hering. de fidej. c. 5. num. 102.*

102. eo fortè, quod debitores ob impetratam dilationem quasi cauterio notati, vel contra rigorosas creditorum exactiones ac molestationes, firmissimo quodam pectorali induti ac perdonati, imò firmi & impenetrabiles effecti sint, sicque à quibusvis eorum inquietudinibus, increpationibus & vexationibus liberi. A Gallis *Lettres de respit* & nonnunquam simpliciter *respit*, vel cum adjuncto: *respit de cinq ans* dicuntur, eò quod respirare debitoris faciant substantiam.

3. Concessio earum procul dubio summi pars est Imperii, adeoque ad Summum Principem, in Imperio nostro ad Imperatorem & ad ipsius Reservata pertinet. vid. *l. 2. C. de prec. Imp. offer. Reform. Pol. August. de anno 1548. tit.* von verdorbenen Kauffleuten. § und nach dem. & *Francofurt. de anno 1577.* §. Wann auch solche/ rc. ibi: So meynen Wir hiemit ernstlich und wollen/ daß Jhnen solche moratoria und Quinquennel hinführo nicht mehr gegeben werden sollen/ Wir oder Unsere Nachkommen/ Römische Käyser oder König/ rc. ubi expressè Imperator sibi & Regi Rom. hanc potestatem concedendi quinqueñales gener. reservat. add. *R. I. de anno 1654.* §. dieser Unserer bißher rc. *175.* Habent tamen potestatem concedendi speciales quoque Principes, cæterique Imperii Ordines *Heig. p. 2. q. 2. Stephan. de Jurisdict. p. 1. c. 7. n. 389. Myler. de Stat. Imp. c. 55. num. 1.*

4. Adi-

4. Aditus ad hoc noſtrum beneficium omnibus patet debitoribus, qui nullâ ſuâ culpâ, ſed fortunæ injuriâ facultatibus lapſi, die auß unverſehenen zugeſtandenen Unfällen Ihre Leib und Güter verdorben/und auffgeſtanden seyn. *dd. Reform.* ſive ſint mercatores ſive aliæ perſonæ, non obſtante, quod alleg. *Reform. Pol.* mercatorum obæratorum tantum faciant mentionem; in tantum, ut nec toti alicui communitati, collegio atque univerſitati via ſit præcluſa; Sic exemplar quinquennalium civitati Goslariæ à Ferdin. II. conceſſarum refert. *Limn. l. 7. c. 19. num. 6.* imò & Judæis ad illud aſpirare liceat, ut rationibus & præjudiciis firmat *Wilh. Anton.* Freundeberg *de reſcript. morat. concl. 19.* Indigni vero eo ſunt doloſi decoctores *d. Conſt. Imp.* debitores ex cauſa delicti. *arg. l. 31. depoſ. Herm. Hermes F. J. P. c. 11. num. 118.* qui creditoribus debitum repetentibus ab initio doloſè illud denegarunt, & qui fugæ ſe accingunt. *B. Dn. D. Lauterb. de benef. reſcript. morat. c. 4. n. 14. 15.*

5. Conceſſionem præcedunt preces & petitio debitoris obærati, ut patet ex *rubr. C. de prec. Imper. offer. & Diplomate Ferdin. II. Goslarienſibus conceſſo*: ibi: daß uns erſtgemeldter Rahts zu G. in Unterthänigkeit zuerkennen geben. Hæ autem præces ſequentia continere debent. 1. Exponenda & probanda jactura ex caſu fortuito, incendio,

nau-

naufragio &c. *Reform. Pol. de anno 1548. tit. 22. ibi* daß sie auß unversehenen zugestandenen Unfällen ihre Leib und Güter verdorben und auffgestanden seyen. 2. Præsens solvendi difficultas, vel potius impossibilitas, quæ prout longiores vel breviores postulantur induciæ, vel juramento vel aliis legitimis modis docenda. 3. Qualitas debiti, num tale sit, inque ea etiamnum conditione (v. g. quod nondum in rem judicatam transierit) ut recipiat inducias; quo etiam spectat tempus debiti contracti, cum adversus crediti, in quod nuper admodum ivit, exactionem, frustra petat inducias debitor. *Faber. l. 1. Cod. t. 9. d. 20. num. 18.* 4. Prioris rescripti, quod jam ante obtentum, mentio. 5. adjungendæ erunt, si haberi possunt, literæ testimoniales Magistratus inferioris, sub cujus ditione domicilium habet supplicans. *d. l. Reform.* cit. rubr. ibi: daß dieselben Kauffleute glaubliche Uhrkunden oder Schein vorbringen 2c. 6. Requiritur intentio debitoris petentis, quâ omnino cogitet se posthæc sincerè exsoluturum. vid. *d. Diploma. ap. Limn. all. loc. n. 6.* ibi: deß allerunterthänigsten Erbietens/2c.

6. Aliud ipsi maximè necessarium supplici libello inserendum requisitum ponit *Finckelt. in Disp. de morat. Præscript. th. 4.* ut nimir. idonea pro solutione præbeatur fidejussio, ex *l. 4. C. de prec. Imp. Off.* Sed utut hanc fidejussionem,

nem, si creditores eam petant, etiam adhuc hodiè,(vid. *Carpz. in Asyl. debit. c.4. Pos. 61. num.33.*) necessariam esse concedamus; (ita tamen, ut si debitor obæratus fidejussores invenire nequeat, eum ad cautionem pignoratitiam, ac si eo tempore nec ulla bona possideat, ex æquitate ad juratoriam quoque admittendum esse, non negemus, cum, *Mev. in Discuss. levam. inop. debit. c. 6. num. 152. & seqq. Brunneman. ad l.4. C. d.t.*) attamen eam libello inserendam nequaquam asserimus, & contrarium firmatur ex iis, quæ ipse *ib. 11. lit. b.* tradit.

7. Cæterum non omnia debita has admittunt inducias, excipiuntur enim 1. debita ex delicto. 2. debita opificum & mercenariorum, qui quotidiano sudore & operâ se suosque alere & sustentare solent. 3. debita pupillaria. 4. Quæ Ecclesiæ, aliisve piis locis debentur. 5. Quæ inopi & majore paupertatis necessitate oppresso debentur. 6. restitutio depositi. 7. debita ex Venditione eduliorum & rerum comestibilium in pleno, quod ajunt, foro venalium. 8. debitum alimentarium. 9. debitum dotis. 10. debita recens contracta. 11. debita futura 12. etiam debita fiscalia huc commun. referuntur, de qua tamen exceptione dubitare licet, cum Imperator in sui præjudicium utique possit concedere privilegium, adeoque & si hoc non expres-

expreſſè in reſcripto dixerit, tacitè tamen hoc voluiſſe præſumendum ſit. 13. debita jurata. 14. debita, in quibus huic beneficio expreſſè renuntiatum, quamvis & hiſce duabus exceptionibus derogari poſſit, ſi Imp. in reſcripto expreſſè juramenti & renuntiationis faciat mentionem. Plura vid. ap. *Limn. d. c. 8. n. 335. Wilhelm. Anton.* Freundeberg. *d. tr.*

8. Tempus, ad quod induciæ à Principe conceduntur, interdum brevius, ut annale, interdum longius, ut biennale, triennale, quadriennale & quinquennale, quod quidem in Praxi magis receptum & frequentius, (unde & nomen Quinquennel exortum,) ut tamen quinquennii metâ poteſtas ejus non ſit circumſcripta, ſed longiorem etiam induciarum terminum, circumſtantiis ſingulariter hoc ſuadentibus, indulgere queat, ſic Ferd. II. Civitati Goslarienſi octennales conceſſit, quales etiam paucos ante annos obtinuerunt Civitates Imp. duæ Argent. ſc. ac Wormatia, teſte *Balth. Venat. relat. Comit. 3. num. 31.* Et Elect. Palatino reſcriptum moratorium reſpectu debitorum antiquorum ad 20. annos indultum, ut conſtat ex Reſcripto Imp. Ferd. III. de dato Pragæ 1654. d. 5. Maij. Incipiunt autem regulariter impetratæ induciæ à tempore conceſſionis currere. *arg. c. 7. x. de reſcript. Faber. l. 1. t. 9. d. 2. num. 3.*

& iterato quoque ex rationabili causa concedi possunt.

9. Effectus harum induciarum est, 1. quod impediant & suspendant executioné, ita ut debitores intra tempus in rescripto conceptum à creditoribus, nec ratione sortis, nec ratione usurarum, molestari queant, (quam securitatem quidem præstant per totum Imp.) sed ipsis interea liceat respirare & cogitare de modis solvendi (exigendo debita sua, in quibus alios obstrictos habent) quo ad pinguiorem fortunam evecti dein commodius finita dilatione creditoribus suis satisfacere possint. Sed *an etiam cursus usurarum per has quinquennales ab Imp. indultas sistatur, nec ab eo tempore, ex quo indultum impetratum, usque ad id, quo finitur, interusurium petere liceat?* mirum in modum controvertitur. Disting. inter usuras ex conventione debitas, & eas, quæ ex morâ Judicis officio debentur. Harum cursum sisti, cum communi Dd. scholâ affirmamus, cessante enim mora velut causa & fundamento usurarum præstandarum, interesse non committitur. *l. 40. d. R. C. l. 3. de cond. trit.* at eum qui à Principe inducias moratorias impetravit in mora non esse patet, quia in mora non est, cui justa causa adest, cur non præstet & ob quod compellatur. Illarum verò cursum in dubio per indultum moratorium, ad terminum,

num, in quo illud desinit, usque inhiberi negamus, exactionem saltem usque ad dilationis finem suspendi statuentes, cum *Ant. Cucho de morat praescript. num. 148. Ant. Fabr. Cod. Sabaud. l. 1. t. 9. d. 8. Lauterbach. de benef. rescript. morat. th. 40. Finckelth. cit. disp. qu. 4. & Obs. 47. Richter. dec. 74. num. 59. Mev. Disc. l. vam. inop. debit. c. 4. sect. 8. num. 31.* Non tamen dubitamus, quin Imperator quoque illas ad commendationem Electorum atque Statuum, exigente idipsum Reip. utilitate & summâ debitoris inopiae miseriâ, vel in totum vel quoad partem expressè remittere queat. vid. *R. I. de anno 1653. §.* die verflossene und noch unbezahlte pensiones &c. *173. 2.* quod durante hoc tempore dilationis praescriptio advers⁹ creditores nō currat. per *l. 2. C. de prec. Imp. off. l. ult. C. qui bon. ced. poss.* Cessionis a. beneficium per hoc nostrū beneficium semel concessū excludi, tàm invitâ Jprudentiâ statuitur, quàm ejus effectus ad alios extenditur.

10. Cessant autem & illi duo assignati veri effectus, si rescriptum contra Jus per sub- & obreptionem impetratum *tot. tit. C. Si contra jus vel util. publ.*

11. XVII. *Jus concedendi nundinas solenniores*, Messen uñ allgemeine Märckte zuverstatten und zu privilegiren. *Nundinae* quasi novendinae à *novem* & *dies* dicuntur, eo quod olim apud Romanos rustici nono quoque die, in-

termediis octo rei rusticæ consecratis, intermisso rure ad mercatum, legesque accipiendas, in urbem convenirent; quantumvis autem hodie res sit immutata, nihilominus tamen retinetur nundinarum nomen, pro quo etiam passim à Classicis vox *mercatus* Synonimicè usurpatur, quanquam alii ita distinguant, quod nundinæ fuerint commercium civium & agricolarum, mercatus vero commercium civium cum peregrinis; aliam adhuc inter mercatus & nundinas differentiam assignat. *Cujac. in parat. C. de nund.*

12. Dividuntur communiter in *solennes, generales, celebriores vel majores* & *in minus solennes, particulares, vulgares sive minores.* Solennes sunt mercatus publici ac privilegiati supremi Principis authoritate ob utilitatem commerciorum legitimè constituti, longâve consuetudine acquisiti. Germ. dicuntur freye offene Messen/ quod vocabulũ *Speidel. in voc.* Meß. *Gryphiander in tr. de Weichbild Saxon. c. 47. num. 29.* à Missis Pontificiis. *Benjam. Leuberus* vero à Missis sive Officialibus Imperatorũ; sed rectius *Limnaus* à Messen/ daß auff solche Zeit die Waarẽ gemessen/ außgemessen und verkaufft werden/ derivat. *Minus solennes*, quæ in vernacula Märckte vel Merckte (quæ vox est à mercatus) vocantur, rursus subdividuntur in *Anniversarias*, Jahrmärckte/ & *Hebdomadarias*, Wochenmärckte.

Nundi-

13. Nundinas solennes ac generales concedendi potestas in Imp. nostro est solius Imperat, per *R. I. de anno 1576.* §. dadurch dann 2c. ibi: Käyserl. besondere Hoheiten und Reservaten. *Reinking. l. 1. cl. 5. c. 6. num. 156.* ita tamen, ut in ejus absentiâ Rex Rom. ipso vivo electus, & Imperio vacante Serenissimi Dnn. Vicarii idem Jus omnino quoque exercere queãt, nec quicquam obstet, quo minus etiam solennium nundinarum privilegia immemoriali præscriptione acquirantur, cum ea quoque vim tituli & concessionis justè atque decenter à Principe factæ, ac Constitutionis Imperialis habeat. *Fritsch. de reg. nund. jur. c. 4.* Ne autem concessio ejusmodi publicorum ac privilegiatorum mercatuum aliis damno cedat, solet Imperator prius adjacentes & vicinas civitates, quarum interesse possit, desuper audire. *Gail. 2. O. 69. n. 24. 25.* quanquam id non sit de necessitate. *Fritsch. d. c. n. 77.*

14. Præcipua ac frequentiora, quibus nundinæ hæ solennes majores gaudent, privilegia, sunt sequentia. 1. quod mercatores ad easdem proficiscentes publicâ gaudeant securitate, quæ in accessu & recessu non tantum eorum personis, etiamsi sint Judæi, nam nec hi in nundinis solennibus à commerciorum usu excludi queunt, licet in ea ditione, quâ illæ habentur, aliàs non tolerentur, juxta *R. I. de anno 1551.* §. diesem zu begegnen

gnen ꝛc. ibi doch sollen den Juden ꝛc. sed mercibus quoque debetur. Ad hanc securitatem publicam tuendam hodiè receptus est *Salvus conductus*, vulgò das Geleid / *qui* nihil est aliud, quàm *justum immunitatis à personali offensione & injuria, rerumque damno, præsidium, ab eo, qui jus concedendi habet, per vias publicas euntibus ac redeuntibus præstandum*; & interdum saltem literis, quas Geleids-Brieffe / Schrifftlich Geleid appellant, plerumq; verò adjunctis equitibus, qui Gleids-Leuthe / oder Geleids-Reuter vocantur, præstatur, diciturque tum das Persöhnliche oder Lebendige Geleid. *Maul. de jur. conducend. tit. 5.* Cohæret a. Jus conducendi, tanquam pars, Superioritati territoriali regulariter. *R. I. de anno 1548.* §. Ferner zu noch mehrer. *de anno 1555.* §. nachdem aber ein jeder. & *de anno 1566.* §. nachdem aber ꝛc. Quandoque tamen & in alieno territorio vi longissimæ consuetudinis aut præscriptionis, privilegii vel pacti exercetur. *Ottinger. de jur. & contr. lim. l. 1. c. 9. num. 29.* uti Serenissimus Noster per Urbem Imperialem Gemünd / & per territorium Civitatis Eßlingẽ; Landgravii Hassiæ per Wetzlariam, Fridbergam, districtum Huttenbrigicum, & per tractum Wetteraviæ, non attentâ Superioritate territoriali, quæ ad Moguntinum, Comites Solmenses, Hanovienses, Isenburgicos & alios pertinet, usque ad Speculam Fran-

Francofurtanâ, biß an die Franckfurter Wart/ exercent &c. vid. *Fritsch. de viis reg. c. 12. n. 9.* 2. quod durantibus iis prætextu debiti mercatores, qui mercatus causa convenerunt, eorumque merces ab omni detentionis, pignorationis vel exactionis molestia sint immunes, & plenâ fruantur libertate. *l. un. in f. C. de nund.* Pertinet autem hoc Privilegium saltem ad debita civilia privata. *d. l. un. ibi: sub prætextu privati debiti:* non ad publica. *Zas. ad tit. de nund. num. 3.)* & quidem ex communi Dd. sententia, ad ea tantùm etiam, quæ ante nundinas, non ad ea, quæ in ipsis nundinis contracta sunt (vid. *Peck. de jur. sistend. c. 4. num. 4. Berlich. p. 1. concl. 77. num. 8. Carpz. p. 1. c. 30. d. 26. num. 4. Myler. de Princip. Imp. c. 58. num. 4. Klock. de contribut. c. 3. num. 79. seqq.)* Sed tamen ad posterioris generis debita, non minus quam ad priora, illud pertinere defendunt *Struv. exerc. 50. th. 82. Bachov. & Habn. ad VVesemb. tit. de nund. num. 2. & novissimè Fritsch. c. 7. num. 8.*

15. Hoc autem nundinarum solennium privilegio nequaquam gaudent banniti, excommunicati, excommunicatione scil. majore, relegati, homicidæ, fures, saccularii, & bursicopi, Spitzbuben/ Beutelschneider/ aliique malefici & scelerati, sed imò quotidiè ejusmodi generis homines, durantibus etiam nundinis, & justissimè quidem, incarcerari

videmus. Porrò excludit illud specialis debitorum renunciatio, singulare Privilegium, de quo Francofurtũ & Fridberga gloriantur, dicentes sibi liberè cujuscunque sortis homines tam intra nundinas, quam extra mercatus arresto detinere licere, fugæ vel banccæ ruptę suspicio, sed non juramentum, quo obligatio firmata. *Fritsch. d. c. 7. num. 30. & multis seqq.* In genere denique cessat nundinis finitis, postquam scil. signum publicum finitarum nundinarum per campanam datum, Wann der Marckt außgeleutet worden. Ex quo prono alveo fluit sequenti septimana exsolutioni debitorum destinata, in der Zahlwochen/ arrestũ petenti ex justa causa neutiquam denegandum esse. *Carpz. p. 1. c. 30. d. 28.* Sicuti nec illis in locis, per quos mercatores ad nundinas transeunt, vel finitis iis redeunt, arresta decerni prohibentur. *Carpz. d. l. Berlich. p. 1. c. 77. num. 9. Fritsch. c. 7. num. 69. seq.*

16. Addunt alii 3. & hoc, quod mercatores tempore nundinarum à tributis & vectigalibus sint immunes. vid. *Myler. c. 58. num. 5. ibique alleg.* Sed hoc nec *alleg. l. un. C. de nund.* nec usus hodiernus probat. vid. *Gothofr. ad d. l. un. lit. q. Fritsch. cap. 8. ubi num. 18. & seqq.* etiam rectè notat illos, qui ementem rem furtivam in nundinis, eam nonnisi restituto pretio vero domino restituere teneri, statuunt.

17. Ejusmodi solennes ac prædictis privilegiis

legiis munitas nundinas majores à Friderico II. Imperat. Francofurtenſes obtinuerunt, quas ipſis Carolus IV. ſub prætextu commiſſi criminis Majeſtatis abſtulit, & Moguntiam, ubi & anteà fuerant, tranſtulit, ſed pòſt interceſſione Rudolphi Palatini & Marchionis Brandenburgici reſtituit. *Peücer. Chron. Car. lib. 5.* Lipſienſes à Maximiliano I. *anno 1497. & 1507.* quas Carolus V. *anno 1521 & 1547.* confirmavit. Argentoratenſes Jährlich vom S. Johannis Tag in die 14. Tag lang zu halten ex Privilegio Sigismundi de *an. 1414. 1436.* quod poſt à Friderico III. confirmatum *Anno 1452.* Naumburgenſes per privilegium, neſcio à quo Imperatore, conceſſum.

18. Nundinas minus ſolennes anniverſarias (quæ quandoqne in ſimplici nundinarum nomine non perſiſtunt, ſed in aliud transeunt & dicuntur e.gr. Viehmärckte (cujus generis celebriores, ad quas non ſolùm ex vicinis locis, ſed ex longinquis etiam terris, ut ex Polonia vel aliunde, animalia aguntur, ſunt die Vieh- und Ochſen-Märckte/ quæ *Lipſiæ* in Miſnia, *Budſtadii* in Thuringia, *Bambergæ* in Franconia habentur,) Schmaltz-märckte/ Flachsmärckte/ à potiori videlicet, nam tametſi aliæ quoque advehantur merces, attamen ab abundantiori illis nonnunquam ita nomen aliquod ſpeciale imponi novimus, *Limn. tom. 1. in addit. ad lib. 4. c. 8. num. 302.*)

302.) vi Superioritatis Territorialis ſuis in Provinciis Status Imperii inſtituunt, nec dubitamus, quin ipſi quoque in hiſce nundinis provincialibus eadem, quibus ſolennes gaudent, Privilegia ſubditis ſuis, invitis licet vicinis, quorum nundinæ forſitan per hoc deteriorantur, rectè impertire queant, cum *Limn. lib. 4. c. 8. num. 311. Myler. de Stat. Imp. c. 58. n. 7.* Quicquid etiam dicat *Schuz. vol. 1. D. 6. th. 21. lit. C.* eumque ſecutus *Stamler. §. 61. n. 8. Fritſch. d. tr. c. 9. num. 3. 4.* qui ipſemet tandem in *fin. num. 5.* in hanc concedit ſententiam. Hebdomadarias, quibus ex vicinis pagis adventantes ruſtici annonam, aliaque ad victum neceſſaria, in foro civitatis venum exponunt, cujusvis loci Magiſtratus inſtituere poteſt, etiam ſine ſpeciali ſuperioris conceſſione. *Beſold. Theſ. Pract. voc.* Meß. quanquam hodiè non raro ſuperioris conſenſus ad earundem inſtitutionem peti ſoleat.

19. Nundinarum affinia ſunt Jus Emporii & Stapulæ, quæ promiſcuè accipiunt aliqui, revera tamen ſunt diverſa & diſtincta jura, differentiam autem eorundem graphicè depictam accipe his *Benj. Leuberi* verbis: Wo ſchlechte Jahrmärckte und Meſſen ſeyn / ohne Niderlag und Stapelgerechtigkeit / da mag ein jeder Waaren zu und wider abführen / feyl habẽ / verkauffen / uud nicht verkauffen / wie er will / er hat deſſen allen guten freyen Willen. *l. 1. & 2. de nund.*

nund. Wo aber Stapelrecht ist/ da mag man wol die Waaren zuführen / allein man muß sie auch feil haben/ einsetzen und niederlegen / und hat solche Freyheit in kauffen und verkauffen nicht. Das Jus emporii nun erstreckt sich noch weiter/ und ist vom jure nundinarum und jure stapulæ dergestalt underschieden/ daß wo ermeldte nundinæ und stapulæ seyn / da mag auch ein Frembder Waaren zuführen/ und ein ander frembder Handelsmann die Waaren abkauffen/ und haben dabey die Einwohner deß Orts/ da Jahrmärckte und Stapel gehalten werden/ mehr nichts/ denn gute bequeme Gelegenheit zu handeln/ und daß der Obrigkeit Zölle/ Wehrgeldt/ Marckgeldt/ und Accisen vermacht wird/ und daß die Einwohner etlicher Orthen den Vorkauff vor andern haben. *l 2. ubi gloss. verb. tradere v. hac ff. de nund.* Aber wo das Jus emporii in vollem Flor ist / da mag ein Frembder wol frembde Waaren zuführen/ und muß solche niederlegen/ und deß Orts verhandeln/ oder verkauffen/ und zwar allein den Einwohnern: Aber an solchem Orte dörffen Frembde von Frembden keine Waaren erhandeln und erkauffen/ sondern die Frembden müssen die jenige Waaren/ so sie erhandeln und erkauffen wollen / alleine von den Innwohnern deß Orts kauffen/ erlangen und handeln / prout ita sese habere Jus emporii, allegavit Senatus Hamburgensis in publico scripto Anno 1620. ad-

adversus Duces Brunsuic. civitatesque Luneburg, Havelsberg, & Buxtehud edito. *Fritsch. c. 10. num. 8.*

20. Extinguitur hactenus explicatum Jus nundinarum vel *translatione*, vel *amissione*: circa illam quæri solet: *Num Imperator vel Princeps nundinas civitati concessas pro lubitu revocare possit, etiamsi eas per longissimum tempus exercuerit?* Cùm autem nundinarum privilegium sit mixtum, partem, mercatum scil. qui omnibus est permissus, & originem ex jure Gentium trahit. *l. 5. ff. de I. & I. ibi: commercia &c.* ex jure communi, partem vero, plenam scil. securitatem & salvum conductum pro rebus & personis eo venientibus, certo respectu ex Principis privilegio habens, absque justa, legitima ac gravi causa, in publica utilitate & necessitate fundatá, revocari non poterit, maximè quando per diuturnam usurpationem quasi in contractum transiit. *Myler. in add. ad Rumel. P. 2. D. 4. th. 7. lit. A. & de Stat. Imp. c. 58. num. 9. Fritsch. d. tr. c. 12. num. 7. seqq.* Non habet vero civitas hoc nundinarum jure gaudens, quod conqueratur de injusta ademptione, si in Principem fuerit ingrata, ejusque atrociter læserit Majestatem vel Superioritatem, vel si concesso suo abutatur privilegio, per immodicas & insolitas impositiones, telonia, portoria, pedagia, datias, gabellas, assisias & sex-

ſexcenta alia exactionum genera nundinatores eorumque merces in acceſſu & receſſu pertinaciter gravans *Fritſch d. c. num. 39. 44. ſeqq.* Circa hanc notandum, quod nundinarum privilegium non tantum expreſſâ ac ſpeciali renuntiatione extinguatur, ſi modò citra ſingularem communis Reip. neceſſitatis ac utilitatis reſpectum nundinæ conceſſæ fuerint. v. *Fritſch. d. c. num. 49.* Sed etiam per non uſum 10. annorum amittatur, ſi ſcil. civitas nundinis uti potuerit, & non tamen uſa ſit. *l. 1. B. de nund. ibi Dd. Mev. part. 2. dec. 1. Gail. 2. Obſ. 60.*

CAPUT XVIII.

De Iure dandæ civitatis & poſtarum generalium.

XVIII. **J***Us dandæ civitatis* (Stadt auffzurichten / Stadtrecht zu ſchencken) *Imperatoris Reſervatum eſt, quo ipſe vicum, pagum aut aliam communitatem jure civitatis donat,* ſive *quo ex communitate, quæ nondum eſt civitas, civitatem facit, eique privilegia civitatis confert, ut mœnia circumducere, extruere curiam, Conſules & Senatores habere poſſit.* German. Einem Orth daß Stadt- oder Marck-Recht geben / ſive ein Orth mit Weichfried begnädigen. *Speidel. in voc.* Handſchuch. Vocabulum autem Stadt à Romanis ſtativis deriva-

rivatum esse notat *Joh. Herold. Comment. de Roman. in Rhetia litorali station. c. 11. Romani enim*, inquit, *uti alias voces suas plerumque abbreviatas scripserunt, sic pro stativa sive statione syllabam Stat. ponere consueverunt, hinc vox illa* Stat *à Germanis in usum lingua sua recepta municipiis mansit.*

2. A dicto Jure civitatis, vom Stadt-Recht/ omninò distinguendum est Jus civilitatis, das Burgerrecht/ quod frequentissimè Jus civitatis quoque dicitur, non autem est de Reservatis Principis, sed ejusdem concedendi facultas cujusque loci Magistratui municipali competit, & in specie quandoque penes Consules & Camerarios Civitatis residet, interdum totius Senatus oppidani negotium est; Superior autem in eo ipsis, civem aliquem obtrudendo, præjudicare nequit, præsupposito scilicet, quod & Princeps & Decuriones boni sint. *Besold. de jur. univers. cap. 8. num. 3. Knipschild. de civit. Imp. lib. 2. cap. 29. n. 2. 3.*

3. Potestatem autem loco alicui Spiritum & vitam sive jus civitatis conferendi, Stadt-Berechtigung und Befreyung zu ertheilen/ adeo Imperatoris propriam esse communiter tradunt, ut penes ipsum solum resideat, ita ut si quis in Imperio absque illius consensu & approbatione civitatem condiderit, vel communitati jam antea existenti civitatis Jus concesserit, ea neque pro civitate haberi,

ne-

neque civitatis jura usurpare queat, idque 1. quia Maximilianus I. cum Albertus Comes Mansfeldius sine ejus concessione vico cuidam propè Islebiam Jus civitatis dare vellet, mandato inhibitorio illud prohibuit, his verbis: Wann nun dir / noch jemands anders nicht geziemet Stadtrecht oder anders / so der Hohē Obrigkeit anhängt / ohne sondere Erlaubnüß auffzurichten / so empfehlen ꝛc. *Thomas Michael concl. 12. lit. C.* 2. quia Comites Wertheimenses tertiâ vice pro Freudenberg / Schwanenberg und Lauterbach civitatis jura ab Imp. petierunt, referente *Authore* deß Wertheimis. Gegenberichts. *cap. 13. circa fin.* 3. Etiam expressè Jus Saxon. Landr. *art. 26.* Weichbild. *lib. 1. art. 9.* non modò Principis, in cujus territorio Civitas extruitur, sed & Cæsaris authoritatem requirit. 4. Eò facere censetur *l. un. C. de metrop. Beryto.* 5. Jus muniendi locum, extruendi muros & portas, solùm Cæsarem largiri posse author est *Arnis. de jur. maj. l. 2. c. 5. num. 28.* vid. pro hac sententia *Arum. I. P. vol. 2. d. 7. p. m. 80. disc. 9. p. 238. vol. 3. d. 8. p. 432. Limn. l. 2. c. 9. num. 128. & in addit. p. m. 251.* *Wehn. voc.* Stadt-Recht. *Speidel. voc.* Stadt. *Bruning. de Var. Univers. Spec. concl. 13. Iust. Sinolt. Schüz. de S. R. R. v. 1. D. 8. th. 21. lit. B. Fritsch. tr. de jure & Statu suburbior. in mantiss. Stamler. §. 60. Hermes in Fasc. Jur. Publ. c. 31. n. 9. Bœcler. in Not. Imp. l. 4. c. 1. Zahn. de jur. municip. c. 2. n. 12.*

4. Sed

4. Sed cum Principes Imperii noſtri jura ac munia Imperatoris in ditionibus ſuis uſurpent, vi competentis ipſis Superioritatis Territorialis, quæ eſt Imperium quoddam univerſale, omnia ea, quæ ad civile regimen pertinent, complectens, gaudeantque omnibus, tam majoribus (quæ ſanè ſunt jura regia, quæ in univerſa Reip. adminiſtratione conſiſtunt, ut ex objectis, circa quæ verſantur, evidentiſſimè pateſcit; referuntur enim eò poteſtas belli, & pacis, fœderum, legum condendarum, Magiſtratuũ conſtituendorũ &c. quæ omnia Imp. noſtri Principibus competere, nemo, niſi qui plane hoſpes in Imp. noſtro eſt, negare poteſt) quam minoribus regalibus (vi clauſulæ generalis: *Cum omnibus & quibuscunque aliis* &c. ab Imperatore in Inveſtitura ipſorum exprimi ſolitæ) niſi quæ vel expreſſè reſervata ſint, ut novorum vectigalium inſtitutio, vel implicent, ut creare Duces, Leges univerſales ſancire. *Schüz. v.1.d.6.th.4.l.D.* vel talia denique ſint, quæ aut certis Officiis, Officialibusve S. Imp. annexa, aut ſua naturâ incommunicabilia, ita, ut ſalva Majeſtate Imper. ad Status tranſire nequeant i.e. ex quorum conceſſione aut Majeſtas Imp. impediatur, aut obedientia Statuum tollatur. *Arniſ. de jur. Maj. 2.c.2.num.7.* Minus quidem rectè hoc jus ipſis denegari videtur, nec enim de ulla juris dandæ civita-

tis

tis pro Cæſarea Majeſtate reſervatione, vel Imperatoris alicujus, præterquam illa Maximil. I. (de qua quid cenſendum ſit, poſt in reſolutione contrariarum rationum monebitur) ulli Statuum Imp. qui aliquot ab hinc ſeculis aut de novo civitates condiderunt, aut communitates ante exiſtentes civitatum juribus donarunt, facta contradictione conſtat; Sic namque ſine ullius impedimento condidit Albertus Urſus, Marchio Brandenburgenſis, circa annum Chriſti *1175.* Berolinum & Bernau. *Btottuff. in Chron. Anhalt. p. 47. Anno 1175.* hat Marggraff Otto von Meiſſen/ auß zweyen Dörffern eine Stadt nahmens Freiberg erbawet. *Petr. Albin.* Berg Chronick. *tit. 2. p. 9. Anno 1477.* iſt die Stadt Schneeberg zu bawen angefangen worden/ aber anno 1479. iſt die erſte gemeine Ordnung deß Schneebergs durch die Hoch-Löbl. Lands-Fürſten/ Churfürſt Ernſten/ und Hertzog Albrechten/ gegeben worden. Darinn ein ordentliches Stadtgericht wie in andern Stätten beſtellet/ und confirmirt worden. Im Jahr 1481. haben vorermeldte Fürſten den Groſſen Freyheits-Brieff gegeben/ darinn unter andern Gericht und Recht beſſer beſtätigt worden. *Albin. cit.* Berg-Chron. *4. p. 31.* Anno 1403. am Tag Thomæ deß Apoſtels/ hat Marggraff Wilhelm von Meiſſen/ den Flecken Alten Dreßden zu einem Weichbild aus geſetzt/ daß er glei-

ches recht wie andere Städte im Land zu Meissen haben solten. Anno 1601. hat Hertzog Friderich von Würtenberg mitten auff dem Schwartzwalde/ uñ gleichsam im Wagenrechte desselben/ eine newe Stadt auffbawen/ und dieselbe nach seinem Nahmen/ Friderichs-Stadt nennen lassen/ weil Sie aber von ihm mehrentheils für die Exulanten aus Steir ꝛc. damals angefangen worden ꝛc. als haben dieselben solchen Orth Freudenstadt genennet. vid. kleine Würtemb. Chronick. *p.356.* Anno 1607. d. 24. Jan. Elector Palatinus Frider. IV. Vicum Manheim Civitatis jure donavit. vid. Die gewissen und warhafftige Privilegien der Statt Manheim/ anno 1652. impressa. Quæ exempla adducere placuit, ut patescat 1. ne jota quidem extare de ullius confirmationis Cæsareæ impetratione, aut quod consensus ejusdem fuerit reservatus, aut quod ad petitionem alicujus Status ratihabitio fuerit insecuta, aut quod Imperator has pro nullis declaverit civitates. 2. Jus civitatis condendæ aut concedendæ Status Imperii (etsi poneretur, sub jure territoriali non contineri, adeoque ipsis cum eo non concessum esse,) vel inveterata illa consuetudine ac immemorialis temporis usu (quo & ipsa Reservata, quæ nim. sine opposito communicari possunt, contra Imperatorem etiam ignorantem præscribi & acquiri posse, concors est Dd. sententia. *Gædd.*

Disp.

Diſp.feud.5.th.10.l.f.g. Arum.vol.5.D.2.th.11.) ſuum feciſſe. Præterea poſſunt urbes vallis circumdare, ac fortalitia extruere, quidnī ergo etiam civitatis jure vicum donare, aut civitatem de novo condere valeant? Proque hâc propugnatâ ſententia ſtant *Rebebold. Diſſ. de jure Civit. p 1. c. 5.* apud *Fritſch. vol. nov. Ex. l. P. Sprenger. lib. 1. c. 6. p. m. 3. 4. ſub. n. 15.*

5. Ad contrarias rationes & quidem 1. *Reſp.* Mandatum illud inhibitorium ad ſollicitationem alicujus fuiſſe emiſſum. *Arum. v. 3. D. 14. p m. 432.* nihil ergo eo conficitur, niſi doceatur, preces illius veritate fuiſſe ſubnixas, nec per illam prohibitionem Comiti Mansfeldio factam interrupta omnium Statuū præſcriptio, quia nulla eſt quoad tertium præſcriptionis interruptio. *Bachov. vol. 2. D. 22. th. 1. l. H. th. 7. l. F.* nec unquam ulla ejus inhibitionis ab aliis Imp. Statibus habita fuit ratio, ſed ſemper in contrarium ab iisdem itum, adducta oſtendunt exempla. Ad 2. *Reſp.* quod Comites Wertheimenſes ob vicinorum forte potentiam, æmulationem, avita odia &c. fecerunt, conſervandi ſuī cauſa, aliàs ſi potentiores extra anguſtias conſtituti fuiſſent, minimè facturi, aliis non præjudicare poteſt. Ad 3. Juris Saxon. allegatio particularem ſolummodo inducit concluſionem, nempe quod illi Status, qui eo jure utuntur, civitates aliter conſtituere nequeant,

queant, nisi etiam consuetudine jam aliud fuerit receptũ. Ad 4. ibi alia vertitur quæstio. vid. *Perez. ibid.* 5. in fumum abit, propter notissimam contrarii observantiam ac praxin, quâ Status Imperii cottidiè urbes muniunt, arces & fortalitia exstruunt, etiam non requisito Imperatoris consensu *Myler. de Stat. Imp. c. 77. Speidel. voc.* Festung.

6. XIX. *Jus Postarum,* das Post-Regal/ *est Potestas Jure superioritatis competens cursus publicos (*Posten*) instituendi, iisque Præfectum,* Postmeister/ *præficiendi.*

7. Originem hujus instituti der Posten ad Cyrum, Sapientissimũ Persarum Regẽ, refert *Xenophon VIII. de ejus vita & disciplina libro:* qui etsi monente *Cicerone ad Q. Fratrẽ,* non ad historiæ fidem scriptus sit, sed ad justi Imperii effigiem, adeò ut *Joseph. Scaliger.* non dubitet asserere, in toto illo libro nihil veri esse, præter nuda nomina & mentionem duorum, triumve eventuum, ut Babiloniæ captæ & Croesi victi. v. *Voss. de Hist. Graec. c. 1. c. 5.* attamen ex *Herod. l. 8. Suida & aliis* etiam constat, Persarum Regibus publicum cursum maximè fuisse frequentatum. Institutum Persarum, ob insignem utilitatem in Remp. inde redundantem, dein & Romani receperunt. *Sueton. in August. c. 49. t. t. C. de curs. publ.*

8. Causa autem & fons constituendi cursus publici est Summa Potestas sive Majestas, ei enim

ei enim jure merito vindicatur, quia quæ ad publicam utilitatem & ſtatum pertinent, illius propria quaſi ſunt. Hinc *Plin. Epiſt 10.* *non licebat*, inquit, *privato ejusmodi equis publicis excurrere, absque Principis diplomate.* In Imperio noſtro Poſtæ diſtinguntur in *generales ſeu univerſales*, Reichs-Poſten & *ſpeciales ſive Provinciales* Land-Poſten/ *Reinking. l. 2. cl. 5. c. 6. n. 137.* Univerſalium inſtitutio, durchgängige General-Reichs-Poſten zu beſtellen/ pertinet ad Imperatorem, qui proinde Supremum Poſtarum Magiſtrum, General-Reichs-Poſtmeiſter/ conſtituendi, eaque, quæ ad Poſtas haſce generales ſpectant, ordinandi poteſtatem habet. Et Supremi quidem Poſtarum Magiſtri per Imperium officium, das General-Reichs-Poſtmeiſter-Ampt/ cum omnibus, qui ex Poſta redundant fructibus, eo pacto, ut curſum publicum generalem ad Imperii ſalutem & commodum, ſuis ſumptibus, mit Haltung der Pferd und Poſtilionen/ dirigant, ab Imperatoribus in feudum recognoſcunt Comites de Taxis, Bruxellis habitantes, qui tantum non CC. annis in Hiſpania, Italia, Belgio, rei curſoriæ præfuerunt, tradente *L. Hornick. de jur. Poſt. c. 6.* Habent hi ſuos Subſtitutos, vulgò Poſtmeiſter/ quos certo ſalario conductos, officinis Poſtarum celebrioribus (quales Colonienſis, Francofurtenſis, Argentoratenſis, Rheinhuſiana,

Auguſtana, Norinbergenſis) præficiunt, ut accuratam curſorum gerant curam; Cumque Norinberga privilegium habeat, quod non cogi poſſit, alios quam cives in civitate tolerare, inter Eam & Comitem de Taxis, ante aliquot annos orta eſt controverſia; *num ipſi hoc officium ibidem alii, quam civi, committere liceret?* vid. Information/wie es um das Poſtweſen der Stadt Nürnberg bewandt. Quidam horum Subſtitutorum etiam à Supremó Magiſtro poſtas conducunt, ita, ut certa eidem quotannis pecunia ſolutâ ipſi & reditus (qui alias ſupremo Magiſtro cederent, ut dictum) percipiant, & ſuo ſumptu curſum publ. moderentur, equis & curſoribus, quot libuerit, rhedis quoque ſeu ciſiis, (Gutſchen/ Land-Gutſchen) ſi placuerit, adhibitis.

9. Poſtarum Provincialium conſtituendarum Jus cum liberâ de iis, quæ ad iſtas pertinent, diſpoſitione, ſuis in territoriis Status & Principes Imp. ſibi vindicant, non tamen ſine contradictione Aulæ Cæſareæ, pro qua quidem militare videtur illa à *Lampadio*, toties repetita & ſollicitè defenſa *(v. p. 3. c. 13. §. 5. p. 3. c. 16. §. 1. &c.)* regula: *Quæ lege Imperii Ordinibus ac Statibus non apparent tributa, competunt ſoli Imperatori.* Sed pro Statibus allegari poteſt. 1. quod Jus curſus publici jure territorii, & regali angariarum & parangariarũ Statibus in feudum dato jure, contineri videatur.

2. quod

2 quod Postæ sint mediũ conservandi Jus Belli & Pacis *Lips. 4. Pol. 10. n. 12. & l. 5. c. 16. n. 20.* itemque commerciorum; qua ratione g. Statibus Imp. illa sublimiora jura competunt, eadem & hoc Postarum jus, ceu medium illa conservandi, ipsis competere videtur; nam concesso jure aliquo, concessum quoque censetur, sine quo illud exerceri commode nequit. *l. 2. ff. de Jurisdict. ibi Dd.* & in moralibus, qui dat finem, dat ea quoq; quæ ad finem perducunt. *Grot. 2. 14. 11. & 3. 1. 2.* 3. *R. I. de anno 1542.* §. und damit man ꝛc. 4. *Cap. Leop. art. 35.* quod enim ibi pro Postis specialibus, earumque Magistro in ditionibus hereditariis Austriacis, (qui hodie Baro de Paar vid. *Limn. tom. 2. addit. ad l. 2. c. 9. num. 133.*) excipitur, idem non potest non integrum esse aliis Imp. Statibus. 5. Imprimis consuetudo, qua ab immemoriali tempore in suo quisque territorio eas ex arbitrio constituit, quaque adeo, licet nulla unquam expressa concessio facta, hoc jus ipsis confirmatum. vid. *literas Stat. Circ. Saxon. infer. Jus Postarum concernentes ap. Fritsch. p. 2. Elect. Jur. Publ. c. 11. n. 4. Mev. p. 1. dec. 101. & 174. n. 8.* Et sic ex traditis regula illa, insufficienti partium enumeratione laborans, potest explicari hunc in modum: Quæ neque lege, neque consuetudine communicata sunt Statibus &c.

10. Sed ut revertamur ad Postas generales

ſeu Imperiales, Protector harum eſt Elector Mogunt. ut Imperii Archi-Cancellarius, qui totus in eo eſſe debet, ut iis ſua conſerventur privilegia, gaudent enim perquam multis eximiis, quæ publicæ utilitatis favor iis peperit, privilegiis, indeque alicubi in literis Moguntini ad S. C. Majeſtatem hoc Jus Poſtarum Hochbefreyetes Käyſerl. Poſt-Regal indigitatur. Et primò quidem omnia Poſtarum Officia & ſtativa curſoria contra vim externam ſpecialiter ſunt munita, ac publica gaudent ſecuritate, (appellatur hodie commun. Italico nomine Salva Guardia, Germ. Sonderbahrer Schutz und Schirm.) Curſores igitur violare, lædere, ſpoliare nefas eſt, & ſpeciali eorum ſecuritati infeſtum. Ut autem de eorum qualitate & hac ſecuritate publicè conſtet, condecorantur togâ curſoriâ, cui corniculæ curſoriæ, Poſthörnleins/ figura luteo colore à pectore & tergo inſuta. 2. Ipſis datur Schedula curſoria, Ital. Bolleto dicta, ex qua perſonæ certitudo colligitur. Dein ab oneribus perſonalibus & multis realibus, præſertim vero hoſpitatione militum, excubiis & ſimilibus, immunes ſunt, vectigal nullum exſolvunt, neque in jus vocari queunt tempore curſus, ad oppidum nocturno vel diurno tempore, reſeratis portis, venientibus liber, apertis iſtis, præbendus eſt tranſitus, quamprimum corniculam ſuam inflant, quem

quem in finem porticulæ nocturnæ, die Nacht-Pforten / Augustæ Vindelic. Francofurti &c. habentur.

CAPUT XIX.

De Iure proponendi in Comitiis Imp. universalibus.

XX. Jus proponendi in Comitiis, das Recht auff allgemeinen Reichstagen zu proponiren / Hoc Jus de Reservatis Imperatoris esse & soli ipsi competere, unanimis est Dd. opinio. In modo a. proponendi variatum fuisse docemur â *Schüzio in C. I. P. v. 1. D. 10. thes. 13. l C.* Quoad hodiernos mores distinguendum: vel ipse Imperator præsens est in Comitiis, vel ejus saltem Commissarius. Priori casu antequam ipsa Propositio prælegatur, Oratio quædam nomine Cæsareæ Majestatis per Principem, quem ipsa eligit, haberi solet & præmitti, hoc ferè argumento: Demnach auff Ihrer Majestät Außschreiben die Stände in guter Anzahl erschienẽ / thäten Ihre Majestät Sich freundlichen / gnädiglichen / und gnädigst bedancken / hätten darauff / was Sie auff solchen Tag zu handeln vor nöthig geacht / zu proponiren / in Schrifften verfassen lassen / das solt den Ständen vorgelesen werden / und begehrten Ihre Majestät solches anzuhören / und darauff Sich

Ihrem Vertrauen nach der Gebühr zu erzeigen. *Lehmann. l. 7. Chron. Spir. c. 124. p. 1013. lit. C.* Ita Carolus V. Ferdinand. I. & Maximilian. II. Alberti Bavari & Friderici Palatini operâ in eâ re usos fuisse, refert Author der Beschreibung deß Reichstags. tit. von der Proposition auff einem Reichstag. Matthias in Comitiis *An. 1613.* Ludovici, Landgravii Hassiæ, Ferd. III. in Comitiis Ratisbon. *anno 1641.* & 1654. Wilhelmi Marchionis Badensis linguas huic honori sacravit. Posteriori casu Comissarius, qui vices Imperatoris gerit, & Principali ut plurimùm dignitate gaudet, hac in re Comitis vel Baronis, vel Principis cujusdam Consiliarii industriam eligere solet: Sic in præsentibus adhuc durantibus Comitiis A. 1663. Sacr. Cæs. Majestat. Principalis Commissarius, (qui tùm *Guidobaldus, Archi-Episcop. Salisburg.* erat, post cujus mortem brevi insecutam *Comes de WVeissenwolff* dein ut Legatus Cæsareus Ratisbonam venit, cum autem & ipse temporariæ suæ Dignitati deinceps renunciasset, in vicem ejus *Aichstadensis Princeps & Episcopus*, post septennium Comitiorum, substitutus est, cum laude hactenus summo hoc officio functus. vid. *Hagemeier. de Comit. Imper. cap. 1. lit. A. Lyncker. Diss. de Commissario Imperiali.* §. 15. ubi & Con-Commissarii nominantur) usus est opera Illustriss. Comitis de Wolckenstein Con-Commissarii.

2. Ha-

2. Habita præliminari oratione, (Orationem in præsentibus Comitiis habitam refert *Author* der Grundfeste deß Heil. Römis. Reichs *in append.*) Propositio exhibetur aliquando ab eodem, qui præliminarem habuit orationem, aliquando à Secretario Imp. aliquando ab alio, cui id Sua Cæsarea Majestas comittit. *Bertram de Comit. th. 68.* In modernis Comitiis lecta fuit per Consiliarium Salisburgensem D. Conradum Bartholomæum Oxel, teste *H. Herm. c. 36. num. 64. Hagemeiero d. tr. cap. 2.* Tenor autem ejus hic fuit:

Käyserliche Proposition / so deß Heil. Röm. Reichs Churfürsten / Fürsten und Ständen / und der abwesenden Rähten / Bottschafften und Gesandten den 20. Jan. 1663. auff deß H. Reichs Stadt Regenspurg Rahthauß geschehen und verlesen worden.

Die Röm. Käyserl. auch zu Hungarn und Böheim Königl. Majestät. ꝛc. Unser aller gnädigster Herr / lassen gegenwärtigen deß H. Röm. Reichs Churfürsten und Ständen / auch der abwesenden Gevollmächtigten Rähten / Bottschafften und Gesandten / dero respectivè Freund- Vetter- Oheim- und gnädiglichen Gruß / Käyserl. Huld / Gnad und alles gutes vermelden / und stellen dabey ausser allem Zweiffel / erst Hoch- und Wohlgedachte Hn. Hn. Churfürsten und Stände deß H. Röm. Reichs wer-

werden auß Ihrer Käyserl. Majestät under Dato Wien den 8. Februar. deß abgewichenen 1662. Jahrs mit eines Hochlöbl. Churfürstl. Collegij gutbefinden und Consenß publicirten Reichs-Außschreiben mit mehrerm vernom̃en haben/ in was für höchst-gefährlichen Zustand die allgemeine Christenheit durch die an Seiten deß Erbfeindes Christliches Namens des Türcken/ wider den mit ihm getroffenen Friedens-Anstand/ und ohne einige Ihm gegebene befugte Ursach vorgenommene immer zu fortsetzende Feindthätigkeiten und starcke Kriegsrüstungen zu Wasser und Lande/ forderst aber gegen Ihr Käyserl. Maj. Königreich Hungarn/das ansehentliche Fürstenthum Siebenbürgen/ und andere Christl. Gräntzen/ sich befinde/ so gar auch/ daß ob schon Ihr Käyserl. Majest. sich zu abwendung deß vor Augen stehenden Vorbruchs/ so wohl bey dem Sultan und Groß-Türcken selbst/ als seinem gegen Siebenbürgen und dem Königreich Ungarn verordneten Generalen dem Ali Bassa solche Remonstrationes und Oblationes thun lassen/ welche denselben zu Vesthaltung deß verglichenen Stillstands der Waffen und Einstellung aller Feindlichen Attentaten und Blutvergiessung/ abhalten könten/ auch auff gegenwärtige Stund an Ihro nichts erwinden lassen/ was zur Continuation deß Friedens immer ersprießlich seyn möchte; So gibt doch vorberühr-

rührtes Käyserl. Außschreiben mit mehrerm zu erkennen/ und ist ohne das auß dem bißherigen Verlauff Männiglich bekant/ wie wenig all solche an seiten Ihr Käyserl. Majestät gethane Friedens-Bezeigungen vorbesagten Erbfeind von seiner Blutdürstigen Intention dimoviren können/ also daß derselbe nunmehr im Werck begriffen ist/ den grösten Theil seiner Europäischen Kriegs-Macht zusammen zuziehen/ und mit der allernechsten Gelegenheit sein blutdürstiges Vorhaben dermaleins aller Welt an Tag zugeben/ deme nun zu begegnen Ihr Käyserl. Majestät an ihrem Ort zwar alles auf bracht/ was zu Vorkommung deß dem Heil. Reich so wohl/ als dero Königreich Ungarn/ und andern ihren Erblanden vor Augen stehenden Unheils in ihren Kräfften gewesen und noch ist.

Wie aber Ihre Käyserl. Majestät einem solchen mächtigen Haupt-Feind bloß und allein auß vorbesagtem ihrem eignen Königreich und Landen ohne anderwertige Zuthat in die Länge widerstehen einmahl nicht vermögen/ und sie eben auß dieser Ursachen / und wegen der auff dem Verzug liegender Gefahr necessitirt worden; Immittelst und biß man zu einem allgemeinen Reichstag gelangen/ und sich eines beständigen Defensions-Wesens wider diesen Haupt-und Erb Feind vergleichen möchte/ die gesampte Churfürsten/ und theils der vermöglich-

lichsten Fürsten und Stände / neben andern außländischen Christlichen Potentaten / durch eigene Schickung in dieser / die gantze Christenheit betreffender Angelegenheit / um eine eilfertige freywillige Hülff an Volck und geld zu ersuchen / allermassen dieselbe dann sich darzu mehrentheils zu ihrem unsterblichen Ruhm / und Ihrer Käyserl. Majestät immerwährendem Danck / gantz willfährig und gewürig erkläret / und in der That erwiesen.

Also haben sie auch seither ihrer angetrettenen Käyserl. Regierung alle ihre Gedancken / Thun und lassen dahin gewendet / wie sie nicht allein mit den benachbarten Christlichen Cronen / Potentaten und Republiquen / sondern auch mit obgedachtem Erb-Feind selbst / nach dem Exempel dero in GOtt Allerseligst ruhenden Hoch-Geehrten Herrn Vatters / und nechsten Vorfahren / am H. Reich / Käysers Ferdinandi deß Dritten / Christmildesten Andenckens / in gutem friedlichem Vernehmen stehen / und hierdurch das geliebte Vatterland Teutscher Nation / bey seinem so theur erworbnen Ruhstand besser erhalten werden mögte / wolten auch noch ferner an Ihro ungern das allergeringste ersitzen lassen / was zu Verhütung Christen-Bluths Vergiessung / und Continuation deß mit ihm getroffenen friedlichen Anstands vorträglich seyn kan / zu solchem und keinem andern End / auch die gantze Zeit dieser gewehrten Campagna, die mit ihm veranlaßte Tra-

Tractaten noch immerfort an der Hand gehalten/ in Hoffnung mit demselben durch mehr/ als durch billiche Weg/ zu einiger Prorogation/ deß zwischen beyderseits Vorfahren verglichenen/ und noch nicht geendigten Stillstands zugelangen; Nachdem aber mehrbesagter Erb-Feind aller seiner im Mund geführter Friedens-Begierde zugegen/ bißhero nicht allein in Europa/ sondern auch in Asia/ mit starcker Kriegsrüstung je länger je mehr fortfahren/ und bey denen Tractaten seinen Postulatis solche newe und unerhörte Prætensiones, und unerträgliche Conditiones beyfügen thut/ die ohne höchstes Nachtheil der gantzen Christenheit/ und ohne eusserste Gefahr deß Heil. Reichs/ so wohl/ als dero Erb-Königreich/ und Landen/ nimmermehr eingegangen/ und nachgegeben werden können/ so wohl auff solche seine Contestationes ferner einiges beständiges Fundamentum oder Hoffnung nicht zu machen/ und ihm je länger je weniger zu trauen/ sondern es nunmehr an dem seyn/ daß neben Ihrer Käyserl. Majestät ein jeder Christlicher Potentat/ Churfürst und Stand deß Reichs ex Dictamine seiner gegen der allgemeinen Christenheit tragenden Obligation herzutrette/ Ihrer Majestät mit Rath und That an die Hand stehe/ und ohne Verliehrung einiger Zeit/ das jenige behaupten und befördern helffe/ was eines jeden dabey versirende eigene Rettung erfordert. Es gereicht diesem

sem nach Ihrer Käyserl. Majestät zu absonderlichem Freund-gnädiglichem und dancknehmigem Gefallen/ daß die Hochlöbl. deß Heil. Römischen Reichs Churfürsten und Stände/auch der abwesenden Gevollmächtigte Rähte/ Botschafften und Gesandten auff dero vorangeregtes Käys. Außschreiben sich zu gegenwärtigem Reichstag in so guter Anzahl in dieser ihrer und deß Heil. Reichsstadt Regenspurg eingestellet/ und wäre deroselben nichts liebers gewesen/ als daß diese höchst-gefährliche Läuffte hätten zugeben wollen/ daß ihre Majestät dieser ansehnlichen Reichs-Versamlung also gleich zu Anfang in eigner Käyserlichen Person beywohnen/ und mit gesampten Churfürsten und Ständen/ so wohl das jenige/ was auff nechst vorigem Reichstag nicht völlig erörtert werden können/ als forderst auch zu berahtschlagen und zu handlen/ wie mehrgemeltem Erb-Feind ohne Zeit-Verliehrung mit gesamptem Zuthun begegnet/ derselb von Ihrer Käyserl. Majestät Erb. Königreich und Landen/ als dem Schild und Vormauer der Christenheit/ mit genugsamer Gegenwehr abgehalten/ und dadurch das H. Röm. Reich/ und dessen getrewe Churfürsten/ Fürsten und Stände in beständiger Ruh und Sicherheit conservirt bleiben mögen. Dieweil aber diß Türckische und Siebenbürgische Wesen sich je länger/ je gefährlicher anläßt/ und Ihrer Käys. Majest. Abwesenhenheit dahero

hero auß Dero Landen zu seyn / noch zur Zeit nicht zugeben wollen / sondern dieselbe sich necessitirt befinden / Sich Persöhnlich in dero Königreich Ungarn zu erheben / und wider den befahrenden Einfall / alle Mensch- und mögliche Vorschläge zu thun. Also seynd dieselbe unvermeidlich verursachet worden / an ihre statt einen ansehnlichen Gevollmächtigten Commissarium zu verordnen / der in Ihrem Nahmen gegenwärtiger Reichs-Versamblung præsidire / und das jenige beobachte / was dißfalls die allgemeine Sicherheit und Wohlfahrt / so wohl deß Heil. Römis. Reichs / als die Conservation Ihrer Majestät eigner / der Gefahr am nechsten gelegner / Erb-Königreich und Landen / erfordern werde / haben auch den Hochwürdigsten Fürsten / Herrn Guidobalden / Ertz-Bischoffen zu Saltzburg / Legaten deß Stuls zu Rom / hierzu ernennet und bevollmächtigt / der gnädigsten Zuversicht lebend / es werden die Löbl. Churfürsten und Stände / und der abwesenden Gevollmächtigten Räthe / Bottschafften und Gesandte / Ihre Käys. Majestät wegen ihres nicht also förderlichen und persöhnlichen Erscheinens / auß angeregten Ursachen auff dißmal nicht allein für entschuldiget halten / sondern auch mit dieser Hochansehnlichen Abordnung / biß Sie selbst in Persohn erscheinen können / zufrieden seyn / und solchem nach obverstandner massen berathschlagẽ / abhandeln uñ beschliessen helffen.

Ll Erst

Erstlich/wie man für deß Türcken und seines Anhangs weiterem feindlichen Vorbruch und Überfall gesichert/ demselben in seiner bereits auf die Bein gebrachten mächtigen Kriegsrüstung mit unverzüglichem gesamtem Zuthun und kräfftigem Widerstand begegnet/ und er von Ihrer Käyserl. Majestät Erb-Königreich und Landen/ als der Vormauer deß gantzen Röm. Reichs/ abgehalten.

Fürs Andere/wie dasselbe samt allen Getreuē Churfürsten und Ständen in guter Sicherheit conservirt/ und nach Anleitung der vorigen Reichstags-Proposition/ der mit so grosser Mühe und Unkosten erworbene Fried/ und das uhralte rechtschaffene Teutsche Vertrauen wieder auffgerichtet und bevestiget.

Und dann Drittens/ auff was Weiß das jenige/ was vermög erstgedachten Friedenschlusses noch etwan zu vollziehen hinderstellig/ gebührend exequirt/ und deme/ was anhero zum Reichstag zu fernerer Abhandlung verwiesen/ seine abhelffliche Maaß/ohne grosse weitläufftige und hochschädliche Verlängerung/gegeben werden möge.

So Ihre Käys. Majestät durch vorgedachten ihren fürtrefflichen Commissarium für dißmal Churfürsten und Ständen/ oder dero Räthen/ Bottschafften und Gesandten kürtzlich also fürtragen zu lassen für nöthig befunden/ Sr. Hochfürstl. Gn. auch und denen Ihro zugeordne-

geordneten fürtrefflich-Mitvollmächtigten Keys. Commissariis, darauff mit denen Löbl. Ständen zu handlen/ zu vergleichen und zu schliessen/ Macht und Gewalt auffgetragen haben; Dieweiln aber an fürderlicher Erledigung erstberührter Puncten nicht allein deß Heil. R. Reichs/ und Ihrer Käys. Majestät Erb-Königreich und Landen/ sondern auch der gantzen Christenheit Wohlfahrt und Conservation hangen thut; So gesinnen Ihre Käys. Majestät an mehr Hoch- und Wolgedachte Churfürsten/ Fürsten und Stände/ so wohl als der Abwesenden Räthe/ Bottschafften und Gesandten/ hiemit gantz freund- Vetter- Oheim- und gnädiglich/ Sie wollen forderst zu Vermehrung der Ehre Gottes/ Fortpflantzung unsers Christlichen Nahmens uñ Glaubens/ Sich hierüber eines solchen Schlusses förderlichst vergleichen/ wie die auff dem Verzug ligende Gefahr/ und vor Augen stehende eusserste Noth erfordert/ und Ihre Käys. Majestät es umb Churfürsten und Stände deß Reichs/ wie auch der Abwesenden Räthe/ Bottschafften und Gesandten/ mit Freundschafft/ Vetter- und Oheimlichen Willen/ Käys. Hulden/ Gnaden und allem guten zu erkennen geneigt/ und benebens erbietig seynd/ all das jenige/ so zu deß Heil. Reichs Ehr/ Nutz und Wohlfahrt immer gedeylich seyn mag/ vätterlich/ gnädig und getreulich zu beobachten.

Jhre Hoch-Fürstl. Gn. aber thun auffs ehist als immer möglich/ gewisser willfähriger Erklärung hierüber gewarten/ und verbleiben darbey Chur-Fürsten und Ständen mit freundwilligen Diensten/ und was dieselbe sonst mehr liebs und guts vermögen/ so wohl auch den andern Ständen/ auch dero Räthen/ Bottschafften und Gesandten mit gnädigem Willen und allem guten/ jederzeit wohl beygethan.

Actum in deß H. Reichsstadt Regenspurg auff dem Rathhauß daselbsten den 20. Januarii 1663.

Collationatum cum suo vero Directorio Moguntino extradito Originali concordat.

(L. S.)

Churfürstl. Maintzische Cantzley.

3. Prælectâ propositione, Imp. ipse, vel ejus Commissarius Status Imp. denuò admonere solet, ut articulos in propositione contentos summâ diligentiâ ponderare, examinare, & facta desuper deliberatione eam sibi exhibere velint, cui dein nomine totius Imperii Elector Moguntinus, ut Cancellarius, gratias agens pro paternâ illa Imperatoris ergâ Imperium sollicitudine respondere solet: Es wären die Stände in aller unterthänigsten

stem Gehorsam gemeint/ solche Articul der Proposition zu erster Gelegenheit vorzunehmen/ zu berathschlagen und mit Fleiß zu erwegen/ und alsdañ Ihrer Majestät dero unterthänigsts wohlmeynend Bedencken zu erkennen zu geben/auch an allem dem/ so zu Beforderung Ihrer Käys. Majestät Hoheit/ Ehr und Reputation, deß Heil. Reichs Wohlfahrt/ im̃er dienlich seyn kan/ihren theils nichts erwinden zulassen: Petit denique, devotissimam Statuum Imp. commendationem, Propositionis descriptionem, ut tantò meliùs de iis deliberationem instituere possint. Si vero Imperator non adsit, tum etiam Commissarius ejus similiter Propositionis contenta repetit, cui tamen, ut observantia testatur, non Elector Moguntinus ipse, sed ejus Cancellarius respondere solet. *Bertram. d. l. Hagemeier. d. c. 2.* Cæterum de aliis quæ ad Comitia pertinent, ex professo infra agemus.

CAPUT XX.

De Iuribus inter Imperatorem & Electores communicatis, in quibus unanimis horum requiritur consensus, scil. de Iure instituendi, augendi &c. vectigalia, & Iure stapularum.

IMperatoris Reservata nunc justo ordine excipiunt jura Majestatis inter Imperatorem

rem & Electores communicata, quorum primum est *Jus nova vectigalia instituendi, vetera augendi &c.* (Zölle auffzurichten/ und zu erhöhen oder prorogiren.) *Vectigal*, à *vehendo* dictum, specialiter & propriè vocatur, quod fisco vel Reip. pro transitu ac vecturâ mercium dependitur, affinitatemq; quandam Synonymicam cum eo habere videntur, Datia, Gabellæ, Licentiæ, Pontivegia, Passagia, taliæ, portoria, pedagia, Guidagia, telonia. Germ. Toll/ Zoll/ Mauth/ Zise/ Accise / Ungeld/ Weggeld/ Bruckengeld 2c. quorum pleraque peregrina sunt ac barbara. vid. *Petr. Fridor. Mind. de process. l. 2. de mandat. cap. 42. num. 2. 3. Limn. ad Cap. Carol. V. art. 18. p. 238.* Describimus *Vectigal, esse Principis ærarii reditum, ob securum terræ, marisque usum, pro mercibus, quæ invehuntur & exportantur, interdum etiam nudo transitu, pendendum.* Unde fluit summa vectigalium divisio in *terrestria* & *navalia.* Hæc subdividuntur in *marina*, ob maris trajectum in portu dependenda: in *fluviatilia*, à navigantibus per flumina persolvenda: & in *ripatica* pro fluminum de ripa ad ripam transitu præstanda, Germ. Fährichgelder/ de quibus vid. *Besold. Th. Pract. dict. voce. Terrestria* rursus dispescuntur in *Pedagia*, quæ pedites & equites numerant, in *vectoria* quæ accipiuntur vel à Domino pro mercibus currui impositis, vel ab auriga pro rhedis,

cur-

curribus & jumentis, qualia frequentia sunt in Italia & Belgio, ut adeò hic nemini curru vehere liceat, nisi qui pro hâc licentiâ Magistratui certum vectigal annuatim exsolvat, vulgò Kutschen-Zoll. *Vectoria* iterum sunt vel *in specie sic dicta* ex rebus, solo quæ vehuntur, provenientia, Land-zoll / vel *pontivegia*, quæ ab iis exiguntur, qui pontes permeant, Brücken-Zoll.

2. Distinguuntur Vectigalia à tributis tùm personarum, quibus illorum pensio incumbit, tùm rerum ratione, propter quas ea sustineri debent. Tributa à solis persolvuntur subditis, ob tutam rerum & mobilium & immobilium possessionem. At vectigalia non à subditis modò, sed peregrinis etiam præstantur, solarum mobilium rerum in & evectionis gratia, quatenus nim. illæ in emptionis aut permutationis veniunt contractum.

3. Jus imperandi, augendi, prorogandive vectigalia, ejus, qui superiorem non recognoscit, esse, communis Dd. est opinio, quo etiam facit text. im Schwabẽ Spiegel. Landrecht. *c.12. n.4.* Alle Zöll und Müntzen / die im Röm. Reich seynd / die seynd eines Römischen Königs / und wer sie haben will / er sey Pfaff oder Lay / der muß sie haben vom Röm. Reich und dem Röm. König / wer das nicht thut / der frevelt am Röm. Reich & *num.3. eod. c.12.* wir verbieten allen / die in unserm Reich seynd / daß sie keinen Zoll

nehmen ohn unser Vrlaub. ac *R. I. de anno 1576.* §. weiter sind wir ꝛc. *116. & seq. 117.* ibi: den Zoll steigern gehöret zu Käyserl. Majestät sonder Hoheit und Reservaten ꝛc. ubi ad Imperatoris nostri Reservata refertur, eo respectu, quod absque ejus concessione nemo telonia aut vectigalia instituere possit, (quo intuitu anno 1666. Imperiale Edictum publicatum, quo occasione belli propria authoritate à Statibus nonnullis instituta vectigalia & telonia cassantur, exhibitum à *Fritsch in addit ad Instr. Pac. art. 9. p. 501. seqq.*) Ipsum autem solum, non requisito consilio & consensu Electorum, vel nova instituere, vel vetera augere, prorogare posse, inde minimè conficies, si attendas verbis præcedentibus & proximè sequentibus junct. *Cap. Carol. V. art. 18. Ferd. I. art. 17. Ferd. II art 17. III. 20. IV. 19.* ubi expressè collegialis Electorum consensus requiritur verbis sat apertis: Wir sollen und wollen auch insonderheit ꝛc. nun hinführo keinen Zoll von newem geben/ noch einige alte erhöhen oder prorogiren lassen/ auch vor Unß selbsten keinen auffrichten/erhöhen oder prorogiren/ohne besondern uñ zwar Collegial Raht/ wissen/willen und zulassen der Churfürsten ꝛc. Imò *novissima Leopoldi* Imp. Glorioss. *Capitulatio* majoris partis assensu haud contenta, unanimem omnium & singulorũ consensum, quin & vicinorũ, ac eorum, quorum interest,

Sta-

Statuum sententiam requirit *art. 21. verb.* keinen Zoll von newem geben/noch einige alte erhöhen oder prorogiren ꝛc. Es seyen dann die benachbarte und interessirende Stände ꝛc. und aller und jeder 7. Churfürsten (Bohemus excluditur vid. *Limn. ad Capitul. Carol. V. art. 5. & 18.*) wissen willen ꝛc. der gestalt vorgangen/ daß keines Churfürsten dissens dargegen. add. *Mon Princip. ad d. Cap. Leop. art. 21. n. 3.* Daß bey Erkundigung der newen Zöll auch die benachbarte und interessirte Stände der Gebühr zuvernehmen. Quæ autem vectigalium nomine hic veniant, exprimit *Capitul. Leop. art. 22.*

4. Inferioribus tamen à Principe Supremo, exigendi percipiendive vectigalis facultas, beneficio Principis & præscriptione hominum memoriam superante, competere potest. *Henr. Klock de jur. vect. concl. 15.* Sic primo Electoribus hoc jus à Carolo IV. concessum est. *A. B. c. 9. §. 2.* Sed hodiè aliis etiam Imperii Statibus, vel speciali privilegio vel consuetudine, competit, quibus tamen nec dum propria authoritate nova vectigalia erigere, augere &c. licet. vid. *Instr Pac. art. 9. Cap. Leop. art. 21.* add. Edictum Ejusd. superioribus annis publicatum, quo nova vectigalia penitus prohibentur.

5. Cavendum autem maximè in instituendis augendisve vectigalibus, ne res paupe-

ribus vitæ ſuſtentandæ neceſſariæ, quas ipſi ab exteris recipiunt, nimium iisdem onerentur, tum ne miſera plebecula aut ad incitas & reſtim redigatur, aut ferales cieat turbas, tum nè tam indigenæ, quam alienigenæ ab iſtarum invectione abſtrahantur. Ex hoc res proprii uſus gratia à ſubditis coemptas à gabellæ ſolutione prorſus immunes eſſe debere, conſtitutum eſt. *l. 5. C. de vectig. & commiſſ.* quamvis id hodie non ſervetur. *Klock. concl. 59.* Hinc quoque Veneti in bello antehac contra Bejacetem geſto, portoriorum vini, panis & carnis augmenta noluiſſe prædicantur. Cæteris vero peregrinis mercibus invectis, quæ non ſunt vitæ, ſed delitiarum & luxuriæ fomenta, quorum uſus divitum peculiaris exſiſtit, vectigalium impoſitioni juſtus relinquitur locus. Quemadmodum apud Rom. aromata, pelles, unguenta, fucos, ſericas veſtes & id genus alia inanium mercium vectigali gravata fuiſſe teſtatur *Marcianus l. 9. §. 7. ff. de public. & vectig.* Optimè *Bodinus* hanc in rem *lib. 6. de Repub. c. 2. Quod ſi quis*, ait, *eſt, qui de me ſcire velit, quodnam genus vectigalium immortali Deo gratiſſimum, civitatibus pulcherrimũ, Principibus honeſtiſſimum, Plebi utiliſſimum videatur, illud eſt, quod iis rebus imponitur, quæ ad corrumpendos civium mores, quæ ad delitias, quæ ad luxum, quæ ad libidinem ſpectant &c.* Utiliſſimum porro cenſet, *Bodinus*

nus d. l. portoria earum rerum, quæ evehuntur, augeri, invectarum vero minui, si scil. subditi iis commode carere nequeunt. Item fabrilia, lanificia, sericea, ac omnis generis opificia, quæ aliunde advehuntur, maximo vectigali oneranda esse, quo subditi ipsi eadem fabricare & conficere addiscant, ac exotici opifices affulgente lucri spe inescati in Provinciam nostram pertrahantur, sicque ea eo populosior & ditior evadat.

6. Ne subinde causentur diffidentia & discordiæ, quæ multorum malorum irritamenta sunt, vectigalia omnibus ex æquo imperanda; justum enim æquumque est, neminem horum neque privatum hominem, neque populum immunem esse, cum ex æquo ad omnes utilitas eorum, quæ insumuntur, redeat. *Dion. lib. histor. 52.* & beneficium quibusdam dare plebis injuria est, immunemque cives odere sui *l. 9. C. Theod. de lustral. collat.* Quia tamen interdum singulare Jus contra Juris communis rationem authoritate constituentium propter specialiorem æquitatem ac utilitatem citra prævaricationem alicui conceditur, jure factum videri debet, quod huic oneri subtracti sint. 1. Professores, Doctores, Studiosi. *Auth. Habita. C. ne fil. pro patr.* 2. Clerici & personæ Ecclesiasticæ. *auth. Item nulla communitas. C. de Episc. & Cler.* 3. Principes & Status Imperii res ad proprium

prium usum advehi curantes. 3. Principum & Statuum Imperii Legati ad Comitia universalia, vel particularia euntes, quibus hæc immunitas peculiari Edicto (quod exhibet *Fritsch part. 2. Elect. Jur. Publ. c. 5.*) anno 1666. ab Imp. Leopoldo de novo confirmata. 4. Camerales *O. C. p. 1. tit. 49. R I. de anno 1654. §.* hingegen. *141.* qui id & liberis suis, qui proprios instituerunt lares, vindicarunt, Senatu Civitatis Spirensis contradicente, qua in controversia aliquot Scripta ab utraque parte prodierunt, quæ reperies ap. *Fritsch. alleg. loc.* 5. Nobiles Imperii immediati. *Kloek. de jur. vect. concl. 31. Limn. l. 6. c. 3. n. 52. 66.*

7. Ritè rectèque constitutum vectigal hoc operatur, ut, qui ad ejus præstationem obligatur, merces apud publicanum, etiam non admonitus, profiteri, bey dem Zoll angeben/ ac debitam quantitatem, nach der alten Zoll-Taffel (non ex ipsis rebus sive speciebus, sed in pecunia. *Hahn. ad tit. ff. de public. num. 5. Rumelin. ad A. B p. 1. D. 8. thes. 23.*) solvere teneatur, alioquin merces ob defraudationem fisco ipso jure committantur, ac moræ purgatio & pœnitentia nihil opitulentur, etsi postea paratus quis sit vectigal solvere, quia lex dominium mercium ipso jure fisco absque ulla traditione tribuit, quoties autem lex executionem facit, moræ purgatio non admittitur. *l. 16. §. 3. 12. ff. de public. & vectig.*

vectig. l. 19. de leg. 2. l. 20. de opt. leg l. 35. de cond. indeb. Mod. Pist. v. 2. Cons. 48. num. 33. Qui *num. 18.* etiam testatur, quod etsi ad possessionem rerum comissarum auferendam de Jure Civili opus sit sententia declaratoria, hodiè tamen ex generali consuetudine fiscus propriâ authoritate bona commissa apprehendat, quam consuetudinem optimo maximo juri inniti, probat *Klock. de jur. vect. concl. 86. l. C.* Hanc autem commissi pœnam ad innocentem dominum haud extenderim, nautâ vel aurigâ, qui mercium vehendarum & vectigalis solvendi negotium in se suscepit, publicanum defraudante, ne ignorantibus dominis per culpam perfidorum quorum libet res suas auferre, in horum sit potestate. vid. *l. 8. §. 1. l. 11. §. 2. l. f. § 11. ff. de public. & & vect. Gœhaus. p. 3. Peric. Acad. 7. p. m. 623. Dn. Lauterbach. de jure in curia mercat. usit th. 60.* Diss. *Köpen. dec. 50. num. 23. Klock. de jur. vect. concl. 89.* Qui immunes sunt à vectigalium solutione, etiam res suas immunes profiteri debent, schedula immunitatis (Paß oder Frey-Zettel) productâ, quo tamen omisso, locus haud est Commisso. *Klock. d. l. concl. 88.*

8. Flumina in Germania vectigalibus maximè onerata sunt Mœnus, Neccarus, Odera, Albis, Visurgis (in cujus cursu ad 27. milliaria supra Bremam viginti sex diversa vectigalia exiguntur, & maxima hoc modo seculo

lo fuit controversia ob novum in eodem Antonio Gunthero Com. Oldenburgensi à Ferd. II. concessum & post Instr. Pac confirmatum telonium, ob quam Civitas Bremensis *anno 1652. d. 12.* in bannum declarata, sed sequenti *anno 1653. d. 18. Octobr.* rursus absoluta vid. *Limn. t. 5. ad lib. 7. c. 7. p. 107.* Causa hæc in Judicio Aulico diu agitata, nunc tandem sententia contra Civitatem lata & executioni mandata. *Fritsch. in annot. ad Instr. Pac. art. 9. in fin.)* Danubius, Rhenus, qui primas tenet, si vectigalium onera computemus, quorum pleraque olim fuerunt in patrimonio Cæsaris, hodiè verò Electores possident à Carolo IV. oppignorata. vid. *Klock. concl. 5.*

9. II. *Jus stapulæ* Freye Niderlag/ und Staffel- oder Granen Gerechtigkeit zu verleyhen/ In Etymo vocis Stapulæ eruditi variant. *Guicciardinus* enim *in Descript. Belg p. 181* à voce Gallica *Estable* deducit, alii à stabulando, quod quasi in certis locis merces stabulentur, melius autem forsan à Germanico Stapelen/ quod Emporiis Hanseaticis termino technico merces exponere & iterum compingere significat, petitur originatio. vid. *Limn. ad Capit. Cæs. fol. 706. seq. Jus stapularum* duplici accipitur modo 1. *pro potestate stapulam concedendi*, & in hac significatione hic à nobis inter jura Majestatis cum Electoribus communicata refertur, ac describi potest, quod sit

Jus

Jus Majestaticum, quo certo loco ab Imperatore unanimi Electorum consensu, datur potestas cogendi transeuntes, ut ibi subsistant, mercesque suas exponant. 2. pro ipso *jure concesso* quod German. dicitur Stapelgerechtigkeit/ Staffel oder Stapelrecht/ freye Niderlag/ *& est nihil aliud, quam jus in suo foro sistendi, restringendique merces,* sive *Jus in usum & commodum incolarum auctoritate Principis concessum, quo merces ad alias urbes devehendas in suo foro sistere ac retrahere licet.*

10. Dividi potest in *plenũ* & *minus plenum. Illud,* quod quidẽ propriè Jus stapulæ dicitur, est, quod habet annexam vendendi necessitatem, quando nempe merces exoticæ aliò transvehendæ, certo temporis spatio in loco, cui competit hoc jus, publicè venũ exponendæ sunt. Quod etsi iniquum videatur respectu mercatorum peregrè advenientium, dum mercaturæ quasi frenum injicitur, ne libera amplius sit, at pro lubitu in terras quasque excurrat, sustineri tamen utcunque ex causa utilitatis publicæ, propter quam multa licent, quæ aliàs non licerent, potest. Utilitas autem publica in hoc versatur, quod consuli debeat Reip. ut nullus in rebus necessariis appareat defectus, ne tamen restrictio illa comerciorum, quæ ob publ. utilitatẽ fit, & justè fieri potest, sit infinita, addo, paucis civitatibus id jus permittendum esse. Nec

verò

verò ægrè ferre istud impedimentum debent negotiatores, quippequod hac ratione breviore interdum tempore merces suas vendere possint, justo recepto pretio, numerata & paratâ pecuniâ. *Hoc* quod nudam saltim, ad fraudes circa vectigalis solutionem evitandas, merces exonerandi, mensurandique ac interdum aliis civium ejus loci navibus eas imponendi necessitatem importat. Exemplis divisionẽ hanc illustrat cit. *Guicciard. in descript. Dordraci* his verbis: *Atrebatum Artesia stapulam habet vini ex Gallia in illas oras terrestri itinere convehi soliti, quod necessum propterea, ut negotiatores prius eò conducant, & in usum empturientium per aliquod tempus in foro venum exponant, quam alio possint transferre, lapso autem hoc tempore & persolutis Resp. vectigalibus, civibusque, ut fas est, prospecto, vina, quocunque visum est, avehunt. Middelburgum Zelandiæ stapulam habet vinorum ex Gallia, Hispania, Lusitania, provinciis cæteris, in hanc Belgicam advehi solitorum, quare tenentur, tàm nautæ, quàm negotiatores naves suas vinarias eò advertere & vina in actam illam exponere, unde porrò vectigalibus ritè depensis ea, quo lubitum est, transportant. Privilegia stapularum Dordracensium id potissimum sanciunt, ut quicunque vel Rheno vel Mosa conducunt aliqua vina, frumenta, materiem, aliaque id genus merces, & præter urbem hanc navigant, naves in ejus portu exonerent, persolutisque inibi debi-*

debitis vectigalibus, merces in civium naves impositas, quocunque visum est, transvehant, nisi tamen cum publicanis aliter paciscantur. Licet autem hæc privilegia multum hodiè inter se discrepent, idq; pro mercium, juxta & urbium, quibus concessa sunt, ratione, omnia tamen à prima sui origine vetus stapulæ nomen conservant, &c. adde *Lehman. Chron. Spir. l. 4. c. 22.*

11. Hoc Jus stapulæ minus plenum propriè *Jus geranii* (das Krahnrecht/ Krahnen-Gerechtigkeit) dicitur, ab instrumento illo tractorio ad flumina & portus collocato, quo vasa mercibus repleta è navibus extrahuntur, iterumque imponuntur, quod der Krahn audit, quippe quod definiri solet *Jus, quo utilitati vectigalium adversus fraudes mercatorum per mensurationem mercium transvehendarum providetur.* Wann nemlich die angegebene Wahren besichtiget/ gezehlt oder gemessen werden/ damit den Zollen kein Eintrag geschehen möge. Cum igitur tam difforme sit Jus stapulæ, quatenus latius accipitur, ex tenore concessionis vel consuetudine dijudicandum erit, quale loco alicui concessum fuerit, vel competat. *Stamler. de Reserv. §. 61 num. 3.*

12. Concessio stapulæ à Summa potestate Civili dependet, ac propterea in Imp. nostro nemo nisi Imp. stapulas erigere & concedere potest; Et cum frequentes stapularum erectiones, ob annexum onus vectigalium, com-

merciorū libertati admodū graves existant, potestas ac arbitrium ejus quoad easdem *novissimâ Capit. Leopoldi Augusti art. 20.* hactenus est restrictum, ut novas in posterum, nonnisi unanimi Electorum consensu, erigere debeat. v. *Capit. Ferdin. III. art. 20. IV. art. 19.*

13. Si quis ergò citra talem unanimi Electorum consensu ab Imp. factam concessionem hoc jus sibi arroget, metuendum ipsi est, ne Mandato sine clausulâ ei id inhibeatur, (quod cum Elector Palatinus ann. 1575. Oppenheimii ejusmodi stapulæ Jus usurpare cœpisset, factum testatur *Wehner. voc.* Stapelrecht ex *Gylmanno)* nisi præscriptionis immemorialis titulo sit munitus. *d. Capit* ibi: rechtmässig erlangt/oder sonst ruhiglich hergebracht. vid. *Maul. de jur. conducendi num. 25.*

14. Merces, quæ ad stapulam pertinent, plerumque sunt, quæ ad victum faciunt, ut sunt vina, sal & salsamenta, frumenta, & ejusmodi alia, posse tamen in aliis quoque diversi generis concessionem fieri à Principe, dubium est nullum. Si autem in certis mercibus jus stapulæ concessum, strictè accipiendum, nec ad alias extendendum, & vix ulli civitati tam laxe competere arbitror, ut qualescunque promiscuè merces attinere liceat: Hinc distingui solent inter se Staffel-Güter/ und Meß-Güter. Denn der Staffel-Güter halber muß man sich der Stadt Speyer Staffel-

sel-Freyheiten gemäß halten / und Staffel halten / mit den Meßgütern aber / so man berechtiget / mag man unaußgeladen vorbey schiffen. *Wehner. voc.* Staffelrecht.

15. Jure stapulæ gaudent ad Rhenum: Colonia Agrippina, Moguntia, Spira; ad Mosellam: Treveris; ad Danubium: Ratisbona, Ingolstadium, Passavium; ad Albim: Hamburgum, Magdeburgum; In Visurgi: Brema; quæ in dicto flumine civitatem allabente sibi etiam jus piscandi à Civitate Hoya ad mare usque, exclusivè quoad alios, unà cum omni jurisdictione & Imperio, competere prætendit, hincque id per telonium à Comite Oldenburgico à Ferdinando II. impetratum, & per Instrumentum Pacis ac communem Imperii consensum roboratum, diminui conqueritur. *Sprenger. in Lucern. mod. Stat. Imp. c. 4. p. m. 243. Limn. l. 2. c. 9. n. 132. ubi in addit. tom. 4.* Uratislaviam addit. Habet & Buchorn, Civitas Imp. Circuli Suevici, Jus stapulæ illorum bonorum, quæ à S. Gallo & Steinach / super Lacum Lemanum, über den Boden-See / in Sueviam vehuntur, teste *Sprengero Instit. Jur. Publ. lib. 3. cap. 33. num. 22. p. m. 503.* Item Campidunum, Kempten / Civitas Imperialis ejusdem Circuli, quoad illas merces, quæ ex Italiâ in Belgium tendunt, & sal, quod ex Tyrolensi Comitatu in Helvetiam vehitur, teste *eodem d. l. num. 30. p. 504.*

Porro idem Jus stapulæ habet Curia, Chur/ Metropolis Rhætiæ, quæ olim quoque Civitas Imperialis erat, nunc fœderi Rhætorum innixa res Imperii negligit, illarum sc. mercium, quæ ex Germaniâ in Italiam trans Alpes vehuntur, ut notat *alleg. Sprenger. d. lib. 3. c. 10. in fin. p. m. 418.*

16. Unicum hoc adhuc monendum restat, quod si quis Jus stapulæ vel ex Privilegio, vel ex præscriptione habeat, negotiator, qui ad istud adstringitur, non possit novas vias aut elusiones quærere, ut evitet expositionem, ne per indirectum sequatur, quod directo vetitum, ex *Everh. Jun. Besold. in Thes. Pract. voc.* Staffel/ Stapelgerechtigkeit.

CAPUT XXI.

De Iuribus inter Imperatorem & Electores communicatis, in quibus majoris partis Collegii Electoralis consensus sufficit, agere incipit, facto initio à Iure declarandi aliquem, maximè Statũ Imp. in bannũ Imp.

JUrium inter Imperatorem & Electores communicatorum, in quibus majoris partis Collegii Electoralis consensus sufficiat, Primum vulgò constituitur *Jus declarandi aliquem, maximè Statum Imperii, in bannum Imp.* Die Stände deß Reichs und andere dessen Glieder in die Acht zu erklären. *Bannum imperii*

perii, deß Heil. Röm. Reichs Acht oder Bann/ Ober-Acht/ (sic dictum ad differentiam banni particularis, (der Unter-Acht/) quod vel à Judicio Rothwilensi, ut cujus Jurisdictio certis tantum inclusa est Imperii Circulis, vel à Statu quodam Imperii, cujus Jurisdictio similiter ipsius territorio circumscripta, decernitur, rectiusque Relegatio appellatur,) *est* de scriptore *Gailio de P. P. l. 2. c. 1. num. 20. Judicialis censura, qua violatoribus Pacis publicæ aquâ & igni interdicitur, ita ut à nemine in clientelam, fidem aut amicitiam recipi, tàm in persona verò, quàm in rebus, ab omnibus impunè offendi possint.* Italis *Bando*, Gallis *Bannissement*, Latinis aliàs *Proscriptio (Imperialis)* rectius forsan, quàm *Bannum*, dicitur; Est enim vox *Bannum*, minus Latina, de cujus, ut & vocabuli Acht/ originatione, & varia significatione vide quæ annotavit *Limn. ad Capit. Caroli V. art. 32. p. 248.* ubi *p. 251.* quoque adfert distinctionem banni Imperii in primum & reiteratum, Acht und Ober-Acht.

2. Banni hujus decernendi Jus in Republ. nostra habet Imperator, (eoque absente Rex Romanorum,) ac Camera Imperialis. *O. C. p. 2. t. 9.* ita ut concurrant, adeoque præventioni locus. *R. I. de anno 1512. §.* und ob jemand ꝛc. *Ord. Pac. Publ. de anno 1512.* vom auffgerichten Land-Frieden. *Pax Publ. de anno 1548. d. rubr. §. fin. Gail. 1. de P. P. c. 11. num. 3.* An au-

autem Imp. absque communi Procerum Imp. consensu Statum Imp. banno notare possit? magni momenti quæstio est, multis in proximè præcedenti ac præsenti seculo, occasione proscriptionis Friderici Palat. disputata. Et cum totius Imperii, adeoque omnium etiam Statuum Imp. interesse versetur in unius vel alterius ex iis præscriptione, (bellum etenim sapit, si executionem spectemus, sapit dein imminutionem Imperii, quia Statuum numerus minor fit, si ex illis unus aut alter per præscriptionem à corpore avellitur;) omnium Imp. Statuum consensum ad eam requiri dixeris, tanto magis, quia hoc ab omnibus Imperatoribus à temporibus Henrici V. usque ad tempora Caroli V. perpetuo observatum. vid. *Limn. ad Cap. Ferdin. III. p. 719.* Primus Carolus V. exemplo plane novo sibi soli illam proscribendi licentiam sumpsit, quem secutus in eo Ferdin. II. qui anno 21. hujus seculi, die 22. Januarii, inconsulto Electorum Collegio, ac cæteris Imp. Statibus, cum nonnullis saltim Electoribus re comunicatâ, Fridericũ V. Palatinum. nec non Joh. Georgium Marchionem Brandenb. Ducem Jagerndorffii &c. Christianum, Anhaltinum Principem, & Georg Fridericum Comitem Hohenloicum, conjunctìm unis literis ap. *Lundorp. tom. 1. lib. 6. c. 2. p. 865.* extantibus proscripsit; Sed hujusmodi innovationibus in tempore ob-

obviam ituri Electores Ferdin. III. Capitulationi inseruerunt, ne quisquam ex Statibus Imp. Electoribus inconsultis, proscribatur. *art. 30.* quod & secutis Capitulat. repetitum, quo tamen non contenti reliqui Imp. Status, suum similiter requiri debere præscitum urgent. v. *Monit. Princip. Evang. ad Capit. Leop. art. 28.* add. *Instr. Pac. art. 8. §. habeantur.* ubi jam cautum, quod in proximis Comitiis, comuni eorum consensu, de modo & ordine in declarando uno vel altero Statu in bannũ Imp. servando agi, statuique debeat. Camerã Imp. Spirẽs. quando ea aliquẽ Imperiali baño notat, Electorum aut Statuum Imp. assensum requirere haud teneri, non condemnendis rationibus contra *Sinoldum cognom. Schüz.* probat *Limn. ad Capit. Ferd. III. p. 722 seq.*

3. Causæ sive delicta, ob quæ bannum Imp. decernitur, consistunt vel in committendo vel in omittendo; Committendo peccat, qui aliquid agit contra Constitutiones Imp. ut qui Statum Imperii, aliumve August. Confessionis, vel Rom. Catholicæ Religionis, propter eam ipsam religionẽ, fidemve, de facto vi turbat &c. *R. I. de anno 1555. §.* und damit solcher Fried ꝛc. *& seq.* qui quacunque de causa, vel sub quocunque prætextu aliquem armis oppugnat, spoliat, obsidet, de possessione dejicit. Käyserl. Land-Fried. *de anno 1548. pr. O. C. p. 2. t. 9.* §. So jemand ꝛc.

 qui

qui alio quocunque modo contra Constitutionem de Pace publica aliquid tentat, minatur, conatur, ita tamen ut in actum aliquem externum conatus proruperit. *dd. text.* &c. Omittendo peccant, qui Imperii Constitutiones in uno vel pluribus articulis neglexerint, illis non paruerint, sed in parendo se negligentes præbuerint, aut moram fecerint. *O. C. p. 2. t. 9.* §. So jemand ꝛc. Käyſ. Land-Fried. *de anno 1548.* von Poen der Verfahrer dieſer Ordnung. *R. I. de anno 1569.* §. Ebenmäſſig. qui collectas, tributa, vel pecuniã Imperio debitam exſolvere recusant, inve iis exſolvendis dolosè moram nectunt. *R. I. de anno 1542.* §. würde ſich aber. *1559.* §. im Fall auch einiger Stand ꝛc. *anno 1613.* §. *eod.* qui Cameralibus citationibus, mandatis, sententiis non obtemperant. *O. C. p. 2. t. 18. p. 3. t. 43. &c. &c.* Ob hæc & similia delicta banno Imperiali mancipari possunt regulariter omnes mediatè ac immediatè Imperio subjecti, (etiam universitas, exemplo est Civitas Donawerden v. *Burgold p. 2. D. 8.* Brema. *vid. eund. p. 3. Disc. 12. num. 5. circa fin.* Erfurt. vid. *eund. p. 1. D. 21. num. 19. ibique Fr. Iren. p. 237. seqq.*) sive sint Status Imperii, sive alias neminem nisi Imperatorem recognoscant. *R. I. Wormat. de anno 1564.* §. und wollen wir als Röm. Käyſer, ꝛc. Hâc tamen inter personas Ecclesiasticas, & Seculares observatâ differentiâ,

tiâ, quod Ecclesiastici Imp. Status non ordinariâ pœnâ banni publicè sub dio percutiantur uti Seculares, sed privatione Regalium ac Privilegiorũ Imperii tantùm puniantur, sententiâ in ipso Consistorio, judice pro tribunali sedente, prolatâ; Sicut nec mulieres illâ confecta banni sententiâ condemnari, sed bonis suis omnibus, beneficiis, favoribus atque privilegiis privari consueverunt. *Strauch. Diss. Exot. 6. th. 12. Mynss. 5. O. 58.* Speciali contra bannum privilegio â Carolo IV. cives Francofurtenses munitos dicit *Speidel. voce* Bann. *circa fin.*

4. Etsi autem quis banno vel proscriptione Imp. dignum commiserit delictum, pro bannito tamen non prius est habendus, quam talis per sententiam declaratoriam legitimè fuerit denuntiatus; licet delictum sit notorium *R. I. de anno 1521.* tit. Poen aller Friedbrecher ꝛc. §. und ob jemands. *& de anno 1548.* §. und ob jemands ꝛc. Sententiam vero declaratoriam præcedere debet legitimus Processus. *Capitul. Ferdin. III. art. 30. IV. & Leop. art. 28.* cujus partes sunt 1. Citatio, quæ fit vel ad instantiam partis, vel Procuratoris fiscalis, eo ex officio contra delinquẽtes agente. Käyserl. Land-Fried. *de an. 1521.* §. doch mag und soll ꝛc. 2. Litis Contestatio, quam excipit. 3. causæ cognitio, ubi omninò videndum, an qualitates & requisita essentialia cri-

minis fractæ Pacis Publicæ probata. *R. I. de anno 1594.* §. dieweil dann ferner ꝛc. *Mynſ. 1. O. 40. add. Carpzov. Pr. Crim p. 1. q. 35.* 4. ſententia, cujus formulam vide apud *Strauch. Diſſ. Exot. 6. thes. 18.* In publicatione ejus peculiares obſervantur ſolennitates. Sententiâ ſcil. eo modo, quo aliæ ſententiæ omnes, in ſummo Cam. Imp. auditorio, publicatâ, Celſiſſimus Judex è tribunali ſurgit, & Aſſeſſorum numero ſtipatus in aulam ſive locum ſub dio deſcendit, ibique fit ſolennis declaratio, qua peracta Protonotarius ſchedulam declarationis fruſtillatim diſcerptam in terram projicit, & poſthæc literæ bannitoriæ ubique affiguntur. Sententiam denique ſequitur 5. executio, quæ mandatur his, ſub quorum Jurisdictione bona ſunt ſita, & ſi Status Imperii banno notatus, Circulorum Præfectis committitur. In notoriis quoque Proceſſum, ſed ſummarium, cujus formam & typum vide apud *Schvvanmann. 1. Proc. Cam. 72. num. 4. ſeqq.* cum *Limnæo ad Cap. Ferd. III. p. 724.* requirimus.

5. Maximam cum banno habet affinitatem Excommunicatio, quæ eſt pœna Eccleſiaſtica privans communione fidelium. Eſtque vel major vel minor. vid. *Strauch. diſſ. 6. aph. 5. ſeqq.*

6. Effectus banni ſunt, quod 1. damnato aqua & igni interdicatur, ita ut à nemine in

clien-

clientelâ recipi possit. 2. banno mancipatus reddatur infamis. 3. cujusque invasioni exponatur *A. B. c. 1. §. 2.* Vogelfrey vulgò vocatur. *O. C. p. 2. t. 10.* §. und wo es derhalben. Unde bannitum occidens ab homicidii pœna prorsus liber esse dicitur. *Clar. in §. homicidium. num. 52. 54.* Sed vid. *Limn. ad A. B. c. 1. §. 2 Obs. 14.* imò adeò exosi sunt banniti, ut etiam ipsorum receptatores eâdem cum ipsis pœnâ teneantur, & in bannum incidant. Land-Fried. *de anno 1512. tit.* Friedbrecher und Thater nicht zuhaussen. §. welche Obrigkeit aber ꝛc. nisi sint eorum parentes aut liberi, conjuges, consanguinei &c. vel specialiter privilegiati, ut sunt Archi-Duces Austriæ *Speidel. voc.* Ertz-Hertzog. Sereniss. Duces Würtembergiæ per Privilegium à Sigismundo Imp. ipsis adhuc Comitibus concessum Anno 1415. & seq. A. 1417. d. Nicolai ab eodem declaratum ac renovatum, à Friderico III. A. 1454. Carolo V. A. 1530. aliisque Impp. subinde confirmatum; Comites de Leiningen, & Aquisgranenses, Ulmenses, ac Memmingenses, teste *Speidelio voce* Bann. *circ. fin. Sprenger. Luc. mod. Stat. Imp. c. 4 pag. 241.* item Monasterium Salemschweilense notante *Joh. Georg* von Zimmern. in *Manuali Cæsar. Dicaster. p. 2. quodlib. 4. p. 155.* quibus omnibus permissum, ut laudati testantur Authores, Bannitos & Proscriptos in

suis

ſuis ditionibus & terris ſuſcipere, fovere & manutenere, ita tamen, ut ſi quis jure contra ejuſmodi bannitos experiri, eosque convenire velit, dicta Sereniſſ. Domus Auſtriaca, ac Wirtembergica, cæterique privilegiati coram ſe vel ſuis Conſiliariis deputatis cauſam examinent, juſtitiam debito modo exerceant & tempeſtive adminiſtrent, nec non latam deſuper ſententiam executioni mandent. 4. feuda ac bona amittat. 5. omnibus juribus excidat. 6. amittat omnia, quæ ſunt Juris Civilis, non vero quæ ſunt juris Gentium. 6. in banno ultra annum & diem perſiſtens cenſura etiam Eccleſiaſtica notetur.

7. Durat bannum irrogatum donec ad banniti ſupplex petitum ritè iterum relaxetur, & bannitus in eum ſtatum, quem ante bannum habuit, reſtituatur. *O.C.p. 2.t. 18.* quæ reſtitutio fit vel per modum Juſtitiæ, vel per modum gratiæ. Quæritur autem hîc: *Num Imperator vi juris reſtituendi famam Statum Imp. in bannum declaratum ſolus eximere, & juri ac honori reſtituere poſſit, an vero ſicut in declaratione, ita & in relaxatione ejus, Statuum aut ſaltem Electorum conſenſum adhibere teneatur?* Et deſiderarunt quidẽ Status Evangelici *in Monitis ad Capitul. Leopol. an. 1658. 27. April.* exhibitis, ad *art 28.* ut ei ſequentia inſererentur: das hinführo kein ChurFürſt/ Fürſt oder Stand deß Heil. Reichs ohne gnugſame Ur-

ſach

sach/ und ohne Vorwissen / Raht und Bewilligung gesampter Stände in die Acht und Oberacht gethan/ gebracht oder erklährt/ und hinwieder auß derselben erlediget/ genommen oder gesprochen werden solle ꝛc. Sed vide ipsum *art. 28. d. Capitul.*

CAPUT XXII.

De Iure concedendi Regale Monetæ.

II JUs *concedendi regale monetæ*, (Müntz-Recht zu verleyhen.) *quod est quando Imperator cum consensu Electorum alicui concedit facultatem habendi monetariam officinã, cudendique monetam*, müntzen/ Müntz-Statt halten.

2. Jus cudendi monetam (à monendo, quod signi impressione & certi authoris inscriptione, temporis, ponderis, & valoris nos admoneat, dictam) est pars summi Imperii, soli Imperatori proprio jure, cæteris autem eo gaudentibus, sive Status Imperii, qui Müntz-Stände vocari solent, sive mediatè Imperio subjecti sint, (nam sunt Status Imperii, qui Jus monetandi non habent. Käyser Ferdinandi Müntz-Ordnung *de anno 1559.* §. Wäre es auch Sach ꝛc. & contra, qui Status non sunt, Jus tamen monetandi habent, *Capitul. Matth. art. 34.* ut civitates quædam municipales, quales *Arnisæo de jur. Majest. l.*

2. c. 7.

2. c. 7. num. 6. teste, Hoxarium, Halberstadium, Hannovera, Osnabrugum, Minda, Monasterium, Hildesheimium, Gottinga, Northemium, Brunsuiga, Rostochium, Sunda, Stetinũ, & aliæ,) vel speciali Imperatoris beneficio, vel immemoriali, quæ instar privilegii est, præscriptione competens. vid. *R. I. Norinb. de anno 1524.* §. der gleichen hat ꝛc. *R. I. August. de anno 1570.* §. alsdann auch die Münz-Gerechtigkeit ꝛc. add. *A. B. c. 10. §. 1. ibique Limn. Rumelin. ad A. B. p. 1 disc. 8. th. 30. ibique Myler. in addit. lit. A.* Cum autem profusa Imperatorum liberalitas ex potestate planè Regia promiscuam penè licentiam per frequentiores concessiones fecisset, nec parum illa promiscua monetæ cudendæ potestas Reip. nocere deprehenderetur, liberior facultas concedendi Jus monetandi tempore Rudolphi II. restringi cæpit. Hujus enim Gloriosiss. Imperatoris Capitulationi primùm insertum: Daß hinführo der Käyser ohne Vorwissen der sechs Churfürstẽ niemand/ wes Stands oder Wesens der sey / mit Münz-Freyheit begaben oder begnädigen solle/ quod & postea in secutis *Capit. Matth. art. 34. Ferd. II. art. 33. III. 37. IV. 35. Leopold. 34.* repetitum.

3. Equidem *Anton. Hanffmannus Diss. de re monet. (quæ extat vol. 2. dispp. Basil.) th. 6. l. A. dict. Capitulat. articulum* ad Status Imp. minores restringit, majoribus Cæsarem absque Ele-

Electorum consensu Jus monetarium concedere posse dicens; Sed apertè huic distinctioni refragantur verba ohne Vorwissen der Sechs Churfürsten niemands / wes Stands oder Wesens der sey / mit Müntz-Freyheit begaben/ quibus sanè generalis traditur regula, limitationem nullam, respectu Statuum, sive minores, sive majores, admittens. *L. mn. ad Capit. Matth art 34. p. 569.* ubi & alium ab eodem *Harffmanno*, Vicarios Imp. regale monetæ *(absque consensu Electorum sc.)* aliis indulgere posse, asserendo, commissum errorem notat. Adimitur *in fine ib præcedentis alleg. Impp. Capitulationibus* simul potestas Jus monetarium mediatis Imp. civitatibus concedendi. *verb* denen Ständen so dem Reich immediatè nicht / sondern den Reichs-Ständen/ unterworffen/ hinführo ferner nicht ertheilen: non immeritò. Est enim nummus Instrumentum quoddam quod rerum permutationi inservit; est namque instar communis mensuræ, qua indigentiam nostram & rerum utilitatem metimur. *Arist. 5. Eth. 8.* quo etiam alludit Germanicum nostrum Pfenning quasi Pfänning/ cum nummo veluti pignore nobis cautum sit, omnia, quibus indigebimus, nobis præstò fore. Nota ergò, qua ad quantum significandum signatur, publicâ imprimenda est authoritate, ut sit indubitatum, omnique exceptione majus

bo-

bonitatis & valoris nummi testimonium, ac scrupulus omnis de ejusd. integritate eximatur. Ubi autem sic cuivis promiscuè monetandi Jus conceditur, vix nummus illo sponsoris officio, ut contrahentes securos faciat, rectè fungetur, propter fraudes & machinationes, quæ, ubi potestas monetam cudendi adeo multis patet, facilè intervenire possunt, vixque, ubi summa circa monetam authoritas penes unum est, præcaveri possunt, ut hinc Carolus M. omnes monetarum officinas in Palatio suo, quo accuratius nummi, & cuderentur & probarentur, habere voluerit, *Bodin. de Republ. l. 6. c. 3.* & Rex Angliæ similiter nullibi, quam in Turri Londinensi monetã insigniri patiatur. *Tob. Oelhaffen de Moneta Dea. Orat. 2. p. 52.* Innuuntur hæc in deß Fränckischen Kraysses Müntzbedencken *à Casp. Klock. tr. de Ærar.* allegato, verbis: Auß den Historien und Reichshandlungen befindet sich/ daß die alten Impp. und deß Müntzwesens erfahrne jedes mahl dahin gesehen/ durchaus und jederzeit der Meinung gewesen/ je änger das Müntzwesen eingezogen/ je geheimer und einfältiger man mit solchem Werck umbgegangen/ je besser Müntz man gebraucht/ alle Wahren und victualien/ so man zur Leibes Nothurfft haben müssen/ in besserm und leidelicherm Wehrt verkaufft und gegeben/ wie auch vor alters und noch vor wenig Jahren unerhört/ daß man mit der

der Müntz/ einem so grossen Regal, solle Hantierung treiben/ aber wie solchem/ so ist diß und ander Unordnung/ diß Ubel uñ Verbrechung allein dannenhero verursachet/ daß man mit der Begnadung und Concession deß Müntzschlagens zu mild gewesen. ꝛc.

4. Quibus hoc monetandi Jus concessum, varia sunt præscripta, quæ ipsi observare tenentur. Sic quibus certa numismatum genera cudere permissum, alia ferire non licet; gaudent hîc nonnulli præ aliis prærogativa aliqua; ita Electores non tantum argenteam; (cujus species sunt. e. gr. Thaler vel Reichsthaler/ à Valle Joachimica, Jochims-Thal/ ubi à Comitibus de Schlick primùm cusi, (unde & adhuc hodiè, qui ex hac specie supersunt, Schlicken-Thaler nominantur,) sic dicti, nam cum ad ipsorum imitationē à Saxoniæ Ducibus, aliisque Principibus quoque cuderentur, nomen Thaler eis etiam datū. *Freher. l. 2. de re mon. c. 3.* Halbe- und Viertheils-Thaler/ Gulden-Thaler/ Gulden/ Batzen/ nomen habentes à Batz vel Betz aut Betzle/ i. e. urso, vel urso minore, quem consimili monetæ Bernates imprimi curaverunt, Pfenning/ Heller/ à Civitate Imp. Halla Suevorum, ubi copiosè olim cusi, ita dicti. *Besold. Th. Pr. voc.* Heller.) sed & aureā (cujus species Ducaten/ de hujus nominis origine vide quæ habet *Limn. tom. 1. addit. ad lib. 4. I. P. c. 3. n. 32.* Goldgulden/ qui ali-

Nn quan-

quando cum additamento Rheinisch Gold-gulden nominantur) conflandi monetam nacti sunt potestatem. *A. B. c. 10. §. 1.* quam alias rarò & parcè Impp. largati. *Limn. ibid. obs. 7.* Sed v. *R. I. de anno 1576. §.* und auß sondern ꝛc. Habent item hoc præcipuum, quod in aureorum materia, ponderatione & æstimatione ad eos non minus, quam ad Cæsarē, respiciendum esse dicatur. *Speid. voc.* Müntz. Porro cui competit Jus cudendi monetam, illud ipse exerceat, non alteri vendat, locet, cedat, nec cum monetariis pacta illicita contrahat. *R. I. de an. 1551. §.* So haben wir uns ꝛc. *Ordin. Nummar. Ferdin. I. de anno 1559. §.* Ferner als Sich auch/ꝛc. *R. I de anno 1570. §.* Alsdann die Müntz-Gerechtigkeit. Optima lex, utinam servaretur, & alii quoque defectus in re monetaria, de quibus vid. *Limn. ad Cap. Caroli V. art. 27. p. 287. & seqq.* & infra *Cap. 26.* penitus tollerentur. Consilia in hanc rem ab aliis data suppeditat. *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 16.*

CAPUT XXIII.

De Iure alienandi & oppignorandi res Imperii, ac Iure conferendi Feuda Imperii aperta.

III. Jus alienandi & oppignorandi res Imperii. Hoc jus ante ætatem Caroli V. in solius

lius Imp. arbitrio fuisse, *Clariss. Dn. Strauchio Diss. de Oppignorat. rer. Imp. th. 25. seqq.* evincere videntur ea, quæ istorum temporum suppeditat historia, factarum alienationum exempla. Ita namque, inquit, Monasterium Alteich in Ducatu Bavariæ situm, ad Imperium pertinens, Romanoque Imperatori annuum Canonem, quem servitium regale vocabant, solvens, Fridericus I. Imperator ob supervenientem inopiam Everhardo II. Episcopo Bambergensi tradidisse fertur. *Hund. in Metrop. Salisburg. tom. 2. sub rubr.* Alteich. Idem Imp. Abbatiam S. Mariæ in Patavia cum omni integritate & honore, quo ad ipsum spectare dignoscebatur &c. ad Episcopatum Pataviensem Beato Stephano certa conditione tradidit &c. Monasteriũ vero Urspergense Philippus Imp. Berchtoldo de Neuffen oppignoravit. *Cruf. Ann. Suev. p. 2. l. 12. c° 45.* Et Monasteria Imperialia, Ober- und Nieder-Münster/ in urbe Ratisbona, Frideric. II. Imp. permutationis contractu, unà cum Advocatia in Civitatem Nordlingam, Oppidum Oringam, ejusque Advocatiam in Episcopũ Ratisbonensem Conradum transtulit, uti tradit *Additionator Hundii in Metrop. Salisb. tom. 3. rubr.* Ober-Münster zu Regenspurg. Abbatiam Imperialem Moßburg/ in Bavaria Arnolphus & Otto I. Episcopatui Frisingensi inseruit. Monasterium Büren

eidem Episcopatui Henricus IV. contulit; In omnibus autem hisce, aliisque *ibid. th. 22. 27. 28.* relatis alienationum exemplis, ne verbum quidem de adhibito Ordinum consensu apud ullum occurrere, ait, certo indicio, Impp. tum de bonis & Provinciis Imperii liberè disponere, easque suo pro arbitrio alienare & oppignorare potuisse. Nam si consensus Statuum quorundam necessariò interponi debuisset, unus vel alter Scriptorum monuisset, eum contra leges & consuetudinem fuisse neglectum. Hancque porrò, subjicit *ib. 29.* procul dubio etiam esse causam, quare omnes ferè Sueviæ civitates, ut & quædam ex Rhenanis, se Privilegio de non oppignorando vel alienando munierint, quod civitates cunctæ Imperiales in necessitatem Imperii servarentur, quâ emergente, oppignorari invitæ ab Imperatore potuerint, tradente *Sprenger. in Lucern. p. m. 234.* Cum Carolo V. proinde primùm jure Capitulationis, Electorum consensum requiri cœptum esse putat. Idem sentire videtur *Carpz. ad L. R. Germ. c. 7. sect. 1. num. 1.*

2. Econtrà v. nunquam quicquam *Limnaeus ad Cap. Caroli V. art. 9.* verb. verschreiben/ verpfänden/ versetzen/ rc. *p. 163. num. 1. seqq.* à Friderici II. ævo usque saltem nihil *Conringius de fin. Imp. cap. 19.* ritè, sine

Ele

Electorum consensu ad minimum, Imperatores nostros alienare potuisse tradunt. Utut multi inter ipsos fuerint, qui facto aliud contestati, inter quos non ultimus Carolus IV. qui mercatum quasi agens omnia concessit omnibus, à quibus pecuniam corradere potuit, Imperiumque largitionibus ita labefactavit, ut Maximilianus I. Imp. sæpius dixerit Carolum Dissipatorem Imperii, alterum Crassum, Vitricum Imperii fuisse, & pestilentiorem pestem Germaniæ nunquam contigisse, referente *Wabrem. ab* Ehrenberg. *de regn. subsid. c. 5. num. 42.*

3. Sed quicquid tandem ante Carolum V. obtinuerit, jurisque fuerit, certe ab illius ævo usque hoc bona Imperii alienandi jus, haud levi ex parte, penes Electores fuisse, liquidò patet ex verbis Capitulationis illius: Wir sollen und wollen dem Heil. Röm. Reich und desselben Zugehörungen/ohn Wissen/Willen/ und Zulassen gemeldter Churfürsten samtlich nichts hingeben/ verschreiben/ verpfänden/ versetzen/ noch in andere Wege vereussern/ oder beschweren/ꝛc. quæ sic repetita in reliquis Capit. Cæsareis. vid. *Cap. Ferdin. I. art. 8. Maxim. II. a. 6. Rudolph. II. Matth. Ferd. II. art. 8. Ferd. III. IV. art. 9. Leop. a. 12.* Quomodo autem ille interponendus, *num collegialiter, ut sic majoris Collegii Electoralis partis consensus sufficiat, an verò separatim & sic omnium septem*

(Bohem. n. in ejusmodi negotiis non attenditur) Electorum unanimis consensus requiratur? non omnium eadem est sententia. *Limn. ad Capit. Carol. V. art. 9.* verb. Sambtlich unanimem omnium consensum requirit, propter vocem illam Sämptlich. *Sprengerus tamen lib. 1. c. 6. p. m. 32.* majoris Collegii partis assensum sufficere putat. Et sane ex verbo illo Samptlich Limnæi sententia non tam confirmatur, quà refellitur, æquipollet enim ei dictio latina *conjunctim*, quæ hic idem, quod *collegialiter*, esse videtur.

4. Cum ab anno 18. hujus seculi ad 48. usque Germania in propria sua viscera per annos 30. sæviisset, nec aliter diu desiderata ac optata pax reduci posset, nisi aliquot Sueco ac Gallo in satisfactionem cessis ditionibus redimeretur, illi puncto Capitulationis quà alienationem, in *Instrum. Pac. Gallic. §. 79. 80.* his derogatum est verbis: *Ad majorem supra dictarum cessionum & alienationum validitatem, Imperator & Imperium, vigore præsentis Transactionis expreßè derogant omnib9 & singulis prædecessorum Imperatorum, Sacrique Romani Imperii Decretis, Constitutionibus, Statutis & Consuetudinibus, etiam juramento firmatis aut imposterum firmandis, nominatimque Capitulationi Cæsareæ, quatenus alienatio omnimoda bonorum & jurium Imperii prohibetur, simulque in perpetuum excludunt omnes exceptiones & resti-*

restitutionis vias, quocunque tandem jure, titulove fundari possent. Conventum est insuper, ut præter promissam hic inferius à Cæsare & Imperii Statibus ratihabitionem, in proximis quoque Comitiis, ex abundanti ratæ sint supradictarum ditionum juriumque abalienationes, ac proinde si in Cæsarea Capitulatione pactio, vel in Comitiis propositio deinceps fiat de occupatis, distractisve Imperii bonis ac juribus recuperandis, ea non complectatur aut complecti intelligatur res supra expressas, utpote ex communi Ordinum sententia, pro publicâ tranquillitate, in alterius dominium legitimè translatas, atque easdem in hunc finē ab Imperii matriculâ expungi placet &c. Unde *Limnæus tom. 5. I. P. p. m. 245.* & *ad A. B. c. 5. §. 1. Obs. 28.* & reliquis Imp. Statibus suas in ejusmodi alienationib9 partes esse, probare satagit. Et ipsi Status consensus sui requisitionem in *Monitis ad Cap. Leopold. art. 9.* urserunt, sed frustraneo hactenus conatu.

5. Promittunt Impp. noviter electi se res oppignoratas (puta antequam prohibitæ essent oppignorari) creditoribus relicturos, eosque in quieta earum possessione defensuros, omni cessante reluitione; Ita enim Carolus V. *in Capit. art. 4.* Wir sollen und wollen ꝛc. den Ständen sampt der Reichs-Ritterschafft/ ihre Regalia und Obrigkeiten/ Freyheiten/ Privilegien/ Pfandschafften ꝛc. auff gebührendes Ansuchen ohne einige Weigerung

und auffenthalt in guter beständiger Form confirmiren und bestätigen/ sie auch darbey als erwöhlter Röm. König handhaben/ schützen und schirmen 2c. quæ reiterata in secutis *Capitul. Ferd. I. Rudolphi II.* (*Maximil. II.* non habet) *Matthiæ, Ferd. II. III. IV. Leopold. art. 3.* & in duabus posterioribus quidem cum pluribus novis additionibus; Idem etiam confirmatum in *Pacif. Westphal. art. 5. §. 9. verbis: Quod ad oppignorationes Imperiales attinet, cum in Capitulatione Cæsarea dispositum reperiatur, quod Electus Romanorum Imperator, Electoribus, Principibus, cæterisque Statibus immediatis Imperii, ejusmodi oppignorationes confirmare, atque illos in eorundem tranquilla & quieta possessione defendere ac manutenere debeat, conventum est, hanc dispositionem, donec consensu Electorum, Principũ & Statuum aliter statutum fuerit, observandam, atq; propterea civitati Lindavv, nec non Weissenburg in Noricis, reddita sorte, oppignorationes Imperiales ipsis ademptas illico & plenariè restituendas &c.* Quibus ex verbis primò patet, illud Jus retinendi pignora non tantùm pertinere ad res, quæ vel ex conventione reluitionis sunt expertes, vel de quarum reluitione in Instrumento nihil fuit cautum; (von ohnablößlichen oder solchen Pfandschafften/ bey denen keine Widerlösung bedingt worden) sed & ad illas, quæ sui natura reluitioni sunt obnoxiæ, ita ut licet juri reluen-

relvendi natura sua subjectæ, tamẽ vi confirmationis Imperatoriæ ab ipso lui non possint. *Strauch Diss. Ex. 4. th 15.* Deinde obiter circa illa notandum, quod in vernaculæ linguæ Exemplari, tam eo, quod Lipsiæ 1648. ap. Tim. Ritschium typis exscriptum est, quam quod in Theatro Pacis, quod Norinbergæ anno 1663. prodiit, nec non quod in *Theatr. Europ. p. 6. p. 669.* repræsentatur, insignis discrepantia reperiatur circa causam restitutionis Lindaviensis. Loco enim verborum: *reddita sorte:* Germanicum exemplar habet, bey Widererstattung vorigen Standes. i. e. restituto pristino statu, quæ duo nimium quantum inter se differunt. Item quod in Latino est *Weissenburgum in Noricis* Germanica editio reddit Weissenburg im Nürenbergischen / pro eo quod debuit in Nortgaw. Nortgoja enim non tantum Norinbergensium ditionem, sed plura alia quoque continet loca. vid. *Zeiler. in Itin. Germ. c. 4. p. 109.* Cæterum de ipsa causa Lindaviensi v. *Lim. tom. 5. in addit. ad l. 7. c. 29. Knipschild. de Civit. Imp. l. 3. c. 31. & Acta Londorpii continuata l. 4. p. 531.* de Weissenburgo *Knipschild. l. 3. c. 57.*

6. An non autem hæc Imperat. promissio contrarietur ei, quæ in *art. 9. Cap. Caroli V. & seqq. Impp.* habetur, Sich uffs höchste zubearbeiten / und allen möglichen Fleiß und Ernst anzuwenden / das jenige / so vom Reich

 ab-

abkommen rc. zum forderlichsten wider darzu zubringen rc. dubitaveris? Sed *art. 9. Cap. Caroli V. Ferd. III. IV. & 12. Capit. Leopoldina* de duobus cavet; alterum est, ne Imperator bona Imperii distrahat, oppignoret, aliove quovis modo alienet; alterum ut omnibus viribus Imperio subducta, & inde divulsa recuperare studeat atque nitatur. Prius illud prohibet in futurum, adeoque *articulo Capit. Carolinæ 4to. (Cæterarum 3tio)* non obstat, ut qui de præterito, quid habendum circa res Imperii pignoratas, statuit. Posterius, quid Juris circa jam alienata, statuit, ut nempe Imperator ea repetat. Sed quæ nam illa? Non sanè, quæ Status Imp. justo titulo ab Imperatore possident, hæc enim *in fin. §. 9. Capit. Carol Ferd III. IV, Leopoldi 12.* disertè excepta intelliguntur per verba: Doch männiglich/ an seinen gegebenen Privilegien/ Rechten und Gerechtigkeiten unschädlich/ nec tam extra Imperium sunt, quam intra Imperium ab Ordinibus Imperii justè possidentur; sed ea, quæ Imperio subducta, so vom Reich abkommen verfallene Fürstenthumb/Herrschafften & hujus generis alia, si quidem alicujus pretii & in manibus exterorum injustè detinentur. Ac de his intelligendum etiam putat Dn. *Strauch: d. Diss de oppign. rer. Imp. th. 42.* Privilegiũ Comiti Palatino datũ, & à longo tempore quæsitũ, àque Cæsaribus confirmatum, ut lo-

ca

ca & dominia Imperii à Cæsaribus extra Imperium alienata & oppignorata ipsi eodem pretio, iisdem conditionibus, reluere & redimere liceat, teste *Frehero Orig. Palat. cap. 16.*

7. IV. Huic explicato juri proximum est *Jus conferendi Feuda Imperio aperta*, (die dem Reich eröffnete und ledig heimgefallene Lehen wider zu verleyhen.) Apertura Feudorum tribus imprimis contingit modis 1. quando familia Principis, Comitis &c. Vasalli Imp. per casum mortis omninò extinguitur. 2. quando quis ob commissum crimen feudo privatur, & 3. quando refutatur. Quæ per refutationem, & ob delictum contingit, nonnunquam tantum ad tempus durat, quousque scil. refutans vel delinquens, ejusque filii vel descendentes in vivis existunt, ita, ut iis mortuis feudum dein ad proximum successorem feudalem redeat; vid. *Ludwell. Synops. Jur. Feud. c. 15. p. 311. Struv. Synt. Jur. Feud. c. 15. aph. 14 seq.* Et tunc fructus durante aperturâ ad Imperium pertinebunt, nec aliis in Imperii damnum vel præjudicium concedi ab Imperatore poterunt.

8. Quæ omninò, quod frequentiùs primo modo contingit, Imperio sunt aperta Feuda, non sunt unius generis & qualitatis, sed eorum nonnulla aliis iterum conferri debent, alia verò non debent. Prioris generis sunt Electoratus, per *text. A. B. cap. 7. §. 3. verb.*

Si

Si vero aliquem ex hujusmodi Principatibus ipsorum Imperio sacro vacare contingeret, tunc Imperator sive Rex Rom. qui pro tempore fuerit, de ipso providere debebit & poterit &c. quibus non tantum facultas conceditur, ſed neceſſitas quoque imponitur Imperatori Electoratum vacantem alii viciſſim in feudum tradendi, idque ideò, ne numerus Electorum, qui olim ſeptenarius fuit, hodiè verò per *Inſtrum. Pac. art. 4. §. quod ad Domum Palatinam &c.* octonarius factus, maximo Imperii detrimento, minuatur. *Arum. ad A. B. Diſc. 4 th. 76.* Cum enim primò limitatio hujus juris ratione Regni Bohemiæ, Electoratus aliàs etiam Imperii, contigerit *d. A.B. loco*, ita, ut ſi illud ob extinctā Regum familiam vacare contingat, Statibus Regni Bohemiæ integrũ eſſe debeat, juxta continentiam ſuorum privilegiorum, & obſervatam diuturnam conſuetudinem, à Romanis Impp. obtentorum, alium in Regem, ſicque eò ipſo novum Electorem, eligere. *Limn. ad A.B. cit. c. 7. § 3. obſ. 11. ſeqq.* ac dein Electoratus Eccleſiaſtici non ita vacare poſſint, ut ad Imperium revertantur, ſicut Seculares, adeoque *d. text. A. B.* per ſe Electoribus Eccleſiaſticis applicari nequeat, quia non jure ſanguinis aut ſucceſſionis, ſed jure electionis legitime à Capitulo peractæ Archi-Epiſcoporum numero inſeruntur, atque eo ipſo, accedente tamen poſt inveſtitu-

ram

râ Cæsareâ, Electoralia jura consequuntur, hinc sanè, nisi ita cautum, fieri paulatim potuisset, ut non nisi unum Regem Bohemiæ inter Seculares & tres Ecclesiasticos numeraret Germania Electores. vid. tamen *Instrum. Pac. art.* 4. verb. *Quod si vero contigerit &c.* ubi Electoratus octavus expressè hac conditione receptus, ut Linea Wilhelmina extincta, & Electoratus Bavaricus desinere debeat.

9. Et in hoc, quod Electoratus Secularis Imperio apertus alteri, non obstante *art. Cap. Carol. V.* 24. *Ferd. I.* 4. 23. *&c.* rursus conferri debeat, præterquam quod de Bavarico *in Instrum. Pac.* expressè cautum, consentiunt ferè omnes, de modo vero reinfeudandi Electoratum vacantem, discrepantes sunt Dd. sententiæ. *Arumaeu. D.4. th. 16. Rumel. p. 1. Diss. 7. th. 11. Carpz. ad L. R. G. c. 7. sect. 3. num. 27. & alii* Electoratus vacantis reinfeudationem, etiam irrequisito Electorum consilio, ab Imperatore fieri posse, statuunt, per sæpius alleg. text. *A B c. 7. §. 2. Limnaeus verò ad Cap. Carol. V. art. 24.* verb. Fürstenthumb. *numer. 17. & seqq. pag. 268. & Strauch. D. Exot. I. P. 4. th. 23* eandem cum cæterorum Electorum consensu fieri debere contendunt. Distinguunt *Schüz. in C. I. P. v. 1. D. 7. th. 17. I. E. Stamler. de Reservat. §. 47.* inter translationem Electoratus ob vacantiam ex defectu familiæ, & ob delictum contingentem.

Prio-

Priori casu Imperatorem non necesse habere consulere cæteros Electores, sed posteriori teneri, statuentes. Ex his diversis Authorum sententiis *Limnæi* mihi arridet, quam ipse pluribus contra *Stamlerum tom. 5. l. P. in addit. ad l. 1. c. 12 p. 347. & seqq.* rejectâ illâ distinctione tutatus est, & inter alia quoque firmat *art. 44. Capit. Leopol.* in verbis; Und über solches alles/ das jenige Collegium, in welches Sie sollen auffgenommen werden/ gnugsamb gehöret ꝛc. nec aliter, quam cum Electorum consensu, etiam exspectantiam in Electoratum, in casum vacantiæ, alicui concedi posse reor, cum *Dn. Rhetio in Comm. ad Jus Feud. Comm. p. 191. & 361.*

10. Feuda Imperii posterioris generis, quæ scil. aperta non conferri aliis debent, sunt Ducatus, Principatus, Comitatus &c. de his enim à Caroli V. usque tempore in Capitul. Impp. ita dispositum: Wann auch Lehen dem Reich und Unß bey zeit Unserer Regierung durch Todfall oder Verwirckung eröffnet/ und lediglich heimfallen werden/ so etwas merckliches ertragen/ als Fürstenthumb/ Graffschafften Städt und dergleichen/ die sollen und wollen wir ohne Vorwissen der 7. Churfürsten ferner niemand leihen/ auch niemand einige Expectanz/ oder Anwartung darauff geben/ sondern zu Underhaltung deß Reichs/ Unser und Unserer Nachkommender König und Käyser behalten/

eill-

einziehen und incorporiren 2c. v. *Limn. ad A. B. c. 7. §. 3. obs. 7.* In *Capit. Ferdin. II. art. 28. & Ferdin. III. a. 32.* etiam datio Exspectantiarum in ejusmodi feuda prohibita, tandem v. in *Capit. Ferd. IV. & Leop. art. 30.* hæc prohibitio ita limitata, ut feuda ejusmodi ab Imp. aliis possint conferri, si id fiat consensu Electorum. Consensûs quidem expressè ibi non fit mentio, sed tantùm præscientiæ, probabile tamen est, per illam Sereniss. Dnn. Electores consensû denotare voluisse, adeoq; minimè nudam sufficere certiorationem; uti etiã *Rhetium* id ita accepisse post hæc scripta deprehendi *d. l. p. 360. & seq.* Ac quamvis illos textus Capit. *Bocerus de Regal. c. 2. num. 61. & c. 4. num. 15.* non de feudis, sed bonis vacantibus tantùm, interpretandos putet, secutus *Sleidanum*, qui quod est in Capitul. Feuda vacantia, hoc in Historia sua generalius vertit bona vacantia; attamen expressè verbi: Lehen adjectione refutatur, observante id quoque *Limnæo ad Cap. Imp. p. 263.* & *Dn. Mauritio Posit. Controv. Jur. Feud. Decad. 4. th. 1.*

CA-

CAPUT XXIV.

De jure indicendi Comitia Imperii universalia, cum Electoribus communicato, ita, ut illorum consensus separatim per literas & Legationem requiratur ac declaretur.

JUs indicendi Comitia Imperii universalia, Allgemeine Reichs-Tage außzuschreiben / hodiè quoque cum Electoribus communicatum est. Dico hodiè. Si enim ad priorum Impp. Caroli M. scil. & successorum ejus tempora respexerimus, indubium est, illis absque ullius adsensu Comitia cogere jus fasque fuisse; Et illud quidem Comitiorum indicendorum Jus Cæsaribus solis ad Carolum V. Imperatorem perdurasse, non uno ex loco Recessuum Imperialium clarescit; Sic enim Fridericus III. *in Reformat. sua anno 1442. instituta* loquitur, darumb insonderheit herzu Unß zukommen geboten und geheissen haben ꝛc. & Maximilian. I. in Ordin. Trevirensi & Coloniensi de an. 1512. pr. ibi. So haben wir Churfürsten / Fürsten / und andere Stände deß H. Reichs / zu uns anfänglich gen Trier auff einen gemeinen Reichstag erfordert ꝛc. *R. I. Aug. de anno 1518.* pr. ibi. und darauff Churfürsten ꝛc. *R. I. Ratisbon. de anno*

1527.

1527. § haben wir Bottschafften ꝛc. Sed cum libertate illa abuterentur Imperat. Electoribus placuit hac in parte Imperatorum constringere potestatem, additumque primitus Caroli V. Imp. Capitulationi, Ipsi conventum nullum nisi de consensu Electorum indicere licere. *art. 12.* quod dein in seqq. Capit. quæ in hodiernum usque diem prodierunt, semper repetitum, ac hactenus laudabiliter quoq; observatum fuisse insinuat clausula illa Recessibus Imp. inseri solita: Haben auff vorhergehenden Rahe/wissen und Bewilligung gemeldter Unserer und deß Reichs Chur-Fürsten nicht umbgehen mögen/ eine gemeine Reichs-Versamlung außzuschreiben/ sicut constat ex *R. I. Aug. de A. 1559. R. I. A. 1567. 1570. 1576. 1582. 1594. 1598. 1603. 1613. pr. 1654. §. 1.* Quæ literis Cæsareis evocatoriis ad Comitia usitato stylo annecti solet, ut apparet ex illis Rudolphi II. *d. de 10. Jan. A. 1515.* quas exhibet *Arum. de Comit. c. 5. num. 7.* Ferdinandi III. *de d. 2. April. A. 1652.* quæ extant ap. Auth. der Grundfest deß H. Röm. Reichs. *p. 1. cap. 2. pag. 20. seqq.* Leopoldi I. quibus Status Imperii ad præsentia evocavit Comitia, alibi exhibitis.

2. Tenetur autem Imperator hodiè quoque ratione temporis & loci habendorum Comitiorum Electorum voluntatem requirere, frustra sese opponente *Stamlero tr. de Re-*

servat. Imp. §. 27. vid. Capit. Leop. art. 17. verb. Keinen Reichstag ꝛc. ehe und bevor wir umb der Chur-Fürsten Consens angehalten / und Uns mit denselben so wohl der Zeit und Wahlstatt verglichen ꝛc. Nec tantum in prima Comitiorum indictione, sed illorũ etiam translatione, eandem impetrare tenetur. *Sprenger. lib. 1. c. 23.* cum enim semel consensu Electorum certus sit Comitiorum locus determinatus, alio loco convenire consensui Electorum repugnare manifestum est. Idem de reassumptione & prorogatione dicendũ, quod confirmatur ex Rescripto Rudolphi II. ad Principum Electorum Norinbergæ congregatorũ Legatos sub dato Pragæ 23. Novembris A. 1611. §. Sondern entweder zu Außschreibung eines neuen Reichstags / der Consens dem Herkommen nach erlangt / oder da Sie die Chur-Fürsten es für gut ansehen würden / der jüngst verschobene wieder reassumirt werden müste ꝛc. & Der Röm. Käys. Maj. Außschreiben zum Reichstag nach Regenspurg / de anno 1662. De modo requisitionis ita in *R. I. Ratisb. de anno 1641.* legitur: Daß zu Außschreibung eines allgemeinen Reichstags deß Heil. Reichs Chur-Fürsten / und ein jeder derselben absonderlich / vorher dem alten Herkomen / und weyland Käyser Carle deß Vierdten Gulden Bull nach / umb seinen special Consens, schrifftlich und durch Schickung ersucht werden solle. Un-

de patet per literas, & legationes consensum eorum expeti, quod consuetudine inductum esse agnosco, at in *A.B* constitutum esse, non persuadeor, nihil enim in eâ de indictione Comitiorum Universalium cùm consensu Electorum facienda, deque eorum consensu per literas & Legatum expetendo, ullibi cautum reperio,

CAPUT XXV.

De Iuribus Comitiorum, seu Iuribus quæ præter Cæsaris & Electorum omnium Statuũ requirunt consensum, in specie de Iure ferendarũ, interpretandarum & abrogandarum Legum, Iure ponderis & mensuræ universalis, Iure corrigendi defectus monetæ, Iure recipiendi aliquem in Statum Imperii, Iure suspendendi, excludendive Statum à voto & sessione in Comitiis, ac Iure mutandi vel transponendi summa Imperii Tribunalia.

SUccedunt Jura Comitiorum, quorum primum est, *Jus condendi Leges Imperii Universales*, Die Gewalt allgemeine Gesetz und Ordnungen zu verfassen / zu erklären / zu mehren / zu mindern / oder gar auffzuheben / quod sanè non solius est Imperatoris, ut *Wesembec.*

beccius ad tit. de legib. num. 3. contendit, rectè ob id notatus ab Hahnio ibid. *in Observ.* nec non *Reinckengius*, strenuus nimium Cæsareæ Potestatis assertor, omnem legum ferendarum ac abrogandarum potestatem uni tribuens Imperatori. *libr. 1. cl. 5. c. 6.* Nam & ipsimet falluntur & alios quoque fallunt, dum eandem ex Legibus Romanis nostro Imperatori tribuunt potestatem, quæ olim Cæsarum fuit Romanorum. Enimverò ex legibus istis non est æstimanda Regum nostrorum authoritas. Sunt illæ conditæ in Monarchia: At in nostro Imperio Status mixtus est, & perpetuo ferè fuit. Nam & olim Reges nostri suadendi magis, quam jubendi potestate præfuerunt, teste *Tacito de moribus German.* Verisimile itaque non fit, rem in qua plurimum momenti situm, & quæ totam mutare poterat Rempubl. uni esse commissam Regi. Franci quoque Leges, quas vel sibi ipsis vel aliis populis sibi subjectis, Alemannis, Ripuariis, Frisiis, Bajoariis, Longobardis &c. tulerunt, in conventibus populorum tulerunt, nulla verò earum lata est à solis Regibus. Indicant id liquidò ipsæ Legum inscriptiones, quæ etiamnum supersunt. vid. passim *Conring. lib. de Orig. Juris German.* Observatum idem adhuc est temporibus Caroli M. filii ejus Ludovici, & sequentium Imperatorum ac Regum, qui leges plures, tam Ecclesi-

asti-

asticas, quam civiles, in Concilio populi & Comitiis regni condiderunt. vid. *Conring. d. lib. cap. 13. seqq.*

2. Nec penes Imperatorem & Electores solùm jus ferendi leges Imperii universales existit, ut *Sleidan. lib. 1. comment. p. 28.* tradit, sed cum omnibus & universis Statibus Imperii ita communicatum est, ut sine illis exerceri non possit, (sive lex nova roganda, sive rogata interpretanda, declaranda, vel explicanda, sive renovanda aut proutilitate Reip. mutanda, aut planè refigenda sive abroganda) id quod nec ipse Ferdinandus II. quanquam fortasse contrarium ausus, verbis diffiteri potuit, dum Legatis Circuli Franconici Anno 1629. 28. Augusti respondit: Es erinnern Sich Ihre Käyserl. Mäjestät/ daß in den jenigen Sachen/ da man newe Gesetze und Constitutiones auffrichten wolte/ dem im Reich herkommen nach/ solches auff gemeinen Reichs Versamlungen constituirt werden solle. Et Electore Saxoniæ literis de dato 28. April. anno 1629. ad Cæsarem datis, multis rationibus ostendente, religionis negotium, ab exorti dissidii primordio, in Comitiis publicis tractari solitum, ac proinde totam ferventem Edicti causam, illuc esse rejiciendam, Ipsius jussu Consiliarii Aulici responderunt: Newe Gesetz können Ihre Käyserl. Majestät nicht machen ohne Consens

der samptlichen Reichs-Stände / man versire aber dißmahl nicht in terminis legis ferendæ, sondern justitiæ administrandæ. Hincque illæ in Recessibus Imperii usitatæ formulæ: Mit der Stände ermessen und Bewilligung; mit Raht und Zuthuung der gemeinen deß Heil. Röm. Reichs Stände / v. *R. I. de anno 1559.* §. damit dann hinführo ꝛc. *de anno 1570.* weiters nachdem auch ꝛc. Atque inde ipsi Recessus Reichs-Satzungen / Reichs-Ordnungen Unser und gemeiner Stände Abschiede audiunt. *R. I. de anno 1564.* §. haben sie ꝛc. *in fin.* ac quandoque rubricâ: der Käyserl. Majestät / und deß Heil. Röm. Reichs-Stände Ordnungen insigniuntur: ut deß Regim. zu Augspurg *ann. 1550.* deß Cammergerichts auff dem Reichstag zu Costantz *ann. 1507.* Auffsatzung und Ordnung auff dem Reichstag zu Trier und Cölln *ann. 1512.* Camergerichts-Ordnung *de anno 1533. 1555.* Policey Ordnung *de anno 1577.* quanquam interdum etiam à potiori, Imperatore nempe, Käyserl. Constitutionen / Ordnungē und Satzungē dicantur *R I. de anno 1544. §. 74* Käyserl. Constitution und Satzung wie Brüder oder Schwester Kinder ꝛc. *de anno 1529.* Et confirmatum novissimè hoc ipsum Jus Statibus Imperii est in *Instrum. Pac. art. 8. vers. Gaudeant. Capit. Imp. Leopold. art. 2.* ibi: Wir sollen und wollen auch deß H. Röm. Reichs Ordnungen und Gesetze / so viel die dem ob-

gemeldten angenommenen Reichs Abschied im Jahr 1555. zu Augspurg auffgerichtet/ uñ mehr erwehntem Friedenschluß nicht zuwider seynd/ confirmiren/ ernewern/ und dieselbe mit Raht und Consens Unser und deß H. R. Churfürstenund andern Ständen / wie deß Reichs Gelegenheit zu jederzeit erfordern wird / bessern &c. Cui Principes Evangelici hæc expressè quoque inserenda esse existimarunt in *Monitis suis.* Daß der zukünfftige Röm. Käyser sich verbinde der interpretation der Reichssatzungen/ und insonderheit deß Instrumenti Pacis, allein nicht anzumassen / sondern dafern sich ein dubius intellectus ereignen solte / mit gesamter Stände deß Reichs Vorwissen/ Raht und Vergleichung / auff offentlichen Reichstagen damit zu verfahren / zuvorher aber darinnen nichts zuverfügen/ noch ergehen zu lassen/ auch deß Reichs Ordnungẽ und Gesetze ohne der gesambten Churfürsten/ Fürsten und Stände auff öffentlichen Reichstagen vorgehenden Einraht und Bewilligungen nichts zuendern. *Limn. ad Capit. Carol. V. art. 2. p. 138.* ubi plures hanc in rem adducit text. ex *Recess. Impp.*

3. Nec illi, quod de declaratione diximus, obstant loca, ubi Imperatori ea unicè reservatur, in *R. I. de anno 1541.* §. doch haben wir uns vorbehalten/ über vorgemeldten Friedensstand/ so offt solches die Nothurfft erfördert

 jeder-

jederzeit declaration und Erleuterung zuthun/ wie wir Uns solches hiemit außtrucklich und wissentlich vorbehalten. *R. I. de an. 1544.* §. wäre aber Sach ꝛc. Nam parata est ad hæc responsio ex *R. I. de anno 1548.* §. nach dem auch ꝛc. & §. auff solches Unser ꝛc. nempe Status hoc negotium Imperatori commisisse, adeoque potestatem ejus hic extraordinariam fuisse. Talis enim fit vel permissione Statuum, auß Zulassung der Stände *R. I.* zu Trier und Cöln. *de A. 1512.* §. item sollen dieselbe ꝛc. vel auß Uberlassung und Heimstellung *R I. de A 1541.* §. und dieweil uns ꝛc. *R I. Spir. de A. 1542.* § als uan aber ꝛc. *R. I. de A. 1603.* §. und demnach. *A. 1613.* und demnach ꝛc. vel auß getroffenem Vergleich. *R. I. de anno 1566.* §. und aber ꝛc. *Limn. d. l.*

4. Liquet hinc, non aliam potestatem Imperatoris esse in lege universali ferenda, quã quæ in conventionibus alterius contrahentium. Cum vero contrahentium in contractibus ineundis arbitrium hoc sit, ut alter alterum invitum obligare non possit, sed utriusque requiratur consensus, consequens est, non posse Imperatorem Ordinibus invitis quicquam statuere, sed ad valorem legis omnium aut certe plurimorum requiri consensum. De illa vero formula Legislatoris, qua Imperatores dicunt, se hoc vel illud ex plenitudine potestatis decrevisse, quid censendum. vid. *Limn. ad Capit. Imp. Prolegom. sect.*

sect. 8. num. 6. & ad A. B. Præm. Obs. 29. conf. Iren. ad Burgold. p. 3. Disc. 2. pag. 12. Bœcler. in Not. ad Dan. Otton. Jus Publ. cap. 8. pag. 35. seqq. De promulgatione Legum universalium quomodo illa fiat. v. eundem *Limn. ad Aur. Bullæ Præm. Obs. 31.*

4. II. Huc pertinet *Jus ponderis & mensuræ Universalis*, Durchgängige / gemessene Ellen / Maass / und Gewicht zusetzen. Cum mercatura sit nervus quidam Reip. & vinculum societatis civilis, uti ex *Loyseau au traicte des seigneuries chap. 9. num. 68.* tradit *Limn. ad Cap. Ferd. III. art. 20. p. 705.* add. *Instr. Pac. artic. 9. in pr.* Reipubl. moderatores eâ omnibus modis ac mediis fovere ac promovere debent. vid. *Joh. Marquard. de jur. mercat. lib. 1. c. 1. 2. 3.* Non parum autem huc ponderum, mensurarumque uniformitas confert. *Joh. Bodin. de Republ. l. 1. c. 10. num. 169.* Ideò Juris Publici consulti tradunt ac suadent, plane utilissimum fore, si horum per Imperium nostrum varietas ad omnimodam parilitatem reduceretur.

5. Cura autem hæc mensurarum & ponderum ab omni ævo ad Summum cujusque Reip. Magistratum pertinuit. *Myler. ab Ehrenbach / Metrolog. c. 1. §. 1.* qui tamen eandem aliis quoque delegavit vid. *l. 13. §. 8. ff. locat.* In Republ. Romanâ, Monarchiâ reductâ, Imperatores Jus circa pondera & mensuras Summum sibi vindicarunt, eis certum modum ju-

re Imperii dixerunt, & illatam ponderum iniquitatem sanctionibus coërcuerunt, simulve curam, ne quis ponderibus & mensuris prægravaretur, diligenti inspectione Defensoribus civitatum demandarunt, prout videre datur ex *l. pen. de Defensor. civit. l. 9. l. f. C. de suscep. l. 1. C. de ponder. Nov. 128.* Idem Jus, eandemque curam & solertiam veteres Francorum Reges quoque habuisse, ex his, quæ *Aventin. lib. 4. histor. Bojar. fol. 287. Goldast. tom. 3. Constit. Imp. fol. 141. ac 154.* referunt, colligitur. Ex quo verò in Imperio nostro Proceres ejus Sum̃i Imperii participes facti, hæc quoq; de mensuris statuendi cura & potestas cum ipsis communicata. Hinc cum Carolus V. omnia pondera & mensuras per totum Imperium iisdem legibus exæquare, ac ad faciliorem expediendorum commerciorum rationem, ponderum, mensurarumque uniformitatem in tota Germania constituere prudenti voto decrevisset, cum consilio & consensu Ordinum Imp. in Comitiis rem expedire allaboravit, quia verò variis de causis ad effectum producere non potuit, res ad instantem Cameræ Visitationem per Deputatos Imperii expedienda remissa est. vid. *Reform. Polit. de anno 1530. tit.* von Ellen/Maaß/und Gewicht. Unde quidem Jus pondus & mensuram universum per Imperium constituendi Jus Comitiorum esse cognoscimus, non tamen necessa-

riò

riò tantum in plenis Comitiis eâ de re agendum, unà videmus. Anno 1548. dein prælaudatus Imperator Carolus V. cum votum ſuum effectui dari non poſſe intelligeret, Statibus Imperii Comitiali concluſo injunxit, ut in ſuis territoriis ac diſtrictibus, de ponderibus, menſüris, ulnisve aliquid certi conſtituerent vid. *Reform. Pol. de anno 1548. tit.* von etlichen Articuln darinnen den Obrigkeiten Ordnung fürzunehmen befohlen worden. quod factum quoque eſſe, varia variorum locorum Ordinationes Provinciales edocent, vid. *Schepliz. ad Conſuet. March Brandenb. p. 4. t. 6. §. 1. Ord. Prov. VVürt. fol. 149.* ibi *Lindenſpur. fol. 259. & ſeqq. ubi num. 5.* pro meritis laudat ſummam Chriſtophori Ducis Würtemb. Principis ſempiterna memoria digniſſimi, in ponderum unitate & conformitate, per integrum Ducatum, introducenda ſollicitudinem & prudentiam. add. *Speidel. Specul. voc.* Gewicht/ Maaß/ Meß/ Ellen/ rc. *Dn. Myler. Metrologiam c. 3. 4. 5.*

6. III. *Jus corrigendi defectus monetæ* Juribus Comitiorum porro añumeratur, quod à Jure concedēdi monetā, ſeu Regale monetæ alicui conferendi in eo differt, quod illud monetæ cudendæ facultatem tribuat, hoc verò cuſæ defectus & vitia tollat, illud tantum Electorum, hoc autem omnium Imperii Statuum conſenſum requirat. vid. *Capit. Carol. V. art.*

27.

27. Ferdin. I. art. 25. Rudolph. II. art. 28. Matth. a. 33. Ferd. II. art. 32. III. art. 56. in quibus omnibus dicitur, mit Rath der Chur-Fürsten/ Fürsten und Stände.

7. Defectus in re monetaria admodum varii sunt, proveniunt eorum alii *à Causa efficiente*, alii *à loco*, alii *à materia. In causa efficiente* vitium est 1. quando is facit cudere monetam, qui Jus monetandi non habet, vel cui propter delictum vel aliam causam suspensum est. 2. quando is, qui monetandi jure gaudet, id alteri locat, vendit, vel alio modo concedit. Müntz-Ordn. ꝛc. *anno 1559.* §. ferners als ꝛc. *R. I. Spir. de anno 1560.* §. alsdann auch ꝛc. 3. quando cudit alias species, quam quarum cudendarum Jus habet e. gr. Ducatos, den Ducaten zu müntzen gebührt nur den jenigen Ständen/ so hohes Gold in ihren Landen haben. *R. I. Ratisb. Anno 1576.* §. und auß sonderm ꝛc. 4. quando cudit alias species, quam quas cudere in Imperio permissum. *R. I. de anno 1570.* §. Wir setzen. *vid. R. I. Aug. de anno 1566.* §. und damit der Gemeine ꝛc. *Rec. Dep. Francof. anno 1571.* §. wie verächtlich ꝛc. *R. I. Ratisb. 1576.* §. derhalben ꝛc. & §. ferner. *R. I. de anno 1594.* §. Setzen. nisi hoc ei certas ob causas permittatur. *R. I. de anno 1582.* §. nachdem auch ꝛc. 5. quando minutarum specierum nimiam cudit copiam, unde publicum bonum & commodum lædi possit. Müntz-

Ord-

Ordnung. *ann. 1559.* §. wir ordnen. &c. *Ratione loci* vitium committitur, si moneta alibi, quam ubi debet, cudatur. *R. I. Spir. anno 1570.* §. und dieweil &c. *1594.* §. wir ordnen &c. *Materiæ* vitia sunt 1. Si adulterina pro verâ supponatur. 2. Si materia falsa cum probâ commisceatur. 3. additamentum detur auro & argento in speciebus, quas puras & sine mixtura esse volunt Leges, *R. I. de anno 1500.* §. weiter &c. 4. Si additamentum excedat permissionem legis. *vid. Ferdin. I.* Münz-Ordn. §. zum ersten &c. *& seqq.* 5. Si moneta non tantum habeat materiæ, quantum ad præscriptum à lege pondus requiritur, wann die Münz zu leicht ist. 6. quando moneta frangitur vel in massam resolvitur, wann die Münz gebrochen wird/ ut inde vel alia moneta, unde commodum quæritur, fiat. (vid. *R Deput. Francof.* §. aber damit &c *R. I. de anno 1576.* §. und nachdem &c. & limitat. *ex d. Ferd. Imp.* Münz-Ordn. §. doch sollen &c. & §. damit man &c. it. §. ob aber jemand &c.) vel aliud opus conficiatur. v. d. Münz-Ordn. §. dergleichen &c. 7. In vitio & illi hærent, qui probam Imperii monetam extra Imperium asportant, & in ejusdem locum exteram reprobâ minimèque Constitutionibus nostris convenientem, in Imperiũ inferunt. *R. I. de A. 1566.* §. ferweiter &c. *1582.* §. demnach gemeinen Ständen &c. *1594.* §. dieweil auch &c. *add. d. R. I. de*

de anno 1566. §. was dann. *R. I. Spir. de anno 1570.* §. alsdann 2c. vid. *Limn. ad Capit. Carol. V. art. 27.* voc. Mängel. Conf. von den Müntzgebrechen. *Casp. Klock. lib. 11. c. 84. de ærar. num. 55. I.C.* Lentzen/ Kurtzgegründete Fürstellung der bey dem Müntzwesen/ sich vornemblich erzeigenden Mängel.

8. De hisce monetæ defectibus ac vitiis tollendis deliberant, legesque dant Comitia, (& hinc Gloriosiss. Noster Imp. Leopold⁹ *in Cap. art. 33.* promisit, quod quia leges de re monetaria latæ parum observatæ, indeque variæ difficultates enatæ, ad proxima Comitia rem afferre, omnique ope anniti velit, ut communi Consilio Electorum & Principum Imp. gravamina rei monetariæ aliquando demum sopiantur, quantoque inde negotiū monetariū studio in modernis Comitiis discussum fuerit, quanquam nonnisi aliqua ad interim facta provisione per Edictum Cæsareum, loquuntur satis ipsa Acta Comitialia. vid. *Fritsch. Elect. I. P. p. 1. c. 16. & addit. ad Limn. l. 3. c. 2. n. 62. pag. 105. seqq. Balth. Venatoris Relat. Comit. passim.*) licet & Circulis Imperii sint hîc sua Jura; Debent enim IV. Electores ad Rhenum cum Commissariis Cæsaris ad nundinas Francofurtenses mittere Consiliarios, qui in monetæ defectus inquirant. *R. I. de anno 1570* §. und auß sondern 2c. 147. Dein quoque quilibet Circulus Imperii, singulis annis

annis semel vel bis per suos Wardinos seu Zygostatas h. e. monetæ Probatores in monetæ cusæ qualitatē in Conventibus probationū, denen Müntz-Probations-Tägen / inquirere debet. *Ordinat. Nummar. Ferd. I. de an. 1559.* §. und damit diese ꝛc. *158.* prætereaque cavere, ne per Status absque Circulari concluso moneta reprobata in territorium vel Circulum introducatur. *R. I. de anno 1594.* §. daneben. *104.* Quid nuper à Circ. Francon. Bavar. & Suevico factum, constat.

9. Quâ ratione moneta corrupta ac adulterata, cujus magna in Rempl. invecta jam est copia, cum minimo subditorum damno eliminari ac cohiberi debeat. *R. I. de anno 1566.* §. nachdem dann wie vorgeordnet ꝛc. *166.* traditur, scil. non statim è vestigio moneta illa est prohibenda, sed subditi oportunè sunt monendi, ut permutatione vel mercium vel pecuniæ melioris ad exteros & vicinos eam amandent, præstituto certo temporis spatio, intra quod omnis falsæ monetæ usus inter ipsos aboleatur. Rectè sic atque prudenter. Sic enim est omnino malum quodvis in Republ. prohibendum, ita seriò Magistratibus cavendum, ne ex festinatâ nimium mali prohibitione, malum novum & gravius enascatur. In Reip. administratione aliter considerandi qui male agunt, aliter qui patiuntur: illi mali, hi miseri sunt. Qui agunt, statim puniri, qui patiuntur, sensim

juva-

juvari debent, ne malum aliud ex malo, ejusque subito remedio exoriatur; Quod ut in re monetaria, ita in aliis publicis negotiis sæpius saluberrimum habet usum, judice *Boxhornio disquis. Pol. 46.*

10. Pœna eorum, qui regali monetæ, quo gaudent, abutuntur, est Juris monetarii amissio. v. *R. I. de anno 1559.* §. Wir ordnen / setzen und wollen auch ferner / daß sich männiglich ꝛc. 171. *Capit. Leop. art 34* ubi *Moneta Principum:* Daß der künfftige Röm. Käyser den jenigen Ständen / die ihre Müntz-Regal / dem Müntz-Edict, und andern zu dessen Verbesserung erfolgten Reichs-Constitutionen zu gegen / mißgebrauchet / und sich also ihrer Müntz-Gerechtigkeit ohne ferner Erkantniß verlustig gemacht / wie auch den jenigen / so dasselbe Regal mit deß Käysers und der Chur-Fürsten Bewilligung nicht erhalten / oder sonsten rechtmäßig und beständig fürgebracht / dasselbigt nicht allein verbiete / und durch die Craiß wider sie gebührend verfahren lasse / sondern auch einen solchen privirten Stand / ausser einer gemeinen Reichs-Versamlung / und der Stände Bedencken / nicht restituire / wofern sich aber dergleichen bey mediat-Ständen / und andern / so dem Reich nicht immediatè, sondern Reichs-Ständen unterworffen / begebe / daß so dann / durch derselben Lands-Fürsten und Herrn wider Sie / wie sichs gebührt / verfahren / und sol-

che Müntz-Freyheit ihnen gänzlich gelegt / cassirt / und ferner nicht ertheilt werden solle.

11. IV. *Jus recipiendi aliquem in Statum Imperii sive dandi alicui sessionem & suffragium in Comitiis*, de quo vide quæ dicta sunt supra *cap. 7. num. 5. & infra sect. 2. c. 1.*

12. V. Juribus Comitiorum rectè etiam annumeraveris *Jus suspendendi, excindendive Statum à voto & sessione in Comitiis*; Cum enim nemo Jus sessionis & suffragii in Comitiis impetrare possit, nisi Statuum, maximè illius, cui accedit, Collegii consensus interveniat. *Cap. Leop. art. 44* ibique *Monita Princip.* verbis: daß überdieses alles der Fürsten-Rahe und respectivè dasjenige Gräffliche Collegiũ oder Banck ꝛc. nemo quoque sine illo Statuum consensu rursus ab illo Jure excludi posse videtur, ex oppositorum naturâ; idque expresse etiam cautum *Cap. Leop. art. 3.* ut & VI *Jus mutandi vel transponendi summa Imperii Tribunalia*, de quo Jure nonnulla etiam dicere antevertimus supra *c. 13. n. 3.*

CAPUT XXVI.

De Iure belli, Iure delectus & hospitationis militum, ac Iure imponendi collectas.

VII. Jus belli Kriegs-Gewalt. Bellum ex antiquo *duellum*, ut *duonum* bonum *duis* bis conflatum, & à variis varie in ge-

nere descriptum *(v. Grot. l. 1. c. 1. num. 2. Joh. Frid. Horn. de civit.)* Germanicis olim Guerra dicebatur, nostrati vero ævo, quo utplurimũ ob rapacitatem arma à collectitio milite sumuntur, Krieg à Kriegen h. e. à capiendo ac rapiendo, vocare allubescit; Respectu Imp. nostri dispescitur: in *Universale & Particulare* *Hoc* est, quod jure Superioritatis territorialis Principes ac Status Imperii aut cum exteris aut inter se gerunt, verùm hoc non est hîc nostræ considerationis, sed *illud*, quod Imperator cum Statuum Imperii consensu Imperii nomine contra ejus hostes gerit. Non aliena quoq; est ab instituto nostro illa communis belli divisio, qua aliud *defensivũ*, quod defensionis gratia ritè suscipitur, aliud *vindicativum*, quod ad injuriæ illatæ ultionem & rerum ademptarum vel damni dati reparationem movetur, constituitur.

2. In bello universali decernendo Imperatores ab antiquo Statuum consensum adhibuisse probat *Limn. ad Capit. Car. V. art. 11. p. 184.* Ad illud faciendum simpliciter sese primùm alligavit Maximil. I. dein Carolus V. ad eum omninò, præsertim si bellum offensivum suscipiatur, requirendum religionis vinculo adstrictus fuit, promiserunt post ipsum idem juratò omnes, quotquot ab eo tempore electi Imperatores. v. *Cap. Ferdin. I. art. 10. Maxim. II. a. 7. Rudolph. II. a. 10. Matth. 11.*

Ferd.

Ferd.II.a.9. Ferd.III.a.11. Leop.a.13. ac ita quoque in posterũ bellum non aliter decernendum esse, quam prævio Comitiali, liberoque omnium Imperii Statuum suffragio & consensu, expressè sancitum reperimus in *Instr. Pac. art. 8. vers. gaudeant.* Si autem bellum defensivum Imperii nomine suscipiendum, & periculum in mora, Electorum consensu prædictæ Capitulationes omnes contentæ sunt, *vers.* oder zum wenigsten ꝛc. Sed Principes & cæteri Status Imperii anno *1658. Capit. Leop.* inserendum esse monuerunt: Daß der künfftige Röm. Käyser ohne der Stände Consens, weder von deß Reichs, noch Seines Hauses wegen, einen Krieg anfange, noch einem andern denselben anzufangen gestatte, daß auch von diesem Regal kein Casus excipirt, also daß der *vers.* oder zum wenigsten ꝛc. außzulassen. ꝛc. daß an statt deß vers. Wo wir aber von deß Reichs wegen ꝛc. zusetzen: Wann der zukünfftige Röm. Käyser ꝛc.

3. Non autem tantum Jus belli Statibus quoad hoc, ut non nisi cum ipsorum consensu & suffragio decerni queat, communicatum esse censendum, sed imò & in illius administrandi potestate eos cum Imperatore concurrere, mente tenendum. Debent enim juxta Imperii nostri leges 1. milites nomine Imperatoris & Statuum, sive Imperatoris & Imperii conscribi. *R. I. Norinb. de an-*

§ und sollen solche Knechte rc. *11. R. I. Ratisb. de anno 1598.* §. und demnach rc. 2. milites etiam sunt in servitio Imperatoris & Imperii. Fußknechts Bestallung zu Speyer rc. *anno 1570.* auffgericht. *art. 72* hincque totum Corpus appellatur deß Reichs-Volck. Ordnung deß Regiments *de anno 1500. tit.* Wo dem Reich rc. die Reichsarmee/ der Röm. Käyserl. Maj. und deß Heil. Röm. Reichs Kriegsheer. Prager Fried. *de A. 1635.* §. zu dessen allen würcklichen rc. *R. I. de anno 1641.* §. bey dem andern Puncten rc. 3. Dux belli Generalis communi Ordinum suffragio eligendus est, sic Albertus Comes Palatinus Rheni & utriusque Bavariæ Dux anno 1500. Electorum & reliquorum Ordinũ consensu Generalis ac Summus belli Dux creatus legitur. *R. I. de A. 1500. tit. 51.* idem confirmatur *R. I. de A. 1530. §. 120.* & Actis præsentium Comitiorum. v. *Balth. Venat. Relat. Com. 5.* Dn. *Joach. Hagemeier. de Comit. c. 9. p. 62. 63. seq.* Hinc ipse quoque juramentum non Imperatori tantũ, sed Imperatori & Imperio simul præstare tenetur. *R. I. de A. 1541. §. 55. ac passim alibi.* conf. *Hagemeier. d. l.* Pariter 4. reliqui belli munia obeuntes, totusq; exercitus, sive milites omnes, Imperio juramentum præstant. *R. I. de A. 1500. tit. 55. & 57.* 5. Leges & articuli militares ab Imperatore & Statibus exercitui præscribuntur. *R. I. de anno 1555.* §. derowegen wir den auch rc.

de

de anno 1570. §. damit den auch ꝛc. 6. Stipendium ab Impetatore & Statibus, tam Officiariis, quam gregariis militibus constituitur. *R. I. de anno 1521.* §. Item haben wir Uns mit ihnen ꝛc. *23.* aliquando tamen hoc à solis Statibus factum, ex *R. I. de anno 1530.* §. ferner haben wir ꝛc. *109.* fit manifestum. 7. bellum geritur nomine Imperatoris & Imperii regulariter, nisi Statibus aliud visum fuerit; Et hinc armis subacta Imperio accrescunt &c. nisi aliter inter Imperatorem & Ordines Imp. convenerit. Ordn. deß Regiments. *de anno 1500. tit.* wo dem Reich Glück und Sieg zustünde ꝛc. *R. I. Spir. A. 1542.* §. wir haben uns auch ꝛc. 8. Judicium militare banno munitur nomine Imperatoris & Imperii. Reuter-Bestallung. *de anno 1570. art. 10.* Directio itaque belli 9. Imperatori, non nisi Statibus hanc ei concedentibus, competit, nec ipse eam ultra concessionis terminos extendere valet. *R. I. de anno 1567.* §. in gleicher Gestalt ꝛc. *R. I. de anno 1598.* und demnach ꝛc. & §. So haben Sie ꝛc. *R. I. de anno 1603.* §. und demnach ꝛc. Pro concessione vero iis gratias nonnunquã egit. *R. I. de anno 1566.* §. nachdem ferner ꝛc. *de anno 1594.* §. und wiewol wir ꝛc.

4. Cæterum hactenus dicta obtinent, si Imperator tanquam Imperator, nomine Imperii, bellum alicui moveat, si enim nomine suo, ut Ferdinandi, Leopoldi &c. & terra-

rum suarum, ut nomine Bohemiæ, Hungariæ Austriæ &c. bellum suscipiat, Statuum vel Electorū consensum requirere, Capitulationibus hactenus haud obstrictus fuit, quanquam Status novissimè ad *Leop. Capit. art. 11.* monuerint: Daß der künfftige Käyser ohne der Stände Consens, weder von deß Reichs/ noch seines Hauses wegen/ einen Krieg anfangen solle vid. *Textor. de Ratson. Stat. German. c.6. add. Burgold. p.3. Disc. 7. membr. 1. in fin.*

§. VIII. *Jus delectus & hospitationis militum*, Pars Juris belli sunt delectus militum ac Jus metatorum, Soldaten-Werbung/ und Einquartierung. Sicut ergò illud Comitiorum Jus est, ita pariter hæc talia sunt censenda, cum idem juris esse debeat de parte, quoad partem, quod de toto, quoad totum. Proinde Imperator militem nomine Imperii conscripturus, delectus militum cum Ordinum consensu instituere debet. vid. *Instr. Pac. art. 8. vers. Gaudeant.* verb. *delectus. Monita communia Principum & Statuum ad Capit. futur.* $\frac{17}{27}$. *April anno 1658. Electori Mogunt. exhib. art. 13.* Daß der künfftige Röm. Käyser für sich wegen deß Reichs keine Werbungen anstelle/ oder einig Kriegsheer zusammen bringe/ es werde dann zuvorhero Comitiali Statuum consensu geschlossen. *Capit. Leop. art. 16. princ.* Cæterum interesse omninò Reipub. nostræ, ad pristinos redire mores, & pro milite conscripto,

quan-

quando bellum pro communi ejus salute gerendũ, à singulis Ordinibus in publicos usus lecto & submisso, ad majorum exemplum, uti, judicat *Conring. ad Lampad. p. 3. c. 19. §. 19.* quia vix aliàs fieri possit, ut libertas publica salva sit à civilibus invasoribus ob defectum pecuniæ, sine cujus immani copia miles mercenarius conduci & haberi nequit. Si autem in propriam sui, ac subditorum suorum in Provinciis hæreditariis defensionem milites conscribat, Statuum omnium Imperii consensu haud opus habet. *R. I. de anno 1564.* §. daß niemand was Wesens ꝛc. 26. Quod si exteri Principes in Imperio ex Imperatoris concessione (ejus enim concedendi potestas est de Reservatis Imperatoris. *R. I. de anno 1654.* §. nachdem auch ꝛc. 198.) militem colligere velint, Constitutiones Imperii observari debẽt, quæ volunt, daß ein jeder Frembder Potentat / wer der auch sey/ so im Heil. Reich Kriegsleute werben lassen will/ zuforderst bey der Röm. Käyserl. Majestät darumb ansuchen solle/ mit außdrücklicher Vermeldung / wie viel Kriegsleute er werben lassen wolle / welche die Obristen/ Rittmeister / und Hauptleute seyn / darneben diese Erklärung und Zusag thun/ daß solch Kriegsvolck wider die Röm. Käys. Majestät/ und das Reich oder dessen Unterthanen nicht gebraucht werden/ auch in den An- Durch- und Abzügen niemand beschwehren/ was sie verbrauchen zahlen/

len/keinen Musterplatz noch Musterung/gleichfalls kein Abdancken oder Trennen/ in deß Heil. Reichs/und dessen angehörigen Schirms-Verwandten Grund/ Boden und Obrigkeit/fürgenommen werden/ sondern ausserhalb desselben/ solch alles beschehen solle. Item/ daß die Obristen/ Rittmeister/ und Befehlsleute schuldig seyn sollen/ehe sie einig Kriegsvolck annehmen/ zu versprechen/ die Musterpläze ausser dem Reich anzustellen/ auch der An- und Durchzüg wegen/ gnugsam verbürgte Caution, mit Ständen im Reich gesessen/ dem Kräyß-Obersten zu thun. Welcher aber heimlich oder öffentlich den Potentaten Kriegsleute zu werben/ und in Anzug zu bringen/Sich unterstehen würde/soll mit der That in deß Reichs Acht seyn; *R. I. de anno 1570.* §. Dieweil dann rc. *7. seqq. R. I. de anno 1576.* § aber damit rc. *37. de anno 1582* §. wann aber rc. *29. seqq. 1594.* §. Wie und so viel rc. *27. seqq.* Sed v. *R. I. de anno 1598.* §. Wir haben auch rc. *R. I. de anno 1603.* § Dieweil aber je rc. ac declaratio in *R. I. de anno 1654* § Nachdem auch Chur-Fürsten rc. *186. Monita Princ. supra alleg. ad futur. Capit. art. 13. num. 2. Capit. Leop. art. 16.*

6. Similiter Jus metatorum militare activum (quod est Jus superiori competens, quo subjecti, ut milites ad bellicas expeditiones proficiscentes hospitio excipiant, adiguntur,) Imperator in Imperio, non aliter quoque,

que, quàm Comitiali, liberoque omnium Imperii Statuum ſuffragio & conſenſu, exercere poteſt, vigore *Inſt. Pac. a. 8. verſ. Gaudeant.* verb. *hoſpitationes militum inſtituenda. Capit. Leop. art. 13. in fin. & art. 16.* Paſſivè autem Juri iſti obnoxii ſunt regulariter ſubditi Imperii omnes, univerſi & ſinguli patrimonia habentes, ſi tamen extra ſummæ neceſſitatis caſum ſimus conſtituti, haud gravandi ſunt propter immunitatem, qua gaudent, Clerici *l. 1. C. de Epiſc. & Cler. c. 1. x. de immun. Eccleſ.* ſive ſint Pontificiæ, ſive Evangelicæ ac Reformatæ Religionis, per *art. 7. Inſtr. Pac. Oſnabr.* ſive ædes Parochiales, die Pfarrhäuſer / ſive proprias etiam inhabitent; Doctores & Profeſſores omnium quatuor Facultatum. *l. 8. C. de metat. ibiq; Brunnem. l. 6. l. f. C. de Prof. & Med.* Conſiliarii Principum, etiamſi officia ſua reſignarint, *Chriſtin. vol. 5. deciſ. 46. num. 7.* Advocati. *l. 6. C. de Prof. Chriſtin. vol. 5. deciſ. 49. num. 21.* Magiſtri in ſcholis. *l. f. §. f. de mun.* atque horum immunitas etiam viduis & liberis proficere debet. *d. l. 6. l. f. C. eod.* Nobiles ratione feudorum, ob quæ ad ſervitia ſunt obſtricti; Senatores & Conſules Civitatum: Immunia quoque ſunt *ob religionis favorem* Templa, Scholæ, aliave aſceteria, orphanotrophia, hoſpitalia, ſimiliaque ædificia, in quibus pietatis vel miſericordiæ opera exercentur; *publica utilitatis cauſa* Palatia Prin-

cipum, Prætoria Judicum, Molendina, balnea publica, ædes in specie privilegiatæ. Et Jure Rom. quidem munus militem hospitem recipiendi in nuda receptione (Obdach) consistebat, sed hodie ferè cum sumptuum erogatione (Services vulgo vocant, quo nomine ligna, candelæ, sal, acetum & lectus comprehenduntur, Holtz/ Liecht/ Saltz/ Essig/ und Lagerstadt/) conjunctum esse solet, imò ut plurimum annexam habet provisionem, cibumque ac pabulum equorûm, (juxta idioma nostrum Germanicum: Obdach/ Mund-portion, Service, Stroh/ glatt und rauch Futter/) continet. *Hahn de muner. & honor. numer. 3. Struv. Exerc. ult th 66.*

7. Cum bellum sine militibus ac pecunia geri nequeat, & hæc non vi extorquenda, sed jure exigenda sit, non inconcinnè Juri belli *IX. Jus imponendi collectas,* das Recht Tribut/und Geschoß/Anlagen/Steuren auff Geld/ Güter/ Köpffe rc. zusetzen. annectitur, *Collecta* (Steuren/ Schätzung) *sunt munus aut onus publ. pro Reip. commodo, vel necessitate ferendum.* Et distinguuntur in *Universales* ac *speciales.* Hæ iterum sunt vel *Circulares* Cräiß-Steuren/ quæ Statuum Circularium consensu à Ducibus & Adjunctis Circuli imponuntur; vel Provinciales Land-Steuren/ quas Imperii Status & Ordines pro utilitate Provinciæ & territorii sui subditis suis imponunt. Ast de specialibus his nobis hic non

est

est sermo, sed saltem de universalibus, Reichs Steuren/Reichs-Anlagen/Reichs-Hülff/quæ scil. ab Imperatore Statuum Imp. consensu ad utilitatem totius Imperii universis, qui ei subsunt, indicuntur. II. etiam dividuntur in *Ordinarias* quæ à lege certam, sive quotannis, sive casu determinato emergente recurrentem, ac statutam habent præstationem, quales sunt, quæ hodiè ad sustentationem Cameræ solvendæ. *O. C. p. 1 t. 42. seqq. R. I. de anno 1654 §.* dieweil auch Jährlich ꝛc. *& Extraordinarias*, quæ extra ordinem in repentinos casus ex improviso incidentes ad tempus imperantur, quo referri consueverunt collectæ Turcicæ, die Türcken-Steur. *Gailius l. 2 Obs. 53. num. 12.* equidem quoad Turcicam hanc collectam distinguit, num Imperator & Status Imperii eam simpliciter præstari jubeant, an verò nominatim à subditis, ubi domicilium habent, præstari præcipiant; hocque casu illam extraordinariam esse tradit, illo autem ordinariam. Sed sicut hæc sententia suis destituitur fundamentis, ita etiam præter *Gailium*, nullum alium Patronum habuit hactenus. Fuere tales collectæ extraordinariæ etiam die Baugelder der Ort-Flecken in Ungarn *anno 1548. & 1559. Augustæ* ad munienda finium Hungariæ castra Ferdinando Rom. Regi nach dem Camer-Gerichts Anschlag bewilligt ꝛc. III. dispesci possunt in collectas *capitum*, Kopf-Steuren/Kopf-

Gelder/quæ personis nulla facultatum habitâ ratione indicuntur; *soli sive possessionis*, quæ principaliter ipsis indicuntur prædiis; & *mixtas*, quæ personis quidem imponuntur, sed ratione & contemplatione patrimonii.

8. Collectas Universales in Imperio nostro cum Statuum Imp. consensu, quoties Reipubl. necessitas earundem exactionem postulat, Imperator superindicit, ad eum exigendum, omninò adstrictus. vid. *Instr. Pacis art.8.* verb. *tributa indicenda.* conf. *Cap. Matt. a.12. ubi etiam jam exigitur* & *Limn. ad Cap. Caroli V. art.12.* verb. Aufflagen und Steuer. *p.m.197.* Et hunc consensum suum, in collectis indicendis, legibus Imperii insuper habitis, neglectum, modumque haud observatum, non semel conquesti sunt Status Imp. tàm Evangelici, quàm Catholici, superioris æque ac inferioris ordinis. vid. *Limn. ad Cap. Ferd. III. p.699.* & *idem in addit. ad l.4. c.7. n.57. p.450. seq.* Cum ergò juxta antiquam Imperii Praxin, Instrumentum Pacis & Capitulationes Imperat. v. *Cap. Ferdin. IV. art.14. Leop. art.17.* tributa seu Collectæ Imperii nomine non aliter, quam prævio Statuum Imperii consilio & consensu indici debeant, hoc ipsum negotii genus non ad Conventus Circulares, sed generalia Imp. Comitia referendum, quod Imp. Status etiam aliquoties urserunt. Factum nimirum id est in Comitiis

anno

anno 1597. Ratisbonæ, ubi tum Legatus Palatinus Neoburgicus, Brandenburgicus, Brunswicensis, & Episcopus Würtzburgensis obnixè rogarunt, die Stände mit solcher extraordinari Craiß-Hülff zuverschonen; idem repetitum est in Comitiis Ratisbonensibus *anno 1603.* quando sollicitè plurimi tàm in Electorali, quam in Principum Senatu, Status, extraordinarium hunc modum omittendum imposterum petierunt; Et hinc Rudolphus II. Imp. cùm anno 1605. subsidium extraordinarium metu Turcico perculsus apud Circulos postularet, obicem hunc præoccupando his removere voluit in Rescripto suo ad Circulorum Directores: Und ob wir wohl eingedenck seyn/ was wider diesen modum, da nemblich ein oder ander Reichs-Cräyß absonderlich umb Hülff ersucht wird/ vor diesem vor Beschwer eingewendet worden/ jedoch weil wir so bald zu einer allgemeinen Reichs Versamlung/ auff deren/ daß jenige was hier von nöhten/ mit aller Stände Raht und Gutachten erwogen und beschlossen werden möchte/ nicht gelangen können/ so müssen wir in diesem gegenwärtigen Nohtfall/ ehe der Türck vollends mit seinem Anhang gar herein breche/ und unser geliebtes Vatterland in eine solche Angst und Schaden gerahte/ deren man sich hernach mit vielem Gut und Blut nicht freyen könte/ diß Mittel abermahl für die Hand nehmen ꝛc. *Bertram de Comit. th. 15. Burgold.*

p. 3.

p. 3. D. 2. num. 5. Nunc vero in *Instrum. Pac. art. 8.* Statibus satis cautum hisce verbis: *Nil horum aut quicquam simile posthac unquam fiat vel admittatur, nisi de Comitiali, liberoque omnium Imperii Statuum suffragio & consensu &c.* Num autem in iis indicendis sufficiant majora, an singulorum vota requirantur? in proximis Comitiis anno 1653. & 54. adquæ in Conventu Osnabr. remissa erat, (v. *Instrum. Pac. art. 5. §. 19.*) summa Statuum Imp. contentione disputatum fuit, indecisa tamen res mansit, ob planè contrarias omniũ trium classium sententias, *Anth.* der Grundfest/*p. 3. c. 7. p. 286.* vid. *Limn. tom. 5. in add. ad l. 9. c. 1. num. 182. Burgold. p. 2. D. 19. circa fin.* Utut autem illa Principum Evangelicorum distinctio inter collectas voluntarias & necessarias ab aliis planè rejiciatur, tamen non omni eam carere fundamento ostendit *Conring. Diss. de Comit. Imper. th. 56.*

9. Modus collectandi duplex in Germaniâ nostrâ receptus vulgò traditur, alter secundum *communem denarium*, nach dem gemeinen Pfenning / alter secundum *expeditionem Romanam*, nach dem Römerzug; Scilic. Imperii Principes & Proceres quondam Regem Rom. legitimè electum & solenni ritu Romæ in Augustum à Pontifice consecrandum ac coronandum, honoris & Majestatis ergò, majori aut minori militum nume-

to & apparatu, pro Principatuum & Feudorum suorum ratione, comitari debebant, si qui vero bonâ gratiâ & voluntate à Domino domi remanendi facultatem impetrabant, ad legendos, alendosque eorum loco alios promissa stipendia sub pœna amittendorum feudorum ritè exsolvere tenebantur, ex Constitutione Caroli III. dicti Crassi, si vera est, ut quidem eam pro genuinâ ejusdem Constitutione habens *Marq. Freberus* Commentario illustravit, teste *Lehmanno Chron. Spirens. l. 2. c. 42.* ubi tenorem ejus quoque exhibet. (Sed vid. *Conring. de Orig. Jur. Germ. cap. 17. Bœcler. N. S. R. I. l. 15. c. 2. Mauric. Diss. de Matricula Imper. th. 24.*) Eumque in finem superiori ævo totius Imperii vires æstimatæ, & certa quantitas cuilibet Statui assignata fuit. *R. I. de anno 1521.* § Auch haben uns Chur-Fürsten ꝛc. *R. I. Norinb. de anno 1522. pr.* ita ut Comitatu illo ad 20000. peditum & 4000. equitum ad 6. menses constituto, unicuique Statuum Imp. juxta conditionem bonorum suorum, certus numerus peditum & equitum, quem ipse mittere, aut pro unoquoque equite 12. florenos & pro pedite quolibet 4. florenos solvere teneretur, definitus fuerit. vid. *Limn. l. 2. c. 4. & l. 4. c. 7. j. addit.* Ad quantitatem illam in Exped. Rom. cuique assignatam, (nach dem Anschlag deß Römerzugs) dein & aliæ collectæ pro Imperii necessitatibus e. gr. bello

bello à Turcis illato ptopulsando, extruendis ac muniendis fortalitiis &c. Imperii Ordinibus indictæ aliquandiu computatæ fuere. vid. *R. I. de anno 1544.* §. und damit nun rc. *de anno 1576.* § Dieweil aber unsern Königreichen rc. *1582.* §. Wann dem Heil. Reich rc. *1594.* § Wiewohl nun Chur-Fürsten rc. *1598.* § So ist doch von Ihnen rc. *1603.* §. Nichts desto weniger rc. ita ut secundum præsentem necessitatem & Comitialis conventionis formam ac modum, vel simpliciter taxata summa præstita, vel etiam duplicata, quandoque autem econtra ex dimidia saltem parte, vid. *text. alleg.* aliquando triplicata quoque, in tot, quot Status consenserunt, menses, soluta fuerit; quod postremum nuperrimo bello Turcico quoque conclusum fuit. vid. Reichs Gutachten über die benöthigte Türcken-Hülffe nach dreyfachem Anschlag / wie solches zur Dictatur gekommen zu Regenspurg den 8. 18. *Januarii anno 1664.* quod legitur *parte undecima Diarii Europæi p. 36.*

10. Alter collectandi modus, qui fit secundum censum communis Denarii, quoque omnibus tàm immediatis, quàm mediatis Imp. civibus & subditis, nullis exceptis, nisi quos vis, antiqua consuetudo, (ut qui in Italia certo respectu Imperium recognoscunt) & durum paupertatis telum excipiat, collecta pro viribus patimonii, (cujus æstimatio sic

sic instituenda, ut primo de annuis reditibus, quos quis habet, quæratur, deinde ex reditibus fiat sumæ capitalis æstimatio, in collecta imponenda respicienda, also daß ein tausend fl. jährliches Einkomen auff 20000. fl. Hauptguts und Wehrts gerechnet werde) indicitur, altius ascendit, (ita ut etiam exercitus 400000. militum ex eo legi & sustentari posse dicatur,) observatus in Comitiis Augustanis 1474. Francofurtensibus 1486. Norinber. 1486. Francofurt. 1489. Wormatiensibus 1495. August. 1500. Colon. 1512 &c. *Uter vero ex his duobus modis æquitati magis conveniat, & ob id alteri sit præferendus?* diversis temporum vicibus, anno scil. 1598. 1603. & 1641. acriter inter Imp. Status contrariis votis disceptatum fuit. vid. *Arum. de Comit. c. 8 num. 38. seqq. Speidel. voc.* Gemeine Pfenning. Confer *Limn. tom. 4. p. 443 seqq* Frequentior tamen prior tempore nostro, ob adjunctam faciliorem ac promptiorem exactionem, posteriore fuit. Sed vid. *Speidel. d. l. Auth.* des *Discurses* vom jetzigen Reichstag. *p. 1. lit. G. 4 & P. 2. lit. Z. 1 seqq.*

11. Duobus hisce explicatis modis, nach dem gemeinen Pfenning/und Römerzug/quorum ad unum omnes, qui de Jure Public. literis quid prodiderunt, tantùm mentionem hactenus fecerunt, tertium peculiarem & ab utroque distinctum addit Dn. *Maurit. in*

Diss. de Matricul. Imp. numer. 27. quem vocat Gütiger Tractaten mit den Ständen/ cujus als eines besondern Anschlags/ jam meminisse ait Carolum V. in *R. I. August. de anno 1530.* §. weiter nachdem. 73. ibi. vermög eines Anschlags/ so wir Uns mit Ihren Liebden und Ihnen verglichen. Et de hoc Legatus Saltzburg. in eruditissimo voto, quod 24. Julii in Comit. anno 1641. de modo contributionis tulit, hunc in modum disserit: Das dritte Mittel der freywilligen Tractaten/ hielten Ihre Hoch-Fürstl. Gn. insonderheit auch den Sachen/ und jetzigen Umbständen sehr gemäß/ weil doch die Unmögligkeit/ weder durch Uberstimmung/ noch durch den Zwang/ sich in eine Mögligkeit verändern lasse. Ob zwar solcher modus der Zeit etwas neu und ungewöhnlich/ so wäre doch der gegenwärtige Zustand deß Reichs nicht weniger ungewohnt; So werde sich finden/ da man primævum Statum Imperii considerire/ daß angeregter modus der willkürlichen Tractaten vor Jahren gemeiniglich/ und nützlich gebraucht worden rc.

12. Solverunt autem initiò collectas Imperiales juxta taxam Expeditionis Rom. indictas Principes & Status Imperii ex Cameræ suæ proventibus. *R. I. de anno 1542.* §. und nach dem der Chur-Fürsten rc. & §. Es sollen auch rc. Concessa vero postmodum ipsis est (1. propter inhabilitatem & nimia onera. 2. ne hæc

soli

ſoli exſolvendo ſuos adeò imminuerent reditus, ut poſtea egere neceſſe haberent. *R.I. de anno 1548.* §. damit aber gemeine Stånde ꝛc. 3. Daß ſie ſonſten deß Reichs Frommen deſto ſtattlicher ob und vor ſeyn möchten. *R.I. de anno 1512.* §. nach den Chur-Fürſten ꝛc. 4. Weil es månniglich kommt zu Schutz und Troſt. *R.I. de anno 1531.* §. Und dieweil die Eilende. *de anno 1542.* §. dazu ſollen jeder ꝛc.) poteſtas ſubditos ſuos ſubcollectandi, eatenus tamen tantùm, quatenus quemlibet ſua ab Imperio aſſignata portio tangit, nicht höher / als jedes Standes Anlag ſich erſtrecket. *R.I. de anno 1530. 1542. 1548. 1551. 1555. 1557. 1566. 1567. 1582. &c. Limn. l. 4. c. 7. num. 51. ſeq. ibique Fritſch in addit.* Quæri ſolet hic 1. *An Princeps Imperii Vaſallum Nobilem ratione feudi collectis Imperialibus gravare poſſit?* non iniquum autem eſſe, ſi Princeps in caſu neceſſitatis à Vaſallo ſuo quoque extraordinariam collationem exigat, pluribus probat *Heig. l. 1. qu. 18. per tot.* & *Modeſt. Piſtor. vol. 2. conſ. 21. num. 82.* multis rationibus Vaſallos Nobiles in caſu inopinatæ neceſſitatis cum aliis collectas ſolvere teneri docet. Sicque in Camera judicatum & per totam Germaniam hactenus obſervatum refert *Mynſ. 4. O. 70.*

13. 2. *An qui Dynaſtiam Jure ἀντιχρήσεως poſſidet, interim collectas Imperii ſolvere teneatur?* Etſi verò *Dn. Myler. de Stat. Imp. c. 97.*

num.17. non possessorem, sed proprietatis dominum onus Collectarum sustinere debere, juri & æquitati consentaneum esse existimet, nullus tamen dubito, quin contraria in puncto juris verior per *l. 42. l. 52. §. 2. de pact.* & argumento eorum, quæ de usufructuario ac marito ratione rei usufructuariæ & dotalis quoad Collectarum solutionem tradit *Carpz. p. 3. c. 16. d. ult. & l. 1. tit 10. Resp 105. Besold. voc.* Steuer/ *Dn. D.* Lauterbach. *Disq. de Jure antichreseos th. 55.* modò illæ non perceptos fructus ac reditus absorbeant, imò excedant, tum enim pro modo redituum saltem tenetur, & illas, quæ fructus superant, jure à debitore repetit, sicut & usufructuarius. *dd. Auth.*

14. Nobiles Imperii Immediati in partem solvendarum collectarum Imperii quoque vocantur, non tamen ut Status, denen ihr gewisser Anschlag aufferlegt/ sed à Cæsarea Majestate per literas ad singula Corpora emissas requiruntur, umb eine mittleidentliche Hülffe und Reichs-Steuer/ welche sie freywillig geben/ und schütten Sie in die Ritters-Truchen ein/ in oblatione Reversales, ut vocant, de non in posterum præjudicando, accipientes. *R. I. de anno 1550.* §. Wir/ oder der so an Unser statt 2c. *Sprenger. Lucern. mod. Stat. Imp. cap. 3. p. m 228.* (quod munus inde Latinis *Subsidium Charitativum* dicitur) nisi collectæ indictæ sint per communem denarium *R. I. de*

anno

anno 1542. §. Vnd nemblich sollen rc. §. Es sollen rc. *anno 1554.* §. Vnd nemblich sollen rc.

15. Mittuntur collectæ Imperiales, si in pecunia (nam an in pecunia vel milite præstare eas velint, sicut & quanti determinatio, à Statuum Imp. non minus ac ab Imperatoris pendet voluntate. vid. *R. I. de anno 1544.* §. Vnd damit nun solche rc. *Burgold. part. 3. D. 7. membr. 1. in fin.*) solvantur, ad certas civitates ad id constitutas, Leg. Städte dictas, (vid. *Instr. Pac. art. 16. vers. denique pro militia Suedica &c.*) uti sunt Norinberga, Augusta, Francofurtum, Lipsia. Contumaces autem in solvendo puniuntur banno & pœna dupli, procedente contra eos fisco Imperiali. *R. I. de an. 1582.* §. Dawieder auch Vnserm Käyserl. Cammer-Gericht rc.

CAPUT XXVII.

De Iure Pacis nomine Imperii pangendæ & Iure fœderum.

I. JUs *Pacis nomine Imperii pangendæ*, Friedens-Gewalt. Cum bellum geramus, ut pacem acquiramus & sine injuria in pace vivamus, nunc recto ordine succedit Jus Pacis Imperii nomine pangendæ, quod Statibus communicatum esse, ita, ut Pax Imperii nomine non aliter, quam Comitiali, liberoque

omnium Imperii Statuum suffragio & consensu constitui queat, dubitare nos non sinit, *Instr. Pac. art. 8.* vers. *gaudeant.* add. *R. I. de anno 1641. pr. & §.* Nachdem aber ꝛc. *Londorp. Cont. part. VI. l. 1. p. 384. seqq. p. 719. seqq. & l. 4. c. 51. Diar. Europ. part. 36. p. 69. seqq. p. 396. & in append. p. 537.*

2. Cum autem partes belligerantes ipsæ, ne justitiæ aut viribus suis diffiteri videantur, haud facilè ad pacem petendam, condescendant, alii bello haud impliciti consilia & media, quibus sedato belli furore Pacis tranquillitas reduci possit, suggerentes ac proponentes, indeque Mediatores dicti, ut plurimùm interveniunt.

3. Conventiones Pacis præcipuè ad tria revocantur capita, nempe depositionem inimicitiarum, restitutionem captorũ, ac satisfactionem; illud ad animum, hæc ad possessionem rerum referuntur. *Gudel. de Jur. Pac. c. 3.* de priore *Lex amnnestia* fieri consuevit, quæ Lex dicitur, sicut pacta conventa in usu juris leges vocari solent, estque, juxta *Berneggerum Orat. de Amnestia*, irarum, datorum ultro citroque damnorum, & illatarum injuriarum publico decreto sancita (publicè conventa) oblivio; Dispescitur in *universalem sive generalem, & particularem ac certo modo restrictam*; regulariter autem solet esse universalis sine exceptione, limitatione & conditione, qualis

lis eſt quæ per *Inſtrum. Pac. art. 2. anno 1648.* in Imperium eſt inducta, continens perpetuam oblivionem omnium eorum, quæ ab initio motuum Germanicorum quocunque modo locoque, ab una vel altera parte, ultrocitroque hoſtiliter facta ſunt, ita, ut nec eorũ, nec ullius alterius cauſa vel prætextu alteri quidquã hoſtilitatis aut inimicitiæ, moleſtiæ vel impedimenti, quoad perſonas, ſtatum, bona vel ſecuritatem, per ſe vel per alios, clam aut palam, directè vel indirectè, ſpecie juris aut via facti, in Imperio aut uſpiam extra illud inferat, vel inferri faciat, aut patiatur, ſed omnes & ſingulos hinc inde, tam ante bellum, quam in illo, verbis, ſcriptis aut factis illatæ injuriæ, violentiæ, hoſtilitates absque omni perſonarum reſpectu penitus ſint abolitæ. II. *Pactum reſtitutionis*, quo perſonas & res in bello captas in priſtinum ſtatum reponi convenit. III. *Pactum ſatisfactionis & compenſationis*, quo impenſas belli tempore in milites & præſidia factas ac damna data, dato aliquo aut facto, parti injuriis illatis provocatæ & ſociis ejus reſarciri debere placuit. Sic in *Pacificatione Monaſt.* concluſum, Suecis quinque miriades thalerorum in monetâ per Imperium uſitatâ tribus terminis, & Inferioris Haſſiæ Principi ſexies centena millia intra ſpatium novem menſium à tempore ratificationis pacis compu-

tandum, Cassellis pendenda esse v. *art. 15. 16.* Et interdum pro militiæ satisfactione quoq; totæ regiones, urbes & castra transferuntur, quomodo in *eadẽ Pacific.* Imp. & Domus Austriaca Alsatiæ loca cum Episcopatibus Metensi, Tullensi, Verodunensi Galliæ Regi certis pactis cesserunt; Suecorum Reginæ, Regnoque Sueciæ aliquot Ducatus, Principatus & Dominia feudi Jure data. *art. 10.* Hæcque tria pacta omni fere paci adjiciuntur, nonnunquam etiam *Pactum inclusionis amicorum, sociorum & fœderatorum,* (quo his ab utraque pacificantium parte copia offertur factâ pace, si in conditiones ejus, quantum eorum interest, consenserint, fruendi;) ac *pactum fœderis* adjicitur.

4. Magnam cum Pace affinitatem habent Induciæ, sæpius ad illam viam quasi sternentes, propriè tamen ab ea differunt. v. *Strauch. Diss. de Induciis.* Fiunt hæ vel ad breve, vel ad longum tempus. Ad longi temporis inducias Principis requiritur authoritas; in brevioribus res etiam à belli Duce pendet.

5. XI. *Jus fœderũ,* das Recht Sich in Bündniß einzulassen. Nullum tuendæ salutis adversus hostium impetus ferè majus est præsidium, quam aut potentissimum esse, aut cum potentissimis societatem & amicitiam colere, inquit *Bodinus l. 5 de Rep. c. 6.* nemo enim facilè cum injuria afficiet, aut provocabit, quem

quem intelligit expeditum atque promptum ad vindicandum, & non ſuis tantum viribus, ſed & ſociorum auxiliis ad ſe defendendum paratum fore novit. Hinc *Beſoldus diſſ. de fœd. c. 1. num. 2.* fœdera, *ait*, faciunt ad ſecuritatem in pace, ad auxilia in bello. Fœdus (quod Latinis alias Liga, Confœderatio &c. *A. B. c. 16. §. 2.* Germ. Bund/Bündniß/Vereinigung dicitur) à fide dictũ (quamvis alii nunc ab hædo in fœderis ſanctione pro hoſtiâ cæſo, nunc à feriendo ſcil. pecora mactari ſolita, dici malint, v. *Beſold. de jur. fœd. c. 2. num. 1.*) eſt *pactum publicum inter Principes, Reſpubl. vel Civitates fœderum Jus habentes de mutuis auxiliis, aliisque commodis ſibi invicem præſtandis ſolenniter conventum.* Contrahunt illud propriè qui jura Majeſtatis habent. *Beſold. l. 1. Polit. c. 4. n. 28.*

6. In Imperio noſtro non eſt integrum Imperatori fœdus aliquod ſive offenſivum ſive defenſivum, Imp. nomine, ſine Statuum conſenſu & approbatione, cum aliis inire, ſive illi ſint ſub Imperio, ſive exteri & alterius, quam Germanicæ nationis. per *Inſtr. Pac. art. 8.* verſ. *gaudeant* verb. *aut fœdera. Capit. Leopold art. 10.* verbis: Kein Verbündniß oder Einigung mit frembden Nationen/noch ſonſten im Reich machen/ wir haben den zu vorhero der Churfürſten und Stände Bewilligung hierzu erlangt. add. Monita Princip. daß kein Verbünd-

bündnuß in Reichshändeln/ ohne der gesampten Stände auff einem Reichstag erfolgende Bewilligung zumachen. Communem hunc Ordinum consensum ad fœdera cum exteris pangenda jam olim quoq; requisitum fuisse, haud obscurè videtur innuere Handhabung deß Friedens/ Rechtens und Ordnung zu Wormbs sub Maxim. auffgerichtet *anno 1495. tit.* die Königliche Majestät *R. I. de anno 1512.* §. Item haben wir rc. hincque ipsos etiam Maximiliano Imp. petitum in Comitiis Wormatiensibus 1509. auxilium propterea, quod fœdus cum Pontifice Rom. & Regibus Franciæ & Arragoniæ contra Venetos, citra eorum præscitum ac consensum, contra Imperii recepta jura & consuetudinem, imò propriam Constitutionem, iniisset, denegasse refert *Hulder. Mutius. lib. 30. Chron. German. ap. Pistor. tom. 2. German. Script. p. 314.* Ne iteram & sæpius in eundem lapidem impingeretur & Imp. de rebus tam arduis, à quibus salus vel damnum Reip. dependet, solus sibi disponendi arbitrium sumeret, Electores sibi vigilantes Successoris ejus (Caroli V. scil.) Capitulationi *art. 7.* inseruerunt, ne ipse unquam posthac absq; eorum consensu cum exteris fœdus aliquod Imperii nomine iniret, idem in seqq. *Capp.* repetierunt. vid. *Ferd. I. art. 6. Maxim. I. art. 4. Rudolph. 2. art. 6. Ferd. 2. art. 4. III. art. 7.* de necessitate cætero-

terorum ſuorum Con-Satuum conſilium & approbationem requirendi nullũ verbũ addiderunt, ut oppidò ex *alleg Capp.* patet, quæ omnes ſolius Collegii Electoralis aſſenſum, exigunt atq; deſiderant; Cum autem reliqui Status & Ordines hoc modo non parum poteſtati ſuæ deceſſiſſe animadverterent, annò 1648. Osnabrugis hanc Majeſtatis partem ſibi quoque reſtitui poſtularunt, neque planè nihil egerunt, uti ex alleg. *Inſtrum. Pac.* &*Cap. Leop.* apparet. Excipit Capitulatio Leopoldi *cit. art. 10.* caſum, quo ſalus & utilitas publica celeritatem requirit, tunc enim & Imperatori quoque citra reliquorum Statuum conſenſum fœdus inire permittit, ſi modo omnium Electorum ad certum locum vocatorum collegialem tùm requirat & obtineat conſenſum. Sed huic limitationi contradicunt Principes in Monitis ad *art. 7. num. 2.* verb. auch von dieſer Regul kein caſus zu excipiren/ noch unter dem Vorwand einer ob publicam ſalutem & utilitatẽ erforderten Beſchleinigung/ der Fürſten und Stände Bewilligung/ zu übergehen/ alſo der verſic. Es wäre dañ daß publica ſalus &c. außzulaſſen.

7. Jure fœderum pangendorum in Imperio, antiquo libertatis favore & titulo, etiam Electores, Principes & cæteri Imp. Ordines gaudent, ita ut ipſi non ſaltem inter ſe, ſed cum exteris quoque, pro conſervanda pace publi-

publica, ac sua cujusque conservatione & securitate, citra Imperatoris assensum & confirmationem, fœdera licitè inire queant, modo non cedant in Imperii detrimentum ac damnum, & Imperator cum Imperio in iis excipiatur. v. *R. I. de an. 1529.* §. Und als ein Abschied ꝛc. *R. I. de anno 1594.* §. Handhabung deß Friedens ꝛc. *Instrum. Pac. art. 8.* vers. *gaudeant.* verb. *cumprimis verò &c.* quo ipsis hoc Jus expressè confirmatum legitur; atque sic liberius quodammodo hoc fœderum Jure Imperii Status utuntur, quam Imperator, cum ipsi ratione Provinciarum fœdera inconsulto Imperatore inire possint, Imperator verò quà talis, nomine Imperii, iis inconsultis hoc facere nequeat *dd. text.* quin tamen & Ipse suo nomine, qua Archidux Austriæ &c. intuitu Provinciarum suarum hæreditariarum fœdus pro arbitrio, ut cæteri Status, cum aliquo, vel Imperii cive, vel extraneo, juxta Instr. Pac. Osnab. Monast. tamen normam, pangere possit, dubium non est. vid. Monita Princip. ad *art. 7. Capit. num. 3.* verb. Wann auch ein R. Käyser seiner eignen Lande halber / sie seyen in oder ausserhalb deß Reichs / Bündniß machen würde / daß doch solches ander Gestalt nicht geschehen möge / als ohngeschadet deß Reichs / und nach Innhalt deß Instrumenti Pacis, *Strauch. Diss. Exot. 4. th. 17. Limn. l. 4. c. 8. num. 29. ibique addit. tom. 2.*

8. Exempla fœderum à Statibus tùm inter

ter se, tùm cum exteris Principibus & Rebus-publ. hoc & superiori seculo contractorum plurima adduci possent, sed sufficiat hac vice adduxisse 1. fœdus, quod vocant, Electorium de quo infra *part. 2. c. 2.* conf. *Spreng. l. 1 c. 26. p. 126.* 2. Fœdus Suevicũ, quod à fœderatorum insigni, quod clypeus cum effigie S. Georgii fuit, die Gesellschafft S. Georgen Schilds. appellatum. de quo vid. *Fridberg. in Mantiss. ad Instr. Pac. p. 147. in fin. Strauch. Diss. 10 th. 3.* 3. fœdus Smalcaldicum, de quo vid. *Sleidan. lib. 9. Hortleder. de bell. German. & Disp. pro fœd. Smalcald. ap. Goldast. in Pol. Imp. p. 31. Rumelin p. 2. D. 4. th 37. Schuz. v. 2. D. 12 th. 23. Carpz. ad L. R. c. 6. sect 8.* 4. Rhenanum, de quo *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 5.* 5. Lipsiense, Heilbronnense, Francofurtense &c. de quibus *Burgold. p. 3. D. 2. th. 4 Sprenger. d. l 1. c. 26. init.* ac meminisse 6. fœderum, in quæ Ipse Sacratissimus Imperator Leopoldus, Hispaniæque & Daniæ ac Poloniæ &c. Reges, nec non Unitum Belgium cum moderno Sereniss. ac Potentiss. Electore Brandenburgico, Friderico Wilhelmo, aliisque Imperii Principibus, proximis abhinc annis, coiverunt, quæque ab iisdem hodiè iterum cum iisdem & Angliæ Rege panguntur.

9. Ratione personarum, quibuscum fœdera ineunda, movetur quæstio: *Num Princeps Christianus, qualis per Dei gratiam est Impera-*

perator, & omnis alius Imperii Rom. Germ. Princeps, si ab alio Christiano bello maximè prematur, & se aliter tueri non possit, cum Turca vel alio infideli fœdus inire, & auxilium ab eo petere contra Christianum possit? de qua quid statuere debeant, multi hærent, plurimi verò negant, quos inter *Reinking. l. 2. cl. 3. c. 3. num. 49. seqq. Schönborn. Alber. Gentilis, Richter.* Nos non ineundum, nisi summa efflagitet necessitas, aliaque sese evadendi eam non offerat occasio, cum *Besoldo, Grotio. 2. de I. B. & P. 15. numer. 10. Limn. ad Capit. Carol. V. art. 11.* verb. Aller Hülff. *pag. 190. seqq.* ac *Arumaeo* dicimus. Multis enim periculosa & perniciosa ejusmodi extitisse fœdera, evincunt exempla adducta à *Besold. 2. Pol. c. 4.* Cæterum per se & absolutè fœdus cum Turcis, Saracenis ac aliis Ethnicis populis inire, haud esse illicitum, si vel pacis publicæ & communis tranquillitatis, vel commerciorum, vel defensionis quoque causa, in extrema necessitate contrahatur, nobis omninò persuademus. Dantur quippe ejusmodi fœderum exempla plurima in ipso Sacro Codice à Deo nequaquam improbata. Sic e. gr. Jacob inivit fœdus cum Idololatrico Labano. *Gen. 31. v. 44.* Josua cum Gibeonitis. *Jos. 9. v. 15.* Salomo cum Hieramo Rege in urbe Tyro *1. Sam. 5.* Maccabæus cum Romanis *1. Macc. 5.* vid. *Jun. quæst. Pol.*

Pol. 47. Reinhard König. Theatr. Polit. p. 1. c. 5. num. 82. Henr. Henning. ad Grot. dict. loc.

10. Conditiones ſub quibus fœdera contrahi ſolent, interdum æquales, quandoque inæquales conſtituuntur, quarũ reſpectu fœdera vel æqualia ſunt, vel inæqualia; perpetua vel temporaria; defenſiva in ſpecie ſic dicta vel defenſiva & offenſiva ſimul. *Schüz. v. 2. D. 12. th. 16.*

11. Obligat fœdus nomine Imperii ab Imperatore juxta Imperii leges cum Statuum conſenſu & approbatione initum non Imperatorem tantùm, ejusque Succeſſores, (quia quæ Imperator cum Electorum & Statuum Imp. conſenſu facit, non ſuo particulari, ſed totius Imperii nomine feciſſe cenſetur, unde cum nec Imperium nec Electorum ac Statuum Collegium moriatur, id quod ita factum, perpetuò ſervari & per Succeſſorem Imperat. ratum haberi convenit, quia ipſum Electores quoque non aliter elegiſſe cenſentur, quam cum conditione, ut rata firmaque maneant, quæ per Anteceſſorem Imp. nomine ritè geſta fuerunt;) ſed & Status ipſos ac totum Imperium. Cujus obligationis hic eſt effectus, ut ſi fides de non offendendo data, non ipſe Cæſar tantum, ſed & Status ab injuriis & offenſione abſtinere debeant, ſi promiſſa auxilia, utrique conferre ea teneantur, ut fœderis conventioni ſatisfiat.

CAPUT XXVIII.

De Iure mittendorum & recipiendorum Legatorum.

XII. *IUs mittendorum & recipiendorum Legatorum.* Vix est, ut bellum indici, in concordiam coiri, fœdera ici, aut ulla Reipubl. cum exteris negotia expediri sine interventu Legatorum possint. Raro enim conducit Reipubl. & Statui communi, ut Magnates & Principes ipsimet de negotiis Reipubl. tractent, & in familiari sint conversatione, id quod memorabili digressione *Cominaus tertio Commentar.* ostendit, in quam supplementa exhibet *Bœcler. Diss. de Congress & Colloqu. Princip.* §. 25. *seqq.* quia ita facillimè, levi etiam de causa aut novum odium potest exoriri, aut acceptum vulnus recrudescere, vel unus alterve nimis familiariter sese gerens alteri contemptui esse. Interest etiam Reipubl. ne vires subditorum enerventur, aut nimiis sumptibus Principum æraria exhauriantur. Fieret autem talis profusio, si Principes ipsi semper in diuturnis conventibus coram sese sisterent. Non equidem negari potest, sæpè unico Belligerentium Ducum colloquio, milite jam tum ab utraque parte in procinctu & acie stante, pacem fuisse initam, imò uno die sæ-

pè

pè ab ipsis Principibus decisum, quod per solos Ministros & Legatos pluribus annis fieri non potuit. Verum rara hæc sunt, nec hodiè forsan exspectari facilè poterunt. Experientia quippe docet, dum ad componendas controversias ipsimet Principes convenerunt, ita sæpe exasperatos ipsorum animos, ut postea nunquam reconciliari potuerint. Mittuntur itaque ad prædicta negotia expedienda plerumque Legati.

2. Legatos Germani nostri pluribus insigniunt nominibus, quæ partim in patrio sunt nata solo, partim verò ab aliis mutuata. A Latinis acceperunt. 1. nomen Legaten/ quo honorantur. *R. I. de anno 1518.* §. Erstlich ꝛc. *1. R. I. Erfurt. 1567.* §. Ferner ꝛc. *55. R. I. de anno 1576.* §. Wir haben ꝛc. *105. R. I. de anno 1598.* §. Und ob wir auch wohl ꝛc. *27.* Illis enim à legando Legati dicuntur, quorum tres Pontifex Romanus constituit classes, alios vocat *Legatos à latere*, Cardinales videlicet, ab ipso ejus, cui adsistunt, latere, cum amplissima authoritate certæ provinciæ administrandæ, pacis inter Principes stabiliendæ, aliorumque majorum consiliorum causa emissos; alios *Legatos Natos*, quod nimirum eo ipso, quo Ecclesiis præficiuntur, & Præsules creantur, Legati Apostolici nomen & dignitatem assequantur, qualis in Hispania Toletanus, in Gallia Rhemensis, in Germania olim Magde-

burgensis & Salisburgensis, hodie hic solùm, in Polonia Gnesnensis, Strigoniensis in Hungaria &c. alios denique simpliciter *Nuncios Apostolicos*, qui Cardinales non sunt, sed Antistites à Pontifice ad Principes, aliosve, qui Imperium exercent, ut Legati, vel pro aliqua Ambassiada, ut *Bertachinus in Repert.* loquitur, aut denique ut tanquam Apostolici Judices delegati certas causas cognoscant, missi. *Marselaer. de Legat. 2 Diss. 1.* 2. Verbum *Orator* vel *Oratorn* / *v. R. I. de anno 1566.* §. Und wiewohl unser Orator &c. *35. R. I. de anno 1594.* §. Dieweil aber ꝛc. 2. quod Legatis apud Latinos attributum constat ex *l. 7. ff. ad L. Jul. de vi publ.* 3. ab Italis vel Græcis vocabulum *Ambassador*, quo & vulgus hodiè utitur. vid. *Limn. ad Capit. Matth. art. 40. p. 576.* In proprio solo nata est 1. vox Gesandter à verbo Senden derivata. 2. Abgesandter à verbo Absenden / ablegare, descendens. Inter quæ duo nomina differentiam, quam *Wurmser. Ex. 4. q. 4* constituit, Comitiorum Imperii nostri Recessus non observant, sed passim promiscuè utroque vocabulo utuntur. vide potissimum *R. I. de an. 1570.* ubi qui Gesandten in § Dieweil dann ꝛc. *7.* §. Wiewohl nun ꝛc. *26* §. Und nachdem ꝛc. *31.* §. Ferners ꝛc. *35.* & *aliis seqq.* vocantur, iidem Abgesandten appellantur in §. Damit dann ꝛc. *16.* §. Wann auch ꝛc. *38.* §. Nachdem wir ꝛc. *39.*

§. Als

§. Als auch ꝛc. *41.* §. Dieweil dann ꝛc. *103.* §. Als wir ꝛc. *108.* §. Neben ꝛc. *120.* §. Vnd auß ꝛc. *147.* Et notanter titulus Abgesandter tribuitur Legatis totius Imperii nomine ad Belgas missis in *R. I. de anno 1603.* §. Wie wir dann ꝛc. *44.* qui in *R. I. de anno 1576.* §. Nachdem auch ꝛc. attribuitur itidem Legatis provincialibus. ibi: Der dreyen Landschafften Steyer/ Kärndten/ Crain/ und der Fürstl. Graffschafft Görtz/ durch Dero Abgesandten ꝛc. 3. Pottschaffter/ quæ vox rursus promiscuè cum prioribus usurpatur, ita ut S. Cæs. Majestas ad alios Reges missis Legatis eam tribuat, uti contra *Arumaeum* probat *Limn. d. l. p. 578. Speidel. in voc.* Gesandte. Sed satis de nominibus. Legatum propriè dicimus mandatarium publico nomine pro negotiis, tabulis mandati commissis, expediendis, ab his, qui potestatẽ mittendi habent, sub fide publicâ Jure Gentiũ, vel solo, vel Civili etiam, innixâ missum.

3. Quin verò Jus mittendi, recipiendique Legatos catalogo Jurium Majestatis inserendum veniat, nemo nisi qui Prudentiæ Politicæ ignorantiam profitetur, negare facilè ausus fuerit. *Besold. de Legat. eorumque jure c. 3. pr.* Et licet Jure Gentium una Legatorum ab his, qui Potestatis Summæ sunt participes, missorum sit conditio, moribus tamen nostris superinducta est quasi Juri Gentium quædam Legatorum distinctio quoad externum di-

gnitatis honorem, ita ut eorum alii *Majores*, alii *Minores*, vel si cum publico stylo loquendum, alii *primi*, alii *secundi Ordinis* Legati dicantur. Illi aliàs *Legati in specie*, Latinius *Oratores*, vulgò *Ambassadores* vocantur & describuntur, quod *sint Legati charactere repræsentatitio ap. alium Principem pollentes*. Hi verò *Ablegati*, & interdum *Prolegati*, communius *Envoyés* appellantur, & ab Ambassadoribus non juris potestate, sed tantùm specie dignitatis differunt, quatenus charectere repræsentatitio destituti super præcedentia & aliis ceremoniis repræsentationi annexis, non teneantur tantâ industriâ contendere, qui propterea magis idonei censentur ad expedienda negotia. Utriq; iterum vel *Ordinarii* sunt vel *Extraordinarii*. *vid. Besold. de Legat. c. 2. Autbor. Descript. partic. Regim. Ferdin. II. c. 10. Limn. ad Cap. Ferd. III. art. 4. p. 681.* imprimis *Joh. Georg. Kulpis. tr. de Legat. Stat. Imp. c. 2. n. 4. 6.*

4. Imperii nostri nomine cuinam Legatos mittendi jus fasque sit, vago alii tractant calamo. vid. *Besold. de Regalib. c. 7. §. 3 Lampad. p. 3. c. 20. num. 1. Stamler. §. 50. Hippolit. à Lapide p. 1. c. 14. sect. 2.* Nos inter objectum legationis distinguimus; aut mittuntur Legati in causis, in quibus Imp. solus liberum habet arbitrium, aut in aliis, quæ ad Comitia pertinent, communi Statuum consensu ibi definiendæ. Hic Legati mittendi sunt communi-

municato prius cum Statibus consilio. Ita in Comitiis Ratisbon. 1476. decreta est Legatio ad Magnum Moscoviæ Ducem (1.) pro Livonia (quæ tum adhuc erat membrum Imperii) ab ipso vexatâ non amplius molestandâ, (2.) communi Ordinum consensu, (3.) ut Caput Legationis Princeps aliquis Imperii esset, cui adjungerentur tres vel quatuor alii. (4.) Instructio in Cancellaria Cęsarea conficeretur & (5.) sumptus Legationis à Statibus promissi Cæsari nominato tempore penderentur. *R. I. de anno 1576. §. 107. 108. & 109.* Ita quoque anno 1594. de Legatione duplici ad Hispanos & Belgas mittendâ Cæsar conjunctam Statuum petiit operam. *R. I. de d. anno §. 26.* quæ plenis Comitiis decreta. §. *43. 44.* ita ut negotium Legationis instruendæ & mittendæ Cæsari permissum & relictum. § *45. Conf. R. I. de anno 1598. §. 28. 50. R. I. de anno 1603. §. 29. & seqq* ubi de Legationibus istis continuandis actum. Adde Historiam Legationis describentem *Famian. Strad. dec. 2. lib. 8. pag. 453. Hug. Grot. Annal. Belg. lib. 5. p. 255. l. 6. p. 283. l. 8. p. 380. l. 9. p. 387. l. 12. p. 437.* Aliud specimen extat im Neben-Abschied zu Augsp. *de anno 1559.* § Als wir ꝛc. *1.* ubi ad Regem Galliæ Legatio ad repetendum Metim, Tullum, Verodunum, aliaque ab Henrico Rege Antecessore occupata, decernitur. Et hoc antiquissimis Reipublicæ nostræ moribus conve-

niens esse testatur *Lehman. lib. 2. Chron. Spir. cap. 39.* Ibi solus mittit Imperator, nec in consortium consilii Status Imperii assumere necesse habet. vid. *R. I. Ratisb. de anno 1532. art. 1.* Concilium betreffend. §. 2. Nec obstat, §. Darauff dann ꝛc. 43. *R. I. de anno 1594.* à *Lampad. d. l.* adductus. Ibi enim non tantum ad componenda ista negotia bellica, seu non tantum ut Mediatores, & interponentes mittendi erant Legati, sed insuper etiam in Legatione ista ipsius Reipubl. Germanicæ negotia quædam tractanda erant vid. §. Auff den Fall. *& seqq.* conf. *R. I. de anno 1598. §. 27. & R. I de anno 1603. §. 29.* quorum ordinatio solius Imperatoris arbitrio non succumbebat. Hodiè tamen periculo à Turca iminente, Cæsarem nomine Imperii Legatos ad exteros mittere, eorumque auxilia expetere notat *Friedberg. p. 122. Sed vid. Kulpis d. tr. cap. 5. num. 8. in fin. add. num 11. seqq.*

5. Legatos ab exteris de rebus totum Imperium concernentibus ad Imperatorem missos quidem mandata sua primum coram ipso exponere, sed deinde ab eo Statibus Imperii communicari, ex *Schützii prælect. Jur. Public. lib. 2. tit. 2. p. 34. Stamlerus §. 50.* notat, Sicque Imperatori quidem Jus recipiendi & audiendi tales Legationes integrum esse, nihil tamen de communibus ejusmodi negotiis absque consensu Ordinum & præviâ omninò necessariâ communicatione cum Legatis mis-

missis concludere vel contrahere licere tradit, subjiciens, malè illa duo ab *Hippol. à Lapide p. 1. c. 14 sect. 2. num. 10* confundi, dum scribit, quod sicut nullos de re communi Legatos solus mittere possit Imperator, ita nec missos privatim solus audire debeat, sed in publicis Imperii conventibus, præsentibus universis Ordinibus. Et negari quidem non potest, Legatos in Aula Cæsaris eo tempore, quo universalia celebrantur Comitia, advenientes, aliquando illuc remitti, cum de tali agitur negotio, quod non in solius Cæsaris est arbitrio; (Exemplo est Legatus Turcicus anno 1641. mense Augusto pacis faciendæ causa Viennam veniens, atque Ratisbonam ire & res suas ibidem agere jussus.) Nonnunquam etiam exteros suapte sponte, præterita Aula Cæsarea, statim ad Comitia, si qua habeantur, suos dimittere, (cujus rei specimen præter alia Legatio Caroli Britanniæ Regis iisdem Comitiis pro amica causæ Palatinæ compositione, & nepotis sui Caroli Ludovici restitutione in Electoratum facta præbet,) atque ita seorsim quandoque adornatis ad Status credentialibus instructos venire Legatos, vid. *Londorp. Cont. p. 8. l. 9. c. 112.* Illisque casibus diversimodè iidem audiri solent, quandoque in pleno ab universis Ordinibus, ut in Legatione Turcica modo nominata factum constat ex formula Propositionis, apud

Londorp. Cont. p. 4. l. 2. c. 21. alias per Deputatos trium Collegiorum, (specimen in Legato Gallico superioribus Comitiis anno 1653. ap. *Auth.* der Grundf. *p. 2. c. 7. circa fin.* extat,) Interdum etiam soli Moguntino Directorio negotium hoc committi notat *Hagemeier. de Comit. Imp. Germ. c. 9. p. 62.* Verum hæc ita ex necessitate Juris Publici fieri, aut Imperat. ad id præcisè adstringi, nondum est evictum; Modumque à *Schuzio* ac *Stamlero* descriptum, & Juri & Praxi omnino convenire probant ab ipsis tradita collata cum his, quæ habet *Londorp. Cont. p. 5. l. 5. c. 65. c. 68. 69. & p. 7. l. 6. c. 159. 160.* add. *Kulpis. d. tr. c. 23.* Statuum Legatos (nam & Statibus Imperii nostri Jus Legationis est communicatum, ita ut non tantum ad alium Imp. Statum aut Principem extraneum, sed Imperatorem ipsum quoque Legatos mittendi jus habeant. vid. *Otto de Jur. publ. cap. 14. Strauch. Diss. 7. th. 8.* imprimis cit. *Joh. Georg. Kulpis, qui docto tractatu hoc Statuum Imp. jus descripsit.)* Imperator quoque recipit, tam in his, quæ ab ipso solo pendent, quam in iis, quæ comitialiter definienda, post verò ad Comitia hæc ipsorum desideria pariter remittit.

CA-

CAPUT XXIX.

De Iure munimenta nomine Imperii intra Statuum ditiones exstruendi, exstructis Præsidia imponendi.

XIII. JUs *extruendi munimenta*, das Recht Festungen zubawen Uti in amore & prono affectu subditorum maximum Imperantibus est munimentum, ita, ubi ipsorum animos intravit parendi dedignatio, nullum ad insolentiam ac petulantiam illorum frenandam paratius est remedium, quam munitas in territorio excitare arces.

2. Est autem apud omnes in confesso Jus extruendi munimenta, sive arces, castella & fortalitia erigendi, regium esse Jus, & ad solum Principem, vel eum, qui Jura Majestatis habet, pertinere. *Fritsch. de jur. Fortalit. cap. 4.* Et in Imperio nostro hoc ipsum Jus penes Imperatorem & Imperii Status conjunctim residere, ita, ut ubi nova munimenta nomine Imp. intra Statuum ditiones sint exstruenda, aut vetera etiam præsidiis militaribus firmanda, mit einer Guarnison zu belegen oder zu besetzen / (nam Jus Præsidii, Besatzungs-Recht / est consequens & effectus Juris Fortalitii. *Fritsch. de Jure Præsidii cap. 2.*) id prævio Comitiali, liberoque omnium Imperii Statuum suffragio & consensu fieri debeat, itidem nunc inter omnes ferè constat ex *Instrum. Pac. art. 8.* vers. *gaudeant.*

verb. *nova munimenta &c. Capit. Leop. art. 11.* ibi Monita Princip. daß künfftiger Röm. Käyser in der Churfürsten / Fürsten und Stände Lande / ohne der gesambten Stände / insonderheit der interessirten Vorwissen und Bewilligung / keine newe Vöstung bawe; noch die Alten erneuern lasse. *Fritsch. d. c. 2. n. 3.*

3. Cæterum & singulis Imp. Statibus Superioritatis territorialis Jure in ditionibus suis munimenta exstruendi Jus est, *an vero illud liberè sine Imp. consensu exercere queant?* maximè inter J. P. Doctores controvertitur. Negant *Coler. de Jur. Imp. Germ. sect. 26. Arnis. de jur maj. l. 2. c. 5.* Econtrà, rectius quidem meo judicio, si munitiones exstruantur defensionis gratia, non ad alterius æmulationem aut molestiam, nec contra alterius Status privilegium, affirmant *Limn. lib. 4. I. P. cap. 8. n. 236. ibi addit. Burgold. p. 3. D. 2. th. ult.* Enimverò sententiam hanc oppidò firmat. 1. *arg.* §. wiewohl. *R. I. de anno 1557.* ubi specialiter prohibetur, daß zu G. keine Vöstung widerumb solle gebawet werden / cujusmodi speciali prohibitione opus non fuisset, si generaliter omnibus prohibitum esset, absque Imperatoris concessione fortalitia exstruere. 2. *text. Instr. Pac. art. 10.* vers. *Secundò &c.* ubi Reginæ, Regnoque Sueciæ conceditur portum Wismariensem & cætera loca pro lubitu munimentis & præsidiis, sumptibus suis, firmare, iisque de cætero uti frui

frui, ut aliis Imperialibus feudis. 3. Quotidiana Praxis & obſervantia Imperii; quam dies & exempla à *Limnao d. l.* adducta probant, ut ſic eam fruſtra neget *Stamler*. vid. *Fritſch. de jur. fortal c. 4.*

4. Elegans etiam quæſtio eſt: *Num bellum gerenti munimentum in ſolo pacato ſitum, ſi vereatur ne illud hoſtis invadat & irreparabilia inde ipſi inferat damna, invito domino occupare liceat?* affirmat *Grot. 2. 2. 10.* Si 1. non imaginarium, ſed certum ſit periculum. 2. nihil ſumatur, quod non ad cautionem ſit neceſſariũ, puta loci cuſtodia, relicta domino vero Jurisdictione & fructibus. 3. id fiat animo reddendæ cuſtodiæ, ſimulatque neceſſitas illa ceſſaverit. Sed vid. *Ziegler. Henr. Henning. ibid. in not. Fritſch. de Jure Præſid. cap. 3. numer. 2.* Affinis huic eſt illa; *an ſi Princeps caſtrum meum durante bello muniverit, pace factâ à me caſtrum repetente ſumptus repetere queat?* quam negativè decidit *Natta Conſ 554. num. 20.* quia in utilitatem ſuam & totius regionis eos ſumptus fecit.

CAPUT XXX.

De Comitiis Imperii Univerſalibus.

EXplicavimus ſingillatim ſic Jura Imperatori Reſervata, nec non Jura ipſi cum Electoribus communia, ac denique Jura inter ipſum

ipſum & Status Imp. univerſos communicata, cum vero hæc ultima Comitiali, liberoque omnium Imp. Statuum ſuffragio & conſenſu ſint expedienda, indeque *Jura Comitiorum* dicantur. vid. *art. 8. Inſtr. Pac.* haud alienum ab hoc loco fuerit, ſi de *Comitiis* hic pauca ſubjiciamus.

2. Vocabulum autem *Comitiorum*, à coëundo ſic jam olim dictorum, à translato ad Carolum M. Imperio ad Maximilian. I. Imp. usque rarò uſurpatum, utplurimum vero ejus loco verbum Curiæ, (Hoff) Congregationis, (Verſamlungs-Tag) Conventus, Dietæ, Placitorum, Conciliorum Imperialium, tàm in Conſtitutionibus Impp. quam Hiſtoricorum & Poëtarum monumentis poſitum deprehendes. vid. *Arum. de Comit. c. 1. num. 30. ſeqq.* Deſcribit eadem in genere *Bernhard. Bertram. de Comit. num. 8. quod ſint conventus totius corporis Imperii, aut certæ partis, ad aliquid deliberandum, decernendumve Reip. cauſa inſtituti.* Et conſtituuntur vulgò duplicia: *Generalia ſive univerſalia* & *ſpecialia. Univerſalia* ſunt Imperatoris, Electorum, Principum & univerſorum Optimatum Imperii ad deliberandum de bono publico inſtitutus conventus: de his hoc cap. agere eſt animus.

3. Indicit ea, quoties exigit publica Imperii utilitas & neceſſitas, *Inſtr. Pac. art. 8. vers. gaudeant.* Imperator, (illo vero abſente,

te, Rex Romanorum, exemplo Ferdinandi I. anno 1542. & ſi vacante Imperio neceſſitas Comitia expoſcat, Vicarii Imperii,) prævio Electorum conſenſu, (v. ſupra c. 24.) qui formæ inſtar requiritur, ut ſic eo deficiente actus indictionis ſit ipſo Jure nullus; Uti verò Electores, cum cauſas ad Comitia cogenda ſufficientes cognoſcunt, Imperatori adſenſum haud difficulter accommodant, imò eidem ad Comitia cogenda, neceſſitatibus urgentibus, quandoque ipſi authores exiſtunt. *R. I. Aug. de anno 1555.* §. und ſo abermahls die verſambleten Churfürſten ꝛc. *R. I. de A. 1641. pr. Cap. Ferd. IV. art. 14. Capit. Leop. art. 17.* ita ſi aliud viſum, eundem rectè denegant. Conſcribit hodiè Cæſar conſenſu Electorum impetrato Status Edicto, non uno aliquo generali, ut olim fiebat, ſed ſingulo ſingulis inſinuato, cum enim ad illud pauciores Status comparerent (vid. *Goldaſt. tom. 3. Conſt. Imper. fol. 436.*) ita ut propter paucitatem comparentium etiam aliquando Comitia differre oportuerit, ut Friderico III. Conventũ Francofurti anno 1442. & alterum Norinbergæ anno 1479. celebrare volenti contigit, ſubinde per ſpeciales literas vel manu exaratas vel temporis lucrandi cauſa typis impreſſas ſinguli (Prælatos & Comites tamen, qui non viritìm, ſed curiatìm hodiè in Comitiis ſuffragia ferunt, non ſingulos, ſed ſub compel-

latio-

latione Directoriorũ vocari notat *Fr. Iren. ad Burgold. p. 3. p. 18.* cum *Sprengero in Luc. mod. Stat. Imp. cap. 1. p. 2.*) compellari cœperunt, quæ, ut vocati in antecessum de obventuris deliberare, ac se suosque Legatos eò pleniùs instruere possint, non tantum locum & diem, sed & causas habendorum Comitiorum comprehendere solent. v. earum formulam apud *Arũ de Comit. c 5. n. 7. Gotl.* von Hagen. *Comitiol. Ratisbon p. 3. p. m. 94.* Cumq; magna juris Comitiorum pars ad Status pertineat, æquum est, ut verbis compellentur non adeò imperiosis. Hinc ab antiqua vocandi forma, quæ quandam jussionis duritiem præ se ferre videbatur, posteriori tempore recessum fuit, & cum Cæsares vetustiores verbo gebieten/ heissen/ befehlen/ uterentur, noviores suam ad Comitia citandi auctoritatem non sine maximâ insignis clementiæ laude blandiori alloquio nunc temperant. Reiteratur aliquando vocatio, aliis literis familiaribus ab Imperatore ad certos Status scriptis.

4. Primis ab Imperatore recens inaugurato habendis Comitiis certus est præstitutus locus. *A. B.* ut quæ tit 28. §. 5. eadem Norinbergæ vult celebrari, quod quidem non amplius attendi, sed in desuetudinem abiisse scribit *Bertram de Comit. num. 22.* Ast omninò salvum hactenus Civitati Norinbergensi Jus suum mansisse autumo, quando enim alibi,

bi, quam Norinbergæ, ex causâ prima Comitia habita sunt, id salvo jure Civitatis & citra *A. B.* (generaliter quævis legitima impedimenta excipientis) violationem factum esse in Recessibus cautum esse reperimus. Ita Carolus V. in *R. I. de anno 1521. pr.* paucis equidem significat: Er habe seinen ersten Reichs-Tag gen Wormbs (dieweil er ihn der sterblichen Lufft halben zu Nürnberg nicht habe halten mögen) angesetzt. Sed satis curiose Maximil. II. in *R. I. de anno 1556.* §. wiewohl dann letzlich nach altem Herkommen ꝛc. *181.* consimile factum à Matthia *R. I. de anno 1613.* wiewohl dann letzlich ꝛc. Ferdinando *III. in R. I. an. 1641.* §. So sind jedoch ꝛc. conf. *Dn. Hagemeier de Comit. c. 1. p. 2.* Cætera quæ post primam Curiam Comitia habentur, certum ac destinatum locum hodiè non habent, sed ejus determinatio à libero Imperatoris & Electorum dependet arbitrio vid. *Capit. Leop. art. 17. in med.* deligitur autem plerumque civitas Imperialis. Sic Norinbergæ anno *1356. 1522. 1524.* Francofurti *1442.* Wormatiæ *1495. 1521. 1545.* Augustæ *1500. 1518. 1530. 1548. 1551. 1555. 1559. 1566. 1582.* Coloniæ *1512.* Constantiæ *1507.* Eslingæ *1526.* Spiræ *1526. 1529. 1542. 1544. 1557. 1570.* Ratisbonæ. *1507. 1527. 1537. 1541. 1646. 1557. 1567. 1576. 1594. 1598. 1603. 1613. 1641. 1652. 1662.* Comitia celebrata reperimus, in municipiis tamen anteriori tempore sæpius etiam coacta testantur

Re-

gica *anno 1551.* Domo Badensi *an. 1582.* Domo Saxonica utriusque lineæ, Pomeranica item, Lotharingica *anno 1594. 1598.* & *1603.* Bavarica *anno 1654.* aliisque exstant. vid. *Subscript. Rec. de d. annis.* *An & Tutrices?* Affirm. Sic Maria Belgii Gubernatrix in Rec. anni 1551. & Maria Lotharingiæ Ducissa tutorio nomine (vid. *Limn. tom. 2. addit. ad l. 4. c. 8. numer. 179 Myler. de Statib. Imp. c. 29. num. 10.*) filiæ suæ unicæ Franciscæ subscripsit *R. I. de A. 1603.* Majorennes autem pòst facti ipsimet sessionem occupant. Si Princeps Imp. decedat pluribus relictis heredibus, hique Ducatus vel Marchionatus feudum inter se dividant, Imperatore divisionem approbante, & unumquemque de sua portione investiente, singuli ad Comitia vocandi sunt, & singuli votum & sessionem in iisdem obtinent, de quo nos Domus Saxonicæ & Brandenburgicæ exempla dubitare non sinunt. Si verò ex consuetudine, privilegio, vel testamento jus primogenituræ introductum in familia vigeat, primogenitus solus vocatur; quod si nec divisio facta fuerit, nec juri primogenituræ locus sit, non tanquam singuli, sed tanquàm universi vocandi sunt, indeque non singulis sessionis, suffragiique Jus competit, sed nomine omnium mandatarius vel Legatus in Comitiis ad sedendum, votandum, subscribendumque Recessus admittitur. Cujus

 recen-

recentiſſima exempla aliquot in ſubſcriptione Receſſus anni 1641. videre licet in Familiis Saxonica Vinarienſi, Anhaldina, Fuggerorum, Schœnburgenſi atque Limpurgica. *Limn. tom. 1. addit. l. 1. c. 7. in fin. pag. 76.* Poſſuntque ex *ſubſcript. R. I. de A. 1654.* alia facili negotio adjungi. Et cum inſolens non ſit in Imperio, ut Principes plures habeant ditiones, quæ ipſis jure ſucceſſionis vel ſimili quopiam titulo obvenerunt, ſic hos vocari convenit, ut omnium quos poſſident Ducatuum nomine adeſſe jubeantur. *Bertram. de Comit. n. 42.* Principes Seculares Majorennes cum *Bertram. d. l. n. 40. Schüz. v. 1. D. 2. theſ. 11. lit. D. & D. 10. th. 9. l. C. Limn. 9. 1. 52. Bechmanno ad A. B. tit. 12. Ex. 7. num. 58. ſeq. Auth.* der Grundfeſt. *p. 1. c. 5. §. 2. obſervantiam Imperii multis exemplis oſtendentibus*, etiam ante petitam ab Imperatore intra annum inveſtituram, de jure vocandos exiſtimaverim, (quia renovatio inveſtituræ non eſt feudi, cujus fructus eſſe dicitur, vocem in Comitiis dare, cauſa procreans, ſed conſervans, & inde fructus ante inveſtit. petitionem ad Vaſallum pertinent. *Rumel. ad A. B. Diſp. 7. coroll. 2.*) Sicut & Eccleſiaſticos à Pontifice nondum quoque infulatos atque confirmatos, ac nec tum à Cæſare etiam inveſtitos evocandos; quin & Capitulum quoque, Sede aliquâ vacante, univerſalium horum Comitiorum jure gau-

gaudere, rectè tradunt *Bertram. d. tr. th. 35. 37. Limn. l. 3. c. 3. num. 40. 41. 42. l. 9. c. 1. num. 49. 50. & ad A. B. c. 1. §. 18. Obs. 10. num. 4.* postremum (de quo, si theoreticam disputandi rationem sequeremur, maximè dubitari posset, sicut etiam disertè, scrupulo hoc non carere, dixit *Schuz. v. 1. D. 6. th. 26. l. B.* qui non minus & intermedium in dubium trahit *Disp. 7. th. 7. lit. H. I.* sed post multam disceptationem Observantiam suæ opinioni contrariam sententiam heic dixisse, fateri ipse tandem cogitur,) per exempla Decani & Capituli Mindensis anno 1555. Frisingensis an. 1559. Halberstadiensis 1576. Recess. subscrib. confirmantes, quò & facere videtur *Instr. Pac. art. 5. §. 4. circa fin.* verb. *libera sit ubique Capitulo, sede vacante, & quibus administratio & jurium Episcopalium exercitium. &c. & §. 6.* verb. *iidem, aut sede vacante, Capitula, & quibus administratio cum iis conjunctim competit, ad universales aque ac particulares Deputationum, Visitationum, revisionum, aliosque conventus Imperiales literis solitis evocentur, & jure suffragii fruantur &c.* quo ipso §. Archi-Episcopi & Episcopi Augustan. Confess. per intervallum temporis haud exiguum de facto à jure Conciliorum exclusi, vel, ut propius ad rem dicam, in exercitio juris Comitiorum universalium (in aliis enim & nominatim Circularibus Conventibus jus sessionis & suffragii constanter

exercuerunt. v. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 9. c. 1. p. 428.)* impediti, (vid. *Transact. Pragens. 1635.* §. Anlangend die Sessiones & vota. &c.) restituuntur, ac ad Comitia Imperii generalia quoque denuo admittuntur, singulari ipsis inter Principes Ecclesiasticos & Seculares intermedio & transverso scamno concesso, quod statim in sequentibus Comitiis anno 1653. eos etiam occupasse notat *Author* der Grundfeste. *p. 1. c. 5. §. 3* Notandum hic, quod & Vice-Marschallus Imperii tam à Cæsare, quam Electore Saxoniæ ad Comitia vocetur, non tamen ut suffragium ferat, sed munia sua obeat, scil. Statibus comparentibus hospitia assignet ac nomina adscribat, rei annonariæ curam habeat, nocturnas vigilum excubias indaget &c. vid. *Rümel. p. 2. D. 3. th. 14. ibique addit. Limn. l. 9. c. 1. num. 65 seqq. ibique addit.*

6. Statuum præfato modo ad Comitia vocatorum est Comparitione sua Imperatori obsequium, patriæ laboranti auxilium, suppressis denique consilium exhibere, adeoque vel ipsos sese sistere, vel Legatos suos mittere. Est enim *hodie* cuilibet Statuum (exceptis tamen Civitatibus Imperialibus & Abbatissis, quæ nonnisi per Legatos comparere possunt vid. *Limn. l. 9. c. 1. num. 104. ibique tom. 2. add. ad d. l. pag. 351)* integrum, velitne personaliter accedere, an Legatum vel Legatos mittere (quodnam autem sit utilius vid. *Bœcler. Diss. de Congress. Princip. §. 13.* Grundfest.

p. 1.

p.1.c.6.) Quin à temporibus Maximiliani Imperat. imò jam ante, Ordines hanc potestatem sibi sumpsere, ut neque ipsi comparuerint, neque Legatos miserint. Quo tamen casu sic emanentes iis, quæ in Comitiis decreta sunt, perinde ligantur, ac si præsentes fuissent, atque in ea consensissent. *R.I. de A. 1500. rubr.* Wie man mit etlichen Ständen ꝛc. verbis: Nachdem auch etliche merckliche Stände ꝛc. *R.I. de A. 1512.* §. Es sollen auch die Churfürsten ꝛc. Quando autem extrema Reipubl. necessitas exigit, ut ipsi Ordines præsentes sint, nihil impedit, quominus Imperator illos ad personalem comparitionem seriò adhortetur. Ita Ferdin. I. Rex Rom. ann. 1555. tum per literas, tum missis internunciis, Principes hortatus est, ut ipsi ad Comitia venirent, nec rem per Legatos agerent, sic enim causæ magnitudinem postulare. *Joh. Sleidan. de Stat. relig. lib. 25. p. 766.* Idem confirmare videntur *R. I. de an. 1545.* §. Dem allen nach ꝛc. *anno 1546.* §. Dieweil wir aber ꝛc. Literæ denunciatoriales ad Comitia Rudolphi II. in anno 1594. ap. *Arum. c. 5. num. 7.* conf. *Limn. l. 9. c. 1. num. 99. Myler. ad Rumel p. 2. Disc. 3. th. 11.* Si tamen prægnans & justa causa præsentiam & comparitionem personalem impediverit, licitè, etiam in extrema Reipubl. necessitate, Legatos, ampliori tamen mandato instructos, mittunt. *dd. text.*

7. Quando jam Status vel eorum Legati locum Comitiorum accesserunt, nihil prius habere debent, quam ut præviâ literarum credentialium oblatione aditum ad Imperatoriam Majestatem, vel Ejusd. Commissarium sibi per Secretarios suos concedi petant. Cui voto si annuitur, ad Palatium Cæsareum se conferentes Legati à quibusdam Nobilibus in imâ scalarum parte excipiuntur, & in Anti-Cameram deducuntur: ubi parumper præstolatos, Principalis Cæsaris Comissarius aliquot passibus anteConclaveAudientiæ excipit, & in locum audientiæ deducit: exponendis expositis, & una vel altera causa personalis Dominorum suorum absentiæ etiam allegata, rursus eo comitatu, quo introducti fuere, stipati recedunt. Plus autem honoris hic à Commissario & ipso Cæsare præsente Electorum, quàm Principum, plus itidem Prælatorum & Comitum, quamCivitatum Legatis exhiberi notes velim vid. *Author.* Grundſ. *p. 1. c. 6. p. 49, seqq.* Secundò etiam Mareschallum Imperii, de adventu suo certiorem facere debent, ut hospitium idoneum possit assignare, quale nec istis proprio auspicio occupare, nec ulli civium ad id ædes suas locare licet, sine consensu Mareschalli, jus istud assignandi Legatis hospitia inter præcipua sui muneris potestatisque exempla referentis. Quamvis enim aliquando

do à Civitate, in qua Comitia celebrata, ſuper hoc ei controverſia mota, transactione tamen d. 26. Octobr. 5. Novembr. A. 1614. inter Mareſchallum & Civitates Imperiales Auguſtæ initâ ea lis compoſita eſt, Mareſchallo iſta facultate denuo ceſſa. Et hinc indictis Comitiis, maturius ad conſtitutum locum ipſe proficiſcitur, hoſpitia in certas claſſes diſtribuit, Principibus advenientibus ipſemet, Legatis verò Subſtitutus ejus hoſpitii aſſignationem offert, & dein tabulam, in quâ cujusque Legantis, Legatique nomen, generatim creta alba inſcriptum, ad oſtium domus ſuſpendendam Latrunculatori, dem Reichs-Profoß/ tradit; Accipit uterque illorum pro aſſignatione honorarium aliquod, exigit & hic pro opera munuſculum, prout notat *Sprenger Luc. mod. Stat. c. 1. p. 54.*

8. Deniq; ipſis incumbit, ut præſentiâ ſuâ Directorio Moguntino per unum è miniſtris ſignificent, eidemque pro perſonis ſuis ad publicas conſultationes habilitandis ac legitimandis, non tantùm Credentiales, ſed & Mandata omnes offerant. Num autem ipſi Legati Principum in perſona Directori Moguntino, præſtita ſimul viſitatione, Mandata exhibere teneantur, an vero illa per Secretarium ſubmiſiſſe ſufficiat? in modernis Comitiis anno 1677. cum Ducis B. Z. & G. (cui & aliorum Principum Legati inprimis S. G.

B. C. & M. G. accesserunt,) mandatum cum credentialibus per Secretariū transmitteret, Director Moguntinus vero remitteret, prætendens observantiam Imp. requirere, ut ipsimet Legati in ædibus Directorialibus se legitiment, controverti cœpit, tandem a. d. 6. April. A. 1678. lis ita composita, ut Principales Legati per Secretarios in ædes Directoriales legitimationes miserint, Director Mog. verò illos ad se non admiserit, neque legitimationes ex manibus eorum immediatè, sed vicissim per suum Secretarium acceperit, eique dederit in mandatis, ut responsi loco ap. Secretarios Principum, legitimationum allatores, protestaretur, ne in præjudicium Directorii Imperialis actus iste vergeret. Quemadmodum paulò antè qq. contentio super eodem cum Cæsaris Con-Comissario *Dn. Franc. Matthia May, Consil. Aulico* in *Dn. Joh. Henr. Schuzii &c. defuncti locum suffecto*, ita sopita, ut Con-Comissarius Credentiales ab Imp. ideò acceptas Directori M. submiserit, ab hoc deinde primam acceperit visitationem, & in revisitatione denique legitimationē suam exhibuerit. *Kulpis de Legat Stat. Imp. c. 13. n. 16.* Neque ab exhibitione mandati, (ut sibi falso persuadet Author deß Berichts / wie es auff Reichs-Tagen gehalten wird 2c.) Civitatum Imp. Ablegati sunt immunes, teste *Knipschild. de jur. & privil. Civit. Imper. l. 2. c. 2. num. 126. Sprenger.*

ger. l. 1. c. 23. p. 100. & in Lucern. Imp. p. 7. quod etiam convenit. *R. I. Wormat. 1545.* §. dem allen nach ꝛc. *R. I. de anno 1546.* §. dieweil wir aber ꝛc. Solent Principum Legati & illos, quos jam tum præſentes eſſe audiunt, adventus ſui certiores reddere, quo primum ab ipſis ſalutentur, Viſite geben hodie vocamus. Comitum vero Prælatorum & Civitatum Legati adventum ſuum Legatis Electorum & Principum haud indicant, Legati tamen Principum Electorum Legatis præſentiam intimant; At hi non ipſimet ſolenniter viſitant illos, ſed tantum per Secretarium ſuum pro certificatione gratias agunt. vid. *Sprenger. Lucern. Imp. pag. 52. & pag. 72.*

9. Cùm Imperatori Conſultationum capita Ordinibus exponere placet, (v. *Auth.* der Grundfeſt. *p. 2 t. 1.*) ſolet Vice-Marſchallo injungi, ut Statibus Imperii præſentibus ac abſentium Legatis horam audiendæ Propoſitioni deſtinatam denuntiet. Quod ſi fecerit, ſtato tempore in Cæſaris Palatio omnes comparent, eundemque, vel ſi ipſe abſens, Commiſſarium à Palatio in Eccleſiam comitantur, (vid. *Joh. Georg. Kulpis de Legat. Stat. Imp. c. 17. num. 4. 5. 6.*) & ibidem pro felici Conſiliorum augurio preces ad DEUM fundunt, Legatis Proteſtantium, cum Miſſa celebratur, in aliud conclave ſecedentibus, pro felici conſultationis ſucceſſu DEUM ibi

invocantibus, prout initio præsentium Comitiorum anno 1661. factum fuisse testatur *Auth.* der Grundf. in subnexo actu Processionis & Propositionis, qui quoque in *Diar. Europ. part. 10. p. 5.* legitur, licet in proximè præcedentibus Comitiis anno 1653. contrarium observatum fuisse annotet idem *Author.* Grundfest. *p. 2. c. 2. p. 71. & Comit. Ratisbon. p. 3. §. 27. 28 p. 123.* Peractis sacris Imperator solenni pompa cum Electoribus, Principibus & Ordinibus in Curiam pergit, tumque Cæsar, aut ejus Commissarius, solium sive thronum pro ipso confectum conscendit, Electores paulò depressiori loco circumsident, à dextro Mogunt. Bavar. Brandenburgensis, à sinistro Colon. Sax. Palat. ex opposito autem Trevirensis, at si Rex Rom. adsit ipse in eo, quo Trevirensis sedet loco, subsellia occupat. Deinde alia subsellia ad longitudinem Curiæ uno gradu Electorum inferiora viridi panno vestita (tres priores Scamni Ecclesiastici sessiones autem in præsentibus Comitiis pariter ut Electorum rubro serico fuere ornatæ) conspiciuntur, in quibus Principes, absentiũq; Legati sessiones suas subintrãt, ita ut à dextris sedeant Archi-Dux Austriæ, Dux Burgũdiæ, Archi-Episcopi, Magist. Ordin. Teutonici, Episcopi, Abbates, duo Prælatorum Directoria; à sinistris Principes Politici, eorumque Legati, & quatuor Comi-

tum

tum Directoria; Scamno transverso A. Conf. Postulati Episcopi. Civitatum Imperialium verò Legati extra limites horum Collegiorum, ausser den Schrancken / womit solcher Käyser-Chur-und Fürstliche Consess umbgeben / consistunt, referente *Authore* der Grundfest. *p. 2. c. 2. & in adjecta descript. actus Process. & Propositionis in præsentibus Comit. quæ anno 1663. initium habuerunt. num. 13. 14.*

10. Occupatis ita sedibus, Imperator per aliquem ex ordine Principum Statibus gratias agit pro obsequio præstito, & simul petit, ut percipiant, quæ mox Propositurus sit. Qua oratione finita, succedit ipsa Propositio, & ut de propositis capitibus sedulò deliberent adhortatio. Consurgunt hinc Ordines & Legati, per classes suas de responso consultantes, quod ut plurimum per Moguntinum vel ejus Cancellarium reddunt, Cæsari pro cura & affectione paterna erga Imperium gratias agendo, simulque promittendo, se nihil in consultando prætermissuros, quod ad salutem & dignitatem Imperii pertinere visum fuerit *vid. supra cap. 19.* Ac ut de rebus propositis rectiùs deliberare & sententias suas in medium afferre possint, copiam recitatæ Propositionis sibi edi, eâ quâ decet reverentia, petunt. Quâ impetratâ, Imperator de throno surgit, eodemque, quo ingressus est, comitatu ad Palatium suum revertitur.

11. De-

11. Descripta Propositione incipiunt deliberationes, (non precisè eo, quo Cæsar in proponendo usus est, ut quidem *Stamler. de Reservat. §. 29. n. 4.* existimat, sed mutato quoq; ordine. *v. Limn. l. 9 c. 1 n. 153. Arum. de Comit. c. 7. n. 65. seqq.*) quas Imperii Ordinibus ad jussum Cancellariæ Moguntinensis Vice-Marschallus de Papenheim, cui prædicta Cancellaria Mogunt. eapropter schedulam sequentis tenoris: Der Reichs-Marschalck soll den Anwesenden Chur-Fürsten / Fürsten und Ständen / der Abwesenden Räthen / Bottschafften und Gesandten / morgen N. den N. (Mens.) zu N. Uhren Vormittag auff dem Rath-Hauß zu erscheinen / ansagen.

Mayntzische Cantzley.

transmittere solet, (an idem obtinere sede Moguntina vacante debeat? quæstio est in præsentibus Comitiis mota. vid. *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 9. c. 1. num. 131.*) pridie semper denunciat, Electoribus & Principibus ipse, Legatis verò per substitutum. Si autem Elector Saxoniæ ipse præsens est, illa Schedula Vice-Marschallo tradēda, ipsi exhiberi consuevit, quamvis in Comitiis de anno 1613. Legatis ejus quoque transmissa sit. Si Vice-Marschallus officio suo est perfunctus, Ordines stato tempore ad ferenda suffragia reversi, in tria separata discedunt conclavia, pro triplici Collegiorum aut Classium (in

quas

quas anno 1489. imperante Friderico III. ita Status Imp. divisos communiter opinantur. vid. *Lehman. l. 7. Chron. c. 120. Diss. Bæsler. Not. Imp. l. 21. c. 1.)* numero, Directores mensis adpropinquant, ac consultanda proponunt.

12. In Collegio Electorum autem Directorium, quod in proponendo ac referendo consistit, tenet Moguntinus, qui & primum hoc in conclavi occupat locū, à dextro ipsius latere primà vice sedet Trevirensis, secundà Coloniensis, deinde Elector Bavariæ & Brandenburgensis; à sinistro post unum ex dictis Electoribus Ecclesiasticis Elector Saxoniæ & Palatinus conspiciuntur, quod sic ab Electorum Collegio in Comitiis Ratisbonensibus anno 1653. determinatum, uti ex Decreto ab *Authore* der Grundfest. *p. 2. c. 4.* relato liquet. Eodem ordine etiam Legati absentium sedere solent. Si verò unus vel plures Electores sunt præsentes, absentium Legati illis cedunt, etsi Principales eorum, si ipsi adessent, illos præcederent. v. *d. Decretum.* In votando hic servatur ordo, ut Elector Moguntinus vota Co-Electorum suorum exquirat, & primo omnium à Trevirensi incipiat, abinde ad Coloniensem, dehinc ad Electorem Bavariæ, Saxoniæ, Brandenburgensem, Palatinum veniat, ultimo verò à Saxone interpellatus suum addat, hicque ordo illæsus ser-

servatur, etsi qui ipsi præsentes, alii autem per Legatos tantum adsint. Quod si contingat ut simul votis omnium exploratis, neque omnes, nec quatuor minimùm consentiant, secundâ, tertiâ & tot vicibus vota de novo requiruntur, donec vel omnium suffragia conspirent, (quod hodiè in puncto concessionis vel prorogationis vectigalium requiritur (*ap. Leopold. art. 21.*) vel majora rem decidant, *Author.* der Grundfest. *part. 2. cap. 4. p. 97. 98.*

13. Senatus Principum duo habuit scamna, Ecclesiasticum & Seculare, Geistliche und Weltliche Banckh / hisce hodiè tertium transversum pro Archi-Episcopis & Episcopis A. C. addictis adjectum. vid. *Instrum. Pac. art. 5. §. 6. Histor. Pac. Osnabr. Monast. l. 2. num. 42.* In Spirituali consident Archi-Duces Austriæ & Duces Burgundiæ, (quibus in signum præeminentiæ, licet sint Principes Seculares, locus in eo concessus; Et quia Archi-Episcopatus Magdeburgensis nuperrimè per obitum Seren. Dn. Administratoris, *Augusti, Ducis Saxoniæ* &c. in nomen Ducatus, & Sereniss. ac Potentiss. Dn. Electorem Brandenburgicum, Fridericum Wilhelmum, ejusque Familiam transiit, juxta dispositionem *Instrum. Pac. art. 11.* Ipse quoque ratione hujus Ducatus iis accenseri cupit, & in scamno hoc Ecclesiastico votum ac sessionem ante E-

pisco-

piſcopos quærit, imò jam occupavit.) Archi-Epiſcopi, qui non ſunt Electores, Magiſter Ordinis Teutonici, Epiſcopi, Abbates, Prælati, Abbatiſſæ. Ad Seculare pertinent omnes Imperii Principes, Comites & Barones. Vota hoc in conclavi colligit Vice-Marſchallus Imperii, in medio angulo inter duo Scamna, Eccleſiaſticum & Seculare, à tergo Directorii ſedens, eo autem abſente Directorium, in hujus vero abſentia Mag. Ord. Teut. Legatus juxta *Fritſch. p. 2. Elect. I. P. c. 14. Obſ. 4.* per alternationem ab uno ſcamno ad aliud tranſeundo, donec ex Epiſcopis vel Abbatibus Principum dignitate præfulgentibus quisquam ſupereſt, in Prælatis enim minoribus ſubſiſtit, quoad in ſeculari ſcamno, ubi major Principalium votorum numerus eſt, ad Comites pervenit, ante quos illos Prælatos, mox Comites ad dicendam ſententiam evocat. *Hagemeier. de Comit. cap. 5. pag. 24. 25.* Et Principes, tam Eccleſiaſtici quam Politici, Magiſter Ordinis Teutonici, Abbatesque Principali dignitate pollentes quidèm viritim ſua ſuffragia proferunt; Aſt Prælati Principibus non adſcripti, in duo ſcamna, Suevicum ſcil. & Rhenanum, diviſi, curiatim duo tantùm vota habent (vid. *Limn. tom. 2. ad lib. 9. c. 1. num. 143.*) Sicut Comitibus ac Baronibus hodiè in 4. tribus, Wetteravicam, Suevicam, Franconicam & Weſtpha-

phalicam scil. distinctis, quatuor itidem tantum vota Collegialia competunt. vid. *Limn. d. l.* Directorium hujus classis olim solus Archi-Episcopus Salisburgensis tenuit, sed orta tempore Caroli V. inter Ipsum & Archi-Duces Austriæ lite de præcedentia, alternatio inter ipsos tàm in sedendo, quam dirigendo recepta est, quæ adhuc usque durat, interim Archi-Ducis partes in omnibus primæ sunt. v. Grundfest deß Heyl. Römischen Reichs. *p. 2. t. 5. p. m. 119. Limn. tom. 1. addit. l. 9. cap. 1. num. 142.*

14. Senatus Civitatum Imperialium in duo Scamna dividitur, Rhenanum nimirum, & Suevicum, die Rheinische und Schwäbische Banckh/ in illo consident Legati Civitatum Imp. tractus Rhenani, Wetteraviæ, Alsatiæ, Saxoniæ, Thuringiæ; In hoc Sueviæ & Franconiæ. vid. *Lehemann. l. 7. c. 113.* Directorium regulariter est penes illam Civitatem, in quâ Comitia celebrantur, hæc peculiari assidet mensæ, & alternatim Civitatum Legatos, à Scamno Rhenano incipiendo, de votis dandis interpellat, data cum Civitatis Ulmensis & Spirensis Registratoribus, (quorum hic Civitatum Rhenensium, ille Suevicarum acta custodit, quibus ante aliquot annos etiam Secretarium Civitatis Norinbergensis, ex speciali favore Civitatum, accessisse tradit *Hagemeier. de Comit. c. 4. p. 35.*) in Protocol-

lum

lum refert, suum ultimo loco subjungens calculum. Quamvis autem Civitatum singulæ hoc in Senatu suam sententiam dicant, respectu tamen totius Imperii Corporis, quod in Comitiis præsens est, Jus duorum suffragiorum tantùm omnes obtinent: De Extraordinario Supplicationum Senatu pro expediendis negotiis & gravaminibus Statuum particularibus, olim ex selectis trium Collegiorum Legatis constitui solito, & communiter Supplications-Rath appellato, cum hodie exoleverit, cum summâ tamen Statuum Evangelicorum displicentiâ, non attinet multa dicere. vide interim si vis, quæ de eo *Sprengerus in Lucern. mod. Stat. Imp. c. 1. p. 40. Hagemeier. de Comit. c. 10. &* Gotlieb von Hagen *in Comitiol. Ratisbon. p. 3. p. 179. seq.* annotarunt.

15. Ut autem L. eò meliùs constet, quinam ordo in sedendo ac votando in duobus hisce Collegiis (nam quo ordine sedeant ac vota ferant Electores, supra *cap. 10. num. 11. & præsentis capitis 30. num. 12.* dictum) inter Principes Seculares & Ecclesiasticos, Prælatos, Comites ac Civitates servetur, hæc subjiciam schemata.

PRINCIPUM
Scamnum Ecclesiasticum.

Circuli

Episcopi

Austriac. 1. Oesterreich } *alternant*
Bavar. 2. Saltzburg } *ut* Oester-
Burgũdici 3. Burgund } reich *sem-*
per ante Saltzburg *dirigat*
primò
Saxon. inf. 4. *Elector Brandenb. ut Dux*
Magdeburg. hic sessionem nuper occupa-
vit.
Rhen. sup. 5. Bisantz
Francon. 6. TeutschMeister
Francon. 7. Bamberg/*protestatur*
contra praecedentiam Teutschm.
Franc. 8. Würtzburg } *alter-*
Rhen. sup. 9. Wormbs } *nant.*
Franc. 10. Eichstatt } *obtinu-*
Rhen. sup. 11. Speyer } *it prae-*
ced. per Decr. Caes. cont. Speyer.
Rhen. sup. 12. Straßburg
Suev. 13. Costnitz
Suev. 14. Augspurg
Saxon. inf. 15. Hildesheim
Westph. 16. Paderborn
Bavar. 17. Freysingen
Bavar. 18. Regenspurg
Bavar. 19. Passaw
Austriac. 20. Trient
Austriac. 21. Brixen } *alter-*
Rhen. sup. 22. Basel } *nant*

Suffrag. (8–22): *Mog.* (8–15); *Salisb.* (17–20); *Vesont.* (22); *Westph.*

	Westph.	23. Lüttich	*Colon.*
	Westph.	24. Münster	*Mog.*
Abbates	*Suevici*	25. Chur	
	Rhen. sup.	26. Fulda	competunt
	Suev.	27. Kempten	
	Suev.	28. Elwangen	
	Rhen. sup.	29. Murbach	
	Rhen. sup.	30. Luders	
	Rhen. sup.	31. Johanniter-Meister *competit cum anteced.*	
	Bavar.	32. Berchtesgaden	
	Rhen. sup.	33. Weißeburg	competunt
	Rhen. sup.	34. Brinn	
	Westph.	35. Stablo	competunt
	Westph.	36. Corvey	
Præl.	*Suev.*	37. Schwäb. Prælaten	
	Rhen. sup.	38. Rheinische Prælaten/ *pervenere ad votum 1653.*	

Postulati, qui session. in Scamno transverso hab.

1. *Archi-Ep. Magd. circ. Saxon. infer. hactenus. nunc verò, ceu dictum, El. Brandenb. ut Dux Magdeburg. in Scamno Ecclesiast. sessionem occupavit.*
2. *Osnabrug. Circ. Westph. Anno 1663. etiam in Scamno transverso sedit, aliàs alternat cum* Münster *&* Lüttich.
3. Lübeck *Circ. Saxon. inf*

Scamnum Seculare.

Circ.		
Bavar.	1. Bäyern	
Rhen. sup.	2. Pfaltz Lautern/ *ad Elect. Pal.*	*a*
Rhen. sup.	3. Pfaltz Simmern	
Bavar.	4. Pfaltz Neuburg	
Saxon. inf.	5. Bremen *ad Reg. Suecia*	*b*
Rhen. sup.	6. Pfaltz Zweybrücken	
	8. Pfaltz Veldentz und Lauterreck/	
Sax. sup.	8. Sachsen Altenburg	*c*
	9. Sachsen Coburg	
	10. Sachsen Weimar	
	11. Sachsen Gotha	
	12. Sachsen Eisenach/	
Francon.	13. Brandeb. Culmbach	*d*
Francon.	14. Brandeb. Anspach	

a *Palatini protestantur ratione praecedent. cont.* Beyern/ *sed* Beyern *est in possessione.*

b Bremen *antè Archi-Episcopatus factus Ducatus an. 1648. per Instr. Pac. art. 10.*

c *Saxones protestantur ratione praecedentia contra Palatin. & Bavares.*

d *Brandenburgens. cont.* Sachs. *& Palat: quaerendo alternativam.*

Sax.

Circ.		
Sax. inf.	15. Braunsch. Wolffebüt.	e
	16. Braunsch. Zell	
	17 Braunsch. Grubẽhag ad Zell	
	18. Braunsch. Calenberg	
	Hi olim sedis Jülch/ *nunc ob controver. voto carent.*	
Westph.	19. Verden *ad Reg. Sueciæ*	f
Sax. inf.	20. Halberstatt *ad El. Brand.*	g
Suev.	31. Würtenberg	
Rhen. sup.	22. Hessen Cassell	
Rhen. sup.	23. Hessen Darmst.	
Suev.	24. Baden Baden	*alternant* h
	25. Badẽ Durlach	
	26. Badẽ Hochberg	
Sax. inf.	27. Mechelb. Suer.	
Sax. inf.	28. Mechelb. Gustr.	
Sax. sup.	29. Vor-Pomern	
Sax. sup.	30. Hinter-Pomern/ *ad El. Brand.*	

e *Brunsuicens. præcedunt semet invicem juxta ætatem.*

f Verden *factus ex Episcopatu Ducatus anno 1648.*

g Halberstatt *ex Episcopatu Ducat. factus anno 1648. & prætendit præcedentiam, contra* Verden/ *sed hic Ducatus allegat Decretum Cæsaris.*

h Baden *in subscriptione contra* Mechlenb. *prætendit præcedentiam.*

CIVITATES.

Rheinische Banck.

Cölln		*Westph.*
Aach/*cum solitâ protestatione contra* Cölln.		*ejusd.*
Straßburg		*Rhen. sup.*
Lübeck } *alterniren*		*Sax. inf.*
Worms } *alterniren*		
Speyer		
Franckfurt		*Rhen. sup.*
Hagenaw		
Collmar		
Schlettstatt		
Goßlar		
Bremen/*cujus immedietate contradicit Rex Suec. Vid. rationes ap.* Limn. t. 4. l. 7. c. 7.	Circ.	*Sax. inf.*
Müllhausen		
Nordhausen		
Weisenburg am Rhein		
Landaw		
Ober Ehenheim		
Keysersberg		*Rhen. sup.*
Münster in S. Gregorien-Thal.		
Roßheim		
Türckheim		

Dort-

Dortmund		Westph.
Friedberg		Rhen. sup.
Wetzlar		ejusd.
Gelnhausē/cui contradicit Elect. Palat. & domus Hanov.	Circ.	Rhen. inf.

Vult & Hervord admitti, sed repugnat Elector Brandenburgensis ob rationes, quas exhibet Limn. Jur. publ. tom. 5. lib. 7. c. 25. p. 210. usque 254.

Et Hamburgum illam immedietatem, quam obtinuit per Decretum An. 1618. prætendit, sed à Domo Holsatiæ petita fuit An. 1619. revisio. Limn. Jur. publ. tom. 4. lib. 7. c. 23. n. 7.

Schwäbische Banck.

Regenspurg		Bavar.
Augspurg		Suev.
Nürnberg		Franc.
Ulm		
Eßlingen		
Reutlingen		Suev.
Nördlingen	Circ.	
Rotēburg an der Tauber		Franc.
Schwäbisch Hall		
Rothweil		
Uberlingen		
Heilbron		Suev.
Schwäbisch Gemünd		

ſervatur, etſi qui ipſi præſentes, alii autem per Legatos tantum adſint. Quod ſi contingat ut ſimul votis omnium exploratis, neque omnes, nec quatuor minimùm conſentiant, ſecundâ, tertiâ & tot vicibus vota de novo requiruntur, donec vel omnium ſuffragia conſpirent, (quod hodiè in puncto conceſſionis vel prorogationis vectigalium requiritur (*ad. Leopold. art. 21.*) vel majora rem decidant, *Author.* der Grundfeſt. *part. 2. cap. 4. p. 97. 98.*

13. Senatus Principum duo habuit ſcamna, Eccleſiaſticum & Seculare, Geiſtliche und Weltliche Banckh / hiſce hodiè tertium transverſum pro Archi-Epiſcopis & Epiſcopis A. C. addictis adjectum. vid. *Inſtrum. Pac. art. 5. §. 6. Hiſtor. Pac. Osnabr. Monaſt. l. 2. num. 42.* In Spirituali conſident Archi-Duces Auſtriæ & Duces Burgundiæ, (quibus in ſignum præeminentiæ, licet ſint Principes Seculares, locus in eo conceſſus; Et quia Archi-Epiſcopatus Magdeburgenſis nuperrimè per obitum Seren. Dn. Adminiſtratoris, *Auguſti, Ducis Saxoniæ* &c. in nomen Ducatus, & Sereniſſ. ac Potentiſſ. Dn. Electorem Brandenburgicum, Fridericum Wilhelmum, ejusque Familiam tranſiit, juxta diſpoſitionem *Inſtrum. Pac. art. 11.* Ipſe quoque ratione hujus Ducatus iis accenſeri cupit, & in ſcamno hoc Eccleſiaſtico votum ac ſeſſionem ante Epiſco-

piſcopos quærit, imò jam occupavit.) Archi-Epiſcopi, qui non ſunt Electores, Magiſter Ordinis Teutonici, Epiſcopi, Abbates, Prælati, Abbatiſſæ. Ad Seculare pertinent omnes Imperii Principes, Comites & Barones. Vota hoc in conclavi colligit Vice-Marſchallus Imperii, in medio angulo inter duo Scamna, Eccleſiaſticum & Seculare, à tergo Directorii ſedens, eo autem abſente Directorium, in hujus vero abſentia Mag. Ord. Teut. Legatus juxta *Fritſch. p. 2. Elect. I. P. c. 14. Obſ. 4.* per alternationem ab uno ſcamno ad aliud tranſeundo, donec ex Epiſcopis vel Abbatibus Principum dignitate præfulgentibus quisquam ſupereſt, in Prælatis enim minoribus ſubſiſtit, quoad in ſeculari ſcamno, ubi major Principalium votorum numerus eſt, ad Comites pervenit, ante quos illos Prælatos, mox Comites ad dicendam ſententiam evocat. *Hagemeier. de Comit. cap. 5. pag. 24. 25.* Et Principes, tam Eccleſiaſtici quam Politici, Magiſter Ordinis Teutonici, Abbatesque Principali dignitate pollentes quidèm viritim ſua ſuffragia proferunt; Aſt Prælati Principibus non adſcripti, in duo ſcamna, Suevicum ſcil. & Rhenanum, diviſi, curiatim duo tantùm vota habent (vid. *Limn. tom. 2. ad lib. 9. c. 1. num. 143.*) Sicut Comitibus ac Baronibus hodiè in 4. tribus, Wetteravicam, Suevicam, Franconicam & Weſtpha-

phalicam scil. distinctis, quatuor itidem tantum vota Collegialia competunt. vid. *Limn. d. l.* Directorium hujus classis olim solus Archi-Episcopus Salisburgensis tenuit, sed orta tempore Caroli V. inter Ipsum & Archi-Duces Austriæ lite de præcedentia, alternatio inter ipsos tàm in sedendo, quam dirigendo recepta est, quæ adhuc usque durat, interim Archi-Ducis partes in omnibus primæ sunt. v. Grundfest deß Heyl. Römischen Reichs. *p. 2. t. 5. p. m. 119. Limn. tom. 1. addit. l. 9. cap. 1. num. 142.*

14. Senatus Civitatum Imperialium in duo Scamna dividitur, Rhenanum nimirum, & Suevicum, die Rheinische und Schwäbische Banckh / in illo consident Legati Civitatum Imp. tractus Rhenani, Wetteraviæ, Alsatiæ, Saxoniæ, Thuringiæ; In hoc Sueviæ & Franconiæ. vid. *Lehemann. l. 7. c. 113.* Directorium regulariter est penes illam Civitatem, in quâ Comitia celebrantur, hæc peculiari assidet mensæ, & alternatim Civitatum Legatos, à Scamno Rhenano incipiendo, de votis dandis interpellat, data cum Civitatis Ulmensis & Spirensis Registratoribus, (quorum hic Civitatum Rhenensium, ille Suevicarum acta custodit, quibus ante aliquot annos etiam Secretarium Civitatis Norinbergensis, ex speciali favore Civitatum, accessisse tradit *Hagemeier. de Comit. c. 4. p. 35.*) in Protocollum

lum refert, suum ultimo loco subjungens calculum. Quamvis autem Civitatum singulæ hoc in Senatu suam sententiam dicant, respectu tamen totius Imperii Corporis, quod in Comitiis præsens est, Jus duorum suffragiorum tantùm omnes obtinent: De Extraordinario Supplicationum Senatu pro expediendis negotiis & gravaminibus Statuum particularibus, olim ex selectis trium Collegiorum Legatis constitui solito, & communiter Supplications-Rath appellato, cum hodie exoleverit, cum summâ tamen Statuum Evangelicorum displicentiâ, non attinet multa dicere. vide interim si vis, quæ de eo *Sprengerus in Lucern. mod. Stat. Imp. c. 1. p. 40. Hagemeier. de Comit. c. 10. &* Gotlieb von Hagen *in Comitiol. Ratisbon. p. 3. p. 179. seq.* annotarunt.

15. Ut autem L. eo melius constet, quinam ordo in sedendo ac votando in duobus hisce Collegiis (nam quo ordine sedeant ac vota ferant Electores, supra *cap. 10. num. 11. & præsentis capitis 30. num. 12.* dictum) inter Principes Seculares & Ecclesiasticos, Prælatos, Comites ac Civitates servetur, hæc subjiciam schemata.

PRINCIPUM
Scamnum Ecclesiasticum.

Circuli

Episcopi

Austriac. 1. Oesterreich } *alternant*
Bavar. 2. Saltzburg } *ut* Oester-
Burgúdici 3. Burgund } reich *semper ante* Saltzburg *dirigat primò*
Saxon.inf. 4. *Elector Brandenb. ut Dux Magdeburg. hic sessionem nuper occupavit.*
Rhen.sup. 5. Bisantz
Francon. 6. Teutsch Meister
Francon. 7. Bamberg/*protestatur contra præcedentiam* Teutschm.
Franc. 8. Würtzburg } *alternant.*
Rhen.sup. 9. Wormbs }
Franc. 10. Eichstatt } *obtinuit præced.per Decr.Cæs.cont.* Speyer.
Rhen.sup. 11. Speyer }
Rhen.sup. 12. Straßburg
Suev. 13. Costnitz
Suev. 14. Augspurg
Saxon.inf 15. Hildesheim
Westph. 16. Paderborn
Bavar. 17. Freysingen
Bavar. 18. Regenspurg
Bavar. 19. Passaw
Austriac. 20. Trient
Austriac. 21. Brixen } *alternant*
Rhen.sup. 22. Basel }

Suffrag. — *Mog.* (8–14); *Salisb.* (17–21); *Vesont.* (22); *Westph.*

Westph.	23. Lüttich		Colon.
Westph.	24. Münster		Mog.
Suevici	25. Chur		
Rhen. sup.	26. Fulda	competunt	
Suev.	27. Kempten	competunt	
Suev.	28. Elwangen	competunt	
Rhen. sup.	29. Murbach	competunt	
Rhen. sup.	30. Luders	competunt	
Abbatia Rhen. sup.	31. Johanniter-Meister competit cum anteced.		
Bavar.	32. Berchtesgaden		
Rhen. sup.	33. Weißeburg	competunt	
Rhen. sup.	34. Brinn	competunt	
Westph.	35. Stablo	competunt	
Westph.	36. Corvey	competunt	
Præl. Suev.	37. Schwäb. Prælaten		
Præl. Rhen. sup.	38. Rheinische Prælaten/ pervenere ad votum 1653.		

Postulati, qui session. in Scamno transverso hab.

1. *Archi-Ep. Magd. circ. Saxon. infer. hactenus. nunc verò, ceu dictum, El. Brandenb. ut Dux Magdeburg. in Scamno Ecclesiast. sessionem occupavit.*
2. *Osnabrug. Circ.* Westph. *Anno 1663. etiam in Scamno transverso sedit, aliàs alternat cum* Münster *&* Lüttich.
3. Lübeck *Circ. Saxon. inf*

Scamnum Seculare.

Circ.			
Bavar.	1. Bäyern		
Rhen. sup.	2. Pfaltz Lautern / ad Elect. Pal.		a
Rhen. sup.	3. Pfaltz Simmern		
Bavar.	4. Pfaltz Neuburg		
Saxon. inf.	5. Bremen ad Reg. Sueciæ		b
Rhen. sup.	6. Pfaltz Zweybrücken		
	8. Pfaltz Veldens und Lautereck /		
Sax. sup.	8. Sachsen Altenburg	c	
	9. Sachsen Coburg		
	10. Sachsen Weimar		
	11. Sachsen Gotha		
	12. Sachsen Eisenach /		
Francon.	13. Brandeb. Culmbach	d	
Francon.	14. Brandeb. Anspach		

a *Palatini protestantur ratione præcedent. contra* Beyern / *sed* Beyern *est in possessione.*

b Bremen *antè Archi-Episcopatus factus Ducatus an. 1648. per Instr. Pac. art. 10.*

c *Saxones protestantur ratione præcedentiæ contra Palatin. & Bavaros.*

d *Brandenburgens. cont.* Sachs. *& Palat. quærendo alternativam.*

Sax.

Circ.			
Sax. inf.	15. Braunsch Wolffebüt. 16. Braunsch Zell 17 Braunsch. Grubẽhag ad Zell 18. Braunsch. Calenberg		e
	Hic olim sedit Jülch/ *nunc ob controver. voto carens.*		
Westph.	19. Verden *ad Reg. Sueciæ*		f
Sax. inf.	20. Halberstatt *ad El. Brand.*		g
Suev.	31. Würtenberg	alternant	
Rhen. sup.	22. Hessen Cassell	alternant	
Rhen. sup.	23. Hessen Darmst.	alternant	
Suev.	24. Baden Baden 25. Badẽ Durlach 26. Badẽ Hochberg	alternant	h
Sax. inf.	27. Mechelb. Suer.	alternant	
Sax. inf.	28. Mechelb. Gustr.	alternant	
Sax. sup.	29. Vor-Pomern	alternant	
Sax. sup.	30. Hinter-Pommern/ *ad El. Brand.*	alternant	

e *Brunsuicens. præcedunt semet invicem juxta ætatem.*

f Verden *factus ex Episcopatu Ducatus anno 1648.*

g Halberstatt *ex Episcopatu Ducat. factus anno 1648. & prætendit præcedentiam, contra* Verden/ *sed hic Ducatus allegat Decretum Cæsaris.*

h Baden *in subscriptione contra* Mechlenb. *prætendit præcedentium.*

Circ.		
	Sax. inf.	31. Sachs. Lauenburg
	Westph.	32. Minden i
	Sax. inf.	33. Holstein Glückstatt / 34. Holstein Gottorff } *competit item* Holstein *cum* Sachsen-Lauenb.
	Rhen. sup.	35. Savoyen
	Bavar.	36. Leuchtenberg *Beneficio Ferdin. II. ad Bavaros pervenit*
	Sax. sup.	37. Anhalt
	Franc.	38. Henneberg *ad Saxon.*
	Sax. inf.	39. Swerin k
		40. Camin
	Sax. inf.	41 Ratzenburg
	Rhen. sup.	42. Hirschfeld
	Rhen. sup.	43. Lothringẽ wegen *Numeni*
	Null. Circ.	44. Mompelgard
	Dubii	45. Arnberg. *Alii enim referunt ad Circ. Rhen. inf. alii ad Westph. sed contrib. Circ. Rhen. inf.* l

i Minden / *ex Episcop. Ducatus factus anno 1648. competit cum* Sachsen Lauenburg

k Swerin & Camin ac Ratzenburg } *ex Episc. fact. Ducat. 1648.*

l *Prætendit* Arnberg *præced. contra Mompelgard.*

Suev.

Circ. {
- *Suev.* 45. Hohenzollern
- *Bavar.* 46. Eggenberg
- *Bavar.* 47. Lobkowitz
- *Rhen. sup.* 48. Salm m
- *Rhen. sup.* 49. Dietrichstein/*non amplius*
- *West.* { 50. Nassau Hadamar & Sigē n; 51. Piccolomini, *nunc non amplius*; 52. Nassau Dillenberg o
- 53. Auersperg *
- 54. Porcia, *hodie non amplius*
- 55. OstFrießland
- 56. Fürstenberg
- 57. Schwartzenberg
- Comites { Schwäb. Grafen } *alternant.*; Wetterau. Grafen }; Fränckische Grafen p; Westphalische Grafen q

m Salm *praetendit contra* Lobkowitz & Eggenberg.

n Nassau *contra praecedentes ex antiquitate familiae.*

o Nassau Dillenberg *contra N.* Hadamar.

* Auersperg *habet partem Comitatus* Tengen *appellati, in Suevia siti, eaque ratione potest collocari in Circulo Suevico.*

p *Franc. restituti anno 1641.*

q *Westphal. introducti ann. 1654.*

CIVITATES.

Rheinische Banck.

Cölln	Circ.	Westph. Jud.
Aach/*cum solita protestatione contra* Cölln.		
Straßburg		Rhen. sup.
Lübeck } *alterniren*		Sax. inf.
Worms } *alterniren*		
Speyer		Rhen. sup.
Franckfurt		
Hagenaw		
Collmar		
Schlettstatt		
Goßlar		Sax. inf.
Bremen/*cujus immedietati contradicit Rex Suec. Vid. rationes ap.* Limn. t. 4. l. 7. c. 7.		
Müllhausen		
Nordhausen		
Weisenburg am Rhein		Rhen. sup.
Landaw		
Ober Ehenheim		
Keysersberg		
Münster in S. Gregorien-Thal.		
Roßheim		
Türckheim		

Dort-

Dortmund	Circ.	Westph.
Friedberg		Rhen. sup.
Wetzlar		ejusd.
Gelnhausē/*cui contradicit Elect. Palat. & domus Hanov.*		Rhen. inf.

Vult & Hervord admitti, sed repugnat Elector Brandenburgensis ob rationes. quas exhibet Limn. Jur. publ. tom. 5. lib. 7. c. 25. p. 210. usque 254.

Et Hamburgum illam immedietatem, quam obtinuit per Decretum An. 1618. prætendit, sed à Domo Holsatia petita fuit An. 1619. revisio. Limn. Jur. publ. tom. 4. lib. 7. c. 23. n. 7.

Schwäbische Banck.

Regenspurg	Circ.	*Bavar.*
Augspurg		*Suev.*
Nürnberg		*Franc.*
Vlm		*Suev.*
Eßlingen		
Reutlingen		
Nördlingen		
Rotēburg an der Tauber		*Franc.*
Schwäbisch Hall		*Suev.*
Rothweill		
Vberlingen		
Heilbron		
Schwäbisch Gemünd		

Memmingen		
Lindaw		Suev.
Dünckelspiel		
Biberach		
Ravenspurg		
Schweinfurt		Franc.
Kempten		Suev.
Winsheim		Franc.
Kauffbeuren		Suev.
Well		
Wangen		
Isny	Circ.	
Pfullendorff		Suev.
Offenburg		
Leutkirchen		
Wimpffen		
Weisenburg im Nordgau		Franc.
Gingen		
Gengenbach		
Zell am Hammerbach		Suev.
Buchhorn		
Aalen		
Buchaw am Federsee		
Bopfingen		

16. Cum

16. Cum omnes ergò vota sua in singulis Collegiis ordine exposuerunt, (quod faciunt aperto capite, & stantes, multa sua libertate & cæterorum silentio; (vid. *Hagemeier. de Comit. c. 5. p. 24.)* exulantibus titulorum solennitatibus, & Mareschallo in evocando nonnisi nomen *Domus* ac *Familiæ*, siq; in plures ramos ea distincta, & *linea*, v.gr. Sachsen Weymar/ Sachsen Gotha ꝛc. in Ecclesiasticis verò Archi-Episcopatus, Episcopatus sedem, v.g. Saltzburg/ Bamberg ꝛc. absque ulteriori elogio appellante; Legatis vero Principum suorum mentionem facientibus, interdum *Serenitatis*, *Celsitudinis*, plerumque autem generali *Principalium* vocabulo utentibus (vid. *Limn. tom. 1. addit. ad l. 5. c. 7. p. 877. Arum. de Comit. c. 3. num. 46.)* Civitatensibus autem mittentes suos Superiorum ac Comittentium titulo appellantibus; & linguâ quidem Germanicâ, Principum Circuli Burgundici Legatis exceptis, Bisontino scil. Sabaudo, Lotharingico, qui in proferendis votis Latino utuntur sermone, quod facere possunt, etiamsi Germanicam linguam calleant, v. *Hagemeier d. l. Limn. ad Capit. Carol. V. art. 14. & ad A. B. Obs. Prælim. 1. Arum. de Comit. c. 7. numer. 138. seqq.)* Directores ex iisdem, juxta majora, conclusum Collegii formant, formatum prælegunt, Hinc Collegium Principum per Præfectum meta-

metatorum, Reichs-Quartiermeister / Directorio Moguntino se ad re-& corre-lationem paratum esse denunciat. Conveniunt igitur initio hæc duo Majora Collegia in majori atrio, quo Propositio facta, & sessionibus occupatis, Directores cujusque Curiæ sententiam aperiunt. Si sententiæ discrepantes inveniantur, utraque Classis in peculiarem locum concedit, & ulterius de materia controversa deliberat. Post hanc deliberationem iterùm congrediuntur, & Directorium Principum, quid Principum Senatui videatur, Electorum Collegio refert, hocque rursus illi, in quibus sibi cum eo conveniat, in quibus vero priori sententiæ adhuc inhæreat, nec ab ea recedere queat, fore sperans, ut & Principes in idem nunc sint consensuri, exponit. Sicque tamdiu conferunt, donec vel commune Conclusum eliciatur, vel manifestè appareat, hæc duo Collegia nulla ratione conciliari posse. Utroque casu Civitates Imp. per Secretarium Cancellariæ Moguntinensis ad commune Buleuterium (den Re- und correlations-Saal vocant) vocantur, ægrè ferentes se hactenus à simultanea Re-& correlatione, quæ primo inter duo ista Majora Collegia habetur, excludi, eoque ipso effectu suffragii decisivi contra *Instr. Pac. art. 8. §. tam in universalibus &c.* iniquè frustrari, conquerentes. v. *infra sect. 2. c. 9.* Vocatæ veniunt

niunt

niunt ac ſtando (reliquis ex Electorali & Principum Collegiis interim, ut indicetur aliqua dignitatis differentia, ſedes ſuas tenentibus) majorum Collegiorum Concluſa, inque quibus Electores & Principes conſentiant vel diſſentiant, percipiunt. Mox & ipſæ Concluſum ſuum per Directorium ſuum exponunt, quo facto manifeſtum evadit, an duobus ſuperioribus adſtipulentur, an diverſam ab illis opinionem amplectantur. *Sprenger. in Luc. mod. Stat. Imp. cap. 1. p. 35. 36. Hagemeier. de Comit. cap. 7. p. 55. 56.*

17. Hæc Statuum ſive concors ſive diſcors ſententia in Concluſum Comitiale, vulgò Reichs-Guttachten vocant, per Moguntinū redacta v. *Hagemeier. d. l.* per Deputatos (qui vel Ordinarii vel ambulatorii vid. *Auth.* der Grundfeſt. *p. 2. c. 9. Limn. tom. 2. & Fritſch. tom. 3. addit. ad l. 9. c. 1. num. 167. & 168.* ubi lites circa hoc negotium proximè agitatas diligenter exponunt,) Cæſari vel ejuſdem Commiſſario refertur, expectantibus interim Statibus Cæſaris reſponſum, quod Directorio Moguntino mitti, & ab hoc reliquis Statibus per dictaturam communicari conſuevit. *Sprenger. d. l. p. 39. Hagemeier. d. tr. cap. 8.* Si hoc à Concluſo Statuum diſcrepat, nova in tribus prædictis Collegiis inſtituitur Conſultatio, & inter Cæſarem ac Status res replicando, duplicando, triplicando &c. tamdiu diſceptatur, donec alterutra pars in alterius ſen-

ſententiam concedat. Si vero Cæſar & Ordines componi non poſſint hac ratione, exiſtimant nonnulli, Imperatoris ſententiam prævalere, eamque Ordinibus legem conſtituere; alii, non obſtante Cæſaris arbitrio, Statuum concluſionem vim decreti Comitialis ſortiri opinantur. (vid. *Dn. Maurit. Diſſ. de Receſſib. Imp. th. 10* ubi utriusque ſententiæ Patronos adducit) Sed neutrum regiminis noſtri formæ congruit. Neque enim Imperator ſolus, neque ſoli Imperii Status absque Imperatore decreta & leges Imp. ſancire poſſunt. *Inſtr. Pac. art. 8.* verſ. *gaudeant*. Nec obſtat, quod ipſi Status Cæſarem ex plenitudine poteſtatis tali caſu emergente, legem Comitialem facere poſſe, agnoſcere videantur, in Comitiis Ratisbonenſibus anno 1576. Imperatori hunc in modum ſupplicantes: Iſt demnach unſers unterthänigſten erachtens gantz unvonnöthen / auff eines oder andern Theils Bewilligung zuſehen oder zuwarten / ſondern Ew. Käyſerl. Majeſtät haben diß falls vollkommene Macht und Gewalt zu Verhütung gröſſers Vnrahts Ihr Käyſerl. Ambt zu interponiren. *Bertram. th. 74.* Hoc enim procedit, ſi Status ſuo juri renuntient, remque, de qua inter ipſos conveniri nequit, deciſioni Imperiali permittant, quod dictis Comitiis factum. Alii ſemiſſem Comitiorum Imperatori, ſemiſſem Statibus tribuunt. vid.

Lam-

Lampad. 3. 8. 13. sed hac ſtante ſententia, Imperatoris ſemiſſi Electorum ſextante accedente, irritum fieret reliquorum Statuum Jus, ſummaque Imperii hoc pacto ad ſolum Cæſarem & Electores devolveretur. Quare recentiores quidam hac forma loquendi meritò abſtinent, & quicquid in Comitiis concluditur, inſtar contractus ſive transactionis inter Imperatorem ex una, Statusque Imperii ex altera parte initum malunt. vid. *Herm. c. 36. §. 78.*

18. Regulariter autem in Comitiis Imp. ſtandum eſt majoribus, *quæ num ex numero vel ratione æſtimari debeant?* otioſa eſt quæſtio, ac infinitæ litis fomes, cum neutra conſultantium pars facilè velit ſine ratione ſententiam dixiſſe videri. Excipiuntur tamen ab iſta regula in *Inſt. Pac. art. 5 §. 19.* cauſæ religionem ſive directè ſive indirectè concernentes. 2. omnia alia negotia, in quibus Status tanquam unum corpus conſiderari nequeunt, nam in his Catholicis & A. C. addictis in duas partes euntibus ſola amicabilis compoſitio lites dirimat, non attentâ votorum pluralitate. confer. Dn. *Strauch. Diſſ. 7. th. 2. 3. add. Cap. Leop. art. 21.* In materia collectarum quid obtinere debeat. *d. art. Inſtr. Pacis* in ſequentia Comitia rejectum. Aſt in Comitiis proximis anno 1653. mota quidem rurſus eſt ea quæſtio, ſed indeciſa

cisa remansit. vid. *Burgold.p.2.Disc.19.membr. ult.in fin.* Nam Senatui Electorum quodammodo majoritas votorum in materia Collectarum placuit, eique etiam in Senatu Principum Catholici certâ tn. conditione adstipulati, sed Civitates in contraria sententia perstiterunt ex rationibus pluribus *à Limn. tom.5. l.P.l.9.c.1. num. 182.* adductis. Evangelici autem in Senatu Principum inter collectas voluntarias & necessarias disting. esse arbitrati sunt. Etsi verò distinctio illa ab aliis planè rejiciatur, tamen judice *Conringio* non omni caret fundamento. Alias plures causas, in quibus locus numerò vincentibus non fiat suffragiis, addit *Bertr. th. 73.* Si tamen ex his demas eas, quibus alicui lege, pacto, consuetudine, possessione vel aliter quæsitum Jus est, in reliquis tutius sequeris regulam, quæ pluralitate stare jubet. *Strauch. Diss 7.th.3. add. R.I. de anno 1654.* §. in Crayß-Handlungen sollen ꝛc. & §. den zweyten Puncten ꝛc.

19. Si Cæsar & Ordines in idem placitum consenserint, Conclusum à Directorio Moguntino in conceptum alicujus Recessus redigitur, quod in conclavi Electorum Cæsareæ Maj. Commissariis ac cæterorum Statuum Deputatis (quorum in nuperrimis Comitiis longè plures, quam olim, fuisse refert. *Author.* der Grundfest. deß H. Röm. Reichs.
p.2.

p. 2. c. 10. publicè prælegitur, examinatur, & si ita visum, castigatur, corrigitur. *Limn. tom. 4. l. P. l. 9. c 1. num. 195.* qui ex actis Comitialibus anni 1641. refert, Principes in dictis Comitiis, ut in omnibus ac singulis Collegiis prælegatur, desiderasse. Ubi consonans omnium est spiritus, Recessus in formam redigitur authenticam, ejusque duo pergameno inscribuntur exemplaria, quibus Imperator & Status Deputati nomina ac sigilla apponunt. vid. *Lehman. l. 7. c. 124.* Grundfest. *p. 2. c. 10. Limn l. 9. c. 1. num 205. & seqq.* ubi ostendit, quod varia ut subscriptionis sic & obsignationis abhinc sit observata ratio. Quæ in ultimo Recessu *de anno 1654.* servata fuerit, ex ipso § *f. d. Recessus* apparet, quem ubi quis contulerit cum schemate ab *Herm. Herm. c. 36. num. 84.* exhibito, facilè animadvertet, ibidem omissam esse Saxonicam & Brandenburgicam subsignationem, ac in Bavarica pro Comite Wolfeghensi Maximiliano Wilibaldo ibi legi Hermannum Egonem Comitem Curtium. add. *Limn. tom. 5. l. 9. c. 1. n. 210.*

20. Sequitur post Recessus publicatio, ita ut Imperator Status omnes denuo in Curia comparere jubeat, quod si factum, Ipse vel Commissarius ejus paucis repetunt, quod, quæ post maturas deliberationes conclusa fuerunt, in scripturam redacta ac modò præ-

legenda ſint. Moguntinus deinceps Cancellarius in conſeſſu Imperatoris ac Statuum publicè Receſſum prælegit, quam lectionem excipit admonitio Imperatoris ad Status, ut ſingula Receſſus per dictaturam à Directorio Moguntino communicandi capita ſarta tecta ſervare velint. *Arum. c. 8. num. 103.* Publicati Receſſus Originale unum Imperatoris, (in die Reichs-Hoff-Cantzley/) alterũ Moguntinæ Cancellariæ (in deß Reichs-Cantzley) infertur. Dein Moguntinus ad juſſum Cæſaris Copiam ejus Cameræ Imperialis Judicio transmittit, ut ſecundum eam Proceſſus dirigatur, ac cauſæ litigantium determinentur, ante quam inſinuationem, & quod eam excipit, commune Decretum, ut vocant, quo litigantes Advocati, Procuratores de obſervantia admonentur, Cameram ad obſervationem Receſſuum non adſtringi nuperrimè monuit *Notator ad Rhoding. p. 2. t. 1.* Sic tandem peractis Comitiis Cæſar & Status diſcedunt. Sed *an hi prius Cæſari valedicere tenentur?* Ita tradit *Arum. de Comit. c. 8. n. 108.* Sed vid. *Auth.* der Grundfeſt. *p. 2. c. 10, p. 184,* ubi ſolennem valedictionem, finitis penitus Comitiis, nec jure neceſſariam, nec Praxi receptam eſſe, adeoque aſſertum illud, & *R. I. de anno 1654. §.* dieweil wir aber ꝛc. 5. de diſceſſu unius vel alterius Status, qui fit durantibus adhucdum Comitialibus conſultationibus, acci-

cipiendum esse, docet, ad quod discessus genus procul dubio etiam pertinet Moguntini prærogativa apud *Bœcler. Not. S. R. Imp. p. 98. num. 13.* recensita.

CAPUT XXXI.

De Comitiis Imperii Particularibus.

COmitiorum Imperii Particularium Species sunt I. *Conventus Electorum*, qui duplicis sunt generis. Aut enim Electores de novo Rege Romanorum eligendo deliberaturi conveniunt, & illi Conventus dicuntur Wahltäge / de quibus supra *cap. 2.* egimus: aut de aliis Imperii negotiis, prout tempus & necessitas exigit v. g. Pace, bello, tuenda Collegii Electoralis authoritate, deliberationes ab eis instituuntur, & Churfürsten- oder Collegial- Täge appellantur, de quibus infra *sect. 2. cap. 2.* agimus. II. *Comitia Deputatorum Imperii*, gemeine Reichs-Deputations- Täge / Ordinari Reichs- Deputations- Convent. Decreto Augustano anno 1555. primitus pro salute Germaniæ, ut motus graviores, quibus compescendis Circulorum vires non essent pares, in illis componerentur, instituta, quæ Comitiorum Universalium quasi Epitome sunt; Describimus ea cum Fritschio, quod *sint conventus Imperii particularis ab Electore Moguntino Francofurti vel alibi in-*

dictus, in quo Commissarii Cæsarei, Electores & Deputati Ordines Imperii, ut de certis negotiis salutem Imperii cum primis concernentibus deliberent, conveniunt.

2. Numerus horum Deputatorum (qui deß Reichs Deputirte Stände/ hodiè vocantur. *R. I. de anno 1641.* §. uber dieses. *92.*) primum quidem ad pauciores restrictus fuit; A. 1555. enim tantùm Deputati fuere sex Electores, quatuor Principes, Archidux Austriæ sc. Episcopus Würzburgensis, Monasteriensis & Dux Bavariæ; Prælatus unus Weingartensis scil. Comes unus, Fürstenbergicus scil. & duæ Civitates, Colonia nimirum ac Norinberga; & quidem pro illa tantùm vice; nam ut munus personale ipsis tum deferebatur saltem dignitas ista Deputatoria. *R. I. de anno 1555.* §. So sich dann abermals 2c. Sed postea iis adjecti sunt; Dux Juliacensis, Landgravius Hassiæ, Episcopus Constantiensis, Dux Burgundiæ, Dux Brunsuicensis, & Dux Pomeraniæ, insimulque Ordinatio, quæ initio personalis tantùm erat, ad successores & heredes translata. vid. *R. I. de anno 1559.* §. Nachdem Sich 2c. *de anno 1570.* §. Und damit Solches 2c. Numerus hic ita auctus stetit, donec inter Imperium & Regnum Sueciæ Pax anno hujus seculi 48. iniretur (vid. *Bertram de Comit. th. 12.* ubi notat, extra ordinem ob peculiares, de quibus tum

actum

actum, causas factum esse, quod in Conventu Deputat. ann. 1571. Francofurti instituto plures comparuerint.) Tum enim *Instr. Pac. art. 5. § 18.* sancitum fuit: In Conventibus Deputatorum Imperii ordinariis numerus ex utriusque religionis Proceribus æquetur. De personis autem vel Statibus Imperii adjungendis in Comitiis proximis statuatur. Cui Constitutioni in proximis Comitiis *aliqua ratione* (necdum enim exacta est paritas, Catholicis in Principum Classe uno voto adhuc præponderantibus, vid. *Sprenger. Luc. mod. Stat. Imp. c. 1. p. 48* add. *R. I. de 1654. §. 91.* ex quo patet, temperamentũ pro obtinenda religionis paritate in Senatu Electorum, de quo ibi agitur, itidem temporale tantùm in proximo Conventu Francofurtensi saltem observandum esse;) satisfactum fuit. vid *d. R. I. de anno 1654. §.* Und dieweil ꝛc. *195* Juxta quem Ordinarii Deputati præter Imperatoris Commissarios, Electores, eorumq; Legatos, hodie sunt Archi Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Episcop⁹ Würzburgens. Constantiens. Monasteriensis, Dux Bavariæ, Dux Saxoniæ in Altenburg, non sine contradictione Saxo-Vinariensis, & Gothani, antequam Linea Altenburgensis in Friderico Wilhelmo An. 1672. defecit. vid. *Author.* der Grundfest. *p. 3. c. 6. pag. 282. e. seq. Fritsch. de Convent. Deput. Ordin. cap. 3. th. 7. ibique adject.* Illâ autem in dicto

Principe, qui solus supererat, & die 14. April. 1672. adhuc minorennis est mortuus, extinctâ, controversia nunc cessat, Ducique Saxo-Gothano à Vinariensibus locus inter Ordinarios Deputatos Imperii sponte relictus mansit, ex Transactione de Successione Altenburgensi inter Domum Saxo-Gothanam & Vinariensem Anno 1672. initâ, (ut patet auß dem Recess zwischen denen Fürstl. Häusern/ Gotha und Weinmar/ wegen der Altenburgischen Succession Anno 1672. §. Zum Dritten/ Nachdem auch biß anhero wir allerseits auff Reichs- und Crayß-Tagen wegen deß Fürstenthumbs Eysenach/dessen Aempter Wir Hertzog Ernst (von Gotha) in hiebevorigen Landstheilungen zur helffte erlangt/ ein Fürstlich Votum miteinander in commun geführt/ nunmehro aber Uns Hertzog Ernsten mit dem Fürstenthumb Altenburg und Coburg zwey Vota, und zugleich die bißher Altenburgischen theils gehabte Stelle unter denen Ordinari-Reichs-Deputirten zukommet: So wollen Wir Uns hingegen Unserer Vettern Ld Ld.Ld.und Dero Nachkommen zum Besten solches halben Eysenachischen Voti begeben haben/ also daß Ihre Ld. Ld. Ld. solches sampt oder sonders/ wie Sie Sich dessen vergleichen möchten/ allein und ohne fernere Unsere Concurrentz führen mögen; Wormit die drey Gebrüdere wohl zufrieden/ und hingegen von den obigen Votis deß Alten-

burgi-

burgischen und Coburgischen Fürstenthumbs auff Reichs-Crayß- und Deputations-Tägen gäntzlich abstehen/) Marchio Brandenburgensis in Culmbach/ contradicente Marchione Brandenburg. in Anspach/ v. Grundf. *d.p.3.c.6.circa fin.* Dux Brunsuicensis in Wolffenbüttel, Dux Pomeraniæ, communicante Sueco cum Electore Brandenb. ratione Pommern/ Dux Megapolitanus in Suerin/(ita tamen ut Domus Mecklenburg Gustraw in hujus consortium etiam admitti velit) Dux Würtemb. Landgravius Hassiæ, alternante Linea Cassellana & Darmstadina, Prælatus Weingartensis, Comes de Fürstenberg, Comites Wetteraviæ, qui comparent per Directorem, de cujus lite cum Furstenberg. v. *Fritsch de Convent. Deput. c. 3. th. 8. ibique adject. p. 123. seqq.* Civitates: Colonia, Aquisgranum, Norinberga, Argentoratum, Ratisbona, Uberlingen. Desiderarunt plures alii Principes Imp. in præsentibus Comitiis in numerum Deputatorum Ordin. recipi, ut Saltzburg/ Teutsch-Meister/ Passaw/ Bamberg/ Baden-Durlach/ etc. nihil tamen obtinuerunt. vid. *Balth. Venator. relat. Comit. IV. num. 11. Fritsch. tr. de Convent. Deput. cap. 3. th. 9.*

3. Causæ ac negotia, de quibus deliberationes in hujus generis Conventibus instituuntur, sunt vel ordinaria vel extraordinaria. Inter ea est compositio internorum motuum

Imperii. *R. I. de anno 1555.* §. So Sich dann ꝛc. Hæc varia sunt v. gr. punctus securitatis publicæ, justitiæ, restituendorum ex capite Amnestiæ, & gravaminum, Reformationis Ordinationis Politicæ. vid. *Fritsch. tr. de Convent. Deput. Imp. Ordin. cap 5. thes. 1. 2. 3.* ubi *seq. num. 5.* quoque subjicit, acriter inter Status Imp. in nuperrimis Comitiis disceptatum fuisse: *Num punctus moderationis matriculæ etiam in Conventu Deputatorum Ordinario: An vero in Circulis, juxta priores Imperii Constitutiones, tractari deberet?* Pro Circulorum autem jure Principes contra Collegium Electorale pugnasse, quorum rationes ad longum ipse ibidem adducit.

4. Locus ordinarius horum Conventuum equidem est Francofurtum ad Mœnum, ex causa tamen alius constitui potest, idque non modo text. in *R. I. de anno 1570.* § derhalben solches ꝛc. 19. sed & exemplum Recessus Deput. Spirensis evincit, (Sed v. *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 9. c. 1. n. 235. p. 340. seqq.* & *in tr. de Convent. Deput. Ordin. c. 4. th. 4. ibique addit.*) & Jus Deputatos convocandi, si non jam tum ab Imperio certus dies assignatus. vid. *R. I. de anno 1654. §. 94.* est penes Moguntinum, sicut Jus in Conventibus proponendi penes Commissarios Cæsareos, *Fritsch. d. tr. c. 6. n. 2.* Modus a. suffragandi hic est: Ordines in duas Classes, Electorum & Principum, discedunt

(quan-

(quanquam Principes *A. C.* ſeſe huic Electorum ſeparationi acriter opponant; an Comitia hodierna plenam controverſiæ definitionem ſint datura, dies docebit, utriusque partis rationes exhibet Reſponſum Collegii Electoralis ad monita Principum, quod exſtat apud *Limn. tom. 5. l. 1. c. 1. num. 230. p. 368. ſeqq. Conf. Fritſch. d. tr. c. 6. theſ. 4 Lundorp. contin. p. 7. l. 6. c. 333. & c. 368 add Speidel. voc. Deputations-* Tag.) In ſingulis claſſibus ſinguli Status ad provocationem Directoris, qui inter Electores Moguntinus, in Principum claſſe Archi-Dux Auſtriæ eſt, viritim ſententiam dicunt, jus tamen omne ſuffragiorum inter eosdem hoc deinceps modo dividitur, ut Electores unam, cæterique Principes & Status alteram conſtituant partem. Et ut in univerſum in Deputationis Conventu quid ſtatui poſſit, neceſſe eſt, ut duæ Curiæ ſcil. der Chur- und Fürſten-Raht/ inter ſe & cum ipſis Legatus Cæſareus conſentiant, ita ut nec Legato Cæſareo, nec Ordinum claſſibus ſeparatim aliquid ſtatuere liceat, nec Claſſis una cum Cæſareo Legato quidquam poſſit, ſed vel inter ſeſe convenire, vel rem indefinitam manere, neceſſe ſit. *R. I. de anno 1555.* §. und im Fall ꝛc. verſ. alsdann ſollen die Churfürſten ꝛc. Quod autem ab ipſis conſentientibus conſtitutum eſt, à Directorio Moguntino in formam Receſſus, deß Reichs Deputa-

 tions-

tions Abschied/ redactum, eundem cum communibus totius Imperii Decretis obtinet valorem. *R, I. de anno 1594.* §. was und so viel ꝛc. 97. ibi: und an Statt allgemeiner Stände deß Reichs beschließlich zu erörtern ꝛc. quando scilic. decidendi facultas iis ab Imperio concredita, prout factũ A. 1594. *R. I. de d. A.* §. wen und so viel ꝛc. alias autem decidendi facultate eos *per se*, ex lege haud gaudere, sed saltem suffragio consultativo frui, consiliumque suum cum voto plenis Comitiis referre teneri, notat *Sprenger. Luc. mod. Stat. Imp. c. 1. p. m. 47.* ac *Fritsch. d. tr. c. 7. th. 1.* allegantes *R. I. de anno 1555.* §. und im fall ꝛc. *66. & seqq. A. 1654* §. den zweyten Puncten ꝛc. *191.* ibi: und in ein Guttachten verfassen.

5. Ab his Conventibus Deputatorum Imperii, quos Ordinarios dicunt, omnino distinguendæ sunt Deputationes Comitiales, quas Extraordinarias vocant, quando scil. in Comitiis universalibus aliqui ex Senatu Imperii deliguntur, qui rem, quæ in pleno Senatu, sc. tribus Ordinum Imp. curiis sine magnis sumptibus non potuit expediri, aut specialem peritiorum requirat cognitionem, pro suo pondere examinent & componant, qui deß Reichs Ausschuß vocari possent. Putatur rebus concludendis propter Statuum multitudinem hæc Deputatio celeriorem exhibere terminationem, hinc utplurimum, quando in

Comi-

Comitiis novus in deliberationem venit punctus, principio, an Status de eo in pleno Senatu vel coram certis ejusdem Deputatis (durch ein Ausschuß) deliberare velint, quæri solet. Et Electores quidem ægrè hunc modum admittunt, cum prærogativę eorum non parum deroget, quia hic ipsorum vota cum votis aliorum Deputatorum ejusdem sunt tantùm valoris, ipsaque facilè superari queunt. Pariter plerumque A. C. Statibus, quoties quæstio hæc mota, & modo in nuperis Comitiis, plurimis plenum consilium placuisse refert *Speidel. voc. Deputation. &c.* ubi elegantes pro eo rationes. Id etiam in Senatu Principum ratione horum Deputatorum sæpius in Comitiis disputatum fuit, utrum ex scamnis, aut ex Circulis eligi debeant vid. *Arumaeum de Comit. c. 7. n. 122.* ubi decidit. In *Instrum. Pac. art. 5. §. 18.* de hisce Deputationibus ita cautum: *In horum (*Deputatorum scilic. Ordinariorum*) conventibus*, itemque Comitiis universalibus, sive ex uno, sive duobus aut tribus Imperii Collegiis quacunque occasione aut ad quæcunq; negotia deputandi veniant, æquetur Deputatorum numerus ex utriusque religionis Proceribus. *Ubi extraordinariis Commissionibus negotia in Imperio expedienda occurrunt, si res inter A. C. Status versatur, eidem religioni addicti deputentur, si inter*

inter Catholicos, soli Catholi, si inter Catholicos & A. C. Status, utriusque religionis pari numero Commissarii denominentur.

6. *An Cæsare moriente Conventus Deputatorum Ordinar. imprimis, exspiret?* Aliquando quæsitum ac disputatum fuisse meminit *Sprenger. in Lucern. mod. Stat. Imp. p. 46.* testatur autem, quod plurimi eo inclinarint, quod cum Deputatio formam habeat delegationis, delegatorum vero munus per mortem delegantis nonnisi re integra exspiret, Deputatorum Conventus Cæsaris morte nequaquam dissolvantur, quia vices mortui Imperatoris Vicarii Imperii repræsentant. Et hanc negativam quoque Imperii usum & Praxin comprobasse testis est *Fritsch. d. tr. c. 7. th. 2.* Indem daß Chur-Maintz anno 1657. im Septembr. ein Schreiben pro continuatione deß Ordinari-Reichs-Deputations Convents an die Herrn Mit-Churfürsten abgehen laßen/ und post mortem Ferdinandi III. Imp. noch immerzu Memorialia an die Reichs-Deputirte zu Franckfurt abgegeben und angenommen worden.

7. III. *Conventus Circulares* de quibus supra *parte General. Cap. ult.* agere antevertimus. IV. *Conventus Visitatorum Cameræ,* (Visitations-Täge/ Cammer-Gerichts Visitation) in quibus à Commissariis Cæsaris ac Statibus Imperii, eorumve Deputatis Consiliariis defectus,

fectus, vitiaque tùm personarum, tùm Processus Judicii Cameralis investigantur ac corriguntur. Dividitur vulgò Visitatio Cameræ in Ordinariam & Extraordinariam. Ordinaria dicitur, quæ peragitur ab illis Statibus, quos ordo inter se communi consensu receptus visitandi Cameram, juxta modum in Constitutionibus Imperii præscriptum, tangit. Extraordinaria vero, quam perficiunt illi Status, quos alias ordo ille non tangit. Ultima Ordinaria Visitatio *Ann. 1582.* peracta est, ut ex *R. I. de anno 1654.* §. nachdem nun ꝛc. *132.* patet, quæ ergò sequentibus annis *1583. 84. 85. 86. 87. 1595. 1651.* habitæ, extraordinariæ omnes fuerunt.

8. Debebant autem ex publica legum dispositione ejusmodi Conventus singulis annis celebrari, vel Visitatio Cameræ quotannis fieri, & ex præscripto Ordinationis Cameræ (*p. 1. t. 50*) quidem Calendis Maiis annuis primò Imperator vel Rex Rom. suos Commissarios, dein Elector Moguntinus tanquam Archi-Cancellarius Imperii per Germaniam suos Consiliarios, reliqui item Electores vicissim Consiliarium mittere: Porrò bini Principes, unus ex Secularibus, alter ex Ecclesiasticis, hic quidem primo anno personaliter, ille verò per Consiliarium, secundo autem anno ille personaliter, hic verò per Consiliarium sese sistere, juxta ordinem sessionis, quam

quam in Comitiis Imp. universalibus obtinent; Denique Prælati unum, Comites unum ac Civitates unum Consiliarium juxta præmemoratum ordinem suis sumptibus ad locum Cameræ, ejus visitandæ causa, mittere debebant. Sed quemadmodum paulatim à necessitate Ordinationis Cameralis est recessum, ut non præcisè ein Fürst/ sed etiam ein Fürstenmässige Person in locum absentis Principis cõstitui potuerit, ita *noviss. Rec. Imp. Ratisbon. de A. 1654. §. 128.* æquè ut cæteris Statibus, eidẽ Principi, cujus præsentia ante fuerat necessaria, Legatũ vel Consiliarium mittendi licẽtia indulta est, ut sic in arbitrio ejus nunc sit, ipsemet venire, an legatũ dimittere velit, his verbis: Soll nun hinführo dem Fürstẽ/ den sonsten vermög der Reichs-Constitutionen den Visitationen in Persohn beyzuwohnen jedesmahls die Ordnung betrifft/ solche persöhnliche Erscheinung in seine Willkuhr gestellet/ und ihme aus seinen qualificirten Rähten/ gleich den andern beschriebenen Ständen/ jemand/ jedoch zu mehrem Respect, auffs wenigste einen von Seinen vornehmsten Ministris, an seine Stelle zuverordnen/ erlaubt sein. Compositæ quoque sunt certæ Visitatorum Classes, in fine Recessus exhibitæ, ut sic diu intermissi Conventus Visitatorum restituerentur, sed nondum licuit videre exemplum vid. *Part. General. cap. 3. n. 3.*

9. Ha-

9. Habent Visitatores isti 1. plenum jus ac potestatem Cæsaris Statuumque Imperii nomine omnes à summo ad imum Camerales visitandi, corruptelas cognoscendi ac corrigendi, Processum Judiciarium, aliaque reformandi. 2. Personas inidoneas & inobedientes removere, ac remotarum loco alias juxta Ordinationē nominari à quibus oportet exigere possunt. 3. Quæ de Personis Cameralibus compererint arcana, nulli præterquam Imperatori ac Dominis suis, à quibus delegati, revelare debent. 4. Dispositionem de Visitatione sub fide juramenti suis Dominis præstiti strictè sine ullo respectu aut affectione observare debent. 5. Judicē & Assessores juxta veterem Juramenti formulam, Advocatos vero & Procuratores juxta novam (utramque) jurare curent. 6. Querelas denegatorum Processuum ad ipsos delatas, caussâ prius ab Assessoribus cognita, petentes vel repellendo, vel Processus decerni Cameræ imperando dirimant 7. Statuum de Camera querelas sub Calendas Martias ad Commissarios Cæsaris delatas, hi cum reliquis Visitatoribus decidant. 8. In qualibet sequenti Visitatione specialiter inquirant, utrum Recessus ac Memorialia Visitationum quovis præcedenti anno publicata, Judex in pleno Senatu Assessoribus cunctis præsentibus quamprimum prælegi, illisque à singulis de-

bitam

bitam obedientiam præstari, aut inobedientibus commeritam pœnam infligi curaverit. *Jacob. Blum. Proc. Camer. tit. 24. 9.* Si petita Actorum revisio, solent quoque Visitatores Revisorum vice fungi, sicuti constat ex *Ordin. Cam. p. 3. tit. 53.*

10. V. *Conventus Principum*, Fürsten-Täge/ quando nimirum vel Ecclesiastici & Seculares Principes simul aut seorsim, Catholici & Protestantes invicem aut separatim quilibet, de utilitatibus suis deliberaturi congrediuntur, quales Conventus superiori & præsenti hoc seculo Lipsiæ, Naumburgi, Torgaviæ &c. celebrati.

11. VI. *Conventus Comitum Imperii*, Graven-Täge/ de quibus extat *Abasveri Fritschii Discursus peculiaris à Conventibus Comitum Imperii inscriptus.*

12. VII. *Conventus Civitatũ Imperii*, Städt-Täge. Nam & Civitatibus Imperialibus, æquè ut cæteris Statibus, liberè Conventus inter se, etiam absque veniæ specialis impetratione, instituere licere, dubitare nos non sinit *Capitul. Leopoldi art. 6.* Sunt autem Conventus Civitatum Imperialium vel Universales vel Particulares. Universales sunt quando omnes & singulæ Civitates ex omnibus Circulis simul conveniunt & de rebus ac caussis communibus ad totum Collegium Civitatum spectantibus deliberant. Particulares

lares sunt iterum *vel* Circulares, *vel* duodecim Deputatarum, *vel* Convocantium, der außschreibenden Städte. Circulares sunt, ubi unius tantum Circuli Civitates conveniunt & de rebus eas specialiter concernentibus deliberant. Deputatarum Conventus sunt, ubi illæ tantùm Civitates, quæ ex reliquis omnibus ad hoc specialiter sunt deputatæ, vel earum Legati conveniunt, & de rebus communibus consultant. Denique Convocantium Civitatum Conventus sunt, ubi tantum quatuor primariarum, quibus Jus cæteras ad Conventus convocandi concessum, indeque Conscribentes, außschreibende Städte/ vocantur, Legati conveniunt & de rebus vel ad totum Civitatum Collegium, vel quasdam duntaxat Civitates pertinentibus, vel de aliis generalibus vel specialibus Conventibus instituendis deliberant.

13. Hodie Civitates conscribentes sunt: Straßburg/Nürnberg/Franckfurth und Ulm. Earum Officium in eo potissimum consistit, ut reliquarum Civitatum gravamina audiant, ipsis quandoque in causis gravioribus consilia sua suppeditent, de iisdem vel aliis causis conventus necessarios instituant, alias Civitates conscribant, proponant, vota colligant, consulta & conclusa referant, in chartam conjiciant, publicè legant & à reliquarum Civitatum Legatis monita vel corrigant,

gant, vel addant, vel alia necessaria expediant.

14. VIII. *Conventus Nobilium Imperii Immediatorum*, de quibus infra *sect. 2. cap. pen.*

CAPUT XXXII.

De modis, quibus Potestas Imperatoris concidit ac finitur.

Et hactenus quidem de Imperatoris legitimè constituti Potestate pro instituti ratione egimus, reliquum est, ut videamus, quibus modis ea concidat ac finiatur. Cadit autem Imperator potestate sua 1. in fata concedendo, 2. sponte *I*mperium deponendo, 3. ob transgressiones remotionem procurando, indeque tres resurgunt modi, quibus finitur Imperatoris potestas; Mors, Resignatio, & Depositio. Primus modus cæteris est frequentior. Nam & Imperator & omnes Reges terræ reverà sub mortaliũ degunt cœtu, ac pariter ut cæteri moriuntur, agnoscunt hoc & ipsi Galli, alia plane mente Reges suos nunquam mori gloriantes. vid. *Gramond. lib. 1. Histor. Gall. ab excessu Henrici IV. p. 4.* ubi refert: Post obitum Henrici, metu & horrore perculsis animis, Reginam Viduam Brulardum (Brulard de Sillery) Cancellarium acciri jussisse, eum autem, cum viduam ejulan-

lantem & Regem occubuisse clamantem audierit, extemplo infractâ constantiâ lacrymas inhibuisse, ac subjecisse: *Reges in Gallia nunquam mori. Henrico in casum dato, stare Ludovicum, cujus saluti modo prospiciendum, non lacrymis, sed authoritate & consilio.* Quisnam vero sit genuinus Paradoxi illius sensus, his exprimit *Charron l' histoire univers. chap. 91. p. 637. parce que tout aussi tost, que l' un est trespassé, on ne s' amuse point à en eslire un autre, ains le plus prochain heretier masle succede & est recognu Roy au mesme instant sans autre secours, que de Dieu & de son propre Royaume, qui luy attribue cette prerogative.*

2. Ut primum autem Imperatoris fatum annunciatur Serenissimis Dnn. Vicariis Imperii, ipsi Edicto publico illud in ditionibus ad Vicariatum suum pertinentibus omnibus significant, intimatâ simul Vicaria sibi competente Imperii administratione & cura. Archi-Episcopo Moguntino quoque postquam eidem innotuit, ex *A. B.* ordinatione incumbit, intra mensem continuum à die notitiæ obitûs computandum Co-Electoribus suis illud notificare, simulque eos monere, ut in termino ab *A.B.* expresso Francofurti compareant Imperatorem sive Regem Roman. electuri. vid. *cap. 1. §. 18.* Interea temporis parantur Imperatoris exequiæ, aliaque solennia per Imperium luctus argumenta.

Solent & à Galliæ, aliisque exteris Regibus nonnunquam Imperatori mortuo Castra, ut vocant, doloris solennitate summa erigi, inque defuncti memoriam & honorem exequiæ solennes & magnificæ celebrari.

3. Plus dubitationis habet alter, quo Imperat. potestas concidit, modus, Resignatio scilicet, quæ *est actus, quo sponte Cæsar ex certis causis fasces Imperii deponit, tituloq; ac officiis renuntiat.* Rara hactenus fuit, & indubiè semper erit, Cæsareæ aut Regiæ dignitatis resignatio sive renuntiatio, ut leges positivæ expressæ de ea latæ haud sint, nec quas ferri sit necessum, judice *Conringio in not. ad Lampad. p. 3. c. 2. num. 7.* Suffecerit ergò hic stare. 1. jure illo, quod merè est naturale. 2. memorabili resignationis exemplo, quod superiori seculo edidit Carolus V. cujus integram historiam, à Principe Historicorum nostri ævi, Illustri *Thuano*, descriptam legisse, te nunquam pœnitebit. Primò verò ponendum cum *Clariss. Conring. d. l.* quod renunciatio omnis tunc demum sit justa, quando est rei propriæ spontanea refutatio. Secundò quoniam id, quod est proprium vel omni ex parte tale est, vel ex aliqua saltem; Illius quidē refutatio sita est in mero refutantis arbitrio; hujus autem non item, sed necessum est, ut accedat consensus ejus, cui ex parte illud, quod renunciatur, competit. Jam munia

nia imperãdi alia meri arbitrii, alia vero quasi suspensa sunt, sive ex superioris comittentis voluntate, sive ex pacto cum constituentibus inito; Quæ prioris sunt generis, abdicari liberrimè possunt: quæ posterioris non item, cum non sint omnino propria, atq; adeò non simpliciter in potestate abdicantium. Videndum nunc cujus generis sit Jus administrandi Imperium nostrum Rom. Germanicũ, si enim primi fuerit ordinis, planum est, haud necessum esse, ut in cujusquam manus Imperialis regiminis fiat resignatio, sed satis esse, si indicata fuerit; sin secundi, longè alia fuerit renuntiationis ratio. Et vero nequaquam dubito, jus administrandi Imperium nostrum posterioris esse generis, asserere, quis enim adeò in Jure Publico est hospes, qui nesciat, Imperatorem statim in Electione & ad solium Imperatorium promotione cum Sereniss. Dnn. Electoribus quasi contrahendo salutis Imperii curam iuratò promittere, sicque ex contractu quasi ad omne id, quod exigit salus Imperii, (cui sane regiminis resignatio, cumprimis si intempestiva fuerit, plurimum obest, ruit enim in præceps exitiũ Rectore orbata Civitas, & in Anarchia ista sua pleraque nutu suo incipit belua multorum capitum: ardet omnibus animus & alter alterum conatur opprimere, quo minus evehatur ad illud fastigium, unde Remp. concidere necesse est *Schönborn. 5. Pol. 5.*) ipsis obligatum esse, ut

adeò in ipsorū sit potestate, renuntiationem admittere nec ne, & simpliciter iis voluntatem suam indicasse à parte Imperatoris minimè sufficiat. v. *Capitul. Cæs. princ. & Epilog.* Paulus IV. Papa Gregorii VII. & aliorum nonnullorum rigidissimas sententias ex orco reducens superiore seculo Imperatorem & subditum & hominem suum, cui ab ipso munus Imperiale sit commissum, rursus venditare non dubitavit, hincque & suas inmanus resignari illud debere, sustinere voluit, meritò ob id derisus; nunquam enim in Germania quisquam sanus illas agnovit, sed omnes semper sunt detestati.

4. Debet ergò Imperator, si ex gravi & urgente causa (vid. *R. I. de anno 1559. pr.* verb. auß mercklichen / grossen / tapfern und trefflichen Vrsachen ꝛc. ubi adducuntur tres præcipuè causæ cessionis Imperii à Carolo V. factæ. 1. Sein obliegendes alter (erat autem sexagenario minor) 2. immerwehrende Leibes Schwachheit. 3. augenscheinliche Vnvermögenheit.) Imperio sese abdicare constituerit, id Collegio Electorali literis aperire, ut tempestive in medium consulere queat, an resignationem approbare velit, an non. Debet enim, ut innui, abdicatio Imperii cum consensu & ratihabitione Electorum fieri, quod apertè etiam insinuat alleg. *R. I. d. l.* verb. mit Vorwissen deß H. Reichs Churfürsten

ſten verlaſſen/ reſignirt und übergeben. vid. *Limn. ad Cap. Ferd. I p. 454. num. 19. Fritſch. tr. de reſignat. Imperator. Regum, Principum, Officialium &c. num. 26.* qui tamen ſententiam ſuam mutavit in *addit. ad Limn. l. 2. c. 11. num. 14.* Colligi ex dictis facilè quoque jam poteſt in cujus manus ex ſententia noſtrâ Imperium ejusque regimen reſignare debeat, in Electorum ſcil. à quibus accepit. vid. rurſus *Limn. d. l. p. 457. num. 24. 25.* Exprimit id *Jac. Lampadius p. 3 c. 2. num. 9.* his verbis: *Quoniam reſignatio nihil eſt aliud, quam debitæ obedientiæ & ſubjectionis remiſſio, intelligitur iis faciendam eſſe, qui obedientiam debuerunt. Ii vero procul dubio Immediati ſunt Imperii Status, quorum partes in Cæſaribus eligendis perpetuo privilegio ſuſtinent Electores, coram his igitur Imperatoriam dignitatem ejurandam eſſe efficitur.* In quibus tamen nonnulla deſidero, ſi enim pro principio hoc ponendum: reſignationem iis eſſe faciendam, qui obedientiam debuerunt, ſequetur, quod ita non ſolis Statibus ſit facienda, cum non ſoli Status ſint Imperatoris ſubditi, quod ſi verò occurras diſtinctione ſubditorum mediatè & immediatè ſubjectorum, regero, eſſe quosdam im̃ediatè Imperio ſubjectos, qui non ſunt Status, urgeo Imperium noſtrum eſſe Monarchico-Ariſtocraticum, ut in ejusmodi negotiis publicis Status potius pro Imperantibus, quam ſub-

 ditis

ditis habendi sint. Nec obstat, resignationem nihil aliud esse, quam debitæ obedientiæ remissionem; Non enim solum hoc & unicum caput est resignationis, remittere obedientiam, sed imò consequens duntaxat resignationis est, quam rectius ipsemet *numer. 7.* definit, esse *abdicationem aut spontaneam depositionem potestatis.* Unde sic argumentari lubet: A quo Imperator suam potestatem non habet, illi etiam non potest eam resignare. At à subditis qua talibus &c. E. Exemplo res fiet clarior: Si subditis facienda est resignatio, Magistratus subordinatus non in manus superioris, sed subditorum resignabit, nam & hæc resignatio remittit subjectionem. At verius est per resignationem eo reverti potestatem, unde profecta est, ut omnia ad priorem Statum, quod hunc articulum attinet, reduci videantur. Electoribus ergo (qui, sicut in eligendo, ita & in resignando, Statuum vices obtinent) resignationem faciendam adhuc asserimus, ast non quatenus sunt subditi, (vid. enim supra *c. 9. n. 8.* & infra *sect. 2. c. 10. pr.*) sed quatenus ab iis accepit Imperium Imperator.

5. Articulus tertius de Depositione difficilior adhuc est secundo, nam definitio ejus non minùs periculosa, quàm difficultatis plena est, juxta illud: *Periculosum est de iis scribere, qui possunt proscribere, ac disputare contra eos, qui possunt amputare.* Describimus eam,

quod

quod ſit *actus, quo Cæſar ex graviſſimis cauſis jure, poteſtate ac dignitate Imperii privatur.* De Impp. ſolio deturbandis in legibus Imperii nihil rurſus apud nos definitum reperimus, cum in Arragonia, Hungaria, Polonia, Suecia teſte *Joh. Skyte in Orat. ad Reg. Angl. p. 33.* alibique talia non deſint Si tamen ad exempla provocare licet, non deerit conſuetudo. Ne enim adducam tempora Veterum Cæſarum Romanorum, quorum quàm plurimi cæſi ſunt, aut ad privatam conditionem redacti, non tantùm militari tumultu, ſed interdum etiam ex Conſulto Senatus, Populique Romani; Sanè & Francorum communi conſenſu Reges aliquot dignitate ſua exuti ſunt, non Merovingicæ tantùm, ſed etiam Carolinæ familiæ. Conſtat namque eos, ne ipſi quidem Pio Ludovico peperciſſe, Carolum Craſſum verò de ſolio planè dejeciſſe, ut Carolum Simplicem prætereamus. In eorum quoque, qui Germaniæ noſtræ ſeorſim imperarunt, Regum Hiſtoria, aliquot itidem infortunium hocce incidiſſe offendemus. Quæ omnia jure facta, nemo tamen facile dixerit. Sanè ſtatum Imperii noſtri Electitii non repugnare Imperatoris, qui ſtatum publicum ita violat, ut nec monitis, nec precibus flecti ſe patiatur, & ſi pergat, Reſp. corruat neceſſum ſit, deſtitutioni, omnes ferè agnoſcunt, eòque & *Dn. Dietericus in not. ad A. B.*

p. 44. denique inclinat: *Quod si verò casus*, inquiens, *adeo funestus & insperatus eveniret, ut Imperator nulla admonitione corrigi, aut à contravenendi scopo averti queat, nec saluti Reip. aliud, nisi mutata Imperatoris persona, remedium applicare utile ac necessarium sit, hoc extremo demum casu Electoribus Imp. adhibito, propter gravitatem negotii, Statuum Imp. Consilio, jus deturbandi à solio Regem competere, nullus dubitarem &c.*

6. Cæterum eam non nisi ex urgentissimis causis fieri debere requirit Justitia, poscit rei, ut quæ plerunque cum magno Reip. discrimine conjuncta, gravitas, quia autem illæ pariter certa lege ac regula non definitæ, in exemplis & formulis factarum depositionum quærendæ sunt. Adolphus Nassovius Imperio privatus est, quia Principes Imp. neglexerat, indignos extulerat, publicè adulteria patraverat, virgines, moniales & viduas constupraverat, fidem literis & sigillo roboratam violaverat; ut *Cuspin. in ejus vita* tradit, seu ut *Lehmann. in Chron. Spir. L. 5. c. 118.* Weil Er das alte Herkommen hindangesetzt/ der Chur-Fürsten und Stände Rath in deß Reichs/ und dessen fürnehmer Glieder Sachen nicht gepflogen/ vor Sich selbst mit anderer Leuthe Rath/ nach seinem Gefallen gehandelt/ Krieg und Blutvergiessen im Reich angestellet/ desselben nothwendige Sachen/ dadurch

durch Fried und Gedeyen erbauet werden kön-nen / unverricht ersitzen lassen / und damit zu Feindschafft und vielfältiger Empörung deß Reichs Ursach gegeben / und den mehrern theil gegen seine Persohn zu Widerwillen und offentlicher Feindschafft veranlaßt / daß auch etliche ihre Absags-Brieffe demselben zugeschickt / rc. Wenceslai depositio quibus ex causis facta, deprehenditur ex ipsamet sententia ap. *Goldast. tom. 1. Const. imper. p. 379.* ubi sequentes notantur 1. quod Pacem in Ecclesia non promoverit. 2. quod Imperium membris aliquot perniciosè mutilarit, & mutilum reddi permiserit &c. 3. quod membranas perplures, nudas rasasque, suo tamen sigillo munitas, amicis pecunia vendiderit, in quibus cum illis, tum aliis, in quorum manus istiusmodi membranæ venerunt, sub Regio sigillo, quæ scribere voluerint, licuerit. 4. quod controversias, bellaque, quæ Germaniam, aliasque S. Imperii terras miserè afflixerunt & pessundederunt, nil unquàm curæ habuerit. 5. quod cùm propria, tùm aliorum facinorosorum, quos secum habuit, manu, reverendos Sacrorum Antistites, Sacerdotes, & Spirituales personas, alios item plures honestæ notæ homines, contra juris normam neci dederit, aquis submerserit, igne cremaverit, miserabiliter ac truculenter peremerit. &c.

7. Ejusdem depositionis processum laudatus

tus *Goldastus* sic describit: I. Electores Principes Ecclesiasticos ac Politicos, aliosque Imperii Ordines, ardentibus precibus Wenceslaum, tùm suâ, tùm amicorum operâ, literis denique persœpe admonuisse officii sui, eique privatim ac publice diligenter ob oculos posuisse indecentes & detestabiles ejus mores & actiones. II. Auditis tamen illius responsis, reiteratisque seriis Electorum adhortationibus, nunquàm eò Electores deprehendisse Wenceslaum, sicut Regem Rom. decet, mores composuisse. III. Itaque ob instantes supradictorum Ordinum preces, maximè verò Sacramenti ratione, quo Electores, ceu Sacri Imperii proximè superiora membra, eidem obstringuntur, nec reticere, nec sustinere diutius potuisse, sed ex officio debito cogitandum, annitendumque sibi fuisse, ut S. Imperio rectius & salubrius provideretur. IV. Electores Wenceslaum sufficienter & seriò vocasse, citavisse, eique significasse, nisi loco & die definitis præsto esset, fore, ut, cùm exhibitarum illi precum, tùm juramenti sui respectu, ejusmodi consilia capere & inire cogerentur, quibus S. Imper. melius constitueretur. V. Eapropter loco & tempore præscriptis, Electores, cæterosque Sacr. Imp. Principes & Civitates comparuisse, exspectantes Dominum Wenceslaum: at illum non comparuisse, nec quenquàm Procuratorio

tio nomine misisse. VI. Quare cum tot prægnantium & pernitiosorum defectuum causa eum crebrius privatim & benigne, inde verò, cum nil proficerent, coram Principibus, Optimatibus & Civitatibus Imp. in diversis conventibus, non sine magnis, gravibus expensis, absque tamen ullo fructu admonuerint, & redarguerint, ideò commemorata omnia ad Sacram Sedem Rom. detulisse. VII. Cum nec tunc quoque cuncta hæc quicquàm pensi habuerit, nihil aliud inde Electores conjicere potuisse, quàm eum & Ecclesiæ & Christiani Orbis, imprimis autem Sacr. Imp. curam deposuisse. VIII. Ideoque malum hoc toti Christianæ Reip. exitiale minimè diutius ferendum & tolerandum censentes, animo bene confirmato, post multos variosque tractatus, consultationes tum inter Electores ipsos, tum etiam cum aliis Principibus & Optimatibus Sacri Imp. seriò habitas, pro Ecclesiæ salute, Christiani Orbis consolatione, Sacri Imp. honore & utilitate, præfatum Dn. Wenceslaum tanquam negligentem & destructorem Imperii, eoque indignum, à S. R. Imperio, omnique ejus dignitate, penitus removendum duxisse ac removisse.

8. Ex quibus quidem patet frustra horum duo Impp. exauthorationem à *Stawlero tr. de Reservat. §.20.* & *Bæslero in Not. S.R.Imp, l. 4. c. 1. & in not. ad Grot. l. 1. de I. B. & P. p. 280.* inju-

stitiæ

ſtitiæ accuſari, ac Sacratiſſimum Electorale Collegium, aliosque Sacr. Imp. Status, quod non legaliter & ordinarie in iisdem deſtituendis proceſſerint, argui. Quid autem de privilegiis à Wenceslao conceſſis dicendū, an pro validis, vel invalidis habenda, v. ap. *Limn. t. 1. addit. ad l. 2. c. 11. n. 33.* Si exauthoratio ob id tantū, quod quis à Papa fulmine Eccleſiaſtico petitus fuerit, fiat, ab iniquitatis nota vix vindicari poſſe videtur, nec ob quamvis pactorum violationem ſive actionem Capitulationi contrariam eandem juſtè fieri, quisquàm ſanus docuerit.

9. In Quæſt. *quibus jus Imperatorē faſcibus & dignitate Imperii exuendi competat?* mirum Dd. variant. Primò Clerico-Politici Romanenſes à *Baxtorff. Diſc. ad A. B. concl. 11. lit G. & Quir. Cubach in Epit. Jurisprud. Rom. Germ. c. 28 num. 4.* allegati, id Pontifici Rom. tanquam Vice-DEO, ut omnia, aſſerunt; Sed hi riſu magis, quam refutatione digni ſunt vid. *Limn. 2. d. l. P c. 11. num. 18. ſeqq.* II. Quidam etiam hoc in caſu Comitem Palatinum Judicem eſſe opinantur, ob generalitatem *text. A. B. c. 5. §. 3.* Sed ut iam non diſputemus, an jus judicandi Imperat. Palatino competens etiam quoad cauſas criminales verificari poſſit, vel non, certè illud conſtat, eos ipſos, qui ob generalitatem text. alleg. illud in criminalibus etiam locum habere ſtatu-

ſtatuunt, communiter diſtinguere inter cauſas, quæ ſingulos, & quæ univerſos Imp. Ordines junctim conſideratos, ſive ipſum Imperium reſpiciunt, ut in iis Palatinus, in hiſce vero, quibus utique accenſenda licentia deponendi Imperatorem, minimè ſolus, licet cæteroquin potiores fortaſſis ipſi partes debeantur, judicandi hoc officium arrogare ſibi queat. *Carpz. ad L. R. c. 14. ſect. 6. num. 23. & & 25. Schüz. C. I. P. vol. 1. D3. th. 30. l. E. Rumelin. ad A. B. p. 1 D. 5. th 7.*

10. III. Alii Collegio Electorali, excluſis etiam reliquis Imp. Statibus, jus Imperatorem deſtituendi competere volunt, quos inter *Bertram. de Com. th. 11. Sinold. Schuz. de Vicariis. concl. 8 lit. B. & v. 1. D 3. th. 3 l. D. Rumel. ad A. B. p. 1. D. 2. th. 9. Arum. D. 3 n. 45. Otto de I. P. c. 10. p. m. 302. Carpzov. de L. R. G. c. ult. ſect. ult. Limn. I. P. l. 2. cap. 11. num. 23.* Pro ratione communiter adduci ſolet. 1, quod iis competat facultas degradandi, quibus poteſtas eligendi competit. 2. illud Moguntini effatum: Quem meritum inveſtivimus, quare immeritum non deveſtiamus. Verum à rei conſtitutione ad ejuſdem deſtructionem argumentum non perpetuò procedit, præſertim ubi adeſt diverſitatis ratio, quam hic ſubeſſe, ex mox dicendis patebit.

IV. Alii

11. IV. Alii hanc depositionem ab Electoribus & cæteris Imp. Statibus simul fieri debere contendunt, præsupponentes. 1. antehac, ut eligendorum, ita & deponendorum Regum ac Imperatorum Jus penes universos Imper. Ordines fuisse. 2. quod Electores jam præcipui habent circa Impp. constitutionem, eos ex Ordinum consensu & insecuta Caroli IV. Confirmatione habere. 3. nullam reperiri legem scriptam, qua deponendi potestas Electoribus solis sit tradita, nam in *A. B.* de hac altum esse silentium, adeoque consuetudinem hic esse consulendam. 4. Si nulla consuetudo vim illam Electoribus vindicet, tum priscum omnium Ordinũ Jus persistere etiamnum integrum. Jam vero 5. Historias omnium, quæ circa depositionem Adolphi, Ludovici IV. & Wenceslai (nam aliorum destitutorum ætatem Collegium Electorale non attingit) contigerunt, liquidò docere, sola authoritate Electorum neminem Imperii Ordinum in eorum sententiam tractum, multo minus ad ipsorum jussa quenquam obsequium Impp. illis denegasse, sed alios suasionibus quidem inductos consensisse, alios tamen omnino non passos esse se ad violandum sacramentum flecti, donec illo soluti fuerunt vel ab ipsis Impp. quod spontè fecit Wenceslaus, vel illorum morte, seu factum Adolpho & Ludovico defunctis.

Cum

Cum ergò hoc Jus Electoribus Ordines neque expressè neque tacitè cessisse probari possit, ipsis adhuc competere concludunt. vid. *Conring. ad Lampad. l. 3. c. 2. num. 11. Rachel. Diss. de Capitulat. c. 7. thes. 10.* Facere huc videtur quoque *Instrum. Pac. art. 8.* verb. *Gaudeant sine contradictione Jure Imperii in omnibus deliberationibus super negotiis Imperii.*

CAPUT XXXIII.

De Vicariis Imperii.

NE, cum Imperator fatis concessit, vel fasces resignavit, aut legitimas ob causas de solio motus est, funestis illis calamitatibus, quæ Respubl. moderatore suo destitutas manere solent, (ut Germania nostra ab interitu Friderici II. Gallia intercepto per nefandum sicarium Henrico III. & Geldria post excessum Caroli Ducis, suo malo expertæ sunt,) obnoxium viduatum Imperium fiat, salutari providentia Principes quidam ordinati sunt, qui dum alius legitimè constitutus fuerit, Vicariâ potestate Imperii onus interim sustineant, ac oppositâ virtute improborum molitiones eludant; qui & inde Vicarii plerumque appellantur, suntque nihil aliud, quam Provisores (ita ipsa *A. B. c. 5. §. 1.* vocat, versio Germ. ap. *Goldast. l. 1. Con-*

ftit. p. 126. reddidit Fürmunder / Moguntina Verweser / und Pfleger / quorum tamen utrumque etiam prædicatur de ipso Imperatore. vid. *Limn. ad Cap. Car. V. art. 1, p. 129*) Imperii administrationem tempore interregni (quod est illud spatium temporis, quousque in locum Regis mortui adde Imperio abdicati, alius ordinatur, finiente *Festo*, perperam verò cum ἀναρχία confunditur à *Bodino l. 6. de Rep. c. 5. Eberhard. à Wesbe problem. Reg. de Elect. & Success.* ideò correctis à *Georg. Gumpelzheimero Dissert. de Interregno. §. 9. seqq. tom. 2. D. Arum. de l. P. Disc. 25. inserta)* ad tenorem Legis ac Privilegii gerentes.

2. Dividuntur vulgò in *Universales sive generales & Particulares sive speciales.* Particulares dicuntur, qui in suis provinciis & territoriis Vicariatum exercent, maximè in Italia; (quales Dux Mediolanensis, cui ab Adolpho Privilegium perpetui Vicariatus in suo territorio primo datum (*Carol. Sigon. l. 2. de Regn. Ital.*) Carolus IV. confirmavit, *Cuspin. in Carol. IV. p. 384.* 2. Dux Sabaudiæ, quem *Ranchinus* in tota Italia accepisse dicit ab Henrico VII. Imp. Vicariatum Imp. generalem & perpetuum, ast rectius alii eum certis limitibus describunt. v. *Limn. c. 5. in addit. ad. l. 5. c. 14. n. 4. p. 439.* Oppugnant hunc Sabaudi Vicariatum *Bodinus l. 1. de Republ. c.*

10. n.

10.num. 129. & *Cassanus in defensor. lib. 2. c. 2. p. 46.* Sed vid. *Couring de fin. Imp. c. 25.* ubi & Philippum Regem Hispaniæ, Vicariatum in propriam ditionem Burgundici Circuli à Ferdinando Cæsare conferri sibi petiisse, subjungit. 3. Dux Mantuæ, cui Ferdinandus III. Vicariatum obtulit. *Dietrich. in not. ad A. B. tit. 5. p. 38.* quem tamen auxilio Regis Galliarum Sabaudus, ut in præjudicium juris sui, ac citra unanimem Electorum Imp. consensum concessum, oppugnavit, (vid. *Auth. Diar. Europ. p. 710*) & *Capit. Leopold. art. 4.* planè obtinuit. 4. Dux Modenæ & Rhegii *Frider. Schott. tom. 1. l. 6. Resp. 78. num. 134.* Hi enarrati speciales an universalibus substituti, ut tam latè extensi generalis Vicariatus onera supportent, sicque ipsorum Jurisdictioni interregni tempore subsint, ut vult *Beckman. ad A. B. Exerc. 4. adc. 5. pag. 90. Dieterich. ad A. B. p. 37. Schutz. C. I. P. v. 1. Disp. 5. th. 9. l. E.* non sine causa ambigit *Limn. ad Capit. Carol V. art. 3. circa fin. pag. 150.* ob verba *Capit. Leop.* Die Hertzoge von Saphoya bey ihrer in Italien Vicariats-Gerechtigkeit und Privilegien gebührend schützen und handhaben etc. *art. 4.* Universales dicuntur, qui ad universum Imperium, (Teutonicum, juxta *Limn. l. 3. c. 12. n. 18 seqq.*) divisis partibus, Vicaria potestate in Interregno administrandum legaliter constituti sunt, quales Elector Palatinus & Saxo juxta *A. B.*

 3. Quan-

3. Quando & qua lege generalis horum Principum Vicariatus primum sit constitutus, non est in aperto, nam etsi quidẽ *A B* lex (*c. 5.*) nota sit & certa, quia tamen ibi antiquioris instituti fit mentio, eam tantùm confirmatoriam esse, hinc consequitur, & dubium subinde remanet. 1. unde illa antiquitas sit repetenda? 2. an ad utriusque Vicariatum, an ad alterius, Palatini scil. tantum illa pertineat? Ad Palatini enim Vicariatum tantum, antiquitatem istam restringit. *Limn. l. 3. I. P. c. 12. num. 33. 34. & ad A. B. c. 5. §. 1. Obs. 3.* Electoris Saxoniæ Jus à Carolo IV. cum ipsa *A. B.* modò cœpisse docens, in quo non paucos ex ipsis JCtis Saxon. consentiẽtes habet. v. *Arum. Disc. 3. th. 25.* Ad utriusque vero probabilius extendunt *Cluten. in Syllog. rer. quot. concl. 24. lit. L. Speidel. in Spec. voc. Vicarii. ac voc.* Pfaltz *Besold in Th. Pr. voc. ead. additionator ad Rumel. p. 1. D. 4. th. 11.* Vicariatum hunc ex jure Præfecturæ Palatii, cujus hos duos Principes ab antiquo participes fuisse dicunt, derivantes. *Goldasti in rationali ad tom. 1. Constit. & rescript. Imper. p. 99.* primum Rudolpho Comiti Palatino Rheni circa annum Domini 1250. Vicarii munus communi Principum voluntate ac consensu collatum esse asserentis, & Authoris deß kurtzen Gegenbedenckens und Berichts von der Churfürstl. Pfältzischen Vicariats-Gerechtigkeit, *pag. 13.* Es sey unwidersprech-

sprechlich war/ daß solches Pfälzische Vicariat allererst mit der Guldenen Bullen Käyser Carls deß Vierten *anno 1356.* zu Nürnberg auffgerichtet/ seinen Anfang genommen habe / scribentis, sententias ipse refutat *Limn. ad A. B. cit. Obs. 6.*

4. Sed cum expressè Jus ex antiqua consuetudine quæsitum duobus hisce Imperii Principibus *d. A. B. text.* confirmetur, frustraneus est conatus Pontificis, sibi hoc Jus provisionis perfricta fronte arrogãtis, ac terreni simul & cœlestis Imperii jura à Deo sibi commissa impudenter prætendentis. *Limn. d. I. P. lib. 3. cap. 12. num. 11. 12. & ibi. in addit.* Quoad alios Elector Saxoniæ quietè jure suo gaudet, ast Palatini à Bavaro, illud Electoratui cum omnibus Regaliis, officiis, præcedentiis, insigniis & juribus quibuscunque in se translato adhærere contendente, contradicente Palatino & non Electoratui, sed imò Palatinatui annexum esse defendente, in controversiam vocatum. Cum verò post obitum Gloriosiss. Imp. Ferdinandi III. moderatore suo destitueretur Imperium, Bavarus Palatinum prævenit, re citius de sigillo Vicariatus cum Saxone communicatâ possessionem arripuit, priusquam ferè aliquid de morte Imperatoris Palatino innotesceret. Causa pòstscriptis tum jam ante anno 1614. & 1615. editis & nunc recusis, (quo perti-

nent *Gevvoldi tr. de Septemviratu, Freheri Origines Palatina,*) tum novis iis additis,(huc spectat Kurtzer und Summarischer Bericht / daß das Vicariat in Landen deß Rheins/ Schwaben uñ Fränckischen Rechtens deß Herrn Pfaltzgraffen und Vicarii Carl Ludwigen Churfürstlicher Dnchl. von Rechtswegen/ zustehen und gebühren thut / gedruckt zu Heydelberg *anno 1657.* Chur-Bayerischer Gegenbericht/ & alia Scripta relata, *à Gastel. de Stat. Europ. noviss. p. 2. c. 8. p. 373.* Item Tract. Latinus, qui inscribitur: Vicariatus Imperii Palatinus defensus, cujus author *Herm. Conringius*; uti *Gratiani Philaci* nomen præferentis *Johannes Freinshemius*, ac tr. Gallici, quo tecto nomine Vicarii munus Palatino asseritur, *Ezechiel Spanhemius* verus Author est,) acriter est disputata, sed adhuc indecisa, Imperatoris exspectans sententiam. Summatim utriusque partis fundamenta repetit Dn. *Strauch. Diss. Exot. 3. §. 2. 3. Burgold. p. 1. Disc. 26. Sprenger. l. 2. c. 30.*

5. Finium, quibus cujusque Vicariatus Jurisdictio distinguitur, demonstratio in *A. B. c. 5. §. 1. & 2.* his continetur verbis: *Illustris Comes Palatinus Rheni Sacri Imp. Archi-Dapifer in partibus Rheni & Suevia, & in Jure Franconico esse debet Provisor Imperii, &c. Eodem jure Provisionis Illustrem Ducem Saxonia S. Imperii Archi-Marschallum frui volumus in illis locis, ubi Saxonica jura servantur.* Ubi

ne-

notant Dd. 1. quod Regnum Teutonicum olim duplici ſaltim jure, Saxonico ſcilic. & Franconico ſeu Suevico ſit uſum, indeq; duo illi Palatini, ceu Primarii judices, locorum his juribus utentium Vicariã adminiſtrationem nacti ſint. 2. quod quia ſimpliciter Rheni mentio facta, ideò ab ejus prima origine usque ad finem & oſtium ſitæ Provinciæ ſub hoc Palat. Vicariatu comprehenſæ intelligantur. *Arum. D. 3. th. 28.* 3. quod non dicatur in Franconia, ſed in Franconico jure (quæ verba in verſionibus Germanicis diverſimodè expreſſa. vid. *Limn. ad A. B. c 5. § 1. Obſ. 4.*) ideoque etiam aliæ Provinciæ extra Franconiam ſitæ, in quibus aliquando illud Jus obſervatum, ad Vicariatum Palatini ſpectent. 4. quod locorum, ubi jura Saxonica viguerunt, nullus diſertè exprimatur *A. B.* forſan, quia res tùm temporis notiſſima. 5. quod licet Cameræ Judicium ſit Spiræ, adeoque in tractu Rhenano, nihilominus tamen ab utroque Vicario exerceatur, quoniam Judicii iſtius Jdictio tr. Rhenano non circumſcribitur, ſed per totũ Imperium extenditur, quinimò Spirâ aliò Cæſaris & Statuum voluntate transferri poteſt. *Limn. l. 3. c. 12. num. 51. ſeqq. Blum. Proc. Cam. t. 27. §. 126.* 6. quod juris Franconici & Saxonici obſervantia in textu nonut conditio, ſed ut demonſtratio finium ponatur, adeoque etſi Provinciæ quædam paſſæ ſint prædicta jura à foro ſuo recedere, illibatum

tum tamen nihilominus constitutis Provisoribus in iis manserit Jus Vicariatus. Quæ autem Carolus IV. ibi concisè, Goldast. extensius in der Vorred deß Ersten Theils der Reichs-Satzungen exprimit. v. *Limn. ad Cap. 5. §. 1. Obs. 3. & §. 2. Obs. 4. 5.* verũ hodie non omnes ibi enumeratæ terræ, amplius Vicariatui Imperii parent. In Regno Arelatensi ex speciali privilegio Vicariatum Palatinus quoque obtinet, ex *A. B.* ibidem Vicarius non futurus. v. *Limn. ad Cap. Carol. V. art. 3. verb.* Pfaltz und Sachsen. *num. 50. 51. p. 147.*

6. De Scopo, consilioque Vicariatus satis apparet ex dictis *n. 1.* scil. ad pericula interregni præcavenda, & tranquillitatem publicam tuendam in Imperio, salutare hoc remedium excogitatum esse. Incipit ergò Sereniss. horum Principum Vicaria Imperium administrandi potestas statim atque incipit interregnum h. e. Imperium vacare contingit, quod tribus modis fieri, præcedenti capite monuimus. Et de hisce casibus, ac potissimum quidem mortis, (ad cæteros tamen duos veræ vacantiæ casus hic extensio benè fieri potest) Carolum IV. in *A. B. c. 5.* loqui, colligitur 1. ex §. 1. verbis: *Ut præmittitur*: in præmissis enim expressè tantùm dictum de vacantia, quæ per mortem Imperatoris contingit. *c. 1. §. 18. & 19.* 2. ex verbis: *ad manus futuri Regis*; horum enim sensus est, Palatinum vacan-

te

te Imperio Provisorem ejus esse debere, usque dum potestas providendi Imperio futuro h. e. noviter electo Regi Roman. sit collata. 3. ex verbis: *Juramenta fidelitatis vice & nomine Sacr. Imperii recipiendi.* 4. verbis: *quæ tamen per Regem Rom. postea electum &c. Limn. add c. Obs. l. 2. 15.* Ut adeoque quid de quæstione: Num ne Imperatore vivente & saltim absente Serenisss. hisce Principibus idem Vicariatus Jus in ipsius absentia competat? dicendum sit, appareat, scil. *ex A B.* verbis haud com petere. Neque exempla aliorum ab Imperatoribus in Italiā vel aliam extra Germaniam Provinciam concedentibus, in istum casum absentiæ, tàm post, quàm ante A. B. constitutorum Vicariorum desunt. Sic namque Fridericus I. cum Italiam petiit, Uladislaum Bohemum. *Dubrav. hist. Bohem. l. 12.* cum verò expeditionem in terram Sanctam suscepit, Henricum filium. *Sigon. l. 15. de Regn. Ital.* Fridericus II. bellis Italicis implicitus Albertum Magdeburgensem. *Spangenberg. in Chron. Mansfeld. c. 251.* Henricus VII. coronam Imperialem petiturus à Pontifice Johannem filium *Dubrav. hist. Prob. l. 28.* Ludovicus Bavarus Edwardum III. Angliæ Regem *Cuspin. in Lud. Bavar.* Sigismundus bellum contra Bohemos movens Cunradum Archi-Episcopum Moguntinum *Nicol. Serrar. l. 5. rer. Mogunt.* Carolus V. Ferdinandum

fratrem Imp. Vicarios reliquerunt ac constituerunt. Palatino tamen & hoc in casu competit ex speciali anteriori privilegio à compluribus Impp. præsertim Carolo V. & Maxim. II. Rudolpho II. post confirmato. vid. *Freher. de Orig. Palat. c. 15.* ad quod quoque *A. B. cap. 5. §. 1.* in casu veræ vacantiæ Imp. sese refert, non ac si altero, absentiæ sc. Imperatoris, denegare idem Vicariatus Jus ipsi vellet, aut alias non agnosceret, sed quia de illo Carolus IV. ibi agere non constituerat; at non Electori Saxoniæ, quamvis enim Saxoniæ Electori à Carolo IV *A. B. c. 5. §. 2.* idem provisionis Jus, sub omnibus modis & conditionibus, quibus eo gaudet Palatinus, competere dicatur; attamen, quia disertè additur: *Sicut superius id expressum:* Superius autem (*§. 1. scilic. illius capitis,*) tantum casus, quo, ut in antecedentibus Bullæ ejusd. locis præmissum, Sacrum vacare contingit Imperium per mortem (adde resignationem & destitutionem) Imperatoris, expressus, de casu autem absentiæ, & cui tunc provisio Imperii incumbat, nec in *§. 1. d. c. 5.* nec ullibi vel in præcedentibus, aut sequentibus capitibus *A. B.* vel verbum est quod loquatur, minimè inde inferri potest ac debet, Ergò & ipsi, sicut Palatino, etiam in casu absentiæ Imp. Vicariatus exercitium competit. Patebit dictorum veritas ex diver-

versis reversalibus vel declaratoriis literis à Carolo V. Electori Palatino & Saxoni anno 1521. datis, à *Goldasto part. 1. Const. p. 141. & 243.* exhibitis, si eas attentius inspexeris; vid. *Limn. l. 3. c. 12. num. 35. seqq. & ibid. in addit. it. ad Cap. Carol. V. art. 3. p. 141. & seq.* Diss. *Bechman. ad A. B. Exerc. 4. ad c. 5. p. 99. seq.* Quoties autem ab impetrato Consilio illo Imperator extra Germaniam concedens alium quam Palatinum constituit Imperii Vicarium, id ipsius consensu factum fuisse, præsupponendum est. *Limn. d. l. 3. c. 12. num. 46. seqq.*

7. De potestate horum Vicariorum in *A. B. c. 5. § 1.* duæ constituuntur regulæ: Prior permissa, posterior interdicta continet. Illa est: Vicarii Imp. habeant administrandi potestatem Imperii vice ac nomine; quæ declaratur exemplis & limitatione. Exempla sunt, 1. in potestate Judicia Imp. universalia exercendi. Exercet autem eorum quilibet Judicium Aulicum in Aula sua, habita ratione locorum ipsi assignatorum, (quod Judicium quidem Regimen Vicariatus appellatur,) hocque intuitu concurrentem cũ Camera habent Jurisdictionem, jus citra provocationem litigantibus dicentes, ut Imperator ipse. *Arum. ad A. B. D. 3. th. 31. & 33. Rumel. ad eand. D. 4. th. 16. Hermes, c. 20. q. 8.* Camera vero utriusque nomine Processus decernit, communiq; insigni utriusque referente

uti-

utitur in expediendis actis sigillo. *Limn. l.3. c. 12. num. 51. seqq.* *Hermes c. 20. qu. 7.* Et pertinent vi text. generalis *in A. B. d. c. 5. §. 1.* ad illorum cognitionem omnes omnino causæ, quæ alias ad Imperatorē devolvi possunt, etiam criminales, & feudales, sive majora, sive minora regalia feuda concernant. *Limn. l.3. c. 12. n. 52. seqq. Carpz. de L. R. c. 11. sect. 15. num. 9.* Diss. *Struv. S. I. F. c. 16. aph. 5. num. 4. ibique alleg.* ita tamen ut eorum potestas major non sit, quàm Imperatoris in illis. 2. In potestate præsentandi ad beneficia Ecclesiastica, non vi juris primariarum precum, ut communiter quidem traditur, sed vi juris patronatus. vid. supra *c. 5. num. 16. Limn. ad A. B. c. 5. §. 1. Obs. 11. Hermes d. c. 20. q. 10.* 3. In potestate colligendi reditus & proventus, quos tamen non in proprios, sed Imperii usus, impendere debent, oblato Imperatori post electo quod ex illis superest. *Arum. d. D. 3. th. 36. Rumel. ad eand. D. 4. th. 18. Herm. d. c. q. 11.* 4. In potestate investiendi de feudis, & à Vasallis (quorum nomine non intelligimus ante etiā ab Imperatore investitos, illos ad renovationem investituræ à Vicariis petendam propter mutatam domini personam adstringentes, sed novos Vasalli successores ab Imperatore nondum investitos, quibus annus præfinitus elapsurus esset, nisi investituram peterent, (juramentum fideli- [illegible] tatis,

[illegible]

ſtatis, vice & nomine Sacri Imp. recipiendi. vid. *Limn. d. c. 12. num. 70. ſeq.* quæ tamen inveſtitura poſt per Electum Imp. præſtito ipſi novo juramento innovanda, quia juramentum; quod Vicario interregni tempore præſtatur, ſaltem fidelitatem Imperii continet, Imperatori autem præſtitum ſimul fidelitatem Imperio & Imperatori debitam includit. *Limn. ad A. B. c. 5. §. 1. Obſ. 15.* Limitatio pertinet ad hoc ultimum exemplum, eâque à poteſtate inveſtiendi Vicariis conceſſa excipiuntur Feuda Principum, & illa quæ Fahn- und Scepter-Lehen vocantur, quorum inveſtitura & collatio ſoli Imperatori & Regi Rom. ſpecialiter reſervatur, Vicariis autem hiſce, etiam ubi annuum ſpatium Vicariatus tempore Vaſallo elapſurum, denegatur. *A. B. c. 5. §. 1. ubi Limn. Ob. 18. ſeqq.*

8. Poſterior interdicta continens eſt: Vicarii nullas res Imperii alienare ſive obligare tempore Vicariatus debent. *d. §. 1 in fin.* ubi notanda diverſitas in verſione Germanica, quæ in vicem allatæ regulæ habet: Und derſelbe Pfaltz-Grafe hat auß Käyſerl. Güte zu verbieten alle Veräuſſerung und Verpfändung der Güter / ſo zum Reich gehören / Zeit ſeiner Verweſung. Verum text. Latinus, utpote fons, præferendus. Hæc de poteſtate in A. B. Sereniſſ. Vicariis expreſſè conceſſa ac prohibita. Quid verò de aliis nec ſpeciatim permiſſis, nec tamen etiam prohibitis ſtatuendum.

endum? *Limn. d. c. 12. num. 82. seqq. ad Capit. Caroli V. art. 3.* verb. Pfaltz und Sachsen. *n. 16. seqq. & tom. 2. add. ad d. c. 12. num. 40.* putat in A.B. contineri mandatum speciale, non igitur intelligi plus concessum, quàm ibidem expressum. Alii tamen contra docent, Vicarios hosce tantum posse, quantum Imperator ipse, extra casus *d. c. 5. § 1.* specialiter exceptos, cum Imperatorem repræsentent, ergò ut ille habet generalem potestatem, ita & ipsis eādem omnino extra casus exceptos concedendam; præsertim quia in text. generaliter qq. dicitur: CUM POTESTATE, non autem additur particula restrictiva HAC, ut determinetur ad subsequentia *Buxtorff. ad A. B. th. 71. Schutz. v. 1, D. 5. th. 12. & v. 2. D. 10. th. 2. lit. E. ac D. 13. th. 2. Bechm. ad A. B. c. 5.* Quod assertum *Quirin. Cubach. l. 2. JurisPrud. Publ. c. 30.* ita ampliat, ut dicat in tantum extra casus ibi exceptos illorum potestatem potestati Imper. circa jura Imperii æqualem esse, ut etiam exercitium actuum Imperatori reservatorum ipsis competat, cui consentire videtur *Buxtorff. th. 72.* qui th. *seq. 75.* idem quoque de iis, quæ meræ gratiæ sunt, statuit. Et hinc Serenisſ. Imperrii Vicariis attribuunt 1. potestatem confirmandi Academias, quam & ipse *Limnæus l. 8. c. 1. num. 3.* iis vindicat. 2. Jus naturales & spurios, etiam Illustrium, Ducum, Principum, Comitum &c. legitimandi. *Freher. Orig. Palat. l. 1. c. 15. & in*

not.

not. ad Petr. de Andlo, c. 10. 3. Potestatem creandi Equites, Nobiles &c. quam uterque hoc seculo exercuit, Palatinus enim anno 1619. tempore Vicariatus Doctorem D. W. equestri dignitate ornavit, teste *Sinold. Schuz. Diss. de Vicar. concl. 12. l. B.* & Saxon. Elector modò proximo interregno (anno scil. 1657.) Doctorem quendam Juris Nobilem, Comitemque Palatinum creavit. 4. Facultatem inducias moratorias concedendi. *Schuz. d. l. l F.* earum à Palatino indultarum exemplum afferens. 5. Jus aliquem in Protectionē Imperii recipiendi. *M. Mager à Schonberg. de Advocat. arm. c. 9. num. 3.* 6. Jus Comitia indicendi. *Schuz. v. 1 D. 10. th. 2. l. D.* Posterior ergò sententia, si non A. B. tamen observantiâ Imperii comprobatur.

9. Finitur Vicariorum administratio finita Imperii Vacantia, Sceptrum capessente novo Imperatore. Si itaque adhuc alicubi extra Germaniam electus sit, ad ejusdem adventum continuatur. *Limn. ad A. B. c. 5. §. 1. O. 8.* Facta resignatione solent Vicarii, pro securitate sua, interregni tempore gestorum confirmationem ab Electo Imp. petere, cujus etiam expressa fit mentio in Capitulatione. vid. *Cap. Caroli V. art. 26.* ubi *Limn. ad verb. confirmi*ren. *p. 287.* notat confirmationem illam non conjunctim unis literis, sed separatim & diversis cuilibet eorum fieri.

Cap. Leop. art. 36.

PAR-

PARTIS SPECIALIS SECTIO II.

CAPUT I.

De Statibus Imperii in genere.

MEmbra Imperii præcipua constituunt Status Imperii, die Stände deß Reichs/vel à stando, quod sc. legitimam in Comitiis Imp. habeant standi personam, Stimme/und Stand in Reichs-Versammlungen haben. *R. I. de anno 1548. §. Wenn auch ein* ꝛc. *Inst. Pac. art. 8. vers. gaudeant &c.* vel à statuendo, quod cum Imperat. in Comitiis de iis, quæ ad summam Reipublic. (versatur autem ea circa pacem & bellum, circa leges communes rogandas vel abrogandas, circa fœdera cum peregrinis, circa vitam, mortem & exilium civium, circa bona civium aut confiscanda, aut verò in commune distribuenda &c.) pertinent, statuant; vel denique à sistendo, quod Remp. firment atque sistant, seu quod in illis ceu membris i. e. basibus & columnis ipsum Imperium stet & subsistat, sic dicti; qui alias Cives Imperii

perii, item Ordines & (ſtylo Curiæ antiquiore) Proceres ac Senatores Imp. vocantur, hinc *Arumaus. vol. 1. D. 33. theſ. 26.* Reichs-Rähte idem eſſe quod Reichs-Stände affirmat. Quod concedi poteſt, ſi Reichs-Rähte/Senatores interpretemur eo ſignificatu, quo in Republ. Ariſtocratica, ex qua Imperium noſtrum omninò aliquid participat, Optimates dicuntur. Alias autem id vocab. etiam nudis Conſiliariis ad deliberandas publicas Imperii utilitates conſtitutis tribui, vel ex *R. I. de anno 1512. §. 5.* apparet. Cum his verò, vel cæteris etiam Imperatorum Conſiliariis Aulicis, Status Imp. conferre velle, (ut facere non eſt veritus *D. Otto de I. P. cap. 13. pr.*) non modo ipſis injurioſum, ſed & manifeſta in LL. Imp. publicas calumnia eſſet. Magna enim utique foret audacia & prævaricatio adverſus jura publica, participationem Imperii Statuum, legibus fundamentalibus præſcriptam ac in hunc diem tot repetitionibus, confirmationibusque roboratam, quâ dudum *Conſortes Imperii*, (*Gail. 1. O. 21. 9.*) Partes Principales und Mitintereſſenten an dem ſtatu & forma regiminis (*Auth.* der Grundfeſte. *p. 1. c. 1.*) fuerunt habiti, in nudam ſuadendi authoritatem reformare.

2. Notandum autem hic non idem eſſe, *Membrum, & Statum Imperii eſſe*, ſed hæc differre ut terminos magis & minus communes.

Enimverò Status omnis Membrum eſt Imperii, ſed non omne Membrum eſt Status. Sic Nobiles Imp. Immediati non minimum repræſentant Imperii Membrum, nec tamen Status ſunt, quia jure Comitiorum deſtituti. Differunt porrò Statum eſſe & Imperio immediatè eſſe ſubjectum. Non enim in ſenſu abſoluto inferre licet; Eſt immediatus. E. eſt Status Imperii, prout perperam ſentit *Dan. Otto de Jur. Publ. c. 17. p m. 540.* id quod iterum exemplo Nobilium Imp. Immediatorum patet. add. *R. I. de anno 1555.* §. Dieweil aber ꝛc. ibi: ſo dem Reich ohne Mittel unterworffen / und Reichs-Stände ſeyn. & *R. I. de anno 1564.* §. Und wollen Wir ꝛc. *ibi:* gegen denen / ſo nicht Stände deß Reichs / jedoch dem H. Reich immediatè unterworffen ꝛc. Neceſſarium equidem Status Imperii requiſitum eſt: Imperio immediatè ſubjectum eſſe, (dem Reich ohne Mittel unterworffen ſeyn /) non modò ratione perſonæ, ſed etiam ratione bonorum, (vid. *Capit. Ferdin. IV. art. 45. Leopold. a. 44.* nec non *R. I. de anno 1654. §. 197.* ibi: Und ſolle forthin ohne vorgehende real Erfüllung ꝛc.) ita ut mediatus Imperii ſubditus, quatenus talis, non poſſit in Statuum numerum cooptari, aut pro tali haberi, non obſtante *Inſt. Pac art. 16. §. 14. R. I. de A. 1654.* §. Und gleich wie dieſes ꝛc. *180.* (Contrarium aſſerere aliquando voluit *Limn. l. 1. c. 7. num. 99. & ſeqq. & l. 5. c. 16. n. 6.*

n. 6. ubi putatitio exemplo Ducis Würtemb. motus, expressis verbis concludit, etiam mediato nomen & qualitatem Status Imperii competere posse, & uti non omnes immediati sunt Status Imperii, ita nec omnes Status Imperii esse protinus immediatos. Verum secutis temporibus lubricam hanc suam esse sententiam cognoscens (verè autem lubricam fuisse constat ex traditis *Strauchii Diss. Exot. 10. th. ult.)* mentem quodammodo mutavit *tom. 1. add. ad l. 1. c. 7. n. 99. & tom. 2. ad l. 5. c. 16. n. 7.)* nec qui Status fuit, talis maneat, cum immediatis Imp. bonis omninò excidit, quia τό jus sessionis & suffragii in Comitiis habere, quod est essentiale constitutivum Status, in bonis immediatis est radicatum, adeoque non potest non eo deficiente deficere, (Dissent. rursus *Limn. l. 1. c. 7. n. 96. ibique in addit. tom. 1. Sprenger. l. 2. Inst. Jur. Publ. c. 1. Dan. Otto d. c. 17. Myler. de Stat. Imp. c. 11.* Statum Imperii remanere etiam, cum nihil amplius in Imperio possidet, præter titulos tumulosque majorum, statuentes) attamen sola Immedietas Statum non constituit, sed tum demum, si cùm respectu ad Jus suffragii consideretur. In quocunque enim immedietas & jus sessionis ac suffragii conjunctim reperiuntur, in eo qualitatem Status Imperii adesse rectè dixeris, etiamsi ratione certorum bonorum alteri Statui juramento fi-

delitatis vel subjectionis quoque devinctum esse contingat, id enim non impedit, quo minus respectu cæterorum immediatorum bonorum etiam Immediati qualitatem retineat. Siquidem una eademque persona diversis qualitatibus prædita, pro diversa quoque rectè haberi, diversoque jure censeri potest. *R. I de anno 1548.* § Wiewohl auch rc. 66. & §. Auch der Graffen von Tübingen rc. 71. *Capit. Leopold. artic. 44. in fin.* Dn. *Rhetius in Comm. ad Jur. Feud. Comm. lib. 1. t. 1. §. 5. p. 127. seqq.* add. *Limn. 2. de I. P. c. 10. n. 6. ibique in add. tom. 1 & ad Cap. Carol. V. art. 8. p 158.*

3. Sunt ergò Status Imperii, qui jus sessionis & suffragii in Comitiis habent, superioritate territoriali gaudentes. Exprimit hæc Statuum Imperii definitio essentiale Statuum constitutivum & consecutivum. Quorum illud in jure sessionis & suffragii in Comitiis Imp. collocatur, hoc in Superioritate Territoriali ponitur. Jus sessionis & suffragii propriam Civium verorum notam characteristicam sive formam internam esse, atque adeò verorum Ordinum & Statuum essentiam unicè constituere, ut nunquam ab iis abesse possit, probant *R. I. de anno 1548.* §. Wann auch ein rc. ibi: nicht Stim̃ und Stand in Reichs-Versammlungen hat rc. ex quo, ducto argumento à contrario sensu, infertur: E. Welcher Stimm und Stand in Reichs-Versammlun-

lungen hat / der ist ein Reichs-Stand. *R. I. de anno 1500.* §. Wie die Irrung der Session ꝛc. ibi: daß alle und jede Stände deß Reichs/weß Würden/ Stands oder Wesens die seyen/so der Session oder Standes halben ꝛc. *R. I. de anno 1544.* §. und als Sich im anfang ꝛc. ibi: Demnach wolten Wir ꝛc. *R. I. de anno 1548.* §. Als Sich auch ꝛc. *anno 1559.* §. Als Sich dann ꝛc. *anno 1576.* §. ferner und zum Siebenden ꝛc. in quibus textib. qui sessionem in Comitiis habent, aut de ea cum aliis ratione prælationis certant, Status Imperii dicuntur. Et inconveniens esse videtur, Statum Reichs-Stand dici, nec tamen jus suffragii in Comitiis obtinere, quod innuere videtur Imperator in *R. I de anno 1570.* §. Nachdem auch noch etliche ꝛc. ibi: Damit den derselben ꝛc. *add. R. I. de anno 1654.* §. *197.* Agnoscunt hoc *Paurmeist. de Jurisdict. l. 1. c. 8. num. 4. Ludolph. Hugo de Stat. Region. Germ. c. 4. §. 12. Burgold. p. 1. d. 18. n. 8. Carpz. de L. R. Germ. c. 3. s. 2. num 42. c. 5. s. 11. num. 29. quæst. 2. num. 11. seqq. ad Dispůt. Feudal. V. Mauric. Diss. de Matricula. §. 19. Conring. Diss. de Civib. Imp. Germ. §. 6.* Status Imperii solâ τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς κοινωνίᾳ censendos esse dicentes, secuti definitionem Civis Aristotelicam, quæ *l. 2. Pol. c. 1.* Contrarius autem est *Limn. tom. 1. add. ad l. 1. c. 7. num. 96. circa fin.* votum & sessionem in Comitiis tantùm accidentia Status esse, salvaque ejus essentia adesse

& abesse posse, asserens, quambene verò, ex dictis dijudicari potest.

4. Hoc jus suffragiorum (adeoque qualitatem & dignitatem Status) conferendi potestatem non solus habet Imperator, quanquàm dignitatem Principis, Comitis &c. merenti solus conferre possit, sed gratiam alicui facturus Statuum, imprimis verò Consilii, cui quis jungendus, consensu tribuat necesse est. vid. *R. I. de anno 1548.* §. Nachdem auch rc. ibi: So haben wir Uns mit den gemeinen Ständen/ rc. *Capit. Leop. art. 43.* ibi *Monita Princip.* Quibus autem illud sub conditione promissum, conditione adhuc pendente, sub Civium Imp. censu haud comprehenduntur; Rectè tamen in illum referuntur, quibus purè per Decretum Cæsareum est concessum, ut apprehendere possint, quandocunque velint, licet actu secundo adhuc sessionem nondum obtinuerint, modò bonis immediatis sufficienter instructi. vid. *R. I. de anno 1570.* §. Nachdem auch rc. *163.* & *R. I. de anno 1641.* §. Und demnach rc. *97.* Sic nonnemo tradit Regem Sueciæ anno 48. *(Instr. Pac. a. 10. §. quarto)* ratione Pomeraniæ, Bremensis & Verdensis Ducatuum, cæterarumque annexarum ditionum in Statuum Imp. numerum cooptatum, pro tali ab eo tempore semper habitum, licet in Comitiis præteritis de anno 1654. sessionem nondum sortitus,

sed

ſed in præſentibus anno 63. demum Legatus ejus Dn. de Lancken eam actu conſecutus fuerit. Sed vid. *Auth.* der Grundfeſt. *p. 1. c. 5. §. 2. p. 39.* & *ſubſcript Receſſ. de anno 1654.* Quibus de eodem ab aliis quæſtio movetur, meritò pro Civibus tamdiu habentur, donec ſententia nondum victi in Comitiis compareant, cùm hos non ſine injuria Cives eſſe in præſentiarum negaveris, quod jus illorum morali certitudine à futura ſententia, quæ fortè nunquam futura, aut ſecus etiam cadere poteſt, pendeat.

5. Sed *Jus ſententiam in Comitiis dicendi* eſſentialem Status characterem eſſe dixi, ſoli vocationi ad Comitia verò ἐνέργειαν eandem nequaquam tribuo. Non enim ſequitur: *Vocatur quis ad Comitia. E. eſt Status Imperii.* Nam multi non modo immediati, ſed mediati quoque interdum eò vocantur, non ut ſuffragia ferant, ſed ad alium finem. Sic B. Lutherus ad ſui defenſionem à Carolo V. Wormatiam anno 1521. evocatus eſt. vid. *Strauch. Diſſ. Exot. 6. n. 19* *Auth.* der Grundfeſt. *p. 1 c. 5.* Dein etiam ex errore vocari ſolent, qui minimè vocari deberent, omiſſis neceſſario vocandis. Exemplum in præſentibus Comitiis præbuit Civitas Magdeburgenſis, quæ ex errore vocata, ipſius Imperatoris Decreto Caſſatorio ſub dato Viennæ *die 13. Jan anno 1663.* à jure Comitiorum rurſus excluſa. vid.

Scriptum sub tit. Ferner weitiger Berich
Sachen deß Primat- und Ertz-Stiffts Mag
burg contra die alte Stadt Magdeburg rc.
jure sessuræ ac dicendæ sententiæ in Imp
alibus Diætis de jure competente ergò,
unica essentiali, fallique nesciâ notâ Stat
Imp. æstimari, dignoscique denuò dicim
& illud unicè formam essentialem Sta
constituere existimamus.

6. Alii aliis (ipsorum opinione) neces
riis & essentialibus requisitis ac notis indu
tatis Status Imp. definiunt. Sic *Limn. l.*
7. num. 86. & imprimis num. 91. solam Mat
culæ inscriptionem talem notam esse trad
idque *tom. 2. addit. ad d. num. 91.* contra *Car*
defendit. *Mylerus de Stat. Imp. c. 11, Becker.*
c. 2. num. 2. 5. 6. Just. Sinold. Schuz. v. 1. D.
t. 2. Sprenger l. 2. c. 1. eandem juri suffraga
di in Conventibus Imp. addunt. *Gailius 1.*
21. illis duobus requisitis adjungit soluti
nem collectarum Imperio immediatè facta
Ast nequaquam hæc sunt essentialia, n
cessariaque Status requisita, infallibilia a
gumenta. Quod n. immatriculationem att
net, certum est nullam Matriculæ in Repub
nostra ante illam, quam Sigismundus Im
anno 1431. conscribi fecit, extare memorian
ut recte proditum à *Goldasto l. 2. de Regn. B*
bem. c. 17. Itaque nec ante illud tempus ullo
fuisse Imp. Ordines consequeretur, quo nih
di

dictu est absurdius. Dein, quæ ab eo tempore singulis ferè Comitiis prodiere Matriculæ, ita à se invicem dissentiunt, ut vix duæ ex omni parte conspirent. *Conring. de Civib. Imp. th. 47.* add. *Limn. tom. 1. addit. l. 1. c. 7. num. 70.* ubi causam hujus variationis assignat. Qua de re admoniti Status, præcedentis seculi *anno 21. in Comitiis Wormatiensibus* correctiorem ediderunt, sed neque hanc ex omni parte perfectam. Nam secutis *Comitiis Augustanis 1548.* exhibuerunt Status Imperatori Carolo V. magnum catalogum eorum, quos hinc quoque eximendos quisque putaret; Hinc tractatum est *anno 1570.* de loco, quo emendatior conficeretur Matricula, quæ res sæpius post repetita. vid. *R. I. de anno 1576.* §. demnach wir ferner ꝛc. 83. sed ne jam quidem ad optatum finem perducta est, cum hodieque haud exiguæ ea super re inter plurimos pendeant lites. Quæ cum ita sint, præsumptionem quidem pro Statu Matricula inducet, non argumentum, quod contraria probatione everti nequeat. *arg. l. 17. C. de fid. instrum.* recte monente Viro quodam docto, daß die Matricul von *anno 1521.* vor die Käys. Majestät und deß H. Reichs gerechte und gewisse Matricul zuhalten/ (juxta *R. I. de anno 1576.* §. wann auch zu Franckfurt ꝛc. *anno 1594.* §. wann auch bey voriger tractation ꝛc.) jedoch nicht ohn Unterscheid / sondern wie Käyserl.

Majestät/ Churfürsten und Stände die Di
selbsten verstanden haben wollen/ nemblich c
exceptione vorbehaltener fernerer Rectifi
tion auch Ergänzung derselben; Inserti e
sunt etiam ei non inserendi. vid. omn
Eric. Maurit. diss de Matric. Imp. n. 20. seqq
& seqq. qui sub fine etiam suppeditat Ca
ræ Matriculam, quam anno 1654. Cam
Fiscalis exhibuit. In collectis Imp. au
ea non admittitur, sed illa, cujus in Di
Monasteriensi & Osnabrugensi, tum No
bergæ postmodum, & in Comitiis *de a*
1653. habita fuit ratio, prout eam refert *G*
lius de Stat. Europ. noviss. p. 2. c. 7. n. 67. p. 352. s

7. Magis hac in re sublestæ fidei est, (q
obiter moneo) quæ vulgò circumfertur S
tuum in quaterniones distributorum Tab
quicquid alias de illa Statuum divisi
statuas vid. *Conring. de Civib. Imp. num. 4*
Limn. l. 1. c. 7. num. 37. seqq. ibique in add
1. & 2. Fritsch. de Quatuor-Viratu Imp. di
simodè sentientes. Quid porrò ampliss
illi Catalogo tribuendum, quem ex *Meck*
Goldasto Limnæus l. 1. c. 8. proponit, ex eo
vis facilè apparere potest, quod Reges Ang
Franciæ, Seciæ, Magnum Ducem Lith
niæ, Archi-Episcopos Gnesnensem, Lonc
sem, Pragensem, multosque alios Imperii
vibus accenseat, quos certissimum est t
nequaquam esse. Majorem equidem fi

his facta in Circulos relatio pro Civibus Imper. adstruere videtur; Sed nec hæc tamen certum est argumentum, præterquam enim quod Rex Bohemiæ, quem non possumus non pro Cive Imperii agnoscere, cum *Strauchio Diss. Ex 2. th. 12. circa fin.* cum ipsi Electores & Principes eum pro tali agnoscant, (in Replica, quam anno 1610. sub dato 28. Jun. in Conventu tunc Pragæ habito exhibuerunt Matthiæ Austriaco, Hungariæ Regi. vid. *Limn. tom. 5. pag. 124. pr.*) in nullo Circulo contineatur, plures in Circulos relati sunt, qui Cives Imp. non sunt vid. *Strauch. Diss. Ex. 1. th. 6.* ubi eorum aliquot recenset, qui Circulo Rhenano comprehensi.

8. Levius item pro Statu Imperii argumentum est, quod quis ad ærarium Imperii immediatè contribuat; Nam primo certum est posse etiam eum, qui indubiè jure Status gaudet, per speciale privilegium aut præscriptionem à Collectis Imp. eximi & liberari. *R. I. de anno 1548. §. 56. Limn. l. 1. c. 7. num. 97.* ubi hac immunitate Domum Austriacam, Sabaudum, Arnburgicum Principes, Cameracensem, Curiensem, Sedunensem Episcopos, Abbatissam Andlaviensem &c. gaudere refert. Deinde plurimi contribuunt, à quibus prorsus alienum est Jus Status Imperii, cujusmodi sunt Nobiles Immediati, Franconiæ, Sueviæ & Rhenani. Ita ab Hanseatici

tici fœderis Urbibus non semel aliquid
ctum, quarum tamen pleræque Provinc
sunt. Sic & olim Poloniam aliquot aur
bras quotannis Imperio nostro solvisse,
tamen Statum Imp. fuisse, sive jus suffrag
Conventu Procerum nostrorum habuisse
fert *Conring. de Civib. Imp. th. 9.* Sed hæc
sio ad collectas & contributiones Imperi
quibus hic sermo, quod pace Viri sum̃i d
rim, non pertinuit. Ex deductis jam fa
est judicare, quid sentiendum sit de defini
ne Status *Myleri. c. 10. Speidelii voc.* Re
Stände.

9. Cum autem *R. I. de anno 1654. § 19*
Cap. Ferd. IV. art. 45. Leop. art. 44. exp
cautum, ut, qui in numerum Statuum
cooptari, sive participationem Juris suffr
experit, sibi de bonis immediatè Imperio
jectis dignitatis suæ conservationi suffect
sive dignitati adæquatis (feudalia, an a
dialia sint, nihil referre videtur. *Dn. R*
Comm. ad Jus Feud. l. 1. t. 1. pag. 65.) pro
ciat, nec antequam hæc acquisiverit, adm
debeat, quær: *Num proinde τὸ Statum Imp*
esse sit patrimonii qualitas, anne vero potius
sonæ dignitas? Pro prioris affirmativa fa
videntur alleg. *text.* & quod pro territo
rum numero & votorum ac suffragiorum
Comitiis variet pluralitas. Conf. *Instr.*
art. 10. Communiter tamen contrarium

jus Status non patrimonii qualitatem, sed personæ dignitatem, non glebæ precium, sed summi Principis ac Ordinum Imp. præmium esse, tradunt vid. *Limn. l. 1. c. 7. num. 96. Sprenger. l. 2. c. 1. Nic. Myler. de Statib. c. 11. num. 9. ibique allegati.* Dixerim illud prærequisitum, ut nempe jus suffragii expetens feuda regalia in Imperio possideat, non ingredi essentiam Civis Germanici, sed ad ejus constitutionem se habere tanquam causam sine qua non, cujus rei vel id saltim argumento est, quod speciali indultu ea necessitas talia feuda possidendi alicui certo modo remitti possit, ut nihilominus ipsi sessio & votum concedatur, quod fieri non posset, si essentiam Status ingrederetur. vid. supra *sect. 1. cap. 7. num. 5.* Ad alterum, quod pro numero Principatuum, Dynastiarum &c. unus idemque pluribus votis gaudeat, dico, non esse novum, ut unius ex illis, qui sine ullo respectu ad patrimonium habito ad Consultationes admittuntur, sententia solâ prærogativâ personali sententiis duorum aut plurium æquipolleat; Quamvis ergo hîc prærogativa intuitu rei tribuatur, non tamen propterea ipsum jus, quod occasione rei tanquam causæ extrinsecus moventis auctum, natura sua personale, in reale degenerat.

10. Sed satis de Statuum Essentiali Constitutivo. Consecutivum constituitur Superio-

rioritas Territorialis. Quicunque enim gaudet Jure sessionis & suffragii in Comitiis, adeoque Status Imp. est, ille etiam jure Superioritatis gaudet, ex mente *Strauchii Diss. Exot. 4. th. 22.* jus namque superioritatis ipsi est propria affectio & essentiale consecutivum Status sive Civis Imperii, ita ut positâ vel negatâ qualitate Status, ponatur vel negetur jus territoriale, ac vice versa.

11. Dividuntur præcipua illa Imp. Membra sive Status Imperii. I. In *septem Classes*, quarum 1. Electores. 2. Archi-Episcopos. 3. Episcopos & Abbates Principes. 4. Principes Seculares. 5. Prælatos & Abbatissas. 6. Comites & Barones, 7. Civitates Imperiales continet. Schema exhibet *Limn. d. l. 9. c. 7. n. 49.* correctum *tom. 2. addit. ibid.* in iis, quæ se aliter habere cœperunt. II. In Comitiis Imperii in *tres Senatus*, vel *tria Collegia*. vid. *supra sect. 1. cap. 30. n. 11.* III. In Quaterniones. v. g. quatuor Duces, quatuor Marchiones &c. vid. Schema apud *Limn. l. 1. c. 7. n. 38.* Nonnulli Authorem divis. laudant Ottonem III. Imp. Sed cum 1. inter IV. Duces Duces Brunsuicenses, 2. inter IV. Landgravios Thuringiæ & Hassiæ Landgravii referantur, hi omnes autem diu post Ottonem III. cœperint; Et porro 3. Comites Sabaudiæ, qui inter IV. Comites referuntur, tum temporis non Imperii nostri Status, sed regni Arelatensis,

ſis, quod cum Imperio noſtro nullum ea ætate habuit commercium, Proceres fuerint; Lubeca etiam 4. à Friderico I. Barbaroſſa demum in ordinem Civitatum Imperalium recepta ſit, Prudentiores illi incertam adſcribere originem malunt. vid. *Fritſch. de Quatuorvir. Imper. tom. 1. Exerc. 1. P. 14.* Utut vero nec de authore, nec de ratione ac fine ejus conſtet, quia tamen in *R. I. Erfurt. de anno 1567.* §. darauff wir nach Außweiß ꝛc. 3. Comitibus à Schwartzburg titulus der Vier Graffen deß Reichs tribuitur, eumque ipſi etiamnum hodiè agnoſcunt, 2. Carolus de Frawenberg. *R. I. de anno 1557.* ſubſcripſit deß Heil. Römiſchen Reichs Erb-Ritter. 3. in *Comitiis Auguſtanis anno 1500.* Maximilianus Imp. Wolffgangum de Weiſſenbach in locum familiæ Meldingenſis, quæ itidem inter IV. Milites referebatur, ſurrogavit. 4. In Memoriali Epiſcopi Monaſterienſis in Comitiis Ratib. *anno 1653. d. 25. April.* exhibito disertè dicitur: Daß die Burggraffen zu Stromburg unter den 4. Burggraffen deß Reichs die Erſten geweſen/ eam non omninò rejiciendam, ſed imò tanquã Imperiali authoritate approbatam retinendam eſſe cenſent. *Limn. d. l. n. 44. ibique addit. Fritſch. cit. loc. Conringius verò Diſſ. de Civib. Imp th. 40. & tr. de fin. Imp. c. 29. ac Fr. Iren. p. 3. D. 6. & 7. p. 60.* velut ineptum otioſorum hominum commentum

pror-

prorſus rejiciunt, dicentes, ſatis ſuperque conſtare, multa meris commentis ſubnixa ſtylo curiæ ac monumentis publicis per incuriam irrepſiſſe, nec ex eo, quod Epiſc. Monaſt. eam ex errore pro vera habuerit, ipſi fidē ac authoritatem conciliari poſſe Quibus nec ipſe *Limn.* ac *Fritſchius* quoad alteram illam in quaterniones itidem diſtinctam Ordinum tabulam, à *Goldaſto tom. 1. Conſtit. Imp. pag. 34.* exhibitam, & *Limn. d. l. num. 48* repetitam, quæ priori ab eodem *all. num. 38.* exhibitâ, nonnihil antiquior & plenior, ſuffragium ſuum denegant, uno ore fatentes, eam nihil aliud eſſe, quam luſum quendam vani & inepti hominis, qui, ut multos quaterniones conficeret, totius orbis Reſpubl. non erubuit his nugis concutere &c. Sanè hodiè hanc Statuum diviſionem per Quatuorviros ſive Teſſeraprotos vix ullius eſſe uſus, indubium eſt.

12. IV. Intuitu Religionis in *Romano-Catholicos, Lutheranos & Calvinianos ſive Reformatos.* Illi alio nomine Pontificii & Papiſtæ vocantur, quod Pontificis vel Papæ (qui unde dictus vid. *Limn. ad Cap. Car. V. art. 1.* verb. Pabſtl. *pag. 131.*) ſequantur veſtigia, prius tamen, Catholicorum ſcil. iis præ aliis arridet. vid. *Petr. Frid. Mind. l. 2 Proc. c. 33. num. 3.* Iſti etiam Evangelici (die Evangeliſche Stände) item A. C. addicti (die Augſpurgiſche Confeſſions Verwandte) ac Proteſtan-

ſtantes (die Proteſtierende) dicuntur, ex eo, quod, cum d. 13. Octobris anno 1529. Imperator Carolus V. Comitiis Spirenſibus iis injungeret, ut Decretum Wormatienſe, quod majoribus Catholicorum votis, de perſequendis Lutheranis, ſancitum erat, ratum haberent, publicè & ſolenniter proteſtati fuerint, ſe ſalva conſcientia Decretum hoc approbare vel obſervare non poſſe, neque eod. teneri. Capita Proteſtantium tùm fuere Johannes Elector Saxon. & Philippus Landgravius Haſſiæ, reliqui Georgius Marchio Brandenburgicus, Philippus, Erneſtus & Franciſcus Duces Brunſuicenſes & Luneburgenſes, Wolffgangus Princeps Anhaltinus, Gebharpus & Albertus Comites Mansfeldenſes, Argentoratenſes, Norinbergenſes, Conſtantienſes, Ulmenſes, Biberacenſes, Isnenſes, Reutlingenſes, Eslingenſes, Memmingenſes, Lindavienſes, Heilbronnenſes, Hallenſes in Suevia, Campidonenſes, Weiſſenburgenſ. Winshemienſes, Lubeccenſes, Bremenſes, Goslarienſes, Einbeccenſes, Gottingenſes, Northuſani & Hamburgenſes. Cum a. nuper in literis Plenipotentiarii Cæſarei Noviomagum ad Tractatus Pacis miſſi, Proteſtantes Acatholici dicerentur, de inuſitato hoc termino in Comitiis Ratisb. publicè conqueſti ſunt. vid. *Fritſch. in annot. ad Inſtr. Pac. p. 679. ſeq.* Hi, qui nobis Calviniani dicuntur, quod

Calvini ſequantur dogma, & aliàs Reformati quoq; audiunt, in Galliis vocantur Hugonottæ, nonnullis quidem à teſſerâ conſpirationis, aliis verò ab Hugone Capeto, Comite Pariſ. tertiæ familiæ Regum Galliæ Capite, rectius tamen ab aliis à portâ Hugonis in Urbe Touronenſi, hoc quicquid eſt nominis accepiſſe putantur, quia ſæpius nocturnos ſuos cœtus ibi celebrarunt. vid. *Bouſſier. lib. 18. Hiſtor. Fr. Limn. l. 1. c. 7. num. 61.* Add. *Sprenger. Lucern. mod. Stat. Imp. c. 2. p. m. 218. ſeq.*

13. Introducta quoque nuper eſt diſtinctio Statuum, ratione dignitatis, (jure enim ſuperioritatis & ſuffragii in Comitiis omnes pares ſunt,) in *Superiores*, quo nomine Electores ac Principes, & *Inferiores*, quo cæteri veniunt. Et nunquam quidem hi repugnarunt, quo minus illi nomine der Höhern Collegien inſigniti fuerint, ſed appellatio der Höhern Stände iis initio non parum ſuſpecta fuit. Exactis tamen ſuperiorum Comitiorum conſtat, periiſſe pòſt ſuſpicionem illam, paſſimque Electoribus & Principibus appellationem iſtam à reliquis, de cætera ſua authoritate tamen ſibi ſedulo caventibus, tributam fuiſſe. vid. *Kulpis de Legat. Stat. c. 4. n. 12.*

14. Nuperrimè *Cæſar Furſtenerius in tr. de Jure Supremat. c. 12.* potentiæ, viriumque intuitu, eos diſtinxit in *Principes Majores vel Armipotentes, ac Minores Dynaſtas*, hoc ſenſu, ut

ut in eorum numero habeantur Electorum ac Principum illi soli, qui majus territorium habent, & præter libertatem, vires non tantùm domi subditos manu militari regendi, sed & exercitum extra fines ducendi, & armis, fœderibus, legationibus, ac cæteris Juris Gentium functionibus, aliquid momenti ad rerum Europæ summam conferendi; uno verbo, qui jure Suprematus gaudent, qua vocula denotentur, qui exteris *Souverains* aut *Potentats* soleant appellari, quorum nunquam magnus fuerit numerus. Inter Minores autem referantur Civitates, Comites, Principes tales, qui quidem suum territorium, confesso jure, manu militari obtinent, & subditos præsenti potestate continere in officio possunt, adeoq; Superioritatem Territorialem, quæ in hoc ex mente ejus consistit, non vero Suprematum habent, cum non possint adversus exteros copias educere, nec aliquod rebus generalibus momentum adjicere authoritate sua, quique belli ac pacis socii nunquam, aliquando tantùm appendices censeantur; & ut illi insuper cum Regibus quodam fraternitatis jure contineantur, & longo licet potentiæ intervallo, gradu tamen potius, quàm specie dignitatis distinguantur. De qua Statuum distinctione vide judicium *Joh. Georg. Kulpis d. l. num. 14.*

CAPUT II.

De Electoribus in genere, eorum Origine & Iuribus singularibus, quibus præ cæteris Statibus Imp. gaudent.

PRimas inter Ordines Imperii tenent Electores, nobiliores utpote post Caput partes Reipubl. continentes, gestalten Ihre Hoheit und Authorität/ mit eines Röm. Käysers Gewalt und Hoheit/ daher Sie auch fleust/ dermassen verbunden/ daß eine ohne die andere nicht verschmälert werden/ auch ohne die andere nicht bestehen kan/ hincque Obriste Väter und Rathgeber der Teutschen Nation apud *Hortleder. de causis belli Germ. l. 1. c. 37. p. 292.* Palmites Imperiales, & propinquiora Membra Imperii, (in *A. B. proœm.* & *c. 2. §. 5.* ac *Cap. Leop. art. 46. pr.)* Candelabra lucentia, quibus in unitate Spiritus Sacrum illuminatur Imperium, *(d. proœm.)* solidæ bases Imperii, Columnæ proceres & immobiles, quæ Sacrum Imperii ædificium circumspectæ prudentiæ pietate sustentant, *A. B. c. 3. §. 1. c. 12. §. 1.* Pars corporis Imperatoris, *c. 24.* audientes. Dicuntur *Electores* à potestate eligendi Caput Imperii, qua ex consuetudine *A. B.* firmatâ gaudent, ut in vernaculâ Chur-Fürsten à Churen seu Köhren/ quod Germa-

nis

nis priscis fuit eligere, ex quo nobis remansit, außerkohren/ quod idem est ac außerwehlet/ vel Wahl-Fürsten oder Wahl-Herren à verbo wehlen. A numero septenario, quo Collegium eorum olim constitit, diu *Septem Virorum* nomen gessere, hodiè verò Electoratu octavo publicæ tranquillitatis causa instituto *Instr. Pac. art. 4. §. Quod ad Domum &c.* ea ratione *Octo-Viri* appellantur. In *Notit. Ordd. Imp.* ap. *Goldast. Proœm. in T. 1. Const. Imp.* inscribuntur *Archi-Principes*, qui titulus quoque iis tribuitur *in Edicto Sigismundi Imp. de incompetentia Concilii in judicandis causis Princip. Imp. §. 2.* & *Rescripto de anno 1434. ad Concil. Basileense.*

2. In investigandis primis Sanctissimi hujus Ordinis initiis & incunabilis, maximopere laborant Historici pariter ac Jur. Publ. Doctores, mireque in natalibus ejusdem definiendis variant. Primò enim quidam constitutionem Incluti hujus Collegii Carolo M. primo Germanorum Imperatori (sed contra omnem Historiarum fidem) adscribunt. Alii secundò Ordinem VII. Electorum Ottonis III. Imp. hujusq; consanguinei Gregor. V. Papæ temporibus, lata peculiari Constitutione, introductum esse existimant; hæcque per duo secula constans Dd. fuit opinio, quæ etiam hoc ipso à *Simone Schardio, Juris Consulto & Cameræ Imp. Assessore, Christophoro Ge-*

woldo, it. *Windekkio*, peculiaribus ſcriptis, magno mólimine propugnata eſt. De anno autem, quo Conſtitutio illa lata ſit, ſententiæ hujus Patroni non omnino conveniunt (*Petrus de Andlo* enim ann. 1004. *Jac. Bergomas* anno 994. *Matth. Stephani l. 1. de Jurisdict. p. 1. c. 5. num. 2.* anno 996. aut 97. *Platina in vita Gregor. V.* anno 1002. *Abbas Urſpergenſis* an. 999. *Sleidan. l. 3. de Monarch.* anno 1000. vel circiter nominant) ut nec de authore certo, aliis eandem Gregorio V. aliis Ottoni III. Imp. aliis utrique tribuentibus. Tertio *Cardinalis Cuſanus de concord. Cathol. l. 3. c. 4.* in Henrici (quem Sanctum & Claudum appellant Hiſtorici) tempora Originem Electorum refert. Quarto *Theod. de Niem. celebris circa tempora Ruperti Pälatini Hiſtoricus, Nemoris ſui cap. 31.* Conrado II. eorundem conſtitutionem adſcribit. Quinto *Peucerus in Chron. lib. 4. in Ottone III. & Frid. I.* ſub Friderico I. à rubore barbæ Barbaroſſa dicto, Collegium Electorum cœpiſſe autumat. Sexto *Aventinus lib. 5. annal. Bojor. Onuph. Panvin. libello aureo de Comitiis Imperatoriis, & Cruſius in Annal. Suev. p. 2. lib. 5. c. 7.* poſt tempora Friderici II. illud cœpiſſe tradunt. Septimò *Michael Beutherus de Septemviratu Principũ Electorum quando is cœperit*, ad Carolum IV. illius initia refert. Denique *Goldaſtus* Ottoni IV. inſtitutum hoc alicubi tribuerat,

rat, ſed ſe deceptum fuiſſe, atque alios decepiſſe, ingenuè ipſe eſt faſſus *lib. 3. de Regn. Bohem. c. 5. num. 9.*

3. Quanquam autem illa *num. 2do* relata ſententia (reliquæ enim paucos repererunt, qui illas approbarint,) tam pervulgata, ut magis comunis dici merito queat judice *Heigio p. 1. qu. 3. num. 13.* quia tamen Conſtitutio illa nuſquam exſtat, (illa Sanctio enim quę à *Petr. Bizar. Hiſt. Genuenſ lib. 23. & Gold. t 3. Conſt. Imp.* & in Reichs-Handlungen. *p. 16.* exhibetur, omnino ſuſpecta eſt, & inter alia hoc quoque eam falſitatis arguit, quod Regis Bohemiæ mentionem faciat, qui tamen Ottonis tempore nondum fuit. v. *ſect. 1. c. 7. n. 1.*) deque ea apud Scriptores omnes minima maxima cæteroquin annotantes altum ſilentium, contra verò ſatis liquidum eſt, etiam poſt fata Ottonis III. ad Fridericum II. usque Imperatores non ſolum illorum ſeptem, ſed aliorum etiã Principũ conſenſu & ſuffragiis ad Imperium perveniſſe, (quod *Dietmari, Wipponis, Ottonis Friſingenſis*, ac aliorum authoritatibus oſtendere ſatagit Dn. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 3. aph. 7.*) rectè ab ea diſceſſerunt poſt *Aventinum, Onuphrium Panvinium, Baronium*, (qui quod ad tempus attinet optimè ſentiunt, ſed in authore, quem ille Gregorium X. *hic* Innocentium IV. fuiſſe tradit, aſſignando graviter aberrant, &

eum ipsis, qui in eo fidem illis tribuunt. vid. *Limn. tom. 4. ad l. 3. c. 1. & ad Capit. Carol. V. art. 28. p. 294.) Lehman. Chron. Spir. l. 5. c. 17. Thuan. l. 2. Hist. Mallinckrot. de Archi-Cancell. l. 2. c. 3. Conring. Disp. de Elector & in not. ad Lampad. p. 3. c. 4. num. 1. 2. ac ad Bullam. Innocentii X. p. 193. & seq. Strauch. Diss. Ex. 2. th. 1. Limn. ad A. B. cap. 1. §. 1. Obs. 6. Beckm. Not. Dign. illustr. D. 8. c. 2. th. 4. Dn. Rhet. Com. ad Jus Feud. l. 1. t. 1. p. 66. seq.* Cum quibus posterioribus transeuntes dicimus, laudatissimum Septem-Virorum Collegium seculo XIII. post tempora Friderici II. cœpisse, nulla quidem Constitutione Pontificis aut Imperatoris, utpote cum illi nullum fuerit jus de Electione, ceu re alieni juris, quicquam definire, huic vero non competierit potestas citra consensum eorum, quorum interfuit, jus eligendi multis adimere, certis autem duntaxat vel conferre vel relinquere; Nec uno actu aut speciali aliquâ lege primò jus hoc eligendi Regem Romanorum ad VII. Electores transiisse, sed pedetentim per usum Ordinibus reliquis fere non observantibus, vel, ut incommoda ex multitudine eligentium provenientia tollerentur, id ita fieri permittentibus, ad eos pervenisse; Tandem verò ut quieti Imperii plenius consuleretur, ipsis à Carolo IV. expressâ sanctione *A. B.* unà cum aliis præeminentiis confirmatum

fuisse

fuisse, sicque quod consuetum ante fuerit, expresso Ordinum consensu, lege publica in nomen Juris scripti transiisse. Cujus opinionis fundamentum ex ipsa *A. B.* & variis quidem ejusd. capitibus, petit *Limn. d. l. num. 6. & 7. 8* plures in sequentibus circa caput hoc ab aliis commissos errores notans.

4. Neque ad communem illam sententiam Ottonis III. temporibus Electorum Originem adscribentem (novissimè quoque à *Just. Sinold. Schuz vol. 1. D. 2. th. 6. Joh. Georg. Kieffer. de Elect. Orig. & potest. q. 4. Aubery de just. pretens. Regis Gall. sup. Imp. c. 3. Herm. Herm. F. l. P. c. 12 n. 2.* Magnif. Dn. *Mauritio Diss. de Orig. Elect. & Comit. Elect. c. 1.* defensam) amplectendam nos movere potest Electoris Moguntini testimonium, quod *Sabinus in Electione Caroli V. descriptâ* sic recenset: *Hæc certamina, ut ad posteritatem caveret Otto III. gravissimo consilio, & comprobante Rom. Pontifice, Collegium Electorum instituit, cujus Collegii Sapientia, & fide jam annos quingentos Imperii possessio in hac natione relinqueretur, quod non Germanicæ nationi tantũ gloriosum, sed & toti Europæ multis modis salutare est.* Nam 1. adhuc dubium est, an hæc ita à Moguntino pronunciata fuerint, nec ne, *Sleidanus* enim qui Ejusd. Moguntini Orationem exhibuit *lib. 1. de Stat. Relig. & Reip. p. 16. seq.* dicti hujus non meminit. 2. Posito, hæc ita Moguntinum protulisse,

lisse, & opinionem eorum, qui ante ipsi
hoc tradiderunt, secutum fuisse, an propte
error ille veritatem loco pellere poterit? n
nimè, nam nec ipsi Imperatori quid hist
ricè asseveranti omnino credendum. *Gilk
de præscript. p. 3. c. 3. num. 198.*

5. Sequuntur Electorum Jura & Privi
gia. Quæ vel ipsis cum cæteris Statib
comunia sunt, vel jure præcipui & loco exin
præ cæteris Imp. Ordinibus iis competu
& debentur, A.B. continuo usu, & succed
nea legum, Decretorum & Recessuum Im
ordinatione firmata. Illa jam non veniu
in considerationem. Inter hæc 1. maxin
eminet, quod semper totale, formale, sole
ne, indivisum, impermixtum, legale & pe
petuum, per se subsistens, proprium & sing
lare Corpus & Collegium tam in Convent
bus Imp. quàm omni reliquo tempore ext
Comitia, & ad omnia negotia expediend
habeant. 2. Huic innixum est Pactum Union
sive Fœdus, quod Electorium appellatur, est
duplex vel *Universale*, omnium sc. Electorur
Bohemo excepto, Francofurti anno 144
primò initum, post Geilnhusi anno 150
ac Wormatiæ anno 1521. repetitum (vi
Goldast. inter Constit. Imp. tit. der sechs Chu
fürsten brüderliche Eynung von deß H. Röm
Reichs wegen. *p. 16. seqq. & in Polit.* Reich
Händeln. *p. 8. t. 3. p. 217. Limn. t. 1. add. ad*

3.c

3.c.2.num. 72.) ac modo Anno 1652. mense Novembr. Ferdinando III. Imperatore Pragæ Bohemorum renovatum, si verum, quod tradit *Joach. Hagemeier. de Comit. Imper. c. 4. p. 18.* In cujus capita quisque, quamprimum regimen Electoratus aggressus sit, vicino CoElectori jurat; Vel *Particulare* quatuor Electorum Rhenensium Vesaliæ ad Rhenum anno 1519. tempore interregni institutum. *Goldast. de Bohem. Regn. c. 7. n. 9.*

§. 3. Jus Electorum præcipuum est, quod ipsi soli juxta tenorem *A. B. c. 2. §. 1. 2. 3. & c. c. 19.* Caput populi Christiani, Regem videl. Rom. in Cæsarem promovendum, eligant. vid. supra *sect. 1. cap. 2.* 4. Quod habeant Jus, quoties & ubi visum fuerit, particularia Comitia agendi, habendi, Imperatore id nullo modo nec prohibere, nec impedire, nec ægrè ferre valente. Dicuntur Comitia hæc Electoralia in vernacula nostra vulgò Churfürsten-Täge / Collegial-Täge / quorum nullum unquam seculum fuit feracius hoc, in quo adhucdum vivimus; Sunt autem duplicis generis, nam vel Cæsaris monitu, vel proprio Electorũ motu & consilio instituuntur. Priora sunt Conventus Imperatoris & septem Electorũ, Cæsaris authoritate per Moguntinum Electorem indicti, ubi de Imperii, orbisque salute, & ad hanc pertinentibus negotiis, consultatur & agitur: Posteriora sunt conven-

tus

tus eorundem Electorum, ad quos toties ab Moguntino evocantur, quoties id vel totius Imperii necessitas, vel Collegii Electoralis judicium ac authoritas postulaverit. vid. *A. B. c. 12. Capitul. Carol. V. art. 5. Ferdin. I. art. 4. Maxim. II. art. 3. Rudolphi art. 4. Matth. a. 4. Ferdin. II. art. 4. Ferdin. III. IV. art. 5. Leop. art. 6.* Hoc jus coeundi non primum Caroli IV. Imp. indultu Electores obtinuisse, ut *Arum. de Comit. c. 2. num. 29.* quidem existimat, sed jam ante ejus ætatem sive Imperium habuisse, ipse Carolus IV. disertis significat verbis in *A. B. c. 12.* ibi: *Ut Electores frequentius solito congregentur.* Perinde nec hoc, quod *Arum. Disc. 5. ad A. B. thes. 20.* & ipsum secutus *Carpzov. de L. R. Germ. c. 5. sect. 7. num. 11.* Carolum IV. sanctione *A. B.* Electoribus congregationem inscio Imperatore singulis annis instituere permisisse scribit, tolerari potest. Contrarium enim manifestò evincunt verba Caroli IV. in *d. c. 12.* ibi: *Per nos & eosd. Principes celebretur*, quibus si inhæserimus, omnino dicendum videtur, Conventus Electorales ex *A. B.* præterito aut inscio Imperatore institui aut peragi non licuisse, sed si usum temporum, quæ *A. B.* subsecuta sunt, respiciamus, distinguendum cum *Limn. ad A. B. c. 12. §. 2. Obs. 13.* inter Conventus Electorales ab Imperat. vel ad hujus instantiam à Moguntino indictos, & illos,

qui

qui à Moguntino proprio motu, vel ad Instantiam alicujus ex Collegio Electorali, aut alio Electore (*vid. Fratern. Union. inter Electores anno 1521. Worm. renovat. §. 7. 9. & 16.*) indicuntur. Prioris generis Conventus non nisi sciẽte Imperatore instituuntur, in quibus ipse quoque vel personaliter, vel per Legatos comparere solet. Posterioris generis vero eo ignorante indici, vix tamen inscio peragi possunt. Ex *A. B.* Conventuum jure Bohemus quoq; gaudebat, sed consuetudine tempora *A. B.* excipiente & ad nostra continuata, ab Impp. qq. ipsisq; Bohem. Regibus approbatâ, ad eosdem admitti desiit. Ita enim in Capp. Impp. saltem 6. Electorum, usque ad tempus, quo numerus illorum auctus, (tunc enim septem) mentio facta fuit, ut omnino tunc & hodiè unus (illum autem Bohemum esse, ex verbo gedachten/ juncto *pr. Cap.* cognoscitur) exclusus deprehendatur *Carpzov. de L. R. c. 5. sect. 8. num. 7. seqq. num 34. Limn. lib. 9. l. P. c. 1. num. 232. & ad A. B. c. 12. §. 2. Obs 3.* Si tamen incidenter in tali Conventu Electorali de Electione Regis Rom. agatur, Bohemum etiam evocandum dixerim, vigore cautionis Uladislao Bohem. Regi à cæteris CoElectoribus anno 1489. desuper traditæ, quàm habet *Goldastus p. 2.* der Reichs-Satzungen. *pag. 178. Limn. d. l. O. 4.*

7. Quamvis autem *A. B.* personalem Electo-

lectorum præsentiam exigere vide
terna tamen Unio inter Electores a
contracta §. 9. & 17. & observa
optima LL. interpres, Legatos q
mittit, fecitque eadem tempus, quo
ubi Comitia hæc habenda, hod
riũ, vid. *Limn. d. l. Obs. 8. 9. 10. Sc*
D. 7. th. 20. lit. G. Herm. Herm. Fasc
c. 12. num. 12. Rachel. de Comit. Elect
31. 33. Causas Conventibus hisce
A. B. c. 12. §. 1. his generalibus co
dit verbis: *adtractandum de ipsius I*
bique salute. In der Churfürstl.
Vereinigung *anno 1521.* de iisdem
1. Von Nutz und Nothurfft deß *F*
Reichs. & *§. 16.* von obligenden N
deß Heil. Röm Reichs/ In Capp.
Ihrer und deß Heil. Röm. Reichs N
auch so sie beschwerlich obligen habe
zu bedencken und zuberahtschlagen.
ad Cap. Car. V. art. 5. negotia Elec
rumque jura concernentia propr
Conventus pertinere, quæ vero ips
rium concernunt, in generalibus
expedienda esse, adeoque in his C
bus Electorum Collegialibus de i
tum προβουλίαν instituere, & citr
nem deliberare licere, monet, pr
que nonnullis stabilire satagit. C
Electorales hucusque habitos ordi

ne, & cujus quisque causa indictus, ex aliis tradit Dn. *Rachelius peculiari Dissertation. de Comitiis his Electoralibus*, quæ in *Fritschii Novo volum. Exerc. I. P. Diss. 7.* quibus adhuc unum Mulhusina in Civitate anno 1673. per aliquot menses habitum addit *Auth. tr. de Electoribus S. R. I. c. 2. n. 23.*

8. Sequitur jam 5. Jus præcipuum Electorum, quod in summis Imperii negotiis vel inter se vel cum Cæsare præconsultandi facultatem habeant, quamvis hoc non absurdè sub præced. jure comprehensum dici possit. 6. habent Jus Imperatorem de Comitiis Imp. universalibus, si eadem Imperii salutem aut necessitatem exigere videant, instituendis admonendi. *R. I. de anno 1654.* §. wann aber bey erstgemeldter ꝛc. *192. Cap. Ferd. IV. art. 14. Leop. 17* non autem ipsi sine Imperatoris consensu eo invito Comitia indicere possunt, ut *Hippol. à Lapide p. 1. c. 15. p. 284.* velle videtur. 7. Octo Electorũ suffragia tantidẽ sunt, quanti in universo Imperii Senatu ferè dimidia Ordinum pars valere potest.

9. 8. Regibus æquiparantur, imò in actibus ad Imperialem Curiam spectantibus etiam iis anteferuntur. *A. B. c. 6. pr. Limn. lib. 3. c. 2. num. 4.* Nec tantùm soli Regi Boh. & in consequentiam Ecclesiasticis, hæc prærogativa ibi Regibus præcedendi competit, uti *Rumel. p. 1. Disc. 5. ad A. B. thes. 19.* existimat, sed

ſed omnibus omnino Electoribus e
cesſa eſt. *Limn. ad A. B. c. 6. §. 1. Ob*
2. addit. ad l. 3. c. 2. num. 4. Extra C
perialem tamen Electores haud in
bus coronatis cedunt, ſicut ſpon
concesſerunt, ut Regum & Electo
tis in aula Cæſaris concurrentibus
(ſed non Liberarum Rerumpubli
Electorum Legatis præferantur. C
art. 5. Nach dem mahlen Sich auch
lang zugetragen / daß außländiſche
ten / Fürſten / und Republiquen Ge
zwar dieſe unter dem Nahmen und
als wären dieſelbe Republiquen vo
Häupter / und alſo denſelben in Wü
zu achten / an den Käyſerl. und Köni
und Capellen die Præcedenz vor den
lichen Geſandten prætendiren wolle
und wollen wir ins künfftig ſolches n
geſtatten; wäre es aber Sach / daß
Chur-Fürſtl. Geſandten / der recht ti
gekröhnter / regierender / außländiſcher
Königlichen Wittiben oder Pupillen
die Regierung / ſo bald ſie ihr gebühr
ter erreicht / zu führen zuſtehet / und
in der Tutel oder Curatel begriffen ſe
ſchafften zugleich vorhanden wären
dieſelbe den Chur-Fürſtl. Geſandten
denenſelben aber die Chur-Fürſtl. G
vor aller anderer außwärtigen Re

Gesandten/ und den Fürsten in Persohn/ ohne unterscheid/ immediatè folgen/ waß auch darwider hiebevor per Decreta, und absonderlich anno 1636, oder sonsten/ vorgenommen oder verordnet / fürters abgestellt und krafftloß seyn soll rc. Quæ ultima verba *Reip. Venetæ* eo tempore adversus Electores inscios concessa ab Imp. super controversa præcedentia Edicta sine dubio respiciunt. Prætendit enim *ista* extra Curiam Imperialem Legatis suis præ Electoralibus potiorem locum deberi; Sed quemadmodum in quasi possessione Proædriæ hactenus constituti Electores, ita rationibus quoque justè eos præferri passim I. P. Dd. probarunt, fecit id peculiari libello *Dan. Weynmannus, Cancellarius Clivensis.* add. *Scriptum ap. Londorp. tom. 5. l. 2. c. 19. p. 770.* conf. *Crus. de jur. praeced. l. 3. c. 14. num. 8. 28.* Affectarunt nuper & præcedentiam præ Legatis Electoralibus Legati Batavi, sed parum id curant Sereniss. Electores, postquam per tot annorum tempora quieti, sine ulla controversia, utique primum Legatis suis locum obtinuerunt. Astrinxerunt iidem se invicem arctius denuò anno 1671. de non recedendo ab illa aliquot abhinc seculis obtenta observantiâ, quâ in aulis Imp. & Regum immediatè post Regis Legatos sui collocantur, in qua & Imperator eos conservare promisit. Exemplum Recessus extat *Diar. Europ. P. 24. p. 50.*

pag. 507. Et cur Legati Electo
cederent, cum ne Principales
omnino cedāt. Constat enim qu
rū contentione iis modò nupe
Bilefeldensi A. 1671. Sereniss. D
gici Legatus sese opposuerit. v.
Part. 24 p. 214 ubi subjungiturSc
pore editum Wohlgemeinter Di
dencken uberdie zu Bielefeld vorge
dentz-Stittigkeit/cujus rationes
vincendo juri Serenissimi Ducis
Cujus causam etiam professâ op
re sustinuit *Guiseppe Gizzius,*
nuper hac epigraphe: *Bilancia*
tica è Giuridica, in cui le raggion
za dell Altezza Serenissima di N
potenti Signori Stati, o sia Republic
desi à favore di Neoburgo si pesano è
Neapoli edito. Exhibentur quo
non modo ab exteris Regibus,
etiam ipso, paria Regibus c
Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. D. 1. p

10. 9. Electores singuli in C
Assessores præsentandi jus habe
integri Circuli non nisi totidem
v. *Instr. Pac. art. 5. §. 20.* 10. Electo
Bohemiæ excepto, hactenus ele
Capitulationē præscripserunt;
omnibus Imp. Statib. in Comitiis
dam cæteri Imp. Ordines urser
quæ audivi, jamjam, quod volu

nuerunt. 11. Inter Collegia in Comitiis principem locum ordinis, authoritatisque tenent. 12. Ipsi soli cum Cæsare prandent & & cœnant in publico, in sua quisque mensa, pompatico paratu, instructuque, & eadem exactitudine, quia Confratres & dignitate æquales, cum cæteri Principes uni mensæ accumbant, aut adstantes spectent. 13. In Curia Cæsaris & coram ipso Cæsare habent suos Baldachinos sive Uraniscos, aut mensæ pensile cœlum, id quod Cardinali Cleselio Ferdinand. II. negavit. 14. Ipsorum Primarii Legati corã Imperatore caput tegunt, teste *Sprengero Lucern. Imp p. 9.* quod de Legatis Principũ non reperio, de Principibus tamen ipsis idem testatur *Author* der Grundf. *p. 1. c. 6. pag. 14.* Dein Legati Electorum etiam in actu processionis ad Propositionem Cæsaream equis vehi possunt, Principum autem æquè ac cæterorum Ordinum Legati pedites tantum incedere coguntur, Principibus in persona præsentibus tamen pari & hic iterum cum Legatis Electoralibus jure gaudentibus. Hinc cum Legatus Salisburgensis, & Austriacus in Comitiis A. 1640. equitarunt, non solum à Collegio Electorali, sed & ipsis Principibus contradictum est, litibusque ulterioribus præcludendis Anno 1653. & Anno 1662. nemo prorsus equitavit. 15. Pro investituris & & confirmationibus jurium suorum nihil

ſolvunt in Aula. 16. Electoratus,t
aſtici, quàm Seculares, integri & i
nent, idque legis proviſione. vid.
17. Gerunt ipſi ſoli Officia realer
bernationem ſpectantia. v. g. Arc
lariatus, Vicariatus Imperii. 18
titur in eos crimen læſæ Majeſtatis
quia pars ſunt Corporis Cæſaris, ej
ales, ac fulcra Imperii *A. B. c. 2.*
c. 12. pr. vid. *Carpzov. qu. 3. Diſp.*
& Pr. Crim. p. 1. q. 41. num. 95. ſe
vero num. 88. 19. In nonnullis n
perator citra Electorum conſenſ
tè & validè diſponere valet, quan
liquis Statibus ea expedire quea
ſum eſt *ſectione 1.*

CAPUT III.

De duplici Eorum Ordine & cujus
Iuribus, ubi & de ſecularium
ſucceſſione & Tutela agitur.

DIſtinguuntur Electores ratio
Eccleſiaſticos & Seculares.
ve conjunctionis hujus Eccleſiaſ
Secularium in hoc Inclyto Colleg
variæ à variis redduntur. *Joh. Sleid*
ad Ordines & Principes Imp. eam P
adſcribit, indubiè enim illam eo

inquit consilio, ut ipse potestatem sibi in Imperii negotiis assertam hac viâ magis confirmaret. *P. Heigius l. 1. q. 4. n. 61.* aliique in veterum Principũ Zelotypia & superstitiosa religiosorũ veneratione rationem quærunt. *Julius Pflug. in Orat. de Stat. Germ.* & cum eo *Coler. de jurib. Imper. num. 44.* tradit, Ecclesiasticos ideò Secularibus adjunctos, ne præcluso ipsis omni ad Imperatoriam dignitatẽ aditu *A.B. c. 2.* causam haberent, cur Sceptrũ Imperii ambirent, & hos (Seculares sc.) ne alter alterius voto ad tantum Imperii decus temerè adspiraret, in officio retinerent. Præterea ut non modo tres Viri doctissimi, sed simul etiã quatuor Duces bellicosissimi essent, quo Imperatoria Majestas & legibus armata, & armis decorata tanto clarius omnibus illucesceret. Cum quo postremo ferè coincidit, quod *Peucerus l. 5. Chron. pr.* scribit, ideò Ecclesiasticos & Seculares conjunctos, ut illi res sacras tractando, & religionis puritatem tuendo, hi consiliis & armis Remp. juvarent & amplificarent. Nos veram mixturæ rationem esse putamus, quod Ter-Incluto hoc Collegio invalescente, Electores Ecclesiastici non minus, quàm Politici, inter Germaniæ Principes potentiâ & authoritate ex publicorum Imperii Officiorum administratione partâ eminuerint.

2. Primus Elect. ordo, Ecclesiasticus scil.

tribus constat Electoribus,
virensi & Coloniensi, omn
scopis, qui & quatenus tale
quatenus Electores, Eccles
ac ob status Ecclesiastici
antiquitatem, ante Seculare
dent præterea omnes & sin
cellariorum dignitate, & N
dem omnium confessione
huc Archi-Cancellarius Im
niam audit, Officium qui
Cam. Spirensi, Judicio Au
mitiis exercens. vid. *Instrum*
A.B.c.2.§.2.ibi Limn. Obs.
Galliam & Regnum Arelate
Coloniensis per Italiam *A.*
Cancellarii dicuntur, & à n
tim dici, sive nudis titulis s
tur, quia Regnum Arelate
gibus maximam partem occ
rumque ejus hodie possidet
ri præda Italia quoque distr
ra, tàm in illud, quàm in han
integra esse existimet *Conrin*
20. seqq. usque ad c. 25. hinc h
ctoribus non tantùm vanos
Cancellariorum titulos,
etiam jura titulis illis annex
esse, necdum non-usu, qui
occasio utendi, periisse aut

tat in *Diss. de Offic. Imp. Rom. German. th. 9. & 10.* quem in hoc quoque sequitur *Limn. ad A. B. c. 1. § 11. Obs. 7. Burgold. ad Instr. Pac. p. 1. D. 19. th. 7.*

3. Constituuntur tres hi EE. Archi-Episcopi & Cancellarii, ut alii Germaniæ Episcopi, electione, communi vel plurium saltem Capitularium suffragio peracta, & statim ac legitime sunt electi Electorio fruuntur jure, etiam ante Pontificis confirmationem & consecrationem, ac Pallium (*quod* describente *Strauchio Diss. Exot. I. P. 5. th. 12. est fascia latitudinis trium digitorum, ex candida lana, linoque facta, habens Circulum humeros circumstringentem & duas lineas sive chordulas ab utraque parte ante & retrò pendentes, item quatuor cruces nigras seu purpureas, quarum una ad pectus, altera retrò in humeris jacet, ultimæ hinc inde brachia exornant*, de cujus authore, confectione & usu præter alleg. *Strauchium* videsis *Beckman. Notit. Dignit. Illustr. Diss. 15. c. 1. n. 8. Limn. l. 3. I. P. c. 3. n. 48. ibique in add. Höppink. de jur. insign. c. 2. §. 6. sect. 3. membr. 5. num. 350. seqq.*) acceptum, quia ipsis non quâ Archi-Episcopis, nec ut Archi-Cancellariis, sed quâ Secularibus Imperii Principibus, vi ac virtute feudorum regalium, quæ ab Imperio immediatè possident, jus Regem & Imperatorem eligendi competit. *A. B. c. 7. §. 2. c. 20.*

Limn. l. 3. c. 7. num. 7. seqq. Schuz. v.
7. lit. L.

4. Ab Imperatore communiter
tes, Unsere Liebe Neven und Churfür
tari solent, uti videre est ex *Reformat*
xim. l. de anno 1495. ibi: Hochwürdi
gebohrne / Ehrsame Liebe Neven / C
sten rc. Sicut Secularibus ab eodem
niter nomen Cognatorum tribuit
ipsis Unsern lieben Oheimen und C
sten scribit. Cujus appellationis
quoad illos sese ignorare, liberè p
Bertram. de Comit. membr. 1. concl. 2
Cluten. Syll. rer. quot. concl. 24. lit. F. cu
giol. 1. q. 4. num. 62. hanc reddit, qu
quam Impp. Germanici Electoribu
ribus cognationis vel affinitatis ne-
ne devincti, eosdem communiter O
consimili cognationis aut affinitati
salutaverint, Ecclesiasticis nomen
ab Impp. tributum fuerit, ut, quia d
lis cognationis, aut necessitudinis
tiva gloriari non possent, civilis *υιο*
neficio ipsi Co-Electoribus suis par
rent. Quæ tamen ratio non satisfac
l. 3. l. P. c. 3. n. 32. hinc ipse *num. seq.*
substituit, hanc scilic. quod, cum
sororis filii quoque Nepotes dicant
perium & Ecclesia sint instar Fratr
rorum, hujus autem rursus creat
lii quadantenus sint Electores E

ci, Nepotum nomine ab Imperatore compellentur. Sed & hæc nuda ac mera est conjectura. Proinde ex novissimis I. P. Dd. rursus *Author Limnæi enucleati:* Multa sanè, *inquit*, de stylo Curiæ Imperialis obtinent, quorum ratio (adæquata scil.) non potest reddi, adeoq; etiam hic forsitan hac formula utendum: *Non liquet.* & *Bœclerus Not Imp. lib 6. c. 4.* In titulo Nepotum, *scribit*, plerique fateri coguntur ignorantiam, sive potius queri de defectu historiæ, nisi quod ad honorem excogitatum videtur, ut singulari & diverso ab aliis titulo appellitarentur. *Conf. Freinshem. tr. de præced. Elect. & Cardin. Diatr. 3. n. 19.* eum pariter ad dignitatis Electoralis eminentiam referens. Cæterum non semper etiam ac ubique differentiam illam ab Imp. observatam, probe notat *Limn. d. l. num. 39.*

5. Alter Secularis videl. Electorum ordo quatuor ab initio constitit Electoribus in præsens usque seculum, quo jam quintus accessit, per *Instr. Pac. art. 4.* confirmatus. Quatuor illi fuere: Rex Bohemiæ, Palatinus Rheni, Elect. Saxoniæ, Marchio Brandenburgensis. Palatino verò ob motus Bohemicos, quorum se adversus Ferdin. II. Ducem præbuit, per bannum Electorali dignitate ac feudis exuto, Electoratus ejus, bello adhuc durante, Maximiliano Bavariæ Duci cessit. Cui ille etiam per *Instr. Pac. art. 4.* cum omnibus rega-

 libus,

ſed omnibus omnino Electoribus ea
ceſſa eſt. *Limn. ad A. B. c. 6. §. 1. Obſ.*
2. addit. ad l. 3. c. 2. num. 4. Extra Cu
perialem tamen Electores haud inv
bus coronatis cedunt, ſicut ſpont
conceſſerunt, ut Regum & Elector
tis in aula Cæſaris concurrentibus,
(ſed non Liberarum Rerumpublic.
Electorum Legatis præferantur. *Cap*
art. 5. Nach dem mahlen Sich auch
lang zugetragen / daß außländiſcher
ten / Fürſten / und Republiquen Geſa
zwar dieſe unter dem Nahmen und V
als wären dieſelbe Republiquen vor
Häupter / und alſo denſelben in Würd
zu achten / an den Käyſerl. und Königl
und Capellen die Præcedenz vor den C
lichen Geſandten prætendiren wollen,
und wollen wir ins künfftig ſolches we
geſtatten; wäre es aber Sach / daß n
Chur-Fürſtl. Geſandten / der recht titul
gekrönter / regierender / außländiſcher K
Königlichen Wittiben oder Pupillen /
die Regierung / ſo bald ſie ihr gebühren
ter erreicht / zu führen zuſtehet / und im
in der Tutel oder Curatel begriffen ſeyn
ſchafften zugleich vorhanden wären / ſ
dieſelbe den Chur-Fürſtl. Geſandten vo
denenſelben aber die Chur-Fürſtl. Ge
vor aller anderer außwärtigen Repu

Gesandten/ und den Fürsten in Persohn/ ohne unterscheid/ immediatè folgen/ waß auch darwider hiebevor per Decreta, und absonderlich anno 1636. oder sonsten/ vorgenommen oder verordnet / fürters abgestellt und krafftloß seyn soll ꝛc. Quæ ultima verba *Reip. Venetæ* eo tempore adversus Electores inscios concessa ab Imp. super controversa præcedentia Edicta sine dubio respiciunt. Prætendit enim *ista* extra Curiam Imperialem Legatis suis præ Electoralibus potiorem locum deberi; Sed quemadmodum in quasi possessione Proædriæ hactenus constituti Electores, ita rationibus quoque justè eos præferri passim I. P. Dd. probarunt, fecit id peculiari libello *Dan. Weynmannus, Cancellarius Clivensis.* add. *Scriptum ap. Londorp. tom. 5. l. 2. c. 19. p. 770.* conf. *Crus. de jur. praeced. l. 3. c. 14. num. 8. 28.* Affectarunt nuper & præcedentiam præ Legatis Electoralibus Legati Batavi, sed parum id curant Sereniss. Electores, postquam per tot annorum tempora quieti, sine ulla controversia, utique primum Legatis suis locum obtinuerunt. Astrinxerunt iidem se invicem arctius denuò anno 1671. de non recedendo ab illa aliquot abhinc seculis obtenta observantiâ, quâ in aulis Imp. & Regum immediatè post Regis Legatos sui collocantur, in qua & Imperator eos conservare promisit. Exemplum Recessus extat *Diar. Europ. P. 24.*

 p. 50.

pag. 507. Et cur Legati Electoral
cederent, cum ne Principales qui
omnino cedāt. Constat enim quan
rū contentione iis modò nuper in
Bilefeldensi A. 1671. Sereniss. Duci
gici Legatus sese opposuerit. v. *D*
Part. 24. p. 214 ubi subjungiturScrip
pore editum Wohlgemeinter Discu
dencken uber die zu Bielefeld vorgefal
denz-Stittigkeit/cujus rationes lati
vincendo juri Serenissimi Ducis N
Cujus causam etiam professâ opera
re sustinuit *Guiseppe Gizzius, Ita*
nuper hac epigraphe: *Bilancia Ist*
tica è Giuridica, in cui le raggione d
za dell Altezza Serenissima di Neo
potenti Signori Stati, o sia Republica
desi à favore di Neoburgo si pesano è si
Neapoli edito. Exhibentur quoq; E
non modo ab exteris Regibus, se
etiam ipso, paria Regibus cu
Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. D. 1. p. m
10. 9. Electores singuli in Ca
Assessores præsentandi jus habent,
integri Circuli non nisi totidem co
v. *Instr. Pac. art. 5. §. 20.* 10. Electores
Bohemiæ excepto, hactenus elect
Capitulationē præscripserunt; Se
omnibus Imp. Statib. in Comitiis c
dam cæteri Imp. Ordines urserun
quæ audivi, jamjam, quod voluer

nuerunt. 11. Inter Collegia in Comitiis principem locum ordinis, authoritatisque tenent. 12. Ipsi soli cum Cæsare prandent & & cœnant in publico, in sua quisque mensa, pompatico paratu, instructuque, & eadem exactitudine, quia Confratres & dignitate æquales, cum cæteri Principes uni mensæ accumbant, aut adstantes spectent. 13. In Curia Cæsaris & coram ipso Cæsare habent suos Baldachinos sive Uraniscos, aut mensæ pensile cœlum, id quod Cardinali Cleselio Ferdinand. II. negavit. 14. Ipsorum Primarii Legati corã Imperatore caput tegunt, teste *Sprengero Lucern. Imp p. 9.* quod de Legatis Principũ non reperio, de Principibus tamen ipsis idem testatur *Author* der Grundf. *p. 1. c. 6. pag. 14.* Dein Legati Electorum etiam in actu processionis ad Propositionem Cæsaream equis vehi possunt, Principum autem æquè ac cæterorum Ordinum Legati pedites tantum incedere coguntur, Principibus in persona præsentibus tamen pari & hic iterum cum Legatis Electoralibus jure gaudentibus. Hinc cum Legatus Salisburgensis, & Austriacus in Comitiis A. 1640. equitarunt, non solum à Collegio Electorali, sed & ipsis Principibus contradictum est, litibusque ulterioribus præcludendis Anno 1653. & Anno 1662. nemo prorsus equitavit. 15. Pro investituris & & confirmationibus jurium suorum nihil

ſolvunt in Aula. 16. Electoratus, t
aſtici, quàm Seculares, integri & i
nent, idque legis proviſione. vid.
17. Gerunt ipſi ſoli Officia realen
bernationem ſpectantia. v. g. Arc
lariatus, Vicariatus Imperii. 18
titur in eos crimen læſæ Majeſtatis
quia pars ſunt Corporis Cæſaris, ej
ales, ac fulcra Imperii *A. B. c. 2.*
c. 12. pr. vid. *Carpzov. qu. 3. Diſp. I*
& Pr. Crim. p. 1. q. 41. num. 95. ſeq
vero num. 88. 19. In nonnullis n
perator citra Electorum conſenſu
tè & validè diſponere valet, quam
liquis Statibus ea expedire quea
ſum eſt *ſectione 1.*

CAPUT III.

De duplici Eorum Ordine & cujusq
Iuribus, ubi & de ſecularium
ſucceſſione & Tutela agitur.

DIſtinguuntur Electores ratior
Eccleſiaſticos & Seculares. N
ve conjunctionis hujus Eccleſiaſt
Secularium in hoc Inclyto Collegi
variæ à variis redduntur. *Joh. Sleid*
ad Ordines & Principes Imp. eam Pa
adſcribit, indubiè enim illam eo f

inquit consilio, ut ipse potestatem sibi in Imperii negotiis assertam hac viâ magis confirmaret. *P. Heigius l. 1. q. 4. n. 61.* aliique in veterum Principũ Zelotypia & superstitiosa religiosorũ veneratione rationem quærunt. *Julius Pflug. in Orat. de Stat. Germ.* & cum eo *Coler. de jursb. Imper. num. 44.* tradit, Ecclesiasticos ideò Secularibus adjunctos, ne præcluso ipsis omni ad Imperatoriam dignitatẽ aditu *A.B. c. 2.* causam haberent, cur Sceptrũ Imperii ambirent, & hos (Seculares sc.) ne alter alterius voto ad tantum Imperii decus temerè adspiraret, in officio retinerent. Prætereà ut non modo tres Viri doctissimi, sed simul etiã quatuor Duces bellicosissimi essent, quo Imperatoria Majestas & legibus armata, & armis decorata tanto clarius omnibus illucesceret. Cum quo postremo ferè coincidit, quod *Peucerus l. 5. Chron. pr.* scribit, ideò Ecclesiasticos & Seculares conjunctos, ut illi res sacras tractando, & religionis puritatem tuendo, hi consiliis & armis Remp. juvarent & amplificarent. Nos veram mixturæ rationem esse putamus, quod Ter-Incluto hoc Collegio invalescente, Electores Ecclesiastici non minus, quàm Politici, inter Germaniæ Principes potentiâ & authoritate ex publicorum Imperii Officiorum administratione partâ eminuerint.

2. Primus Elect. ordo, Ecclesiasticus scil.

tribus constat Electoribus, Moguntino, Trevirensi & Coloniensi, omnibus Archi-Episcopis, qui & quatenus tales sunt, non verò quatenus Electores, Ecclesiastici dicuntur, ac ob status Ecclesiastici venerationem & antiquitatem, ante Seculares locantur. Gaudent præterea omnes & singuli Archi-Cancellariorum dignitate, & Moguntinus quidem omnium confessione re & nomine adhuc Archi-Cancellarius Imperii per Germaniam audit, Officium quippe quotidiè in Cam. Spirensi, Judicio Aulico & Imp. Comitiis exercens. vid. *Instrum. Pac. art. 5. §. 20. A. B. c. 2. §. 2. ibi Limn. Obs. 2.* Trevirensis per Galliam & Regnum Arelatense. *A. B. c. 1. § 12.* Coloniensis per Italiam *A. B. c. 1. § 11.* Archi-Cancellarii dicuntur, & à multis hodiè saltim dici, sive nudis titulis splendere creduntur, quia Regnum Arelatense à Galliæ Regibus maximam partem occupatum est, parumque ejus hodie possidet Germania, ac pari præda Italia quoque distracta. Sed cum jura, tàm in illud, quàm in hanc, Imperio adhuc integra esse existimet *Conringius de fin. Imp. c. 20. seqq. usque ad c. 25.* hinc hisce quoque Electoribus non tantùm vanos ac inanes Archi-Cancellariorum titulos, sed omninò ipsa etiam jura titulis illis annexa, in salvo adhuc esse, necdum non-usu, quia se non obtulit occasio utendi, periisse aut extincta esse putat.

tat in *Diss. de Offic. Imp. Rom. German. th. 9. & 10.* quem in hoc quoque sequitur *Limn. ad A. B. c. 1. § 11. Obs. 7. Burgold. ad Instr. Pac. p. 1. D. 19. th. 7.*

3. Constituuntur tres hi EE. Archi-Episcopi & Cancellarii, ut alii Germaniæ Episcopi, electione, communi vel plurium saltem Capitularium suffragio peracta, & statim ac legitime sunt electi Electorio fruuntur jure, etiam ante Pontificis confirmationem & consecrationem, ac Pallium (*quod describente Strauchio Diss. Exot. l. P. 5. th. 12. est fascia latitudinis trium digitorum, ex candida lana, linoque facta, habens Circulum humeros circumstringentem & duas lineas sive chordulas ab utraque parte ante & retrò pendentes, item quatuor cruces nigras seu purpureas, quarum una ad pectus, altera retrò in humeris jacet, ultimæ hinc inde brachia exornant*, de cujus authore, confectione & usu præter alleg. *Strauchium* videsis *Beckman. Notit. Dignit. Illustr. Diss. 15. c. 1. n. 8. Limn. l. 3. I. P. c. 3. n. 48. ibique in add. Höppink. de jur. insign. c. 2. §. 6. sect. 3. membr. 5. num. 350. seqq.*) acceptum, quia ipsis non quâ Archi-Episcopis, nec ut Archi-Cancellariis, sed quâ Secularibus Imperii Principibus, vi ac virtute feudorum regalium, quæ ab Imperio immediatè possident, jus Regem & Imperatorem eligendi competit. *A. B. c. 7. §. 2. c. 20.*

Limn. l. 3. c. 7. num. 7. seqq. Schuz. v. 1. D. 7. th. 7. lit. L.

4. Ab Imperatore communiter Nepotes, Unsere Liebe Neven und Churfürsten salutari solent, uti videre est ex *Reformatione Maxim. I. de anno 1495.* ibi: Hochwürdige/ Hochgebohrne / Ehrsame Liebe Neven/ Chur-Fürsten etc. Sicut Secularibus ab eodem communiter nomen Cognatorum tribuitur, dum ipsis Unsern lieben Oheimen und Chur-Fürsten scribit. Cujus appellationis rationem quoad illos sese ignorare, liberè profitetur *Bertram. de Comit. membr. 1. concl. 20. Joach. Cluten. Syll. rer. quot. concl. 24. lit. F.* cum *P. Heigio l. 1. q. 4. num. 62.* hanc reddit, quod, postquam Impp. Germanici Electoribus Secularibus cognationis vel affinitatis necessitudine devincti, eosdem communiter Oheim/ vel consimili cognationis aut affinitatis nomine salutaverint, Ecclesiasticis nomen Nepotum ab Impp. tributum fuerit, ut, quia de naturalis cognationis, aut necessitudinis prærogativa gloriari non possent, civilis υἱοθεσίας beneficio ipsi Co-Electoribus suis pares evaderent. Quæ tamen ratio non satisfacit *Limnæo l. 3. l. P. c. 3. n. 32.* hinc ipse *num. seq. 36.* aliam substituit, hanc scilic. quod, cum fratris & sororis filii quoque Nepotes dicantur, ac Imperium & Ecclesia sint instar Fratrum & sororum, hujus autem rursus creaturæ & filii quadantenus sint Electores Ecclesiastici,

ci, Nepotum nomine ab Imperatore compellentur. Sed & hæc nuda ac mera est conjectura. Proinde ex novissimis I. P. Dd. rursus *Author Limnæi enucleati:* Multa sanè, *inquit*, de stylo Curiæ Imperialis obtinent, quorum ratio (adæquata scil.) non potest reddi, adeoq; etiam hic forsitan hac formula utendum: *Non liquet.* & *Bœclerus Not. Imp. lib. 6. c. 4.* In titulo Nepotum, *scribit*, plerique fateri coguntur ignorantiam, sive potius queri de defectu historiæ, nisi quod ad honorem excogitatum videtur, ut singulari & diverso ab aliis titulo appellitarentur. *Conf. Freinshem. tr. de praced. Elect. & Cardin. Diatr. 3. n. 19.* eum pariter ad dignitatis Electoralis eminentiam referens. Cæterum non semper etiam ac ubique differentiam illam ab Imp. observatam, probe notat *Limn. d. l. num. 39.*

5. Alter Secularis videl. Electorum ordo quatuor ab initio constitit Electoribus in præsens usque seculum, quo jam quintus accessit, per *Instr. Pac. art. 4.* confirmatus. Quatuor illi fuere: Rex Bohemiæ, Palatinus Rheni, Elect. Saxoniæ, Marchio Brandenburgensis. Palatino verò ob motus Bohemicos, quorum se adversus Ferdin. II. Ducem præbuit, per bannum Electorali dignitate ac feudis exuto, Electoratus ejus, bello adhuc durante, Maximiliano Bavariæ Duci cessit. Cui ille etiam per *Instr. Pac. art. 4.* cum omnibus rega-

libus, Officiis, præcedentiis, juribus ad eum spectantibus, ac superiori Palatinatu, & Comitatu Cham, omnium Imp. Statuum consensu accedente confirmatus, hac tamen lege, ut Palatinus novum & octavum habeat Electoratum, duraturum quousque Bavarica seu Wilhelmina in masculis duraverit linea, eâ autem extinctâ, octavo quoque Electoratu extincto, pristinum locum, dignitatem, ac jura recipiat. Conf. *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. cap. 11. Histor. Pac. Westphal. lib. 4. num. 63. seqq.* Protestatus est contra novam hanc octavi Electoris constitutionem Pontifex *Innocentius X.* solenni Bulla, quâ omne jus Electorale in Imperio à sola Sancta Sede dependere, asserere haud erubuit. Sed edidit eam *Conringius*, subjectisque animadversionibus illius ineptias luci meridianæ exposuit. Sunt ergò quinque hodienùm Electores Seculares: Rex Bohem. Elector Bavariæ, Elector Saxon. Marchio Brandenb. Palatinus Rheni.

6. Uti vero Ecclesiastici Archi-Cancellariatus, ita hi Seculares Archi-Pincernatum, Archi-Dapiferatum, Archi-Marschallatum, Archi-Camerariatũ, Archi-Thesaurariatum Imperii gerunt atque sustinent. Nam Sacri Romani Imperii Archi-Pincerna, deß Heiligen Römischen Reichs Ertzschencke / Rex Bohemiæ est; Archi-Dapifer, Ertz-Truchses hodie Elector Bavariæ, Archi-Marschallus Ertz-

Ertz-Marschall Elector Saxoniæ, Archi-Camerarius, Ertz-Camerer Elector Brandẽburgicus, Archi-Thesaurarius Ertz-Schatzmeister Palatinus Rheni, qui novum hunc titulum & annexam ei dignitatem pro Archi-Dapiferia, qua ipse ab antiquo potitus, Bavaro peculiari transactione ex amore Pacis spontè cessâ, bello tricennali confecto, accepit.

7. Differunt a. hi Seculares in eo ab Ecclesiasticis, quod dignitas Electoralis non sic cum personis ipsorũ emoriatur, ut extinguitur cũ personis Ecclesiasticorũ, sed unà cum Electoratu per successionẽ (quàm vocant linealem agnaticam. v. *Grot. 2. 7. 23.*) ad posteros transmittatur. Nam Electore Seculari moriẽte prima ac potissima ratio in successione ratione Electoratus, juriumque ei adhærentium, est filii Primogeniti, & ejus descendentiũ, masculorum sc. *A. B. c. 7. §. 2.* verb. *ad filium suum primogenitum legitimum, Laicum, illo v. non extante ad ejusdem primogenitum, similiter Laicum liberè & sine contradictione cujuspiam devolvatur.* Sed requiritur etiam, ceu pro parte ex verbis adductis patet, ut Primogenitus, ex tempore nativitatis sive πρωτοτοκία æstimandus, (ut sic hac ratione ex duobus, quorum unus ante, alter post à Patre adeptum Electoratum natus, non hic, sed ille, & ex duobus gemellis primus uterum maternum exiens pro primogenito habendus. vid. *Schũz. v. 1. D. 7. th. 10. l. D. Fibig. in Vind. Franzkii. Ex. 8. qu. Semid. 1. add.*

add. qu. Semid. ult.) sit 1. Legitimus, sive ex legitimo thoro natus. 2. Laicus, qualis etiam Administrator Episcopatus vel Archi-Episcopatus conjugatus A. C. addictus, *Arum. D. 4. th. 8. Schuz. v. 1. D. 7. th. 15. l. D. Limn. l. 3. c. 7. num. 19. seqq.* 3. non mente captus, fatuus, aut alio notabili defectu, qui ipsum inhabilem ad exercendum munus Principis Electoris reddat, laborans. *d. c. 7. §. 2. j. c. 25. §. 2. A. B. ibique Limn.* nec 4. juri primogenituræ adhærenti (hoc enim omnino in sui præjudicium facere potest, quamvis pater ipsum nullo modo eo privare valeat,) renunciaverit. *Limn. 3. c. 7. num. 33. ibique in addit. tom. 4. & ad A. B. c. 7. §. 2. O. 8. Rumel. p. 1. D. 6. th. 6. seqq.* Et ex natura successionis illius quidẽ, accedente expressa *d. Const. A. B.* sanctione, si successio in primogeniti lineâ, vel ipso primogenito vel nepote ex eo prædefuncto succedẽte, semel cœpit, tamdiu continuatur, donec cum successoribus masculis (fœminas enim & ex iis etiam natos masculos haud admittit) planè deficiat, quo eveniente casu ad secundo genitum & ejus liberos masculos sc. transit, in iisque rursus perpetuatur, usque dum & hæc linea secundogeniti desinat; extinctâ vero & illa, ad tertiogenitum ejusque lineam & sic deinceps, devolvitur. Quæ succedendi ratio in *d. §. 2. c. 7. A. B.* fundata enixius declarata ab ipso Carolo IV. in Bulla

Wen-

Wenceslao Duci Saxon. *anno 1376.* data ap. *Strauch. Diss. 2. th. 5.* & à Sigismundo, filio ejus, in Bulla *de jure & successione Electorum Palatinorum de anno 1414. & 1434.* ap. *Goldast. inter Statuta & Rescripta Imper. pag 144. §. 4.* verb. *decernimus* &c. vid. *Limn. ad A. B. c. 7. §. 2. Obs. 16. Lampad. p. 3. c. 4. num. 14. seq. Arnold. Engelbrecht. Diss. de successione in Electoratibus ex jure primogenituræ. concl. 100. & seqq.*

8. *Linea autem Electorali in descendentibus extincta, ac successione agnatis in linea collaterali delatâ, quisnam succedendi jus habeat, an agnatus senior ætate, num vero agnatus lineæ evacuatæ proximior?* in facto acerrimè disputatũ inter Celsissimas Saxoniæ Domus lineas, Altenburgensem & Vinariensem, quarum illa proximiorẽ, hæc seniorem præferendũ duxit. Neutri parti præclari defensores defuere, Altenburgensem causam ante laudato *Arnoldo Engelbrechto & Marq. Frehero*; Vinariensem verò *Obrechto, Knichio, Melch. Goldasto*, primùm *libro de jure præsentationis in primogenitura Imp. Germanici*, deinde insigni Opere, cui *Senior sive de majoratu* titulus, doctè propugnantibus; utriusque lineæ rationes & argumẽta breviter exposuit *Jac. Andreas Crusius tr. de jure præcedent. l. 4. cap. 9. Limn. l. 5. c. 15. numer. 3. ibique in addit. tom. 4.* hodiè procul dubio per mortem Friderici Wilhelmi

III. ultimi Ducis Lineæ Altenburgensis controversia sopita cessat.

9. In Quæstionibus: *An si quis jam dum Electoratum aliquem possideat, adhuc in alio tanquam proximus agnatus succedere, sicque duos Electoratus simul habere possit?* ac *Num Elector, cui successione alius defertur Electoratus, unum ex istis filio suo cedere, sicque Pater & filius simul Collegio Electorali assidere queant?* judicium nostrum suspendimus, cum *Schuzio v. 1. D. 7. th. 15. l. D.* vid. tamen *Limn. tom. 4. in addit. ad l. 3. c. 7. p. 349. seqq. Fritsch. v. 2. Exerc. Jur. Publ. Append.*

10. Sed *anne ab hac A. B. dispositione & Electorali successione Bohemiæ Regnum excipiendum?* Non defuere, qui exceptionem tentarunt, & eò allegarunt *tex. A. B. c. 7. §. 3.* asserentes, vigore ejus, non modò familia Regia planè extincta, sed etiam quolibet casu Rege mortuo, Bohemis jus alium eligendi competere. Sed quis non videt de omnimodæ vacationis casu ibidem Imperatorem loqui, ac versiculo: *Salvis semper privilegiis &c.* à dispositione de cæteris Electoratibus vacantibus ab Imperatore conferendis excipere Regnum Bohemiæ, quod illud, licet nemo legitimorum successorum supersit, non sic ad Imperium & Imperatoris dispositionem devolutum censeri debeat, sed Statibus Regni jus esse, Regem sibi eligendi. Quam interpre-

pretationem juvant verba Caroli IV. Imp. in Confirmatione privilegiorum & libertatũ Regni Bohemiæ ante *A. B. a. 1348.* facta, quæ ap. *Goldast. p. 2.* Reichs-Satzungen *p. 39.* imprimis in §. 5 & ipsa *A. B. c. 30. § 1.* ubi non minus Rex Bohemiæ, quàm reliqui Electores, jubetur filium suum, qui successor ipsi futurus sit, in tribus linguis instituendum dare, ut Electoralem dignitatem cum emolumento Reip. gerere possit. add. *text. in c. 9. §. 2.* verb. *progenitores nostri Reges Bohemiæ.* Continetur ergò utique sub dicta *A. B.* dispositione de Electorali successione & Regnum Bohemiæ, quod hodiè minus dubium, postquam Ferdinandus II. Familiæ Austriacæ id fecit hereditarium; vid. Prager Friedenschluß. §. was der Röm. Käyserl. Maj. Erb-Königreich Böhmen und andre dero Oesterreichische Erbländer betrifft. *add. Instr. Pac. art. 4. §. de cætero. Limn. ad A. B. c. 7. § 3. O. 12 seqq. Schuz. v. 1. D. 7. th. 11. Hermes F. l. P. c. 18. q. 4.*

11. Cum autem ita ipso jure in primogenitos transeat Electoratus, facile fieri potest, ut in minorem annis incidat. Quare & in hunc casum Legislator providit, ut proximum agnatum ille tutorem habeat legitimum. *A. B. c. 7. §. 2.* *Est* ergò *Tutela Electoralis Legitima agnatica proximiori agnato legitimæ ætatis,* (vid. *Limn. ad A. B. c. 7. §. 2. Obs. 25. Rumel. ad A. B p. 1. D. 7. th. 5.*) *si vero plures*

adsint

adsint pari gradu, omnes justæ ætatis, seniori ex illis, ipso jure delata, ita ut per testamentariam dispositionem ei adimi nequeat; Quod per Carolinam Constitutionem in *A. B. d. l.* verb. *tunc frater senior ejusd. primogeniti, Tutor eorum & administrator existat, donec &c.* & subsecutam verborum illorum declarationem ab Imp. Sigismundo in Bulla primitus Aquisgrani *anno 1414. d. 8. Nov.* & postea *Basil. 1434. d. 8. Martii* promulgatâ, quæ apud *Goldast. vol. 1. Const. Imper. 143.* factam, probatur. Notum tamen est, quid in familia Comitum Palatinorum, tam superiori, quam hoc ipso seculo, Friderico IV. Electore Johannem Bipontinum, præterito proximiore agnato Philippo Ludovico Neoburgico, tutorem filiis minorennibus constituente, contigerit. Acerrimè tum εἰς ἑκάτερον hæc controversia in hypothesi agitata. Causam Bipontini, atque adeò testamentariæ tutelæ vim superiorum jussu JCti Heidelbergenses, *Marquardus Freherus tr. de tutela Elector. Palatin. Dionys. Gothofred. tr. d. tutela testam. Legit. exclud.* defenderunt. Pro Neoburgico autem & legitimâ tutelâ *Johan. Zeschlinus & Zacharias Fridenreich* certarunt. Illorum sententiam post & alii Jurisconsulti approbarunt, ut *Bachov. v. 1. D. th. 9. lit. A. Riemer. Dec. 3. quæst. 2. Ungepaur. Ex. 9. q. 4.* Wissenbach *ad Inst. Disp. 7. th. 20. & π. p. 1. D. 50. th. 14.*

Lud-

Ludwell. D. 3. th. 2. l. B. Sed horum plures, ut *Quir. Cubach. cent. 2. Dec. 8. q. 1. Christ. Besold. de Elect. & Success. Reg. l. 3. c. 4. num. 11. seqq. Matth. Stephan. de Idict. l. 2. part. 1. c. 5. num. 63. Mart. Rumel. ad A. B. p. 1. D. 7. th. 3. Jac. Lampad. part. 3. cap. 4. num. 24. seqq. Joh. Wurmser. Ex. 1. P. 2. qu. 17. Dom. Arumaeus ad A. B. D. 4. num. 10. D. Dietrich. ad A. B. tit. 7. Dn. Bechmann. ad A. B. tit. 7. Ex. 5. num. 30. Schuz. v. 1. D. 7. th. 16. l. D. Sprenger. l. 2. c. 27. in fin. Limn. l. 1. c. 11. num. 104 seqq. & ad A. B. c. 7. §. 2. Obs. 21. Herm. Herm. c. 14. num. 46. Dn. Pabel. de tutel. Elector. c. 7. & alii*, nec veriorem hanc esse, ipse *Gothofredus* diffiteri potuit. vid. *Limn. t. 4. in addit. ad cit. c. num. 110.* Limitamus tamen sententiam nostram cum *Conringio in not. ad Lampad. p. 3. c. 4. num. 25.* nisi graves & prægnantes suspicionis causæ adsint, quæ proximioris agnati repulsam suadeant. Dein, si nullus agnatus adsit, nullum est dubium, quin *A. B.* dispositio cesset, & remoto ejus repagulo jus commune vigorem suum recipiat, adeoque testamentariæ tutelæ locus detur. Cui extra hos casus ne quidem in tantum deferimus, ut per eam legitimo tutori Con-tutores adjungi posse existimemus. vid. *Author de Octo-Viratu. c. 27. num. 27. seq.* Agnatus autem ille proximior, legitimæ existens ætatis, vel si & ipsemet ætatis defectum patiatur, remotior, qui perfectæ

eſt ætatis, (Jure communi ſcil. definitæ; Etſi enim *Arniſæus* Electorali tutori ad munus id ſubeundum, Electoralem ſingulari lege conſtitutam ætatem, octodecim ſcil. annorum, ſufficere putet, eique in caſu neceſſitatis facilè ſubſcribamus, ſi acceſſerit Imperialis auctoritas & decretum, regulariter tamen ex communi jure legitimam ætatem requiri, verius eſſe exiſtimamus, cum nihil ſpecialiter de tutore in lege ſit mutatum,) donec proximior legitimæ ætatis eſſe cœpit. vid. *Limn ad A. B. c. 7. §. 2. O. 26.* Diſſ. *Rumelin. p. 1. D. 7. th. 6. Schuz. v. 1. D. 7. th. 16. l. C.* non tantùm primogeniti, ſed ſimul reliquor. Electoralium filiorum omnium eſt tutor. *A.B. c. 7. §. 1. verb. tutor eorum & adminiſtrator exiſtat &c.* donec primogenitus ſeu ſenior, ut loquitur, *A. B. d. l.* legitimam attigerit ætatem. i.e. annum decimum octovum compleverit. *A B. d. l. ibique Limn. Obſ. 29.* Completo enim à primogenito an. 18. ceu legitimæ ætatis termino, (non omnibus Imperii Principibus, ſed Electoribus (Secularibus ſc.) ſpecialiter conſtituto, *Limn. l. 3. c. 7. num. 40. ſeqq. Schuz. v. 1. D. 7. th. 16. lit. B. Herm. c. 14. n. 46. Beckman. ad A. B. tit. 7. Ex. 5. num. 38.*) Tutor ipſi citra moram vocem, jus, & poteſtatem Electoralem cum ipſa Electoratus & reliquarum ditionum plenaria adminiſtratione, item tutorium officium, quod in reliquos ejus fratres exercuit,

aſſi-

assignare debet. *A. B. d. l. ibi Limn. Obs. 36. & tribus seqq.* ac *l. 3. c. 7. n. 51. seqq. Schuz. d. l.*

12. De Rege Bohemiæ rursus hic quid singulare notat *Lampadius*, quod, eo infra annos suos constituto, non proximo agnato, sed Statibus Regni, Regis minorennis tutela juriumque Electoralium exercitium competat. *p. 3. c. 4. num. 24.* quod quoque tenacissimè ipsi Bohem. Status in literis ad Electorem Moguntinum *Pragæ d. 13. Junii* & ad Collegium Electorale *d. 12. Augusti anno 1619.* datis extantibus apud *Lundorp Act. Publ. tom. 1. l. 4. c. 65. p. 515.* urgent. §. Dessen zu geschweigen ꝛc. verb. Wann Sich bey denen Regierenden Königen in Böhmen einiger defect oder Minderjährigkeit befunden / daß der usus und administratio Jurium Electoralium, nicht auff die agnatos proximiores & seniores, sondern allein auff die Stände und Proceres regni Bohem. devolvirt/auch mit uñ neben dem König exercirt worden/ ex Privilegio Caroli IV. de quo *Goldast. p. 1.* Pol. Reichshandel. *p. 29.* Sed obstat hic generalis ac universalis *A. B.* Bohemum, quem tamen alias solet seorsim locare, hoc in passu non excipientis sanctio, & omnium privilegiorum d. Bullæ quocunque modo contrariantium revocatio & abolitio. *A. B. c. 13.* v. *Conring. ad Lampad. d. l. Schuz. v. 1. D. 7. th. 16. l. E. Limn. ad A. B. c. 7. §. 2. O. 40.* Diss. *Strauch. Diss. Exot. l. P. 4. th. 2.*

13. Familia Electorali mascula omnino deficiente, si non adsint pacta de succedendo in Electoratum confirmatione Imperatoriâ roborata, Electoratus ad Imperatorem & Imperium devolvuntur, & ab Imperatore, qui pro tempore ad clavum Imp. sedet, Collegii Electoralis redintegrandi causa, consilio Electorum, aliis benè merentibus rursus conferendi sunt. *A. B. c. 7. §. 3. ibique Limn.* minimeque Capitulationem, Cæsarem feuda vacantia Principatuum aliis conferre vetantem, eos comprehendere censendum est. *Limnæus tom. 4. in addit. ad l. 3. c. 7. n. 69. Schuz. d. D. th. 17. lit. B.* Excipitur tamen in *A. B. d. l.* Regnum Bohem. & *Instr. Pac. art. 4. § quod verò.* Electoratus Bavariæ.

CAPUT IV.

De singulis Electoribus Ecclesiasticis.

PRimum locum inter Electores Ecclesiasticos obtinet Moguntinus, cui nemo ea de re conversiam movet, quia ab Ottonis I. tempore jam in summi Pontificatus (respectu aliorum Germaniæ Episcoporum, quorum intuitu Summus Pontifex & Pontifex Maximus audiit,) possessione constitutus. vid. *Conring. Assert. Jur. Mog. in coron. Reg. Rom. p. 10.* Hinc Collegii Electoralis Decanus (Decanus autem

autem olim dictus, qui denis præfuit, inde postea nomen hoc ei tributum, qui præcipuus inter aliquos ejud. ordinis vel Collegii,) ab Imp. Sigismundo apud *Lundorp. Act. publ. tom. 2. lib. 1. art. 2. num. 21.* & ab Imper. Maximiliano I. in *Diplomate anno 1498.* Obrister Churfürst dicitur, habetque inde jus Co-Electores Collegas suos convocandi, tum ad actum Electionis, tum ad alios Conventus Collegiales; In Comit. Electoral. electionem juxta *A. B.* ordinationem dirigendi; jusjurandum reliquorū excipiendi, proponendi, suffragia colligendi, concludendi, Capitulationem ex votorum pluralitate præscribendi, Electo prælegendi &c.

2. Est primarius Imp. Archi-Cancellarius per Germaniam *R. I. de A. 1555. §. 65.* Hinc 1. olim solus, hodiè vero una cum Imperatore subscribit & subsignat, vel ipse vel per suum Imp. Vice-Cancellarium, Decreta Imp. sic ut in calce Secretarii nomen quoque conspiciatur 2. Sigilla Imperatoria asservat. 3. est Custos Archivi Imperii, quod est tabularium publicum, in quo asservantur leges & Ordinationes Imperii, acta publica, Instrumenta Juris publici, imò & privati, quatenus Reipubl. interest, ea custodiri, Documenta, Matricula, fœdera, Legationes & alia, quæ nomine publico tractantur, decernenturve. Et duplex vulgò statuitur: Unum dicitur conti-

nere acta publica Imperii Germanici, quæ in Comitiis, Deputationibus, Visitationibus, aliisque Imperii Conventibus peraguntur, item Matriculam Imperii; Idque vi Archi-Cancellariatûs Imp. est sub curâ Electoris Moguntini, apud quem proinde talium etiam petitur editio. *Arum. de Comit. c. 8. num. 66. 67.* vocaturque eapropter sæpius Cancellaria Moguntinensis, die Maynzische Canzley *Limn. ad Capit. Carol. V. pag. 196. ad Ferdinandi III. pag. 738.* cui nomine Electoris Moguntini præest ab ipso constitutus Vice-Cancellarius Imperii, de quo vid. *Limn. ad A. B. c. 27. §. 2. Obs. 5. 6.* Alterum verò est in Camera Imperiali, cui similter præest hic Elector, ut Archi-Cancellarius German. officium hoc ibi per suum Institutum Præfectum Cancellariæ Cameræ, quem vulgò Verwalter vocant, peragens. Asservantur in eodem non solum omnia Acta judicialia, sed & plurium Principum privilegia, quæ ad illorum instantiam ibi custodiuntur, & petita sub Cameræ sigillo eduntur, hacque ratione pro repertis in Archivo habentur. Ab hoc autem duplici Imperii Archivo omninò distinguendum est Archivum Imperatoris, quod ipse in Aula sua habet, & cui ipse solus propria authoritate Cancellarium præficit. 4. Directorium habet in Comitiis Imp. aliisque Conventibus omni tempore locoque secundus ab Im-

Imperatore. 5. Deputatorum ordinarium Conventū convocat, illicq; proponit. 6. Ipsi Legati Electorum, Principum & reliquorum Statuum, omnesque Deputati in Comitiis & aliis Conventibus Mandata & Credentiales offerunt, & desuper testationes expetunt. 7. Ipsius Directorio Protestationes, reservationes, denuntiationes, requisitiones & similia insinuantur, quemadmodum eidem quoque Statuum Memorialia, Commonitoria, Postulata, & omnes omnium supplicationes traduntur. 8. Ei exteri Legati & Residentes, Agentesque res suas primùm exponunt 9. Ipse Cæsari in Comitiis, cum fit Propositio, nomine Electorum & Statuum respondet. 10. Solius Moguntini Cancellarius & Secretarius sitzen überm Tisch mitten im Saal bey der Proposition und Abschied deß Reichs-Tags. it. in Electorali Collegio 11. Ipsius Cancellario wird von Käyserlicher Majestät die Proposition zugestellt/ &c. 12. Solus in Aula Cæsarea Ministrum ac Vice-Cancellarium habet, sibi etiam Sacramenti religione, cum omnibus personis Cancellariæ, der Reichs-Cantzley/ inservientibus obstrictum. vid. *Cap. Leop. art. 40.* 13. Expedit solus in Cancellaria acta, attestata & alia momentosa pro Imperio. 14. Cancellariam in Camera regit, ac officialibus, ministrisque instruit, sententias in Cam. latas revidet & Ca-

meræ defectus cum Visitatoribus annuis corrigit. *O. C. p. 1. t. 16.* 15. Est Protector & director Postæ Imperialis. 16. Hinc Ministri ejus Secretiores immunitatem à solutione vectigalis literarum habent. 17. Solus est außschreibender Chur-Fürst und Director im Chur-Rheinischen Crayß/ꝛc.

3. Vi primi Metropolitanatûs Moguntinus sibi porrò vindicat Jus coronandi, ungendi, consecrandi Reges Rom. electos, olim per omnem Germaniam; sed ortâ inter Moguntinum & Coloniensem controversia res transactione terminata est. v. supra *sect. 1. c. 2. n. 33.* Vi Primi Principatus in Germania quoque insignia jura & privilegia habet, ut Jus Stapulæ ex privilegio Maximiliani I. de anno 1495. 2. Jus de non provocando, quod hodiè in viridi est usu, 3. Jus die Reichs-Pfandschafften einzulösen. 4. Privilegium Sigism. A. 1400. daß an die Maintzische Pfand- und-Lehenschafften die zwischen Sachsen und Hessen getroffene Erb-Vereinigung dem Ertz-Stifft Maintz unnachtheilig seyn soll / quod repet. A. 1521. 5. Privilegiū Maxim. A. 1495. daß Maintzische Unterthanen sine Consensu Electoris sui expresso sich in keine andere Herrschafft begeben dürffen. 6. Privilegium Maxim. I. de anno 1495. vom Angriff der Ubelthäter in alieno territorio &c. v. *Bœcler. Not. Imp. l. 6. c. 5. ibique alleg.* Obtinuit Electora-

tum

tum hunc post varias mutationes novissimè Dn. Anselmus Fridericus ab Ingelheim.

4. Secundum tenet Trevirensis, Archi-Cancellarius Imp. per Galliam (cujus nomine non eam Galliæ partem, quæ Regno Arelatensi olim Imp. Rom. recognoscente continetur, venire, quæ sequuntur copulâ conjunctivâ addita) & Regnum Arelatense (satis superque probant; Sed illam, quæ est trans Rhenum, & Galliæ quidem olim à nonnullis adscripta, cæterum Imp. Rom. Germanici pars fuit, partimque adhuc est, verbo, Galliam Belgicam intelligi, evincunt ea, quæ habent *Limn. ad Cap. Carol. V. p. 121. Conring. de fin. Imp c. 8. in fin.)* Quando hic Archi-Cancellariatus Trevirensis cœperit & an adhuc plus, quàm nomen supersit, in superioribus jam dictum vid. *Cap. præced. num. 2.* Competit Electori huic primum votum in novi Imperatoris Electione ex *A B. c 4. §. 3. ubi Limn. Obs 2.* add. *idem ad c. 3. §. 2. Obs. 5.* Illud autem non Galliæ, cujus audit Cancellarius, nomine reddit, atque adeò Galliæ regno jus voti Electoralis competit, uti *Tholosan. l. 6. de Republ. c. 13. num. 15.* existimavit, sed Sacri Imp. Roman. Germanici id potius fert nomine. Haud enim muneris Cancellarii intuitu, sed qua sunt Imperii Principes, Electores Ecclesiasticos Imperatorem elige-

re, *praecedenti capite* dedimus probatum, facitque eò juramentum, quo se per fidem, qua Deo & Sacro Romano Imperio (non Galliæ, non Italię, &c.) sunt obstricti, electuros omnes promittunt. *A. B. c. 2. §. 2.* Datum est ipsi, ut sedeat ex opposito, & lineari directione versus Imperatoris faciem. *A. B. c. 3 §. 2.* utque in directa diametrali linea ante Imperatorem vel Regem transeat, illis solum intermediis, qui Imperialia vel Regalia deportant Insignia, si ea Imperatori præferuntur; ubi autem insignia illa non præferuntur, immediatè Imperatorem præcedit, ut nemo penitus sit intermedius inter ipsos. *A. B. c. 21. c. 22. c. 26. §. 4. c. 28. §. 3.* In rationem anomalæ hujus sessionis inquirit *Limn. l. 3. c. 5. num. 14. seqq.* Elector Trevirensis dicitur hoc habere privilegium, quod omnia feuda Imperii in ipsius Archi-Episcopatu aperta ad ipsum devolvantur. *Besold. Th. Pr. voc.* Reichs-Lehen ꝛc. sed dubitat *Sprengerus in Luc. mod. Stat. Imp. p. 103.* num illud unquam in usum venerit, de aliis ejus privilegiis vid. *Limn. l. 3. c. 5. n. 21.* Modernus Elector numero quadragesimus, in Archi-Episcoporum verò numero 87mus est Johannes Hugo von Oersbeck/ anno 1676. electus.

5. Tertius est Coloniensis, Archi-Cancellarius Imp. per Italiam, cui in Electione Imperat.

perat. secundum competit suffragium. Prætendit itidem ex *A.B.c.4.* §.3. jus primum Diadema regium noviter electo Regi imponendi, quod ab Henrici III. Imp. ævo ad Maxim. II. usque tempora, sine ullius contradictione sese exercuisse gloriatur. Sed quia antea Moguntino competiit, cui ab Henrico III. ademptum, post Maxim. II. Inaugurationem à Moguntino rursus vindicari cœpit, denique vero anno 1657. amicabili transactione utrique cessit, sic, ut cuilibet in sua Diœcesi, & extra illam singulis alternis vicibus competat. Elector hic in sua Diœcesi & Provincia, vid. *Hermes c. 16. num. 8.* ac extra Provinciam suam totâ Italiâ & Galliâ, dextrum Cæsaris latus claudit ex *A. B. c. 3.* §. 2. Stetit Electoratus hic Coloniensis per annos ferè centum in potentissimâ familiâ Ducali Bavaricâ, mediante tamen Electione Capitularium, cum contra Moguntinensis atque Trevirensis ex Imediata Imp. Nobilitate, Rhenensi scil. atque Franconica suos sumant Præsules, hinc, licet ordine postremus, inter Ecclesiasticos Coloniensis pro potentissimo quoque habetur. Præest pro tempore Maximilianus Henricus *anno 1650.* electus.

CA-

CAPUT V.

De singulis Electoribus Secularibus.

INter Electores Seculares primus est Rex Bohemiæ, S. R. Imp. Archi-Pincerna, verus ac legitimus, non minus quàm cæteri, S. Imperii Elector existens. *A. B. c. 7. §. 2. Rumel. p. 1. D. 8. th. 7.* quàmvis Electione Imperatoris excepta, cætera Imp. negotia, quorum cura reliquos tangit Electores, quibusque ipsi invigilant, etiam Capitulatio, nil ipsum attinere videantur. *Limn. tom. 1. addit. ad l 3. c. 8. n. 21. & in Proleg. ad Cap. sect. 4. num 3. ac ad art. 5. Capit. Carol. V.* verb. Sechs Churfürsten rc. *p. 155.* it. *ad A. B. c. 12. §. 2. Obs. 3. Rachel. Diss. de Capitulat. c. 3. th. 7. Balthas. Venator in Omnios. rer. ser. Relat. 1. n. 61. 62.* hincque etiam nullis aliis Imperii Conventibus, quam qui novi Imperatoris eligendi causa instituuntur, hodiè, quicquid olim fuerit, intersit. In Electione Rom. Regis, Moguntino sententias rogante, tertio loco votum suum dicit, adeoque inter Electores Seculares primum habet. Errant proinde, qui eundem ultimum & tale habere scribunt, quod illi demum competat, quando Electores sunt disparis opinionis, juxta rithmos

Ich bin der Churfürsten Obermann/
Wann man nicht wol eins werden kan/

Und

Vnd wann sich etwan in der Wahl/
Zutrüg ein Zwietracht dazumahl/
Welchem ich dann die Stimme mein
Thu geben/ der pflegt Käyser seyn.

Facilius his condonaremus, si omnes exteri essent, sed plures quoque ex Germanis nostris in eodem luto hærere, pudor sanè est non levis. Plusne illi tribuant confictis ejusmodi rithmis, quam apertis Constitutionum Imperii verbis? clara etenim est *A.B.* Constitutio in *alleg. c. 4. §. 3.* quod Moguntinus ante reliquorum Secularium Electorum vota, Bohemi suffragium inquirere & colligere debeat, quod Bohemus ex Regiæ dignitatis fastigio, inter Electores Seculares jure & merito primatum obtineat &c. vid. *Limn. l. 3. c. 8. num. 2. & seq. ibique alleg. Goldastus & Gewoldius. add. Rumel. d. l. Strauch Diss. Ex. I. P. 2. th. 11. & seq.* ubi disputat contra eos, qui eum numero Statuum excludunt. Nam licet verissimum sit, id demum veram Status sive Civis Imp. notam constituere, si is votum, sessionemque in Comitiis obtineat, tamen Bohemiæ Regi peculiari privilegio indultum videtur, ut nihilominus talis sit, quamvis illud ab annis ducentis ferè non peregerit. Imò verò cum, ut ex doctrina Politica novimus, non requiratur ad essentiam civis, ut is omnibus de Repl. deliberationibus intersit, sed sufficiat, si ad præcipuas vocetur, Bohem.

verò

vero Rex consultationi cæterarum omnium facilè præcipuæ de Capite Imperio Germanico præficiendo adhibeatur, patet eum inde locum inter Reip. nostræ Cives meritò invenire. add. *cap. praeced. 1. num. 7. sub fin. Carpz. ad L. R. G. c. 5. sect. 5. & 10.*

2. Est Archi-Pincerna Imperii, proindeque in celebratione Curiæ Imperialis primum potum (qui vinum aqua permixtum) porrigit Imperatori, non tamen sub Corona regali, nisi libera voluntate. *A. B. c. 27. §. 5.* Nec dignitati ejus Regiæ quicquàm officit, quod officiũ hoc suum post omnes reliquos Electores peragat. *d. §. 5.* ex ordine naturæ enim est, ut potus cibum sequatur. Habet autem in munere isthoc Sub-Officiariam Vice-Pincernam de Limburg. *A. B. c. 27. §. 6.* & jam tempore Friderici II. familiam hanc eo munere gavisam esse, è subscriptione Bullæ ejus Imperatoris apud *Goldast. in Statut. & rescript. Impér. p. 74.* & *in Ration. ad Constit. Imper. p. 75. seqq.* apparet. Propter dignitatem regalem, quâ præfulget, cujusque intuitu primatum obtinet inter Electores Seculares, in sessionibus post Electorem Ecclesiasticum ad dextrum Imperatoris latus sedentem, primum inter Electores Seculares ad idem latus locum tenet. *A. B. c. 4. §. 1.* In processionibus vero solennibus Imperatorẽ sive Regem Rom. immediatè sequitur. *A. B. c. 22. in fin.* qui

tex-

textus suadet in *cap. 26. §. 5.* editionis Moguntinensis Codici Recessuum præmissæ lectionem, quæ hæc est: *Imperatrix etiam vel Regina Romanorum, suis Augustalibus amicta insignis post Regem, vel Imperatorem Rom. ac etiam post Regem Bohemiæ, qui Imperatorem immediatè subsequitur, competentis spatii intervallo suis associata Proceribus, suisque comitata virginibus, ad locum sessionis procedat.* Codicis Palatini lectioni: *Imperatrix vel Regina Rom. post Regem vel Imperatorem immediatè subsequitur:* omninò præferendam esse. *Limn. ad A. B. c. 26. §. 5. Obs 2.*

3. Privilegia duo confirmat *A. B. c. 8.* de non evocando, ac de non appellando; Primi vis in eo consistit, quod subditi Regni Bohemiæ ubicunque in regno & provinciis incorporatis consistentes non nisi in tribunali regni conveniri possint, seseque, si ad aliud Judicium extra regnum evocati sint, sistere minimè teneantur. Cum autem hoc subditis regni datum sit, Rex tanquam Status Imperii conveniendus, in causis primæ instantiæ ad Judicium Cameræ Imperii pertinentibus recte ibidem convenietur. *Goldast. de Bohem. l. 4. c. 13. num. 10. 14.* neque per privilegium illud subditis concessum jus commune, quo dispositum, ut delinquens vel contrahens in alterius territorio, ibidem sortiatur forum, si præsens sit, sublatum censeri debet.

vid.

vid. *Limn. ad A. B. c. 8. O. 6. Rumelin. p. 1. D. 8. th. 2.* add. *Carpzov. lib. 2. Respons. 29.* Limitat porrò *Limn. d. l. O. 7.* illud in causis feudalibus, & fractæ Pacis Publicæ &c. Vi alterius nulla persona ejusdem regni à sententia in judicio regni lata extra regnum provocare potest, hinc *anno 1498. 6. April.* causa quædam cum refusione expensarum à Camera Imp. ad Regem Bohem. remissa, referente *Barthio p. 1. Sent. Cam. fol. 95.*

4. Gaudet Rex Bohem. & hoc privilegio, quod investiturum & regalia in finibus regni sui, aut certe finitimis locis, non plus decem milliaribus à regno suo distantibus, suscipere queat, nec Aulam Cæsaris petere teneatur. *Limn. l. 3. c. 8. n. 26.* Accedit porrò ad dignitatem ejus, quod plures Imperii Principes & Status illius certorum bonorum intuitu sint Vasalli, ut Moguntinus, Saxo, Brandenburgicus, Palatinus, Electores, Archi-Episcopus Salisburgensis, Episcopi Bambergensis, Herbipolensis, Eichstettensis, Augustanus, Constantiensis, Duces Bavariæ, Saxoniæ, Würtembergici, Comites Hennebergici, Burggravii Norinbergenses, Comites Hanovici, Schwarzburgenses, Wertheimenses, Stolbergenses, Dn. de Limburg in Franconia, Dn. Rutheni in Voitlandia, qui jam titulo Comitum ab Imperatore mactati Graven von Plauen dicuntur, Dn. de Schönburg

burg in Misnia, Dn. de Wolffstein, qui hodie itidem Comitum dignitatem obtinuerunt, Equites S. Georgii in Suevia, nec non Civitates Norinberga, Ratisbona &c. *Sprenger. Inst. Jur. Publ. l. 3. c. 4. pr.* Circulo nulli (quamvis sit membrum ac Status Imperii v. *Carpz. de L. R. G. c. 5. sect. 5. & sect. 8. 9. 10. 11.*) addictus est, neque contributionibus, aliisque oneribus se obnoxium esse contendit, propter Constitutionem Friderici II. *de anno 1212.* ap. *Goldast* Reichs-Satz. *p. 1. fol. 30.* à Carolo IV. confirmatam. ap. *Eundem* in Reichs-Satz. *p. 2. fol. 39.* vid. *R. I. de anno 1530. §.* darauff haben Wir Chur-Fürsten / Fürsten und Ständen/ add. *Limn. l. 3. c. 8. num. 28. seq.* & *tom. 1. addit ad lib. 4. c. 7. p. 460.*

5. Ducum & Regum Bohemiæ Catalogum exhibet *Limn. d. l. 3. c. 8. num. 79.* eumque *in additionibus* supplet. Modernus est Sacratissimus Imperator Leopoldus, hujus nominis *Primus*, Orbi Christiano ex Ferdinando III. Imp. & Maria Philippi III. Hispaniarum Regis filiâ, *A. O. R. 1640. d. 9. Jun.* natus, ex Archi-Ducali Austriacorum Domo X. Bohemiæ Rex & Elector Sacri Imperii.

6. Secundus Electorum Secularium nunc per Instrumentum Pacis est Dux Bavariæ, cui Ferdinandus II. Imp. devicto & (sine Electorum tamen consensu. vide quæ *Limn. l. 3. c. 9. num. 15.* refert, ex quibus oppido error *Wil-*

helmi Beckeri l. 3. c. 7. num. 14 id reliquorum Electorum consensu factum esse asserentis dispalescit) exauthorato Palatino Electoratum ad se delicto ejus (ut contendebat) devolutum solenniter Ratisbonæ *an. 1623.* contulit, quem & olim jam ad Bavariæ Duces ratione Bavariæ Ducatus pertinuisse, à Carolo IV. Imp. verò, ductâ Rudolphi Palat. filiâ, Annâ, Palatinatui Rheni contra fas illatū esse, proindè jure meritoque illis deberi *Christoph. Gewoldus, Consiliarius Bavaricus, libro de Septem-Viratu Imperii Germanici*, propugnare satregit, cui tamen ex Palatini parte se masculè opposuit *Marquardus Freherus, Electoris Palatini Consiliarius*, Electoratum Sacri Rom. Imp. Comitatui Palatino ab antiquo annexum fuisse probans, in *Originibus Palatinis, & Epistola Responsoria de Electoratu Sacr. Rom. Imp. Comitivæ Palatinæ antiquitus annexo.* Agitarunt hanc ipsam controversiam post *Gewoldum & Freherum* & alii, de quibus, ut & scriptis eorum vid. *Burgold. p. 1. D. 24. num. 1.* Conf. *Limn. d. l. 3. c. 9. num. 1. & seqq. Strauch. D. 3. th. 2. 3.* qui utriusque partis præcipua argumenta referunt. Quamvis autem translationi illi Electoratus in Bavarum proprio Cæsaris motu factæ initio Electores, Saxo imprimis & Brandenburgicus, contradicerent. vid. *Limn. d. c. 9. n. 15. ibique addit. Burgold. d. l. num. 2.* Tandem tamen tractatu ul-

tro

tro citroque habito Elector Saxoniæ Lusatia placatus in eam certis conditionibus in Conventu Electorali Sleusingæ, ubi Bavarus ann. *1624. die 30. Julii* in Collegium Electorale receptus, consensit. Brandenburgicus verò, quanquam adhucdum contradicere non desisteret, tamen quia solus, nihil obtinere potuit; Itaque Dignitas Electoria cum omnibus regalibus, præcedentiis, officiis, insignibus & juribus ad hanc dignitatem pertinentibus, in *Instr. Pacis art 4.* vers. *Et primo &c.* Bavariæ Duci confirmata fuit, penes lineam Guilhelmianam, quamdiu masculi ex ea superstites fuerint, mansura.

7. Quoniam ergo Bavarus, ut vidimus, in Palatini locum successit, quartum in actu Electionis, quod Palatino ex *A.B. c. 4. §. 3.* ante competiit, habet votum, usu jam confirmatum. Et ut ille ex *A. B. c. 4. §. 1.* ad dextrum Imperatoris latus immediatè post Regem Bohem. sedebat, ita nunc hic sedendi locus ipsi competit. *Limn. ad A. B. cap. 4. §. 1. Obs. 5.* Est S.R.I. Archi-Dapifer, si non ex *Instrum. Pacis*, tamen ex spontaneâ Palatini cessione. vid. supra *c. 3. num. 6.* In solenni processione Imperatori Pomum Imperiale præfert. Sub-Officiarium in Archi-Dapiferatu habet Comitem de Walpurg & Zeil, deß H. Römis. Reichs Erb-Truchses. Impetravit etiam à Ferdin. III. Privilegium de non ap-

pellando vid. ſupra *ſect. 1. c. 11. num. 2.* Modernus Elector eſt Maximilianus Emanuel, Ferdinandi Mariæ, qui in Ducatu & Electoratu Patri ſuo Maximiliano, I. Electori, *anno 1651.* ſucceſſit & ſuperiori anno denatus, filius, *anno 1662.* natus.

8. Tertius eſt Elector Saxoniæ quinto in Electione gaudens voto. *A. B. c. 4. §. 3.* Eſt S.R.I. Archi-Mareſchallus, Ertz-Marſchalck/ ejusque munus peragit in Curia Imperiali, pro Sub Officiario habens Seniorem ex familia Comitum de Pappenheim, aut eo abſente Marſchallum Curiæ. *A B. c. 4. § 4. & c. 27. §. 16. ibiq; Limn. Idem. l. 3. c. 10. num. 19. & ſeqq.* ubi pluribus in vocis Mareſchalli originationem inquirit. add. *Speidel. voc.* Marſchalck. *& Author Octoviratus. c. 16.* Proſpicit ipſe virtute hujus muneris in Conventibus Electoralibus, ubi novus eligitur Imperator, de alimentis, hoſpitiis & aliis, ne Domini Electores, eorumque Legati iis à civibus nimis graventur, ceu patet ex Seren. Dn. Elect. Policey- und Tax- Ordnung *anno 1658. d. 8. Junii Francofurti ad Mœnum* publicata, quam exhibet *Author Octoviratus c. 16. n. 11.*

9. Electorem Saxoniæ ratione Archi-Marſchallatus in præliis Imperii Imp. præſente Vexillum Majus Aquila Imperiali conſpicuũ ferre contendunt, de quo poſt *Limnæum t. 1. addit. ad l. 3. c. 10. n 27.* dubitat Dn. *Ulr. Obrecht.* Hi-

Histor Prof. Argent. meritiss in Diatr. de Vexillo Imperiali. c. 4. p. m. 24. Sed vid. *Limn. t. 1. add. ad l. 1. c. 14. p. 181* Hoc certum esse ait *Limn. d. tom. 1. addit. ad l. 3. c. 10. n. 27.* quod tanquam Marschallus Imperii hanc habeat prærogativam, ut in adventu Imperatoris in campis vel in expeditione omnes Imperii Status præcedat, ordinesque instruat. In Comitiis ac Processionibus Imperatori in peculiaris Majestatis Symbolum justitiæ signum, Gladium Imperialem evaginatum, strictumque præfert. *A. B. c. 26.* Indeque duos gladios decussatim compositos in insignibus gerit. *Albin. in Chron. Misn. tit. 16 Limn. l. 3. c. 10. num. 28. ibi addit.* Est porro Elector Saxoniæ tanquam Marschallus Imperii judex & Patronus buccinatorum, der Trompeter/ ut patet ex Confirmatione Ferdinandi II. Imp. de dato Regenspurg *anno 1623. d. 27. Febr.* über die 13. Puncten/welcher Sich die Feld-Trumpeter wegen der Lehr-Jungen verglichen. adducta à *Limn. in tom. 2. addit. ad d. c. 10 num. 27.* In Comitiis Imp. in causis religionem A. C. concernentibus Directorium habet. *Limn. l. 3. c. 10. num. 33. ibique in addit. Fritsch.* Idem *ad l. 9. c. 1. num. 134.* Conf. *Sprenger. Lucern mod. Stat. p. 34.*

10. Vacante Imperio Serenissim. hic Elector est ejusd. Vicarius & Provisor in locis, ubi jura Saxonica olim viguerunt. *A. B. c. 5. §. 2.* vid. supra *sect. 1. cap. ult.* Habet Privile-

gium de non appellando ex *A. B. c. 11. §. 3.* quod ipsi postea cum tota Familia Saxonica commune factum, per Bullam Sigismundi Imp. *ann. 1423.* confirmatam per Maximilianum I. *anno 1494.* Carolum V. *anno 1521.* Ferdinandum II. *anno 1559.* & alios subsequentes. vid. *Limn. l. 3. cap. 10. num. 37. seqq. Carpzov. Disp. de Privil. Elect. & Duc. Saxonia de non appellando.* De quo turbato Camera Spirensis super. añis incusata, teste *Balthas Venat. Relat. Comit. 3. num. 44.* Electoratus hic Saxonicus per quinque jam permeavit familias, quarum ultima eum adhucdum detinens (de reliquis vid. *Sprenger l. 3. c. 6. Limn l. 3. c. 10. num. 1.*) est Domus Illustriss. Marchionum Misniæ & Landgraviorum Thuringiæ, quibus eum in Friderico I. Bellicoso fundatore Acad. Lips. *anno 1423.* Sigismundus Caroli IV. filius, non obstante Erici Ducis Saxon. Lauenburgensis contradictione, solenni ritu contulit, jure ne an injuria? disputant *Cluten. in Syllog rer. quot. concl. 25. Knichen de Saxon. non provoc. jure* verb. *Electorum. Limn. l. 3. c. 10. num. 2. seqq. Strauch. Diss. 11. th. 10.* Migravit autem in hac Illustriss. Marchionum Misniæ familia rursum *anno 1540.* à linea Ernestina in Albertinam, in qua hodièque illum tenet Sereniss. ac Potentiss. Dn. *Joh. Georg III.* Elector. XIV. ex Misnica Domo, VII. verò ex Linea Albertina. Consistit autem propriè

Ele-

Electoratus Saxoniæ in antiquo districtu Saxoniæ, cujus primaria urbs est Witteberga, Academia Nobilis, quam civitatem & familia Saxonico - Vinariensis, cum tempore Caroli V. Electoratui renunciare juberetur, simul cum suo districtu cedere jubebatur. Feuda quæ Elector hic Saxon. ab Episcopo Bambergensi recognoscit, sunt Witteberg/ Stadt und Schloß rc. vid. *Limn. ad Capitulat. p. 172.*

11. Quartus est Marchio Brandenburgensis, Archi-Camerarius Imperii, cujus Vicarius in hoc munere Comes, *hodiè* Princeps, de Hohenzollern, absente Archi - Camerario officium exercens. *Limn ad A.B. c. 27. §. 6 Obs. 5.* Habet in Electione votum sextum. *A B. c 4 §. 3.* In actibus Imperialibus præfert Imperatori Sceptrum, (quod etiam in Insignibus gerit, cum autem illud nonnulli pro columna haberent, è Columnesiorum stirpe (unde originem familiæ Sereniss. deducunt,) petitum esse existimarunt. *Hoeppingk de jur. insign. c. 6. p. 5. §. 3. num 620.* Spangenberg. *l. 1.* Henneberg. Chronickh. *c. 3.* cujus tamen opinionis falsitas vel ex eo potest esse manifesta, quod solus eo insigni utatur Elector, non etiam cæteræ ejusd. familiæ vid. *Limn. tom. 2. addit. ad l. 5. c. 7. num. 127.*) consistens à latere sinistro Ducis Saxoniæ. *A. B. c. 22. c. 26. §. 3.* Mota quidem ipsi controversia fuit supra Sce-

 ptri

ptri prægestatione in Inauguratione Caroli IV. Aquisgrani à Duce Juliacensi, in cujus clientela Civitas illa erat, sed pro Ludovico tum temporis Electore Brandeb. Carolus IV. Imp. re examinata, & pensitatis utriusque rationibus, pronunciavit, uti ex *Aventino* refert *Limn. in addit. tom. 2. ad l. 3. c. 11. num. 7.* ex eoque tempore quiete hoc jure fruiti sunt Marchiones.

12. Gaudet Sereniss. hic Elector Privilegio de non appellando ex *A. B. c. 11. §. 3.* quod eum amisisse, & à Rudolpho II. Imper. de novo impetrasse, post *Heigium l. 1. qu. 4. num. 32. Arum. ad A. B. D. 5. num. 13.* putat *Becker. l. 3. c. 7. num. ult.* Sed falsò, aliud enim evincunt clara Diplomatis confirmatorii Rudolphi II. *de anno 1586.* verba, quod integrum refert *Carpzov. de L. R. G. c. 9. s. 8. num. 9. Limn. l. 3. c. 11. num. 12.* Gaudet porro jure imponendi telonia, ex gratiosa Friderici III. Imper. concessione *de anno 1456.* & facultate de feudis, ut bonis allodialibus, disponendi ex ejusd. concessione.

13. Tenuerunt hunc Electoratum itidem jam diversæ familiæ. (1.) ex Comitum Wettinensium familia tres usque ad *annum Christi 1020.* (2.) ex Comitum Stadensium 4. juxta Limnæũ, 5. juxta Franckenberg. usque ad *A. C. 1142.* (3.) ex Comitum Ascaniæ & Principum Anhaltinorum tredecim ad *A. C. 1322.*

4. Ex

(4.) Ex Comitum Wittelsbachiorum Ducum Bavariæ tres.(5.)Ex Luneburgica cum tenuerunt duo. (6.) ex ultima ordine successionis, dignitatis ac antiquitatis verò gloria facile primâ, Comitum scil. Hohenzollerensium & Burggraviorũ Norinbergensiũ, cum hodierno, qui est Sereniss. ac Potent. Dn. Fridericus Wilhelmus, *alter* Familiæ suæ *Achilles*, undecim jam numeramus.

14. Non paucis stuporem concitat, quod Domus hæc tot latifundiis à tempore Sigismundi Imp. creverit; Plurima autem paratâ pecuniâ comparavit, Electoratum ipsum, Marchiam scil. Brandenburgensem, cum annexa Electorali dignitate ac Officialatu, à Sigismundo Imperatore simulque Electore Brandenburgico, Fridericus IV. aliis Fridericus VI. ex vetusta Comitum Hohenzollerensium prognatus familia, Burggravius Norinbergensis, hujus Stemmatis sive familiæ primus Elector, quatercentenis aureorum millibus sub lege retrovendendi, si filius Imperatori nasceretur, accepit. Nonnulla tamen & aliis æque justis ac legitimis acquisivit titulis, (vid. *Limn. l. 5. c.7. ibiq; t. 1. & 2. addit.*) Sic ex confraternitate cum Ducibus Pomeraniæ contracta, Familia in Bogislao XIV. anno hujus seculi 37. extincta, Pomeraniam ulteriorem, inque citerioris cum nonnullis locis ex ulteriore Suecis pro obtinenda pace

relictæ compensationem, expectantiam in Archi-Episcopatum Magdeburgicum post mortem præsentis Administratoris in Ducatum vertendum, (nuper morte ejus insecutâ terram ipsam consecutus,) Episcopatum Halberstadensem, Mindensem, ac Camminensem perpetui feudi jure nomine Principis, *Pacis Monasteriensis tabulis*, obtinuit vid. *Instrum. Pac. art. 11. ibique Burgold. p. 3. Disc. 14. ac Franc. Iren. in add.* Pariter novo prorsus, perpetuòque memorando exemplo, moderno Dn. Electori Ducalis Borussia, quam in feudum à rege Poloniæ hactenus tenebat, nexu clientelari ac feudali liberata & absoluto dominio regenda cessit, vi *articulorum Welavienss. de anno 1657. d. 19. Septembr.* à *Gastel. de Sat. Publ. Europ. noviss. p. 4 c. 19. rubr. Prussian. 159.* exhibitorum, quorum tenor art. 5. *Ducatum Prussiæ iis finibus circumscriptum, quibus Serenissimus Elector illam olim jure feudi ante hoc bellum exortum possidebat, Ipse deinceps & descendentes ejusd. Masculi ex thoro ejus legitime procreati, indeque dependentes omnes, donec quisquã superesit ex descendentibus masculis Suæ Serenitatis, jure supremi dominii, cum summa atque absoluta potestate, sibi habebunt, possidebunt, regentque absque omnibus antehac præstitis oneribus &c.* Solennitates, quæ, cum Sereniss. Elector supremus Borussiæ Dux ac Dominus declaratus fuit, adhibitæ sint. *Diar.*

Europ.

Europ. Contin. IX. ad A. M. DC. LXIII. VIII Octobr. pandit.

15. Secularium Electorum pro tempore, per *Instrum. Pac. Cæsar. Suecic. art. 4. §. quod ad Domum Palatinam &c.* ultimus est Comes Palatinus Rheni, qui nomen hoc non à Palatio Trevirensi, ut post *Jordanum Paderbornensem Petr. de Andlo l. 1. c. 13. & 16.* existimat, nec à loco quodam & castello in Rheni alveo è regione Cubæ sito & Pfalß dicto, nec etiam à regione Capillatium, vel Palas *Marcellino* dicta, quæ Palatinatus inferior nunc dicitur, ut alii erroneè tradiderunt; Sed ab Aulâ vel Palatio Imperiali, cui tanquam Judex antiquitus præfuit, accepit. *Strauch. Diss. Exot. 3. num. 3. Fritsch. de Palat. Princip. c. 13. Beckmann. Not. Dign. Illustr. D. 9. c. 2.*

16. In Electione Regis Rom. suffragium septimo nunc profert loco, quanquā ante *Instr. Pac. Osnabr. Monast per A. B. c. 4. § 3.* inter Seculares secundum, & quartum inter omnes habuerit votum. *Limn. add. c. 4 §. 3. A. B. O. 9.* In processione solenni per *A. B. c. 22.* Imperiale gestabat ante Imperatorem Pomum, (den Reichs-Apfel) quod Caroli V. permissu 1544. ad Collegarum suorum exemplum Fridericus II. Elector Palatinus Insignibus inseruit, posterique ejus palàm in iis ad *Instr. Pacis* usque ostenderunt, sed cum jam illud Bavarus præferat, ipse in ejus vicem hodiè ex

ex Ferdinandi III. concessione auream Coronam gerit, quam tamen ad insignia, ut olim Pomum, non pingit, scuto intermedio, in quo Pomum Imperiale splendebat, adhuc vacuo existente, sicut ante prælaudati Ferdinandi II. tempora quoque fuit, *Oldenburg. in addit ad Limn. Enucleat. l. 2. cap. 9. num. 21. Dn. Spener. Oper. Herald. lib. 3. c. 27. §. 12.* quanquam contrarium asserere videatur *Beckman. Not. dignit. Illustr. Diss. 8. c. 2. n. 7.* Erat S. R. I. Archi-Dapifer *A. B. c. 5.* hodiè autem Archi-Dapiferatu Bavaro cesso Archi-Thesaurarius Imperii audit, (vid. supra *c. 3. n. 6.*) vique hujus muneris in Inauguratione Imp. ipsi competit jus missilia spargendi, vulgò nummi missiles dicuntur, & suis instrui solent impressi seu phrenoschematibus testaturis virtutes, spem, fortunam, potentiam &c. novi Principis, qualia erant Augusti Nostri Leopoldi cum Symbolo ejus: Consilio & industria: ab altera: Leopoldus Hungariæ & Bohemiæ Rex Coronatus in Regem Romanorum 1. *August. A. 1650.* Sub Officialem habet Comitem de Sinzendorff, (vid. subscriptionem *R. I. de anno 1654.* ubi deß Heil. Röm. Reichs Erb-Schatzmeister / vocatur) cujus familiæ Dn. Elector dignitatem hanc concessit, & Imperatoris ac Electorum consensu anno 1653. duos ex illa fratres, Georgium Ludovicum, Ca-

Cameræ Imp. tunc temporis Præsidem, & Johan. Joachimum, Consiliarium Imp. Aulicum, de officio isthoc investivit. *Dieter. ad A. B. tit. 27.*

18. De jure Vicariatus Imperii in partibus Rheni, Sueviæ & jure Franconico, quod ipsi ab antiquo competiit. vid. *A. B. c. 5. §. 1.* adhucdum cum Bavaro, qui ultimo interregno post mortem Ferdinandi III. Juris possessionem fermè intercepit, concertat. v. supra *sect. 1. cap. ult. num. 4.* Licuit & ipsi ex inveteratâ consuetudine per Auream Bullam firmatâ Judicem Imperatoris esse *A. B. c. 5. §. fin.* cum ipse ab alio convenitur, adeoque rei partes sustinet. *Schüz v. 1. Diss. 7. thes. 21. l. A. Strauch. D. 3. th. 12.* quod jus procul dubio à data olim in Palatio Principis judicandi potestate, (quæ ut in alios vi, ita in Cæsarem, ubi quis ab ipso quid postulavit, spontanea ejusd. submissione valuit) ei remansit, ut ut id nolit *Limn. ad A. B. c. 5. §. fin. O. 12. vid. Strauch. Diss. 3. th. 6. Carol. Scharschmid. Diss. de præs. Imperii periodo sect. 2. membr. 2. n. 16.* ap. *Fritsch. in vol. novo Exerc. Jur. Publ. n. 6.* adeoque Comitivæ Rheni Palatinæ fuit annexum, quam ob causam quoque illud in Electorem Bavariæ cum Electorali dignitate translatum negat *Burgold. p. 2. D. 20. num. 20.* ubi simul contra alios iniquos ejus censores, quorũ conatus *A. B.* è diametro contrariatur, pluribus vin-

vindicat, quod & *Limn.l.3.c.9. num.26. & seqq.* facit.

19. Hæc autem Palatini cognitio minimè lædit aut imminuit Imperatoriam Majestatem seu authoritatem, ut malè *Bodinus 2. de Republ. c.8.* censuit. Nam non infrequens est, ut Principes etiam absoluta potestate gaudentes ex spontanea submissione, ne in propria causa judicent, minores aut pares judices admittant, dumque succumbunt, sententiæ pareant; nonnunquàm verò etiam lege fundamentali certus Principi, ne in proprio ejus sit innocentia arbitrio, judex opponatur; vid. *Limn. ad A.B. c.5. §.3. Obs. 1. Strauch. D 3. th.12.* Bonus Princeps haud dedignatur sibi salvâ Majestatis suæ reverentiâ, jus cùm pri- tis esse comune. *l. ult. C. Theod. de appellat.* Proinde quoque ipsemet Imperator noster, dum electus se *A. B.* confirmaturum & renovaturum jurat, hunc suum confirmat judicem, qui tamen non habet coërcitionem & sententiæ executionē, (adeoq; minus dubii nostra habet assertio) sed nudum jus actoris per sententiam declarandi facultatem, *Strauch. d. l.* Et porrò in Majestatis Imperatoriæ reverentiam Processum non contra ipsum Imperatorem, sed fiscalem institui testantur *Alciatus, Reinh. König. Theatr. Pol. p. 496.* aliique.

20. Sed num etiam Rex Romanorum vi-

vo

vo Imperatore electus, & Augusta Palatinum Rheni judicem habeant? nonnullorum inquisivit curiositas. Et de illo id negat *Limn. ad A. B. c. 5. §. f. O. 3.* Imperatorem judicem ejus esse contendens. Dissentit verò *Schuz. v. 1. D. 7. th. 21. lit. D.* Quoad Augustam distinguit idem *Obs. seq. 4.* utrum conveniatur ab ipso Imperatore, an ab alio. Hoc casu eam coram Imperatore, tanquam summo judice, conveniri, illum verò evitandæ suspicionis causa aliis judicium committere putat; illo pariter Imperatorem vi potestatis suæ judices constituere, illisque judicium committere posse tradit. add. *Schuz. d. l.*

21. Causæ ad judicium hoc pertinentes sunt potissimum civiles, & quidem tales, quibus ratione communissimæ materiæ, Princeps obligatur, ut quivis de populo, puta ex contractu cum privato, vel Principe sibi subjecto celebrato, descendentes, Primæque instantiæ, utpote de quibus satis apertè *A. B.* sœpe *cit. §.* loquitur, verb. *quibus* (ipse Imperator) *impetitus fuerit.* Non verò causæ appellationis, non eæ, quibus Princeps tenetur, ut est Princeps, neque feudales, neque criminales, ut sic meritò *Glossat. Saxon.* verba *ad art. 8. inf. l. 1.* Weichbild. Und soll ihm *scil. Imperatori*, das Haupt mit einer guldnen Parthen abhauen ꝛc. quibus & sententiæ criminalis executionem Palatino concedit, inter

ter nugas referat *Freher. ad P. de Andlo l. 2. c. 10.* nec causa depositionis. vid. *Limn. l. 3. c. 9. n. 48. seqq. & ad A. B. c. 5 §. 3. Obs. 5. 6. Strauch. d. l. th. v. Schuz. d. l.* qui tamen quoad causas criminales dissentit.

22. Judicium hoc non alibi, quàm in Imperiali Curia, ubi Imperator præsens extiterit, institui debet, ut verba habent Latina *A. B. d. c. 5. §. 3.* vid. *Limn. l. 3. c. 9. num. 68. seqq. & ad A. B. d. c. 5. §. 3. O. 17. Strauch. Diss. 3. th. 12.* qui Curiam hic pro Comitiis Imperii accipiendam docent, à quibus tamen recedit, *Schuz. d. D. 7. th. 21. l. G.* eam tam pro Comitiis, quàm Imperiali Aula accipiens. Et quidem à Palatino ipso in persona, non per substitum vel Plenipotentiarium. *Limn. ad A. B. d. l. Obs. 17.* Quamvis autem usu & exercitio non adeò sit frequens, non tamē inde vel nullum esse vel in desuetudinē abiisse cum *Authore justitiæ Cæsareæ Imperialis* putandum. Referuntur vulgò (an rectè? dubito) ejus exerciti exempla in Adolpho Nassovio, de quo *Avent. annal. Bojoar. l. 7.* & Alberto I. de quo *Henric. Rebdorff. annal. tom. 1. anno 1300.* quæ quasi possessionem juris hujus Palatino competentis evincant; quod verò illud per sat longum tempus non exercuerit, competentis privilegii integritati an quidquam potest officere? notum enim est, non quemvis non usum ad amittendum privilegium, aut præ-

prærogativam sufficere, sed talem requiri, quem privativum vulgò appellant, & negativo contradistinguunt, necesse esse ut quis occasiones utendi habuerit, hæ si defuerint, præscriptionem non habere locum. vid. *Carpz. p. 2. c. 3. d. 23.* Quales occasiones cum Palatino datæ non fuerint, minimè jus hoc ei periisse dici poterit. *Burgold. p. 2. D. 20. th. 20.*

23. Porrò inter prærogativa Electoris Palatini jura refertur facultas oppida & dominia Imperii à Cæsaribus oppignorata, iisdem conditionibus, eod. precio, quo oppignorata fuere, redimendi, donec à Cæsaribus reluantur. *Zachar. Vietor. Diss. de causis Exemption. Imperii. concl. 35.* Potestas creandi Nobiles & Comites, quam *Joach. Cluten. Syll. rer. quot. concl. 24. lit. L.* ab antiquo præscriptam diversis actibus comprobatam dicit. Jus Wildfangiatus, vigore cujus extra legitimum matrimonium natos, aliosque advenas, qui sua sponte ad loca, ubi Seren. Dn. Electori ex Impp. Privilegio & antiqua consuetudine hoc jus competit, sese conferunt, ibiq; domicilium figunt, si intra anni spacium à Domino non fuerint vindicati, in numerum hominum propriorum cooptat, spe percipiendi censûs ab hominibus propriis præstari soliti, capiendæque hereditatis, si vel extra conjugium, vel sine parente, prole, fratribus aut in-

dotatis ſororibus & ſine teſtamento deceſſerint. De quo jure Sereniſſimo Domino Electori non tantùm à Bavaro, in illud pariter prætendente, ſed etiam ante aliquot annos à vicinorum territoriorum (in quibus non minus ac in ſuo, illius ſibi vindicavit exercitium) Dominis mota fuit controverſia, quæ in funeſtum exiit bellum, tandem verò per electos arbitros compromiſſarios *die 7. Febr. Anno 1666.* Heilbronnæ feliciter pro Palatino terminata. vid. *Burgold. p. 1. D. 26. membr. 2. n. 8. ſeqq.* Jus conducendi in territoriis ſcilicet alienis, als durch die Ober-Graffſchafft Catzenellenbogen von der Berg-Straſſen an biß gen Franckfurth/ Item in der Marggraffſchafft Baden biß gen Pfortzheim/ de quo vid. *Burgold. dict. loc. n. 13.* Protectio fabrorum Cuprariorum, deß Keßler-Handwercks/ in partibus Rheni, Alſatiæ, & certis Franconiæ locis, quam ipſe ab Imperio in feudum, & magnam partem, (nam in aliis ſibi ſoli retinuit,) in tractu ſcil. Alſatiæ, Familia Nobilium de Ratſamhauſen, in diſtrictu verò Franconico, Nobilis familia Zobeliorum, cum inſigni hoc emolumento rurſus in ſubfeudum ab ipſo tenet, ut ſuppellectilem cupream ad totius rei domeſticæ uſū ſufficientem iis gratis ſubminiſtrare teneantur. *Beſold. voc.* Keßler-Schutz. Dn. *Phil. Jac. Spener. Oper. Herald. part. Spec. l. 3. c. 27. §. 7.* Nemoq; illorum ad tractum Rheni, Alſa-

Alſatiæ & Franconiæ artem ſuam exercere poſſit, niſi à juratis & qui ad id conſtituti, nummo uno & altero ſoluto, in album Opificii relatus ſit *Spreng. Luc. mod. Stat. Imp. c. 2. p. m. 97. ſeq.* ubi notat habere eandem quoque Familiam Brandenburgicam in certo quodam tractu, ut videre ex *Diplom. à Limn. tom. 4. ad l. 5. c. 7. n. 141.* exhibito. Privilegium de non appellando *A. B. c. 11.* conceſſum, de novo quoque iterum à Ferdin. III. *de dat. Prag. d. 17. Jul. anno 1652.* ei confirmatum eſt, teſte *Burgold. p. 2. D. 20. num. 19.* Modernus Elector eſt Sereniſſ. ac Potentiſſ. Dn. CAROLUS, Caroli Ludovici, cui anno 1648. per *Inſtrum. Pac. art. 4.* octavus Electoratus collatus, filius.

CAPUT VI.

De Principibus Imperii Eccleſiaſticis generatim & ſpeciatim.

ELectores excipiunt Principes Imperii communes, (vid. *A. B. c. 6. in rubr.*) qui in ſpeciali ſignificatu, quatenus Electoribus, Comitibus & Baronibus contradiſtinguuntur, (vid. *Burgold. p. 1. D. 20. membr. 2. num. 77.*) pariter ut Electores, ſunt vel *Eccleſiaſtici*, vel *Secularis*.

2. Principum Eccleſiaſticorum nomine comprehendimus Archi-Epiſcopos, Epiſco-

pos, Abbates & Prælatos Principali dignitate auctos, Gefürstete Aebt und Prälaten/ qui pari cum Politicis jure singuli in Comitiis Imperii universalibus viritim sententiam dicunt, imò Principibus Secularibus etiam τῇ προεδρίᾳ præstant. Et jam quidem tum antiquissimis Imperii Germanici temporibus, atque ipsius Caroli M. ætate, hos Comitiorum participes fuisse, ex *Adelhardi*, Cognati & Consiliarii Carolini, libello *de ordine Palatii*, cujus verba exhibet *Hincmarus Ep. 3. c. 29.* supra in *Prolegom. c. 4 num. 7.* observavimus. Verba huc facientia ita habent: *In quo placito generalitas universorum Majorum*, (adde, *& Minorum*) *tam Clericorum, quam Laicorum conveniebat.* Ubi nomine Clericorum cùm Archi-Episcopi & Episcopi, tùm etiam Abbates (quorum plures à Carolo M. per Germaniam, Saxoniam imprimis & Westphaliam constituti,) intelliguntur. Enimverò & horum jam tum magna authoritas fuit. vid. *Hincmarus Ep. 5. c. 7.* ubi Ludovico Balbo suadet, ut cum aliis Proceribus etiam Hugonem & Gozlinum Abbates evocet, atque ex consilio eorum negotia regni ordinet.

3. Nulla tamen tunc temporis secularis Jurisdictio, quanquam amplissimas haberent opes, iis competiit, quam demum consecuti videntur ab Ottone M. *qui omnibus penè Ecclesiis Cathedralibus in Italia, Germania, Lotha-*

Lotharingia multas civitates, castra, oppida, villas & multa alia dominia temporalia, jura & jurisdictiones donavit. Archi-Episcopos quoque & Episcopos Ducatibus, Baroniis, & Comitatibus communivit, quibus nobiles & potentes Vasallos subjecit, ut semper essent parati ad resistendum paganis, sunt verba *Theodorici de Niem in Ottone M. p. 184.* In specie eundem fratri suo Brunoni, Archi-Episcopo Coloniensi, devicto Gilberto ultimo Lotharingiæ Duce, illum Lotharingiæ Ducatum concessisse, & ex illo tempore Archi-Episcopos Colonienses Jurisdictione Seculari & Regalibus præditos fuisse, cum antea tantum potestate Ecclesiastica & baculo Pastorali usi essent, *Cuthsemius in Historia Brunonis*, ac *Author Chronici Coloniensis Anno 1499. editi, Lehmann. Chron. Spirens. l. 4. c. 3.* aliique tradunt. Idem de Episcopatu Mindensi testatur *Cranzius Metrop. libr. 3. c. 33.* inquiens: *Hic Londowardus inter omnes antecessores suos primus regalia suscepit de manu Imperatoris Ottonis I. anno 961. ap. Forcheim 7. Id. Junii ac Decembr.* & de aliis idem alii notant. Ottonis M. exemplũ Successores (inconsultè benefici) secuti; inde cœperunt duplicem sustinere personam, Secularem Ducis, Principis, Dynastæ; & Ecclesiasticam Sacerdotis: ditionesque ab Impp. donatas potestate Seculari; Diœcesin autem Jurisdictione sacrâ administrare. Utilis ne autem fue-

rit, ſitque Imperio noſtro hæc Pontificatus & Potentatus civilis conjunctio, an verò perniтioſa? & jure ne an injuria ſecularibus implicentur negotiis, qui militare debent Chriſto? nolumus hic diſputare.

4. Adhuc tamen hæc Clericorum jura ſubordinata tum fuerunt ſupremæ Impp. poteſtati, à quibus etiam inveſtituram petere ſubinde conſueverunt. *Albert. Cranz. d. l. 4. c. 11. Tulerunt*, inquit, *hæc tempora ſub Henricis, ut Epiſcopi & Abbates à Regibus inveſtirentur*. add. *Onuph. Pamphin. in vita Gregorii VII.* Hic ipſe Gregorius Pontificii conditor Imperii prima fundamenta jecit exemptionis Clericorũ, cujus veſtigiis inſiſtens Paſchalis II. omninò Clericorũ majoris Ordinis, Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporũ & Abbatũ, inveſtituram Imperatoribus extorquere ſum̃opere anniſus eſt, Henrico V. Imp. tamen ſtrenuè contranitente. Diu agitata eſt illa de exemptione Clericorum controverſia inter Impperatores & Pontifices, ac aliquot Impp. exiliis, totiusque Germaniæ cladibus conſtitit, quod haud obſcure rurſus innuit *Cranzius d. c. 33. ſecuta* inquiens, *ſunt tempora, quibus per Orbem Chriſtianum maxima fuêre mala diuturnis temporibus, dum Imperatores, quod diu tenuerunt, dimittere noluerunt, & Summi Pontifices non paterentur, Epiſcopos de manu Laica ſuorum Epiſcopatuum inveſtituram ſuſcipere. Inde duo Imperatores Henrici IV. & V. duo Friderici I. & II.*

Otto

Otto IV. longe certamina habuerunt cum contemporaneis sibi summis Pontificibus.

5. Verissimè autem judicavit *Paulus Æmylius l. 5. histor.* Henricum V. plusquam dimidium potestatis Cæsareæ perdidisse, dum illam Clericorum investituram copioso nuper Germanorum sanguine defensam Papæ Romano, quanquàm à factione Pontificia tum in Imperio prævalente coactus, resignaret, sibi tantũ regalia, ut vocant, feuda Imperii electis Episcopis per Sceptrum conferendi servata potestate. Nam malè admodum consultum est, Judice *Aristotele 4. Pol. 14.* libertati ac securitati alicujus Imperii, in quo pars Civium potentiorum à Principe externo, eodemque ambitioso dependet. vid. *Conring. ad Lampad. p. 3. c. 6 n. 10.* Quantumque pacto illo detrimenti cœperit Germaniæ Regum eorundemque Impp. authoritas ac istam fulciens regale patrimonium, in vulgus notum est.

6. Qui olim, ut ferè per totum orbem Christianum, ita & in Imperio Germanico Episcoporum constituendorum modus fuerit, supra innuimus *sect. 1. l. 5. num. 9. 10.* Hodiè constitutio eorundem ad Capitulares Canonicos cujusque Ecclesiæ Cathedralis pertinet; Constituuntur autem Electione (quæ quid sit, qui ritus in ea observentur, quot modis fiat, per scrutinium videl. vel per

compromiſſum, vel per inſpirationem divinam, videſis apud *Lancellot. & Henr. Caniſium in Inſtit. Jur. Canon. Duaren. de Sacr. Eccleſ. Miniſt. l. 5. c. 1. ac Matth. Stephani de Jdict. l. 3. p. 1. c. 9.*) quam interdum præcedit Poſtulatio, ſi de eo eligendo agatur, qui regulariter & canonicè eligi nequit, ut enim hujus defectus gratia fiat, à ſuperiori poſtulatur. vid. *t. t. ibique Dd. X. de poſtul. Prælat.*

7. Cum autem ſolus Pontifex hic pro ſuperiori à Catholicis agnoſcatur, ab eo ordinariè diſpenſatio petenda eſt, ſicut &, quæ Electionem ſequitur, Confirmatio. Liquet hinc, quare Pontificii Proteſtantes Epiſcopos nec in Epiſcoporum ordinem, nec ad ſeſſionem & ſuffragia in Comitiis ferenda admittere voluerint. Quia enim ex pacto cum Nicolao V. inito, Epiſcopis Germaniæ Confirmatio Româ petenda (vid. *ſect. 1. c. 9. num. 2. p. 362.*) & diſpenſatio quoque, ſi quis poſtuletur Epiſcopus, à Pontifice Rom. impetranda, Epiſcopi Proteſtantes autem, ſive Electi ſive Poſtulati, utramque neglexerunt, (haud enim ullum præter unius Henrici Julii Halberſtadienſis Epiſcopi ſive Confirmationis ſive Poſtulationis in Curia Rom. probatæ exemplum reperitur,) exiſtimarunt illi deeſſe iis aliquid, quo ſine in Epiſcoporum Germaniæ numero haberi minimè poſſint. Sed ſatis jam ipſis proſpectum eſt *Inſtr. Pac.*

Ca-

Cæsar Succ. art. 5. §. 2. ubi constitutum, quod si intra annum Postulationis suæ fidem fecerint, & juramenta Regalibus feudis consueta præstare parati sint, haud exspectata Confirmatione (Papali) à Sacra Cæs. Maj. absque ulla exceptione investiri, ad Comitia Imperii evocari, ibique jure suffragii frui debeant, singulari inter Ecclesiasticos & Seculares intermedio sive transverso (ut vocant) iis assignato Scamno, in quo tamen hodiè tantum sedet Episcopus Lubeccensis (welcher die qualität der Geistlichen behalten) & Osnabrugensis, (quando scil. in casu alternationis Dux Brunsuic. ac Luneburgensis Episcopus Osnabrug. est) ac hactenus Administrator Magdeburgensis. vid. Grundfest. *pag. 101. 102.* Cæteri enim Archi-Episcopatus, Episcopatus à Protestantibus occupati ferè omnes, diu jam qualitatem secularem induerunt, & ut Seculares Principatus feudorum Imperialium lege à possessoribus tenentur, hincque ipsi etiam in Scamno Principum Secularium eorum intuitu sessionem & suffragium habent aut prætendunt. *Burgold. p. 2. Disc. 11. membr. 5. num. 2.*

8. Cæterum quod diximus hodiè Episcopos Imperii *vel Electione vel Postulatione constitui*, id plerumque verum est. Enim verò secundum Concordata nationis Germanicæ, quæ appellantur, hoc ipsum observa-

tur in Ecclesiis, quæ extra Curiam Romanam fiunt vacantes, quod quidem fit omnium frequentissimè. Si autem Episcopus aliquis Germanicus Romæ decesserit, conferendi illum Episcopatum cui velit, in Papæ est arbitrio, ut proinde Electioni ac Postulationi Collatio Pontificia addenda etiam veniat. Adhoc quicquid est horum, habet saltem locum in Episcopis Germaniæ, qui Imperii Ordinibus accensentur, de quibus hic tantum etiam agimus. Etenim qui in clientela Austriacæ Gentis, ferè ex collatione Principum dignitate sua fruuntur.

9. Archi-Episcopos, præter tres Electores Ecclesiasticos, duobus plures hodiè non numerat Imperium, sunt illi: Salisburgensis, qui Sed. Rom. Legatus Natus, & Vesuntinus; Reliqui vel illud non amplius agnoscunt (ut Rigensis, qui quidem adhuc anno superioris seculi 29. & 30. ceu apparet ex Imperii actis, Imperii Conventibus interfuit, post vero cum Equitum Livonicorum ordine desiit, ultimo Archi-Episcop. Anno 1562. fato cedente) vel Secularibus annumerantur, ut Magdeburgensis & Bremensis, per *Instr. Pac.* Duces facti, *art. 10. 11.* v. *Franc. Iren. ad Burgold. p. 3. p. 211.* Hodierni Episcopi Imperii sunt: Bambergensis, (quem Henricus II. (dictus Sanctus) Imperator immunem fecit ab omni jugo Archi-Episcopali,

ita

ita ut in omnibus causis ac Processionib. non aliter, quam Archi-Episcopus aliquis in sua Diœcesi procedat. *Casp. Bruschi. de Episcop. Germ. f. 1096.* hincque etiam Episcopus Exemptus I.P. Scriptoribus passim dicitur, communiter enim exempti vocari solent, qui Archi-Episcopo nulli subordinatur, sed immediatè Summo Ecclesiæ Capiti subjecti sunt, & inde etiam singulari Archi-Episcoporum insigni, Pallio scil. fruuntur, sicuti Suffraganei viceversa appellantur, qui Diœcesi Archi-Episcopali subsunt, ut cæteri sequentes, excepto Ratisbonensi, qui etiam ab omni Archi-Episcopali jugo liber, teste *Brusch. cit. l. p. 746.*) Würzburgensis, Wormatiensis, Eichstadiensis, Spirensis, Argentoratensis, Constantiensis, Augustanus, Hildesiensis, Paderbornens. Freisingensis, Ratisbonensis, Passaviensis, Tridentinus, Brixiensis, (hos duos Episcopatus mit dem GOtteshauß Murbach Domus Austriaca sub protectione habet, vicesque eorum in Comitiis sustinet, de quo negotio variè actum in Comitiis. vid. *Recess. Imp. de anno 1548.* §. nachdem auch in der &c. *Limn. t. 1. addit. ad l. 5. c. 2 n. 40.* vers. *quod sub Domus Austr. protectione*) Basileensis, Leodiensis, Osnabrugensis, Monasteriensis, Curiens. Lubeccensis. vid. *Franc. Iren. ad Burgold. p. 1. D. 20. p. m. 187. seqq.* Accensetur quoque horum Ordini Magister Ordinis Teutonici, qui cum Episco-

piſcopo Bambergenſi competit de præcedentia.

10. Abbates ac Prælati Principes ſunt: Abbas Fuldēſis, Auguſtæ Archi-Cancellarius, cujus munus eſt, ut quoties Imperatricem ſive Reginam Rom. coronari aut in veſte Imperali ſive Regia ſedere contigerit, ipſe coronam, quoties more & ordine poſcente illa à capite Imperatricis deponenda, deponendi, tenendi & reponendi fungatur officio, quod Privilegium habet à Carolo IV. talium non parco Imp. v. *Goldaſt tom. Conſt. Imp. p. 344.* Campidonenſis, Elwangenſis, Murbacenſis, quem hodie eximūt Archi-Duces Auſtriæ, Luderenſis, Præpoſitus Berchtesgadenſis, Weiſſenburgenſis, quam Præpoſituram ordinariè adminiſtrant Epiſcopi Spirenſes, Prumienſis, cujus perpetua adminiſtratio ſpectat ad Archi-Epiſcopum Trevirenſem, Stablonenſis, Corbejenſis, Reichenavenſis, quem repræſentat Epiſcopus Conſtantienſis; His accenſetur Magiſter Ordinis S. Johannis in Germania, à Carolo V. inter Principes Imperii relatus, & *à Limn. l. 1. c. 7. num. 49.* quoque Abbas Hirsfeldenſis annumeratur, ſed hic per Inſtr. Pac. Princeps Secul. factus à Landgraviis Haſſo-Caſſellanis in Scamno Principum Secularium repræſentatur. Præter hos Abbates & Prælatos Principes & alii ſimplices ſive Principum dignitate carentes ſunt in infima

ma Scamni Ecclesiastici parte sedentes, post Principes autem Seculares ante Comites subscribentes, qui in duo Directoria, Suevicum scil. (sub quo Salmansweilensis, Ochsenhusanus, Elchingensis, Ursensis, Rochenburgensis, Munchenrodensis, Weissenaviensis, Schussenrietensis, Peterhusanus, Wettenhusanus, Zwilfaltinus, Gengenbacensis, Weingartensis, Ottenburensis, S. Georgii apud Ysni) & Rhenanum (sub quo Kayserheimensis, Udenheimensis, Verdensis, Helmstadiensis, Abbas Sancti Ulrici, & Afræ Augustæ Vindel. Abbas Monasterii S. Vallis Gregorianæ, Abbas S. Cornelii apud Aquisgranum, Abbas S. Emerani Ratisbonæ, Bruesalensis ad Bruchein in territorio Spirensi, Walckenriedensis extractus à Ducibus Brunsuicensibus per *Instrum. Pac.* concurrit tamen in voto cum Prælatis, Salfeldanus extractus à Duce Saxon. Altenburgensi, concurrit tamen itidem in voto cum Prælatis, zum Stein adRhenum, Sigbergensis) dividuntur, & duo tantum vota in Comitiis Imp. habent curiata. In quibus cum illis communicant Commendatores militiæ Sacræ Provinciales sive Balliviales, ut vocant, bini, alter Balliviæ Confluentinæ, alter Balliviæ Alsatiæ ac Burgundiæ; & Abbatissæ, etiamsi sint Principum ornatæ titulo scil. Essensis, Buchaviensis am Federsee/ Quedlen-

Quedlenburgensis, Andlaviensis, Lindaviensis, Herfordiensis, Gernrodensis extracta à Principibus Anhaldinis, Monasterii inferioris Ratisbon. Monasterii superioris Ratisbon. Burgscheidensis, Gandersheimensis extracta à Ducibus Brunsuic. Rotenmonasteriensis, Scholastica in Heybach/ Scholastica in Bainde Plura de his videsis ap. *Casp. Bruschium de omnibus Germaniæ Archi-Episcopatibus & Episcopatibus.*

CAPUT VII.

De Principibus Imperii Secularibus generatim & speciatim.

PRincipum Secularium appellatione hic Archi-Duces, Duces, Comites Palatinos, Marchiones, Landgravios, Burggravios & qui simpliciter Principes, Fürsten/ dicuntur, quod de Principatu, Einem Fürstenthumb/ ab Imperatore una cum dignitate Principis, eines Fürsten/ investiti & decorati sint, (ut Sereniss. Principes Anhaltini, qui ab antiquissimis, Friderici sc. Barbarossæ, temporibus, eoque totis ferè quingentis annis dignitatem hanc habuere, & ab Henrico (Lapsus enim calami est ap. *Sprengerum in Lucern. c. 2. p. 183.* qui Fridericum appellat, neque Sigismundus aliquis, quem ibidem allegat, fuit, qui

Mar-

Marchionatum Soltquellensem primò acceperit, sed Otto, cognomine Dives) Bernhardi, Ducis Saxoniæ & Comitis Ascaniæ ac Ballenstadii filio, Alberti Ursi Marchionis Brandenb. atque itidem Comitis Ascaniæ nepote accepere, quem Fridericus ex Comite Ascaniæ & Ballenstadii, quod vetus ipsorum nomen erat, ab arce Anhalt Principem Herciniæ Anhaltinum creavit. *Annal. Anhalt. Brotuff. l. 4. c. 1. & l. 6. c. 1. Spener. Syllog. c. 6. pag. 255.)* complectimur. Sunt hi omnes Status Imperii Feuda regalia ab Imperio, & sessionem ac suffragium in Comitiis habentes; indeque etiam Principes Imperii, Germ. Reichs-Fürsten/ audiunt.

2. Pro tali ut quis habeatur, tria *Commentator Speculi Saxon. lib. 3. tit. 58. à Paurmeistere l. 2. de Idict. c. 9. num. 9.* allegatus, requirit. 1. ut feudum à nemine nisi Imperatore aut Rege Rom. recognoscat. 2. ut feudum per vexillum aut sceptrum accipiat. 3. Ut possideat provinciam titulo Principatus insignitam. Sed non adeo firmo notas has inniti talo, pluribus demonstrat *Burgold. ad I. Pac. p. 1. D. 20. membr. 2. n. 27.* abundeq; constat, quod multi Imperii Principes ab aliis Imp. Principibus & Statibus, etiã inferioris ordinis, feuda teneãt, & moribus hodiernis feuda Regalia non amplius per sceptrũ aut vexilla, sed per gladium, conferantur. Veræ ergò Principis

cipis Imperii notæ ſunt duæ. 1. ut Ducatum vel Principatum ab Imperio recognoſcat. 2. Ut in Comitiis Imperii ſeſſionem & ſuffragium habeat. Hisque diſtinguuntur verè & propriè dicti Principes Imperii. 1. à Principibus mediatis, qui aliis Principibus & Statibus ſunt ſubjecti, jure dicendi ſuffragii in Comitiis Imperii deſtituti, quales ſunt, Principes Sileſiæ, qui immediatè Bohemiæ Regi ſubſunt, nec votum ac ſeſſionem in Comitiis Imperii habent. 2. à Principibus merè titularibus perſonali tantum dignitate & nomine gaudentibus, in Imperii autem Comitiis perſonam ſtandi non habentibus, quales fuere Sigismundus Bathorius, Princeps Sylvaniæ, Carolus Mansfeldius, Ratzevilii & multi alii, quos Ferdinandus II. Imp. hoc nomine inſignivit. Ac inde oritur Gloſſatoris Juris Saxonici diſtinctio, qua dividit Principes in Schlechte Fürſten und Reichs Fürſten. Landr. *lib. 3. tit. 58.* quæ num uſu & ſtylo Curiæ probetur dubitamus maximè; ſicut contra id, quod *Beſold. voc.* Fürſt ꝛc. illos Schlechte Fürſten / etiam dici putat Lands-Fürſten / conſuetudini recentiori, quæ vocabulo Lands-Fürſt potentius & nobilius utitur, repugnare haud ambigimus.

3. Diſtinctius nunc de ſingulis acturi, ab Archi-Ducibus meritò incipimus, cum ipſi Electoribus ſint proximi. Vox *Archi-Dux* au-

autem hybrida est, ex Græco ἄρχων & Latino formata, Ducum Principem ratione originis suæ notans; quod & Germanicum nomen Ertz-Hertzog indigitat, voce Ertz / æquè ac Græca ἄρχων eminentiam designante; significatio ejus est vel arbitraria & Oratoria, vel Curialis & solennis. In posteriori soli Austriaci gerunt Archi-Ducū titulum. v. *Pont. Heuterus libr. de Orig. Austriac. quem præmisit operi. rer. Austriac. c. 21.* qui Regio etiam præpositus in *Capitul. Caroli V. art. 1. & in literis, quibus Electores Carolo Electionem intimarunt*, apud *Goldast.* in Reichshändel. *p. 97.* ut innueretur Carolum ut Archi-Ducali ex familia Germaniæ ortum in Regem Rom. electum. *Lim. ad Cap. p. 66.* In priori aliis quoque tribuitur; Ita Bruno Coloniensis Archi-Episcopus sub Ottone I. Archi- Dux Lotharingiæ in *Chron. Belg. M. p. 80.* vocatur, & Electores Palatini nonnunquam Archi-Duces dicuntur ap. *Gewold. de Septemvir. c. 7.* ac filiorum Ducis primogenitus Archi-Dux appellatur apud *Limn. l. 4. c. 3. num. 27.*

4. Originem Dignitatis Archi-Ducalis Curiali significatu, ut dictum, hodie Serenissimæ familiæ Austriacæ in Germ. nostra propriæ ab Alberto I. Rudolphi I. Habspurg. filio commun. Dd. petunt, huic enim Patrem Rudolphum Austriæ Ducatus feudum, Friderici Austriaci per Caroli Andegavensis ty-

rannidem sublati interemptione vacans, cum hac prærogativa, ut ipse posteriq; ejus illi⁹ intuitu perpetuò Archi-Ducali Dignitate prælucerent, concessisse ferunt. vid. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 3. aph. 7. n. 17.* Id quod tamen controversia non carere ex *Cuspiniano* notat *Besoldus Th. Pr. voc.* Ertz-Hertzog Maluntque alii uti privilegiorum omnium, quibus gaudent Austriaci, ita istius quoque Eminentiæ Archi-Ducalis confirmatæ Authorem Fridericum III. Imp. agnoscere. vid. *Nat. Com. Hist. lib. 9. p. 199. Gerhard. Qu. I. P. Hex. 7. q. 1.* Adspirasse ad eandem alios quoque Duces, sed nunquam Imperatorem in sua vota pertrahere potuisse *Chassan. de glor. mund. part. 5. consid. 44. vers. audivi alios &c.* tradit, ex quo eam cæteris omnibus majorem esse, colligi posse videtur, quod & illud Friderici III. Symbolum quinque vocalium A. E. I. O. U. Germanica interpretatione Aller Ehren Ist Oesterreich Voll/ haud obscurè innuit, hac enim Austriacorũ Eminentia præ cæteris Principibus apertè significatur. Quanquã id alii latinè reddiderint: Austria Extendetur In Orbem Universũ. *Matthesius* Author est Fridericũ hac hac interpretatione delectatum fuisse: Aquila Electa Juste Omnia Vincit. ap. *Borbon. in Cæsaribus Tesserad ec. 14.* Et manu ipsius Friderici Imp. in Bibliotheca Cæsarea extare dicitur: Austriæ Est Imperare Orbi Universo. Et sanè dif-

differunt ab Archi-Ducibus hisce nostris, ipsisque paulò minores sunt Magni Duces, idiomate nostro Groß-Hertzog dicti, quaquales hodiè potissimè Magni Duces Hetruriæ in Italia.

5. In describenda Augustissimæ Archi-Ducum Austriacorum familiæ Genealogia singularem adhibuit industriam, *Wolffgangus Latzius*, *Johan. Stabius in Genealogia Domus Austriacæ*; *Scioppius* in *Stemmate Austriaco & libello posthumo continente Disceptationem cum F. Seifrido Abbate Zuithalensi &c. Joh. Jacob. Chifletius* in *Stemmate Austriaco Antwerp. impresso* contra quem disputavit *Blondellus*. add. *Limn. l. 5. c. 2. ibique addit.* & *Scriptores rerum Austriacarum*, ut *Joh. Cuspiniani Austriam*; *Ponti Henteri Res Austriacas*, *Francisc. Guillimanni Habspurgica*; *Gerhardi de Roo Histor. Austriacam à Rudolpho I. usque ad Carol. V. Laurum Austriacam de proximis Austriacorum bellis & victoriis &c.* unde simul plenam Historiæ Austriacæ haurire poteris notitiam.

6. Illam Archi-Ducum Austriacorum Præeminentiam, cujus singulare sanè argumentum est Imperatoria Dignitas, quæ in Augustissima illorum familia jam ultra 240. ann. nunquam interrupta continuationis serie substitit, necessario quodam nexu comitatur insignis fortunarum splendor & Poten-

tia, quæ ſeſe exerit in tot regnorum gubernatione, Ducatuum, Principatuum ac Comitatuum regimine, Provinciarum ac ditionum poſſeſſione, quot vix in orbe Chriſtiano, non dicam noſtro Rom. German. Imperio uni ſubjectas Capiti reperies. v. *Limn l. 5. c. 2. n. 10 ſeqq. ibique addit.* Utut proinde, ceu fieri ſolet, virtutem invidia, & potentiam ſanè ſua comitetur æmulatio, virtus tamen Auſtriacorum probavit hactenus, non eſſe nefas virtute creſcere, nec piaculum eſſe acceptare, quod natura hæreditatis aut connubii jure (his enim modis potiſſimũ ipſi ad tantam pervenere potentiam, hincque *Charron en l'hiſtoire universelle p. 1006. ſcribit: Les Princes de la famille d'Auſtriche ſont parvenu à une puiſſante grandeur, non tant par les armes, que par mariages; dont un Allemand a pris occaſion de dire, que leur puiſſance avoit eſtè par eux acquiſe avec la lance de chair.* ad quæ verba: *Limn. in annot. ad Capit. Car. V. pag. 66.* ſequentia notat: *Modus acquirendi Regna & provincias per matrimonium tanto eſt humanior modis illis, qui fiunt per lanceam ferro armatam, quanto amor violentia, & liberorum procreatio eſt præſtantior hominum ſtrage. add. Id. tom. 1. add. ad l. 5. c. 2. num. 21.)* vel etiam voluntas hominum electionis decreto offerret.

7. Illuſtrant eandem Archi-Ducum Auſtriacorum eminentiam magis inſignia illorum

rum Privilegia, quibus præ aliis coruscant, singulari tractatu explicata à *Thom. Haselbach* allegato à *Cuspiniano in vita Frider. Barbarossæ Imp.* Horum I. est, daß sie in Reichs-Versamlungen als Pfaltz Ertz-Hertzoge sollen gehalten werden/ und im Sitz und Gang zu der Rechten Seiten deß Reichs die erste Stell nach denen Churfürsten behalten. v. *Gylmann. l. 11. Dec. Cam. dec. 54. num. 59.* Hinc, ut Electores, Regibus se æquiparant, Mitram suam Archi-Ducalem Regio Diademate ornantes, vid. *privil. Caroli V. Austr. dat. art. 7.* Nec quenquam Regum, Cæsare excepto, *Majestatis* titulo afficiunt. *Limn. l. 5. c. 2. num. 28.* In Comitiis vero non inter cæteros Duces in Scamno Seculari, sed Ecclesiastico primum locum obtinent, adeoque ipsos Archi-Episcopos præcedunt. vid. *Reincking. l. 1. cl. 4. c. 10. num. 4.* Idem quoque eorum Oratoribus & Legatis tribuitur, quippe qui & Principibus in persona præsentibus præferuntur, teste *Jac. Andr. Crasio tr. de jure προεδρείας c. 6. num. 9. Limn. tom. 2. add. ad l. 4. c. 9. n. 55. circa fin. pag. 325.* II. quod Austriæ Archi-Duces ab omnibus Imperii oneribus immunes sint, utut Imperium ipsis tutelam præstare debeat. III. quod gaudeant jure de non appellando IV. quod quæ statuerint aut gesserint in sua ditione revocationi Cæsareæ non sint subjecta; nec V. subditi eorũ ad extranea trahi possint

judicia, Es sey dann gar kündlich und ohne alle gefährden wissentlich / daß der Kläger in der Ehgenanten Hertzogen Gericht Rechtloß gelassen sey / und Rechtens nicht bekommen möge. VI. quod non teneantur investituram petere extra suas ditiones, sed intra easdem, more insolito, capite tecto, insidentes equo eam accipere queant, nec quicquam pro illâ solvere obstricti. VII. quod ditiones eorum deficientibus masculis ad fœminas devolvantur, aut si ne fœminæ quidem supersint, liceat eas ultimo possessori transferre & alienare quocunque placuerit. VIII. quod liceat ipsis citra periculum receptare banno notatum, actori requirenti tamen justitiam administrari curent. IX. ad Comitia comparere possint, si velint, si nolint, non teneantur. X. In ditionibus suis Comites, Barones, Nobiles creare valeant &c. plura vid. apud *Limn. d. l. 5. cap. 2. n. 30. seqq. ibiq; in addit.*

8. Ducum nomen primis temporibus apud Germanos nostros militaris fuit officii. Dicti enim ita, qui maxima in bello tùm authoritate, tùm potestate polluere. Pacis autem tempore, licet præcipuum inter omnes locum habuerint, forte etiam in Comitiis primum votum dixerint, potestate tamen administrandæ Reip. peculiari omninò destituti fuere. Vocarunt ipsi eos Hertogen vel Hertzogen / à militiæ ductu, quasi die vor dem

Heer

Heer zogen/ unde generalius est nomen Principis idiom. German. Fürst. Belg. Vorst Sued. Forst/ hoc enim non à ducendo, sive verbo Germ. Führen/ sed vel à verbo Fürstehen/ quasi der andern führstehet/ vel ab adjectivo Forderist/quasi qui primus ordine der Forderst oder Fürnehmste/ derivatur. Sicuti Princeps quoque prisca significatione Romanis idem fuit, quod primus, donec καθ' ἐξοχὴν ita audire cœpit Augustus Cæsar, hac extra invidiã posita appellatione vulgi aures demulcens, cum vi malisque artibus omnem Rempubl. in ditionem recepisset; Ex eo namque non temerè hæc vox ad alios, quam Reip. Rectores trahi cœpit. Postmodum sub Imperio Francorum Duces isti Provinciarum subactarum Rectores sive gubernatores constituti sunt, *Beat. Rhen. l. 2. Rer. Germ. pag. 157. Vadian. l. 11. de Colleg. Monast. in Germ. vet.* Sed nondum dignitas eorum tum hæreditaria fuit, licet quamdiu ex familia fidus regno atque prudens superfuit, haud facilè ex alia alius adscitus. Cum autem Caroli M. ætate eorum nonnulli insolescerent, ipse eos in ordinem Comitum redegit. At sub posteris ejus, rebus regni attenuatis, non modo Ducum Constitutio iterum invaluit, (ultimis enim Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris, quas Venedi inhabitarunt, quinque habuit Ducatus, maxima terrarum spatia complexos, Bojoari-

 cum

Quedlenburgensis, Andlaviensis, Lindaviensis, Herfordiensis, Gernrodensis extracta à Principibus Anhaldinis, Monasterii inferioris Ratisbon. Monasterii superioris Ratisbon. Burgscheidensis, Gandersheimensis extracta à Ducibus Brunsuic. Rotenmonasteriensis, Scholastica in Heybach / Scholastica in Bainde Plura de his videsis ap. *Casp. Bruschium de omnibus Germaniæ Archi-Episcopatibus & Episcopatibus.*

CAPUT VII.

De Principibus Imperii Secularibus generatim & speciatim.

PRincipum Secularium appellatione hic Archi-Duces, Duces, Comites Palatinos, Marchiones, Landgravios, Burggravios & qui simpliciter Principes, Fürsten/ dicuntur, quod de Principatu, Einem Fürstenthumb/ ab Imperatore una cum dignitate Principis, eines Fürsten/ investiti & decorati sint, (ut Sereniss. Principes Anhaltini, qui ab antiquissimis, Friderici sc. Barbarossæ, temporibus, eoque totis ferè quingentis annis dignitatem hanc habuere, & ab Henrico (Lapsus enim calami est ap. *Sprengerum in Lucern. c. 2. p. 183.* qui Fridericum appellat, neque Sigismundus aliquis, quem ibidem allegat, fuit, qui

Mar-

Marchionatum Soltquellensem primò acceperit, sed Otto, cognomine Dives) Bernhardi, Ducis Saxoniæ & Comitis Ascaniæ ac Ballenstadii filio, Alberti Ursi Marchionis Brandenb. atque itidem Comitis Ascaniæ nepote accepere, quem Fridericus ex Comite Ascaniæ & Ballenstadii, quod vetus ipsorum nomen erat, ab arce Anhalt Principem Herciniæ Anhaltinum creavit. *Annal. Anhalt. Bretuff. l 4. c. 1. & l. 6. c. 1. Spener. Syllog. c. 6. pag. 255.)* complectimur. Sunt hi omnes Status Imperii Feuda regalia ab Imperio, & sessionem ac suffragium in Comitiis habentes; indeque etiam Principes Imperii, Germ. Reichs-Fürsten/ audiunt.

2. Pro tali ut quis habeatur, tria *Commentator Speculi Saxon. lib. 3. tit. 58. à Paurmeistero l. 2. de Idict. c. 9. num. 9.* allegatus, requirit. 1. ut feudum à nemine nisi Imperatore aut Rege Rom. recognoscat. 2. ut feudum per vexillum aut sceptrum accipiat. 3. Ut possideat provinciam titulo Principatus insignitam. Sed non adeo firmo notas has inniti talo, pluribus demonstrat *Burgold. ad I. Pac. p. 1. D. 20. membr. 2. n. 27.* abundeq; constat, quod multi Imperii Principes ab aliis Imp. Principibus & Statibus, etiã inferioris ordinis, feuda teneãt, & moribus hodiernis feuda Regalia non amplius per sceptrũ aut vexilla, sed per gladium, conferantur. Veræ ergò Principis

cipis Imperii notæ ſunt duæ. 1. ut Ducatum vel Principatum ab Imperio recognoſcat. 2. Ut in Comitiis Imperii ſeſſionem & ſuffragium habeat. Hisque diſtinguuntur verè & propriè dicti Principes Imperii. 1. à Principibus mediatis, qui aliis Principibus & Statibus ſunt ſubjecti, jure dicendi ſuffragii in Comitiis Imperii deſtituti, quales ſunt, Principes Sileſiæ, qui immediatè Bohemiæ Regi ſubſunt, nec votum ac ſeſſionem in Comitiis Imperii habent. 2. à Principibus merè titularibus perſonali tantum dignitate & nomine gaudentibus, in Imperii autem Comitiis perſonam ſtandi non habentibus, quales fuere Sigismundus Bathorius, Princeps Sylvaniæ, Carolus Mansfeldius, Ratzevilii & multi alii, quos Ferdinandus II. Imp. hoc nomine inſignivit. Ac inde oritur Gloſſatoris Juris Saxonici diſtinctio, qua dividit Principes in Schlechte Fürſten und Reichs Fürſten. Landr. *lib. 3. tit. 58.* quæ num uſu & ſtylo Curiæ probetur dubitamus maximè; ſicut contra id, quod *Beſold. voc.* Fürſt ꝛc. illos Schlechte Fürſten / etiam dici putat Lands-Fürſten / conſuetudini recentiori, quæ vocabulo Lands-Fürſt potentius & nobilius utitur, repugnare haud ambigimus.

3. Diſtinctius nunc de ſingulis acturi, ab Archi-Ducibus meritò incipimus, cum ipſi Electoribus ſint proximi. Vox *Archi-Dux* au-

autem hybrida est, ex Græco ἄρχων & Latino formata, Ducum Principem ratione originis suæ notans; quod & Germanicum nomen Ertz-Hertzog indigitat, voce Ertz / æquè ac Græca ἄρχων eminentiam designante; significatio ejus est vel arbitraria & Oratoria, vel Curialis & solen̄is. In posteriori soli Austriaci gerunt Archi-Ducū titulum. v. *Pont. Heuterus libr. de Orig. Austriac. quem præmisit operi. rer. Austriac. c. 21.* qui Regio etiam præpositus in *Capitul. Caroli V. art. 1. & in literis, quibus Electores Carolo Electionem intimarunt*, apud *Goldast.* in Reichshändel. *p. 97.* ut innueretur Carolum ut Archi-Ducali ex familia Germaniæ ortum in Regem Rom. electum. *Lim. ad Cap. p. 66.* In priori aliis quoque tribuitur; Ita Bruno Coloniensis Archi-Episcopus sub Ottone I. Archi- Dux Lotharingiæ in *Chron. Belg. M. p. 80.* vocatur, & Electores Palatini nonnunquam Archi-Duces dicuntur ap. *Gewold. de Septemvir. c. 7.* ac filiorum Ducis primogenitus Archi-Dux appellatur apud *Limn. l. 4. c. 3. num. 27.*

4. Originem Dignitatis Archi-Ducalis Curiali significatu, ut dictum, hodie Serenissimæ familiæ Austriacæ in Germ. nostra propriæ ab Alberto I. Rudolphi I. Habspurg. filio commun. Dd. petunt, huic enim Patrem Rudolphnm Austriæ Ducatus feudum, Friderici Austriaci per Caroli Andegavensis ty-

Fff ran-

rannidem sublati interemptione vacans, cum hac prærogativa, ut ipse posteriq; ejus illi9 intuitu perpetuò Archi-Ducali Dignitate prælucerent, concessisse ferunt. vid. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 3. aph. 7. n. 17.* Id quod tamen controversia non carere ex *Cuspiniano* notat *Besoldus Th. Pr. voc.* Ertz-Hertzog Maluntque alii uti privilegiorum omnium, quibus gaudent Austriaci, ita istius quoque Eminentiæ Archi-Ducalis confirmatæ Authorem Fridericum III. Imp. agnoscere. vid. *Nat. Com. Hist. lib. 9. p. 199. Gerhard. Qu. I. P. Hex. 7. q. 1.* Adspirasse ad eandem alios quoque Duces, sed nunquam Imperatorem in sua vota pertrahere potuisse *Chassan. de glor. mund. part. 5. consid. 44. vers. audivi alios &c.* tradit, ex quo eam cæteris omnibus majorem esse, colligi posse videtur, quod & illud Friderici III. Symbolum quinque vocalium A. E. I. O. U. Germanica interpretatione Aller Ehren Ist Oesterreich Voll/haud obscurè innuit, hac enim Austriacorũ Eminentia præ cæteris Principibus apertè significatur. Quanquã id alii latinè reddiderint: Austria Extendetur In Orbem Universũ. *Matthesius* Author est Fridericũ hac hac interpretatione delectatum fuisse: Aquila Electa Juste Omnia Vincit. ap. *Borbon. in Cæsaribus Tesseradec. 14.* Et manu ipsius Friderici Imp. in Bibliotheca Cæsarea extare dicitur: Austriæ Est Imperare Orbi Universo. Et sanè dif-

differunt ab Archi-Ducibus hisce nostris, ipsisque paulò minores sunt Magni Duces, idiomate nostro Groß-Hertzog dicti, quaquales hodiè potissimè Magni Duces Hetruriæ in Italia.

5. In describenda Augustissimæ Archi-Ducum Austriacorum familiæ Genealogia singularem adhibuit industriam, *Wolffgangus Lazius*, *Johan. Stabius in Genealogia Domus Austriacæ*; *Scioppius* in *Stemmate Austriaco* & *libello posthumo continente Disceptationem cum F. Seifrido Abbate Zuithalensi &c. Joh. Jacob. Chifletius* in *Stemmate Austriaco Antwerp. impresso* contra quem disputavit *Blondellus.* add. *Limn. l. 5. c. 2. ibique addit.* & *Scriptores rerum Austriacarum*, ut *Joh. Cuspiniani Austriam*; *Ponti Henteri Res Austriacas*, *Francisc. Guillimanni Habspurgica*; *Gerhardi de Roo Histor. Austriacam à Rudolpho I. usque ad Carol. V. Laurum Austriacam de proximis Austriacorum bellis & victoriis &c.* unde simul plenam Historiæ Austriacæ haurire poteris notitiam.

6. Illam Archi-Ducum Austriacorum Præeminentiam, cujus singulare sanè argumentum est Imperatoria Dignitas, quæ in Augustissima illorum familia jam ultra 240. ann. nunquam interrupta continuationis serie substitit, necessario quodam nexu comitatur insignis fortunarum splendor & Poten-

tia, quæ ſeſe exerit in tot regnorum gubernatione, Ducatuum, Principatuum ac Comitatuum regimine, Provinciarum ac ditionum poſſeſſione, quot vix in orbe Chriſtiano, non dicam noſtro Rom. German. Imperio uni ſubjectas Capiti reperies. v. *Limn l. 5. c. 2. n. 19 ſeqq. ibique addit.* Utut proinde, ceu fieri ſolet, virtutem invidia, & potentiam ſanè ſua comitetur æmulatio, virtus tamen Auſtriacorum probavit hactenus, non eſſe nefas virtute creſcere, nec piaculum eſſe acceptare, quod natura hæreditatis aut connubii jure (his enim modis potiſſimũ ipſi ad tantam pervenere potentiam, hincque *Charron en l'hiſtoire univerſelle p. 1006. ſcribit: Les Princes de la famille d'Auſtriche ſont parvenu à une puiſſante grandeur, non tant par les armes, que par mariages; dont un Allemand a pris occaſion de dire, que leur puiſſance avoit eſtè par eux acquiſe avec la lance de chair.* ad quæ verba: *Limn. in annot. ad Capit. Car. V. pag. 66.* ſequentia notat: *Modus acquirendi Regna & provincias per matrimonium tanto eſt humanior modis illis, qui fiunt per lanceam ferro armatam, quanto amor violentia, & liberorum procreatio eſt præſtantior hominum ſtrage. add. Id. tom. 1. add. ad l. 5. c. 2. num. 21.*) vel etiam voluntas hominum electionis decreto offerret.

7. Illuſtrant eandem Archi-Ducum Auſtriacorum eminentiam magis inſignia illorum

rum Privilegia, quibus præ aliis coruscant, singulari tractatu explicata à *Thom. Haselbach* allegato à *Cuspiniano in vita Frider. Barbarossæ Imp.* Horum I. est, daß sie in Reichs-Versamlungen als Pfaltz Ertz-Hertzoge sollen gehalten werden/ und im Sitz und Gang zu der Rechten Seiten deß Reichs die erste Stell nach denen Churfürsten behalten. v. *Gylmann. l. 11. Dec. Cam. dec. 54. num. 59.* Hinc, ut Electores, Regibus se æquiparant, Mitram suam Archi-Ducalem Regio Diademate ornantes, vid. *privil. Caroli V. Austr. dat. art. 7.* Nec quenquam Regum, Cæsare excepto, *Majestatis* titulo afficiunt. *Limn. l. 5. c. 2. num. 28.* In Comitiis vero non inter cæteros Duces in Scamno Seculari, sed Ecclesiastico primum locum obtinent, adeoque ipsos Archi-Episcopos præcedunt. vid. *Reincking. l. 1. cl. 4. c. 10. num. 4.* Idem quoque eorum Oratoribus & Legatis tribuitur, quippe qui & Principibus in persona præsentibus præferuntur, teste *Jac. Andr. Crusio tr. de jure προεδρίας c. 6. num. 9. Limn. tom. 2. add. ad l. 4. c. 9. n. 55. circa fin. pag. 325.* II. quod Austriæ Archi-Duces ab omnibus Imperii oneribus immunes sint, utut Imperium ipsis tutelam præstare debeat. III. quod gaudeant jure de non appellando IV. quod quæ statuerint aut gesserint in sua ditione revocationi Cæsareæ non sint subjecta; nec V. subditi eorū ad extranea trahi possint

judicia, Es sey dann gar kündlich und ohne alle gefährden wissentlich / daß der Kläger in der Ehgenanten Hertzogen Gericht Rechtloß gelassen sey/ und Rechtens nicht bekommen möge. VI. quod non teneantur investituram petere extra suas ditiones, sed intra easdem, more insolito, capite tecto, insidentes equo eam accipere queant, nec quicquam pro illâ solvere obstricti. VII. quod ditiones eorum deficientibus masculis ad fœminas devolvantur, aut si ne fœminæ quidem supersint, liceat eas ultimo possessori transferre & alienare quocunque placuerit. VIII. quod liceat ipsis citra periculum receptare banno notatum, actori requirenti tamen justitiam administrari curent. IX. ad Comitia comparere possint, si velint, si nolint, non teneantur. X. In ditionibus suis Comites, Barones, Nobiles creare valeant &c. plura vid. apud *Limn. d. l. 5. cap. 2. n. 30. seqq. ibiq; in addit.*

8. Ducum nomen primis temporibus apud Germanos nostros militaris fuit officii. Dicti enim ita, qui maxima in bello tùm authoritate, tùm potestate polluere. Pacis autem tempore, licet præcipuum inter omnes locum habuerint, forte etiam in Comitiis primum votum dixerint, potestate tamen administrandæ Reip. peculiari omninò destituti fuere. Vocarunt ipsi eos Hertogen vel Hertzogen/ à militiæ ductu, quasi die vor dem

Heer

Heer zogen / unde generalius est nomen Principis idiom. German. Fürst. Belg. Vorst Sued. Forst / hoc enim non à ducendo, sive verbo Germ. Führen / sed vel à verbo Fürstehen / quasi der andern führstehet / vel ab adjectivo Forderist / quasi qui primus ordine der Forderst oder Fürnehmste / derivatur. Sicuti Princeps quoque prisca significatione Romanis idem fuit, quod primus, donec κατ' ἐξοχὴν ita audire cœpit Augustus Cæsar, hac extra invidiā posita appellatione vulgi aures demulcens, cum vi malisque artibus omnem Rempubl. in ditionem recepisset; Ex eo namque non temerè hæc vox ad alios, quam Reip. Rectores trahi cœpit. Postmodum sub Imperio Francorum Duces isti Provinciarum subactarum Rectores sive gubernatores constituti sunt, *Beat. Rhen. l. 2. Rer. Germ. pag. 157. Vadian. l. 11. de Colleg. Monast. in Germ. vet.* Sed nondum dignitas eorum tum hæreditaria fuit, licet quamdiu ex familia fidus regno atque prudens superfuit, haud facilè ex alia alius adscitus. Cum autem Caroli M. ætate eorum nonnulli insolescerent, ipse eos in ordinem Comitum redegit. At sub posteris ejus, rebus regni attenuatis, non modo Ducum Constitutio iterum invaluit, (ultimis enim Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris, quas Venedi inhabitarunt, quinque habuit Ducatus, maxima terrarum spatia complexos, Bojoari-

cum scil. Suevicum, Francicum, Lotharingicum & Saxonicum) Sed Ducalis Dignitas quoque, quæ temporalis & ministra tantùm hactenus fuerat, pedetentim sub Conrado & Ottonibus facta est hæreditaria & ferè regia, Duces enim non ut gubernatores amplius, sed penè ut Reges, collatis in eos juribus, quæ solius olim erant Imperii atque Imperatoris, Provinciis præesse cœperunt.

9. Et primum quidem talium Ducum Henricum, Ottonis Saxoniæ Ducis, qui à defuncto Ludovico ob potentiam suam à Germaniæ Proceribus in Regem electus, senium causatus oblatam recusavit dignitatem, filium, à Conrado I. anno 913. Ducatu Saxoniæ hereditario & feudali jure habendo donatum, post ex voto Conradi morientis ultimo, unanimique Procerum German. consensu in Regem electum, & quod Legati denuntiantes eum in aucupio deprehenderint, Aucupem cognominatum, esse volunt Scriptorum aliqui. Hujus filius Otto I. dein eorum plures ita investivit. vid. *Conring. de Ducibus, Comitibus Imp. Germ. à th. 10. usque ad 23. Burgold. ad I. P. p. 1. d. 20. membr. 2. num. 14. 15. 16. Myler. Archol. cap. 8. 9.*

10. Hodiè in Imperio nostro pro Ducibus Imperii habentur, qui de Regione Ducatûs nomine veniente (Hertzogthumb) ab Imperatore investiti sunt, & in Comitiis suffragium habent. Numerus familiarum, quæ in hoc

hoc ſimplici nomine perſtant hodie, non excedit IX. Superſunt enim modò Familiæ Ducum Saxonica, Bavarica, Brunſvigo-Luneburgenſis, Wurtembergica, Mecklenburgica, Lauenburgica, Holſatica, Sabaudica, Lotharingica, (licet verò poſteriores duæ ob ſitum ditionum res ſuas ferè à Germania ſeparatas habeant, in numero tamen Statuum adhuc ſunt, ſecus ac *Monzambano* videtur.) Ducum Sueviæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ (quorum ditiones vel pro parte aliqua, vel totas hodie poſſident Archi-Duces Auſtriæ) Juliæ, Cliviæ ac Montium (de quorum ditionibus ingentes poſt Joh. Wilhelmi anno 1609. die 25. Maj. ſine liberis defuncti mortem exortæ ſunt contentiones, necdum plenè ſopitæ; prætenderunt verò partimque adhuc prætendunt in easdem Elect. Saxoniæ & Brandenburgicus, Dux Palatinus Neoburgicus, Dux Palatinus Bipontinus, Marchio Burgoviæ & Dux Nivernii; Interim Marchio Brandenburg. & Dux Palatinus Neoburg. illas poſſident. vid. plenius ea de re *Limn. l. 5. c. 10. Sprenger. in pratenſ. Illuſtr. p. 195. ſeqq. Burgold. ad I. P. p. 1. D. 32. Reſponſum Grotii hac de cauſa inter alia opuſcula editum. Thom. Merckelbach. ap. Klock. tom. 1. conſ. 7. Franzk. lib. 1. Reſol. 3.)* Pomeraniæ (hujus Inclytæ & potentis ac numeroſæ quondam familiæ, cujus genealogiam *Chytraus lib. 1. Saxon.*

xon.imprimis verò *Micralius l.2.Chron.Pomer.* magno ſtudio concinnavit, inBogislao XIV. anno 1637. extinctæ bona partim Electori Brandenburgico, vi pacti hereditarii, partim Sueciæ Regno, vigore Pacis Weſtphalicæ, cũ Comitiali voto ceſſerunt) aliorumque familiis extinctis.

11. Singularum harum familiarum primas ſollicitare origines (quæ plus ſœpe habent fabuloſi, quàm veri, ut vel ex his, quæ *Lampadius p.3. c.5. num. 17. ſeqq.* de Sereniſſimæ Domus Saxonicæ, Brunſvigo-Luneburgicæ, Palatino-Bavaricæ, Megapolitanæ &c. Originibus tradidit, & *Clariß. Conringius*, qui omnino videndus, *ibid.* annotavit, clariſſimè pateſcit) exhibere aut inſerere genealogias, jura & privilegia pluribus deſcribere, inſtituti noſtri fines & terminos excederet, animus enim ſaltim eſt, prima Publici Juris tradere fundamenta, officio igitur noſtro ſatisfaciemus, ſi, ubi hæc inveniri queant, indicaverimus. De Ducibus Saxoniæ autem eorumque Genealogia & Lineis videri poteſt *Chytraus in Chron. lib. 2.p. 46. ſeqq. Annales Wittikindi cum notis Reineccii in Opere Piſtoriano; Comment. German.* Stamm und Ankunfft deß Hochlöbl. Hauſes zu Sachſen / *anno 1588. edit. Magdeb. cum præfat. Phil. Melanchtonis.* Neuer Sächſiſcher Stamm-Baum. *Limn.l.5. c.15. & ibid. addit.* & Genealogi ut *Henning. Theatrum Genealog. Albitzii Stemmata Princip.*

cip. Reusneri, Buzelini & Rittershusii Genealog. Joh. Jac. Speneri Theatrum Nobilit. & Sylloge. De Familia Ducali Palatino-Bavarica videsis *Aventin. lib. 4. Marci Welseri Boica, Annales Bavar. nuperos. Andr. Brunneri Principes Bavaricos, Hundii* Beyrisch Stammbuch/Neuen Pfaltzischen Stammbuch *Limn. l. 5. c. 4. & ibid. addit.* De Brunsvico-Luneburg. post *Genealog. Limn. l. 5. c. 6. & ibid. add.* De Mecklenburg. *Joh. Boteri Mecklenburgicos Duces, Limn. l. 5. c. 12. ibique 1. & 2. tom. addit.* Saxo. Lauenburg. Ducum Genealogia satis accurate descripta est à *Mithobio, addita ejusd. libello, cui titulus*: Kurtzer Historischer Bericht/ wie die Vorfahren jetziger Hertzogen zu Sachsen/ Engern und Westphalen/ umb die Sächsische Chur-Gerechtigkeit gekommen. Serenissl. Duces Wurtemberg. quoad Genealogiam habentur in supra laudatis Genealogicis & repetuntur ap. *Limn. l 5. c. 16. ibique in addit.* ubi & insignia illorum Jura ac Privilegia refert: addi possunt *Crusii Annales Suevic. Walzii* Fürstl. Würtemberg. Stamm und Nahmens-Quell. Ducum Holsatiæ Genealogia apud Genealog. & in *Annalibus Chersonensi Cimbrica, Rebus Danicis Pontani Meursii &c. Chytræi Chron. l. 21. Limn. l. 5. c. 9.* Ducum Sabaudiæ Genealogiam, prærogativas & prætensiones in superioribus etiam à nobis notatas exhibet *Limn. l. 5. c. 14. ibique in addit.* add. *Historie*

ſtorie Genealogique de la Royale Maiſon de Savoye per Samuel Guichenon Hiſtoriographe du Roy & S.A.R. de Savoye. Lotharingiæ Ducum Genealogiam poſt Scriptores Genealog. iterum proponit *Limn. l.5. c.11.* de illa Caroli transactione & alienatione Ducatus Lotharing. an ea cognatis extantibus neque conſentientibus potuerit fieri? varia exquiſita Reſponſa non tamen typis impreſſa ſunt. Vigore *Inſtrum. Pacis* in Duces Seculares tranſitum quoque fecerunt Archi-Epiſc. Bremenſis, & Epiſcopus Verdenſis, quos Rex Sueciæ repræſentat. vid. *art.10.* ac nuper morte ultimi Adminiſtratoris, Auguſti, Archi-Epiſcopus Magdeburgenſis vi *art.11.* Occurrunt amplius in Matriculis Imperii Duces Burgundiæ, quos Rex Hiſpaniæ hactenus repræſentavit ratione Comitatûs Burgundici; Franconiæ, quem ſiſtit Epiſcopus Herbipolitanus, vid. *Beſold. voc.* Würtzburg. *Limn. tom.4 add. ad l.3 c.3 n.10. Dn. Spener. Oper. Herald part. ſpec. l.1. c.64. §.3.* Angrivariæ, von Engern/ qui hodie Archi-Epiſcopus Colonienſis; *Spener. d. Op. lib.1. c.5. §.6.7.10. & lib.3. c.8. §.7.* Brabantiæ, de quo vid. *Limn. l.5. c.2. num.52. Spener. Op. Herald. l.1. c.38. §.28.* Geldriæ, vid. *Iſac. Pontan. in Hiſt. Geldrica lib.7. p.228. Spener. d. l.1. c.38. §.62.* Limpurgiæ. vid. *Miræi Diplom. Belgica. Spener. d. c.38. §.60. & lib.2. c.51. §.2. ſeq.* Zeringiæ. *Spener. lib. 2. dict. oper. c.4. §.2.*

§. 2. Lutzelburgensis. vid. *Brovver. Ann. Trevir. l. 17. p. 112. Spener. d. Op. lib. 1. c. 38. §. 61.*

12. Insignia & ornamenta Ducum sunt Ducales Pilei seu mitræ, quarum crebra mentio fit in investiturarum historiis. vid. apud *Goldast. Polit. Imp. p. 6.* Litui item & Baculi, vid. *Thulden. ad A. M. DC. LIV. De Sepultura Bogislai ultimi Ducis Pomeraniæ. p. 196.* In armis Gentilitiis ipsorum potissima nota insignis in Corona aliqua Armorum apparatui imposita nunc conspicua est, quam rotundam, non erectam, nec ascendentem, tanquam Zonâ circumdantem pileum describit. *Chassan. de Glor. mund. p. 1. concl. 9. Limn. l. 4. c. 3. num. 33.*

13. Comites non tam à comitando, quàm à Comitatu i. e. commissa Jurisdictione, quæ Comitatus olim dicebatur, ita dicti, ac Germanis Graffen (quæ vox antiq. ipsorum lingua significavit Judicem, notante *Gloss. Spec. Saxon. l. 3. art. 13.* verb. Ein Graffe bedeut nach altem Sächsischen Deutschen ein Richter/ darum haben diesen Namen viel unterschiedene Richter/) appellati, Francorum, præsertim Caroli M. ætate, provinciarum devictarum Gubernatores fuere, non modicâ potestate præditi, vicariâ tamen tantum, non propriâ, quæ in jure dicendo & in necessitatis casu cives in aciem ducendo constitit. Fuit quoque eorum dignitas tum personalis tantum, non here-

hereditaria, licet filii Comitum haud facilè neglecti. vid. *Conring. de Ducibus & Comit. Imp. Germ. thes. 14. 15. 16.* postea eodem, quo Ducalis, fato sub Ottonibus hereditaria facta. *Burgold. ad I. P. p. 1. D. 21. membr. 2.*

14. Porrò Comitum alii Pallentz sive Pfaltz-Grafen (à Palatio i. e. aula Regis) qui scil. Palatiis Regum præfecti, ut eorum vice jus dicerent. vid. *antiq. Ordinat. de Off. Com. Palatini ap. Goldast. tom. 3. f. 403.* alii Marggraven/ dicti (à voce Marckh/ limitem vel fines notante vid. *Lindenbrog. gloss. voc. Marcha.* Diss. *Schönborn. l. 5. Polit. c. 39.* quem sequitur *Dn. Rhetius in Differt. de Statu Subdit. Imp. c. 2. num. 240*) qui scil. limitibus sive limitaneis provinciis præfecti, ut eas ab incursionibus hostium tuerentur, & simul ibi jus dicerent; alii Landgraven/ qui provinciis in medio regni sitis, ut eas defenderent & simul officium Judicis sustinerent, præfecti; Alii Burggraven/ qui Castro alicui præfecti, ut id cum adjacentibus bonis Ecclesiasticis jure & armis tuerentur. Constat enim Episcopis, cæterisque Ecclesiasticis Statibus non ita statim regalia, summamque Jurisdictionem prima vice competiisse. Ne ergò Episcopatus, Abbatiæ & Monasteria æqua Juris administratione ac contra vim hostilem defensione destituerentur, viris prudentia & virtute bellica claris data sunt à Regibus ac Cæsari-

ſaribus Imperii Caſtella, ut non modo hæc, ſed & ſacra illa bona, jure ac armis tuerentur, qui à re ipſa dictiBurggravii, quaſi Caſtri Cuſtodes & Judices. Burgum enim idem eſt ac Caſtellum. vid. *Kylling. de Ganerbiis Caſtror. Diſc. 3. num. 21. Albini Miſn.* Chron. *tit. 8.* Nomina hæc manſerunt & adhucdum hodiè ſuperſunt, licet res in aliam planè abierit formam, & ipſi officiis, ſubſtratisque territoriis, Carolinorum & Ottonum tempore, in patrimonium redactis, juribus quoque Regalium ornatis, pariter ut Duces, 1. hæreditaria Dignitate gaudere, ac 2. Principum honore cenſeri cœperint.

15. Ob factam autem in re mutationem dicemus hodiè I. *Comitem Palatinum eſſe Principem, qui de Regione Palatinatus nomen & characterem habente ab Imperatore inveſtitus eſt.* Habuit Germania duos imprimis Comites Palatinos, Rhenanum & Saxonicum. Cùm enim regnum Teutonicum duplici jure uteretur, Francico & Saxonico, quorum hoc tractum Saxonicum uſque ad mare Balticum, illud tractum Rheni cum Belgio, Suevicum, Franconiam Orientalem, Bavariam & Auſtriam ad Alpes usque Italicas, omnia à veteribus Françis ſubacta complectebatur, hinc factum eſt, ut duo etiam Principales Palatini haberentur, Saxonic⁹ & Rhenenſis &c. *Marq. Freher. de Origg. Palat. l. 1, c. 3. p. 21.* Hincque

ad

ad Rhenum in nostra usque tempora permansit nomen Palatinum & conservatur in Bavariæ Ducibus, ac Illustribus Comitum Palatinorum Rudolphinæ Lineæ Ramis; sc. Electorali, Principali Neoburg. Bipontin. Veldetin. & Birckenfeld. cum hoc in titulatura discrimine, quod Bavari Comitivam Dignitatem Ducali subjiciant atque scribant: Duces utriusque Bavariæ, ac superioris Palatinatus Comites Palatini ad Rhenum &c. Reliqui vero eandem præmittant: Comes Palatinus Rheni, Dux utriusque Bavariæ &c. v. *Sprenger Luc. Imp. c. 5. init.* Saxo autem non amplius utitur hoc nomine, utut adhuc in Insignibus prima tertii ordinis parmula cærulea Aquilam expansam auream Corona insignem præferens Palatinatum Saxonicum designet, ex mente Dn. *Speneri in Part. Spec. Op. Herald. Proleg. de Insignib. Dom. Sax. § 13. seq.* Et ex eo haud dubiè quoque mananavit Vicaria ista Palatinis & Saxonibus adhuc usitata in Imperio nostro potestas.

16. II. Marchionem sive Maggravium qui de Marchia h.e. de Principatu regali dignitate Machionatus, einer Marggrafschafft/ gaudente ab Imperatore investitus est. Præcipui Marchiones Imperii Principali Dignitate præditi fuere Marchiones Brandenburgenses, quos post Scriptores Genalogicos diligenter describit *Limn. lib. 5. c. 6. & ibid. in*

ad-

addit. add. *Zimmetshusii* Brandenburgischer Stammbaum; Marchiones Misniæ, quorū res Scriptores rerū Saxon. ut *Albini Chron. Misn. Reineri Reineccii Chron.* von der Meißner Herkommen/ aperiunt, repræsentantur hodiè à Saxoniæ Ducibus; Marchiones Moraviæ, quos postquam Moravia Bohemiæ accessit, Reges Bohemiæ sistunt; Badenses & Hochbergenses, quorum Genealogiam post Genealog. summatim proponit *Limn. l. 5. c. 5. ibique in addit. add. Schurzfleisch Res Badenses.* Reliqui sunt Marchio Lusatiæ, quem Austriaci & Saxo in titulis ostendunt, Rotelenses, quem hodie Badenses item repræsentant, Marchio Burgoviæ, cujus vices Austriaci gerunt, Marchio Numenus & Pont a Musson, cujus vices Dux Lotharingiæ sustinet.

17. III. Landgravium, qui de Principatu aliquo Imperii Landgraviatus nomine veniente ab Imperio & Imperatore est investitus. Tales sunt Landgravii Hassiæ, Cassellani & Darmstadenses, descripti à *Limn. l. 5. c. 10. ibique in addit.* Landgravius Leuchtenbergiæ, qui in præsens est Dn. Maximilianus, Serenisf. Electoris Bavariæ Patruus, titulo tamen universa Familia Bavarica utitur; Landgravius Alsatiæ, cujus titulo non tantùm Archi-Duces Austriæ, non obstante *Instrumento Pacis* cum Rege Galliæ confecto, sed & Episcopi Argentinenses utuntur, qua ex ratione? vid.

apud *Burgold. p. 1. D. 20. membr. 2. numer. 24.* Thuringiæ, qui titulus hodie omnibus Saxoniæ Ducibus communis. Addunt nonnulli Landgravios Susenbergiæ, qui hodie sunt Marchiones Badenses, & Landgravium zu Nellenburg/ qui Marchio Burgoviæ. Præter hos dantur & alii, qui tantum in Comitum dignitate sunt, ut die Land-Graffen zu Baare/ qui titulus est Comitum à Fürstenberg/ Land-Graffen zu Klettgaw / qui est Comitum von Sultz/ Land-Graffen zu Stulingen / itidem Comitum Furstenberg. lineæ Blombergiæ, teste *Spener. Part. Spec. Oper. Herald. lib. 3. c. 18. §. 18. 19. & cap. 28. §. 12.* ubi de Pappenheim. Stulingensi linea.

18. IV. Burggravium, priorũ ad exemplũ, cui ab Imperio & Imperatore Burggraviatus cum Principali Dignitate concessus. Celebriores in Imperio Burggravii Dignitate Principali pollentes fuere Magdeburgicus, qui hodie ad Electoralem Saxon. lineam spectat; Norinbergensis, qui est familiæ Brandenburgicæ, quæ licet pristina omnia non habeat, titulo tamen penitus sine re haud gaudet. vid. *Limn. l. 4. c. 4. num. 86.* Strombergensis. Stromburgum autem est castrum antiquissimũ auff dem Hunds-Rucken / inter Simmeram & Creutznach/ Præfecturam maximam annexam habens, ditionis Palatinæ; Burggraviatum verò ad se pertinere, & inde

ejus

ejus respectu in Scamno Seculari votum & sessionem in Comitiis anno 1653. prætendit Episcopus Monasteriensis. vid. *Limn. l. 4. c. 7. num. 87. ibique in addit. tom. 5.* Reineccensis, de quo dicitur, quod ejus dominatus Jure hereditario Isenburgicis accreverit. Sunt & alii, qui tamen prioribus dignitate & potestate non sunt pares. vid. *Limn. d. l.*

19. Principum specialissimè sic dictorum nomine quinam nobis veniant, ex dictis *n. 1.* constare potest, laudavimus ibi tanquam Primos & ab antiquissimis temporibus dignitatis hujus participes, Anhaltinos; Cæteri Principes in Imperio, sed qui præter nomen hoc & alios Ducum, Marchionum & similes titulos gerunt, sunt Archi-Duces Austriæ ratione Sueviæ, velut in titulo ipsorum est: *Archi-Dux Austriæ, Dux Burgundiæ &c. Princeps Sueviæ, Marchio S. R. I. &c.* Duces Megapolitani tanquam Principes Vandalorum, Pomeraniæ Duces respectu Rugiæ, qui & in Regum Sueviæ titulis adhuc hodienum est: *Dux Scaniæ, Esthoniæ &c. Cassubiæ & Vandaliæ, Princeps Rugiæ, Dnus Ingriæ &c.* Sed hi nomine Principatuum suorum nullum peculiare in Comitiis habent votum: Qua conditione etiam sunt Illustr. Dn. Radzivilius & alii itidem Principes Imperii dicti, quanquàm nec Status Imperii sint, nec quicquàm ab Imperio possideant. Contra Serenisſ. Elector

Brandenburgic. gaudet titulo Principis Halberstadii, Mindæ & Camini, non inani saltem, ut isti, sed plenario Principum Jure suffragandi instructo. vid. *Instr. Pac. a.11.§.11. & subscript. R. I. de anno 1654.* Parimodo Duces Megapolitani nomina Principum Suerinensis & Ratzenburgensis induerunt vi *Instr. Pac. art. 12.* & Landgravii Hassiæ Cassel. cum voto Principes Hirschfeldenses audiunt per *Instr. Pac. art. 15.*

20. His accesserunt etiam noviter Arnbergicus, Hohenzollerensis, Eggenbergensis, Lobkowitzius, Salmensis, Dietrichsteinensis, (sed hujus filius hodiè non amplius admitti vult ad votum & sess. quod non habeat bona immediata Principe digna) Piccolominius, Nassovius in Hadamar & Dillenburg, Auerspergensis, qui omnes à Ferdin. II. & III. è Comitiva vel alia etiam minus grandi dignitate ad Principatum evecti, in Comitiis Ratisbon. anno 1654. ad sessionem & votum ab Imperatore Statuum Imperii consensu admissi. vid. *R. I. de anno 1654. in fin.* Ad eandem dignitatem Principalem à Ferdin. III. quoque evectus est Enno Ludovicus, Princeps Frisiæ Orientalis &c. qui tamen, certas procul dubio ob causas, ordinarium inter Comites locum in Comitiis retinuit, & quia sine mascula prole decessit, cum eo Principalis Dignitas rursus periit, quam tamen post frater

ejus

ejus Georgius Christianus, Magni Eberhardi Ducis Wurtemberg. gener, defuncto fratri in regimine succedens iterum accepit, & in filium Christianum Eberhardum propagavit, qui etiam in modernis Comitiis Anno 1667. sessionem & votum in Principum Scamno obtinuit. Eadem dignitas porrò à Gloriosf. nostro Imper. Leopoldo collata est Joh. Ferdin. de Porcia, S. Cæs. Maj. Supremo Aulæ Magistro, communi Electorum ac Principum consensu sub datis reversalibus ad jus sessionis & suffragii actualiter obtinendum in Senatum Principum die 6. Maji anno 1664. introducto, qui tamen jam tum expiravit. It. Egonis Comitis de Furstenberg filiis, ex quibus Herman Egon in Senatu Principum sessionem & votum anno 1667. nactus est; Joh. Adolpho, Comiti de Schwartzenberg, Judicii Aulici Præsidi d. 6. (16.) Julii anno 1671. in Consilium Principum pro obtinenda ibidem sessione & voto introducto; Alberto Ernesto Comiti Oettingensi, qui sine dubio etiã jam sessionem in Scamno Principum occupavit. Hujusmodi novos Principes antehac Principes Comites, Gefürstete Graffen dixere, fuereque tales Comites Hennebergici (quibus Principalis dignitas anno 1310. ab Henrico VII. Cæsare concessa, Tabulæ Cæsareæ habentur inter opuscula Historica *Meibomii. p. 508*) & à Ducibus Saxoniæ in Conventibus

Imperii hodie repræſentantur, ac Mompelgardenſes, quos Duces Wurtembergici repræſentantant, eorumque reſpectu etiam votum in Comitiis ferunt. Similiter ſe habent ſed voto deſtituti Comites Habſpurgenſes, Tirolenſes, Kiburgi ac Goritiæ ab Archi-Ducibus Auſtriæ nunc repræſentati.

CAPUT VIII.

De Comitibus & Baronibus Imperii communiter & ſingillatim.

PRincipes ſequuntur Comites (ſimplices) & Barones Imperii, territorii amplitudine atque dignitate Principibus inferiores, apud ſuos tamen non minus Principibus valentes. Comites unde dicti & quinam olim ſub Francorũ maximè Imperio fuerint, *praecedenti capite* innuimus: Hodiè & quidem hoc loco nobis Comes dicitur, qui Comitatu ab Imperio & Imperatore cum ſublimi Status & territorrii jure inveſtitus eſt: Pertinent igitur huc potiſſimum Comites 1. qui ſunt Status Imperii, Reichs-Graven. Habet ſcil. Germania noſtra duo Comitum genera, Comites Imperii immediatos, & mediatos, quos *Beckman in Not. Dign Illuſtr. Diſſ. 3. c. 3. n. 1.* vocat ſubordinatos. Illis (quos hic maximè conſideramus) ad Comitia, & in iis ad Concilium Prin-

Principum aditus patet, hocque probandæ huic dignitati abundè sufficit, das sie auff die Reichs-Täge beruffen/und daselbst zu dem Fürsten-Raht einen Zutritt haben. *Besold. de Comit. Imp. n.13.* Sed abeunt deinde in Classes sive Scamna, eoq; à Principibus divertunt, ut cum Principes singuli viritim vota ferant, Comites conjunctim & omnes eadem Classe comprehensi simul sive curiatim audiantur, ita ut omnium tot sint vota, quot Classes & Scamna habentur. Abeunt autem in Classes seu Scamna quatuor, eoque totidem in præsens curiata in Comitiis habent vota; Scamna vero ista sunt Wetteravicum, Suevicum, Franconicum & Westphalicum v. *sect. 1. c. 31. num. 13. & 15.* ibique alleg. Hi Comites subordinati seu Landsassii sub aliis Statibus Imp. degunt, tales sub Sereniss. Electoribus Brandenb. fuere Die Graven von Hohenstein und Schwed/ Herren zu Vierraden; sub Ducibus Pomeraniæ & Episcopo Caminensi die Graffen von Neugarden/Eberstein uñ Maßau. Sub Ducibus Brunsuicensibus die Graffen von Hallermund/ von Lutterberg/ Eberstein/ Homburg/ Wolpe/ Wunstorp/ Blanckenburg/ Seegeberg rc. 2. non Principes. Nam Comites Principes, Gefürstete Graven/ Principibus accensentur & in *Ord. Cam. p. 2. tit. 2. & duobus seqq. in rubr. & text. ac tit. 5. §. in fin.* aliisq; locis ejusd. Ordinationis ex mente

Sixtini de regal. l. 1. c. 4. num. 22. verbo Fürstenmässige comprehenduntur, alias ubi hujus vocis non fit mentio, verbo Fürsten etiam unà cum aliis Principibus in Constitutionibus ac Recessibus Imper. continentur. vid. *Besold. voc.* gefürstete Graffen. ubi de quæst. Ob die gefürstete Graffen pro Principibus Imperii, oder denselben gleich/ zu achten? latiorem habet discursum.

2. Vocis BARO origo adeò est controversa, ut tot fere sint derivationes, quod Scriptores, nonnulli illam ex Græca, alii ex Hebraica, quidam ex Latina, alii ex Hispanica, alii vero Gallica, alii Germanica Lingua deducunt, uti videre est apud *Matth. Stephani de Jurisdict. l. 1. p. 1. c. 6. num. 118. seqq. Cluten. in Syllog. rer. quot. concl. 26. lit. l. Besold. de Comit. & Baron. concl. 15. Limn. l. 4. c. 5. num. 11. seqq. Nolden. de Nobil. c. 8. num. 192. seqq.* Nos in tanta tantorum Virorũ discrepantia cujusque relinquimus arbitrio, ut quam velit eligat, interim versimilius esse existimantes, vocem origine Germanicam esse, ac à vocabulo Baar/ quod idem ac Liber, Frey/ olim fuit, descendere; Convenit quoque Etymologia hæc cum voce Germanica, qua Barones Liberi Domini, Freyherren/ dicuntur. Significationem ejus quod attinet, Virum dignitate prænobilem denotat, & quandoque generaliter, quandoque specialiter Scriptoribus usurpatur. Nomen

Baro-

Baronis generaliter acceptū tribuitur omnibus feuda regalem dignitatē annexam habentia tenentibus, ita ut & Duces, Machiones, Comites ſub eo comprehendantur. *Reinking. l 5. cl. 4. c. 15. num. 15, Paurmeiſt. de Juriſdict. l. 2. c. 11. num. 28.* Specialiter autem Dignitatē poſt Comites proximam, inferiorique nobilitate majorem ſignificat; hoc ſenſu ferè nos illud nunc etiam accipimus, dicentes, hic in ſpecie nobis Barones eſſe, qui de Baronatu vel Baronia ab Imperio inveſtiti ac inter Ordines Imperii cooptati ſunt.

3. Conſideramus enim hic potiſſimum Barones, qui Imperio immediatè, tam perſonæ, quam bonorum intuitu, ſubjecti, in Comitiis una cum Comitibus quatuor Comitum Scamna conſtituunt, iisque implicita vota ferunt. Hinc non minus quam Comites Status Imperii ſunt, & pro talibus ab omnibus habentur, quibus & in Matricula Imperii, dum mixtim recenſentur & in ornatu veſtiario. *Reform. Pol. de anno 1530. & 1548. tit.* von Graven und Herrn. *Polic.* Ordnung zu Franckf. verbeſſert. *tit. 13.* in privilegio & jure Auſtregarum *Ord. Cam p. 1. t. 1. pr. & §. 2. R. I. de anno 1570.* §. dieweil den auch ꝛc. in famulitio, per *leges torneamentorum*, in Conſtitutione Pacis Religioſæ, & paſſim in aliis, æquiparantur; (quod utique in Baronibus mediatis h. e. qui non niſi à Principi-

bus vel aliis Statibus feuda vel allodia possident, secus est,) Imò moribus Germaniæ per omnia iis pares esse, nullumque plane inter eos discrimen esse, præterquam quod Baro de Comitatu non sit investitus, multi nostrum statuunt. vid. *Gerhard. Hexad. qu. Jur. Publ. 9. q. 3. Blum. Proc. Cam. tit. 27. num. 39. Besold. de Comit. & Baron. Imp. num. 46. seqq. Schüz. v. 1. D. 8. th. 7. l. D.* Ast quanquam in jam recensitis & forte nonnullis quoque aliis eandem Comitum & Baronum fortunam esse agnoscamus, in omnibus tamen & per omnia eos pares esse, parique jure censeri, minimè persuademur, sed imò arbitramur cum *Limn. tom. 1. addit. ad l. 4. c. 2. num. 27.* illos non 1. nomine tantum, quod constat, sed 2. re ipsa quoque differre, diversitas enim nominum rerum diversitatem arguit *l. 7. C. de codicill.* quam Recessus Imp. etiam ulterius confirmant, dum per particulam disjunctivam oder/ *seu, vel,* quæ inter diversa ponitur vid. *Strauch. in Lex Part. Jur. voc. seu. num. 1.* eos expressè separant. Satzung vom gimeinen Pfenning zu Wormbs *1495. tit.* von den sieben Schatzmeistern. Cammerger. Ordn. *de anno 1500. tit.* und erstlich der Articul halben rc. & ipsimet dissentientes eo ipso agnoscunt, dum Comitem Comitatum & Baronem Baronatum habere fatentur. 3. etiam ordine dignitatis. Nomen Comitis enim semper in

in Recessibus Imp. nomini Baronis anteponitur, ac si in eadem persona Comitis & Baronis qualitas concurrit, hæc ultimum, illa primum locum obtinet. vid. *R.I. de anno 1603. Subscript.* Philipsen Graffen zu Hohenloe. 4. Dignitatis antiquitate. 5. Ornamentis sive corona. vid. *Limn. d.l. Conf. Beckman. ad A. B. c. 8. n. 50. Gastel. de Statu Europ. noviss. c. 31. num. 38.* ubi tamen addit, quod hi Barones, qui inter Status Imperii referuntur, nomine tantum, non re ipsa à Comitibus differre, iisdemq; frui privilegiis & pari dignitate cum istis censeri.

4. Germanis Barones hi variis appellantur nominibus, quæ à nonnullis ita distinguuntur, ut alia sint mera cognomina, ut Freyherren / Freye / quomodo passim in Constitutionibus Imperii generatim omnes vocantur vid. *Limn. d. l. p. 414.* alia vero nomina distinctiva, quæ veluti gradus quosdam huic dignitati inducant, ut quando dicuntur 1. nude Herren. 2. semper Freye. 3. Edle Herren rc. Gravius enim Domini quam Baronis nomen habitum esse, ex eo colligi potest, quod inter ipsorum Principum titulos receptum sit, non utique in universale potestatis testimoniũ, sed in specie certorũ locorum intuitu, quos licet digno Principibus jure possideant, non tamen Principis aut simili, sed inferiori Domini aut Dynastæ (qui titu-

titulus à Germanis frequenter pro Domino ponitur. vid. *Instrum. Pac. art. 4.)* nomine sibi tribuant, illudque reliquis majoribus titulis suis postponant. Sic Austriacos uti dicunt titulo Herrn auff der Windischen Marckh zu Portenau/ und zu Salins rc. Electorem Brandenburgicum Herr zu Ravenstein/ der Lande Lawenburg und Butaw / Duces Würtembergiæ Herrn zu Heidenheim / Principes Anhaltinos Herrn zu Zerbst und Bernburg/ Et seorsim nunc Servestanos Herrn zu Jever und Kniphausen / Marchiones Badenses Herrn zu Rötelen und Badenweiler / Duces Megapol. Herrn der Lande zu Rostockh und Stargard rc. Inter ipsos autem Barones Dominorum nomine prodiderunt Ruthenos Herrn zu Plawen / Schleitz/ Graitz/ Cranichfeld/ Lobenstein/ und Gera/ qui tamen super. ann. à Cæsare titulo Comitum mactati, hodiè Graffen von Plawen dicuntur, notante *Fritschio in addit. ad Limn. lib. 4. cap. 5. num. 27.* Schönburgenses Herrn zu Glaicha und Waldenburg rc. Titulum der Semper Freyen gessisse ajunt Westerburgenses, quos Comites de Laimingen jam repræsentant, geruntque adhuc Limburgici, die Erbschencken von Limburg/ quanquam & nudus titulus der Herren ab ipsis adhibitus legatur: Christoph Herr zu Limpurg/ deß H. Röm. Reichs Erbschenckh. in subscript. deß Königl. Vertrags zwischen

Her-

Hertzog Albrecht und Wolffgang an einem/ und Herrn Ruprechts verlassenen Erben. &c. apud *Goldast.* Reichshändel. *p. 51.* Vox hæc quod hybrida sit, Limnæo auditu durior est, usus tamen & antiquitas satis eam tueri videtur, nec planè dissimilis illi est titulus semper Augusti; Quod originem ejus verò attinet, *Limnæus* cum *Besoldo* sequitur *Seldenum*, Priscos nempe Germanos Semper liberos, medios liberos & infimæ liberos tanquam Nobilium classes habuisse, ex iisque præcipuos fuisse die Semper Freyen/ quæ confirmantur ex *capit. 47.* deß Schwaben-Spiegels. Titulo Edle Herren/ utuntur Comites Mansfeldenses ratione Heldrungen / scribuntur enim Edle Herren zu Heldrungen: die Graffen und Edle Herren zu der Lippe / die Graven und Edle Herren von Spiegelberg/ die Edle Herren von Wartberg &c. Sed alii Barones, quocunque appellantur nomine, & sive simpliciter Herren/ sive Edle Herren / sive Semper freyen/ sive Freyherren vocentur, omnes nobilitate ac dignitate pares esse arbitrantur, nullumque in ipsis dignitatis agnoscunt gradum. *Paurmeist. de Jdict. c. 11. num. 39. Reinck. l. 1. cl. 4. c. 15. num. 22, Schuz. v. 1. D. 8. thes. 7. l. D. Burgold. part. 1. D. 21. membr. 1.*

Comites & Barones hodierni Comitiorum jure gaudentes, quatuor ista Comitum Scamna

mna constituentes, hoc commun. locantur ordine, sed nonnullorum familiæ jam sunt extinctæ. *In Scamno Wetteravico*: Comites de Sain & Witgenstein / Comites Nassau-Sarbrucken / Comit. de Hanaw / Com. de Solms / Wild-und Rhein-Graffen / Comites de Salm / Comites in Isenburg & Budingen / Comites de Leiningen / Comites Stolbergenses, Comites de Waldeck / Comites de Falckenstein / Comites de Schwartzburg & Honstein / Domini Rutheni, nunc Comites de Plauen dicti, Comites de Wied Runckel / Comites de Mansfeld / Edle Herren zu Heldrungen / Comites de Ortenburg / Comites de Berg / Comites de Schönburg / Domini in Glaucha & Waldenburg / Comites de Königstein / quorum Comitatum possidet Elector Moguntinus, prætendunt tamen in eum Comites Stolbergenses; Comites de Pyrmont / quorum Comitatum possident Comites Waldeccenses; Comites de Gleichen / quorum Comitatum possident Domini de Hatzfeld / in Franconia; Barones de Fleckenstein & Dachstul / Comites de Krichingen / Comites Stauff Ehrenfels / quorum Comitatus per emptionem venit ad Palat. Neoburgicum, Comites de Honstein / horum Comitat. per *Instr. Pac. art. 11.* venit ad Electorem Brandenb. quatenus consistit in Lohr & Klettenberg / reliqua possident Comites de Schwartzburg & Stollberg; Comites de Beuchlingen / Possident h. Comitatum

tum Domini de Werther/ sed extrahit Saxo. *Castel. de Statu Europ. noviss. c. 31. num. 97.* Barones de Plöß Baronatum h. hodiè Landgravii Hasso-Cassellani possident; Comites de Hag/quos extraxit Bavarus. *In Scamno Suevico:* Comites de Montfort/ Comites de Fürstenberg/Lin. Blomberg/Meßkirch/cæteræ Lineæ Principali dignitate gaudent; die Erb-Truchses von Walpurg / Lin. Scheer & Zeil; Comites de Königseck; Comites de Oetingen-Wallenstein/ Linea de Oetingen Oetingen regente Principali item dignitate jam gaudente; Comites de Mundelheim/ hodiè ad Bavarum h. Comitatus spectat; Barones de Graffeneck/ Barones de Maxelrain/ Comites de Fugger / Comites de Wolckenstein / Comites de Sultz/ Barones de Geroltzeck/ Baronatum hodiè possidet Comes de Cronberg/prætendēte in eundem M. Badensi v. *Instrum. Pac. art. 4.* Comites de Zimmern/ quos pro parte repræsentant Furstenbergici, Hohen Embs/Eberstein/ quos Baden-Baden repræsentat; Com. de Rechberg/ de Justingē/ de Wolffstein/ de Lupffen/ in Coleredo de WaldSee/ Comites de Appensberg & Traun/ de Breiteneck/ de Trautmansdorff/ de Schlick in Passaw & Weißkirchen/ de Sintzendorff/ de Ungnad in Weissenwolff/ de Wallenstein. *In Franconico:* Comites de Hohenloe/ de Castell/ de Erbach/ de Löwenstein/ & Wertheim/ de Rineck/die Erb Schencken von Limburg/ Comi-

mites de Schwartzenberg/ Barones de Seinsheim / Comites de Nothafft & Wartenberg / de Reichersberg/ quos proximos repræsentat Episcopus Wurtzburgensis. *In Westphalico*: Comites de Sain/ Comites de Schaumburg / hi repræsentantur ab Hassiæ Landgraviis; de Oldenburg & Delmenhorst / Comitat. Rex Daniæ hodiè possidet; de Bentheimb & Steinfurt/ Comites de Rietberg/ de Blanckenburg/ quem Comit. possident hodiè Duces Brunsuicenses in Wolfenbüttel; Comites de Hoya/ pertinet Comitatus h. itidem jam ad Duc. Brunsuigo-Zellenses; Comites de Barby & Mulingen/ quorum ultimus Anno 1659. obiit; Possedit hactenus Comitatum Sereniss. Dn. Augustus, Dux Saxo-Querfurtensis, qui Hallæ Saxon. resedit nuper etiam defunctus; Comites de Diepholt/ Comitatum h. Comitibus emortuis Duces Brunsuic. in Zell possident, Comites de Rheinstein/ Comitatum h. Elector Brandenburg. hodiè possidet. vid. *Gastel. cap. 31. num. 142.* Comites von der Lippe/ de Manderscheid / de Velen/ Baro de Bassenheim/ L. Barones de Winneburg & Beilstein / quorum Dynastiæ hodiè pertinent ad Barones de Metternich / Comites de Ranzow. De singulorum Illustr. Familiis vide Genealogos, inprimis Joh. Jac. Speneri Theatr. Nobilit.

CA-

CAPUT IX.

De Civitatibus Imperii liberis.

ULtimam Statuum Imp. classem constituunt *Civitates Imperiales*. Quarum in appellatione vox *Imperialis* non *in genere*, quatenus denotat quicquid quocunq; modo ad Imperiũ pertinet, (hoc sensu enim omnes Civitates ad Imperium spectantes, ubicunque sitæ sint, & sive liberæ, sive municipales sint, Imperiales dici possunt) Sed *in specie* & *juxta communem Curialis Styli usum* (quatenus designat dignitatem Status Imperii, & ponit differentiam specificam inter eas Civitates, quæ jus sessionis & suffragii in Comitiis habent, vel non habent) accipitur; Vocantur etiam aliàs *Civitates Liberæ*, non absolutè, quasi omni ex parte liberæ, nullique prorsus subjectæ essent, nullum omninò superiorem recognoscentes, sed secundum quid, quatenus à Principum & Statuum Imperio liberæ Imperatori immediatè parent. *Paurmeist. de Jurisdict. l. 2. c. ult. numer. 11.* unde & porrò *Immediatæ*, Germ. verò Käyserl Reichs-Städte/ Freye Reichs-Städte/ Freye und Reichs-Städte ꝛc. appellantur. Etsi enim nonnulli differentiam faciant inter Urbes Imperiales liberas, & Imperiales tantum, unter den

 freyen

freyen Reichs Städten und Reichs Städten. *Illas* dicentes quæ ab Imperatoribus cum immediata statim Imperii subjectione conditæ, & hinc vel integram Aquilam vel partem ejus in insignibus suis referũt. *Has* verò, quæ olim sub Episcoporum vel aliorum Statuum jugo fuere, postmodum verò ab eorum Jurisdictione se pecunia redemerunt, vel aliis mediis exemptionem & libertatem obtinuerunt nihil de Aquila participantes. vid. *Bertram. de Comit. concl. 44. Paurmeist. d. l. 2. c. ult. n. 21. seqq.* quibus omnino contrarii sunt *Cluten. in Syllog. rer. quot. th. 27. lit. C. Matth. Stephani de Jurisdict. l. 2. p. 2. cap. 1. num. 82.* hanc differentiæ rationem planè invertendo freye Reichs Städte dicentes, quæ Statuum territoriis exemptæ & Imperio incorporatæ; Reichs-Städte autem quæ à prima origine liberæ fuerunt. Attamen verissimum est in Constitutionibus Imperii freye Reichs-Städte & Reichs-Städte Synonimicè accipi & promiscuè poni, realem adeoque inter eas differentiam non esse; vid. *Reinck. l. 1. cl. 4. c. 20. num. 36. Wehner. voc.* Freye Reichs-Städte. non obstante copula (und) inter diversa poni solita. Est enim illa quid. omnino distinctionis nota, sed ratione qualitatum eidem subjecto competentium, non diversorum subjectorum. Tribuuntur sc. his Civitatibus quando in subscriptionibus Recessuum Freye und Reichs-Städte vocantur,

duo

duo diverſa prædicata, quod videl. Civitates 1. liberæ. 2. Imperii i. e. in Imperii Comitiis votum & ſeſſionem obtinentes ſint, non verò duæ diverſæ earundem conſtituuntur ſpecies. *Schuz. v. 1. D. 8. theſ. 22. l. B.*

2. Sunt autem *liberæ Imp. Civitates* in oppoſitione ad Civitates Municipales ſeu Provinciales, Land-Fürſten-Herren-Stådte/ nihil aliud, quam *Communitates Imperio immediatè ſubjecta, jure ſeſſionis & ſuffragii in Comitiis Imperii gaudentes.* Diſtinguuntur hac ipsâ deſcriptione ſatis clarè ac manifeſtè ab illis, quas Municipales diximus, quippe quæ immediatè Principi vel alii Imperii Ordini ſubditæ parent, Imperio autem & Imperatori mediatè, mediante ſcil. illo Statu, cui primò & immediatè parent, ſubſunt, proinde in Comitiis Imperii quoque locum non inveniunt. Quod autem diximus Civitates Imperiales Imperio & Imp. immediatè ſubjectas eſſe, & jure ſeſſionis ac ſuffragii in Comitiis Imp. gaudere, reſpectu Civium univerſorum collectivè ſumptorum in quantum cum Magiſtratu ſuo unum Corpus conſtituunt, atque perſonam quaſi civilem à ſingulis hominibus abſtractam conficiunt, ſive reſpectu totius Univerſitatis ſimul acceptæ intelligendum eſſe, pluribus monere ſuperfluum fuerit, cum ſatis conſtet, cives ſeorſim ſumptos, & ut ſingulos, inter immediatos referri minimè

posse, quia Senatui, tanquam Magistratui suo, cui etiam hoc respectu jurant, hactenus parent, eidemque collectas, onera & operas præstant; utcunque in corpore spectati non minus Cæsarem respiciant, & inde ei vel ejus nomine ipsius Commissariis pariter ac Senatus, ex nota consuetudine & observantiâ, (quæ quidem licet ab antiquis Francorum Regum & Impp. temporibus cum *Fritschio* non penitus deducenda veniat, satis tamen antiqua & à multis retrò seculis recepta,) homagium præstant, (quod tamen Lubeca ac Argentoratum recusat, notante, *Fritschio Elect. Jur. Publ. part. 2. c. 6.* quem ibi vide) rebus etiam civitatis majoribus pro statu Reipubl. adhibeantur. Id quod quoque innuit König Ferdinandi Resolution über den Religions-Frieden/ ap. *Goldast.* in Reichs-Satz. *p. 288.* Et inde Coloniensibus quibusdam civibus contra Senatum anno 1588. super Constit. Pac. Relig. Processus denegati, teste *Mindan. de Process. Camer. l. 1 c. 31.*

3. Cum verò Jus sessionis & suffragii in Comitiis ferendi sit potissima & quasi propria nota, imò essentialis forma, Status Imperii, & ejus indubitatò Civitates Imperiales sint participes (vid. *Instr. Pac. art. 8. §. tam in universal.* ubi ipsis votum decisivum antea à nonnullis disputatum disertè confirmatur, &, ut iis non minus, quàm cæteris Statibus Imp. competere debeat, disponitur, hinc

hinc vi *illius* §. ipsæ quoque admissionem ad simultaneam re & correlationem, sine qua se vix eo cum effectu gaudere ac potiri arbitrantur, urserunt, sed nondum tamen impetrarunt. vid. *Burgold. ad d. art. 8. Instr. Pac. p. 3. D. 10. num. 3. 4. Author.* der Grundfest. *p. 2. c. 6. Hagemeier. de Comit. cap 6. add. Limn. l. 7. c. 1. num. 46. seqq. ibique add. tom. 1. Bœcler. Not. Imp. l. 11. c. 3.)* non potest iis ullo modo denegari Status dignitas, & quæ ex mente *Strauchii Diss. 4. th. 22.* positâ qualitate Status ponitur, negatâ verò negatur, Territorialis Superioritas & Jurisdictio, Germ. Lands Hohe Obrigkeit / Lands-Obrigkeit / Lands Herrliche Bottmässigkeit ꝛc. dicta, cum sublimibus quæ ei cohærent juribus, cæteris Statibus Imperii competentibus. Etsi enim *Andr. Knichen.* tàm in *velitatione Apologeticâ*, quam in *Epopsi* nullum non moveat lapidem, ut Superioritatem territorialem eis adimat; sententia tamen ejus & veterum doctrinæ adversatur *(Gail. de Pac. Public. l. 1. c. 7. num. 11.)* & hodiè à plerisque improbatur (vid. post allegatos *Limn. l. 7. c. 1. num. 50. Schuz. vol. 1. D. 6. th. 8. l. E. & Disp. 8. th. 23. l. E. Wurmser. Ex. 3. concl. 17.)* & ipsâ experientiâ confutatur. Sufficere in præsens nobis debet publica Imperii decisio in *Transactione Osnabrugensi art. 8. §. tam in universalibus.* Ubi tamen notandum, quod, quoniam nonnulli, licet rem ipsam Ci-

vitatibus Imperialibus concedant, de nomine tamen Superioritatis Territorialis iis controversiam faciunt, cum hoc ipsum dignitatem regalem simul comprehendere ipsis videatur, *Instrumentum Pacis*, hac forsitan ex causa, ibi circumlocutione aliqua potius, quam ipso vocabulo Superioritatis Territorialis uti maluerit: Verba sunt hæc: *Iisque (Civitatibus Imperii) rata & intacta maneant regalia, vectigalia, reditus annui, libertates, privilegia confiscandi, collectandi & inde dependentia, aliaque jura ab Imperatore & Imperio legitimè impetrata vel longo usu ante hos motus obtenta, possessa & exercita, cum omnimoda Jurisdictione &c.* Sed cum de re constat, de vocabulis non est litigandum.

4. Nec quicquam contra hanc sententiam facit, quod quædam ratione certorum quorundam jurium, ex præscriptione vel conventione, Principibus nonnullis sint adstrictæ, (quemadmodum in Urbe Agrippina Sereniss. Electori Coloniensi competunt actus quidam meri Imperii, Duci Brunsuicensi in Goslaria jura quædam non vulgaria. Et Marchio Brandenburgensis ratione Burggraviatûs Norinbergæ, Dux Juliacensis Aquisgrani, Episcopi Spirensis, Wormatiensis & Augustanus in Civitatibus hujus nominis sua jura habent) Nam licet harum libertas in illis magis quam aliarum sit restricta, nihilo tamen

men minus salvum ipsis est & remanet Jus territorii. *Sixtin. de Regal. l. 1. c. 4. numer. 82.* Sunt enim omnes sibi in eo similes, quod sint Status & jure territorii gaudeant, sed quoad jura privilegia, & prærogativas multum inter eas est discriminis. vid. *Schuz. v. 1. D. 8. th. 24. Limn. tot. lib 7.* causam discriminis ex sequentibus *num. 8. & 9.* traditis facilè suspicari licebit.

5. De Origine libertatis Civitatum Imperii varie Dd. sentiunt. vid. *Burgold. p. 1. D. 21. m, 4. num. 12. 13.* Jam inde à Carolo M. (quem in quibusdam Saxoniæ urbibus Rolandi, sui ex sorore Bertha nepotis, statuam pro libertatis argumento in ejus honorē, ob res militiæ præclarè gestas, posuisse dicūt, sed error est intolerabilis. vid. *Conring. de Urbibus Germ. θ. 71. Strauch. Diss. Exot. 1. θ. ult. Burgold. p. 1. d. 21. m. 4. num. 22. ibique alleg. Goldastus. Gryphiander tract. de Stat. Rolandin. & Dn. Johan. Frider. Rhetii Disp. de Statuis Rolandin.* qui in multis à priorum recedit sententia.) eam nonnulli arcessere conantur cum *Wurmser. Ex. 18.* contra rerum Germanicarum fidem. Constat enim raras tum in Germaniâ Trans-Rhenanâ (alia sanè fuit Cis-Rhenanæ Romanis subjectæ conditio; Enimverò in illâ à Julii Cæsaris temporibus passim plurima à Romanis extructa sunt castella, urbesq; conditæ, quæ paulatim in insignem excreverunt

magnitudinem, ſicut in tractu Danubio atq; Alpibus interjecto, qui deinceps etiam Germaniæ accrevit, maturè celebri famâ urbes per Rhetiam, Vindeliciam, Noricum & Pannoniam floruerunt, ſed quæ una cum illis à Germanicis populis, qui Rheno & Danubio transgreſſo in Galliam omnem, Pannoniam, Vindeliciam & Noricum ſeſe effuderunt, aut vaſtatæ ſunt, aut penitus exciſæ, aut certè peſſimis modis mulctatæ, nec quicquam cum illâ cis Rhenum & Danubium à Germanis occupatâ in Francorum ditionem pervenerunt, familia Merovinga rerum potiente, priſtinum ſplendorem recuperarunt, aut in majorem amplitudinem excreverunt; licet autem paulo melior eas fortuna ſub familiâ Carolinga reſpexerit, eam tamen mox iterum fœda Normannorum & Ungarorum incurſiones admodum turbarunt) fuiſſe civitates, illasque villarum magis quam urbium nomine & ſpecie. Nam non potuere priſci Germani ob laxam vitæ libertatem ullo modo urbes ferre, ſed militiæ, venationi, ſegnius agriculturæ dediti, ſimplici gentium more in campis agrisque degere maluere. Poſtea autem per religionem Chriſtianam mitigati, & civilioris vitæ guſtu imbuti, illam morum feritatem paulatim exuerunt; & delicias ac ſecuritatem ſtruendis, muniendis-

endisque urbibus parandam circumspicere cœperunt.

6. Sed & innumera libertorum nihil proprii agri habentium copia, quæ, cum post introductam religionem Christianam multis in locis servitus exolesceret, aut laxior redderetur, succrevit, & vel imprimis, illæ Normannorum ac Ungarorum immanes & crudelissimæ in mediam Germaniam ultimis Carolinorum & Henrici Aucupis temporibus factæ irruptiones, urbium exstruendarum studium promoverunt. His enim obex ponendus erat, quod commodius fieri non poterat, quam urbibus exstructis. Quare Henricus Auceps summâ prudentiâ, pace ab iis ad novem annos receptâ, in patriâ muniendâ admodum vigilavit, & primus præ aliis urbibus struendis ac muniendis operam dedit, verè Theseus Germanicus, ut enim ille Athenienses, sic hic Saxones certè, si non & & alios Germanos, ex agro in urbes compulit. Auxit verò indubiè urbium numerum Principum ad tantas opes provectorum numerus, singulis, accenso æmulationis studio & mollioris vitæ cupidine, sibi urbes struentibus, rurestresque aut exteros, ut eò concederent, propositis immunitatibus invitantibus.

7. Incrementa porrò urbibus addidere fœdera mutuæ defensionis & commerciorum causa inita. Ex quibus nobilè præprimis

mis est id, quod ann. 1255. contraxere urbes Rheno adsitæ, cui etiam Principes aliquot adscripti, (vid. *Lehmann. l. 5. c. 92. Chron. Spir.*) & illud, quod vulgò vocant Hansicum sive Hanseaticum, cujus initium in ead. penè incidit tempora, tantæque quondam fuere vires, ut ipsis Regibus Sueciæ, Angliæ & Daniæ fieret formidabile. Etsi post annum 1500. ea societas tantùm non penitus corruit, tum quod minores urbes lucrum in solas majores redundare videntes passim desciscerent, tum quod aliæ quoque gentes Oceanum aut mare Balticum accolentes commercia frequentare cœperint, & sic ipsarum monopolium exspiraverit, unàque cum eo vires conciderint, ita ut nunc etiam ex octoginta & ultra Civitatibus, quibus ista constabat aliquando, non nisi tres, Lubecensis, Bremensis & Hamburgensis, rudera talis fœderis repræsentent, ac ne quidem spes de ejus restauratione supersit, ut apparet ex iis, quæ anno 1658. agitata fuerunt, reperiunturque apud *Lundorp. Contin. p. 8. l. 8. c. 173. seqq.* vide omninò latius originem, incrementa, statumque præsentem fœderis hujus memorabili opere recensentem *Joh. Angelium à Werdenhagen* & de Civitatum ac Urbium in genere origine *Conringium*.

8. Sic autem in Germania conditæ Civitates & urbes initio eâdem Imperii forma, qua

qua aliæ Imperii regiones, administrabantur. Duces nimirum vel Comites & Episcopi, hi Ecclesiasticâ, illi civili potestate, iis præfecti erant. Reliquæ numero paucæ Imperatoribus immediatè subjectæ remansere, *αὐτονομίαν* vel Superioritatem nullam habuere. Nam Imperatoribus eodem jure, quo cæteræ Principibus subditæ fuere, per Præfectos Imperiales, Reichs-Schultheissen / Reichs-Vögte / ab illis gubernatæ. Demum post Ottonum & partim etiam Henricorum tempora nonnullæ earundem laxiorem libertatem usurpare cœperunt, quod turbis intestinis agitati Impp. aut recens ad id fastigium evecti in ordinem eas redigere non possent, ultrò earundem favorem & subsidium privilegiis & immunitatibus concessis ambirent, vel etiam jam præstitam sibi operam illis remunerarentur, in refractarios Episcopos & Principes firmamento. Paulatim quoque sese liberarunt ab Advocatis & Præfectis Imperialibus. (*quos num postliminio reducere, denuoque constituere Imperatori jus fasque sit & expediat?* inter Dd. contentionis serra reciprocatur, affirmativam cum *Lucio Vero in nova Apocalypsi pro innocentia Cæsarum &c. Cons. 36. fol. 254. Speidelio voc.* Reichs-Städt/ *addit.* I. tuente. Negativam contra pluribus defendente *Dan. Heidero.* tr. von den Reichs-Vogtheyen *lit.* W. W. W. cui adstipulan-

pulantur *Myler. Archol. c. 22. Knipschild. l. 5. c. 3. Burgeld. p. 1. D. 23. membr. 4. num. 23.)* & sequentes Impp. videntes nonnullos Ordinum altius, quam Regno expediret, crevisse, & opibus suis contra ipsos abuti, effecerunt datis privilegiis, ut primariæ & potentiores urbes istorum potestati subductæ fuerint.

9. Ducum Franconiæ interitus etiam non paucis, quæ istis paruerunt, libertatem peperisse videtur. Nam qui postea titulos illos usurparunt Dominos non agnoverunt, cui rei vel hoc argumento est, quod per hunc terræ tractum frequentiores existant, quam in ulla alia Impperii parte. Denique non paucæ, quod juris in ipsas competiit Imperatori, Ducibus aut Episcopis, emptione, permutatione aut alio titulo redemerunt, aliis per vim id excussum, cujusque tituli iniquitas post per subsecutam transactionem purgata. Haud ergò simul omnes uno tempore, imò ne singulæ quidem uno momento; sed aliæ aliis temporibus, quædam citius, quædam serius, ac ne singulæ quidem urbes aliter, quam successu temporum libertatem suam consecutæ sunt, quædam pleniorem suis jam viventes legibus, suosque habentes Magistratus, judicia & Rempublic. in quibusdam supersunt quasi notæ quædam pristinæ subjectionis, quibus veteribus Dominis obno-

obnoxiæ manent. *Conring. d. differt. concl. 107. seqq. Hugo de Stat. reg. Germ. c. 1. num. 7. Burgold. 1. D. 27. membr. 4. Dn. Joh. Frider. Rhet. Disp de Statuis Reland. cap. 4. num. 20. seqq.* Quando primum ad Comitia vocari cœperint Civitates Imp. pariter controversum est. *v. Lamn. l. 7. c. 1. n. 48. & in addit. tom. 1. p. 117.* ubi Carolum IV. primum omnium Civitates liberas ad Comitia generalia vocasse contendit. Sed vid. *Lehman. Chron. Spir. lib. 4. c. 3. p. 281. Dn. Rhet. Disp. de Statu subditor. Imp. c. 2. num. 67.*

10. Hodierna regiminis Civitatum Imp. forma est vel Aristocratica, administratione penes pauciores, qui probitate, generis dignitate, virtutum gloria & Sapientia antecellunt, consistente; vel Democratica, civibus omnibus indistinctè imperantibus, non simul actu, sed potentia & alternatim, Optimatum vices Magistris Collegiorum, tribuum & centuriarum tenentibus, & civium universorum nomine nonnullis ex plebe vel populo & tribubus successive certis temporibus electis, cæterisque imperantibus; vel mixta, quæ in multis conspicitur.

11. Ratione Religionis Civit. Imperiales in puras & mixtas distinguuntur. Illæ dicuntur, in quibus una est religio Catholica vel Evangelica. Mixtæ in quibus utriusque religionis exercitium publicum viget. vid.

vid. *Rel. Pacif.* § Nachdem aber in vielen Freyen und Reichs-Städten. *Instr. Pac. art. 5.* Sunt etiam quædam illarum præ aliis publicis & solennibus Imperii negotiis expediendis assignatæ. Ita Francofurtum est locus destinatus Electioni Regis & Imperatoris Rom. German. zur Käyserl. Wahlstadt / Aquisgranum ejusdem coronationi inservit, Norinbergæ prima regalis curia i. e. prima Comitia adscripta. vid. *A. B. 28. §. 5. ibi Limn.* Dein quatuor vocantur außschreibende Städte / quia scil. cæteras ad Conventus suos Stad-Täge / quos quoties necessitas id expostulat, liberè instituere possunt. *Cap. Leop. art. 6.* eosque vel universales vel particulares cõscribunt & convocant, suntque Straßburg / Nürnberg / Franckfurt / Ulm.

12. Omnes autem in Comitiis Imperij Universalibus peculiarem & propriũ Senatum constituunt in duo Scamna, Rhenanum sc. & Suevicum, usitate potius, quam accuratè propter Circulum Francon. & Westphal. divisæ. Scamno Rhenano insident: Colonia Agrippina, Côln am Rhein / de qua v. *Limn. l. 7. c. 10. Oldenburger in Limn. Enucleat. lib. 4. c. 10. Gastel. de Stat. Europ. noviss. Publ. P. 6. c. 32. n. 15. seqq.* Aquisgranum, Aachen / vid. *Limn. 7. c. 2. & in addit. Knipschild. l. 3. c. 1. Oldenburg. Limn. Enucl. lib. 4. c. 2. Gastel. d. c. 32. num. 20. & 3. seqq.* Argentoratum, Straßburg / vid. *Limn.*

Limn.7. c.3. & Oldenburg.d. l. 4. cap.3. Knipschild.lib.3.c.3.& 51.Gastel.d.c.3.num.24. & 2.seqq. Lubeca. vid. *Limn.l. 7. c. 30. & in addit. Oldenburger. l.4. cap.34. & addit. 21. Knipschild. l. 3. c.32. Gastel.d. c.32. num. 27.& seqq. Casp. Sagittarii Historia Urbium Lubecæ, Hamburgi & Luneburgi.* Wormatia, Worms. *Limn.l.7.c.56. & addit. Oldenburger l.4. cap. 65. Knipschild. l.3. c. 62.* Spira, Speyr. *Lehmanni Chron.Spir. l.1. c. seqq. l. 4. cap.1. seqq. Limn.l.7.c.46.& in addit. Oldenvurg. l.4. c. 53. Knipschild. l.3. c. 50. Gastel.d.c.32.num.36. seqq.* Francofurtum ad Mœnum, Franckfort am Meyn/ *Limn.l.7.c.16.& addit. Oldenburg. l.4.c.17. Knipschild. l. 3.c. 14.* Hagenoa, Hagenaw. *Limn.l.7. c. 22. & in addit. Oldenburger. l.4.c. 24 Knipschild.lib.3. c. 21. Gastel. d. cap.32. num. 47. & seqq.* Colmaria, Colmar. *Limn.l.7.c.12. & addit. Oldenburger. in L. E. lib. 4. c.12. Knipschild. l.3. c. 9.* Selestadium, Schlettstadt. *Limn.l 7.c. 45. Knipschild. l.3.c. 48. Oldenburger.l. 4.c.52.* Sed hæ tres Civitates jam à Gallo detinentur. Goslaria, Goßlar. vid. *Limn.l.7.c.19.& addit. Oldenburger. l.4.c.20. Knipschild. l.3.c. 20. Gastel.d. c. 32. num.51.* Brema, Bremen. vid. *Limn.l.7.c.7. & addit. Knipschild. l.3.c.6. Burgoldens. ad I. P. p.3. Disc. 13. & ibi Franc. Irenici. Limn. Ennel. l.4.c.7. Gaßel.d. c.32. num.52. seqq.* Mülhusium, Mülhausen in Thüringen. *Limn.l.7.c.34.*

Olden-

Oldenburger. l. 4. c. 37. Knipschild. l. 3. c. 34. Nordhusa, Nordhausen in Thüringen. *Limn. l. 7. c. 37 Oldenburger. l. 4. c. 41. & addit. addit. 14. p. 191. it. p. 217. 221. & 223. Knipschild. l. 3. c. 36.* Weissenburgum Sebusiorum, Weissenburg im Waßgaw. vid. *Limn. l. 7. c. 52. Oldenburger. l. 4. c. 59. Knipschild. l. 3. c. 56.* Landavia sive Landavium, Landaw. *Limn. l. 7. c. 28. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 32. Knipschild. l. 3. c. 29. Gastel c. 32. num. 76.* Superius Ehenhemium, Ober-Ehenheim. vid. *Limn. tom. 4. ad l. 7. post cap. 38. p. 291. Knipscild. l. 3. c. 39. Oldenburger. l. 4. c. 43.* Cæsareo Montanum, Käysersberg *Limn. tom. 4. ad l. 4. cap. 34. Oldenburger. l. 4. c. 31. Knipschild. l. 3. c. 27.* Monasterium in S. Gregorii Valle, Münster in S. Gregorien Thale. *Limn. tom. 4. ad l. 7. c. 34. p. 264. Knipschild. l. 3. c. 38.* Roshemium, Roßheim *Limn. l. 4. ad l. 7. post c. 44. p. 337. Knipschild. l. 3. c. 45.* Turckhemium. *Limn. d. l. 4. ad l. 7. post c. 48. p. 251.* Sed & has sex Civitates jam Gallus detinet. Dortmunda Tremonium, Dortmund/ vid. *Limn. l. 7. c. 14. p. 222. Knipschild. l. 3. c. 12.* Fridberga. *Limn. l. 7. c. 17. Oldenburger l. 4. c. 18. & l. 2. c. 18. Knipschild. l. 3. c. 15. Gastel. c. 32. num. 83.* Wetzlaria, Wetzlar v. *Limn. l. 7. c.* Gelnhusa, Gelnhaussen. vid. *Limn. l. 7. c. 20. & in addit. Ennel. lib. 4. cap. 21. Knipschild. l. 3. c. 16.* Prætendit etiam hîc sessionem & votum Hervordia,

Her-

Hervord/ sed anno 1647. eam Elector Brandenb. ut membrum Comitatus Ravenspurgensis occupavit. vid. *Limn. Enucl. l. 4. c. 28. Lundorp. Cont. VI. l. 4. c. 146. & seqq. à pag. 706. usque ad p. 776.* it. Hamburgum contradicentibus Rege Daniæ ac Duc. Hollsat. *Oldenb. L. E. l. 4. c. 25. & addit. addit. 18. 19. 20. Gastel. cap. 32. num. 59. seqq.*

13. In *Scamno Suevico* consident: Ratisbona, Regenspurg. de qua vid. *Limn. l. 7. c. 39. & in addit. Enucl. l. 4. c. 46. Knipschild. l. 3. c. 43.* Augusta Vindelicorum, Augspurg. v. *Limn. l. 7. c. 4. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 4. Knipschild. l. 3. c. 3. Gastel. c. 32. num. 89. seq.* Norinberga, Nürnberg. vid. *Limn. l. 7. c. 35. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 39. Knipschild. l. 3. c. 38. Gastel. c. 32. num. 91.* Ulma, vid. *Limn. l. 7. c. 50. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 57. Knipschild. l. 3. c. 54.* Eslinga, vid. *Limn. l. 7. c. 15. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 16. Knipschild. l. 3. c. 13.* Reutlinga, vid. *Limn. l. 7. c. 42. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 49. Knipschild. l. 3. c. 44.* Nordlinga, vid. *Limn. l. 7. c. 36. Oldenburger. 4. c. 40. Knipschild. 3. c. 37.* Rotenburgum an der Tauber. vid. *Limn. 7. c. 43. & addit. Oldenburger. 4. c. 50. Knipschild. l. 3. c. 46.* Halla Suevorum, Schwäbisch Hall. vid. *Limn. 7. c. 24. & addit. Oldenburger. 4. c. 26. Knipschild. 3. c. 22.* Rothwila, vid. *Limn. 7. c. 40. Oldenburger. 4. c. 47. Knipschild. l. 3. c. 47.* Uberlinga. vid. *Limn. 7. c. 49.*

c. 49. Oldenburger. 4. c. 56. Knipschild. 3. c. 53. Heilbronna. vid. *Limn. 7. c. 25. & aad. Oldenburger. 4. c. 27. Knipschild. 3. c. 23.* Gemunda, Schwäbisch Gemünd. vid. *Limn. 7. c. 18. Oldenburger. l. 4. c. 19. Knipschild. 3. c. 17.* Memminga. vid. *Limn. 7. c. 33. Oldenburger. l. 4. c. 36. Knipschild. 3. c. 33.* Lindavia. vid. *Limn 7. c. 29. & addit. Oldenburger. 4. c. 33. Knipschild. 3. c. 31.* Dunkelspuhla. vid. *Limn. 7. c. 14. & addit. Oldenburger. 4. c. 14. Knipschild. 3. c. 11.* Biberacum, Biberach. vid. *Limn. 7. c. 8. & addit. Oldenburger. 4. c. 8. Knipschild. 3. c. 4.* Ravenspurgum. vid. *Limn. 7. c. 41. & addit. Oldenburger. 4. c. 48. Knipschild. 3. c. 42.* Svinfurtum. *Limn. 7. c. 47. & addit. Oldenburger. 4. c. 54. Knipschild. 3. c. 49.* Campidunum, Kempten. vid. *Limn. 7. c. 11. & addit. Oldenburger. 4. c. 11. Knipschild. 3. c. 28.* Winshemium. *Limn. 7. c. 55. Knipschild. l. 3. c. 61. Oldenburger. l. 4. c. 64.* Kauffbeura. *Limn. l. 7. c. 27. & addit. Oldenburger. l. 4. c. 30. Knipschild. l. 3. c. 26.* Wila, Weil. *Limn. l. 7. c. 53. add. & Oldenburger. l. 4. c. 62. Knipschild. 3. c. 58.* Wangena, Wangen. *Limn. 7. c. 51. Oldenburger. 4. c. 58. Knipschild. l. 3. c. 55.* Isna. vid. *Limn. tom. 4 ad l. 7. c. 26. p. 240. Knipscild. l. 3. c. 26.* Pfullendorff. *Limn. tom. 4. post cap. 38. p. 291.* Offenburgum. *Limn. l. 7. c. 38. & addit. Knipschild. l. 3. c. 40.* Leutkircha. *Limn. tom. 4. ad l. 7. c. 30. p. 249. Knipschild. 3. c. 30.* Wimpina, Wimpffen. *Limn. l. 7. c. 54.*

c.54. & addit. Knipschild, l.3.c.60. Oldenburger.l.4. c.63. Weissenburgum in Nordgoia, Weissenburg im Nordgaw. *Limn.t.4.ad l.7.c.52. Oldenburger.l.4. c.60. Knipschild. l.3.c.57. Gastel.c.32.num.120.* Gienga, Giengen. *Limn. tom.4.ad l.7.c.21. p.230. Oldenburger, 4. c.23. Knipschild.l.3. c.19.* Gengenbachium. *Limn. tom.4 ad l.7.c.21. Knipschild.l.3.c.19.* Zell am Hammerspach. *Limn. t.4.ad l.7.c.56. Knipschild l.3. c. ult.* Buchornia. *Limn.tom.4.ad l.7.c.9. Knipschild.3.c.8.* Ala, Alen. *Limn.l.7. c.5. Oldenburger. 4.c.5.Knipschild.l.3.c.3.* Buchovia, Buchaw am Feder-See. *Limn.tom.5. ad lib.7.cap.9. Enucl.4.c.9. Knipschild.3. c.7.* Bopfinga. *Limn.tom.4.ad l.7.c.38.Knipschild. l.3.c.5.*

14. Civitatibus Imp. liberis & iis oppositis Municipalibus seu Provincialibus nonnulli addunt mixtas, qualem esse dicunt Hamburgum. Sed cum in definitione illarum mirè varient Dd. nec uno modo, quid mixturam talem faciat, exponant, minimeque in Imp. Constit. ulla mixtio fundata, alii non sine ratione hoc civitatum genus rejiciunt, aut saltem tales dari negant. vid. *Burgold.p.1.D.21. n.4.n.19.20.21. Dn. Rhet.Disp. de Stat.Roland. c.4.num.25. & de Statu subd. Imp. c.3. num. 261.seq.* Rectius forsan dixeris Imperiales esse vel sine contradictione, vel non sine aliorum contradictione tales. Deinde Municipalium

alias Principum ſuorum nutui ad omnia obnoxias, alias verò multis immunitatibus ac privilegiis ornatas, imò nonnullas eò usque evectas, ut cum Imperialibus contendere audeant, quales Roſtochium, Wiſmaria, Hildeſia, Oſnabruga, Magdeburgum &c. quia tamen Imperio non immediatè ſubſunt, & jure Comitiorum Imperii deſtituuntur, in numerum Municipalium hactenus rectè referuntur.

CAPUT X.

De Statuum Imperii Poteſtate, ſeu Superioritate Territoriali in genere.

HActenus quidem conſideravimus Status Imperii & in genere & in ſpecie, quoad inſtituto noſtro ſatis eſſe exiſtimamus, illîc definiendo, hîc differentias eorum aliquanto ſpecialius excutiendo, nunc igitur juſtâ methodo ſection. prior. conformi progrediemur, Jura eorum quoq; viſuri. Cum verò duplex ſit Statuum Imp. reſpectus, unus ratione Imperii, ubi tanquam Optimates & Coimperantes, ſumæ Poteſtatis ſ. Majeſtatis participes ad gubernacula Imperii, vi ſtatus mixti, ſimul ſedent; alter ratione territoriorum ſuorum, in quibus ſunt Imperantes, & inſtar Regum, ſublimi jure, non tamen vera Majeſtate conſpi-

ſpicui, præfulgente ſuperioris Imperio, duplicia quoque ſunt eorum jura. Sed quæ priori reſpectu ipſis competant jura, ſectione priori ſatis explicatum eſt, ut opus haud videatur de his quicquàm amplius addere, præterquam quod *Lampadius p. 3. c. 3.* hæc iis, ut ſingulis, competere aſſerens, quidpiam alienum ab Ariſtocratiæ (de qua forma Imperii noſtri omninò quid participat) naturâ ſtatuiſſe videatur. Enimverò cum unam agnoſcamus Imp. noſtri *(ut totius)* Rempubl. una quoque Majeſtas ipſi tribuatur oportet, quæ, ſive ex toto, ſive pro parte ad Status ſpectet, ipſis collective ſumptis, adeoque non ut ſingulis competere cenſebitur. Nec eſt, quod inquias, ſi in ſingulis nulla potentia agendi eſt, neque à juncta illorum opera actio manare poterit; Poteſt enim ineſſe ſubjecto potentia, ſed tamdiu inefficax, donec ex conjunctione aliarum robur accipiat, cujusmodi in naturalibus eſt. v. g. potentia ad movendum ingens ſaxum. Hanc enim quæ in ſingulis invalida, ſi plures demum conferant, effectus ſequi poteſt, qni ideo non ut à ſingulis, ſed ut ab univerſis, non immeritò dicitur procedere; & ſequeretur alioqui ex oppoſita ratione illud abſurdum, quod nihil ab Univerſitate ſive Collegio quatenus tali fieri poſſet. De his ergò quæ poſteriori reſpectu habent, ſaltem diſpiciemus, in quibus quidem explicandis eò

brevioribus nobis esse licebit, quo majorem iis impendit operam B. Dn. *Nicol. Mylerus ab* Ehrenbach/ *absolutissimo tr. de Statibus Imperii*, qui ab omnibus facilè comparari potest, & legi omninò meretur.

2. Sunt hæc Statuum Jura partes potentiales Jurisdictionis sive Superioritatis Territorialis, quæ ut totum aliquod potestativum ex iis ceu pluribus partibus potestativis constat, & in unum concreta est, de qua proinde pauca præmittere, non adeò erit inconveniens. Est autem illa Summæ Potestatis genus quoddam analogum, quod & nomen arguit. Vocatur enim Superioritas Territorialis, Superioritas autem simpliciter dicta Summa Potestas civilis intelligitur. *Inst. Pac. Cæs. Gall. §. itemq́ dictus &c. 74.* In Statibus Imperii autem non simpliciter Superioritas, sed cum additamento, Superioritas territorialis vocatur. Adjectio igitur verbi *Territorialis* deminutionem quidem Summæ potestatis subindicare videtur. *Ludolph. Hugo de Statu region. Germ. cap. 2. num. 9.* Dicitur etiam hæc sublimis Statuum potestas, jus territorii, jus superioritatis, regalis superioritas, jus αὐτοκρατορείας analogicè scil. Jus Statuum Imperii regium. *Anton. Colero de Jure Imper. concl. 39. 40.* jus inferioris Majestatis, vel Majestas dependens dicitur, quanquam non sine causa contradictionem involvere videatur hæc appel-

pellatio *Sibrando Diß. de super. territor. posit.* 3. Aliis nomine omnimodæ Jurisdictionis, generalis dominii, & meri Imperii venit, quanquam propriè loquendo hi termini sint Juris Civilis, cum Jurisdictione Teritoriali quam Jus Civile nescit, utpote moribus introducta, nequaquam videantur esse confundendi. Germanicè vocatur die Lands-Fürstl. Obrigkeit/ die Landshohe-Obrigkeit/ die Lands-Hoheit und Herrligkeit/ die Ober-Herrligkeit/ oder Bottmässigkeit. vide post alios *Myler. de Stat. Imp. c. 36. n. 1.*

3. Definitio realis juris hujus territorialis Statuum Imperii non adeò est in promptu, maximè propter definiti (quod, ut dictum, genus analogicum est propter hominum dissensiones explicatu difficile) naturam. vid. *Ludolph. Hugo de Stat. reg. Germ. c. 3. n. 1.* Tentabimus vero numne dici queat esse *potestas summa Majestatis æmula, omnia, quæ ad regimen civile pertinent, complectens, Statibus Imperii sublimi jure, salva tamen Imperatoris, Imperiique Majestate, in territoriis suis competens.* Sunt equidem, qui absolutam Statibus Imp. in ditionibus suis regendis potestatem, veramque adeo Majestatem tribuunt. vid. *Joh. W. Relfendso, Heromontanus, tr. de summa Princip. German. potestate c. 3. Bernhard. Khône. Diss. de moderno Statu Electorum Sacri Imperii pag. 36. seqq.* ubi eam in specie Electoribus vindicat. Ast licet non inficiemur

mur, Ordinum Imperii in ditionum suarum administratione potestatē satis amplam esse, & aliquid è Summa potestate civili trahere, ac analogia quadam Summæ potestati civili respondere; attamen ut planè liberam & verè summam potestatem eos in ditionibus suis regendis habere concedamus, minimè à nobis impetrare possumus, ob vinculum, quo illos Imperio ac Cæsari, ex terrarum suarum ab Imperio descendentium, eòque casu contingente redeuntium feudali recognitione, ac Imperiali investitura, ad fidem & obsequia obstrictos novimus, vid. *Dn. Joh. Frid. Rhet. Disp. de Statu subdit. Imp. c. 2. §. 10. 11. Disp. de Secularisat. cap. 4. § 22. add. supra sect. 1. c. 9. num. 5. & 6. ac formulam Juramenti in Dn. Sam. Stryckii Exam. Jur. Feud. Append. num. 14, 15. 16.* Ordn deß Landfriedens zu Wormbs de *anno 1521. tit.* Handhabung deß Friedens ꝛc. *21.* §. Darauff befehlen wir allen und jeden obgeschriebenen/ Euch auch hiermit auß Römis. Käys. Macht/ bey den Eyden und Pflichten/die ihr Uns von deß Reichs wegē insonderheit gethan/ und bey dem Gehorsam/den ihr Uns als Röm. Käyser schuldig seyd/ auch bey Verlust aller Käys. Gnaden/ Privilegien und Rechten/ so ihr von Uns und dem Reich oder sonsten habt ꝛc. Agnoscit quoque hoc Vir Illustris V. L. von Seckendorff im Teutschen Fürsten Staat. *p. 2. c. 2. num. 1.* verb. das dannenhero ein Teutscher Fürst ꝛc. *& num. 2.* verb.

verb. daß eine Fürstl. Hoheit / nicht gar also absolut sey / sondern auff Käyserl. Majestät und das Heil. Reich ihren underthänigsten respect habe. Nec ipsos Status id diffiteri opinor. Sanè apertè id confessus est Mauritius Hassiæ Landgravius, inquiens: *Tria Studia Imperii ruinam procurare: Primum eorum, qui Caput Imperii nostri absolutum, non limitatum exoptant; Secundum eorum, qui libertatem Statuum deprimunt ut servire quā obedire malint; Tertium eorum, qui dictam Statuum libertatem ita extendunt, ut legibus quibuslibet Imperii soluti quàm ligati apparere malint.*

4. Nec quicquam dissentientibus opitulatur. 1. quod Principes in literis sive mandatis utantur inscriptione: Wir von GOttes Gnaden. vid. supra *sect. 1. c. 1. num. 14.* vel 2. tritum illud axioma: *Tantum quisque Status potest in suo territorio, quantum Imperator in Imperio*; cujus originem non ad *Castrensem* cum *Klock. vol. 3. Cons. 102.* referimus, sed cunabula ejus ad seculum 13. & D. Rudolphi I. Imperium cum *Hulder. Eyben. in Diss. de Orig. huj. dicti c. 8.* apud *Fritsch. vol. 2. D. 9.* rejicimus. Varias enim hoc recipit declarationes, quas vid. apud *Lud. Hugon. de Statu reg. Germ. c. 4. num. 9. 10. 11. Reinck. l. 1. cl. 5. c. 6. Knipschild. c. 1. num. 43. Ming. de super. territ. concl. 54. Klock. de contribut. c. 4. num. 304. seqq. Myler. de Stat. Imp. c. 14. numer. 11.*

seqq. Quibus adhibitis non adeò quidem est intolerabile, imprimis si cum *Franzk. l. 2. Resol. 15. n. 47.* ita formetur: *Principes &c. jure territoriali eandem ferè potestatem in territoriis suis habere, quam exercuerunt Cæsares in universo Imperio;* Quanquàm & alia ejus notet vitia *Bœcler. in N. S. R. I. l. 5. c. 2. num. 1. 2.* hoc tamen, quod à dissentientibus inde vult probari, evincit minimè. Aliis *Heromontani* argumentis abundè satisfactum est ab aliis. Vide modò breves Animadversiones, quæ sub nomine *Hunonis ab Hunenfeld Teutoburgii* extant, quarum verus Author *Conr. Sam. Schurtzfleisch.*

5. Distingui autem potest illa Statuum Imperii Superioritas & Jurisdictio territorialis 1. ratione subjecti in Superiorit. territorialem Ducum, Principum, Marchionum, Comitum &c. Die Landsfürstl. Gräffliche hohe Obrigkeit/ & liberarum Civitatum, die hohe Lands-Obrigkeit / Lands-Oberherrligkeit vulgò dictam. 2. ratione formæ vel est Monarchica, in Principatibus sc. & ubicunq; est penes unum; vel Aristocratica; vel Democratica, in Civitatibus scil. liberis Imperialibus, in quarum aliis penes Patritios & Optimates, in aliis verò penes Populum est superioritas. 3. tertio ratione exercitii in liberam & restrictam. Nonnulli enim Principum Imperii in territoriis suis de omnibus suo arbitratu statu-

ſtatuunt, ut Elector Palatinus, nullis in Palatinatu Electorali (aliàs enim & in Bipontino & in Neoburgico inveniuntur, teſte *Sprengero in Lucern. mod. Stat. Imp. c. 2. p. 221.*) Statibus Provincialibus exiſtentibus; alii autem de gravioribus negotiis ad totius regionis ſalutem ſpectantibus, nonniſi convocatis Comitiis, ex Ordinum Provincialium (Landſtånde) conſilio ſtatuere poſſunt, alibi rurſus majoris, alibi minoris ſunt authoritatis Ordines illi Provinciales, ſicq; neceſſitas eos ad conſultationes publicas vocandi, & aſſenſum illorum requirendi non ubique eſt æqualis, ſed tam pro negotiorum, quam regionum diverſitate variat. Pari modo Civitates Imperiales inæqualiter de hac ſuperioritate participant, & aliæ illarum magis, aliæ minus poteſtate exercendi illam gaudent. Quandoque etiam Statui uni jura quædam Regalia ex ſpeciali conceſſione vel præſcriptione in alterius Status competunt territorio, ſicque hujus poteſtas aliquo modo circumſcripta eſt, vid. ſupra *Capit. 5. circa finem.* 4. ratione durationis eſt vel tranſiens de perſona in perſonam per

{ Electionem } in Principatibus { Eccleſiaſticis;
{ Succeſſionem } { Secularibus;

vel permanens in Civitatibus ſcil. Imperii liberis.

6. Originem Superioritatis & Jurisdictionis

nis territorialis quod attinet, fuit illa ferè talis. Devictis à Carolo M. Primo Germanorum Imper. Hunnis, Alanis, præsertim Saxonibus, aliisve Imperii hostibus, Imperator ditionibus in Provinciæ formam redactis, ex numero militum Veteranorum, in exantlati laboris præmium, quosdam præfecit, ac nonnullos eorum Duces fecit, alios Palatii Comites, plerosque verò Comites in certo quodam districtu ordinavit, ut veluti Judices & Provinciæ Rectores Reip. in partibus sibi concreditis præessent *Limn. l. 4. c. 3. Pacif. à Lap. ad Monzamb. Disc. 4.* Sed erant tum adhuc hæc Ducum, ac Comitũ nomina tantùm nomina officiorum, muneris ac administrationis, ipsisq; minimè dominium quoddam in Provincias istas, & Regalia tribuebantur, verùm solùm Gubernatores sive administratores Provinciarum, & Regum ac Impp. ministri erant. *Christ. Lehman. Chron. Spir. l. 2. c. 21. 22. 23.* Successu autem temporis, subortis præsertim variis in Imperio turbis ac discordiis, Duces & Comites potentiores facti, turbis illis suffulti liberius sibi sumpserunt Imperium, & non amplius administratoria potestate contenti jure superioritatis commissas sibi Provincias vindicarunt, Imperatores ergò his ipsorum tum temporis Præfectis, ne spe ampliorum opum ac dignitatum acquirendarum totum pessundarent Imperium,

tium, colludentes cum ipſorum hoſtibus, præter adminiſtrationem illam dominium quoddam & jus ſuperioritatis in aſſignatas Provincias jure feudi concedere, ſicque hoc remedio ad præſtandam ſibi fidem devincire coacti fuere. Atque ita pedetentim hæc Principum &c. poteſtas magis magisque crevit, & ex temporalibus perpetuæ & patrimoniales Dignitates (ſub Ottone M. imprimis) factæ ſunt, adhucdum hodiè in qualitate iſta perdurantes. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 1. aph. 4. Pacif. à Lapid. ad Monzambano Diſc. 9. num. 2. Burgold. ad Inſtr. Pac. part. 1. Diſc. 20. membr. 2.*

7. Eccleſiaſticis (Epiſcopis ſcilic. Abbatibus &c.) à Carolo M. ejusque Succeſſoribus ex ſingulari devotione erga religionẽ & religioſos unà cum Secularibus Principibus ad Conſilia publica jam convocari ſvetis, indeque in ambitionem prolapſis, & illorum ad exemplum etiam Principatus, Comitatus ac fundos unà cum terrendi jure & poteſtate Seculari ambientibus, eadem Territ. Jurisdictio pariter ex Ottonis M. liberalitate primùm competere veriſimiliter cœpit. Dicitur enim ille Fratrem Brunonem, Epiſcopum Colonienſem, Lotharingiæ Ducatu ditaſſe. Hoc autem Ottonis M. exemplum cæteri dein Imperatores certatim amplexi ampliſſima territoria Clericis, non tàm religionis, quàm poten-

tentiæ ſuæ firmandæ ſtudio, conceſſerunt. Ne verò provinciæ, quæ Imperio debebantur, ab eodem penitus divellerentur, & Eccleſiæ incorporarentur, Jurisdictione potiſſimum Eccleſiaſticâ Calixto II. Papæ ab Henrico V. (ut Pontificii contendunt) conceſſâ, recognitionem eorum ab Imperio more Principum Secularium requirere voluerunt. vid. *Burgold. p. 1. D. 20. membr. 1.* Civitates autem Imperiales eam diu poſt Principes & Status reliquos ſucceſſivè acquiſiverunt. vid. *c. 9. n. 8. 9.*

8. Cauſa ejus eſt Imperator, quatenus juxta leges Imperii publicas adhibito, quorum op⁹ eſt, conſenſu. (*v. Capit. Leop. a. 44. ſup. c. 1.*) alicui jus Status & territorii concedit; Conſtituitur enim atq; acquiritur Jus ſublime territorii primò inveſtiturâ ab Imperatore Imperii nomine jure feudi factâ. *Schuz. v. 1. D. 6. t. 8 lit. A.* quæ tamen de feudis Imperio apertis (ut quæ, Electoratibus exceptis, juxta *Capit. Ferd. IV. & Leopold. I. art. 30.* ad labeſcentis Imperii vires nonnihil reſtaurandas, in bona Imperii patrimonialia convertenda) haud facilè amplius, nec cum fit, unquàm ſine Imperii aut ad minimum Electorum conſenſu, fieri debet. vid. *ſect. 1. c. 23. n. 10.* Quomodo *vero an cumulativè vel privativè hac inveſtitura Jurisdictionem territorialem in Status tranſire faciat? à nonnullis quæritur:* Quamvis autem *Reincking. l. 1. cl. 5. c. 7. per tot.* multa, quæ Statibus Jurisdictionem privativè conceſ-

ſam

ſam comprobant, collegerit. Econtra verò *Mynſing. 6. O. 9. Bocerus de inveſt. feud. cap. 3. num. 100.* non privative, ſed cumulativè eam tranferri pluribus probent; attamen Neoterici ferè eò inclinant, quod nec privativè, nec cumulative, ſed ſubordinatè Statibus competat. v. *Ioh. Simon. de Superior. territ. cap. 5. num. 2.* Sed cave, ne hinc inferas: Ergo Imperatore in territoriis Statuum præſente Juriſdictionem illorum quieſcere, apertè enim huic refragatur *Ord. Cam. p. 2. t. 1. pr. & tit. 5.* §. und ſoll ſonſt ꝛc. Et quamvis Imperatori ad finesCivitatis Imperialis appropinquanti in ſignum reverentiæ claves offerri ſoleant, id tamen magis eſt voluntatis, quam neceſſitatis, & an alii Status v. c. Principes &c. idem ipſo adventante faciant vel facturi unquam ſint, dubito; Nec ſolet Cæſar Reſervatis ſuis in territoriis Statuum in eorundem uti præjudicium. vid. *ſect. 1. cap. 7. n. 2.*

9. Secundò acquiritur Juriſdictio & Superioritas territorialis immemoriali præſcriptione, quæ Juriſconſultis *Vetuſtatis* nomine venit in *l. 1. in fin. l. 2. pr. l. ultim. de aq. & aq. pluv. arc.* & non tantùm inter unius Imperii cives, ſed inter ipſos quoque populos liberos jure Gentium locum habet, tradente *Grotio 2. de I. B. & P. 4.* vid. *Reinking. l. 1. Cl. 5. c. 1. n. 24. Schuz. v. 1. D 6. th. 8. lit. D. Ludolph. Hugo c. 6. num. 25.* ubi *num. ſeq. 26.* quædam ano-

notavit de natura hujus præscriptionis, quam perperam nonnulli (vid. *Struv. Ex. 43. th. 23. ibi alleg.*) cum præscriptione centenariâ confundunt, ut etiam ostendit *Carpz. p. 2. c. 1. d. 7. Faber lib. 7. tit. 13. d. 2.* Tertius modus acquirendi Jurisdict. & Superioritatem Territorialem est Electio & Postulatio in Statibus Ecclesiasticis conspicua.

10. Quartus ad Principes tantùm Seculares, Comites item ac Barones pertinens, vulgò constituitur Successio, per quam tamen non tam acquiritur, quàm acquisita in Successores transmittitur, sic ut primò quidem descendentes masculi, in infinitum, servatâ tamen graduum prærogativa, adeoque primùm filii vocentur, & quidem æqualiter omnes. vid. *Myler. de Statibus Imper. c. 23.* nisi jus primogenituræ, quod singulariter ad vires Provinciarum conservandas conducit, fuerit alicubi vel Lege Publica, (ut in Electoratibus *A. B. c. 7.*) vel pacto, vel consuetudine (ut in Archi-Ducatu Austriæ, Ducatu Bavariæ, (ante devolutum quoque ad ipsum Electoratum) Ducatu Brunsuicensi ditionis ac lineæ Wolffenbitelicæ, Palatinatu diversarum linearum, Ducatu Würtenbergensi, Megapolitano, Landgraviatu Hassiæ, tàm lineæ Darmstadinæ, quàm Cassellanæ &c. v. *Georg. Henric. Springsfeld. de Apanagio c. 3. num. 43. & seqq. Myler. de Statib. Imp. c. 21. num. 3.*) intro-

troductum ac receptum; tum enim Primogenitus solus paternarum ditionum heres est, fratribus de portione commoda ad alendum prospicere obstrictus. vid. modò cit. *Autbores* & *Wilb. Leiseri Disput. de Apanagio* apud *Fritsch. vol. 3. Exerc. Jur. Publ. 9. Joh. Frid. Rhetii Disputat. de Jure Portion. alimentaria.* Deficientibus autem descendentibus secundò non ascendentes, sed agnati ex latere, in infinitum, secundum graduum prærogativam veniant. vid. *Struv. Synt. Jur. Fend. c. 9 th. 6. 7.* Tota familia extincta, nisi antea in hunc casum ex conventione hæredes sint quæsiti, per *Pactum Confraternitatis*, (*quod est conventio duarũ pluriumve illustrium familiarum, ad hoc, ut una familia quoad heredes masculos extincta, altera superstes in bona & Principatus defuncta succedat, inita, Imperatoris autboritate roborata*; & dividitur 1. in *Universale*, quo de omnibus paciscentium Principatibus, ac universo illorũ patrimonio disponitur; & *Particulare*, quod super certo duntaxat Principatu (si plures teneant) aut de certa Principatus & bonorum parte initur. Estque rursus vel ex utroque latere universale aut particulare, vel universale ex uno, particulare ex altero. 2. *In ambilaterale*, quo ab utraque familia idem finis, sucessio scil. alterà earum extinctâ, intenditur; *& unilaterale*, quale fuit pactum Marchionum Brandenbur-

ctionem Status Imperii esse, seque adeò hæc duo ad invicem instar relatorum habere, ut posita vel negata qualitate Status ponatur vel negetur Jus territoriale & vice-versa, cum Nobil. Dn. *Strauchio Diss. Ex. 4. th. 22.* & existimamus. add. *Diss. de Statut. à Summo Principe. th. 7. Ludolph. Hugo c. 5 num. 5. 6.*

13. Passivè & materialiter Ordinum Imperii (quibus activè & formaliter inest) cohæret ditionibus, quæ à terrendo Territoria, unde & ipsa Superioritas Territorialis denominatur, vocantur. Constituunt autem singula Statuum Territoria per se peculiare aliquod corpus civile, Imperio tamen insitum, peculiari regimine civili, Reip. communi totius Imperii tamen subjuncto, administrandum. Hincque *Ludolph. Hugo c. 2 n. 1.* territoriũ etiam describit, esse partem Imperii loco distinctã, ad hoc, ut peculiari regimine civili Reip. coṁuni subjuncto administretur. Est autem ejusmodi territorium interdum unius in solidum, interdùm pluribus unius familiæ simul aut successivè regentibus commune, iterumque vel Seculare vel Ecclesiasticum. Quicquid verò sub ambitu territorii alicujus continetur, Domini territorii Superiotati subesse creditur, nisi contrarium doceatur vid. *Myler. de Stat. Imp. c. 37. Fritsch. Fascic. Axiom. Jur. Jubl. circa init.*

14. Effectus Superioritatis Territorialis in ge-

in genere hic eſt, quod per eam Dominus territorii ſit quaſi Imperator in ſuo territorio, ejusque perſonam ibi repræſentet, non identitate poteſtatis ſpecifica, ſed analogia quadam & proportione, ut *Dn. Strauch* loquitur, & in eo tantum poſſit, quantum Imperator poteſt in Imperio univerſo, intellige ſub prioribus declarationibus, in iis, quæ ab Imperatoribus communicata, non in Reſervatis, nam quamvis multa ac magna jura Statibus ſint communicata, majora tamen Imperatori ad ſplendorem, majeſtatem & authoritatē ſunt reſervata, quæ adeò iis uſurpare, ac tangere non licet. In ſpecie verò ſeſe exerit in Juribus & actibus Jurisdictionalibus, qui ſecundum quosdā illam ut effectus ſuam cauſam ſequuntur, ſecundum alios verò partes ejus potentiales ſunt, ex quibus, ceu pluribus operandi facultatibus, ipſa quaſi in unum quoddā poteſtativum concreſcit & illarū reſpectu totum poteſtativū dicitur. Pertinent huc actiones & judicia, quibus de jure territorii diſceptatur, quæq; pro juribus inde cōpetentibus vindicandis, vel libertate territorii contra injuſtos talium jurium uſurpatores tuenda competunt, de quibus videatur *Ludolph. Hugo c. 6. num. 29. 30.*

15. Modi amittendi ſuperioritatē ſunt 1. mors naturalis omnium ſucceſſorum, quâ feudum Imperiale, exceptis Electoratibus, Imperio incorporatur. 2. Mors Civilis ac

seqq. Quibus adhibitis non adeò quidem est intolerabile, imprimis si cum *Franzk. l. 2. Resol. 15. n. 47.* ita formetur: *Principes &c. jure territoriali eandem ferè potestatem in territoriis suis habere, quam exercuerunt Cæsares in universo Imperio*; Quanquàm & alia ejus notet vitia *Bœcler. in N. S. R. I. l. 5. c. 2. num. 1. 2.* hoc tamen, quod à dissentientibus inde vult probari, evincit minimè. Aliis *Heromontani* argumentis abundè satisfactum est ab aliis. Vide modò breves Animadversiones, quæ sub nomine *Hunonis ab Hunenfeld Teutoburgii* extant, quarum verus Author *Conr. Sam. Schurtzfleisch.*

5. Distingui autem potest illa Statuum Imperii Superioritas & Jurisdictio territorialis 1. ratione subjecti in Superiorit. territorialem Ducum, Principum, Marchionum, Comitum &c. Die Landsfürstl. Gräffliche hohe Obrigkeit/ & liberarum Civitatum, die hohe Lands-Obrigkeit / Lands-Oberherrligkeit vulgò dictam. 2. ratione formæ vel est Monarchica, in Principatibus sc. & ubicunq; est penes unum; vel Aristocratica; vel Democratica, in Civitatibus scil. liberis Imperialibus, in quarum aliis penes Patritios & Optimates, in aliis verò penes Populum est superioritas. 3. tertio ratione exercitii in liberam & restrictam. Nonnulli enim Principum Imperii in territoriis suis de omnibus suo arbitratu

statu-

ſtatuunt, ut Elector Palatinus, nullis in Palatinatu Electorali (aliàs enim & in Bipontino & in Neoburgico inveniuntur, teſte *Sprengero in Lucern. mod. Stat. Imp. c. 2. p. 221.*) Statibus Provincialibus exiſtentibus; alii autem de gravioribus negotiis ad totius regionis ſalutem ſpectantibus, nonniſi convocatis Comitiis, ex Ordinum Provincialium (Landſtände) conſilio ſtatuere poſſunt, alibi rurſus majoris, alibi minoris ſunt authoritatis Ordines illi Provinciales, ſicq; neceſſitas eos ad conſultationes publicas vocandi, & aſſenſum illorum requirendi non ubique eſt æqualis, ſed tam pro negotiorum, quam regionum diverſitate variat. Pari modo Civitates Imperiales inæqualiter de hac ſuperioritate participant, & aliæ illarum magis, aliæ minus poteſtate exercendi illam gaudent. Quandoque etiam Statui uni jura quædam Regalia ex ſpeciali conceſſione vel præſcriptione in alterius Status competunt territorio, ſicque hujus poteſtas aliquo modo circumſcripta eſt, vid. ſupra *Capit. 5. circa finem.* 4. ratione durationis eſt vel tranſiens de perſona in perſonam per

Electionem	in Principatibus	Eccleſiaſticis;
Succeſſionem		Secularibus;

vel permanens in Civitatibus ſcil. Imperii liberis.

6. Originem Superioritatis & Jurisdictionis

nis

nis territorialis quod attinet, fuit illa ferè talis. Devictis à Carolo M. Primo Germanorum Imper. Hunnis, Alanis, præsertim Saxonibus, aliisve Imperii hostibus, Imperator ditionibus in Provinciæ formam redactis, ex numero militum Veteranorum, in exantlati laboris præmium, quosdam præfecit, ac nonnullos eorum Duces fecit, alios Palatii Comites, plerosque verò Comites in certo quodam districtu ordinavit, ut veluti Judices & Provinciæ Rectores Reip. in partibus sibi concreditis præessent *Limn. l. 4. c. 3. Pacif. à Lap. ad Monzamb. Disc. 4.* Sed erant tum adhuc hæc Ducum, ac Comitũ nomina tantùm nomina officiorum, muneris ac administrationis, ipsisq; minimè dominium quoddam in Provincias istas, & Regalia tribuebantur, verùm solùm Gubernatores sive administratores Provinciarum, & Regum ac Impp. ministri erant. *Christ. Lehman. Chron. Spir. l. 2. c. 21. 22. 23.* Successu autem temporis, subortis præsertim variis in Imperio turbis ac discordiis, Duces & Comites potentiores facti, turbis illis suffulti liberius sibi sumpserunt Imperium, & non amplius administratoria potestate contenti jure superioritatis commissas sibi Provincias vindicarunt, Imperatores ergò his ipsorum tum temporis Præfectis, ne spe ampliorum opum ac dignitatum acquirendarum totum pessundarent Imperium,

rium, colludentes cum ipsorum hostibus, præter administrationem illam dominium quoddam & jus superioritatis in assignatas Provincias jure feudi concedere, sicque hoc remedio ad præstandam sibi fidem devincire coacti fuere. Atque ita pedetentim hæc Principum &c. potestas magis magisque crevit, & ex temporalibus perpetuæ & patrimoniales Dignitates (sub Ottone M. imprimis) factæ sunt, adhucdum hodiè in qualitate ista perdurantes. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 1. aph. 4. Pacif. à Lapid. ad Monzambano Disc. 9. num. 2. Burgold. ad Instr. Pac. part. 1. Disc. 20. membr. 2.*

7. Ecclesiasticis (Episcopis scilic. Abbatibus &c.) à Carolo M. ejusque Successoribus ex singulari devotione erga religionē & religiosos unà cum Secularibus Principibus ad Consilia publica jam convocari svetis, indeque in ambitionem prolapsis, & illorum ad exemplum etiam Principatus, Comitatus ac fundos unà cum terrendi jure & potestate Seculari ambientibus, eadem Territ. Jurisdictio pariter ex Ottonis M. liberalitate primùm competere verisimiliter cœpit. Dicitur enim ille Fratrem Brunonem, Episcopum Coloniensem, Lotharingiæ Ducatu ditasse. Hoc autem Ottonis M. exemplum cæteri dein Imperatores certatim amplexi amplissima territoria Clericis, non tàm religionis, quàm poten-

tentiæ ſuæ firmandæ ſtudio, conceſſerunt. Ne verò provinciæ, quæ Imperio debebantur, ab eodem penitus divellerentur, & Eccleſiæ incorporarentur, Jurisdictione potiſſimum Eccleſiaſticâ Calixto II. Papæ ab Henrico V. (ut Pontificii contendunt) conceſſâ, recognitionem eorum ab Imperio more Principum Secularium requirere voluerunt. vid. *Burgold. p. 1. D. 20. membr. 1.* Civitates autem Imperiales eam diu poſt Principes & Status reliquos ſucceſſivè acquiſiverunt. vid. *c. 9. n. 8. 9.*

8. Cauſa ejus eſt Imperator, quatenus juxta leges Imperii publicas adhibito, quorum op⁹ eſt, conſenſu. (*v. Capit. Leop. a. 44. ſup. c. 1.*) alicui jus Status & territorii concedit; Conſtituitur enim atq; acquiritur Jus ſublime territorii primò inveſtiturâ ab Imperatore Imperii nomine jure feudi factâ. *Schnz. v. 1. D. 6. t. 8. lit. A.* quæ tamen de feudis Imperio apertis (ut quæ, Electoratibus exceptis, juxta *Capit. Ferd. IV. & Leopold. l. art. 30.* ad labeſcentis Imperii vires nonnihil reſtaurandas, in bona Imperii patrimonialia convertenda) haud facilè amplius, nec cum fit, unquàm ſine Imperii aut ad minimum Electorum conſenſu, fieri debet. vid. *ſect. 1. c. 23. n. 10.* Quomodo *vero an cumulativè vel privativè hac inveſtitura Jurisdictionem territorialem in Status tranſire faciat? à nonnullis quæritur:* Quamvis autem *Reincking. l. 1. cl. 5. c. 7. per tot.* multa, quæ Statibus Jurisdictionem privativè conceſ-

ſam

ſam comprobant, collegerit. Econtra verò *Mynſing. 6. O. 9. Bocerus de inveſt. feud. cap. 3. num. 100.* non privative, ſed cumulativè eam tranferri pluribus probent; attamen Neoterici ferè eò inclinant, quod nec privativè, nec cumulative, ſed ſubordinatè Statibus competat. v. *Ioh. Simon. de Superior. territ. cap. 5. num. 2.* Sed cave, ne hinc inferas: Ergo Imperatore in territoriis Statuum præſente Juriſdictionem illorum quieſcere, apertè enim huic refragatur *Ord. Cam. p. 2. t. 1. pr. & tit. 5. §.* und ſoll ſonſt ꝛc. Et quamvis Imperatori ad fines Civitatis Imperialis appropinquanti in ſignum reverentiæ claves offerri ſoleant, id tamen magis eſt voluntatis, quam neceſſitatis, & an alii Status v. c. Principes &c. idem ipſo adventante faciant vel facturi unquam ſint, dubito; Nec ſolet Cæſar Reſervatis ſuis in territoriis Statuum in eorundem uti præjudicium. vid. *ſect. 1. cap. 7. n. 2.*

9. Secundò acquiritur Juriſdictio & Superioritas territorialis immemoriali præſcriptione, quæ Juriſconſultis *Vetuſtatis* nomine venit in *l. 1. in fin. l. 2. pr. l. ultim. de aq. & aq. pluv. arc.* & non tantùm inter unius Imperii cives, ſed inter ipſos quoque populos liberos jure Gentium locum habet, tradente *Grotio 2. de I. B. & P. 4.* vid. *Reinking. l. 1. Cl. 5. c. 1. n. 24. Schuz. v. 1. D 6. th. 8. lit. D. Ludolph. Hugo c. 6. num. 25.* ubi *num. ſeq. 26.* quædam anno-

notavit de natura hujus præscriptionis, quam perperam nonnulli (vid. *Struv. Ex. 43. th. 23. ibi alleg.*) cum præscriptione centenariâ confundunt, ut etiam ostendit *Carpz. p. 2. c. 1. d. 7. Faber lib. 7. tit. 13. d. 2.* Tertius modus acquirendi Jurisdict. & Superioritatem Territorialem est Electio & Postulatio in Statibus Ecclesiasticis conspicua.

10. Quartus ad Principes tantùm Seculares, Comites item ac Barones pertinens, vulgò constituitur Successio, per quam tamen non tam acquiritur, quàm acquisita in Successores transmittitur, sic ut primò quidem descendentes masculi, in infinitum, servatâ tamen graduum prærogativa, adeoque primùm filii vocentur, & quidem æqualiter omnes. vid. *Myler. de Statibus Imper. c. 23.* nisi jus primogenituræ, quod singulariter ad vires Provinciarum conservandas conducit, fuerit alicubi vel Lege Publica, (ut in Electoratibus *A. B. c. 7.*) vel pacto, vel consuetudine (ut in Archi-Ducatu Austriæ, Ducatu Bavariæ, (ante devolutum quoque ad ipsum Electoratum) Ducatu Brunsuicensi ditionis ac lineæ Wolffenbitelicæ, Palatinatu diversarum linearum, Ducatu Würtenbergensi, Megapolitano, Landgraviatu Hassiæ, tàm lineæ Darmstadinæ, quàm Cassellanæ &c. v. *Georg. Henric. Springsfeld. de Apanagio c. 3. num. 43. & seqq. Myler. de Statib. Imp. c. 21, num. 3.*) in-

tro-

troductum ac receptum; tum enim Primogenitus solus paternarum ditionum heres est, fratribus de portione commoda ad alendum prospicere obstrictus. vid. modò cit. *Autheres* & *Wilh. Leiseri Disput. de Apanagio* apud *Fritsch. vol. 3. Exerc. Jur. Publ. 9. Joh. Frid. Rhetii Disputat. de Jure Portion. alimentaria.* Deficientibus autem descendentibus secundò non ascendentes, sed agnati ex latere, in infinitum, secundum graduum prærogativam veniant. vid. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 9 th. 6. 7.* Tota familia extincta, nisi antea in hunc casum ex conventione hæredes sint quæsiti, per *Pactum Confraternitatis*, (*quod est conventio duarũ pluriumve illustrium familiarum, ad hoc, ut una familia quoad heredes masculos extincta, altera superstes in bona & Principatus defuncta succedat, inita, Imperatoris autheritate roborata*; & dividitur 1. in *Universale*, quo de omnibus paciscentium Principatibus, ac universo illorũ patrimonio disponitur; & *Particulare*, quod super certo duntaxat Principatu (si plures teneant) aut de certa Principatus & bonorum parte initur. Estque rursus vel ex utroque latere universale aut particulare, vel universale ex uno, particulare ex altero. 2. *In ambilaterale*, quo ab utraque familia idem finis, sucessio scil. alterâ earum extinctâ, intenditur; & *unilaterale*, quale fuit pactum Marchionum Brandenbur-

gensium cum Ducibus Pomeraniæ antequàm an. *1571* fieret ambilaterale. De qualibus pactis successoriis extat *Differt. Ritteri ap. Arum. vol.1.I.P.D.22. & Joh. Casparis Guttich* ap. *Seyfart. in Nucleo Discurs. hact. in I. P. editor p. m. 722.* ut & in specie *de Confratern. Saxo-Hassiaca Benedicti Carpzovii)* ad Imperium Principatus, Ducatus &c. redit.

11. Subjectum Jurisdictionis Territorialis constituunt Status Imperii omnes, tam Ecclesiastici (quatenus sunt territoriorum, quæ ab Imperio immediatè tenent, domini) quàm Seculares, sed hac cum differentia, quod hi territorium cum jure territoriali tanquàm patrimoniale in liberos transmittant, non illi; etiam Civitates Imperiales. vid. *Instr. Pac. art. 5. §. 11. in pr. & art. 8. §. tam in Universalibus &c. Reinking. l. 1. cl. 5. c. 5. num. 5. & seqq. Knipschild. de Civit. Imp. l. 2. c. 4. num. 7. seqq. Limn. l. 7. c. 1. num. 50.* & quamvis non omnes æquè de illa superioritate participent, inde tamen non licet inferre eas, quarum potestas aliquo modo circumscripta, penitus non esse Status, nec ullam planè Jurisdictionem territorialem possidere. *Num autem Civitates Imp. jure superioritatis reali tantùm gaudeant, an personali insimul?* quæri solet: Posterius affirmare videntur *Lampad. P. 3 c. 14. num. 25. Burgold. p. 3. Disc. 10. n. 1.* Prius contra amplectuntur *Mingius de Superior. territ.*

c. 3. concl. 44. Stephani de Jurisdict. l. 2. part. 2. c. 1. num. 63. Recker l. 3. c. 9. §. 3. Schüz. v. 1. D. 6. th. 10. l. D. Nos Superioritatem territorialem unam esse existimamus, quæ ratione objectorum eadem, sive illam Dux vel Princeps, sive Comes, sive Civitas Imperialis exerceat, pro subjecti verò diversitate eam diversas sortiri appellationes, ita, ut cum additam, in Principe dicatur die Fürstliche/ in Comite die Gräffliche/ in Civitate nudè Hohe Obrigkeit.

12. Tribuit eandem quoque Civitatibus mixtis, quæ sibi quod Regalia & privilegia quædam ab Imperatore concessa Jus Civitatum Imperialium vindicare conantur, tametsi constet, easdem quoad cætera reverà Principi alicui Imperii subjectas esse; item Collegiis Canonicorum & Canonissarum, qui quæve immediatè Cæsari & Imperio in civilibus parent, German. Frey- Käys. Stiffter/ qualia dicit esse Collegium Canonicorum Bruxellæ in Preurhein/ Canonissarum in Burgscheid/ juxta Aquisgranum; Nobilibus Imperii Immediatis, necnon Burggraviis Ganerbiorum & Commendatoribus Ordinis Teutonici immediatè Imperio parentibus, licet Status non sint, *Schuzius v. 1. D. 6. th. 10. lit. F. G. H* cum aliis. Quibus tamen calculũ nostrum addere non possumus, quia insignia Status his, qui eâ pollere concupiscunt, competere oportere, & Superioritatem territorialem propriam affe-

Kkk 2 ctio-

ctionem Status Imperii esse, seque adeò hæc duo ad invicem instar relatorum habere, ut posita vel negata qualitate Status ponatur vel negetur Jus territoriale & vice-versa, cum Nobil. Dn. *Strauchio Diss. Ex. 4. th. 22.* & existimamus. add. *Diss. de Statut. à Summo Principe. th. 7. Ludolph. Hugo. c. 5 num. 5. 6.*

13. Passivè & materialiter Ordinum Imperii (quibus activè & formaliter inest) cohæret ditionibus, quæ à terrendo Territoria, unde & ipsa Superioritas Territorialis denominatur, vocantur. Constituunt autem singula Statuum Territoria per se peculiare aliquod corpus civile, Imperio tamen insitum, peculiari regimine civili, Reip. communi totius Imperii tamen subjuncto, administrandum. Hincque *Ludolph. Hugo c. 2 n. 2.* territoriũ etiam describit, esse partem Imperii loco distinctã, ad hoc, ut peculiari regimine civili Reip. cõmuni subjuncto administretur. Est autem ejusmodi territorium interdum unius in solidum, interdùm pluribus unius familiæ simul aut successivè regentibus commune, iterumque vel Seculare vel Ecclesiasticum. Quicquid verò sub ambitu territorii alicujus continetur, Domini territorii Superiotati subesse creditur, nisi contrarium doceatur vid. *Myler. de Stat. Imp. c. 37. Fritsch. Fascic. Axiom. Jur. Jubl. circa init.*

14. Effectus Superioritatis Territorialis in ge-

in genere hic eſt, quod per eam Dominus territorii ſit quaſi Imperator in ſuo territorio, ejusque perſonam ibi repræſentet, non identitate poteſtatis ſpecifica, ſed analogia quadam & proportione, ut *Dn. Strauch* loquitur, & in eo tantum poſſit, quantum Imperator poteſt in Imperio univerſo, intellige ſub prioribus declarationibus, in iis, quæ ab Imperatoribus communicata, non in Reſervatis, nam quamvis multa ac magna jura Statibus ſint communicata, majora tamen Imperatori ad ſplendorem, majeſtatem & authoritatẽ ſunt reſervata, quæ adeò iis uſurpare, ac tangere non licet. In ſpecie verò ſe ſe exerit in Juribus & actibus Jurisdictionalibus, qui ſecundum quosdã illam ut effectus ſuam cauſam ſequuntur, ſecundum alios verò partes ejus potentiales ſunt, ex quibus, ceu pluribus operandi facultatibus, ipſa quaſi in unum quoddã poteſtativum concreſcit & illarũ reſpectu totum poteſtativũ dicitur. Pertinent huc actiones & judicia, quibus de jure territorii diſceptatur, quæq; pro juribus inde cõpetentibus vindicandis, vel libertate territorii contra injuſtos talium jurium uſurpatores tuenda competunt, de quibus videatur *Ludolph. Hugo c. 6. num. 29. 30.*

15. Modi amittendi ſuperioritatẽ ſunt 1. mors naturalis omnium ſucceſſorum, quâ feudum Imperiale, exceptis Electoratibus, Imperio incorporatur. 2. Mors Civilis ac

proſcriptio, de qua vid. *ſect. 1. cap. 21.* Redit autem hoc caſu amiſſum territorium cum cohærente ipſi jure ad Imperatorem & Imperium, interdum quidē plenè & irrevocabiliter, interdum autem ſaltem ad dies vitæ Status proſcripti, poſt mortem vero dein rurſus proximioribus agnatis cedit. vid. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 15. aph. 13. 14. Schuz v. 1. d. 6. th. ult. lit F.* 3. Felonia juri Feudali cognita. 4. Venditio & permutatio, quæ tamen vix ſine conſenſu Imperii valere ac conſiſtere poteſt. 5. Immemorialis præſcriptio. 6. renuntiatio & refutatio, quæ tamen agnatis non præjudicat. 7. abuſus. 8. Exemptio ab Imperio *Mingius th. 84.*

CAPUT XI.

Incipit explicare jura Territorialia initio facto à jure recipiendi Homagium.

HIſce ſic præmiſſis nunc ordine devolvimur ad jura Statuum, vigore Jurisdictionis territorialis iis competentia, quæ præcedenti capite actus Jurisdictionales, quia Jurisdictionem territorialem ex quorundam opinione pro cauſa agnoſcunt, rectius verò partes ejus potentiales conſtituuntur, vocavimus. Dicuntur alias ſpeciali nomine *Jura Territorialia.* Inter ea autem primum occur-

currit Receptio Homagii, hoc enim in assecurationem obsequii & fidelitatis à subditis exigitur, ut non solum publica pax & tranquillitas conservetur, sed & omnis seditionis suspicio, devotione illa Jurisjurandi obfirmata, tollatur, adeoque Jurisdictionis hujus fundamentum dici potest. Est a. Homagium (sic dictum quasi hominis ligium i.e. obligatio ad obsequium, servitia & fidelitatem, quod aliis Hominium, subjectionis, juramentum German. Erb- und Lands- Huldigungs Pflicht dicitur) nihil aliud, quam adsecuratio fidelitatis & obedientiæ, quam subditus facit Domino territorii, sub cujus Jurisdictione degit. *Schüz. volum. 1. Disp. 6. th. 17.* sive Juris vinculum, quo Dominus territorii subditos sibi ad obedientiam ac fidelitatem adstringit, cujus intuitu & ipse quoque fidus esse jubetur. *Myler. de Stat. Imp. c. 38.* Et simpliciter (vid. *argumenta responsoria Bremens. ad argum. oppos. Suecor. secundum* ap. *Burgold. p. 3. D. 13. n. 3. p. m. 98.*) præstitum est prima agnitio & confessio subjectionis, recognitæque tessera superioritatis, quam tamen non à priori, sed posteriori arguit. *Reink. l. 1. cl. 5. c. 4. n. 6.* quia non ideo quis censetur subditus quia jurat, sed quia subditus est, ideò jurat, & viceversa, non ideò quis superior est, quia recipit juramentum, sed quia superior est, ideò exigit & recipit juramentum.

2. Sed cum multi Dominis territoriorum ratione rerũ in eorum territoriis ſitarum homagium præſtent, qui ratione perſonæ ſuæ omnino liberi, & nemini niſi Cæſari ſubjecti ſunt, homagium illud, generali quantumvis verborum ſerie conceptum, ad ea ſolum reſtringendum erit jura, quæ habet is, cui præſtatur, & incivile foret ex nuda illa juramenti exteriore præſtatione, non inſpecta conditionum adpoſitarum qualitate, de omnimodæ ac pleniſſimæ ſubjectionis jure judicare. *Joh. Chriſt. Tenzel. de jure ſubject.* apud *Fritſch. v. 1. Ex. I. P. 2. n. 85.* Hincque à nonnullis Homagium (in æquivoco ſenſu) diſtinguitur in perſonale (ſive propriè ſic dictum) & reale, quod bonorũ in alieno diſtrictu ſitorum poſſeſſionem reſpicit, non vero perſonam ab univerſali ſubjectione territoriali liberam & immediatè Imperio ſubjectam afficit, aut eam ſimpliciter ſubditam ac Landſaſſiam facit, quæ diſtinctio cumprimis in locis, ubi Landſaſſiatus Landſaſſerey plenè viget, uſum habet. vid. *Tenzel. d. Diſſ. th. 59. 64.*

3. Regulariter autem illud ſubditi, Landſaſſii & incolæ omnes, cujuscunque ſint dignitatis & conditionis, (niſi qui ſe ab ejus præſtatione jure vel conventionis vel præſcriptionis immunes probaverint, tamen nihilominus Domino territorii fidelitatem &

obe-

obedientiam debebunt. *Leiser. de Juram. fidel. subdit. §. 34. seq. Reinking d.l. num 9.*) toties quoties mutatio in persona domini vel morte vel alio quocunque modo contigerit, etiam lite inter Dominum territorii ac subditos ratione superioritatis ac subjectionis pendente, & domino in quasi possessione superioritatis constituto. vid. *Myler. ibique alleg. c. 38. num. 12.* in antiquâ & consueta formula, *arg. eorum. quæ art. 10. 1. & 12. Instr. Pac. habentur*, invitis iis, à quibus exigitur, non mutanda, *Maul. de Homag. tit. 10. n. 18.* mediante corporali juramento, nisi aliud conventione vel præscriptione sit inductum, personaliter præstare tenentur. Et si sine justa causa recusent, competentibus mediis, (vid. *Gail. 1. Obs. 17. num. 8. Besold. voc.* Huldigung 2c.) armata quoque manu, cum adsistentia vicinorum Principum, (*arg. artic. 7. Capit. Leopold.*) ad hoc adigi possunt.

4. Præstatur regulariter solis actu regentibus. *Reinking. d. c. 4. n. 40.* Primogenito sc. ubi jus primogenituræ viget; omnibus, ubi conjunctim imperant; ubi vero territoria divisa, ei cui ista pars obvenit. Ritter *de homagio §. 98.* etiam fœminæ in Principatum succedenti, & cui ea rursus nubit, vid. *Nucl. Resp. Camer. Resp. 14.* pro more regionum etiam futuri Domini territorii Tutoribus. *Ritter d. §. 98.* quanquam multis in locis, usque dum Domi-

nus major factus, differri soleat *Uffelman. de homag.* §. 37. Aliquando tamen in eventum futuræ mortis sine prole mascula quoque proximis agnatis, & his deficientibus remotioribus, aut etiam confraternitate junctis præstari consuevit. vid. *formulas Jurament.* apud *Stryck. in Exam. Jur. Feud. append. n. 7. seqq.* Præterea etiam Uxori Principis, rationi futuri dotalitii à subditis futuris eventuale juramentum, exigentibus id pactis dotalibus, præstari, experientia testatur.

5. Præstito eodem subditi à Domino protectionem tam rerum, quam personarum, vulgò den Lands-Schutz/ consequuntur, ut ita absque injuria ejusd. se aliis Dominis, nisi in casu extremæ & inevitabilis necessitatis, de quo *Besold.* voc. Huldigung ꝛc. subjicere nequeant; id quod singulariter quoque prohibitum est *Capit. Leop. a. 9.* verb. als wollen wir nicht allein durch Abmahnung ꝛc. & homagio interdum expressè inseritur, sicut & reciprocè Dominus absq; ulla vel dignitatis vel superioritatis læsione, interdum expressè & juratò, ut plurimum per Reversales, subditis suis protectionem, und sie bey ihrem alten Herkommen/ Freyheiten/ Recht und Gerechtigkeiten zu erhalten/ zu schirmen und zu handhaben/ promittit. vid. *Instrum. Pac. art. 5. 10. 13. Reincking. d. c. 4. num. 20. An autem illam Privilegiorum confirmationem petentes*

sub-

subditi Instrumenta privilegiorum suorum primava & Originalia, ad requisitionem domini territorii, antea exhibere teneantur? in utramque partem disputatur apud *Kloek. Conf. 19. per tot.* defendentem quod subditi productionem talem & editionem Originalium detrectare nequeant. Secundum quam sententiam etiam olim JCti Jenenses responderunt.

6. Subditi autem econtra vigore subjectionis per præstitum homagium confessæ Domino suo reverentiam, fidem, & obsequium omni jure debent, mandatis, edictis & inhibitionibus ejus parere, necessitate exigente onera imposita sustinere, ad Conventus Provinciales comparere, coram tribunali stare ac respondere, mensuræ ponderum & ulnarum formam ex archetypo illius desumere &c. tenentur. vid. *Tenzel. d. Diss. th. 115. seqq.* Ast cum ipsi subditi mediati etiam Imperatori subjectionis jure & devotione devincti sint per tex. *R. I. Worm. de anno 1564.* §. Wiewol auch in der Executions Ordnung ꝛc. utri fortius obligentur, Imperatori ne, an vero Domino suo immediato? quæritur. Huic fortius eos obligari non sine causa putat *Reinking. l. 1. cl. 5. c. 1. num. 66.* quia ei quasi duplici ex capite obstricti, propter juramentum scilic. quod ipsi specialiter præstant, & propter specialem Juris-

di-

dictionem, quam ipse habet, Cæsari autem saltem ratione Universalis Jurisdictionis devincti sunt. Hinc 2. etiam subditi legibus Domini sui immediati vivunt, ijsque etiam sine assensu Imperatoris subjiciuntur. Primò namque attenduntur jura municipalia, quàm communia & Imperialia. *Knichen. de jur. territ. c. 1. num. 365.* Et 3. quoque fructus Jurisdictionis, redituum, bonorum vacantium, pœnarum, multarumque compendia, onerum realium & personalium præstationes in immediatos territoriorum Dominos redundant; & ne quidem feuda aut bona allodialia à Vasallis & subditis Statuum Imp. ex crimine læsæ Majestatis in Imperatorem admisso commissa Cæsar fisco Cæsareo applicat, sed eorundem confiscationem Statuum arbitrio relinquit. vid. *Cap. Ferdin. III. art. 28. Ferdin. IV. Leop. a. 27.* add. *Myler. c. 68. num. 8. ibi alleg.*

7. A juramento hoc subjectionis omnino distinguendum est Juramentum Fidelitatis, quod Vasallaticum & Vasallagium Lehens-Pflicht/ vocant, & Status respectu beneficiorum vel feudorum in territoriis suis præstitorum à Vasallis suis, quibus prædium aliquod in feudum concesserunt, exigunt. Hoc enim non nisi ob res in feudum concessas, etiam per Procuratorem, præstatur, & ex non subdito non facit subditum. Illud vero persona-

sonaliter præstandum est, etiamsi nulla bona à Domino subditus teneat, & multò fortius ligat. vid. *Struv. Synt. Jur. Feud. c. 8. aph. 6. num. 9. Besold. voc.* Huldigung ꝛc. *& voc.* Lehnmann/Lehen-Pflicht ꝛc. Ac quamvis juramenta Vasallagica etiam vocem Gehorsamb/ quandoq; ferant inclusam, per hoc tn. eaten⁹ tantū obstringitur Vasallus, ut in caussis feudi naturā, constitutionem, qualitatem &c. respicientibus dominum agnoscere & obsequium in illis causis, præstare teneatur. *Tenzel. d. D. num. 85.* vid. tamen Dn. *Stryck. Disp. de Vasallo desertore c. 1. num. 26.* monentem, hodiè in multis Germaniæ locis neminem nisi cum jure subjectionis feuda possidere posse, idque in specie de Pomerania testari *Mev. 2. d. 325. n. 3.* de aliis Dn. *Rhet. ad 1. F. 21. p. 78. & 129. pr.* quod ipse sic intelligit, si Vasallus simul in territorio Domini habitare velit, nisi speciali consuetudini sola feudi possessio, non obstante domicilio alibi constituto, personam vasalli Jdictioni subjiciat. Alias juramenti species, ut Juramentū Obsequiale vel Officiale, Ampts-Pflicht/ Raht und Dienst-Pflicht/ Protectionis vel Clientelare Schutz und Schirm-Pflicht/ Ganerbiorum, Vicinorum der Ganerbschafften und Nachtbarschafften/ Panagium Burger-Eyd ꝛc. cum huc propriè non pertineant, sicco prætерimus pede.

CA-

CAPUT XII.

De Iure Statuum Imperii circa Sacra.

CÆtera Statuum Jura, quæ vigore Jurisdictionis territorialis exercere potis sunt, partim circa Rempubl. togatam, partim circa sagatam occupata sunt. In togata rursus occurrunt Sacra atque Profana. Et quidem jus circa Sacra Potestati Civili quoque competere ex fine Rerumpubl. satis superque *superioris section. cap. 5.* probavimus. Nec id Sacræ abnuunt literæ. vid. *Rom. 13. v. 11. Jerem. 49. v. 19.* Certe custodia utriusque tabulæ, quæ potestati Civili commissa est, jus & curam sacrorum eidem luculenter defert. vid. *Deut. 17. vers. 18. 19.* Confirmant idem magis exempla Sacra *Num. 27. v. 18. 19. 2. Sam. 6, 10. 12. 2. Reg. 12, 5. 7. 1. Chron. 16, 2. 4. 2. Chron. 29. 30. Jos. 3. v. 5.* Et nostro etiam in Imperio antiquitus omne Jus circa Sacra & Ecclesiastica, das Recht in Religion- und Kirchen-Sachen / Imperatorem ac Ordines regni conjunctim sibi vindicasse, ex legibus Capitularibus Caroli M. & Ludovici Pii, quæ hodieque à diligentissimo Viro *Friderico Lindenbroch* edita extant, manifestum est. Postquàm autem Duces, Comites &c. ditiones suas, hac regia fermè, qua adhucdum fruuntur, authoritate administra-

ſtrare cœperunt, unà cum cæteris regalibus ipſis quoque regium aliquod Imperium circa Eccleſiaſtica in territoriis eorum ceſſit. Verum invaleſcente magis magisque Præſulis Romani authoritate, poſtquàm is regnum in Eccleſia occupavit, Imperator & Principes Juris ſui circa ſacra poſſeſſione exuti, per aliquot ſecula Curiæ Rom. pinguem, non ſatis tamen tutam, ſervierunt ſervitutem. Nam quanquàm in poſſeſſionem Monarchiæ iſtius venerit Jupiter Romanus, de jure tamen ſemper dubitatum ac diſputatum fuit. vid. *Lud. Hugo. c. 3. n. 25.* Tandem per Tranſactionem Paſſavienſem & ſubſecutam Pacificationem Religioſam regimen rerum Sacrarum, Geiſtliche Gerichtbarkeit / quoad Status A. Conf. qui illud ſibi in territoriis ſuis jure Imperii civilis tanquam partem ejusdem vindicabant, rurſus in Superioritatem territorialem transiit, hocque reſpectu per Pacem Relig. Ordinibus A. C. addictis Jurisdictio Eccleſiaſtica non tàm data, quàm reſtituta atque confirmata dicitur. *Reink. l. 3. cl. 1. c. 10. num. 3. Ludolph. Hugo. d. c. 3. num. 28.* Cum ergò, ut jam oſtenſum, Jus circa Sacra Statibus A. C. competens jure territorii & ſuperioritatis, vigore Pacis Religioſæ in diverſis Imp. Comitiis, omnium *Impp. Capitulationibus*, ac noviter in *Inſtrum. Pacis Osnabr. Monaſt. art. 5. §. 1.* in omnibus articulis diſertè confirmatæ, hodiè inni-

innitatur, patet verissimum nunc esse vulgatum illud: *Cujus est regio, ejus est religio*, quod tamen non ita crudè & absolutè, sed juxta determinationem Pacificationis Religiosæ & cumprimis Instrumenti Pacis Osnabr. Monast. accipiendum. vid. *Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 1. c. 6.* quod totum verbotenus inconsultò repetit in *annot. ad Instr. Pac. art. 5. §. 12.*

2. Consistit verò eminentissimum hoc Statuum Imperii A. C. regale (vid. Illustr. Veit Ludwig von Seckendorff Teutschen Fürsten-Staat. *p. 2. c. 11. num. 2. in fin.*) 1. In jure patronatus Regio, vi cujus Ecclesia & religio, tanquam res inermis, in Republ. defenditur, omnis cùm externæ, tum internæ violentiæ, atque impedimentorum, vel ipsi cultui, vel rebus ac personis ad eum spectantibus intentatorum, propulsatione, per arma etiam ac bella. vid. *Strauch. Diss. Exot. 9.* Potest 2. vi hujus juris quilibet Imperii Status A. C. liberum religionis exercitium in ditione suâ, vel sibi etiam oppignoratâ, non solum introducere, sed & introductum reformare ac mutare, hat die Befugniß und Freyheit die Religion in gewisser Maß zu ändern/ und zu reformiren/ nisi pacta inter Imp. Status & subditos inita obstent. *Instr. Pac. art. 5. §. 12.* ubi tamen additur limitatio vers. *placuit porro. &c. Fritsch. in annot. ad Instr. Pac. art. 5. §. 10.* verb. *Domino directo &c. pag. 462.*

3. Li-

3. Libera autem esse debet ejusmodi institutio vel reformatio ab omni scil. vi & compulsione extrinseca; ad fidem enim nemo est cogendus invitus, quippe quæ non imperari, sed impetrari, non præcipi, sed percipi, (ex auditu scil. verbi divini,) non juberi, sed juvari, non armis injungi, sed cœlitus animis infundi amat. *c. 33. c. 23. q. 5.* nec ulla intolerabilior est tyrannis, quàm conscientiis dominari velle, ut habet effatũ Maximil. II. Imp. cedro me-Christe dignum. Sique subditi Domini religionẽ spontè amplecti, & ob religionis mutationem cultus sui exercitio destituti in ipsius territorio diutius habitare nolint, liberũ habent beneficium emigrandi & solum vertendi, quod tamen non necessitatis est, sed voluntatis. *Instr. Pac. art. 5. §. 12.* vers. *hoc tamen non obstante.* & vers. *Placuit. Fritsch. Elect. Jur. Publ. p. 2. c. 4. & in annot ad Instr. Pac. art. 5. §. 12.* verb: *sua sponte &c. p. 484.* Cæterum non modo Statibus Imp., sed & Nobilibus immediatis hæc reformandi potestas competit per *cit. art. 5. §. 10.* verb. *Libera & immediata Imp. nobilitas &c.* Ex quo tamen neutiquam Jurisdictionem territorialem Jure Status competentem illi sibi attribuere valent. Enimverò nonnisi ex personali privilegio potestas hæc ipsis est concessa.

4. III. Ad Jus Sacrorum Statibus A. C. competens pertinet Jus Senatus & Consisto-

rii Ecclesiastici, das Recht deß Kirchen-Raths und Consistorien/ inter quæ duo hæc est differentia, quod in Senatu Ecclesiastico (im Kirchen-Rath) negotia & jura Episcopalia, quæ sibi Princeps specialiter reservavit, adeoque Consistorio non subjacent, ejus expediantur nomine. vid. *Carpzov. in J Prud. Consist. l.1.d.12.* Consistorium verò (à consistendo sic dictum, Germ. Geistl. Kirchen. Consistorial- oder Official-Gericht/) est judicium Ecclesiasticum à Domino territorii vi superioritatis (vid. *Ern. Gothofred Diss. de Jure Consist. th.36. & seqq.*) ex sanctiore præ aliis vitæ integritate, & sincero ac infucato religionis candore fulgentibus, omnique suspicionis, sordium, aut hæreseos labe carentibus Theologis & JurisConsultis constitutum, ut in caussis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus territorii Domini loco cognoscat & judicet. Estque alicubi aliud Superius, quod Ober-Consistorium dicitur, aliud Inferius. vid. Chur-Fürstl. Sächs. Kirchen-Ordnung. *tit.* vom Ober-Consistorio. & *Carpz. d. l.*

5. Causæ hic dijudicandæ sunt omnes illæ, in quibus religio verti simul videtur, quæque ad ordinariam Jurisdictionē, censuramve Ecclesiasticam, sive ex natura rerum ac personarum, sive ex facto aut antiqua consuetudine ac devotione spectant; vid. *Mev. 3. D. 257. num. 2. & p. 4. d. 137. n. 2.* Referendæ itaque

huc

huc causæ spirituales, Ecclesiasticæ, mixtæ. *Illa*, quæ fidei Christianæ veritatem, curam animarum & divina officia ac ceremonias; *Istæ*, quæ disciplinam ac controversias concernunt Ecclesiasticas seu bonorum seu personarum, quarũ quædam ex speciali privilegio hoc forum invocant, ut Studiosi, qui & Clericorum appellatione continentur. *Richt. in Expos. Auth Habita.C. ne fil. pro patr. passim.* Et Clerici quidem in omnibus personalibus actionibus, sed & leviorib. delictis, quæ pœnis civilibus s. potius Ecclesiasticis eluuntur, (nec enim nisi mixtum Imperium Jdictioni Consistoriorum ap. Protestantes adhæret. *Carpz. l.3. def. 5.)* unà cum liberis, haud tamen famulis, hic conveniuntur. *Carpz. l.3. def. 5.5. 6. & l.6. Resp. 42. Ha* verò aliquando ad Ecclesiasticum, aliquando ad Seculare forum, pro qualitate actionis intentatæ, sive circa causas civiles sive delicta versetur, perveniunt, ut causæ decimarum usurarum, patronatus, juramenti, (hujus tamen relaxationem quoad effectum agendi ad Principem, quà Secularem, spectare verius est. vid. *R. I. Aug. de anno 1555* §. und sollen die jenigen so in den Kreysen zu Obersten gewehlt/ ꝛc. & §. und sollen in diesen beyden Verordnungen ꝛc. *Ord. Cam. p. 2. tit. 24. Conrad. & Benedict. Carpz. de regalib. th. 34. Reinking. l. 3. cl. 1. c. 10. num. 42. seqq.)* matrimonii. *L. 16. l. pen. de Episc. aud.*

Carpz. l. 2. 7 Prud. Conf. d. l. ac quæ huic consectaria censentur v. g. dispensationum, adulterii, quando scil. agitur ad separationem. Pertractantur autem hîc causæ hæ fermè sine strepitu, processu summario. *Ernest. Gothofred. th. 70.* Judicio pari ferè Theologorum ac JCtorum numero animato, sic ut Præses seu Director sit JCtus, utroque jure tam quoad causam quàm Processum instructus, quamvis nihil impediat, quo minus etiam soli JCti personam Principis ex delegatione repræsentent. vid. *Ernest. Gothofr. th. 58.* add. *Mev. p. 4. d. 1.* Cum etiam nonnullis in locis, nullo singulari constituto Consistorio, omnes lites & causæ indistinctè in Cancellariis expediantur, citationes & decreta tamen in controversiis Ecclesiasticis, ut nomine Consistorii emanare videantur, hac edantur subscriptione: Fürstl. zur Officialey oder Consistorial-Sachen verordnete 2c. teste *Laurent.* Ohm. *de Jur. Episcop. num. 18. lit. A.* Cæterum ex eo, quod mixtum Imperium Jurisdictioni Consistoriorum adherere diximus, sponte sua fluit, habere quoque Consistoriales facultatem sententias suas exequendi (vid. tamen *Mev. p. 1. dec. 235. num. 2.*) & delicta carcere, mulctâ (v. *Mev. p. 3. d. 258.*) aliave pœnâ sub imploratione brachii Secularis coërcendi vid. omnino *Ernest. Gothofr. th. 74 & seqq. Ohm. d. th. 18.*

§. IV

6. IV. Vi hujus juris cuilibet Imperii Statui incumbit Cura Vocationis Ministrorum Ecclesiæ, qui à Patronis Ecclesiæ, ritè nominati, ac præsentati, (his duobus capitibus, nominatione scil. & præsentatione, absolvitur Jus Patronatus vulgare, quod est *jus ac potestas præsentandi Eccles. Ministrum idoneum* (excepto tamen Superintendente, cui munus hoc à Principe jura Episcopalia habente immediatè defertur, *Carpzov. lib. 1. def. 19.*) *ad ministerium vacans, fundatoribus Ecclesia, aliisque similibus personis competens*; & quà tale cum Superioritate territoriali nihil commune habet, sed potest etiam penes alium existere, qui tamen cum Domino territorii, sub quo sita est Parochia, in fide consentientem præsentare debet, etsi fortè Ipse discrepet. *R. I. de anno 1555.* §. damit auch rc. Jus autem præsentatum confirmandi, ordinandi, ut & removendi v. *Mev. 7 D 27.* Juris Episcopalis partes sunt, expediendæ à Consistorio, Presbyteriovè) prævio examine legitimè confirmati, ordinati, investiti munia ipsis jussu divino concredita fideliter expediant 1. in purâ verbi divini prædicatione, cui quoque vita honesta & inculpata respondere debet 2. in sacramentis administrandis, & quidem secundum institutionem Domini, à quo immane quantum discrepant Concilia Constantiense *de anno 1415.* & Basileense *de anno 1437.*

3. in ligando & abſolvendo. 4. in conſolando 5. in increpando, quod fit vel ſimpliciter, vel cum excommunicatione: *hæc* non niſi cum cognitione & Decreto Domini territorii; *illud* in certis terminis faciant. Nam injurioſis verbis uſi Concionatores ſive expreſſè nominando peccatorem, ſive graphicè depingendo, æquè ac alii actione injuriarum conveniri poterunt. v *R. I. de A. 1530.* §. Wir haben uns. *A. 1542* §. damit aber unter ꝛc. *Fibig. Diſp. 12. ſemid. qu. 3 Joh. Georg. Simon. Diſput. de Action. injur. Sacerdot. concernent.* multo magis autem talis eos modeſtia decet 6. in refutandis heterodoxis. Item ſumma ac perpetua ipſius cultus divini inſpectio per Viſitationes vel generales vel ſpeciales, rituum, ceremoniarum, aliarumque piarum cauſarum εὐσχημοσύνῃ Eccleſiaſticæ conveniens ordinatio, & extraordinaria juxta temporum atque eventuum diverſitates moderatio, quo Jubilæorum, aliorumve feſtorum, jejuniorum &c. conſtitutio ſpectat. Concordiæ Eccleſiaſticæ ſtudiũ in præcavendis Schiſmatis ac hæreſibus, conventiculisque hæreticorum, compeſcendis inanibus contentionibus, & denique ſi nodus dubiæ Scripturarum interpretationis ac turbida Eccleſiæ tempora incidant, Synodorum ac Conciliorum Provincialium convocatio atque indictio.

7. V.

7. V. Nec levem Juris sui Ecclesiastici portionem existiment Scholarum cùm superiorum, tùm inferiorum curam, fundationem, ac sustentationem. Sunt enim illæ doctrinæ & Virtutis, Ecclesiæ & Reip. Seminaria, quas in benè constituta Republ. omnino necessarias esse vel hinc apparet, quod veræ felicitatis capaces non videantur esse animi civium rudes penitus omnis doctrinæ ac inculti. Hinc & Athenis olim ab omnibus civibus exigebatur quædam literarum i. e. legendi scribendique peritia. Contrà mirum non est, earum curam usque adeò negligi in Rep. Turcica & Moscovitica, nam cum illi veri Dominatus sint, subditos suos servorum propè loco habent, sicq; adeò a vera beatitudine civili, cultuque ingeniorum, quem rationi status sui adversum putant, quàm longissimè abducunt. Superiores tamen, quæ vulgò Academiæ vocantur, & ab altera earum specie, Gymnasiis scil. non tam numero docentium discentiumque, quàm facultate conferendorum honorum Scholasticorum, ab uno Cæsaris Augustali jure derivandorum, distinguuntur, sine Cæsaris confirmatione Status erigere nequeunt.

8. IV. Denique non ultima Principis, alteriusve Status Imp. cura sit, necessarium rerum sacro cultui & Ecclesiæ, ejusque Ministrorum sustentationi deservientium appa-

ratum instituere ac per prudentem dispensationem conservare. Spectat huc fundatio atq; exædificatio Templorum, Oratoriorum, Cæmeteriorum, gerontocomiorum, Xenodochiorum, Nosocomiorum, Brephotrophiorum, Orphanotrophiorum, &c. utque & ab aliis ædificentur consentiendi facultas. it. Vasorum, vestium, suppellectilis sacræ, salariorum, primitiarum, oblationum, decimarum congrua constitutio, dispensatorum, Oeconomorum, Provisorum &c. idoneorum ordinatio, rationumque ab iisdem repetitio.

9. Caruit Ecclesia primitiva immobilibus, nec ea vel oblata vel testamento relicta sibi retinere potuit. Primus Constantinus M. Ecclesiis prædia à piis oblata retinendi licentiá concessit *in l. 1. C. de SS. Eccles.* Unde quin & hodiè prohiberi lege vel statuto possit, quo minus privatorum bona in Ecclesias ulterius alienentur, non est ambigendum. Nec sanè desunt exempla statutorum, ab Ordinibus Imp. etiam conditorum, quibus cavetur, non nisi impetrata amortizatione (quæ illorum statutorum est veluti solutio & laxamentũ, ac à *Carolo Molin. in Comm. ad Consuet. Paris. tit. 1. de fiefs. §. 51. gl. 2. n. 68.* describ. *quod sit licentia retinendi bona immobilia per manum mortuam à Principe impetrata.*) bona immobilia Ecclesiastica fieri posse. vid. *Lindenspür. ad Ord. Prov. Wurtemb. fol. 83. Speidel.*

vot.

voc. Amortizatio bonor. Myler. c. 88. num. 21. Andr. Ramdohr. Diss. de Amortizat. bonor. ap. *Fritsch. vol. 1. Ex. I. P. Diss. VII.*

10. Hæc quoque quæ Ecclesiæ jam acquisita sunt & in ejus existunt patrimonio, quin tamen Reip. adhuc subjiciantur, minus est dubium. vid. *Pac. Relig.* §. als auch den Ständen rc. & *Instrum. Pac. art. 5. §. ratione redituum 15. Dn. Eric. Maurit. Disp. de Secularisat. cap. 5.* Neque enim res sacræ & Ecclesiasticæ, quod privatorum commerciis eximuntur, ideò Jurisdictionem quoque humanam effugiunt: neque Princeps donans Ecclesiis (multò minus oneroso titulo alienans) continuò etiam superioritatem ac Jurisdictionem cum re transtulisse censendus est. Non unam proinde ob causam eas (& Ecclesiasticas quidem facilius quàm Sacras) leges nostræ civiles alienari, atque in profanum usum transferri, non tantùm per bella, sed & in media pace, necessitate Reip. flagitante, permittunt. *l. 39. §. f. de Leg. 1. l. 83. §. 5. d. V. O. l. 14. l. 21. C. de SS. Eccles.* modo accedat consensus Domini territorii *Carpzov. l. 2. def. 301. & seqq.* Illustre hujus rei documentum prætercætera, quæ ex vi Pacis Religiosæ (vid. §. nach dem. *R. I. de anno 1555.*) in Protestantium terris quotidiè ob oculos versantur, præbuit non ita multis ab hinc annis Imperium nostrum, cum potentiæ civilis autho-

ritate, redimendæ Pacis causa, ampla quædam territoria Ecclesiastica in Secularem usum ac dominium aliis traderentur. vid. *Instrum. Pac. art. 11. seqq.* Dn. *Rhet. d. disp. de Secularisat. cap. 2. §. fin.* Quanquam potiora Germaniæ bona Ecclesiastica dicta, non tam sint Ecclesiastica, quàm Ecclesiasticorum, quæ cum feudali lege ab Imperio concessa teneant, si pacem ejus turbaverint, quis eos dubitet justè iisdem posse privari? Nolim tamen Principibus ac cæteris Imperii Ordinibus author esse, ut sine urgente necessitate quicquam horum, quæ ad sacros ac pios, imò & superstitiosos usus semel à majoribus religiosa pietate dedicata sunt, præfanis consecrent usibus, & in privata pervertant commoda, dicitur enim in communi proverbio: Das Kirchen-Gut hat eiserne Zähn/ es frist eins mit dem andern hin/ und bringt dem dritten Erben kein Gewin; Sed ut potius exemplo Sereniss. Nostrorum Ducum, quorum curam summis *Dn. Myler. c. 88. & Burgold. p. 2. ad I. P. Disc. 9. n. 14. p. 80.* pro meritis evehunt laudibus, & Sereniss. ac Potentiss. Electorum Brandenburgicorum, Joachimi I. & Friderici Wilhelmi, quibus eadem laudum encomia debentur, sumoq; jure vindicantur à Dn. *Joh. Frid. Rhet. in d. Disp. de secularisat. c. 7. num. 39. seqq.* ad alios non minus

nus pios ac meliores transferant usus, suasor extiterim.

11. Immunes etiam sunt res sacræ & Ecclesiasticæ à præstationibus indictionum, tributorum & similib. cæterarum rerum oneribus. *c. si diligenti. X. de præscript. c. Ecclesia. de constit. c. si Clericus. de foro compet. c. præsenti. de censib. Carpzov. l. 2. defin. 308.* ita ut hæc immunitas etiam conductores earum comitetur. *Carpzov. d. 310.* & emptores quoque talium bonorum fiant dotales Ecclesiæ, ac proinde Jurisdictioni Ecclesiasticæ obnoxii. *Carpzov. l. 2. defin. 307.* urgente tamen Reip. necessitate, si Laicorum non suppetant facultates, etiam bona Ecclesiastica contribuunt. *Carpzov. def. 309.* Bona quoque, quæ persona Ecclesiastica aut Clericus proprio possidet nomine, tanquam proprium patrimonium, utique nihil vetat tributis subjicere ordinariis, imò salus Reip. exigit, ne illa immunitate onerum honorentur, & oneribus Reip. subducantur. vid. *Carpzov. defin. 311.* Sed satis de jure Territoriali Sacro, plura qui desiderat, adeat Authores hîc & supra *sect. 1. capit. 5.* allegatos, quibus addi etiam poterunt Dn. *Joh. Frideric. Rhetii Disp. de Jure Statuum circa Sacra.* & *Tractatus ab Ahasvero Fritschio in Volumen, quod* Jus Sacrum *inscripsit, coactos.*

CA-

CAPUT XIII.

De Iuribus circa negotia prophana, Iustitiæ administrationem respicientibus.

NEgotia profana circa quæ ſeſe exerit Superioritas territorialis (in Statu videlicet pacato) melioris methodi ergò cum Dn. *Mylero. c. 39. num. 1.* diſpeſcere lubet in Juſtitiaria, Gratioſa & Utilia.

2. Juſtitiæ dandum I. *quod poſſit territorii Dominus ferre Leges & Statuta,* (Land-Rechte/ und Lands-Ordnungen machen) quæ non tantùm ſubditos, aliosvè forenſes in territorio commorantes, ad ſui obligent obſervantiam, ſed à Camera Imperiali quoque in cauſarum inter Provinciales controverſarum, ex ipſorum territoriis ad illam devolutarum deciſione, modò ritè facta ſit inſinuatio, attendi debeant, utut etiam Juri communi contrarientur, & deſit ſpecialis Imperatoris Confirmatio, hæc enim ad eſſe & validitatem ejusmodi Statutorũ non requiritur, quàmvis ad præcidendas controverſias, & ad bene eſſe utilis ſit. *O. C. p. 1. t. 13. §. 1. & t. 57.* Hic tamen obſerves velim, nos neutiquàm vagam ac infinitam Statibus tribuere poteſtatem à jure communi recedendi, ſed imò certos ejus agnoſcere limites; ſcilic. diſtinguimus cum

Lu-

Ludolpho Hugon. c. 3. num. 19. & seqq. inter Jus Publicum & Privatum Jus Publicum in Imperio nostro est duplex, aliud quod ad ipsius Imperii Statum, aliud quod ad singularum regionum administrationem spectat. Quæ igitur ad publicum Imperii Statum, salutemve communem pertinent, ea non ab Ordinibus singulis, sed à toto Imperio legibus definienda. Si quid autem de his rebus in ditionibus suis Ordines statuant, legibus Imperii conforme esse debet, hinc statuto appellatio ad Imperatorem vel Cameram Imp. prohiberi non potest. vid. *Ord. Cam. p. 2. t. 28.* §. und dieweil. *Gail. 1. O. 135. num. 12.* De jure Privato communi cum quær. disting. rursus inter Jus Justinianeum, & quod Recessibus Imperii continetur. Cum illo multa comprehendantur, quæ nostris hodiè rationibus non conveniant, nec tamen, quæ ejus generis sunt, generali aliqua lege Imperii definitum sit, vel etiam facilè definiri possit, singulis Ordinibus, quæ suis ditionibus minus commoda judicant, corrigere licet. Juris Canonici, quatenus apud nos in causis civilibus servatur, eadem est ratio. Atque de hoc jure communi præcipuè intelligendum, quod communiter asserunt à Statibus per contraria Statuta ei derogari posse. Recessus autem Imperii quod attinet, videndum quâ mente in iis quippiam statuatur, aliquan-

quando enim ſic concludit Lex, ut tamen nihil Statutis & conſuetudinibus particularibus derogetur, vel etiam diſertè permittatur Statibus, quibus ita viſum fuerit, diverſum quid à lege publicâ Imperii in ditionibus ſuis conſtituere. Talis clauſula habetur in *Conſtit. Crim. Caroli V. in princ. R. I. de anno 1654. §. 171.* verb. zum Zweyten. vid. *Mev. part. 4. dec. Wism. 77. num. 5. 6.* aliquando verò lex univerſaliter fertur, antiquatis Statutis & conſuetudinibus, quæ publicis Conſtitutionibus adverſantur. Ejusmodi clauſula eſt in *R. I. de anno 1551. §. 71.* Exemplum habemus in *Conſtit. Maxim. I. in R. I. de an. 1500. tit.* die Succeſſion der Dichter oder Enckel. *17.* quæ repetita in *R. I. de anno 1521. §. 18.* Quanquàm autem in nonnullis inferioribus Judiciis illa non attendatur (vid. *Carpz. p. 3. c. 18. d. 1. Mev. d. p. 4. Dec. 77. n. 4.*) Si tamen cauſa ad Cameram Imperialem perveniat, non ſecundum conſuetudinem inferiorum judiciorum, ſed ſecundum Conſtitutionem Imperii pronunciatur, teſte Referente apud *Klock in vot. Camer. relat. 10. num. 146.* Quantumvis autem hujusmodi clauſula vel derogatoria, vel qua Statibus Imp. diverſum aliquid ſtatuere expreſſè permittitur, non ſemper addatur, attamen ex circumſtantiis, quæ mens Conſtitutionis ſit, judicari poteſt. Et in dubio quidem Lex univerſalis & perpetua cen-

censenda, ut non nisi in Comitiis iterum abrogari possit, hinc in Camera in materia Usurarum juxta Constitutiones publicas tantùm 5. pro 100. adjudicantur, etsi alicubi plus stipulari liceat Legibus Provincialibus.

3. Conduntur autem ut plurimum Statuta hæc provincialia in Conventibus Provincialibus Ordinum Provincialium consensu, (auff den Land-Tagen mit Raht und Gutachten der Land-Stände) quod an voluntatis tantùm, vel necessitatis etiam sit, antiqua cujusque regionis observantia, & pacta conventa inter Dominum Territorii & Ordines Provinciales omnium optimè te edocere poterunt; suntque stricti juris, & prout jacent accipienda, ita, ut non expressa ratione, verba consideranda magis sint quàm ratio; Si dubia, conditoris est interpretatio, unde enim jus prodiit, inde etiam debet procedere interpretatio. *Myler. c. 39. n. 12. 13.*

4. Quod autem ita rite conditis Statutis Provincialibus intra statuentis territorium omnes & subditi & forenses, ut dictum, obligentur, quanquam hi, si Statutum deflectat à jure communi, ejus non immeritò ignorantiam possint allegare, si diu ibi non sint commorati, dubium habet nullum. *v. l. 4. C. de commerc. Sed extra territoriũ statuentis an obligandi vim quoque habeant*? quæstionis est. Puto a. in actibus contentiosæ Jdictionis Statuta regulari-

lariter extra territorium non obligare per *l. f. ff. de Jdict.* facit *R. I. de anno 1654.* §. anrei- chend ibi: aufferhalb deß Reichs/wo dise Constitution nicht bündig. quod quoad forenses itidem indubium. Subditos autem ubicunque gentium extra territorium versantes iis obstringi volunt nonnulli. vid. *Seb. Medic. tr. de LL. p. 4, q. 12. num. 2.* quod tamen de actuali aliquo Legis vel Magistratus Imperio extra territorium sese exerente non concedo, sed de simplici observantiæ vinculo tantùm intelligo. *arg. l. 3. off. Praes.* adeoque nec quoad subditos legis Imperium extra territorium se exerere posse, non consentiente illo Domino territoriali extero, existimo. Cæterùm quoad voluntariam Jdictionem Statuti virtus se extendere potest extra territorium. *arg. l. 2. de offic. Pro Cons. l. 30. C. de donat.*

5. Uti verò Jure superioritatis penes Status Imp. LL. & Statutorum compositio, & interpretatio (authentica scil.) ita quoque juxta naturam contrariorum penes eosdem residet jus leges latas iterum abrogandi, inque illas dispensandi.

6. Potestati LL. ferendarum affinis est *Potestas publicandi Edicta, Mandata & inhibitiones*, öffentliche Mandat und Edict außgehen und anschlagen zulassen/ gebott und verbott anzulegen/ *dandi Rescripta*, Rescripten zuertheilen. vid. *Fritsch. in addit. ad Limn. l. 4. c. 8. n. 286. Myler. c. 40. per tot.* It. *certa pondera, mensuras*

ras atque ulnas constituendi, gewisse Gewicht / Maaß / Eich und Ellen zu ordnen vid. *Pol. Ord. de anno 1548. tit.* von etlichen Articuln rc. *Myler. c. 46.* Propalam constat, quantum ad *αὐτάρκειαν* civitatis conferant commercia & negotiationes, ceu quibus suppletur id, quod naturæ deest, quo commode omnibus sufficiat. Omni igitur cura ac studio laborent Principes ac cæteri Status Imp. ut commercia in territoriis ipsorum sub justa mensura & pondere exerceantur, quippe quæ subsistere nequeunt, si eorum instrumenta i. e. pondera & mensuræ cum fide publica corruptæ sunt. Hinc optimo consilio quibusdam in locis ad præcavendas fraudes & deceptiones mensurarum Archetypus (das Land-Maaß) publicè exponitur, & alicubi omnes ulnæ, mensuræ, atque pondera justæ quantitatis signo, sive Principis Territorii insignibus notantur, man brennet oder schlägt der Herrschafft Wapen drauff.

7. Cum frustra condantur leges, nisi Viri Prudentes publica authoritate armati adsint, qui eas custodiant, & executioni mandent, sponte sua fluit II. *ad curam Statuum Imperii quoque pertinere Creationem Magistratuum, eorundemque depositionem & exauctorationem.* Illorum quidam circa Justitiam administrandam occupantur, quales sunt die Amptleute / Vögt / Schultheissen / Schöpffen / aliis admi-

nistratio patrimonii publici incumbit, qui Verwalter/Einnehmer/Pfleger/ Schösser &c. vocantur, quæ tamen officia pro loci consuetudine interdum confunduntur: Potest hoc modo Princeps, aliusque Imperii Status plures sibi quasi oculos, aures, manus, pedesque facere, quibus mediantibus, quod ipse videre, audire atque efficere non valet, moderetur. Sed videat omnino, ut eligat Viros probatæ fidei, pios, prudentes, bonæ famæ, nec cum damno Reip. plus tribuat amicorum intercessionibus ac recommendationibus, quam meritis. conf. Seckedorff. *p.2.c.5.6.8. ibique add §.32.* Nam prima pars optimi regiminis in eo consistit, ut Princeps sit bonus, altera, ut bonis & idoneis utatur ministris.

8. Turpe ergo est & impium talia officia venalia habere, ferè semper enim qui officium emit, id & vendere solet. *Nov 8. præfat. Nov. 17. c.1. Nov. 24. c.2.* Et requirit maximè Fridericus, qui hoc jus inter Regalia refert *c. un. F. 56.* in magistratibus constituendis, ut ad Justitiam tanquam rem sacratissam expediendam creentur. Non defuerunt quidem olim Impp. turpi quæstui adeò dediti, ut Magistratuum honores & munia vendiderint, inter quos referuntur Zeno & Anastasius. Quod hodienum in Gallia (imò ferè etiam in Germania nostra) obtinere notum est. Sed hac ratione pessimus quisque

ad

ad obeunda munia pertingere poteſt, modò opibus & divitiis valeat. Melius Athenis, qui ad Magiſtratum admitti cupiebant, vitæ examen prius ſubire cogebantur, ac debent omnino vitæ anteactæ habere teſtimonium. *l. ult. C. ad L. Iul. repetund. Beſold. l. 2. Synopſ. Pol. c. 25.*

9. Indigenarum ac Civium potiorem, quàm peregrinorum hac in parte haberi rationem non eſt iniquum, ſed juri Divino, Civili ac Canonico, variarum etiam Rerumpl. obſervantiæ omninò convenit. vid. *Jacob. Lembken Diſſert. de jur. indigenatus. part. ſpecial. poſ. 15. ſeqq.* Pro regula tamen univerſali id haberi non oportet, cum interdum peregrinos, de quorum fide & excellentibus ingenii dotibus conſtat, præferre præſtet, damit nicht warhafftig Land-Kinder / an ſtatt Männer / in dienſt genommen werden / und das jus indigenatus nicht jus indignatus werde / ut loquitur *Dn.* Seckendorff *in addit. ad l. 2. c. 5. §. 7. & 8. §. 32. num. 3.* Sed plura de Magiſtratibus ac Officialibus hiſce videſis apud *Myler. c. 41. & in ſpeciali ejusdem tract. de Officialibus.*

10. Ut verò eò melius ſecundum LL. cuique ſuum tribuatur, Principes & Status Imper. vigore Superioritatis erigunt III. in territoriis ſuis *Tribunalia Juſtitiæ*, ut ſunt 1. Cancellariæ, Fürſtl. Cantzeleyen / pro numero

vinciarum interdum plures, ubi à Consiliariis Principũ, ipsorũ nomine ac vice, jus dicitur. 2. Dicasteria vel Curiæ Provinciales, Hoff- und Land-Gericht/ ubi à Judice & Assessoribus partim ex Nobilium, partim ex Juris Consultorum ordine delectis, (alicubi etiam Ordinum Provincialium ratio aliqua habetur, ut in hoc ipso nostro Ducatu Wurtemberg. v. H. G. O. *p. 1. t. 1.)* certis anni terminis, (v. Fr. W. H. O. *p. 2. t. 1.)* causæ & Processus expediuntur. Comparantur duo hæc justitiæ Tribunalia à *Vultejo de Judic.* duobus Summis in Imperio Judiciis, ita enim *lib. 1. c. 4. num. 62.* quod Camera est Imperialis, *inquit*, Spiræ in Imperio, ea solet esse in singulis territoriis Curia illa, quæ vernaculè dicitur das Hoff-Gerichte/ & quæ est Camera in ipsa Aula Imperatoris, ea apud Principes solet esse Cancellaria. Curiæ igitur ordinariam Jurisdictionem habent, Cancellariæ ut plurimum delegatam. Quanquàm autem alicubi duo hæc Judicia ita sint ordinata, ut ab altero ad alterum provocatio detur, in pluribus tamen regionibus æqualia sunt, & concurrentem habent Jurisdictionem, æque ac duo Summa Imperii Tribunalia. Et quemadmodum ibi immediati Imperii Cives prima instantiâ, (Austregarum privilegiis exceptis) mediati autem alterâ demum instantia (nisi causæ conditio aliud exigat) conveniuntur, sic

ſic in ſummis illis Principum Judiciis Ordines Provinciales, Præfecti Principum, aliique, qui inferiores Judices non agnoſcunt, primâ inſtantia, cæteri autem ſecundâ inſtantiâ ordinariè forum ſortiuntur. *Lud. Hugo. c. 4. n. 38.* Ab his autem juſtitiæ Tribunalibus diſtinguas velim Conſilium Status (den Staats- und den Geheimen Regierungs-Rath) quod Principes Imp. potentiores ex perſonis paucioribus ſelectis formare ſolent. Quorum enim res tenuiores ſunt, cum paucos tantùm habeant Conſiliarios, non poſſunt eos his gradibus diſtinguere, ſed quos habent, promiſcue ad omnia adhibent. v. Seckendorff. *p. 2. c. 6. §. 9. ibique in addit. §. 36. & c. 7. §. 33. ibique add. §. 40.* Sunt 3. etiam in Statuum territoriis Præfecturæ Provinciales, & judicia ſubordinata, quæ vel Magiſtratus municipales, vel Nobiles Landſaſſii vi datæ in feudum Jurisdictionis exercent, à quibus ad illa Superiora provocatur, & interd. quidem citra ulteriorem ad Cameram Spirenſem, vel Judicium Aulicum appellationem. vid. *ſupr. ſect. 1. c. 11.* add. *Myler. c. 42.*

11. Eodem fine, eodemq; jure IV. cauſas corã inferiori judicio pendentes vel proprio motu, vel ad partis inſtantiam, ex juſta cauſa (ut ſi interſit publicæ rei, ſi vehemens & notabilis ſit ſuſpicio contra inferiorem Judicem, commodum forſan ex controverſia ſperan-

tem, vel uni aut alteri matrimonio vel necessitudine sanguinis aut affinitatis junctum &c. vid. *Rittershus. ad Nov. p. 9. c. 6. num. 76. seqq.* si Judex litem protrahat, aut negligenter officio fungatur &c.) sine qua ad hoc proclives esse non debent, avocare possunt, adeò ut avocatione factâ (à qua distingue Rescriptum, quo Princeps de causa referri jussit. v. *Mev. p. 1. d. 249.*) Judex inferior non possit amplius in judicando procedere. *l. 58. de judic.* Solent autem causas ita à judice inferiori avocatas vel ipsi statim decidere, vel ad Consilium Aulæ, zur Fürstl. Cantzley/ aut Dicasterium Provinciale, Hoff-Gericht/ (à quo ob Domini cum eo concurrentiam, indeque obtinentem præventionem non sic, ut ab inferioribus judiciis avocandi licentiam concedit *Mylerus cap. 43. num. 3.* maximè si privilegiatum sit cum clausula: *avocatione remota.*) remittere, *Gail. 1. O. 41. num. 1. Conf. Casp. Alexandr. Diss. de Avocat. causarum. ap. Fritsch. P. 1. Ex. var. I. P. append.*

12. Competit autem V. vi Superioritatis territorialis, ad ritè recteque administrandam justitiam, eoque modo pacem & tranquillitatem in territoriis suis conservandam, Statibus proprio quodam jure *Jurisdictio omnimoda*, die höchste Gerichtbarkeit in Pein- und Burgerlichen Fällen/ quàm tamen rarò ipsi immediatè, sed utplurimum per alios exer-

exercent, quibus eam per investitutam feudalem, vel alio quodam titulo reali, vel personali saltem jure, (hinc in realem seu patrimonialem, & personalem seu administratoriam dividitur) concedunt. Horum autem intuitu hodiè communiter Jurisdictio ulteriùs in Superiorem & Inferiorem s. in altam & bassam, die Ober- und Nider-Gerichte/ distinguitur. Ad illam indubiè pertinent omnes causæ criminales, alle peinliche Sachen/ quarum nomine hodiè secundum genuinam & propriam vocis Peinlich significationem, tantum veniunt illæ, in quibus pœna corporis afflictiva, ultimum scilic. supplicium, vel fustigatio, membri alicujus abscissio &c. venit imponenda, welche an Haupt und Haar; auff Leib und Leben gehen. *Ord. Crim. art. 177. 178.* ut contra *Gothofr. Anton.* post *Ern. Cothman. Matth. Stephan. ad Ord. Crim. præf. Reinking. l. 2. cl. 2. c. 14. Carpz. in Pr. Cr. q. 102. num. 48. seqq. Lauterbach. in Differ. jur. Comm. & Wurtemb. in caus. Crim. §. 1. num. 5.* latius probant. Ad hanc verò causæ civiles ex contractibus, similibusque honestis negotiis descendentes, & earum executiones, nec non leviora delicta & coërcitio seu leviores pœnæ, ut pecuniaria, carceris, relegationis &c. referuntur. Sed cum haud rarò eveniat, ut moribus unius loci ad superiorem Jurisdictionem referantur, quæ ad inferiorem

alibi pertinent, & contra, dixerim, in hac materia ad cujusque loci obſervantiam & conſuetudinem præprimis reſpiciendum eſſe cum *Carpz. de Proceſſ. t. 2. art. 1. num. 8.*

13. Hæc autem Jurisdictio cuique in territorio ſuo ſalva & intacta manere debet, adeò ut ne Imperatori quidem concurrentia, multo minus ab ordinariis judicibus avocatio, litis cauſa concedenda. vid. *O. C. p. 2. tit. 1. 5.* add. *A. B. c. 11. §. 1. Capit. Leop. art. 3. & 18. Myler. de Stat. Imp. c. 14. §. 20. ſeqq.* Delinquentem ergò in alterius territorio capiens violati territorii, turbatæque Jurisdictionis reus ſit, & ad ſatisfactionem eo nomine tenetur, niſi è veſtigio poſt perpetratum in ſuis finibus delictum in vicini Territorium fugientem inſecutus fuerit, hoc enim caſu conceditur die Nach-Eile von einer Obrigkeit in die andere/ eumque propter Jus vicinitatis & actus indiviſibilitatem ibi in continenti apprehendere licet, modo non ſemel perſecutionem effugerit. Neque ſic apprehenſum Domino loci ad petitionem remittere tenetur, ſed ipſe in territorio ſuo, ubi perſequendi factum eſt initium, quod ſolum hic attenditur, punire poteſt, niſi delinquens fugitivus, in continua, ex noſtra in alterius territorium, perſecutione captus, ſit reus fractæ Pacis Publicæ ſeu hoſtis publicus, is enim Magiſtratui loci, ubi capitur, wo er nidergeworffen

sen wird/ sistendus est juxta *R. I. de anno 1559.* §. So nun in solcher Nach-Eil. *26.* jũct. §. praeced. 22. und haben Uns ꝛc. Conf. *R. I. de anno 1555.* §. würde sich aber ꝛc. 36. seqq. *Myler. c. 48. num. 10. seqq.* Quadrat huc insignis quaestio: Ob ein Stand deß Reichs einem andern das Durchführen der Maleficanten gestatten müsse? quam pro & contra tractat *Reincking. lib. 2. cl. 2. c. 17. num. 116. seqq.* add. *Wehner. Consil. Franc. 92.* ubi eam affirmativè decidit, & rectè quidem, quoniam non turbat Jurisdictionem, qui tantùm utitur via publica, quae, cujuscunque etiam territorium attingat, cuivis ad usum licitum, praesertim Reipublic. tuitionem & justitiae administrationem, patere debet. Et constat neminem prohiberi, quo minus in territorio suo delinquentem capiat, ac pro ratione delicti in eum libere statuat, quî ergò non licitum eò perducere, ubi commode executio fieri possit. *arg. l. 2. de Jurisdict. conf. Besold. voc.* Liefferung der Maleficanten.

14. Justitiae administrationem porrò juvat VI. *Jus Archivi*, das Recht Archiv oder Brieff-Cammern auffzurichten/ und den darinn befindlichen Uhrkunden völligen Glauben zuerwecken) quod alia appellatione *γραμματοφυλάκιον*, *χαρτοφιλάκιον*, Latinis Tabularium, à tabulis publicis, quae ibi reponuntur, Scrinium &c. vid. *l. 19. C. de testam. ibi Brun-*

 neman.

neman, ac Cancellariæ, quemadmodum quoque Germanis Canzley/Registratur. *Wehner. d. voc.* Registratur. & Hoff-Registratur dicitur, estque locus, in quo scripturæ, monumenta, acta Principis aut Civitatis reponi solent, ut ibi reserventur sub custodia Archiotæ. *Fritsch. de jur. Archiv. c. 1. Myler. c. 47.* Et distinguitur 1. in *Statarium* & *Viatorium*. Illud est, quod in Palatio Principis vel alio certo loco habetur; Hoc quod in comitatu Principis circumfertur, in quo libelli supplices Principi porrecti conduntur, quoad subscribantur, i. e. quoad Principi vacet libellis & postulantibus respondere. 2. In *Commune totius alicujus familiæ*, quod Gemeinschaffts Archiv oder Canzley dicitur, estque vel sub Senioris familiæ custodia, vel sub communi omnium inspectione, ita ut claves scrinii in omnium sint manibus, sique documento aliquo communi opus sit, etiam in illorum præsentia illud aperiri & recludi oporteat: Cujusmodi Archivum generale quoque habent omnes liberæ Imperii Civitates. *Limn. l. 7. c. 1. num. 56.* & *Particulare ac separatum* hujus atque illius Principis, Comitis, Civitatis Imperialis, absonderlich Eigen Archiv. 3. ratione scripturarum & literariorum monumentorum, quæ in Archivis publicis asservantur, quia illa non ejusdem sunt generis, sed quædam Statum ipsum, ejusque

rega-

regalia jura ac privilegia, quædam verò subditorum causas concernunt, & acta Judicialia continent, Archivum distinguitur in Secretum, Geheime Archiv oder Canzley/& Vulgare. *Fritsch de jur. Archiv. c. 4.*

15. In Archivo autem constituendo tria hæc præprimis observanda, ut 1. omnia documenta & monumenta literaria posteritati aliquando usui futura in eo sollicitè asserventur, ac singula, quæ in gubernatione accidũt, posteris scitu digna, fideliter annotata in eo reponantur, & sarta tecta conserventur. 2. Ut fidelis, diligens ac peritus custos, quem Archiotam, Archivistam, Archivarium, Registratorem vulgò vocant, ei præficiatur. In quo verò hujus consistat officium, quæque ejus præcipua debeat esse cura vid. apud Dn. Seckendorff *p. 2. c. 6. num. 14. 15. Besold. in Commentario ad Ord. Prov. Wurt. p. 35.* ac *Fritsch. d. tr. c. 5. num. 6. & seqq.* 3. Ut in loco satis tuto ab incendii periculo, hostium deprædationibus, aliisque casibus libero constituatur ac custodiatur. vid. *Fritsch. d. c. 5.* Ritè constituti Archivi finis, & effectus præcipuus est probatio ac fides rei gestæ publica: Nam scriptura ex Archivo publico benè constituto prolata ac deprompta, licet in se privata, regulariter integrã facit fidem, pleneque probat, etiam extra territorium. v. *Fritsch. c. 7.*

16. Ad-

16. Ad Justitiæ administrationem concernentia jura communiter etiam refertur VII. *Jus indicendi Comitia Provincialia* Land-Täge/ quæ nihil sunt aliud, quàm *Conventus publici Principum ac Statuum Provincialium, de rebus gravioribus Principis vel provinciæ salutem concernentibus, in commune consultantium.* Et dividuntur 1. in *Universalia*, allgemeine Land-Täge/ quando omnes Ordines convocantur; ac *Particularia* sive Deputatorum, quando ex omnium Ordinum numero quidam deliguntur, qui de negotiis, quæ in deliberationem veniunt, & à paucioribus rectius ac celerius expediri possunt, consultent, Wann der Ausschuß von der Landschafft erfordert wird. In nonnullis Provinciis Deputati Ordinum rursus distinguuntur in den engen/ und weiten Ausschuß. 2. In *Stataria* certo anni tempore celebrari solita, & *Extraordinaria*, quæ Princeps exigente necessitate publica v. g. pro indicendis collectis, ineundis fœderibus, decernẽdo bello &c. cogit. *Fritsch. de Conv. Prov. c. 1.* Non autem modò nudius tertius est, quod Principes nostri de rebus, quæ totius Provinciæ vel regionis salutem spectant, in Conventu publico cũ Ordinibus Provincialibus deliberare, & sic salutem publicam per concilia communi consilio tueri cœperint, sed res est antiquissima, quæ cum ipsa regia eorum cœpit potestate. vid. *Hugo de Stat. reg. Germ.*

Germ. c. 4. §. 28. vigore cujus etiam illa indicunt; dann Land-Tage ausschreiben / und die Land-Stände beruffen stehet dem Lands-Fürsten Krafft der Lands-Fürstl. Hoheit zu. *Myler. c. 45. Fritsch. d. tr. c. 3.* Dn. *Rhet. in Comm. ad Jus Feud. Comm. l. 1. t. p. 75. seqq.*

17. Status autem Provinciales, qui ad Diætas hasce convocantur, vulgò Land-Stände dicti, sunt, qui jus sessionis & suffragii in Comtiis Provincialibus habent, die Stimm und Stand uff Land-Tagen haben / ac plurimis in locis triplici ex ordine constant, Prælatorũ scil. Nobilium & Civitatum, ut in Electoratu Saxoniæ, Archi-Episcopatu Magdeburgensi, Ducatu Brunsuicensi & Luneburgensi; ast in Frisia Orientali wird die Landschafft getheilet in die Ritterschafft / Städte und Haußmannen seu communitates pagorum. In Austria Inferiore Status Provinciales dividuntur in Prælatos, Dominos sive Dynastas i. e. Comites & Barones, ac Nobiles; In hoc nostro Ducatu in Prælatos & Civitates. *Fritsch. d. tr. c. 4. Hugo. c. 4. n. 15. seqq.* Et quatenus hi publici concilii corpus constituunt, die Landschafft / dicũtur, ac subditos universos & singulos repræsentant, eorumque nomine deliberant & concludunt, adeò ut quicquid constituant, ab universo populo constitutũ censeatur.

18. Princeps Conventum Provincialem insti-

instituturus Ordines Provinciales per literas evocatorias (quarum formulam exhibet *Fritsch. d. tract. c. 5.*) monet, ut præfixo die, loco destinato, de rebus publicis deliberaturi conveniant. Si qui vero vocatorum personaliter comparere impediantur, debent absentiam suam literis decenter excusare, & Con-Statibus mandatum dare, alias quisque suo emanet damno, & Recessu Provinciali nihilominus obligatur. vid. *Mev. p. 4. dec. 201.* Formam Conciliorum Provincialium non multum à forma Comitiorum Imp. Universalium diversam (vid. *Hugo. c. 4. num. 10. seqq.*) delineatam vide apud Seckendorff. *p. 2. c. 4. num. 9. & seqq.* add. *Fritsch. c. 6.* Negotia quorũ causa instituuntur, in genere sunt illa, quæ ad salutem ac comunem Principis & totius Provinciæ utilitatem spectant; In specie negotium defensionis Status ac subditorum contra vim & arma vicinorum 2 punctus contributionis sive collationis extraordinariæ, alienatio certæ partis provinciæ, punctus gravaminum, derer Land-Gebrochen / causa reformationis Politicæ &c. vid. *Fritsch. d. tr. c. 7. Myler. c. 45.*

19. Quod ordinem votandi in iis receptum attinet, ille pro locorum diversitate variat, communiter autem curiatim suffragia feruntur, nec v. g. Prælatorum votum auctoritate Nobilium ac Civitatum suffragiis præ-

præponderat. Fiunt autem relationes primò inter ipſas curias Prælatorum, Comitum, Nobilium ac Civitatum, ita ut ſibi invicem ſententias communicent, deinde ad Principem ipſum, à quo vel Ordinum ſententia approbatur, vel ſi diſpliceat, hinc replicatur, inde duplicatur, & porrò triplicatur, donec res conveniat. Concluſum in ſcripturam redigitur, diciturque ein Land-Tags Abſchied. *Fritſch. d. tr. c. 8.*

20. Denique maximè promovent Juſtitiæ adminiſtrationem VIII. *Viſitationes Provinciales*, die Land-Viſitationen / ceu quibus defectus, vitia & corruptelę judiciorum cognoſci, corrigi & tolli queunt, ſicque eorundem vigor incorruptus conſervari, Magiſtratuum ac Officialiũ avaritiæ ac improbitati frenum injici, in negligentes animadverti poteſt, ut taceam complures alias, quas ſecuritati publicæ & ærario Principis illæ adferunt, utilitates, à quibus eas Principibus, aliisque Imperii Statibus maximè commendat *Fritſchius tr. de Viſitat. Provincialibus*, inſtituendarum modum ac formam, exhibitis quoque articulis, ſuper quibus tàm Officiales, quàm Provinciales, requirendi & examinandi, latius deſcribens.

CA-

CAPUT XIV.

De Iuribus Territorialibus Gratiosis.

GRatiam importat 1. *Privilegiorum Concessio*, Ertheilung allerhand Privilegien und Freyheiten / quàm Statibus Imperii in Provinciis suis haud facilè quisquam denegaverit, qui enim LL. ferendarum habent potestatem, quomodo non privilegia concedendi facultatem haberent. *arg. §. 6. de I.N. G. & C.* Conceduntur verò illa expressa vel tacitâ voluntate, vel proprio motu concedentis, vel ad instantiam & preces, (v. *Habn. addit. de Constit. Princ. num. 2.*) & varias quidem ob causas, aliquando scil. ob ætatem, interdum ob sexum, nonnunquàm ob dignitatem, benemerita, indigentiam, infirmitatem &c. vel certo individuo, vel universitati sive ordini alicui, vel denique certæ rei aut causæ, in causis ad concedentis potestatem pertinentibus, unde privilegium Juri Divino adhuc obligatorio, vel naturali contrarium ipso jure nullum est, nec ad alterius injuriam est porrigendum. *Hunn. in Encyclop. Jur. univers. p. 1. t. 6. c. 2.*

2. Esse privilegiorum in eo consistit, quod persona vel res Juris communis dispositioni certo in casu eximatur, nam quæ concedunt tantùm, quod habetur jure communi, sunt inutilia *Mev. 5. D. 183. n. 5.* Et ratione

con-

concedentis largiſſimè ſunt accipienda (reſpectu intenſionis ſc. extenſive enim ad exẽplũ trahi & perſonã egredi nonpoſſunt)modo iis uſuri præſtanda præſtent, nã ſi e. g. debitores beneficio *R. I. de A. 1654.* §. nachdem auch im Friedenſchluß.ꝛc. uſuri non obtulerint creditoribus offerenda, fructu illius non gaudent, ſed in ſolidũ ſunt condemnandi *Mev 3. D. 265.* ratione verò tertii, & quoad ejus præjudiciũ, ſtrictiſſimè ſunt intelligenda. *Hunn. d. l. c. 10. Dn. Stryk. de mot. propr. Princip. c. 2. num. 52. & c. 4. num. 2 ſeqq.*

3. Quæ ex mera gratia & ad beneplacitum, auff Wolgefallen / conceſſa, revocari poſſe extra omne videtur eſſe dubium, quia beneplacitum nulli ſubjacet legi. *Wehner.* verb. Wolgefallen. *Dn. Lyncker. de beneplac. ſect. 2. c. 3. num. 3. 4. 5.* Conf. *ſupra cap. 10. n. 3.* ea quoque, quæ in pernitiem totius Reip. vergunt & bonum publicum impediunt, Comitiali authoritate per legem Pragmaticam caſſari poſſe, teſtatur exemplum in der Müntz-Ordnung Ferdinandi I. inſert. *R. I. de anno 1559.* So aber jemands/ weß Stands ꝛc. Quæ vero per modum conventionis, aut ob benè merita conceſſa, quia in contractum tranſeunt, & contractus omninò præſtationem requirit, haud revocari poſſe videntur, niſi eorum præſtetur æſtimatio. *Reinck. l. 2. cl. 2. c. 8. n. 26. ſeqq. Grot. 2. 14. 13.*

4. II. *Dispensatio*, quæ est legis ex justa & sontica causa publica authoritate ab eo, qui Legis ferendæ potestatem habet, facta relaxatio, quam Principes & Status exercent 1. in matrimonialibus, in gradibus jure positivo (non etiam jure naturali, ac divino morali) prohibitis *Myler. c. 50. num 7. 8. Mich. Haveman Gamolog. l. 2. tit. 7.* 2. In testamento. Si v. gr. Princeps testamentum à muto & surdo confectum validum pronunciat, ob legitimi testium numeri omissionem vel alterius solennitatis defectum irritum pro valido haberi debere rescribat. v. *Jus Prov. Wurt. p. 3. t. 4. §. f. Besold. ibid. D. 3. th. 37.* ubi refert exemplum. *Myler. c. 50. numer. 10.* 3. In contractibus, quos ob defectum solennitatum à legibus requisitarũ invalidos ex certa scientia firmos pronunciat. 4. In puniendis delictis, vel omnino pœnam Jure communi patrato crimini præstitutam remittendo, vel eandem saltim mitigando, & capitalem in corporalem, corporalem in pecuniariam mutando, quæ dispensationis species *Juris aggratiandi* (quod dixeris esse regiam reis promeritas pœnas criminales cum judicio remittendi, aut attemperandi & mitigandi potestatem, Begnädigung der Maleficanten) appellatione in scholis nostr. nemini ignota.

5. Non autem regia hæc in condonandis & mitigandis pœnis voluntas vaga, sed certa ac justa causa subnixa, rationeque modera-

ta,

ta, nec admodum frequens esse debet. Quicquid enim justi inest juri aggratiandi, id ex justitia & veritate causæ moventis dependet, ut sic Princeps absque causa ex mera gratia damnatò reo pœnam citra cauteriatæ conscientiæ formidinem remittere nequeat; Nimia verò Principis in condonandis criminibus facilitas maleficorum auget audaciam. Causæ, quibus Princeps ad remissionem pœnæ moveri possit, sunt e. g. fatuitas, mandatum superioris Domini, factum absolutè coactum, insigne meritum in Rempublicam &c. Causæ mitigandi pœnam interd. est amicitia, conatus non subsecuto effectu, spontanea delicti confessio, culpa sine dolo, nonnunquàm gravis ira, imprudentia, ignorantia, ebrietas, aliquando temporis diuturnitas, intercessio, multitudo liberorum, meritum & eximia virtus, nobilitas & dignitas, officium, paupertas, probitas vitæ anteactæ, summa senectus, sexus, rusticitas, insigne artificium, utilitas publica.

6. Non omnia etiam delicta patiuntur juris hujus exercitium, quæ enim principaliter DEUM offendunt, ut blasphemia, veneficia, pacta cum Diabolo, dispensationem planè non admittunt. Quibusdam etiam, quæ in proximum committuntur, ut homicidium, adulterium &c. regulariter eadem non est indulgenda, cum his à Deo ipso certæ

pœnæ constitutæ sint. *Gen. 9. 6. Ex. 23. 12. & 14.* Leviorum autem delictorum, quæ contra JusCivile aut Statuta Reipubl. perpetrantur, pœnam pro lubitu vel in totum, vel pro parte remittere Statibus licet. Præprimis in libero ipsorum est arbitrio, proprias injurias rigidè, an ex gratia exigere velint. Laudabilius tamen est mera eas vindicare gratia, majorque in ignoscendi gloria consistit honor. arg. *t. t. C. de sent. pass. & rest. l. un. C. si quis Imper. maled. l. 2. C. de R. C. R. I. de anno 1576. §.* Es soll Sich eine Obrigkeit *8. Dn. Myler. c. 50. numer. 15. & seqq.*

7. III. *Asyli Constitutio.* Quamvis jus Asyla constituendi inter Imperatoris Reservata referatur à *Stamlero §. 60.* nullus tamen dubito, quin etiam Statibus Imp. in territoriis suis locum aliquem privilegiis ita munire liceat, ut eò confugientibus homicidis imprudentibus, denen so auß hitze deß Zorns übereilet einen Todschlag begangen/ (non etiam voluntariis ac dolosis, muhtwilligen und vorsetzlichen Todschlägern) tutam præstet mansionem, adhunc scil. effectum, ut à carceris pœna liberati causam ex loco illo privilegiato commodius defendant. *Dn. Georg. Rittershus. de Asylis c. 5. num. 5. Myler. c. 51. & in Asylog. c. 8.* Asyla hæc à Statibus Imp. ita quoque, ut & forensibus extra territorium delinquentibus illuc confugientibus eam præstent

ſtent ſecuritatem, privilegiis muniri poſſe tradit *Myler. d. c. 50. num. 4. & in Aſylog. c. 8. num. 10. ſeqq.* De quo tamen dubito, tale Aſyli privilegium non niſi ab Imperatore loco alicui concedi poſſe ratus; nam ſicut Princeps vel alius Imp. Status delictis extra Imperium commiſſis veniam dare nequit, ita nec Aſylum in territorio ſuo extra illud delinquentibus conſtituere poſſe videtur.

8. IV. Quæ pœnarum remiſſioni unà cum Aſylorum conſtitutione annnexa videdetur *Famæ reſtitutio*, den Miſſethätern den Ehrlichen Nahmen wider zugeben / ſubditis ſcilicet, qui propter turpe factum infamiâ juris ſunt notati, ex juſta cauſa expreſſè vel tacitè facta. vid. ſupra *ſect. 1. c. 16.* quam quidem reſtitutionem cum territorio terminari, nec provinciæ Jurisdictionem excedere notant *Peregrin. de jur. fiſc. c. 1. tit. 2. num. 54. Carpzov. de Regal. th. 35.* Sed ſimpliciter id ita admitti nequit, nam ſi infamia lege ſaltim provinciali irrogata, indubiè reſtitutus pro integra ac legali perſona ubique in Imperio habendus erit, quod probabiliter quoque de eo caſu dicitur, quo infamia jure Civili Juſtinianeo irrogatur *Myler. c. 53. num. 4. 5.* Si vero Conſtitutione Imperii, communi Imperatoris & Statuum Imperii conſenſu promulgata, alicui infamia ſit inuſta, hunc infamiæ nota eximere Statum Imperii qua talem non poſſe, haud invitus

concedo. Facit huc *R. I. de anno 1526.* § und wiewohl der gemeine Mann ꝛc. *Myler. d. l.*

9. V. *Legitimatio liberorum* ex illegitima Parentum cohabitatione natorum. vid. supra *sect. 1. c. 16. num. 8. 10. seqq. Myler. c. 53.* VI. *Veniæ ætatis concessio*, qua 25. annis minori subdito legitimæ ætatis jus in hunc finem, ut sine Curatore agere, conveniri, bonis suis præesse, ac contrahere liberè possit, tribuitur. vid. supra. *sect. 1. c. 15. num. 3. seqq. Myler. c. 57.* VII. *Induciæ moratoriæ*, Quinquennel und Anstands Brieffe/ quæ (si non repugnet 1. natura obligationis. 2. factum debitoris. 3. creditoris qualitas,) debitorib' damno fatali, bello, incēdio, naufragio, aut alio casu ad incitas redactis, ne intra certum tempus (quinquennium plerumq;) à creditoribus inquietentur, conceduntur, ac fidejussoribus etiam prosunt. *Nov 4 c. 2. j. l. 4. C. de emancip. liber. l. 3. §. 1. C. de usur. rei jud. l. 27. §. 1. de pact.* Sed non omniū omnino creditorum, tam exterorum, quā indigenarū, exactiones suspendunt, ut ab Imperiali promanantes culmine, sed concedentium Statuum subditos tantùm impediunt. *arg. l. f. ff. de Jdict. l. 239. de V. S.* Proinde debitori extra territorium Domini sui nil planè prosunt, quo minus ibi in loco contractus conveniri possit. *Myler. c. 55. num. 4. 5.* Cæterum quemadmodum hodie Imp. non ita passim moratorias indulgere

re debet; vid. *R. I. de anno 1654.* § dieser Unserer ꝛc. 175. ita per consequentiam quoque ad Principes Imperii non malè argumentari licere videtur. vid. supra *sect. 1. cap. 17. num. 3.*

10. Quid VIII. *de Repressaliis*, Germ. Rechtliche Hemmung/ Auffhaltung/ Kummer/ Fehde/ oder Pfandung der Güter und Persohnen dictis, dicendum? Sunt illæ remedium & jus extraordinarium alterius loci civem vel bona pro alterius debito, ob protractam denegatamve à Magistratu ejus requisito justitiam, detinendi, à superiori concessum. Quomodo à pignorationibus ac arrestis, cum quibus eas nonnulli malè confundunt, differant. vid. apud *Henr. Arn. à Landsberg. Diss. de Repressal. membro. V.* Et dividuntur 1. in personales, ubi personæ pro persona; reales, ubi rerum pro rebus; mixtas, ubi simul rerum & personarum fit prehensio. 2. in generales, quando integra aliqua communio ab alia aliqua Republ. læsa iis utitur sine discrimine contra universitatem, quæ læsit, ad damni perpessi restitutionem; & speciales, quas superior permittit inferiori cuipiã, subdito scil. ut vel bona ipsius adversarii in alia Repl. degentis, vel etiam aliam personam, ejusve bona tamdiu retineat, donec vel id, quod suum est, recuperet, vel hoc modo æquivalens pro eo, quod ipsi à vero debitore com-

competebat, nanciſcatur. Inter cives Imperii verò tam mediatos, quam im̃ediatos de jure locum non habent, cum judicia (Camera Spir. ſc. & Senatus Aulicus) in Imperio ſint conſtituta, ubi quisque ſuum per viam juris conſequi poteſt, ut non habeat neceſſum illud extraordinario & violento modo petere. *O C. p. 2. t. 26. R. I. de anno 1579.* §. wann auch die arreſta. &c. *85. R. I. de anno 1641.* §. Nachdem auch die Stände deß Niederlands ꝛc. *94. Limn. tom. 4. in addit. ad l. 5. cap. 2. num. 53. Inſtrum. Pac. Cæſar. Suec. art. 9.* verſ. *abuſus Bullæ Brabantinæ, indeque natæ repreſſaliæ & arreſta penitus tollantur. Ahaſv. Fritſch. Elect. Jur. P. p. 2. c. 12. & in annot. ad Inſtr. Pac. art. 9. p. 503. & ſeqq. Burgold. p. 3. D. 12. num. 2.* In exteros tamen etiam Statibus Imperii competere, & ſubditis ab iis concedi, ſi juſtæ adſint cauſæ, poſſe, ſine conſenſu ac authoritate Imperatoris vel Cameræ Imperialis quoque, communiter placuit. vid. *Myler. c. 56. numer. 4. 5. Henr. Arnold. à Lansberg. d. Diſſert. de Repreſſaliis*

11. Huc refertur IX. *Nundinarum*, minus ſolennium ſcilicet, ſive anniverſariarum, *inſtitutio.* Anſtellung der Jahrmärckt/ quæ fieri poteſt etiam inſcio Imperatore & invitis vicinis. *arg. l. 9. de ſervit. l. 1. § 12. l. 2. §. 9. de acqu. & aqu. pluv.* vid. ſupra *ſection. 1. c. 17. num. 12. 18.*

12. X.

12. X. *Jus conducendi per vias publicas* das Leibgeleit; die Gleitliche Obrigkeit auff freyer Käyserl. Reichs- und Landstrassen/ vigore cujus Status (v. supra. *sect. 1. c. 17. num. 14.*) certo accepto precio (si id usus ferat *R. I. de anno 1548.* §. noch zu mehrer ꝛc. ibi: an Orten es herkommen.) transeuntes securos reddere, atque si damnum à prædonibus acceperint, illud restaurare tenentur. *R. I. de anno 1555.* §. nachdem aber ꝛc. *de anno 1559.* §. damit dann ꝛc. (ad quod quidem etiam tenentur, licet salvum conductum transeuntes specialiter non petierint, ex veriori sententia, quam *Henr. Klock. de vectigal. num. 77. Fritsch. de viis publ. c. 12. num. 23. Myns. 5. O. 70. Myler. c. 59. num. 5. ibique allegati* defendunt. *Diss. Bocer. de Regal. c. num. 156. Carpzov. p. 3. q. 111. num. 64.*) modo non à via publica & regia deflectentes, insolitam viam insolito tempore capesserint, aut conductores, quos secum habuerunt, deseruerint, haben Abwege gesucht/ und sind dem Geleit nicht gefolgt. *l. 2. l. 5. C. de curs. publ. Gail. 2. O. 64. cit. Dd.* ac Provincia non ita sit repleta militibus, ut iis territorii Dominus resistere nequeat, vix ipse suis in Palatiis & pomeriis ab illorum injuriis ac violentis invasionibus tutus. *Klock. Fritsch. & Myler. dd. ll.*

13. Annexum huic est *Jus indagandi, prosequendi & conquirendi securitatis publicæ infesta-*

festatores, das Streiffen. vid. *l. 13. ff. de off. Præsid. l. 7. de incend. ruin. naufrag. Fritsch. d. l.* Vi cujus multis in locis non exiguis stipendiis certi aluntur equites missarii, vulgò Land-Reuter / Stall-Brüder / Einspenninger / ad hoc deputati, ut viarum curam habeant, und das Geleit bereiten / *Fritsch. de Nundin. c. 6. n. 40.* Conf. *Myler. d. cap. 59.* Quæstio: *Ad quemnam pertineat cognitio & coercitio criminis in via publica, in qua Princeps quispiam habet jus conducendi, Civitas vero aliqua Imp. vel Nobilis circum circa omnimodam Jdictionem, scil. ad Principem*, der zu gleiten hat / *an vero ad eum, cui loci competit Jdictio?* satis intricata propter rationes & authoritates, quæ pro & contra militant; optimè *arg. l. 2. de Jdict.* expediri posse videtur distinctione illa, quam ex *Bidenbach. qu. nob. 12 Rumel. p. 1. D. 2. th. 8. p. m. 38. & Myler. d. c.* suppeditant, ut si maleficiũ in ipso actu deß gleitens commissum fuerit, coercitio sit Domini jure salvi conduct⁹ gaudentis, der zu gleiten hat / sin extra actum deß gleitens / Dominus territorii, qui omnimodam Jdictionem habet, cognoscat. Usus tamen & consuetudo hac in re præprimis spectanda. Colligitur vero inde Jdictionem non inesse juri salvi conductus, nisi ratione maleficiorum in actu deß gleitens commissorum, alias quæstio esset de casu indabili.

14. XI. *Collegiorum & Societatum opificum,*

ut

ut & eorundem Statutorum approbatio, *aut* si utilitati publicæ adversentur, *abolitio*. Cum usu plus satis compertum sit, sœpè, quæ sub incunabilis Civitatum cœperunt collegia, utut tunc prospera & utilia, in noxam tandem abiisse, ita ut Magistratuum per illa suppressa authoritas sit, nec leges publicas sub placita sua privata trahere, exsurgere & publicis rebus formam dare erubuerint, sicque multorum motuum occasio & fomentum extiterint, *Jus Collegii dare* inter regalia esse cœpit *l. 3. § 1. de Colleg.* nec aliter Magistratibus inferioribus permissum, nisi quatenus iis vel Superiorum Principis jura habentium concessione, vel longa consuetudine sit acquisitum, ubi tamen adhuc Superioribus inspectio integra. *Mev. 4. D. 301. Ref. Pol. de anno 1548 tit. 36. seqq.* Requiruntur ergò ad constituendum Collegium mercatorum ac artificum seu opificum literæ fundationis & Privilegia à Superiori concessa. Est enim Collegium ejusmodi societas legitima certorum hominū mercimonium aut artificium s. opificium aliquod licitum exercentium, certis Statutis ac legibus firmata. *Fritsch. de Colleg. Opif. c. 1. num. 3.*

15. Opificia autem alia sunt & dicuntur Gemeine und Ungeschenckte Handwercker / alia Geschenckte Handwercker. *Ord. Pol. de anno 1548. tit.* von Handwercks-Söhnen. *37.* vid. *Fritsch.*

Fritsch. d. c. 1. num. 7. ubi ex *Knipschild.* opificia, quæ Geschenckte Handwercker dicuntur, hæc recenset: Buchbinder / Papierer / Dreher / Nestler / Senckler / Nadler / Satler / Gürtler / Glaßer / Glaßmacher / Beindreher / Goldschmiede / Rotschmiede / Zirckelschmiede / Neyerschmiede / Kannengiesser / Uhrmacher / Büchsenschmiede / Schlösser / Balierer / Windenmacher / Kupfferschmiede / Blattner / Balbierer / Schleiffer / Steinmetzen / Düncher / Gypser / Ferber / Hutmacher / Hosen- und Strümpff-stricker / Schreiner / Büchsenschäffter / Bildhauer / Weißgerber.

16. Jura Collegiorum præcipua *Fritsch. d. tr. c. 3.* hæc refert. Quod 1. habeant commune ærarium, communem arcam, eine Ampts-Lade / cujus administratio est penes seniores, quorum officium est reditus colligere, conservare, dispensare, & in necessarios ac utiles usus expendere, deque acceptis & expensis junioribus Collegis, den jungen Ampts-Brüdern / annuatim rationes reddere. 2. Commune Sigillum, ein Ampts-Siegel / pro obsignandis literis, obligationibus & liberationibus ad Collegium spectantibus. 3. Commune ædificium, Zunfft- oder Ampts-Hauß / Zunfft-Stuben / ubi statis temporibus conveniant, & collegiales tractatus communium negotiorum exerceant. 4. Jurisdictionem in causis civilibus ad artem vel profes-

sio-

ſionem eorum pertinentibus, quæ tamen ipſis non privativè, ſed cumulativè ſaltem conceſſa, ita, ut cum ea concurrat ordinarii Judicis Jurisdictio, etiam in iis, quæ ad opificium ſpectant. *l. fin. C. de Jurisdict. ibique Sichard. Fritſch. de Colleg. Opif. c. 3. num. 2. 3. 4. Brunn. ad l. fin. ff. de Colleg. num. 9. ſeqq.* Vi Jurisdictionis illius 5. in rebus ſuæ profeſſionis ſtatuta quoque condere poſſunt, quæ ſpeciali Superioris confirmatione Jure Communi haud indigent, moribus tamen hodiernis absque ea non ſubſiſtunt, & requiritur quidem illa potiſſimum hanc ob cauſam, ne ab iis illicita, iniqua, abſurda, monopolium redolentia, & Reipubl. damnoſa condantur Statuta, qualia cenſentur, I. quibus cavetur, ne in Collegium recipiantur. 1. molitorum, opilionum, balneatorum, tympaniſtarum, tibicinorum &c. liberi. v. *R. Pol. de anno 1548. tit. 37. D. Mev 5. d. 116.* 2. qui non duxerit viduam vel filiam opificis, utut alias ſit habilis. vid. *Mev. p. 3. d. 38.* 3. qui ſponſam imprægnavit ante nuptiarum ſolennitatem. *Carpz. l. 6 Reſp. 99. & p. 2. c. 6. d. 14. Berlich. p. 2. d. 299.* 5. Cujus mater de atroci crimine diffamata fuit. *Mev. 5. D. 117.* 6. qui lictoris viduam duxit. *Carpz. p. 1. d. 18.* 7. qui alibi domicilium habuit, der anderswo Feur und Rauch gehalten ꝛc. vid. *Fritſch. d. tr. p. 2. c. 4.* II. Statutum, quo injuriati jubentur abſtine-

re

re ab exercitio opificii sui, donec injuriam vindicaverint. vid. *R. P. de anno 1548. tit.* von Handwercks-Söhnen. & *de anno 1577. tit. 37.* §. Es sollen. *Carpz. q. 95. num. 9.* III. quò prohibetur, ne quod unus cœpit, alter perficiat. *l. un. C. de monop. Berlich. p. 1. d. 26. nummer. 5.* IV. quo statuitur, ne quis majori vel minori precio vendat, quam alter, daß einer seine gemachte Arbeit nicht höher oder weniger verkauffen soll/ denn der ander. *d. l. un. & R. P.* plura vid. ap. *Fritsch. d. tr.* qui in *addit. ad Limn. l. 4. c. 8. num. 299.* quoque refert abusus Collegiorum, quos in modernis Comitiis Ratisb. tollendos esse conclusum. add. *B. Venat. relat. Comit. 4. num 18.*

17. XII. *Receptio Judæorum*, (qui quo sensu dicantur servi Cameræ Imperialis der Römis Käys. Majestät Cammerknecht/ & an adhuc hodie sint? vid. ap. *Limn. ad A. B. c. 9. §. 2. O. 3. 4.* & *Tom. 5. ad l. 3 c. 2. num. 48. p. 147.*) Competiit illa vigore *A. B. c. 9 § 2.* Electorib⁹ tantùm, successu verò temporis & ad cæteros Imperii Status spectare cœpit. *O. P. de anno 1548. tit.* von Juden und ihrem Wucher. ibi: setzen/ ordnen und wollen/ daß hinführo niemand Juden auffzunehmen/ oder zu halten gestattet werden soll/ dann den Jenigen/ die von Uns und dem H. Röm. Reich regalia haben/ oder insonderheit derhalben privilegirt seyn. vid. *Rumelin. ad A. B. p. 1. D. 8. th. 16. seqq.* ubi cer-

certas ponit conditiones, ſub quibus recipiendi. Religio tamen plurimis Imp. Statibus in hunc usque diem fuit, non ſane ſine ratione, (vid. *Limn. l. 3. c. 2. num. 19. ſeqq.*) Jure hoc uti. Sic cum tota Sereniſſima Electorali & Ducali familia Saxonica illud inſuper habent Sereniſſimi noſtri Duces Wurtembergiæ, & alii. vid. Würtemb. Lands-Ordn. *tit.* die Juden belangend. *27. fol. 56.* ibique *Lindenſpur. fol. 105. ſeqq.* In ſpecie de his Ordinationes ſeu Reformat. Politicæ Imp. noſtri diſponunt, voluntque, ut recepti clavo ſive annulo flavo in veſte conſpicuo ab aliis hominibus diſcernantur, ne quis cum iis perinde atque cum Chriſtianis imprudens verſetur, & conſuetudine in eorum errores & vitia trahatur; ut uſuras tantum quincunces à Chriſtianis recipiant, commerciis licitis in mercatibus & nundinis utantur, ab emptionibus rerum furtivarum abſtineant, easque Dominis citra diſpendium reſtituant, vel ſi dolo malo alienaverint, precium numerent, ſi ſcientes emerint pro delicti modo puniantur; Mutuatam Chriſtianis pecuniam, vel quid & quando crediderint, an & quale pignus acceperint, non ſuâ, ſed Germanicâ linguâ conſcribant, quæ ſcriptura coram loci Magiſtratu fiat, alias viribus careat, nec de ea cognoſcatur; Actiones contra Chriſtianos Chriſtiano nulla ex cauſa cedant, ceſſas amittant,

tant, si Magistratus, Notarius vel Scriba talem cessionem scripserit, officio & honoribus privetur, cæteri carcere & aliis modis puniantur. v. *Reform. Pol. de anno 1530. tit.* von der Juden Kleydung. *Reform. Pol. A. 1577. tit* von Juden und ihrem Wucher. *R. I. de anno 1551.* §. diesem zu begegnen. *79. seqq.* Dn. D. *Lauterbach. ad tit. ff. de hered. vel act. vend.* §. *2. num. 4.* qui rectè notat *Carpzovium (p. 2. c. 30. d. 45. & lib. 5. Resp. 38.)* & *Richterum (p. 1. Dec. 36)* quibus accedit *Schuz. v. 2. D. 8. th. 18. l. C.* & *Dieterich tr. de Jur. & Stat. Judæor. c. 3.* hoc ultimum ad actiones ex contractibus extrajudicialiter initis & usurariis descendentes restringentes.

CAPUT XV.

De Iuribus Territorialibus Vtilibus.

AD Utilitatem denique & emolumentum Statuum pertinent I. *Indictio & exactio collectarum Provincialium* (Land-Steuren anlegen/) quæ ita Jurisdictionis territorialis, uti solutio subjectionis, certa habetur probatio. *c. 2. extra de censib.* quanquàm non tantùm fieri debeat in signum superioritatis & subjectionis, sed & pro fructibus, emolumentisque Jurisdictionis, pro curis & laboribus, pro compensatione expensarum in conservationem

nem pacis & quietis, pro conservanda familiæ dignitate, zu Erhaltung Fürstl. Gräffl. Staats/ pro salariis Consiliariorum, cæterorumque Officialium, sine quibus nec administrari Ducatus, Comitatus &c., nec conservari sarta tecta salus publica potest.

2. Sunt vero Collectæ in triplici differentia: Quædam sunt personales, quæ in singula subditorum capita indicuntur, & inde quoque assumpserunt nomen *Capitationis*, Kopff-Steur/ Kopff-Gelt/ quæ dici potest esse tributum authoritate publica subditis pro usu Reip. in capita, nulla facultatum, aliqua tamen ætatis habita ratione, æquabiliter indictum. Et ratione subditorum, quibus imponitur 1. est vel universalis, quæ omnibus in unversum hominibus absque discrimine vel sexus, vel dignitatis seu status indicta; vel particularis, quæ quibusdam tantùm e. g. solis masculis, rusticanis, togam virilem sumentibus &c. injungitur. 2. ratione modi, quo imponitur, alias æqualis omnibus omnino, qui ea censentur, alias certis veluti gradibus &c. indicitur. Nec legibus antiquis Romanis tantùm, v. *l. 18. §. 8. & 29. de munerib. l. 8. C. de SS. Eccles. l. un. de Colon. Thracens.* sed hodiernis quoque Germanis, Recessibus Imp. puta, hæc Capitis pensitatio est cognita, vid. *R. I. de anno 1518. §.* und nemlich dieser &c. 2. An autem in benè constituta Republ. Christiana

admitti & tolerari debeat ac possit? de eo vide diversimodè sentientes *Klock. de arar. l.2.c. 79. num. 40. & Richter. velit. Acad. 24. membr. 8. num. 85. seqq.* Quædam reales, quæ simpliciter rebus imponuntur, iisque principaliter cohærent; vocantur merè reales ideò, quod non tantùm rebus imponantur, sed & simul earum intuitu indicantur; aliæ mixtæ, quæ personis injunguntur propter res vel ratione personæ industriæ. *l. 6. §. f. l. f. §. 26. de mun. & honor.* als wann man sonderlich einem auff sein Handwerck und Handthierung schlägt/sunt hæ quoad formam personales, quoad materiam verò patrimoniales; & quia materia & forma unum totum constituunt, idcircò mixtæ dicuntur. *Reinking. l. 1. cl. 5. c. 4. num. 131. Fr. Jul. Chop. Diss. de tributis. th. 16. seqq. Struv. Ex. 50. th. 89. seqq. Fritschii prælect. Inaug. ad l. 4. ff. de censib. Diatriba de Jure tertii, pro appendice subjecta.* add. *Mev. p. 4. dec. 34. p. 9. D. 128. 129. 130.*

3. Deinde sunt vel Ordinariæ, quæ certam, uniformem, ac perpetuam habent præstationem, die Ordinari-Steur/ vel Extra-Ordinariæ, quæ extra ordinem utilitate vel necessitate publica exigente imperantur. v. g. pro solvendo ære alieno totius Provinciæ nomine contracto, pro emendo castro, item si subsit vis belli, aut Dominus ab hostibus sit captus, si pontes, viæ publicæ sint instruendæ

aut

aut reparandæ. *l. pen. C. de priv. dom. August.* si pro communi defensione fortalitium extruendum, turres aut muri reficiendi. *l. 12. l. 18. C. de Oper. publ.* J. *R. I. de anno 1654.* §. und gleichwie rc. *Capitul. Leop. a. 3.* verbo, quoties id necessitas urget, utilitasque publica deposcit, ex sententia in Camera Imp. anno 1556. in causa Comitum ab Hanaw contra N. N. lata, quâ pronunciatum, daß Sie die Unterthanen zu deß Orths fürfallender Notthurfft/ und erheischendē Nutzen/ mit ziemlichen und gebührlichen Schatzungen und Anlagen zu belegen Macht hätten.

4. II. *Jus Detractionis*, (Abzug/ Nachsteur/ Abschoß/ Nachschoß/) quo secundum consuetudinem aut statuta cujusque loci, certam bonorum portionem vel quotam territorii Dominus patrimoniis alio domicilium transferentium, ac hæreditatibus, legatis, donationibus ad extraneos transportandis, in redhostimentum exhibitæ protectionis & imminuti tributi, deducit. vid. *t. t. C qu. & quib. quart. pars deb. l. un. C. non licere habitat. Metrocom. R. I. de anno 1594.* § und so viel rc. 81. Solvitur, ut patet ex descriptione illa, detractio vel ob domicilii mutationem, cum subditus juri Civitatis renunciat, ac domicilium in alterius Status territorium transfert, von den Außziehenden/ vel ob hereditatis &c. perceptionem, von Erbschafften/ welche in die

Frembde transferirt und gebracht werden. Quamvis verò de jure communi dubium non sit, quin subditis liberis liceat aliò migrare, ibique Civitatis Jus acquirere, etiam invito Domino, modò id non fiat malitiosè. *arg. l. pen. & ult. C. de Oper. libert.* quo etiam facit *R. I. de anno 1555.* §. Wo aber Unsere rc. Illud tamen quoque certum est, posse Principes & Status Imperii huic juri communi derogare, emigrationem non nisi certis conditionibus permittendo, adeò ut eas negligentium bona per arresta sisti possint, nec Constitutio Imperii super arrestis hic allegari queat, aut locum habeat.

5. Nec hæc detractio æquitatis ratione caret, cum pro protectione, aliisque beneficiis Domino aliquid remunerationis ergò relinquere summæ sit justitiæ, & quoniam illa bonorum translatio Domino ratione juris sui damnosa existit, ipsa exigit æquitas, ut pro aliquali damni refusione ei iterum certa pecuniæ summa, nempe pro consuetudine locorum, entweder der Zehende/ Vierdte/ oder Dritte Pfenning/ detractionis loco numeretur. Sed quæritur *an & ex necessitate migrans tributum migrationis solvere teneatur?* Neg. nisi illa migrandi necessitas ex proprio facto vel delicto proveniat. *arg. l. 36. in f. de jud. l. 7. §. 1. qui satisd. cog.* Sunt tamen ab hoc detractionis onere immunes Princeps,

Fiscus,

Fiscus, Ecclesia, Consiliarii & Ministri Principum, vid. omninò *Mev. part. 7. Decis.* W *ism. 28.* item Professores, aliaque Academiæ membra. *Cothmann. Respons. Academ. 19. Mev. d. p. 7. dec. 366.* (qui id ad cives ex urbana Jurisdictione sub Academicam transeuntes, sicuti *Berlichius* ad omnes legitimè promotos Doctores alibi, quàm in Academiis, habitantes extendit. vid. *p. 3. concl. 52. num. 33.* quamvis hoc vix ubique observetur) Pastores & Ministri Ecclesiarum, eorumque viduæ & liberi. vid. *Rumel. ad A. B. p. 2. D. 5. Besold. voc.* Nach-Steur. Plura de eo videsis in *Dissert. Joachim. Eichmanni de Jure detractionis & emigrat.* ap. *Fritsch. vol. 1. Ex. 1. P. 3. Henr. Bartels Diss. de eod. jure.* ap. *Eund. vol. 2. D. 4. Dn. Rhet. Disp. sim.*

6. III. *Perceptio Vectigalium* de præterito institutorum aut legitimo titulo acquisitorum. Nam instituere vel vetera adaugere Status Imp. nequeunt, absque speciali Imperaroris concessione, Electorumque consensu, & citra hunc ne ipse quidem Imperator. *R. I. de anno 1576.* §. weiters sind Wir etc. *Cap. Ferd. IV. art. 19. Leop. a. 20.* vid. supra *sect. 1. c. 20. n. 3.* Sed aliud de impositionibus, daciis s. accisis vini, cerevisiæ, frumenti, carnis &c. Acciß / Imposten / Ungeld / Umgeld / Zapffengeld / Taferngeld / Fleisch- und Mehl-Pfenning / quæ omnia sub verbo Gabellarum contineri solent, Doctores statuunt. Hæc enim onera,

quoniam ſubditos principaliter gravant, nec forenſes niſi per conſequentiam concernunt, ideò etiam absque Imperatoris conſenſu à Statibus Imp., etiam Civitatibus Imperialibus, exigi, imponi, augeri poſſe, cum rationem Collectarum habeant, tradunt. *Beſold. Conſ. 234. Myler. c. 65.* vid. autem omnino *Cap. Ferd. IV. a. 20. Leop. a. 22.* add. *Beſold. voc.* Umgeld. *& Speidel. voc.* Acciß und Umgeld. *Joh. Frid. Rhetii Diſp. de Acciſis.*

7. Cum Vectigalis jure pari paſſu ambulat IV. *Jus cudendæ monetæ,* quod itidem per ſe ad Jdictionem Territ. haud pertinet, ſed ſpeciali Impp. conceſſione vel præſcriptione competit. v. *R. I. de anno 1551.* §. So haben wir uns ꝛc. *de anno 1570.* §. alsdann die Müntz-Gerechtigkeit ꝛc. & §. derhalben wollen wir ꝛc. & hodiè noviter acquirendum itidem Imperatoris & Collegii Electoralis requirit conceſſionem vid. *Cap. Ferdin. III. art. 37. IV. a. 35. Leop. art. 34.* & ſupra *ſect. 1. c. 22.* add. *Myler. c. 71.*

8. V. Jure Superioritatis Status Imperii *Angariarũ & Parangariarum præſtationes* à ſubditis ſuis jure meritoque ad utilitatem ſuam exigunt. Sunt autem illæ nihil aliud, quàm munera vel operæ ſubditis neceſſitatis vel utilitatis publicæ cauſa, ob repentinum aliquod exortum negotium, cui celeriter providendum, impoſitæ. Et non ſolum in jumen-

mentorum, ſed & plauſtrorum, naviumque ad armorum & aliarum rerum transvectionē præbitione conſiſtunt, Da man der Obrigkeit mit Wagen/ Pferdē/ Schiffen und dergleichen auff begebenden Nothfall dienet. v. 2. F. 56. *l. 11. C. de SS. Eccl. t. t. C. de curſ. publ. angar. & parang. l. f. C. de fabric. l. 1. C. de quib. mun. nem. ſe. lic. excuſ. Myler. c. 72. num. 2. 3.* Annumerantur vulgò muneribus patrimonialibus, quæ rebus i. e. poſſeſſionibus proprie cohærent. *l. 11. de vac. & excuſ. mun. l. ult. l. 21. de mun. & bon l. 11. C. de SS. Eccleſ.* Et regulariter omnes & ſinguli, qui territorio ſubſunt, & in eo prædia poſſident, illis ſubjiciuntur, ut nec forenſes, nec alias ob ætatem, vel militiā, vel aliter privilegiati, aut in dignitate conſtituti excuſentur, maximè quando ad expeditionē ipſius Principis indicuntur. *l. ult. l 21. de mun. l. 10. de vac. mun. l. 2. & l. f. de nav. non excuſ.* Præſtandæ regulariter ſumptibus ſubditorum, non autem extra territorium, niſi ab antiquo ſic obtinuerit, nam etſi in pactis Curialibus, vulgò Dinckrotul vocant, expreſſum ſit, daß dem Herrn die Underthanen/ wohin er woll/ fahren und frohnen müſſen/ non tamen hoc indefinitè intelligendum, ſed reſtringendum, daß die Underthanen fahren müſſen auch auſſerhalb/ verum ad commoditatem & utilitatem ipſius territorii, nicht wann der Dominus abſonderlich und weit ent-

legene Castra hätte / da eines von dem andern nicht dependirt / uti censet *Besold voc.* Frohn. Ab his toto cœlo differunt Servitia Aulica & operæ rusticorum, Hoff- und Frohn-Dienst/quippe quæ non tam jure superioritatis vel regalium, quam conventionis aut præscriptionis exiguntur.

9. Huc VI. pertinet *Jus Postarum & cursus publici*, frustra dissentiente *Ludov.* von Hornick *tr. de jur. postar. c. 19. theor. 1. p. m. 319. seqq. c. 9. n. 2. p. 139.* Quando enim argumentatur: *Si Principes Imp. Jus Posta qualecunque habent, id vel jure proprio h. e. ordinario, vel alieno, extraordinario habeant necesse est. At non habent jure proprio, quia illud suprema in terris Majestatis est, non alieno sive extraordinario, quia hoc est vel emptionis, vel matrimonii, vel permutationis, donationis, occupationis, præscriptionis &c. E. planè non habent.* R. rectè negando minorem. Omnino namque Jus Postarum & cursus publici proprio jure, territorii scil. sublimis, Principibus Imperii competit, præsentat enim quilibet in eo Majestatis analogon, nec ipsi Cæsari, in iis, quæ conservationem jurium belli & pacis, commerciorum, imò denique tranquillitatem totius Reip. concernunt, cedit. vid. supra. *sect. 1. c. 18. n. 9.*

10. VII. *Jus Fluminum publicorum*, quæ ad territorii, quod perfluunt, Dominos

per-

pertinent. 1. quoad proprietatem. 2. qu pos-
Jdictionem, 3. Protectionem. ac 4. utili & tatem, *Myler. c.66. num.3.* Quamvis enim jure Gentium fluminum usus publicus i. e. omnibus communis sit, ita ut in iis piscari, navigare & ædificare, aquam item inde ducere quilibet possit, contraque prohibentem actio injuriarum competat. *§. 2. 4. 7. de R D. l. 4. 5. ff. eod. l. 1. 2. §. 12. 19. de flum. t. t. ff. ut in flum. publ. nav. lic. l. 24. de damn. infect. l. 13. §. si quis. de injur.* Hodiè tamen hæc libertas adeò restricta est, ut præter usum aquæ, eumque non indifferentem, libertati pristinæ nihil ferè relictum sit; relatus enim est fluminum usus ad Regalia, & nulli subditorum in flumine publico aurum quærere, nulli aquam ex eodem ad privatum usum divertere, absque superioris concessione, licet, nulli sine ejusdem permissu in eo molendinum vel aliud quid ædificare jus est; nemo in eo piscari potest, nisi jus illud specialiter à superiore obtinuerit, vel præscriptione temporis immemorialis, aut consuetudine acquisiverit; similiter navigationes ob justas causas vel planè prohibere, vel saltem restringere & limitare Dominus territorii potest; nec ratium & lignorum transvectionē cuivis promiscuè permittere tenetur. *Heberle de libert. nat. restricta. th. 15. seq.* uno verbo, vindicant hoc ipso jure Status Imperii sibi

tant, si Magistratus, Notarius vel Scriba talem cessionem scripserit, officio & honoribus privetur, cæteri carcere & aliis modis puniantur. v. *Reform. Pol. de anno 1530. tit.* von der Juden Kleydung. *Reform. Pol. A. 1577. tit* von Juden und ihrem Wucher. *R. I. de anno 1551. §.* diesem zu begegnen. *79. seqq.* Dn. D. *Lauterbach. ad tit. ff. de hered. vel act. vend. §. 2. num. 4.* qui rectè notat *Carpzovium (p. 2. c. 30. d. 45. & lib. 5. Resp. 38.)* & *Richterum (p. 1. Dec. 36.)* quibus accedit *Schuz. v. 2. D. 8. th. 18. l. C.* & *Dieterich tr. de Jur. & Stat. Judaor. c. 3.* hoc ultimum ad actiones ex contractibus extrajudicialiter initis & usurariis descendentes restringentes.

CAPUT XV.

De Iuribus Territorialibus Vtilibus.

AD Utilitatem denique & emolumentum Statuum pertinent I. *Indictio & exactio collectarum Provincialium* (Land-Steuren anlegen/) quæ ita Jurisdictionis territorialis, uti solutio subjectionis, certa habetur probatio. *c. 2. extra de censib.* quanquàm non tantùm fieri debeat in signum superioritatis & subjectionis, sed & pro fructibus, emolumentisque Jurisdictionis, pro curis & laboribus, pro compensatione expensarum in conservationem

nem pacis & quietis, pro conservanda familiæ dignitate, zu Erhaltung Fürstl. Gräffl. Staats/ pro salariis Consiliariorum, cæterorumque Officialium, sine quibus nec administrari Ducatus, Comitatus &c., nec conservari sarta tecta salus publica potest.

2. Sunt vero Collectæ in triplici differentia: Quædam sunt personales, quæ in singula subditorum capita indicuntur, & inde quoque assumpserunt nomen *Capitationis*, Kopff-Steur/ Kopff-Gelt/ quæ dici potest esse tributum authoritate publica subditis pro usu Reip. in capita, nulla facultatum, aliqua tamen ætatis habita ratione, æquabiliter indictum. Et ratione subditorum, quibus imponitur 1. est vel universalis, quæ omnibus in unversum hominibus absque discrimine vel sexus, vel dignitatis seu status indicta; vel particularis, quæ quibusdam tantùm e. g. solis masculis, rusticanis, togam virilem sumentibus &c. injungitur. 2. ratione modi, quo imponitur, alias æqualis omnibus omnino, qui ea censentur, alias certis veluti gradibus &c. indicitur. Nec legibus antiquis Romanis tantùm, v. *l. 18. §. 8. & 29. de munerib. l. 8. C. de SS. Eccles. l. un. de Colon. Thracens.* sed hodiernis quoque Germanis, Recessibus Imp. puta, hæc Capitis pensitatio est cognita, vid. *R. I. de anno 1518. §.* und nemlich dieser ꝛc. 2. An autem in benè constituta Republ. Christiana

admitti & tolerari debeat ac possit? de eo vide diversimodè sentientes *Klock. de arar. l.2.c. 79. num. 40. & Richter. velit. Acad. 24. membr. 8. num. 85. seqq.* Quædam reales, quæ simpliciter rebus imponuntur, iisque principaliter cohærent; vocantur merè reales ideò, quod non tantùm rebus imponantur, sed & simul earum intuitu indicantur; aliæ mixtæ, quæ personis injunguntur propter res vel ratione personæ industriæ. *l. 6. §. f. l. f. §. 26. de mun. & honor.* als wann man sonderlich einem auff sein Handwerck und Handthierung schlägt/sunt hæ quoad formam personales, quoad materiam verò patrimoniales; & quia materia & forma unum totum constituunt, idcircò mixtæ dicuntur. *Reinking. l. 1. cl. 5. c. 4. num. 131. Fr. Jul. Chop. Diss. de tributis. th. 16. seqq. Struv. Ex. 50. th. 89. seqq. Fritschii prælect. Inaug. ad l. 4. ff. de censib. Diatriba de Jure tertii, pro appendice subjecta.* add. *Mev. p. 4. dec. 34. p. 9. D. 128. 129. 130.*

3. Deinde sunt vel Ordinariæ, quæ certam, uniformem, ac perpetuam habent præstationem, die Ordinari-Steur/ vel Extra-Ordinariæ, quæ extra ordinem utilitate vel necessitate publica exigente imperantur. v. g. pro solvendo ære alieno totius Provinciæ nomine contracto, pro emendo castro, item si subsit vis belli, aut Dominus ab hostibus sit captus, si pontes, viæ publicæ sint instruendæ

aut

aut reparandæ. *l. pen. C. de priv. dom. August.* si pro communi defensione fortalitium extruendum, turres aut muri reficiendi. *l. 12. l. 18. C. de Oper. publ.* J. *R. I. de anno 1654.* §. und gleichwie ꝛc. *Capitul. Leop. a. 3.* verbo, quoties id necessitas urget, utilitasque publica deposcit, ex sententia in Camera Imp. anno 1556. in causa Comitum ab Hanaw contra N. N. lata, quâ pronunciatum, daß Sie die Unterthanen zu deß Orths fürfallender Notthurfft/ und erheischendē Nutzen/ mit ziemlichen und gebührlichen Schatzungen und Anlagen zu belegen Macht hätten.

4. II. *Jus Detractionis*, (Abzug/ Nachsteur/ Abschoß/ Nachschoß/) quo secundum consuetudinem aut statuta cujusque loci, certam bonorum portionem vel quotam territorii Dominus patrimoniis alio domicilium transferentium, ac hæreditatibus, legatis, donationibus ad extraneos transportandis, in redhostimentum exhibitæ protectionis & imminuti tributi, deducit. vid. *t. t. C. qu. & quib. quart. pars deb. l. un. C. non licere habitat. Metrocom. R. I. de anno 1594.* § und soviel ꝛc. 81. Solvitur, ut patet ex descriptione illa, detractio vel ob domicilii mutationem, cum subditus juri Civitatis renunciat, ac domicilium in alterius Status territorium transfert, von den Außziehenden/ vel ob hereditatis &c. perceptionem, von Erbschafften/ welche in die

Frembde transferirt und gebracht werden. Quamvis verò de jure communi dubium non sit, quin subditis liberis liceat aliò migrare, ibique Civitatis Jus acquirere, etiam invito Domino, modò id non fiat malitiosè. *arg. l. pen. & ult. C. de Oper. libert.* quo etiam facit *R. I. de anno 1555.* §. Wo aber Unsere ꝛc. Illud tamen quoque certum est, posse Principes & Status Imperii huic juri communi derogare, emigrationem non nisi certis conditionibus permittendo, adeò ut eas negligentium bona per arresta sisti possint, nec Constitutio Imperii super arrestis hic allegari queat, aut locum habeat.

5. Nec hæc detractio æquitatis ratione caret, cum pro protectione, aliisque beneficiis Domino aliquid remunerationis ergò relinquere summæ sit justitiæ, & quoniam illa bonorum translatio Domino ratione juris sui damnosa existit, ipsa exigit æquitas, ut pro aliquali damni refusione ei iterum certa pecuniæ summa, nempe pro consuetudine locorum, entweder der Zehende / Vierdte / oder Dritte Pfenning / detractionis loco numeretur. Sed quæritur *an & ex necessitate migrans tributum migrationis solvere teneatur?* Neg. nisi illa migrandi necessitas ex proprio facto vel delicto proveniat. *arg. l. 36. in f. de jud. l. 7. §. 1. qui satisd. cog.* Sunt tamen ab hoc detractionis onere immunes Princeps,

Fiscus,

Fiscus, Ecclesia, Consiliarii & Ministri Principum, vid. omninò *Mev. part. 7. Decis. Wism. 28.* item Professores, aliaque Academiæ membra. *Cothmann. Respons. Academ. 19. Mev. d. p. 7. dec. 366.* (qui id ad cives ex urbana Jurisdictione sub Academicam transeuntes, sicuti *Berlichius* ad omnes legitimè promotos Doctores alibi, quàm in Academiis, habitantes extendit. vid. *p. 3. concl. 52. num. 33.* quamvis hoc vix ubique observetur) Pastores & Ministri Ecclesiarum, eorumque viduæ & liberi. vid. *Rumel. ad A. B. p. 2. D. 5. Besold. voc.* Nach-Steur. Plura de eo videsis in *Dissert. Joachim. Eichmanni de Jure detractionis & emigrat.* ap. *Fritsch. vol 1. Ex. 1. P. 3. Henr. Bartels Diss. de eod. jure.* ap. *Eund. vol. 2. D. 4. Dn. Rhet. Disp. sim.*

6. III. *Perceptio Vectigalium* de præterito institutorum aut legitimo titulo acquisitorum. Nam instituere vel vetera adaugere Status Imp. nequeunt, absque speciali Imperatoris concessione, Electorumque consensu, & citra hunc ne ipse quidem Imperator. *R. I. de anno 1576.* §. weiters sind Wir rc. *Cap. Ferd. IV. art. 19. Leop. a. 20.* vid. supra *sect. 1. c. 20. n. 3.* Sed aliud de impositionibus, daciis s. accisis vini, cerevisiæ, frumenti, carnis &c. Accis/ Imposten/ Ungeld/ Umgeld/ Zapffengeld/ Taferngeld/ Fleisch-und Mehl-Pfenning/ quæ omnia sub verbo Gabellarum contineri solent, Doctores statuunt. Hæc enim onera,

quoniam ſubditos principaliter gravant, nec forenſes niſi per conſequentiam concernunt, ideò etiam absque Imperatoris conſenſu à Statibus Imp., etiam Civitatibus Imperialibus, exigi, imponi, augeri poſſe, cum rationem Collectarum habeant, tradunt. *Beſold. Conſ. 234. Myler. c. 65.* vid. autem omnino *Cap. Ferd. IV. a. 20. Leop. a. 22.* add. *Beſold. voc.* Umgeld. & *Speidel. voc.* Acciß und Umgeld *Joh. Frid. Rhetii Diſſ. de Acciſis.*

7. Cum Vectigalis jure pari paſſu ambulat IV. *Jus cudendæ monetæ*, quod itidem per ſe ad Jdictionem Territ. haud pertinet, ſed ſpeciali Impp. conceſſione vel præſcriptione competit. v. *R. I. de anno 1551.* §. So haben wir uns ꝛc. *de anno 1570.* §. alsdann die Müntz-Gerechtigkeit ꝛc. & §. derhalben wollen wir ꝛc. & hodiè noviter acquirendum itidem Imperatoris & Collegii Electoralis requirit conceſſionem vid. *Cap. Ferdin. III. art. 37. IV. a. 35. Leop. art. 34.* & ſupra *ſect. 1. c. 22.* add. *Myler. c. 71.*

8. V. Jure Superioritatis Status Imperii *Angariarũ & Parangariarum præſtationes* à ſubditis ſuis jure meritoque ad utilitatem ſuam exigunt. Sunt autem illæ nihil aliud, quàm munera vel operæ ſubditis neceſſitatis vel utilitatis publicæ cauſa, ob repentinum aliquod exortum negotium, cui celeriter providendum, impoſitæ. Et non ſolum in jumen-

mentorum, ſed & plauſtrorum, naviumque ad armorum & aliarum rerum transvectionē præbitione conſiſtunt, Da man der Obrigkeit mit Wagen/ Pferdē/ Schiffen und dergleichen auff begebenden Nothfall dienet. v. 2. F. 56. *l. 11. C. de SS. Eccl. t. t. C. de curſ. publ. angar. & parang. l. f. C. de fabric. l. 1. C. de quib. mun. nem. ſc. lic. excuſ. Myler. c. 72. num. 2. 3.* Annumerantur vulgò muneribus patrimonialibus, quæ rebus i. e. poſſeſſionibus proprie cohærent. *l. 11. de vac. & excuſ. mun. l. ult. l. 21. de mun. & bon l. 11. C. de SS. Eccleſ.* Et regulariter omnes & ſinguli, qui territorio ſubſunt, & in eo prædia poſſident, illis ſubjiciuntur, ut nec forenſes, nec alias ob ætatem, vel militiā, vel aliter privilegiati, aut in dignitate conſtituti excuſentur, maximè quando ad expeditionē ipſius Principis indicuntur. *l. ult. l. 21. de mun. l. 10. de vac. mun. l. 2. & l. f. de nav. non excuſ.* Præſtandæ regulariter ſumptibus ſubditorum, non autem extra territorium, niſi ab antiquo ſic obtinuerit, nam etſi in pactis Curialibus, vulgò Dinckrotul vocant, expreſſum ſit, daß dem Herrn die Vnderthanen/ wohin er woll/ fahren und frohnen müſſen/ non tamen hoc indefinitè intelligendum, ſed reſtringendum, daß die Vnderthanen fahren müſſen auch auſſerhalb/ verum ad commoditatem & utilitatem ipſius territorii, nicht wann der Dominus abſonderlich und weit ent-

legene Castra hätte / da eines von dem andern nicht dependirt / uti censet *Besold voc.* Frohn. Ab his toto cœlo differunt Servitia Aulica & operæ rusticorum, Hoff- und Frohn-Dienst/quippe quæ non tam jure superioritatis vel regalium, quam conventionis aut præscriptionis exiguntur.

9. Huc VI. pertinet *Jus Postarum & cursus publici*, frustra dissentiente *Ludov.* von Hornick *tr. de jur. postar. c. 19. theor. 1. p. m. 319. seqq. c. 9. n. 2 p. 139.* Quando enim argumentatur: *Si Principes Imp. Jus Posta qualecunque habent, id vel jure proprio h. e. ordinario, vel alieno, extraordinario habeant necesse est. At non habent jure proprio, quia illud supremæ in terris Majestatis est, non alieno sive extraordinario, quia hoc est vel emptionis, vel matrimonii, vel permutationis, donationis, occupationis, præscriptionis &c.* E. *planè non habent.* Rx. rectè negando minorem. Omnino namque Jus Postarum & cursus publici proprio jure, territorii scil. sublimis, Principibus Imperii competit, præsentat enim quilibet in eo Majestatis analogon, nec ipsi Cæsari, in iis, quæ conservationem jurium belli & pacis, commerciorum, imò denique tranquillitatem totius Reip. concernunt, cedit. vid. supra. *sect. 1. c. 18 n. 9.*

10. VII. *Jus Fluminum publicorum*, quæ ad territorii, quod perfluunt, Dominos

per-

pertinent. 1. quoad proprieatem. 2. quoad Jdictionem, 3. Protectionem. ac 4. utilitatem, *Myler. c. 66. num. 3.* Quamvis enim jure Gentium fluminum usus publicus i. e. omnibus communis sit, ita ut in iis piscari, navigare & ædificare, aquam item inde ducere quilibet possit, contraque prohibentem actio injuriarum competat. *§. 2. 4. J. de R. D. l. 4. 5. ff. eod. l. 1. 2. §. 12. 19. de flum. t. t. ff. ut in flum. publ. nav. lic. l. 24. de damn. infect. l. 13. §. si quis. de injur.* Hodiè tamen hæc libertas adeò restricta est, ut præter usum aquæ, eumque non indifferentem, libertati pristinæ nihil ferè relictum sit; relatus enim est fluminum usus ad Regalia, & nulli subditorum in flumine publico aurum quærere, nulli aquam ex eodem ad privatum usum divertere, absque superioris concessione, licet, nulli sine ejusdem permissu in eo molendinum vel aliud quid ædificare jus est; nemo in eo piscari potest, nisi jus illud specialiter à superiore obtinuerit, vel præscriptione temporis immemorialis, aut consuetudine acquisiverit; similiter navigationes ob justas causas vel planè prohibere, vel saltem restringere & limitare Dominus territorii potest; nec ratium & lignorum transvectionē cuivis promiscuè permittere tenetur, *Heberle de libert. nat. restricta. th. 15. seq.* uno verbo, vindicant hoc ipso jure Status Imperii sibi

omnes è fluminibus publicis per territoria ipsorum fluentibus provenientes utilitates ac incrementa fluviatica, ut sunt reditus piscationum, portus, ripatica, insulæ in flumine natæ, alveus à flumine derelictus, jus concedendi ædificationem molendinorum, jus grutiæ vel rates ducendi; Bestehet also diß Recht auß verschiedenen Regalien / als der Fisch-Flöß-Schiff-Mühlen-Baw / Wehr-Baw / Insel / Strand / und andern Gerechtigkeiten *Heberl. d. l.* de quibus *Myler. c. 66. Rumel. p. 3. D. 3. th. 24. seqq. ibique alleg.* Referunt & huc quidam Jus Stapulæ, der freyẽ Niderlag oder Staffelgerechtigkeit / vigore cujus quis transeuntes cogere potest, ut ibi subsistant, mercesque ibi divendant. Sed istud ex privilegio competere ostendimus supra *sect. 1. c. 20. n 12. seq.*

11. Succedunt VIII. *Jura Fiscalia*, die Fiscal-Gerechtigkeiten / quæ licet quodammodo specialem quoque concessionem requirere videantur, tamen Dominis territorialibus utplurimum ipso usu competunt, quo etiam respicit *Cap. Leop. art. 27. in fin.* Vindicant autem ex fisci rationibus Status Imperii. 1. multarum, pœnarumque compendia *Rumelin. ad A. B. pag. 3. D. 3. th. 28.* 2. bona vacantia & caduca, Erblose Güter / cum quis enim intestatus decessit, & nullum ex qualibet sanguinis linea, vel juris titulo legi-

legitimum relinquit heredem vel bon. possessorem, fiscus bona ejus non jure heredis & successionis (ut *Roemer. dec. 8 q. ult. Myler. c. 67. n. 3 aliique* putant) sed Superioritatis, (vid. *Bachov. ad Tr. v. 2. D. 16. th. 1. l. f. Peregrin. de jur fisc. l. 5. c. 1. n. 60.*) propria etiam authoritate (ita demum tamen, si alius quispiam non possideat justâ contradicendi caussam habens, si enim alius possideat, & contradict. causam habeat, fiscus ab occupatione abstinere, & judicio contra eum, qui jam apprehendit, contendere debet; vid. *Mev. 3. dec. Wism. 102.*) occupat. *l. 4. & t. t. C. de bon. vac. Sixtin. de Regal. l. 2. c. 9. num. 3. seqq. Bocer. de Regal. 3. num. 27.* Pertinent huc, vocabulo Caduci in latiori significatione sumpto, prædia inculta atque deserta, unde ex agris primò ligone eradicatis sive novalibus den Neubrüchen/ rectè territorii Dominus vi Superioritatis in supremæ Jdict. recognitionem decimas novales, den Neutzehenden/ exigit. *Myler. c. 30.* 3. bona ereptitia, quæ indignis aufferuntur. vid. *t. t. ff. & C. de his quæ ut indign. ibi Dd.* qui titulus quidem in Germania nostra nec abrogatus est, nec in desuetudinem abiit, teste *Mev. 5. d. 153.* vid. tamen *Carpzov. qu. 34. num. 72.* quicquid sit in Gallia vid. *Sand. l. 4. l. 4. d. 5.* 4. Bona incestas nuptias contrahentium, sponsalia, licet de præsenti, cõtracta esse non sufficit

2. F.

2. F. 56. deficientibus ſcil. ex priori legitimo matrimonio deſcendentibus. *Nov. 12. c. 1. Rittershuſ. p. 4. c. 2. num. 23.* 5. Bona (ſcil. allodialia) proſcriptorum & damnatorum ſc. ob crimen perduellionis, vel aliud, in quo pœna confiſcationis ſpecialiter legibus eſt impoſita, & non tantum per conſequentiam bona publicantur *Nov. 134. Conſt. Crim. art. 111. l. 1. §. domus verò C. de falſ. mon. l. 1. verſ. ſi quis autem. C. de monop. Ord. Pol. de anno 1577. rubr.* die Monopolia ꝛc. §. Hierauff haben wir *Cap. Ferdin. III. art. 28. Fend. IV. art. 27. Leop. art. 27.* illa enim confiſcatio, quæ jure veteri cum pœna capitali in criminibus omnibus conjuncta erat, & illam tacitè ſequebatur, etiamſi ſententia non expreſſe continebatur, *l. 1. & 2. ff. de bon. damn. l. 2. C. de bon. proſcript.* in caſu exiſtentium liberorum & aſcendentium ad tertium uſque gradum, hactenus ſublata eſt à Juſt. in *Nov. 134.* ut non amplius in iſto caſu obtinere debeat, præterquàm in Crimine perduellionis; Non autem ſimul pœna confiſcationis ſpecialiter criminali alicui impoſita (e. gr. *in Nov. 12. cap. 1. j. 2. F. 56. & O. Cr. a. 117.*) eadem *Nov.* à Juſtiniano eſt abrogata. vid. *Heig. 2. q. 33. num. 51. Petr. Theodor. in Coll. Crim. D. 10. th. 6.* Diſſ. *Carpz. q. 135. num. 26.* 6. Bona eorum, qui conſcientia criminis (quod habet pœnam capitalem una cum publicatione bonorum) violentas ſibi inta-

intulerunt manus. *Const. Crim. a. 135.* ibique *Matth. Stephan.* 7. Bona vectigali obnoxia ob dolo omissam eorundem professionem. v. supr. *sect. 1. c. 20. n. 7.*

12. IX. *Jus metallifodinarum*, quod per *A. B.* quidem solùm Principibus Electoribus competebat. v. *A. B. c. 9. §. 1.* Postea verò etiam in alios Status derivatum est, ita ut hac in re Electorum conditio hodiè pinguior amplius non sit, quàm aliorum Statuum. *Lim. ad A. B. c. 9. §. 1. O 24.* nomine Metalli autem non tantùm aurum, argentũ, æs, electrum, cuprum, stannum, plumbum, ferrum, Gold/ Silber/ Kupffer/ Zinn/ Bley/ Eisen/ sed & argentum vivum, sal subterrenum, minium, quin & pretiosi lapides, marmora &c. Quecksilber/Alaun/Vitriol/Kobold/ Meñig/Zinnober/Spießglaß/Jaspiß/Marmor und andere Steine/ veniunt. *d. §. 1. ibi Limn.* Seckendorff T. Fürsten-Statt. *p. 3. c. 3. n. 1.* Et sive in publicis, sive in privatis subditorum locis hæ metallifodinæ sint inventæ, Regalibus annumerantur, sed secundum quosdam poster. casu (si scil. in privatis locis repertæ) tantùm quoad canonem metallicum, qui quandoq; est pars decima, quandoque alia, secundũ loci consuetudinẽ, portio, ad Principes pertinent; ita enim tradunt *Sixtin. de Regal. l. 2. c. 16. n. 45. Schüz. v. 1. D. 6. th. 19. l. H.* & alii magno numero relati à *Mylero in ad-*

dit.

dit. ad Rumel. p. 3. D. 3. th. 27. quibus noviter accessit *Dietrich. ad A. B. c. 9.* verbo *talia possideri pag. 60.* Secundum alios verò & juxta Praxin hodiernam (jure illo veteri, quo metalla, aliaque mineralia ad Dominos fundi pertinebant, certo tantùm ex iis soluto canone, (*v. l. 7. §. 13. seq. sol. matr. l. 4. §. 7. de censib. l. 58. §. 8. de furt. l. 2. C. de metall. &c.*) per consuetudinem contrariam, quàm generalem & totius Germaniæ post alios vocat *Carpzov. p. 2. c. 53. D. 1. Struv. S. I. F. c. 6. aph. 26. n. 3.* obliterato) ipsæ metalli fodinæ etiam in privatis repertæ, cum omni jure circa illas, præsertim præstantiores, auri, argenti &c. ad Regalia pertinent, ita ut in Dominii territorii Regale hoc possidentis potestate & arbitrio sit, velitne fundi domino sub onere decimarum perceptionem fructuum ex metalli fodinis permittere, vel sibi reservare, neque quisquam sine specialis Domini territorii concessione eas habere possit. vid. *Carpzov. Struv dd. ll. Schulz. Syn. I. F. c. 7. num. 177.* add. Seckendorff. *p. 3. c. 3. num. 3. seqq.*

13. X. Germaniæ moribus Jdictioni territoriali inhæret *Jdictio Forestalis*, Forstliche Obrigkeit / quæ ut totum integrale considerata constat Jure foresti Forst-Recht & banno ferino Wildbahn / quæ duo non sunt unum & idem, sed plurimum differunt, discrimen autem

autem intercedens latè explicat *Besold. Th. Pr.* voc. Forst. & *Myler. de Stat. c. 73.*

CAPUT XVI.

De Iure belli & Pacis, Iure fœderum & mittendorum Legatorum Statibus Imperii competent.

HUcusque fuere negotia Politica Pacis, sequuntur nunc belli. Quamvis autem potestas bellum gerendi olim in Rep. Rom. solius fuerit Imperatoris, adeò ut nulli inferiori citra crimen læsæ Maejstatis eam sibi sumere licuerit. *l. 3 ff. ad L. Jul. Maj. l. un. C. ut usus armor.* nec initio regni Francici etiam ulli Ordini bellum decernere aut indicere permissum fuerit; postea tamen temporis successu potentiores facti Duces, ac Comites, unà cum aliis juribus, belli gerendi quoque potestatem sibi arrogarunt, eamque ita exercuerunt, donec sub Henrico Aucupe non modo inter se, sed & cum exteris bellum gerere prohiberentur. Sed non diu illa stetit in vigore sanctio. Post Henricum IV. enim muniri arces & civitates, & iterum turbæ indies majores in Imp. dari, ac inconsulto Cæsare indici bella cœperunt, unde omnes historiæ bellorum, non authoritate publica, sed privatis Ordinum auspiciis, susceptorum plenæ

plenæ sunt. Idem vitium Italiam etiam invasit ad Friderici III. usque tempora, ubi denuo corrigi vitia isthæc cœperunt, atque vaga illa armorum licentia restricta fuit. Suo ergo modo adhuc hodiè in Imp. nostro Dominis territoriorum competit. *Ming. de super. territ. th. 76.* Injustum enim quia illis bellum saltem prohibitum est *A. B. c. 17. §. fin. R. I. Spir. de A. 1526* §. zum andern ꝛc. *R. I. Aug. de anno 1530.* §. und dieweil wir nun ꝛc. Justum permissum censetur. vid. *R. I. de anno 1555* §. nachdem aber ꝛc. ubi ipsis injungitur, ut ita quisque in regione sua se instruat, quo adversus violentiam improvisam tutus sit, & aliis subsidio esse possit. Et hoc etiam confirmatur *Instrum. Pat. art. 8* §. *gaudeant.* vid. *Hugo c. 3. num. 6. & seqq.* Nec distinguimus, utrum bellum sit defensivum, an offensivum; quod utrumque descriptum vide apud *Pufendorff. de I. N. & G. lib 8. cap. 6. §. 3.* adde *Limn. l. 4. cap. 8. num. 247. ibique addit. T. 2.* modo justa & urgens utriusque suscipiendi adsit causa, (quæ uno verbo est injuria, *Grot. de I. B. & P. lib. 2. cap. 1. num. 2. seqq.*) sive ea jam tum sit facta & illata, quo casu in continenti, etiam irrequisito Imperatore, se defendere licet. *Ord. Pac. Publ. de anno 1521. tit.* die Poen aller Friedbrecher. add. *Ord. Cam. p. 2. t. 9. pr. & §. 1.* sive nondum quidem sit illata, sed inferri tamen probabiliter timeatur. vid. *Strauch. D. Ex. 9. th. ult.*

2. Quam

2. Quamvis autem ad bellum defensivum non præcisè Imperatoris consensus requirendus. *Gail. 1. de P.P. c. 16. num. 10.* attamen bellum offensivum suscepturus ante omnia Imperatorem de causa belli certiorem faciat. Si hoc neglecto quis arma in Imperio contra Con-Statum temerè movere ausus fuerit, criminis fractæ pacis publicæ reus erit, contra quem Camera Imp. vel Judicium Aulicum mandata avocatoria sub pœna banni & amissionis omnium beneficiorum & privilegiorum sine clausula justificatoria justissimè decernet. *Gail. d. l. c. 4. per tot. Myler. c. 81.*

3. Dixi *in Imperio contra ConStatum:* Si enim res ipsi sit cum extero, non rectè eum in Constitut. Pacis Publ. peccasse dixeris, cum Pacis Publicæ Constitutio non nisi inter Imperii membra observetur, & iniquum sit Statum ad observationē Pac. Publ. adstringere, adversario ejus ab illi⁹ observatione exempto. Unde quidē patet, non procedere absolutè quod *Lampad. 3. c. 20. num. 7. 8.* tradit, si Status cum extero de rebus ad territorium Imperii pertinentibus contendat, Constitutionem Pacis Publ. itidem servandam, quia res in judicio disceptari & Jurisdictione Imperii definiri potest. Etsi enim ea ita se habere possint, si Status rei personam sustinet, attamen vix est, si ipse agere velit, ut adversarium ad Imperatorem (ceu incompetentem judicem) in

Jus vocare possit, maximè si adversarius res istas non possideat, ut Imperii Vasallus. Maturè quoque bellum contra alium moturus deliberet, an id geri sit è re Reipubl. certaque armorum spes tentetur. Sapienter enim apud *Sueton.* Augustus prælium aut bellum suspiciendum omnino negabat, nisi cum major emolumenti spes, quàm damni metus ostenderetur. Porrò de apparatu, sumptibus, ministris, milite, commeatu, aliisque necessariis, quamdiu bellum distrahatur, haud defecturis diligentissimè habeatur tractatio.

4. Includit hoc Jus belli Statibus competens I. *Jus habendi fabricas armorum bellicorum* (vid. *Nov.85.c.1.*) & armamentaria publica, Zeughäuser / item officinas pulveris pyrii & nitri. v. *R.I. de anno 1555.* §. und demnach ein Kriegsvolck ꝛc. *de anno 1570.* §. Sintemahl auß hochbewegenden. atque hoc olim sub Jure armandiæ, jam à tempore suæ originis nescio Statibus competente, comprehensum fuisse videtur. *Carpz. de Regal. num. 92. Myler. c. 74.* II. Jus subditis armorum usum exercitiumve injungendi, den Unterthanen Wehr und Waffen aufzulegen / eundemque iterum, ob suspicionem fortè seditionis, prohibendi. *Myler. c. 75.*

5. III. *Jus Sequelæ Bellicæ*, die Heers-Folge / (est enim & alia species, quæ die Zent- oder Gerichts-Folge / alia, quæ die Ampts-Folge / alia, quæ

quæ die Feuer-Folge ꝛc. dicitur, de quibus omnibus vid. *Fritsch. de Jure Lustrat. & Sequelæ. c. 5. num. 1. & c. 9. seqq.)* cujus vigore vocati subditi Dominum suum, sive is ipse bellum moveat, sive contra eum moveatur, armis sequi, ac contra omnes, Imperio excepto, juvare tenentur, & quidem propriis suis sumptibus, nisi consuetudo sit in contrarium, etiam extra territorium, si necessitas exigat, tamdiu quamdiu ipsorum auxilio opus est. v. *R. I. de anno 1564.* §. ferner dieweil.

6. Quamvis autem omnibus subditis, modo idonei fuerint, arma imponi possint, ipsique regulariter omnes in casu necessitatis ad Sequelam obligati sint, in plerisque tamen Germaniæ provinciis usu obtinuit, aliquem subditorum delectum instituere, & certos tantùm cives exercitiis militaribus instituere, quos vulgò den Land-Außschuß appellant. *Myler. c. 75. num. 4.* Dn. Seckendorff. T. F. St. *p. 2. c. 10. num 6.* Quam utile autem & necessarium sit, in Civitate selectum subditorum numerum in armis exerceri, & ad virtutem militarem assuefacere, *Thomas Merckelbach. Cons. 20. num. 9.* his tradit verbis: Es sey ein gemein nutzliches / und hoch nothwendiges Werck / daß Fürsten / Graffen und Herren / zu Schutz und Schirm ihrer von Gott anbefohlener Land und Leuthe / von etlichen zum Streit tauglichen und qualificirten Persohnen / einen

Außschuß anstellẽ/ uñ dieselbe im Drillẽ/ Scharmützel und andern militaribus exercitiis üben und anführen lassen / inmassen nicht allein dazu die Politici und Juristen rathen/ besondern es gebens auch der alten Römer / und anderer berühmter Völcker exempla zu erkennen/ welche ihre junge und erwachsende Mannschafft auß Städten und Flecken erwehlet/ und ebenmässig in den Kriegswaffen geübt haben. Dannenhero Boterus de Ragione di stato lib. 9. rubr. della scelta de soldati und insonderheit *Lipsius l. 5. Pol. c. 8. seqq.* nicht ohn Vrsach/ hierüber daß heutigs Tags von vielen Herrschafften ein solch nutzlich und heilsames Mittel auß der Acht gelassen/ eine Klag führen/ und dieselbe eyfferig dahin ermahnen/ weiln ihnen umb ihr Land und Leuth/ auch gemeinen Nutzens Beforderung/ so wohl die alten ersprießliche/ zum theil in Abgang gerathene wiederumb herfür zu bringen/ als neue Sachen zu erfinden/ obligen thut/ vor allen Dingen diese beyde Stuck/ delectum & disciplinam s. exercitationem, oder den Außschuß/ Musterung und Vbung / sola probæ Germanæque militiæ & defensionis vel fundamenta vel firmamenta, in vorigen üblichẽ Gang und Schwang zu richten / damit in vorbrechenden sorglichen Kriegs-Empörungen und Nöthen/ das liebe Vatterland geschützt und errettet werden möge.

7. Cavendum autem 1. ne per frequentes exercitationes subditi, cum gravi rei familia-

tis dispendio, à cura domestica, vel artificiorum exercitiis avocentur. 2. Ne diebus Dominicis aut festis, quibus sacris vacandum, exercitia militaria exerceantur. 3. Ne Centuriones vel Commissarii militares cum armis monopolia exerceant, & arma exiguo pretio empta duplo majoris iterum subditis vendant. vid. *Fritsch d. tr. c. 3. num. 4. seqq.*

8. IV. *Jus muniendi & extruendi fortalitia*, (das Vestungs-Baurecht) quamvis hoc an Statibus competat? quidam in dubium vocent, ut videre est ap. *Limnaeum. l. 4. c. 8. num. 262.* Sed iis satisfactum *loc cit. num. 240.* add. *R. I. de anno 1567.* §. Wiewohl wir nun ꝛc. supr. *sect. 1. c. 29. num. 3. ibique alleg. Fritsch. de jur. fortalit.* add. *Dn. Sam. Stryck. Disp. de Fortalit. vol. 1. XXIV.* V. *Jus praesidiorum*, Besatzungs-Recht / das Recht Städte und Vestungen mit Guarnison zu besetzen / vi cujus Dominus territorii in Civitate, castro vel fortalitio militem praesidiarium, suis sumptibus tamen sustentandum, habere potest, quo ab omnium hostium incursu subditi salvi maneant atque illaesi, civibus etiam invitis. *Myler. c. 78. Fritsch. de jur. Praesid.* Huic adhaeret Jus Excubiarum, das Wacht-Recht / de quo *Myler. d. l. Fritsch. tr. de Excubiis.*

9. VI. *Jus Aperturae*, die Oeffnung / Oeffnungs-Gerechtigkeit; vi cujus alicui alterius civitas, castrum aut fortalitium belli pacisve

tempore ad securitatem, hospitium vel transitum apertum esse debet, quod tamen jus non semper Superioritati accensendum. *Mager de Advoc. armat. c. 10. num. 567.* competit enim Apertura nonnunquam etiam 1. jure clientelari. 2. pacti, confœderationis, amicitiæ, vicinitatis & urbanitatis ratione. 3. jure servitutis. 4. Jure dominii & proprietatis. 5. vi præscriptionis. 6. jure feudi & investituræ. vid. Wehner. voc. Oeffnung. *Fritsch. tr. de jur. apertura c. 3. Franc. Irenici ad Burgold. p. 1. Disc. 26. p. m. 282. seq.*

10. VII. *Jus conscribendorum militum*, Soldaten zuwerben und anzunehmen/ quod Statibus Imp. propriis in territoriis jure Superioritatis, in alienis vero ex pacto vel consuetudine aut præscriptione competit, ita ut militum collectio vel in propriam, vel Imperii ac vicinorum salutem & auxilium fiat, observatis jugiter Constitutionum Imperii requisitis, quæ volunt, daß niemanden/ was Wesens der seye/ im H. R. Reich/ hohes/ mittlers/ oder nidriges Standes/ ohne vorwissen/ Bewilligung und Erlaubniß desselben Crayß-Obersten/ auch vor dem er gnugsame Caution und Versicherung durch Bürgschafft gethan/ daß er solch Kriegs-Volck weder wider Käys. Majest. noch den Römis. König/ oder andere Stände deß Reichs gebrauchen/ sondern sich mit sampt dem Kriegs-Volck den Reichs Constitu-

ſtitutionen gemäß bezeigen wolle / einigen Kriegmann anzunehmen / zubeſtellen zulaſſen ſeyn ſolle. *R. I. de anno 1564.* §. demnach. *26. Myler. c. 79.*

11. Similes collectus per alterius Status Territorium ducendus, ut denegari nequeat tranſitus 1. ab eo decenter petendus eſt 2. Exercitus in modicas copias diviſus trans-mittendus. 3. & quidem ejus, ad quem milites tranſeuntes pertinent, ſumptu, 4. Domino territorii de omni futuro damno reſarciendo, datis fidejuſſoribus vel obſidibus, omnino cavendum. *R. I. de anno 1570.* §. und was vor etlichen rc. 5. & ſeq. *R. I. de A. 1582.* §. demnach ſetzen rc. *32. ſeq. de A. 1598.* §. *31. de A. 1603.* §. als Sich den Chur-Fürſten rc. *18. de A. 1641.* §. die Durchzüge rc. *43. Inſtr. Pac. art. 17.* §. *quoties autem milites. R. I. de anno 1654.* §. nachdem auch rc. *178.* Quæ omnia repetita in *Ordinatione Execut. Imp.* (der erneuwerten Executions-Ordnung) in præſentibus Comitiis adhuc durantibus confecta tandem aliquando publicanda. *c. 6.* cujus tenorem exhibet *Fritſch. tr. de tranſitu militari. c. 8. n. 7.*

12. Aſt vah! quantus hodiè ſaluberrimarum Legum contemptus, neglectæ hactenus ſunt omnes hæ provida cura conditæ Conſtitutiones, cauſæ potiores ſunt: defectus ſtipendii militaris, quem cauſantur nonnunquam ipſi Principes belligerantes, dum ma-

jorem militum numerum colligunt, quam eorum patiuntur facultates, interdum vero Duces, Præfecti & Officiales militiæ, dum ipsi stipendia militibus solvenda retinent, Stecken den Sold in ihren Beutel/ und lassen den gemeinen Soldaten Noht leyden/ luxus militaris, laxissima militum nostrorum disciplina, de qua totus conqueritur mundus, studium commodi privati, & communis commodi neglectus. Remedia salutaria, quibus malo huic occurri posset, non deficerent, modò non spernerentur. Remedium 1. posset esse solutio stipendii militaris. 2. tempestiva provisio annonæ 3. Severitas disciplinæ militaris. 4. Luxus prohibitio. 5. Decens & tempestiva transitus postulatio. 6. sufficiens de damno resarciendo cautio. 7. Transitus acceleratio. 8. prohibitio deß unnöthigen Troß und Bagage 2c. vid. *Fritsch. de trans. milit c. 11.* VIII. *Jus hospitationis*, die Einquartierung/ cui passivè ceu oneri reali regulariter omnes sunt subjecti, nisi quibus specialiter concessa sit immunitas. vid. supra *section. 1. capit. 26. num. 6.*

13. Sicuti autem belli potestatem habent Status, ita IX. & *Pacis* ac *fœderum pangendorum*, nec non *mittendorum Legatorum jure* eosdem gaudere, non est dubitandum, de his verò eorum Juribus dictum est supra *sect. 1. c. 27. num. 7. 8. & cap. 28. num. ult.*

CA-

CAPUT XVII.

De Iuribus Principum & Statuum, iisdem, citra territorii respectum, ratione Dignitatis, competentibus.

ATque hæc sunt potissima jura Principibus ac Statibus Imp. quà territoriorum Dominis vigore Superioritatis competentia; Sunt verò Principibus nostris insuper & alia sua excelsa jura atque Privilegia, quæ illis, ut talibus, citra territorii respectum, ratione Principalis Dignitatis, competunt, & libertatem ac potestatem eorum quoad propriam personam designant, Personalia hinc dicta, quæ paucis saltim tangemus.

2. Pertinet autem huc I. Libertas operam suam militando exteris Regibus ac Principibus absque speciali Imp. concessione addicendi, ab antiquo, ex indole majorum nostrorum, qui jam dum Taciti temporibus, si Civitates, in quibus nati erant, longâ pace torperent, ultro petebant eas nationes, quæ tum aliquod bellum gerebant, ipsis competens. Ita tamen, ne contra Imperium, vel ejusdem Statum aliquem arma capiant, uti patet ex *R. I. Spir. de anno 1570.* §. denselben wir dann anfangs ꝛc. *ibi:* ohn alles beleidigen deß Vatterlands

lands und dessen angehörigen rc. *R. I. de anno 1582.* ferner obwohl rc. vel militem in alterius auxilium inconsulto & sine permissu Imperatoris cogant, Patriâ ipsa militibus indigente. *d. R. I. anno 1570. in fin. sub. rubr.* Verzeichnuß sonderer Puncten obgeschribener Bestallung anhängig. § Zum andern soll das Teutsche: *ibi*: sondern vor allen Dingen desselben (Vatterlands) Wolfahrt und besten schaffen und befordern. *& d.* §. ferner rc. *seqq.* Exempla libertatis hujus usurpatæ congessit *Mylerus de Statib. Imp. c. 16.* ubi *in fin.* integri *tractatus* de hac ipsa militandi libertate Imp. Procerum à se confecti, sed ineditì, mentionem facit. Quam turpiter verò etiam hoc privilegio abusa sit præteritorum temporum iniquitas, illorum loquuntur historiæ, testantur querelæ publicæ in *d. R. I. de anno 1570.* §. und was vor etlichen Jahren *&* §. dieweil dann solcher rc. Sed causa forte in ipsa est Germania, quæ communi errore in exteros immodicè proclivis, momentisque non nisi illos præficere amat, quibus externa nativitas, & vel barbarum nomen autoritatem conciliat, abigit plantas suas alibi felicius coalituras, & orbi ostensuras, eis non virtutem, sed favorem deficere, sibique non meliores, sed feliciores prælatos. Cui malo Collegium Elector. in *Ferdin. III. Capitul.* de evehendis ad officia Germanis obicem ponere voluit.

voluit. *art. 15.* add *Capitul. Ferd. IV. art. 41. Leopold. a. 40.*

3. II. Spectant huc ſingularia Principibus Imp. dignitatis ſuæ tuendæ gratia conceſſa jura ratione Judicis & Judicii; Ut quod 1. non poſſint in jus vocari extra Germaniæ limites, ex antiquiſſima conſuetudine & privilegio, de quo *Cranz. lib. 10. Saxon. num. 39. O. C. p. 2. t. 7. Cap. Ferd. II. art. 13. III. art. 17. IV. art. 15. Leop. art. 18.* ibi: mit rechtlichen oder gütlichen Tagleiſtungen auſſerhalb. *Myler. de Stat. Imp. c. 19. num 3. Limn. l. 4. c. 8. n. 87.* ubi Principes poſſidentes in cauſa Juliacenſi Imperialem aliquam citationem, ex hoc capite, quod Pragam extra Germaniam evocati eſſent, nullitatis accuſaviſſe allegat, ſed Imperatorem (Rudolphum II.) in particulari reſponſo iis contradixiſſe *Idem in add. ib.* notat. Deciſio ex eo ſumenda: *An Praga contineatur ſub Germania?* de qua quæſt. v. *Schuz. v. 1. D. 10. th. 6. l. E. Arum. de Com. c. 5. n. 32. ſeqq.* Sane ſi Capitulationis verba: auch andern Vnderthanen deß Reichs / urgeamus, hodiè idem Jus omnibus Imperii ſubditis datum apparet. 2. quod Principum Procuratores fiſci ex uſu Judiciorum approbato non cogantur jurare de calumnia, teſte *Gail. 1. O. 90. num. 4. Mynſ. 1. O. 74. Klock. tom. 3. Conſ. 193. num. 41. ſeqq. Roding. Pand. Camer. l. 3. t. 30. in addit. in fin. Noviſſimus Imp. Rec. de anno*

no 1654. §. aber dises verordnen wie ꝛc. à corporalis juramenti calumniæ præstatione quoque immunes reddit eorundem Consiliarios. Sed vid. *Mev. p. 5. dec. 237. add. p. 3. dec. 191* ubi quæstio de ipsorum Officialibus sive Præfectis, Amptleuten/ *an illi scil. hac immunitate etiam gaudeant?* Negatur autem, nisi similis reperiatur necessitas, quæ eos ab omni suspicione liberat, qualis in Procuratore Fisci Cæsarei, de quo ipse *Gailium d. l.* intelligit. add. *Myler. d. l. num. 4. 5. 3.* quod Augustissimos habeant Judices. In causis feudalibus verò I. quemnam Principes habeant Judicem? ostensum supra *sect. 1. c. 9. sqq.* add. *Myler. d. l. n. 8. seqq.* II. Causæ Civiles pertinent regulariter in prima instantia ad Judicium Austregarum, quod est legitima causæ inter certos Imperii immediatos Cives controversæ, coram Judicibus ex Lege Imperii, Pacto familiæ, Privilegio vel præscriptione electis, eum in finem, ut eorum sententia terminetur ac decidatur, instituta. Judices ita constituti dicuntur Austregæ à verbo Außtragen quod idem est ac componere, decidere, definire, weil nemblich etliche dem H. R. Reich ohne Mittel unterworffene Glieder alda ihre zusamen habende Irrungen gegen einander rechtlichen außtragen/ das ist/ entscheiden/ beylegen und vergleichen. De his interim vide *Ord. Cam. p. 2. t. 2. & seqq. Limn. l. 9. cap. 5.*

Blum.

Blum. Proc. Cam. tit. 27. Schubbard. sing. tr. de Austregis. III. In Causis criminalibus, & matrimonialibus deinde, inter Evangelicos præsertim, quis sit judex competens, alibi, si Deus voluerit, investigabimus, interim Lectorem remittentes ad *Myler. de Statib. Imp. cap. 20. num. 24. seq. Dn. D. Bardili Disp. de Divortio ex causa desertionis th. 21. seqq.*

18. Refertur eò III. Facultas citra solennitatem testandi, quàm non tantùm Principibus regentibus, sed & illorum fratribus territorio carentibus, nec non liberis, utriusque quidem sexus, atque uxoribus, vindicat *Myler. de Statib. Imp. c. 26. cum pluribus ibid. alleg.* Sed non si gravi aliorum magni quoque nominis JCtorum contradictione, quos magno numero adducit *Hulder. Eyben. Diss. de Testamento Principis vel Comitis S. R. Imp.* quæ ap. *Fritsch. vol. 2. Ex. I. P. Ex. VIII.* ubi utriusque partis rationes & argumenta quoque refert, in horum & ipse inclinans sententiam. IV. Facultas paciscendi de futura successione. v. *supr. c. 10. n. 10.* V. Libere donandi conjugi ac liberis in potestate constitutis, de qua vid. *Myler. de Stat. c. 27.* VI. Quod promissiones eorum per fidem Principalem, bey Ihren Fürstl. Treuen und Glauben / citra casum testimonii dicendi, vel ubi Sacramentum ad validitatem actus requiritur, in juramenti vicem valeant, teste *Gail. 2, O. 59. n. 6. Myns.*

I. O.

l. O. 17. Ruland. de Commiss. p. 2. l. 2. c. 11. num. 41. seqq. VII. Quod rem justo emptionis, donationis titulo à Principe aut ejusdem fiscoaccipientes statim & perpetuo tuti sint, adeò ut nec àveroDomino inquietari possint. *juxta l. 2. 3. C. de quadr. præscript. Myler. c. 32. Mev. 7. 67.* VIII. Quod Principum bona domanialia à præscriptione libera & exempta. *Myler. c. 33.*

CAPUT XVIII.

De Membris Imp. immediatis, quæ non sunt Status.

HActenus de Statibus Imp. Considerabimus adhuc paucis cætera Imperii Membra, quæ vel immediatā vel mediata; Membra Imperii immediata non tamen Status sunt liberi Nobiles, sed & nonnulli ex Commendatoribus Ordinis Teutonici. Dicitur Nobilitas à noscendo, quasi noscibilitas (est enim vi vocis nil aliud, quam celebritas, claritudo sive æstimatio præ aliis) & Nobilis quasi noscibilis, i.e. virtute sua aliis præfulgens & cuivis noscibilē & conspicuū se reddens, Germ. ein Edelmann/ à voce Adel/ & Mann; Vocis Adel autem etyma varia adferuntur, nonnulli enim ab Adelingis vel Edlingis Saxonicis, qui erant præcipuæ dignitatis Proceres. *Knichen*

then de jure territor. c. 1. num. 13. quidam ab Adelo Frisonis, Frisonicæ gentis conditoris, filio, alii ab Aquila, idiomate nostro Adler dicta, (quia ut illa omnium aliarum volucrum Regina & Domina, volatu altius penetrando cæteras aves omnes longo post se relinquit intervallo, ita & Nobiles virtutum gloria cæteros hominum ordines longe antecellere debent) alii à Græco ἀέθλιος, quod bene meritum seu præmio affectum significat, alii aliunde deducunt. vid. *Besold. Polit. 1. c. 11. §. 6. Nolden. de Nobil. c. 1.* it. Juncker / quasi Junger Herr / h. e. ætate ac robote juvenili pollens, armis rebusque gerendis aptior heros s. Dominus, qui titulus olim etiam Ducum, Principum Comitumque filiis tribuebatur. vid. *Springsfeld. de Apanag. c. 3. numer. 17. seqq.* nunc Nobilibus relictus; Saxonibus Schufft / quæ appellatio usu παρεκβάσεως hodiè ignominiosa est, licet in se honorifica, descendens ab Hebraico Schophet, quod judicem significat.

2. Cum autem non sit animus de Nobilitate in genere multa dicere, sed in specie de Nobilitate Imperii nostri inferiori, (superior enim, quæ totum complexum dignitatum civilium ab Imperatore ad Barones comprehendit, hic jam non amplius adeò venit in considerationem) ejusque Statu & juribus pauca afferre, absque ulteriori præfamine nota-

notamus, Nobiles Imperii noſtri (qui meritò aliis præferuntur, quod nobilitatem conſequantur à maximo Orbis Chriſtiani Principe, Imperatore ſcilicet Rom. qui cum Rege Roman. ſolus in Imperio noſtro Nobilitatem ſuo & proprio Jure concedere poteſt, aliis tamen quoque eandem ex Jure communicato conferre valentibus; quomodo nobilitare poſſunt Vicarii. S. Rom. Imp. Rex Bohemiæ in Bohemia & Provinciis eo ſpectantibus, ut Moravia, Luſatia, Sileſia; Archi-Duces Auſtriæ in ſuis Provinciis, Comes Palatinus Rheni; non autem omnes Imperii Principes, uti vult *Vultejus lib. 1. de Feudis. c. 8. num. 10. verſ. Ignobiles &c.*) eſſe duplices. Quidam immediatè Imperatori & Imperio parent, nullique *quoad perſonam* ſubſunt Statui, indeque Immediati & liberi, Freye vom Adel (non quod ab omni planè, ſed Ordinum Imperii Jdictione liberi ſint, ſolum Imperatorem pro ſuperiore recognoſcentes, daß ſie von anderer Herrn Lands-Obrigkeit gefreyet ſeyn/ und Käyſerl. Majeſtät/ und dem Reich allein mit Pflicht zugethan vid. *R. I. Spir. de anno 1542.* dieweil aber etliche ꝛc. *de anno 1555.* §. und in ſolchem Frieden ꝛc. ibi: Welche ohn Mittel der Käyſ. Majeſtät unterworffen *Cap. Leop. a. 3. & 18.*) vocantur; Dixi autem *quoad perſonam*: Ex hujus enim immediatâ ſubjectione ipſorum libertas æſtimatur, hæc-

hæcque primum, adæquatum & ſubſtantiale ſignum eſt, quo Immediati à mediatis differunt: ut ſic ipſorum Immedietati nihil officiat, quod quæ poſſident bona, vel ex parte vel in totum, à Principib Comitib. Imperii recognoſcant, (exinde enim tantùm Vaſalli ſunt, Lehen-Leute / non autem ſubditi vel Status Provinciales, Landſaſſen / nullam quippe ipſi in eos exercent Jdictionem, quam eam, quæ ad Curiam feudalem pertinet. *Limn. l. 6. c. 3. num. 3. ſeqq.)* vel ratione bonorum aliis Statibus reperiantur ſubjecti *Inſtr. Pac. art. 5. §. 27. num. 10.* Alii Principibus & Ordinibus ſubjecti ſunt.

3. Illi à loco ubi degunt vulgò in tres Claſſes, Suevicam ſcil. Franconicam & Rhenanam, diſtribuuntur. Equites Sueviæ in quinque dividuntur loca, German. Viertheil communiter, rectius forſan Orth vocantur. vid. tamen *Renovationem Ferdinandi II. confirm. Privilegii* wider der Juden wucherlicht *Contract. de anno 1620.* §. So haben wir demnach. Sunt autem hæc: 1. an der Donaw. 2. im Hegaw / Boden-See und Allgau. 3. am Necker / Schwartzwald und der Ortenaw. 4. am Kocher. 5. Kreichgaw. Equites Franconiæ rurſus in ſex dividuntur loca, ſcil. 1. Odenwald. 2. Steyrwald 3. Gebürg. 4 Altmühl. 5. die Buchen oder Buchenau 6. die Rohr und Weyden vel die Kohn oder Währen.

Rhenani in tria. 1. im Gaw uñ Wasgaw. 2. Nider-Rhein-Strohm/ Hundesrück/ Eberswald. 3. Wetteraw / Westerwald / Rheingaw. Præ quibus Suevici & Franconici hoc habent præcipuum, quod in bello ac acie vexillum S. Georgii alternis vicibus præferant, de quo ipsi olim inter se multum diuque concertarunt, notante *Sprengero Lucern. mod. Stat. Imp. c. 3. p 231. Limn. tom. 4. l. P. in add. ad l. 6. c. 3. n. 57.* His accesserunt etiam Nobiles inferioris Alsatiæ in tractu ab Eckerbach incipiente, & se ad saltum Hagenoviensem extendente, die Freye Reichs-Ritterschafft deß Bezircks im untern Elsaß / æqualibus cum aliis gaudentes juribus. vid. *Confirm.* deß *Conjunctur Receß.* zu Mergentheim auffgericht. *D. Ferdin. III. anno 1652.* it. das Käyserliche Diploma über deß Ritterlichen Prædicats Erhöhung *Ejusd. Ferdin. III. Imp.* deß Reichs Freyen Ritterschafften der Creysen/ Viertel / Ritterorth und Bezircken im Land zu Schwaben/ Francken/ Rhein-Strohm/ und deß Bezircks im Untern Elsaß/ *an. 1654.* ertheilt. Conf. *Casp. à* Lerch / *de Ord. Equestr. 2. summ. 53. verb* Der Elsäßische Adel 2c. *Limn. t. 1. addit. ad l. 6. c. 3. num. 70.*

4. Occasio, qua Nobilitas Suevica atque Franconica unà cum Rhenana hanc suam obtinuit libertatem, fuit mors Sueviæ & Franconiæ Ducum. Nullum enim est dubium, quin Ducibus Sueviæ, dum isti fuerunt, dumque Ducatus Sueviæ adhuc unius Corporis me-

meruit nomen, Nobiles pariter, ut aliis Ducibus, Marchionibus &c. subjecti fuerint, cur enim deterior fuisset potentissimæ hujus familiæ quam aliorum Magnatum conditio? Postquam autem cum Conradino Illustrissimum Sueviæ Ducum genus, & potentissimus Sueviæ Ducatus sinistro simul corruerunt fato, Ordo Equestris anno 1269. ad Imperium pervenit. Parili plane occasione post Franconiæ Ducum interitum Nobilitas Franconica Imperio cessit, &, qua adhucdum fruitur, libertatem nacta est. Tractus tandem Rhenanus præter Sueviæ Duces nullos alios certos Dominos, qui conclusum (quod vocant) habuerint territorium, agnovisse videtur *Besoldo de Ordine Equestri num. 8.* In utraque autem Bavaria, Saxonia, aliisque locis, ex familiis priscis successores cum territorio, districtuque ab Imperatoribus investiti fuere, nulla sibi in Nobiles reservata potestate, hinc Nobilium Ordo ibi Principibus immediatè, Imperio verò mediatè subjectus remansit *Besold. d. l.*

5. Nobiles hos immediatos olim Status Imp. fuisse, ac Jus sessionis & suffragii in Comitiis Imperii habuisse *Buxtorff. ad A. B. Concl. 5. Rumelin. ad A. B. p. 1. D. 1. th. 12 Besold. d. Disc. num. 13. aliique* tradunt. At ex his, quæ hactenus pro ista sententia adducta fuere (*text.* scil. ex *A. B. proœm. in fin. Bullâ Sigismun-*

 mun-

mundi ap. *Goldast. tom. 1. Const. Imper. p. 143. Reform. Friderici III. Francofurti anno 1442. promulgata in pr.)* id aliis minimè probari videtur. Proinde & requisitionem causæ, cur vocari desierint, & Jus illud amiserint, frustraneam ducunt, v. *Limn. l. 6. c. 3. num. 7. 18. seqq. ibique addit. Bechman. ad A. B. Ex. 10. ad tit. 20. num. 49. 50. 51.* Quicquid verò tandem olim fuerit, hodiè sane eos ad Comitia haud evocari, votoque in illis haudquaquam gaudere, consequenter Status non esse, tam certum mihi quam quod certissimum. vid. *(Capit. Leop. art. 8.* verb. Chur-Fürsten und Stände deß Reichs/ sampt der unmittelbahren Reichs-Ritterschafft ꝛc. *& art. 15.* verb. Und andere Stände deß Reichs/ ingleichem die unmittelbahre Reichs-Ritterschafft/ ubi Status Imperii & Nobiles Imp. Immediati expresse à se invicem distinguuntur, quod quoque in *Inst. Pac. art. 3. & art. 5. §. 2.* observatum deprehendes. Nec ullũ creant dubium *text.* im Königl. Land-Frieden zu Wormbs. *an. 1495.* auffgericht. *pr.* vers. darumb. j. §. hierbey *in fin. R. I. de anno 1542.* §. dergleichen und wie jetzt im nechsten Artickel angezeigt ꝛc. vers. Es wollen dann dieselbe ꝛc. *Rescript. Rudolph. II. ad Immediatos Suevia, Franconia & Rheni Nobiles de anno 1610. d. 18 Martii* verb. auff Uns Euren respect und Obacht habt/ und im übrigen als gehorsame Stände deß Reichs ruhig und friedsam

ſam verhaltet ꝛc. *Literis Elector. Moguntini, Trevirenſis, Colonienſis, ac Saxonis, & Maximiliani Bavariæ Ducis, ac Ludovici Landgravii Haſſiæ ad eosdē exaratis, de dato* Mülhauſen *21. Martii A. 1620. Cap. Ferd. II. art. 13. III. a. 17.* ibi die Chur-Fürſten/ Fürſten/ Prälaten/ Graffen/ Herren/ vom Adel und andere Stände und Unterthanen deß Reichs ꝛc. & quæ ulterius pro contrariâ ſtabiliendâ fruſtrà adducit *Hippolit.* à Treyßbach im unvorgreiffl. bedencken über etliche Fragen/ der Freyen Reichs-Ritterſchafft in Schwaben/ Francken/ und am Rhein Strom/ Stand und Seſſion betreffend ꝛc. & *Joh. Frid. de Lendersheim. de jure ac Privileg. Nobil. liber. th. 5. l. K.* vid. *Limn. d. l. Burgold. p. 1. D. 22. num. 4.*

6. Interim non præfractè negavero dari etiam Corpora Nobilium, quæ Statibus rectè accenſeantur, ſic de Ganerbinatu Fridbergenſi id omninò fateri cogimur, utut in Comitiis dudum non comparuerint, hoc enim in modum privilegii explicant, ſuumque Jus actuale ſatis eo conſervari arbitrantur, quod ad Conventus publicos inter alios Status Imperatoris literis vocari nondum deſierint, adhuc enim ad ea quæ hodienum durant à Cæſarea Maj. ſolenni formula ſunt invitati. Sub Immediatæ autem Nobilitatis Corpore hos Caſtri Fridbergenſis Ganerbios (quorum nomen Germanicum eſt, latina terminatio-

ne donatum, compositum à Gan quod sine contractione effertur Gemein/& Erben/quod hac in materia Dominum denotat, ita ut castri Ganerbii nihil aliud sint, quàm arcis Con-Domini, Gemeine Burgherren / & Castri Ganerbinatus Jus quoddam societatis, confraternitatis & confœderationis, certis legibus ac conditionibus inter Nobiles & Illustres eum in finem olim introductum, ut à communi patria hostiles incursiones arcerent, exterorum expilationes averterent, se suasque facultates contra prædonum, latronumque invasiones conjunctis viribus defenderent, ac denique familiâ unâ extinctâ ex reliquis superstites ei succederent; exempli loco arcium hujusmodi Ganerbicarum præter hanc Fridbergensem allegari præ cæteris solent Arces Rottenburgensis, tribus milliaribus Norinbergâ distans, Reifenbergensis, Stadensis, Gelnhausen & Bönnigheim. vid. *Jacob. Werneri Killinger. tr. de Ganerbiis* (*Castrorum, hic Tubingæ anno 1620. impressus.* & *Joh.* Leiben *tr. sim.* add. *Rittershus. part. feud. l. 1. c. 17. Wehner. voc.* Gan-Erben.) comprehendi constat ex actis ap. *Limn. addit. tom. 1. ad l. 6. 3. 32. p. 56.* quippe quæ manifestè produnt, frustrà laborasse Comites Wetteravicos, dum Castrum Fridberg in Conventu Francof. *A. 1633.* habito in Collegium suum procul dubio

bio ratione Kaichensis Comitatus ab eodem possessi perducere voluerint.

7. Tametsi verò Nobiles hi Liberi in universum omnes Statibus annumerari nequeant, insignia tamen nihilominus habent ex Impp. concessione & usu Jura & privilegia, quæ in generalia & specialia *Dn. de Lindersheim. d. Differt. th. 6.* distinguit. Generalia sunt partim jure communi, partim consuetudine, statuto vel speciali lege concessa, & competunt universaliter omnibus Nobilibus, vel mediatè vel immediatè Imp. subjectis. Ex his quædam consistunt in *immunitatibus:* ab officiis enim civilibus personalibus plus oneris, quam dignitatis annexum habentibus excusationem merentur, hinc pupillorum ignobilium tutelam subire non coguntur; imò & ab onere vectigalium (modo à jure negotiandi abstineant) immunitatem iis tribuunt *Boeer. de Regal. c. 2. num. 197. Nolden. c. 11. n. 99. Besold. de jure Ordinibusque Civium c. 11. th. 41. Limn. l. 6. c. 2. num. 53.* quam ex Privilegiis Impp. in specie sibi Immediati vindicant. vid. *Klock. de vectigal. concl. 31. l. B. Limn. l. 6. c. 3. num. 52. & 70. ibiqui in addit.* ubi refert Privilegia wegen der Zoll-Befreyung Nobilibus immediatis concessa. Confer tamen *Kreideman. tr.* von deß Teutschen Adels/ sonderlich der Freyen Reichs-Ritterschafft in Schwaben Staat und Stand/ *qu. 4. num. 66. seqq.*

seqq. Dn. Maurit. Diss. de Nobilit. th. 40. Num & à Collectis immunes sunt? non omninò. v. *Limn. l. 6. c. 3. num. 24. ibique addit.* imprimis verò Dn. *Maurit. d. Disp. th. 39. 40.*

8. Quædam verò in *Reverentia & honoribus* Nobilitati deferendis consistunt; Sunt enim Nobiles præ cæteris honorandi, præ aliis reverenter salutandi, in Judiciis potestas sedendi, alibique dignior plerumque locus eis tribuitur, horum facta majori solennitate pertractanda, dos iis major ab uxore constituenda, usus eis relictus uberius est interpretandus, injuria iis facta gravius punitur, quam quæ facta plebejis, & damnum iis datum utili L. Aquiliæ actione instituta majoris æstimatur quàm quod ignobilibus illatum, alimenta ipsis largius præstanda, Nobilium exequiæ majoribus expensis & solennitatibus sunt celebrandæ &c. quæ latius probat Dn. *de Lendersheim. th. 7. Nolden. c. 10.*

9. Quædã in *pœnis temperandis*, nam regulariter Nobiles mitius puniendos esse dicunt, quam ignobiles. c. fin. x. de pœn. (quomodo verò hoc intelligendum, & quatenus procedat vide apud *Nolden. initio c. 12. concl. 101.* & Dn. *Eric. Maurit. d. Disput. de Nobilit. th. 41. 47.*) ignominiosissima laquei pœna non plectendos, sed potius decapitandos, flagellis non cædendos, nec damnandos ad triremes, quæstionibus & torturis non subjicien-

jiciendos, nec in carceribus propter debitum civile, nec adeò ſtrictè in vinculis ſubterraneis propter delicta, ex quibus capi poſſunt, detinendos, ad Palinodiam deniq; non condemnandos. *Lendersheim. 8.8.* Sed vide *Dn. Maurit. d. Diſp. th. 42. ſeqq.* Quædam in *præſumptionibus*, major enim pro Nobilibus, quam pro plebejis ſtat virtutis, innocentiæ & integritatis præſumptio. Unde ipſis in teſtimoniis ferendis magis credendum eſſe dicunt, quam ignobilibus. vid. *Gail. l. O. 101. 1416.* ubi teſtatur, in quibuſdam Germaniæ locis, præſertim in Regno Bohem. & vicinis provinciis, item in Auſtria & Bavaria, Nobiles teſtimonium dicturos perſonaliter comparere non teneri, ſed ſufficere, ſi per ſcripturam unter ihren Handſchrifften und Pitſchafften/ absque corporali juramento deponant, & depoſitionem obſignatam judicis examini transmittant. Sed id ultra loca illa non eſt extendendum. In aliis enim non minus Nobiles quam plebeji conſuetum teſtium juramentum, niſi illud partes iis remiſerint, præſtare tenentur. *Schuz. v 1. D. 8. th. 5. lit. D. Kreideman. a. 4. n. 246.* Hincque porrò deducunt, quod promiſſiones, quas Nobiles faciunt ſub ſingulari fidei ſuæ allegatione, bey ihren Adelichen Ehren/ Trew und Glauben/ quoad valorem promiſſionũ, ubi non præciſè Juramenta corporalia requiruntur, jura-

mentis quandoque æquipolleant. *Mynſ. 1. O. 11. Gail. 2. O. 59. ibique Grav. & Fabric.* Dein eos fideliores cenſeri, & in rebus arduis præ cæteris adhiberi, ad ſecularia officia & beneficia ſpiritualia, legationesque obeundas præ aliis regulariter admitti, atque in his ipſis fidem haberi, licet literas credentiales non exhibeant. *Nolden de Stat. nob. θ. 79.* (Quæ tamen opinio non tantùm fundamentis Juris deſtituitur, ſed etiam Praxi in Imperio obſevatæ repugnat, uti oſtendit *Schuz. v. 1. D. 9. th. 6. l. D. Maurit. Diſſ. de Nobilit. th. 33.)* vid. *Lendersheim. θ. 9.* In electionibus denique & allis quibuscunque actibus, ubi voces ſunt undique pares, eos præferri.

10. Specialium ad Immediatos imprimis ſpectantium Primum eſt, quod à Principum territoriali Jurisdictione ſint liberi, Imperio & Imperatori immediatè ſubjecti; hincque eundem ſolum & Cameram pro ſuperiore recognoſcunt judice, (licet nulla etiam bona ab Imperio habeant, ſicut eorum multi, qui nulla libera caſtra, prædiaque poſſident, reperiuntur) & ſicuti cæteris immediatè Imp. ſubjectis civibus, ita & ipſis Camera vel Imperator Tutores ac Curatores conſtituit aut jam conſtitutos confirmat. *Gail. 1. O. 1. n. 47. ſeq. Schuz. v. 1. D. 9. θ. 9. l. D.* II. Inde plurimi eos Superioritate ac Jdictione territoriali in caſtris, vicis & pagis ſuis gaudere, & quod in Principibus, die Fürſtl. hohe Lands-Obrigkeit/ in

in Civitatibus die hohe Lands-Obrigkeit/idem in Nobilibus Immed. die hohe Adeliche Dorffs-Obrigkeit esse statuunt. vid. *Schuz. v. 1. D. 6. θ. 4. l E. th. 10. l. F. & D. 9. th 10. l. A. Reinck. l. 1. cl. 5. c. 3. num. 55. Bidenbach. qu. Nob q. 1. num. 11. Burgold. v. 1. D. 22. num. 5. Dn. de Lendersheim. th. 10. l. B.* Denegant tamen eandem illis post *Speidelium, Strauch. Diss. Exot. 4. th. 22. Ludolph. Hugo de Stat. region. Germ. Dn. Rhetius Disput. de jure Stat. circa Sacra. cap. 2. num. 17.* & alii. Utut verò hanc iis negent, omnes tamen concedunt lubentissime, eos III. plenarie (sed ex speciali Privilegio) beneficio Pacis Religiosæ, tam quoad professionem, quam quoad exercitium instituendum, gaudere *R. I. de anno 1555.* §. und in solchem Friedem ꝛc. *Instrum. Pac. artic. 5. §. 10.* ubi ipsis circa negotium religionis idem jus, quod Electores, Principes & reliqui Status habent, confirmatum. Ut adeò vi hujus juris & beneficii in Possessionibus suis, ad Instrumenti Pacis normam, religionem liberè mutare, novæque, quam amplectuntur, exercitium in templis ac scholis introducere possint, & hoc quidem non tantum in liberis, sed & in feudalibus illis, quos ab aliis Imperii Statibus, sive Eccesiasticis sive Secularibus, tenent pagis. Sicuti enim vigore Pacif. Relig. nulla vis propter religionem ulli est metuenda, ita etiam à suis dominis Vasalli propterea

pterea nihil quicquam metuere, nedum pati debent. *Schuz. d. D. thes. 11. l. D. Bidenbach. quæst. nob. q. 2. num. 9. Myler. de Stat. Imp. c. 84. n. ult. Nicol. Kern. in Diss. de Jdict. Eccles. Nobilibus Imperii vigore Constitutionis de pace Relig. legitime compet.* quæ in *Fritsch. vol. 1. Ex. I. P. Ex. IV. per tot.* Et IV. Jure Austregarum fruuntur, si vel à similibus vel ab aliis immediatis in jus vocētur & personali actione conveniantur per *text. in Ord. Cam. p. 2. t. 3. 5. Schuz. d. l. l. B.* nec non Constitutionibus Imperii in puncto arrestorum, pignorationum, litigiosæ possessionis, diffamationis. *Kreideman. d. tr. quæst. 4. num. 141. Dn. Schuz. v. 2. D. 5. th. 3. & D. 7. th. 6. & 9.*

11. V. Habent quoque jus collectandi. VI. Bannum ferinum, hohe und nidere Wildbahn. VII. Merum & Mixtum Imperium, (die hohe Fräyß-Bott-Halß- und Land-Ge-Gerichte/ Obrigkeit/) quanquàm hoc etiam multis in locis Nobiles mediati habeant. VIII. Jus fœderum, uti apparet auß der Freyen Reichs-Ritterschafft und Adels der fünff theil im Land zu Schwaben von Kayser Ferdinand *anno 1561.* confirmirter Ordnung. vers. wiewohl auch von altem Herkommen und mit derohalb auffgerichter ꝛc. & testatur der Ritterschafft Bruderliche Vereinigung zu Lindaw auffgericht *A. 1522.* apud *Goldast.* in Reichshandlungen. *p. 108.* ac nuper in bello Wild-

fang.

fang. cum Electore Mogunt. & aliis contra Palatinum ab immediatâ Imp. Nobilitate tractus Rheni initum fœdus. IX. Jus diætas, Rittertäge/ absque speciali veniæ impetratione instituendi. Quod Jus quidem aliquando Nobilitati à Principibus dubium redditum fuisse, ex gravaminibus illius Imperatori ac Statibus Norinbergæ *anno 1523.* exhibitis constat. vid. *Limn. ad Otton. c. 13. p. m. 494.* ubi verba refert. Provocavit autem ipsa ad 200. annor. observantiam. Et post denuo expressè ei hoc jus concessum est à Ferdinando I. *anno 1555. d. 26. Julii*: confirmatum à Rudolpho II. *anno 1609. d. 11. Maii. Nolden. de Stat. Nobil. capit. 17.* X. Jus Archivi *Fritsch. de jur. Archiv. & Cancellar. c. 3. num. 28. seq.* XI. Jus recipiendi Judæos. *Sprenger. Lucern. mod. Stat. Imp. c. 3. p. 228.* Et Privilegium, quod nullus Judæus cum subditis eorum ullum contractum, nominatum, vel innominatum, præter emptionem venditionem, citra consensum & approbationem Magistratus, celebrare debeat, *Kreideman. q. 4. n. 72. seqq. & Priv. 4. Limn. l. 6. c. 3. n. 67.*

12. XII. Jus Legatos mittendi tam ad Imperatorem, quam ad Reges exteros & alios Principes ac Status, secus ac Dn. *de Lendersheim. §. 12.* existimat, ejus enim assertioni quod ad Imperatorem Legatos mittere nequeant, non modo disertè refragatur *Capitulatio*

latio Leop. art. 19. sed & quotidiana Praxis vid. *Limn. l. 6. c. 3. num. 60. 70. Kulpis. de Legat. Stat. Imp. c. 9. num. 2.* Quod tamen, sicut & Jus præcedens, non singulis, sed universis sive conjunctim consideratis competit ex vera *Wurmsers Ex. 4. q. 7. Myleri de Stat. Imp. c. 19. num. 6.* sententia quotidiana Praxi confirmatâ. Id vero non sic intelligendum, quasi solùm universum Nobilitatis Corpus de rebus ad se communiter pertinentibus Legatos mittere valeret, sed de singulis Classibus est accipiendum, illarum enim quamlibet quoque in causis suis particularibus legationem adornare posse, exempla, quæ in utramque partem prostant, satis probant. vid. *Kulpis de Legat. Stat. Imp. c. 8. num. 17.* Cum singulæ etiã singularis Corporis habeant speciẽ, item Senatum suum Equestrem Ritter-Raht/ Concilia, Ritter-Täge / Magistratus Oberhauptmann und Underhauptleute / Statuta, consuetudines &c. de quibus quo ad Nobilitatem Franconicam vid. *Webner. voc.* Kreyßtag. quoad Suevicam *Kreideman laud. tract.* add. *Limn. l. 6. cap. 3. ibique addit.* ubi singula singularium Classium Privilegia ex ipsis Codicillis Imperatoriis fusissimè recenset. Quibus à Ferdinando III. accessit hæc gratia *anno 1654.* daß die Freye unmittelbahre Ritterschafft im Lande zu Schwaben/ Francken und Rheinstrom/ auch deß Bezircks im untern Elsaß/

saß/ als jedes Corpus, Viertel / Ritter-Orth und Bezircke erbethene Directores, Hauptleute / Räht und Ausschuß mit dem Prædicat Wohlgebohren und Edel/ ihre Mitglieder aber welche nicht Herren Standes seyn / auch alle die jenige/ so sich bey ihnen gebührend angeben/ und mit ihrer Erlaubniß/ als tüchtige Mitglieder erkant/ und ordentlich auffgenommen werden/ auch ihren hergebrachten Statutis sich/ wie billich/ gemäß/ bezeigen/ mit dem Titul Edel/ die aber Herrenstands seyen / Wohlgebohren/ allergnädigst begabt und versehen. vid. *Limn. ad A. B. proem. Obs. 24.* Et quod paris cum Comitibus, qui Status Imp. non sunt, Dignitatis haberi debeant ex *noviss. Capitul. Leop. art. 4.*

13. Prætendit etiam Inclutus hic Nobilium Ordo præcedentiam præ Civitatibus Imperii liberis, causamque ejus defendit latè *Hippol. à Träyßbach/ scripti sui quæst. 6.* cujus verum authorem *Philippum Knipschildium* esse, conjecturatur *Maurit. d. Diss. θ. 29.* Controversia primum orta est in Conventu Correspondentium Ordinum Norinbergensi anno 1619. in quo tamen Legati Civitatum prærogativam obtinuere, teste post *Crusium de præced. l. 3. c. 28. num 24. Mylero de Stat. Imp. c. 13. num. 5.* nullo Nobilibus præjudicio, ob Memoriale *die 11. Nov.* ejusdem anni ab ipsis exhibitum, addita solenni protestatione,

tione, quam, si Civitates non desisterent, Protocollo, actisque publicis inseri petierunt. vid. *Limn. l. 6. c. 3. num. 35.* Renovata & iterum agitata est illa in Conventu Francofurtensi *anno 1631.* ac *1633. & 1634.* it. Heilbronnensi *anno 1633.* ut patet ex his quæ *Limn. t. 2. addit. add. l. 6. c. 3. n. 35.* exhibet. Acrius autem recruduit in tractatibus Pacis Westphalicæ Ablegato Nobilitatis, Wolffgango à Gemmingen, in subscriptione Gravaminum Evangelicorum, post Legatos Civitatum nominari recusante, his, si secus fieret, secessionem minantibus, quam in rem varii tum compositi sunt libelli, Civitatenses enim apud Electores & Principes ideò conquesti exhibito scripto: Bericht mit Bitt der Erb-Frey-uñ Reichs-Stadt Abgesandten wegẽ der gefreyten Reichs-Ritterschafft angemassten Præcedenz. Legatus verò Nobilitatis variis memorialibus tam Statibus Evangelicis, quam Suecis Jus suum approbare conatus petiit, ne in præjudicium suorum Principalium quicquam statueretur, ad quæ Civitatum Legati responderunt alio scripto: Bericht und Antwort auff der Gefreyten Reichs Ritterschafft Memorialien/ mit in eventum angehenckter Protestation/ Contradiction/ und reservation. Ordines Evangelici separationem metuentes, ideoquè de mediis componendi solliciti, hoc in vim temperamenti

pro-

proposuerunt, ut, duobus confectis libelli exemplis uno quidem Civitates, altero verò Nobiles priori ponerentur loco, eaque simul offerentur, addita in fine clausula, ne iste actus in præjudicium cujuscunque partis vergeret. Displicuit autem & id Civitatum Ablegatis, post longas tamen ventilationes denique ita res composita, ut eodem ac in Pace Religiosa modo Electores, Principes ac Status absque interruptione, interque eos Civitates implicitè ponerentur, mox Nobiles subjungerentur cum suis gravaminibus, denique Civitatum expressa rursus, ea tamen conditione, mentio fieret, quod priori quidem loco sub vocabulo Status comprehensæ, hic autem majoris evidentiæ causa denuò nominatæ sint, quemadmodũ ista monumenta & compositionis media collegit *Londorp. Cont. p. 6. l. 3. c 43. seqq.* Summatim verò exhibuit *Author. Histor. Pac. Westphal. l. 3 n 97.*

14. Membris Imperii immediatis non Statibus I. nonnullos ex Commendatoribus Ordinis Teutonici annumerari posse diximus. Dicuntur illi sic à Commenda s. Commendatura sacræ militiæ, quæ est beneficium, quod Magister Ordinis militi Sacro & emerito propter exantlatos in militia labores & pericula confert. Germ. Commenthurey vocatur. *Stephan. l. 4. de Jurisdict. c. 10.* Magister Ordinis, ceu supremus Dux, Rector & Prin-

ceps militiæ Sacræ, habet & exercet omne Imperium, Jdictionem & potestatem non solùm in milites Ordini addictos, sed domos quoque & prædia ei subjecta, nisi in his obstet reservatio Juris à Dominis territoriorum. *Stephan. d. c. 10*, ut verò Ordinis authoritas eo magis conservetur, domibus sive prædiis ad illum pertinentibus milites emeritos præficere solet, qui Præceptores, Gebindiger/ vulgò Commendatores, Commenthuren/ à bonis ipsis commendatis, vocantur, comparantur quoad modum & formam agendi pro domibus sibi traditis Exercitoribus vel Institoribus sive Custodibus vel Vicariis, & est inter eos hæc differentia, quod quidam simpliciter Commenthuren/ quidam Land-Commenthurē/ quidam Hauß-Comenthurē vocentur. vid. omnino *Steph. d. l. Speidel. voc. Commenda*, Commenthuren ꝛc. Dein ex Commendatoribus Ordinis Teutonici quidam Imperio nostro immediatè subsunt, tanquam Status in Comitiis comparent, & Prælatis accensentur; quidam Imperio immediatè quidem sunt subjecti, contra quos etiam tanquam immediatos in Camera Imp. Processus decernuntur, sed sessione & voto in Comitiis destituuntur, adeoque in numero Statuum non inveniuntur; nonnulli Principibus, in quorum territorio domicilia & possessiones habent, subsunt, sicque non immediatè

sed

ſed mediati ſunt Imperii ſubditi, quales die Commenthuren der Balley Thüringen/ Heſſen ꝛc. vid. *Reinck. l. 1. cl. 5. c. 11. n. 23. 24.*

15. II. Iis etiam Collegia quædam Canonicorum libera, etliche Freye Käyſ. Stiffter/ annumerat *Schuz. v. 2. d. 9. th. 19.* & talia quidem inquit eſſe Collegium Canonicorum Brucſalenſe, am Bruhrhein/ prope Spiram, item Burſcheidenſe, quod eſt Monaſterium Virginum propè Aquisgranum, ac Collegium in Arnuell prope Saarbrücken / quæ exinde in Camera rectè conveniri tradit, præjudiciis id oſtendente *Gailio 1. O. 30. num. 9. item de pignor. O. 7. num. 6. Matth. Steph. de Jdict. l. 2. p 1. cap. 3. num. 67.* Sed priora duo Statuum Imperii jure gaudent, habuerunt enim Ablegatos ſuos in proximis Comitiis Ratisbon. *A. 1654.* uti patet ex *ſubſcript. Rec. ded. ann.* Utriusque enim, illius inter Prælatos Rhenan. hujus inter Abbatiſſas, extat nomen, hincq; non dubitavimus etiam ſupra *c. 6. n. 10.* Prælatis illis Bruckſalenſem, & Abbatiſſis Burſcheidenſem accenſere. Tertium autem forſan rectè hûc retuleris, & ei Monaſterium Erbacenſe in Oſtro-Francia in Sylva Steigerwaldt/ ac Monaſterium S. Michaelis in colle Münchberg juxta Bambergam, quæ ambo immediatè Imperio ſubjecta eſſe teſtatur *Schubhard. de Auſtreg. c. 3. num. 27. Blum. Proc. Cam. tit. 26. n. 44.* addideris.

16. Porrò immediatè Imperio subjectis quoque accensentur Communitates ac Pagi, quorum meminit *Instrument. Pacis art. 5. §. 2.* verbis: *Fiat itaque restitutio omnium Electorum, Principum & Statuum utriusque religionis, comprehensa libera Imperii Nobilitate, ut & Communitatibus & Pagis immediatis.* Conditionem autem clarius describit *Goldastus* additis etiam nominibus, in *Epist. Dedic.* der Reichs-Handlungen. verbis: Es seynd Freye Reichs-Dörffer Suffelheim / Godramstein/Gamb/und andere/ so mit Hoch- und Nider-Gericht begabet/ und allein Käys. Majestät ohne Mittel unterworffen. Et denique Liberi homines auff der Leutkircher Heyde / und zu Megloß / de quibus *ibid. Goldast.* scribit: Es seynd auch freye Reichsleute auff der Leutkircher Heyde und zu Megloß. vid. *Ludolph. Hugo de Stat. Region. Germ. cap. 1. §. 8. & cap. 5. §. 9.*

CAPUT XIX.

De membris Imperii mediatis.

MEdiati Imperii subditi (qui scil. immediatis Imp. Civibus quoad personam subjectionis nexu, homagium & alia subjectionis onera exhibendo, devinciuntur,) vel eminentioris vel inferioris sunt ordinis.

Inter

Inter illos ſunt Principes, Comites, Barones, Nobiles, ſub aliorum Principum & Ordinum Imperii Jdictione viventes, quales ſunt Principes Lignicenſes, Teſchinenſes, Monſterbergenſes in Sileſia &c. Comites de Hardeck ſub Auſtriacis, Comites de Hohenſtein ſub Electore Brandenb. &c. Nobiles in Auſtria, Bavaria, Superiori Palatinatu, Saxonia, Ducatu Brunſuicenſi, Haſſia, Marchia, Pomerania, imò & illis Franconiæ partibus, ubi Domus Saxonica imperat, ut colligitur ex literis à Joh. Caſimiro, Duce Sax. ad Pro-Electorem Frid. Wilhelm. *Anno 1597. 4. Maii* datis, quarum tenorem vide ap. *Carpz. Diſſ. de Jur. ac privil. Ser. Elect. & Ducum Sax. de non appell. th. 53.* aliisque provinciis, quarum territoria concluſa vocantur, ſive in quibus Landſaſſiatus viget, quales quidem eſſe videntur omnes Imp. Provinciæ, præter Rhenanam, Wetteraviam, Alſatiam, Sueviam & Franconiam, reliquam ſcil. ubi degentes Nobiles immediatè Imperatori ſubſunt, ut *præcedenti cap.* dictum.

2. Hi Nobiles mediati pro provinciarum diverſitate diverſas patiuntur diſtinctiones; In Saxonia ſive Provinciis Ducibus Saxonicis ſubjectis diſtinguuntur in Schrifftſaſſios & Ambtſaſſios qui ſic à ſe invicem differunt, quod Schrifftſaſſiis, den Schrifft- oder Cantzleyſaſſen Princeps juſſa

ac mandata sua per Cancellariam ut territorii Princeps; Ambtsassiis, den Amptsassen verò ut Præfecturæ Dominus, per Quæstores & quandoque Capitaneos exponat; quæ primaria & principalis differentiæ ratio est, cui innititur altera Justitiæ administratio & Jdictionis exercitium, in Schrifftsassios à Cancellaria Principis vel Curialibus judiciis, in Ambtsassios à Præfecturarum Officialibus expediendum, in prima videl. instantia, nam per viam appellationis causæ Ambtsassiorum vel ad Curialia Judicia, vel Senatum Aulicum & Appellationum, utrum scil. appellans maluerit, devolvi etiam omninò possunt, imò certis de causis (ob denegatam sc. vel protractam ab Officiali justitiam, continentiam causæ &c.) & primam instantiam coràm Curiis Provincialibus statim sortiuntur Ambtsassii. In Originem hujus discriminis inquirit Wilhelm. *Leiserus in Dissert. de Landsassiis, itemque Schrifftsassiis & Ambtsassiis. th. 38.* quæ in *Fritschii vol. 2. Ex. 3.* In Pomerania Electorali distinguntur in Schloßgesessene & gemeine Edelleut. Ex quibus isti sibi singularia privilegia, eoque prærogativam præ his vindicant, hi vero ea illis negant, nomen der Schloßgesessenen non nisi ratione bonorum valere, nec quicquam personis prærogativæ addere dicentes. Utut autem Nobiles hi mediati sive Landsassii im-

mediatis ratione privilegiornm, & jurium quorundam ſpecialiter his competentium cedant, quoad inſignia tamen mit offenem Schild und Helm / ſtatum & ordinem dignitatis iis pares ſunt.

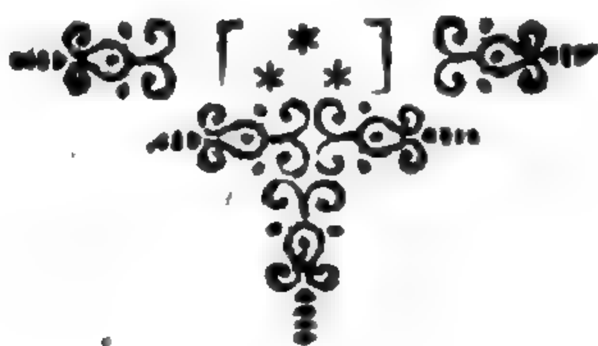
3. Nobilibus ſuo modo comparantur Patricii Privilegiis Nobilitatis ornati, die Adeliche Geſchlechter. Sunt enim Patriciorum quidam Nobilitatis privilegiis decorati, quidam æſtimatione ſuorum civium, & ob honores ac merita majorum ſive ejusdem familiæ hominum honorati, Erbahre und Burgerliche Geſchlechter. Originem horum ab Henrici I. ævo arceſſit *Draco l. 3. de Patric. cap. 1. 2. Spangenberg*, Wolffgang. Crauß. in ſeinem Stam- und Ankunfft-Büchlein deß Hauſes Sachſen *an. 1555. edita & 1587. Magdeb. recuſo lit. c. iir.* §. zu dem hat Er. Sed invito *Bæclero N. l. lib. 23. c. 3. num. 6.* Hodiè indubiè inter eos eminent Patricii Norinbergenſes, Auguſtani, Ulmenſes, & Fracofurtani vid. *Felwingeri Diſſ. Pol. de Patriciis.* Promiſit quoque tractatum *de Patriciis Superioris Germaniæ, eorum nobilitate, antiquitate, prærogativa & juribus Michael Braun*, notante *Diethero in addit. ad Beſold. Theſ. Pr. voc.* Geſchlechter. an promiſſis ſteterit, & illum ediderit, pro certo affirmare nequeo. Admiſſi quoque fuere Patricii hi nobilitati ad torneamenta zu den Thurnieren/ quæ quan-

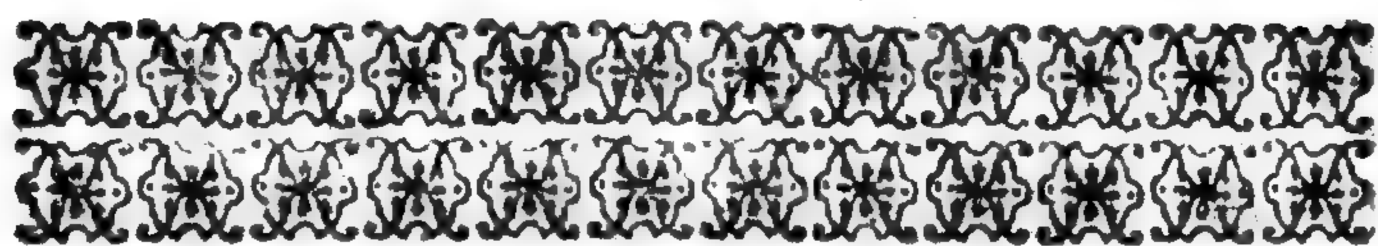
do in Germaniam invecta, ubi celebrata, qui ad ea vocati & admissi, quique ab iis exclusi, quando iterum omissa &c. fusius tradit *Limn. l. 6. c. 5.*

4. Inferioris ordinis sunt Civitates Municipales seu Provinciales, Erb-Land oder Fürsten-Städte/ mittelbahre Städt/ so denen Fürsten oder andern Herrschafften zuhören/ (quarum jura singulari tractatu descripsit *Balthas. Conrad Zahn*, qui titulo *Ichnographia Municipalis* allegatur,) inque iis degentes Cives, qui vel literati vel illiterati, hi iterum vel artifices vel opifices &c. ac Pagi, de quorum Statu ac Jure extat specialis tract. *Ahasv. Fritschii.*

TANTUM.

SOLI DEO GLORIA.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Numerus primus Paginam, sequens minor Thesin notat.

ABBAS.

ABLEGATI.

ACADEMIA.

 Fun-

ACCISA.

ADOLPHUS.

AD-

AN-

ANGARIÆ.

ANGLIA.

APPELLATIO.

APANAGIUM.

Sedi

ARCHI-EPISCOPI.

ARCHI-MARSCHALLUS.

ARCHIPINCERNA.

ARCHITHESAURARIUS.

ARCHIVUM.

ATHEISMUS.

AUGUSTUS. A.

AVOCATIO.

AUREA BULLA.

Ejus

AUSTREGÆ.

AUSTRIA.

B.

BAMBERG.

BANNUM.

BARO.

Baro-

BAVARUS.

BELGIUM.

Bohe-

Enco-

Ubi

CALVINIANI.

CAMERA.

Came-

An

Pro-

Desi-

CIRCULUS.

Lo-

CIVITAS.

CLINODIA.

COLLEGIA.

Divi-

COLLECTÆ.

COMES.

Quot

COMITIA.

Pro-

Cau-

Re-

CONSISTORIUM.

CORONATIO.

Quali-

Præ-

DETRACTIO.

DIGNITAS.

DIRECTORIUM.

DO-

DOCTOR.

DONATIO.

DUCES.

E.

ECCLESIA.

EDICTUM.

ELBINGA.

ELECTIO.

Po-

ELECTORES.

An

EMIGRATIO.

EMPTOR.

EPISCOP.

EQUITUM ORDINES.

EXAR-

Pisca-

FOEDUS.

FORESTALIS JURISDICTIO.

FORMA.

Re-

Re-

HOL-

HOLLANDIA.

HOLSATIA.

HOMAGIUM.

HUNGARIA.

IM-

I.

IMMEDIATI.

IMPERATOR.

An

IMPERIUM.

INSIGNIA.

INTERREGNUM.

INVESTITURA.

An

JUDICIUM.

Suspen-

JU-

JURISDICTIO.

JUS PUBLICUM.

An

In

M.

MAGISTRATUS.

MAJESTAS.

MANTUA.

MARCA.

MARCHIO.

MATRICULA.

MEDIOLAN.

MENSA.

MENSIS.

METALLIFODINÆ.

Metal-

An

MORATORIA.

An

N.

NEAPOLITANUM REGNUM.

NOBILIS.

An

An

O.

OFFICIA.

OPPIGNORATIO.

P.

PALATINUS COMES.

Su-

PRÆCEDENTIA.

An

PRIVILEGIA.

PROSCRIPTIO.

PROTESTANTES.

Q.

QUATERNIO.

QUINQUENNALES.

R.

RATIO STATUS.

RECESSUS IMPERII.

RELIGIO.

REPRESSALIÆ.

RESERVATA.

RESIGNATIO.

RESPUBLICA.

REVISIO.

REX ROMAN.

RHETIA.

Di-

An

Cur

SLES-

SLESWICENS. DUCATUS.

STAPULA.

STATUS.

Aaaa An

In

STATUTA.

STUDIOSI.

SUCCESSIO.

SUECIA.

SUFFRAGIUM.

SUPERIORITAS.

Eccle-

TESTAMENTA PRINCIP.

TEUTONICUS ORDO.

TITULUS.

TOR-

TORNEAMENTA.

TRANSACTIO.

TRANSITUS MILITUM.

TREVIRENSIS ELECTOR.

TRIBUNALIA.

TRIDENTINUS EPISCOP.

TULLENSIS EPISCOP.

TUTELA ELECTOR.

VA-

Dedu-

VISI-

F I N I S.

Sphalmata Typographica corrigenda.

Pag. 4. *lin.* 21. leg. *ragione. lin.* 22. leg. *ragionamento. Pag.* 11. *lin.* 22. del. *legi. pag.* 38. *lin.* 19. pro 1587. leg. 1582. *pag.* 83. *lin.* 20 *post verba: ab aliis* add. *ad alium. pag.* 105. *lin.* 13. leg. *anno* 1356. *p.* 115. *lin.* 25. pro *Micezislai* leg. *Miezislai. lin. ult.* leg. *Henrico & Conrado II. pag.* 116. *lin.* 1. leg. *Cæsaribus.* pro *Cæsare. pagin.* 135. *lin.* 5. pro Gellinzona leg. Bellinzona *pag.* 133. *lin.* 14. del. *inter se. pag.* 154. *lin.* 14. leg. *Oligarchica. pag.* 173. *lin. pen.* pro 17. pon. 7. *pag.* 239. *lin. ult.* pro *tam* leg. *tum. pag.* 242. *post verb. Lundensi*, add. *hactenus, nunc vero ab Episcopo Rothscildensi*; *pag.* 245. *lin.* 23. pro 1636. leg. 1653. *pag.* 270. *lin. ult.* pro *vocabit* leg. *vacabit. p.* 281. *lin.* 10. leg. *immanentia. pag.* 325. *lin.* 12. pro *meretricis* leg. *meretrices. pag.* 391. *lin.* 15. leg. *quemadmodum. pag.* 394. *lin.* 27. leg. *Et quidem. pag.* 412. *lin.* 12. leg. *Imperialibus. p.* 415. *lin.* 26. leg. *memorialia. pagin.* 416. *lin.* 1. *post verb.* Banck add. *hi ad sinistrum* auff der Gelehrten Banck. *pag.* 794. *lin.* 17. pro *impressi* leg. *Impresiis. pag.* 830. *lin.* 6. leg. *manavit. lin.* 23. leg. *Marggravium. lin.* 25. leg. *Marchionatus.* Cætera æquanimus Lector pro candore suo ipsemet corriget.

